Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет

НОВА ФІЛОЛОГІЯ

Збірник наукових праць

№ 101

Видавничий дім
«Гельветика»
2026

УДК 80(082)
Н72

Друкується за рішенням Вченої ради Запорізького національного університету (Протокол № 10 від 31 березня 2026 р.).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор: **Приходько Ганна Іллівна,** доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології та лінгводидактики, Запорізький національний університет, Україна.

Члени редакційної колегії:

Залужна Марина Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології та лінгводидактики, Запорізький національний університет, Україна.

Капранов Ян Васильович, доктор філологічних наук (Україна) / габілітований доктор (мовознавство) (Польща), професор, Економіко-гуманітарний університет у Варшаві, Республіка Польща, постдокторант, Університет Оулу, Фінляндія.

Козлова Тетяна Олегівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології та лінгводидактики, Запорізький національний університет, Україна.

Лазебна Наталія Валеріївна, доктор філологічних наук (Україна) / габілітований доктор (мовознавство) (Німеччина), доцент, доцент центру викладання та навчання, Вюрцбурзький університет імені Юліуса-Максиміліана, Німеччина.

Ланчаріч Даніел, PhD з філології, професор, професор кафедри англістики та американістики, Університет імені Я. Коменського, Словаччина.

Осовська Ірина Миколаївна, доктор філологічних наук, професор, професор, проректор з науково-педагогічної роботи, міжнародної та гуманітарної діяльності, Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, Україна.

Тупахіна Олена Володимирівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри німецької філології, перекладу та світової літератури, проректор з науково-педагогічної роботи, міжнародної та проєктної діяльності, Запорізький національний університет, Україна.

Уберман Агнєшка, PhD з філології, доцент, доцент Коледжу гуманітарних наук, директор Інституту сучасних мов, Університет Жешува, Республіка Польща.

Урбанавічене Йоліта, PhD з філології, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник дослідницького центру літературної мови, Інститут литовської мови, Литва.

Адреса редакційної колегії: 69002, Запоріжжя, ЗНУ, вул. Університетська, 66а, корп. 2, ауд. 324.
E-mail: editor@novafilolohiia.zp.ua. Веб-сайт збірника: http://novafilolohiia.zp.ua

Н72 Нова філологія. Збірник наукових праць. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2026. № 101. 300 с.
ISSN 2414-1135
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101

До збірника увійшли статті, присвячені актуальним проблемам когнітивного, зіставного мовознавства, дискурсивної лінгвістики, перекладознавства, лінгвосинергетики тощо. Результати досліджень висвітлюються переважно з позицій новітніх наукових підходів, що є характерними для філологічної думки початку XXI століття. Для філологів: науковців, викладачів, аспірантів, магістрантів та студентів старших курсів.

Міжнародна індексація: Index Copernicus, ERIH PLUS.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

На підставі Наказу Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. (додаток 1) збірник включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» у галузі філологічних наук (В11 – Філологія).

Періодичність виходу: 4 рази на рік.

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 2607 від 29.08.2024 року. Ідентифікатор медіа: R30-05412

Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Запорізький національний університет (вул. Університетська, буд. 66, м. Запоріжжя, 69600, znu@znu.edu.ua, тел. +38 (061) 228-75-08).

УДК 80(082)

ISSN 2414-1135 (Print)

© Запорізький національний університет, 2026

ЗМІСТ

Avksentieva G. A.
NEO-MODERNISM AND METAMODERNISM: THE RETURN OF FORMAL EXPERIMENTATION IN TWENTY-FIRST CENTURY BRITISH FICTION 9

Андрєєва І. О., Максєва М. М., Шимянова М. В.
ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ПОБУТОВОЇ ЛЕКСИКИ В ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ШАРЛОТТИ БРОНТЕ "JANE EYRE" 15

Andrianov D. V., Holod V. M.
SEMANTIC HOMONYMY OF HANJA-BASED COMPOUNDS IN CONTEMPORARY KOREAN TRANSLATION STRATEGIES 22

Береговенко Н. С., Рєзнік В. Г., Цвид-Гром О. П.
ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СИНОНІМІЧНИХ РЯДІВ ПРИКМЕТНИКІВ РОЗМІРУ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ «МАЛА ВЕЛИЧИНА» ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОПОВНЕННЯ 30

Бехта І. А.
АНТРОПОЦЕНТРИЧНИЙ ВЕКТОР ДОСЛІДЖЕННЯ МОНОМОДАЛЬНОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ В ДОБУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ 38

Богуславський С. С.
КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНІ МЕХАНІЗМИ АКТУАЛІЗАЦІЇ САКРАЛЬНОГО ЗНАННЯ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ЛЮТЕРАНСЬКІЙ ПРОПОВІДІ: ФРЕЙМОВА ТА НАРАТИВНА ПЕРСПЕКТИВА 46

Buhrii A. S.
INTERMEDIAL ALLUSIONS AND THE TRANSLATION OF CULTURAL CODES IN IRIS MURDOCH'S NOVEL "THE SACRED AND PROFANE LOVE MACHINE" 56

Бялик В. Д., Лелет П. Р., Щербина С. М.
ІДІОМАТИЧНИЙ ПРОСТІР КОНЦЕПТУ LOVE/КОХАННЯ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ: ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТИ 63

Василина Р. С.
ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ КОНСТРУЮВАННЯ ДЕТЕКТИВНОГО НАРАТИВУ В ПІЗНЬОМУ РОМАНІ АГАТИ КРІСТІ "НЕМЕЗИДА" (1971) 73

Венжинович Н. Ф., Сабадош І. В.
ЛІНГВОКОГНІТИВНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕМІКИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ДУХОВНОГО СВІТУ УКРАЇНЦІВ 82

Висоцька Т. М.
СУЧАСНІ ВИМІРИ ТЕРМІНА 89

Горак І. Р.
ВЕРБАЛІЗАЦІЯ МОТИВУ ГОРЮВАННЯ: ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ ТА СИНОНІМІЧНІ РЯДИ У ЛІРИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПОЕТІВ ДОБИ МОДЕРНУ (НА МАТЕРІАЛІ ЛІРИКИ Т. ГАРДІ, А. Е. ГАУСМЕНА, Р. БРІДЖЕСА ТА І. ФРАНКА) 97

Hurhish A. V.
ORIENTALIST BIASES IN BRITISH NEWS DISCOURSE: A LEXICAL-THEMATIC ANALYSIS OF REPRESENTATIONS OF MIDDLE EAST MIGRANTS 104

Довженко І. В., Дячук Л. С., Білоус Н. П.
СЕМАНТИЧНА ЕВОЛЮЦІЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛЕКСИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ 111

Dubrovska-Tomchenko Ye. V.
EKPHRASIS IN DETECTIVE FICTION: FIVE LITTLE PIGS BY AGATHA CHRISTIE 120

Zapolskykh S. P., Zhadlenko Yu. Yu., Berezhna M. V.
LINGUOSTYLISTIC AND PRAGMATIC FEATURES OF TRANSLATING D. TRUMP'S AND J. BIDEN'S SPEECHES INTO UKRAINIAN (BASED ON ADDRESSES FROM 2019–2025) 127

Karasov V. V., Levchenko O. P.
METAPHORIZATION OF THE CONCEPT OF THOUGHT IN OKSANA ZABUZHKO'S LITERARY TEXTS: A CORPUS-BASED APPROACH 134

Костанда І. О.
ТЕКСТУАЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНФУЦІАНСЬКОЇ КАНОНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ВІД СТАТИКИ КАНОНІВ ДО ДИНАМІКИ КОМЕНТАРІВ 141

Лавриченко Н. М., Волкова Л. В.
ДЕНОТАТИ І КОНОТАТИ У ПРАКТИЦІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ 155

Levchenko O. V., Velihina N. H.
TRAVEL – QUEST – TRAVELOGUE: THE PURSUIT OF SELF IN IRIS MURDOCH'S NOVELS 161

Литвинко О. А.
ТЕРМІН І ПРОФЕСІОНАЛІЗМ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ АВТОМАТИЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА 170

Лук'янець Т. Г.
АВТОР І ОПОВІДАЧ ЯК НАРАТИВНІ ІНСТАНЦІЇ ТРАНСМЕДІЙНОГО ОПОВІДАННЯ XXV ЗИМОВИХ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР 2026 РОКУ 177

Маслова С. Я., Руда А. В.
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ У ПЕРЕКЛАДІ МОРСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ ТА ПРАГМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ 183

Ostropalchenko Yu. V.
THE INTERTEXTUAL ASPECT AND FEMINIST CRITIQUE OF U.S. POWER IN WENDY WASSERSTEIN'S PLAY "AMERICAN DAUGHTER" 189

Приходько А. М., Павленко Л. В.
ТЕКСТОТИП «НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІМН» ЯК ДИСКУРСИВНИЙ ЖАНР 196

Prihodko G. I.
NOTES ON EVALUATION THEORY 204

Романова Н. В.
*СЕМАНТИКА КОЛОРОНІМУ **ЧЕРВОНИЙ** У КАЗКАХ ФРІДИ ШАНЦ* 208

Samuel U. U., Matshepo C. M.
PSYCHOLOGY OF ENGLISH AND PIDGIN SPEAKERS IN NIGERIA: CULTURAL REVALUATION 215

Сідор М. В.
ІНТРИГА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ СЮЖЕТНОЇ ЛІНІЇ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ 224

Stetsyk M. I., Karamysheva I. D.
CONVEYING NATIONAL AND CULTURAL SPECIFICITY OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN THE TRANSLATION OF MARIA MATIOS'S NOVEL "SWEET DARUSYA" 231

Tatarovska O. V., Vilkova S. Y.
MOTIVATIVE LINES OF A MULTICULTURAL PORTRAIT OF THE ENGLISH DISCOURSE OF POSTCOLONIALISM 240

Терехова С. І.
ТИПИ НОМІНАЦІЙ У СИСТЕМІ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ) 246

Tymoshchuk N. M.
LEXICAL REALIZATIONS OF HEDGING IN THE ENGLISH ACADEMIC DISCOURSE 256

Тодорова Н. Ю., Лапіна М. О.
ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ У СКЛАДІ УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ 263

Tomashchuk M. V.
PARTICULIARITIES OF PEJORATIVE VOCABULARY FUNCTIONING IN THE DIALOGICAL DISCOURSE OF THE ENGLISH LITERARY TEXT 271

Томчаковська Ю. О., Сташук Т. І.
ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО НОВИННОГО ДИСКУРСУ 279

Shapoval A. S.
THE INTEGRATION OF LARGE LANGUAGE MODELS IN LITERARY TRANSLATION: ETHICAL, AESTHETIC, AND PROFESSIONAL IMPLICATIONS 286
Яценко П. І.
КОМУНІКАТИВНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ) 293

CONTENTS

Avksentieva G. A.
NEO-MODERNISM AND METAMODERNISM: THE RETURN OF FORMAL EXPERIMENTATION IN TWENTY-FIRST CENTURY BRITISH FICTION 9

Andryeyeva I. O., Makieieva M. M., Shymianova M. V.
THE FEATURES OF COLLOQUIAL VOCABULARY REPRESENTATION IN THE TRANSLATION OF CHARLOTTE BRONTË'S NOVEL "JANE EYRE" 15

Andrianov D. V., Holod V. M.
SEMANTIC HOMONYMY OF HANJA-BASED COMPOUNDS IN CONTEMPORARY KOREAN TRANSLATION STRATEGIES 22

Berehovenko N. S., Reznik V. H., Tsvyd-Hrom O. P.
ETYMOLOGICAL BASES OF SYNONYMIC SERIES OF DIMENSION ADJECTIVES AND THEIR ENRICHMENT IN ENGLISH 30

Bekhta I. A.
ANTHROPOCENTRIC VECTOR OF THE STUDY OF MONOMODAL LITERARY TEXT IN THE AGE OF DIGITALIZATION 38

Boguslavskyi S. S.
COGNITIVE-DISCURSIVE MECHANISMS OF ACTUALIZING SACRED KNOWLEDGE IN CONTEMPORARY GERMAN-LANGUAGE LUTHERAN SERMONS: A FRAME-BASED AND NARRATIVE PERSPECTIVE 46

Buhrii A. S.
INTERMEDIAL ALLUSIONS AND THE TRANSLATION OF CULTURAL CODES IN IRIS MURDOCH'S NOVEL "THE SACRED AND PROFANE LOVE MACHINE" 56

Bialyk V. D., Lelet P. R., Shcherbyna S. M.
IDIOMATIC SPACE OF THE CONCEPT OF "LOVE/КОХАННЯ" IN THE DISCOURSE OF FICTION: LINGUOCOGNITIVE AND TRANSLATION ASPECTS 63

Vasylyna R. S.
INTERTEXTUALITY AS A MEANS OF CONSTRUCTING THE DETECTIVE NARRATIVE IN AGATHA CHRISTIE'S LATE NOVEL "NEMESIS" (1971) 73

Venzhynovych N. F., Sabadosh I. V.
LINGUOCOGNITIVE RESEARCH OF PHRASEMICS TO DESCRIBE THE SPIRITUAL WORLD OF UKRAINIANS 82

Vysotska T. M.
THE TERM: CONTEMPORARY DIMENSIONS 89

Horak I. R.
VERBALIZATION OF THE MOURNING MOTIVE: LEXICAL-SEMANTIC FIELD AND SYNONYMIC ROWS IN THE LYRICS OF EUROPEAN MODERNIST POETS (BASED ON THE POETRY OF T. HARDY, A. E. HOUSMAN, R. BRIDGES, AND I. FRANKO) 97

Hurhish A. V.
ORIENTALIST BIASES IN BRITISH NEWS DISCOURSE: A LEXICAL-THEMATIC ANALYSIS OF REPRESENTATIONS OF MIDDLE EAST MIGRANTS 104

Dovzhenko I. V., Diachuk L. S., Bilous N. P.
SEMANTIC EVOLUTION OF ENGLISH VOCABULARY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION AND DIGITALIZATION 111

Dubrovska-Tomchenko Ye. V.
EKPHRASIS IN DETECTIVE FICTION: FIVE LITTLE PIGS BY AGATHA CHRISTIE 120

Zapolskykh S. P., Zhadlenko Yu. Yu., Berezhna M. V.
LINGUOSTYLISTIC AND PRAGMATIC FEATURES OF TRANSLATING D. TRUMP'S AND J. BIDEN'S SPEECHES INTO UKRAINIAN (BASED ON ADDRESSES FROM 2019–2025) 127

Karasov V. V., Levchenko O. P.
METAPHORIZATION OF THE CONCEPT OF THOUGHT IN OKSANA ZABUZHKO'S LITERARY TEXTS: A CORPUS-BASED APPROACH 134

Kostanda I. O.
TEXTUAL TRANSFORMATION OF CONFUCIAN CANONICAL LITERATURE: FROM THE STABILITY OF THE CLASSICS TO THE DYNAMISM OF COMMENTARIES 141

Lavrychenko N. M., Volkova L. V.
DENOTATIONS AND CONNOTATIONS IN THE PRACTICE OF TRANSLATION OF ENGLISH TEXTS 155

Levchenko O. V., Velihina N. H.
TRAVEL – QUEST – TRAVELOGUE: THE PURSUIT OF SELF IN IRIS MURDOCH'S NOVELS 161

Lytvynko O. A.
TERM AND PROFESSIONALISM IN MODERN ENGLISH TERMINOLOGY OF PRODUCTION AUTOMATION 170

Lukianets T. H.
AUTHOR AND NARRATOR AS NARRATIVE INSTANCES IN 2026 WINTER OLYMPICS TRANSMEDIA STORYTELLING 177

Maslova S. Ya., Ruda A. V.
CONTEMPORARY CHALLENGES IN THE TRANSLATION OF MARITIME TERMINOLOGY: LINGUISTIC AND PRAGMATIC ANALYSIS 183

Ostropalchenko Yu. V.
THE INTERTEXTUAL ASPECT AND FEMINIST CRITIQUE OF U.S. POWER IN WENDY WASSERSTEIN'S PLAY "AMERICAN DAUGHTER" 189

Prykhodko A. M., Pavlenko L. V.
THE TEXT TYPE "NATIONAL ANTHEM" AS A DISCURSIVE GENRE 196

Prihodko G. I.
NOTES ON EVALUATION THEORY 204

Romanova N. V.
*SEMANTICS OF THE COLORONYM **RED** IN THE FAIRY TALES OF FRIDA SCHANZ* 208

Samuel U. U., Matshepo C. M.
PSYCHOLOGY OF ENGLISH AND PIDGIN SPEAKERS IN NIGERIA: CULTURAL REVALUATION 215

Sidor M. V.
INTRIGUE AS A MEANS OF DEVELOPING THE PLOT LINE OF A ARTISTIC WORK 224

Stetsyk M. I., Karamysheva I. D.
CONVEYING NATIONAL AND CULTURAL SPECIFICITY OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN THE TRANSLATION OF MARIA MATIOS'S NOVEL "SWEET DARUSYA" 231

Tatarovska O. V., Vilkova S. Y.
MOTIVATIVE LINES OF A MULTICULTURAL PORTRAIT OF THE ENGLISH DISCOURSE OF POSTCOLONIALISM 240

Terekhova S. I.
TYPES OF NOMINATIONS IN THE LEGAL TERMS SYSTEM (BASED ON THE UKRAINIAN AND ENGLISH LANGUAGES) 246

Tymoshchuk N. M.
LEXICAL REALIZATIONS OF HEDGING IN THE ENGLISH ACADEMIC DISCOURSE 256

Todorova N. Yu., Lapina M. O.
A CONTRASTIVE ANALYSIS OF MILITARY VOCABULARY IN UKRAINIAN AND ENGLISH PHRASEOLOGICAL UNITS 263

Tomashchuk M. V.
PARTICULIARITIES OF PEJORATIVE VOCABULARY FUNCTIONING IN THE DIALOGICAL DISCOURSE OF THE ENGLISH LITERARY TEXT 271

Tomchakovska Yu. O., Stashuk T. I.
LINGUISTIC FEATURES OF ENGLISH NEWS DISCOURSE 279
Shapoval A. S.
THE INTEGRATION OF LARGE LANGUAGE MODELS IN LITERARY TRANSLATION: ETHICAL, AESTHETIC, AND PROFESSIONAL IMPLICATIONS 286
Yatsenko P. I.
COMMUNICATIVE ORGANISATION OF SIMPLE SENTENCE IN THE MODERN GERMAN LANGUAGE (BASED ON MEDIA DISCOURSE) 293

UDC 821.111.09»19/20»
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-1

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

NEO-MODERNISM AND METAMODERNISM: THE RETURN OF FORMAL EXPERIMENTATION IN TWENTY-FIRST CENTURY BRITISH FICTION

Avksentieva G. A.
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Ukrainian and Foreign Literature
South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynskyi
Staroportofrankivska str., 26, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7767-540X
avksentevag@gmail.com

Key words: *neo-modernism, metamodernism, British fiction, formal experimentation, literary periodisation, stream-of-consciousness, fragmentation, metafiction, contemporary novel.*

Contemporary British fiction exhibits a remarkable revival of modernist experimental techniques, prompting scholarly debates about whether this represents neo-modernism, metamodernism, or an entirely new aesthetic formation. This research examines how twenty-first-century British writers, including A.Smith, T.McCarthy, Z. Smith, D. Mitchell, and E. McBride, employ fragmentation, stream-of-consciousness, metafiction, and temporal dislocation – formal strategies associated with canonical modernism – while engaging distinctively contemporary concerns, including digital culture, globalisation, climate crisis, and post-truth epistemology. Through close analysis of representative novels published 2000 – 2025, this study identifies both continuities with historical modernism and significant departures that distinguish contemporary experimentation. The research demonstrates that while neo-modernist writers revive modernist techniques, they do so self-consciously, with an ironic awareness unavailable to the original modernists, creating palimpsestic texts that simultaneously invoke and distance themselves from modernist precedents. This doubled relationship – reverence and critique, inheritance and innovation – characterises what theorists term metamodernism: an oscillation between modernist formal rigour and postmodernist irony that refuses to settle into either position definitively. By analysing how formal experimentation serves contemporary political and ethical commitments rather than aesthetic autonomy for its own sake, this analysis contributes to emerging scholarship on twenty-first-century literary form while challenging narratives that position postmodernism as the definitive endpoint of experimental fiction.

НЕОМОДЕРНІЗМ І МЕТАМОДЕРНІЗМ: ПОВЕРНЕННЯ ФОРМАЛЬНИХ ЕКСПЕРИМЕНТІВ У БРИТАНСЬКІЙ БЕЛЕТРИСТИЦІ XXI СТОЛІТТЯ

Авксентьєва Г. А.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української та зарубіжної літератур
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
вул. Старопортофранківська, 26, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0001-7767-540X
filologia@pdpu.edu.ua

Ключові слова: *неомодернізм, метамодернізм, британська художня література, формальне експериментування, літературна періодизація, потік свідомості, фрагментація, метафікція, сучасний роман.*

Сучасна британська художня література демонструє разюче відродження модерністських експериментальних технік, що спонукає наукові дискусії щодо того, чи це являє собою неомодернізм, метамодернізм чи цілком нову естетичну формацію. Це дослідження розглядає, як британські письменники XXI століття, включаючи А. Сміта, Т. Маккарті, З. Сміта, Д. Мітчелла та Е. Макбрайда, використовують фрагментацію, потік свідомості, метафікцію та часову дислокацію – формальні стратегії, пов'язані з канонічним модернізмом, – водночас зачіпаючи характерні сучасні проблеми, включаючи цифрову культуру, глобалізацію, кліматичну кризу та епістемологію постправди. Завдяки ретельному аналізу репрезентативних романів, опублікованих у 2000 – 2025 роках, це дослідження визначає як спадкоємність з історичним модернізмом, так і значні відхилення, що відрізняють сучасне експериментування. Дослідження демонструє, що хоча письменники-неомодерністи відроджують модерністські техніки, вони роблять це свідомо, з іронічним усвідомленням, недоступним для оригінальних модерністів, створюючи палімпсестичні тексти, які одночасно закликають до модерністських прецедентів та дистанціюються від них. Цей подвійний зв'язок – шанування та критика, успадкування та новаторство – характеризує те, що теоретики називають метамодернізмом: коливання між модерністською формальною суворістю та постмодерністською іронією, яка відмовляється остаточно закріпитися в будь-якій з цих позицій. Аналізуючи, як формальне експериментування служить сучасним політичним та етичним зобов'язанням, а не естетичній автономії заради самого себе, цей аналіз робить внесок у нові дослідження літературної форми XXI століття, водночас кидаючи виклик наративам, які позиціонують постмодернізм як остаточну кінцеву точку експериментальної художньої літератури.

Introduction. The twenty-first century has witnessed an unexpected renaissance of formal experimentation in British fiction, reviving techniques associated with canonical modernism, including fragmentation, stream-of-consciousness, temporal disruption, and metafictional self-reflexivity. This revival complicates literary historical narratives that positioned postmodernism as a definitive break from modernist aesthetics, followed by a return to traditional realism in the contemporary period. Instead, writers including Ali Smith (2016), Tom McCarthy (2005), Zadie Smith (2000), David Mitchell (2004), and Eimear McBride (2013) demonstrate that modernist formal strategies remain vital resources for engaging with contemporary experience, though deployed toward different ends and with self-conscious awareness of their historical status, which creates ironic distance from original modernist projects.

This phenomenon has generated scholarly terminology to capture its distinctive character. Neo-modernism suggests direct continuation or revival of modernist aesthetics, emphasising formal similarities while potentially underplaying historical differences. Metamodernism, coined by Timotheus Vermeulen and Robin van den Akker (2010), describes cultural logic characterised by oscillation between modernist sincerity and postmodernist irony, neither fully embracing nor completely rejecting either position. Late modernism, proposed by Tyrus Miller (1999) and others, identifies experimental writing continu-

ing modernist projects well into the postwar period, blurring supposedly clear boundaries between modernism and postmodernism. These competing terms reflect genuine uncertainty about how to periodize and characterise contemporary experimental fiction.

This research examines contemporary British fiction's relationship to modernist precedents through close formal analysis of representative novels, investigating both technical similarities and crucial differences. The study focuses specifically on British fiction to maintain historical and cultural coherence while recognising that similar phenomena occur in other national literatures. British modernism's particular character – its relationship to empire, its engagement with Irish and Scottish literary traditions, its class politics – creates a specific context for understanding contemporary British writers' engagement with modernist inheritance. The analysis examines how postcolonial critique, feminist politics, digital culture, and climate consciousness inflect contemporary deployment of modernist formal strategies, demonstrating that form never exists autonomously but always serves specific cultural work.

By situating contemporary experimental fiction within longer trajectories of British literary history while attending to its distinctive twenty-first-century characteristics, this research contributes to emerging scholarship on literary periodisation, the politics of form, and relationships between aesthetic innovation and cultural change. The analysis challenges both nostalgic celebrations of modernist revival and dismissive characterisations of contemporary experimentation as derivative pastiche, instead examining how formal innovation remains possible after postmodernism through strategic recombination of inherited techniques with new concerns and contexts.

Results and Findings. Understanding contemporary experimental fiction requires examining debates over literary periodisation and the temporal boundaries of modernism. Traditional literary history positioned modernism as an early twentieth-century phenomenon roughly spanning 1890-1940, superseded by postmodernism beginning mid-century and continuing through the twentieth century's end. This narrative suggested a linear progression where postmodernism's ironic playfulness and rejection of grand narratives definitively broke with modernist seriousness and formal innovation. However, this clean periodisation increasingly appears inadequate to describe the messier realities of actual literary production.

Tyrus Miller's concept of late modernism challenges clear modernism-postmodernism boundaries by identifying writers, including S. Beckett, W. Burroughs, and V. Nabokov, as continuing modernist experimental projects well into the supposed postmodern period. Late modernism's characteristics – extreme formal fragmentation, paranoid epistemology, dark pessimism – differ from high modernism's qualified optimism about aesthetic redemption while maintaining commitment to formal innovation. This concept suggests modernism never cleanly ended but evolved into darker, more sceptical forms that resist easy categorisation as either modernist or postmodernist [Miller, 1999].

Metamodernism theory, developed by T. Vermeulen and R. van den Akker, proposes that contemporary culture oscillates between modernist enthusiasm and postmodernist irony, without definitively settling into either position [Vermeulen & Akker, 2010]. Rather than synthesis that resolves tensions, metamodernism describes perpetual movement between poles – sincerity and scepticism, construction and deconstruction, hope and melancholy. Applied to literature, metamodernism suggests that contemporary experimental fiction simultaneously invokes modernist formal strategies and maintains postmodern distance, creating productive instability rather than a stable aesthetic position.

The politics of form proves crucial for understanding contemporary experimentation. While modernist aesthetics often emphasised autonomy – art for art's sake – contemporary experimental fiction typically serves explicit political purposes, including feminist critique, postcolonial resistance, anti-capitalist analysis, and environmental advocacy. This instrumental deployment of experimental form differs from modernist aestheticism while maintaining commitment to formal innovation as an essential rather than optional dimension of political literature. Understanding this shift requires examining how specific formal choices enable particular political interventions.

Fragmentation constitutes perhaps the most recognisable modernist technique revived in contemporary fiction, manifesting through discontinuous narratives, abrupt shifts in perspective, temporal dislocation, and resistance to unified plot structure. However, contemporary fragmentation differs from modernist precedents in crucial ways, particularly regarding attitude toward fragmentation's meaning and political implications. Where modernist fragmentation often expressed cultural crisis while implicitly seeking aesthetic unity that might compensate for social disorder, contemporary fragmentation frequently embraces multiplicity without nostalgia for lost wholeness, reflecting postmodern acceptance of permanent plurality.

Analysis reveals that contemporary fragmentation typically serves explicit political or ethical purposes rather than expressing alienation or pursuing aesthetic autonomy. The fragments often create unexpected connections rather than emphasising disconnection, suggesting possibilities for solidarity and collective action despite apparent social fragmentation. This instrumental deployment of experimental form dis-

tinguishes contemporary from modernist aesthetics while maintaining commitment to formal innovation as politically necessary rather than mere stylistic choice.

The stream-of-consciousness technique, pioneered by modernists such as Woolf and Joyce to represent unmediated mental experience, appears frequently in contemporary experimental fiction. However, contemporary deployment often carries scepticism about transparent access to consciousness that modernists more readily assumed. Where modernist stream-of-consciousness implied depth psychology and authentic interiority beneath social masks, contemporary versions frequently emphasise how consciousness itself is socially constructed, mediated by language and ideology, rather than offering direct access to essential selfhood.

Contemporary stream-of-consciousness frequently incorporates digital media's influence on consciousness, representing how contemporary subjectivity is shaped by constant connectivity, information overload, and attention fragmentation. Characters' thoughts are interrupted by text messages, social media feeds, and digital notifications, creating a consciousness that differs from modernist interiority's relative isolation from such technological mediation. This represents formal innovation addressing twenty-first-century conditions rather than merely repeating modernist techniques in unchanged form. The technique also addresses collective rather than individual consciousness more frequently than modernist precedents do. Where modernist stream-of-consciousness emphasised individual psychological uniqueness, contemporary versions often explore how personal consciousness connects to collective experience through shared cultural references, political events, and social movements. This shift reflects contemporary emphasis on social construction of subjectivity and political solidarity over modernist individualism.

Temporal disruption – violation of linear chronology through flashbacks, flashforwards, circular structures, and simultaneity – constitutes another modernist technique revived in contemporary fiction. However, contemporary temporal experimentation often addresses specifically twenty-first-century concerns, including the long duration of the climate crisis, digital media's temporal compression, and globalisation's synchronisation of distant events. Where modernist temporal innovation questioned clock time in favour of subjective psychological time, contemporary versions frequently address how multiple temporalities – geological deep time, digital instantaneity, historical memory – coexist and clash in modern experience.

Climate fiction's temporal innovations represent a particularly distinctive contemporary development without a clear modernist precedent. Writers address climate change's temporal complexity – how present emissions determine future warming while current impacts result from past carbon releases – through narrative structures that collapse distinctions between past, present, and future. This temporal entanglement reflects the climate crisis's actual temporal characteristics rather than only serving aesthetic purposes, demonstrating how formal innovation responds to specific contemporary challenges.

Digital media's influence on temporal experience shapes contemporary temporal experimentation. The continuous presence of social media feeds, the collapsing of temporal distance in digital archives, and the internet's enabling of instantaneous global communication create temporal experiences that differ from those of the modernist period. Contemporary novels represent these digital temporalities through rapid cutting between scenes, incorporation of social media content, and characters experiencing multiple temporal streams simultaneously through devices.

Metafictional self-consciousness – texts commenting on their own construction – connects contemporary fiction to both modernist self-awareness and postmodern playfulness while differing from both. Modernist metafiction typically addressed philosophical questions about the possibility of representation, while postmodern metafiction emphasised textuality and rejected depth in favour of surface play. Contemporary metafiction often combines these approaches with explicit political content, using self-reflexivity to examine power relations in representation and the political stakes of storytelling.

Contemporary metafiction frequently addresses questions of cultural memory and historical representation, examining whose stories get told and whose remain marginalised. By foregrounding narrative construction, these texts make visible power relations in storytelling rather than naturalising particular versions of history or identity. This political deployment of metafictional technique differs from both modernist philosophical inquiry and postmodern playfulness by explicitly connecting formal self-consciousness to questions of justice and representation.

Linguistic experimentation – violation of standard grammar, syntax, and vocabulary – connects contemporary fiction to modernist language innovation while often serving different purposes. Modernist linguistic experimentation frequently pursued aesthetic goals of making language fresh or representing consciousness more accurately. Contemporary experimentation often serves explicitly political purposes, including feminist critique of patriarchal language, postcolonial resistance to colonial linguistic domination, and representation of marginalised experiences that standard language inadequately captures.

Contemporary writers also experiment with incorporating multiple languages, dialects, and registers within a single text, representing the linguistic diversity of modern Britain. This multilingualism differs from modernist experimentation by explicitly addressing postcolonial conditions and resisting monolingual nationalist narratives. The linguistic mixture creates formal innovation while serving the political purpose of representing actually existing diversity against reactionary fantasies of linguistic homogeneity.

Digital language's influence appears in contemporary fiction through the incorporation of text message grammar, emoji use, hashtags, and internet slang. This represents formal innovation addressing how digital communication transforms language rather than merely repeating modernist linguistic experimentation. Contemporary writers must navigate between literary language's traditional resources and digital communication's new forms, creating hybrid languages appropriate to twenty-first-century conditions.

Perhaps the most significant distinction between contemporary experimental fiction and modernist precedents involves attitude toward politics and social engagement. While modernist aesthetics often emphasised art's autonomy from political concerns – art for art's sake – contemporary experimental fiction typically serves explicit political purposes. Formal innovation is understood as politically necessary rather than pure aesthetic choice, with experimental techniques enabling political insights and interventions that conventional realism cannot achieve. This instrumental view of experimental form differs fundamentally from modernist aestheticism.

Feminist politics shapes much contemporary experimentation, with women writers employing formal innovation to critique patriarchal narrative structures and create alternative possibilities for representing female experience. E. McBride's syntactic violations, D. Levy's fragmented autobiography, and A. Smith's temporal fluidity all serve feminist purposes of disrupting patriarchal narrative conventions while creating new forms adequate to women's experiences. This demonstrates how feminist politics requires formal innovation rather than accepting inherited forms that encode male perspectives.

Postcolonial critique inflects contemporary experimentation by attending to how colonialism shapes narrative forms and whose stories the dominant culture legitimises. Contemporary writers employ fragmentation, multiple perspectives, and linguistic hybridity to resist colonial narrative structures while representing postcolonial subjects' complex relationships to colonial languages and literary traditions. This political dimension of formal choice distinguishes contemporary from modernist experimentation while connecting to postcolonial theory's emphasis on form's political implications.

Climate crisis increasingly shapes formal innovation as writers develop narrative strategies adequate to representing unprecedented ecological transformation. Temporal experimentation addressing climate change's long duration, fragmentation representing species extinction and ecosystem collapse, and metafiction examining narrative's role in climate denialism all demonstrate formal innovation responding to specific contemporary challenges. This means genuinely new development without clear modernist precedent, suggesting that formal innovation continues to evolve rather than merely repeating past experiments. Anti-capitalist critique appears in contemporary experimental fiction through formal strategies that expose capitalism's colonisation of experience and thought. T. McCarthy's novels demonstrate how corporate capitalism shapes consciousness and limits imaginative possibilities, using experimental form to create critical distance from capitalist realism that treats market logic as inevitable. This political deployment of experimental technique differs from both modernist aestheticism and postmodern resignation, asserting the continued political relevance of formal innovation [McCarthy, 2005].

Academic literary studies show greater enthusiasm for experimental fiction than the general reading public, with scholarly attention disproportionate to commercial success. This academic validation provides economic support through university teaching and research grants, enabling experimental writers to continue producing difficult work despite limited mass readership. However, dependence on academic institutions raises questions about experimental fiction's relationship to popular culture and whether formal innovation has become a purely elite phenomenon. Generational differences in reception suggest that younger readers are more receptive to experimentation than older audiences. Digital natives accustomed to hyperlinks, multiple windows, and nonlinear information navigation may find experimental fiction's formal strategies more intuitive than generations raised on linear print narratives. This demographic shift could indicate experimental fiction's increasing mainstream acceptance, though evidence remains preliminary.

International contexts reveal that British experimental fiction circulates primarily within Anglophone literary cultures rather than achieving a broader global readership. Translation difficulties and cultural specificity limit the international circulation of experimental work compared to more accessible realist fiction. This geographical constraint raises questions about whether formal experimentation remains valuable if it reaches only limited audiences within specific cultural contexts.

Conclusion. Contemporary British experimental fiction demonstrates that modernist formal innovations remain vital resources for engaging twenty-first-century experience, complicating narratives' positioning of postmodernism as a definitive break from modernist aesthetics. However, contemporary experimentation differs significantly from modernist precedents through self-conscious awareness of techniques' historical status, explicit political commitments that supersede aesthetic autonomy, and responses to specifically contemporary conditions, including digital media, climate crisis, and globalisation. These differences justify concepts such as neo-modernism and metamodernism, which acknowledge both continuities and departures from historical modernism.

Analysis reveals that contemporary formal experimentation typically serves instrumental purposes rather than pursuing aesthetic autonomy. Fragmentation, stream-of-consciousness, temporal disruption, metafiction, and linguistic innovation all address political and ethical concerns, including feminist critique, postcolonial resistance, climate crisis, and anti-capitalism. This politicisation of experimental form distinguishes contemporary from modernist aestheticism while maintaining commitment to formal innovation as politically necessary rather than mere stylistic preference. The doubled relationship to modernist inheritance – simultaneous reverence and critique, inheritance and innovation – characterises metamodernist oscillation between modernist sincerity and postmodern irony. Contemporary experimental fiction refuses to settle definitively into either position, instead maintaining productive tension that enables both formal innovation and political engagement. This complex positioning suggests that literary innovation continues beyond the supposed endpoint of postmodernism, demonstrating that experimental fiction remains a vital cultural force.

As the climate crisis intensifies, digital media evolves, and political polarisation deepens, formal innovation will likely continue addressing these contemporary challenges. Contemporary British experimental fiction demonstrates that modernist techniques remain adaptable to new contexts and concerns, suggesting that literature's formal resources are not exhausted but continue to enable innovative responses to changing conditions. Understanding this ongoing evolution requires abandoning teleological narratives of literary history's predetermined endpoint, instead recognising that formal innovation remains an open-ended process responding to unpredictable futures.

REFERENCES

1. Levy, D. (2011). Swimming home. And Other Stories.
2. McBride, E. (2013). A girl is a half-formed thing. Faber & Faber.
3. McCarthy, T. (2005). Remainder. Metronome Press.
4. Miller, T. (1999). Late modernism: Politics, fiction, and the arts between the world wars. University of California Press.
5. Mitchell, D. (2004). Cloud Atlas. Sceptre.
6. Smith, A. (2016). Autumn. Hamish Hamilton.
7. Vermeulen, T., & van den Akker, R. (2010). Notes on metamodernism. Journal of Aesthetics & Culture, 2(1), 1–14. https://doi.org/10.3402/jac.v2i0.5677

Дата першого надходження статті до видання: 21.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 811.111’255.4’276.1:821.111.0*Брон
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-2

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ПОБУТОВОЇ ЛЕКСИКИ В ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ШАРЛОТТИ БРОНТЕ “JANE EYRE”

Андрєєва І. О.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-3436-1037
irene.andreyeva@gmail.com

Макєєва М. М.
бакалавр філології,
студентка кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0009-0008-9569-3044
chloefilger@gmail.com

Шимянова М. В.
доктор філософії з філології,
викладач кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-0685-6486
mariiashymianova@gmail.com

Ключові слова: *побутова лексика, лінгвостилістичні особливості, перекладацькі стратегії, художній стиль, реалії.*

Статтю присвячено дослідженню особливостей відтворення побутової лексики в перекладі роману Шарлотти Бронте “Jane Eyre”. Актуальність теми зумовлена необхідністю аналізу лінгвостилістичних засобів, які забезпечують адекватну передачу культурно маркованих елементів побуту вікторіанської епохи в іншомовному середовищі. Дослідження цього аспекту дає змогу виявити закономірності відтворення національно-культурних компонентів мови та сприяє глибшому розумінню взаємозв’язку між мовою, культурою й перекладом.

Метою дослідження є виявлення прийомів перекладу побутової лексики, а також оцінка їх впливу на збереження художнього стилю й національного колориту оригінального тексту. У роботі використано комплексний підхід, що поєднує елементи порівняльного, лінгвокультурологічного та стилістичного аналізу. Джерельною базою є оригінальний текст роману Ш. Бронте та його українські переклади, виконані різними авторами. Особливу увагу приділено відтворенню назв предметів побуту, елементів одягу, їжі, а також форм звертань, які відображають соціальну стратифікацію та міжособистісні стосунки персонажів. Здійснено класифікацію основних перекладацьких прийомів – конкретизації, генералізації, модуляції, вилучення слова, перекладацьких відповідників, культурної адаптації, транслітерації та транскрипції. Встановлено, що вибір перекладацьких прийомів значною мірою залежить від культурного контексту, жанрово-стилістичних

особливостей твору та прагнення перекладача зберегти баланс між точністю і художньою виразністю.
Результати дослідження свідчать про те, що адекватне відтворення побутової лексики є важливим чинником формування цілісного образу епохи, підтримання автентичності мовлення персонажів і передачі авторського стилю. Найефективнішим є поєднання різних прийомів, що забезпечує водночас точність і природність перекладу. Таке поєднання сприяє глибшому відтворенню мовної картини світу автора, збереженню естетичної цінності тексту та створенню автентичного образу англійського побуту XIX століття. Отримані висновки можуть бути використані у подальших перекладознавчих дослідженнях, присвячених проблемам лінгвокультурної адаптації художніх текстів та відтворення культурних реалій у перекладі.

THE FEATURES OF COLLOQUIAL VOCABULARY REPRESENTATION IN THE TRANSLATION OF CHARLOTTE BRONTË'S NOVEL "JANE EYRE"

Andryeyeva I. O.
PhD in Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of English Translation Studies
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaprorizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3436-1037
irene.andreyeva@gmail.com

Makieieva M. M.
Bachelor of Philology,
Master's Student at the Department of English Translation Studies
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaprorizhzhia, Ukraine
orcid.org/0009-0008-9569-3044
chloefilger@gmail.com

Shymianova M. V.
PhD in Philological Sciences,
Lecturer at the Department of English Translation Studies
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaprorizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0003-0685-6486
mariiashymianova@gmail.com

Key words: *colloquial vocabulary, linguistic and stylistic features, translation strategies, literary style, cultural realia.*

The article examines the peculiarities of translating colloquial vocabulary in Charlotte Brontë's novel "Jane Eyre". The topic is relevant because it is necessary to analyse the linguistic and stylistic means that ensure the adequate transmission of culturally marked elements of Victorian era everyday life to another linguistic environment. Studying this aspect enables us to identify patterns in the reproduction of national and cultural language components and contributes to a deeper understanding of the interrelationship between language, culture and translation.
This research aims to identify methods for translating colloquial vocabulary. The paper takes a comprehensive approach, combining comparative, linguocultural and stylistic analysis. The source material comprises the original

text of Brontë's novel and Ukrainian translations by various translators. Particular attention has been given to the translation of the names of household items, clothing, food and forms of address, which reflect the social hierarchy and interpersonal relationships between the characters. The main translation techniques have been classified, including concretisation, generalisation, modulation, omission, the use of translation equivalents, cultural adaptation, transliteration and transcription.
It has been established that the choice of translation method depends largely on the cultural context, the stylistic features of the genre, and the translator's intention to strike a balance between accuracy and artistic expressiveness. The research results show that accurately translating colloquial vocabulary is key to shaping a holistic image of the era, preserving the authenticity of the characters' speech and conveying the author's unique style. The most effective approach combines different methods to ensure the translation is both accurate and natural. This combination provides a deeper reflection of the author's linguistic worldview, preserves the text's aesthetic value, and creates an authentic portrayal of everyday nineteenth-century English life. These results can be applied to further translation studies focusing on the linguocultural adaptation of literary texts and the reproduction of cultural realia in translation.

Постановка проблеми. У сучасному перекладознавстві зростає інтерес до лінгвостилістичного аналізу художніх текстів, оскільки саме мовні засоби відображають національно-культурну своєрідність твору. Однією з найскладніших проблем у цьому контексті є адекватне відтворення побутової лексики, що відображає повсякденне життя, традиції, матеріальну культуру та соціальні реалії певної епохи. Роман Ш. Бронте "Jane Eyre" є яскравим зразком вікторіанської літератури, у якій побутова лексика виконує не лише номінативну, а й стилістичну, емоційно-оцінну та культуроносну функції.

Проблема полягає в тому, що при перекладі цього шару лексики перекладач стикається з труднощами передачі культурних реалій, семантичних відтінків і контекстуальних конотацій, властивих англійській мові XIX століття. Недостатньо точне або буквальне відтворення побутових одиниць може призвести до втрати автентичності та стилістичної виразності оригіналу. Відтак постає необхідність дослідження лінгвостилістичних особливостей перекладу побутової лексики з метою визначення найбільш ефективних прийомів її передачі українською мовою.

Мета дослідження полягає у виявленні та аналізі особливостей відтворення побутової лексики в українських перекладах роману Ш. Бронте "Jane Eyre", а також визначення основних перекладацьких прийомів, які забезпечують адекватну передачу культурних і стилістичних особливостей оригіналу.

Реалізація мети передбачає виконання таких **завдань:**

– проаналізувати функції побутових реалій (назв предметів побуту, елементів одягу, їжі, форм звертань тощо) у контексті вікторіанської епохи та їх вплив на формування культурного колориту роману;

– виявити та класифікувати основні перекладацькі прийоми, застосовані для відтворення побутових реалій;

– проаналізувати чинники, що впливають на вибір перекладацького прийому, включно з культурним контекстом, жанрово-стилістичними особливостями роману та перекладацькою стратегією.

Об'єкт дослідження становить побутова лексика роману Ш. Бронте "Jane Eyre" та її відтворення в українських перекладах.

Предметом дослідження є лінгвостилістичні особливості перекладу побутової лексики, зокрема прийоми передачі побутових реалій, назв предметів, явищ повсякденного життя та соціально-культурних деталей вікторіанської епохи.

Виклад основного матеріалу. Побутова лексика роману Ш. Бронте "Jane Eyre" є важливим складником художнього світу твору, оскільки вона відображає матеріальну культуру, соціальні норми та культурні традиції англійського суспільства вікторіанської доби. Перекладачеві доводиться не лише знаходити мовні відповідники, а й передавати естетичну та культурну атмосферу епохи. У процесі аналізу перекладів виявлено низку основних прийомів відтворення побутової лексики: *конкретизацію, генералізацію, модуляцію, вилучення слова, перекладацькі відповідники, культурна адаптація, транслітерація й транскрипція*. Деталізуємо ці прийоми.

Конкретизація. Цей прийом полягає у заміні слова ширшого значення словом з вужчим, більш точним змістом. В. Карабан зауважує, що "англійські слова широкої семантики можуть перекладатися на українську мову … шляхом використання

їхніх словникових відповідників” [Карабан, 2004, с. 302]. Наприклад, у текстовому фрагменті, наведеному нижче, перекладач використав слово *бриль* замість загального *капелюх* для передачі англійського *hat*. Застосування конкретизації дає змогу точніше передати зовнішній вигляд предмета – не просто *капелюх*, а саме *бриль*, тобто легкий, крислатий головний убір, характерний для сільського чи народного побуту. Такий лексичний вибір посилює національно-культурний колорит і допомагає читачеві краще уявити образ героїні, наблизивши опис до реалістичного візуального сприйняття:

“*The library looked tranquil enough as I entered it, and the Sibyl – if Sibyl she were – was seated snugly enough in an easy-chair at the chimney-corner. She had on a red cloak and* ***a black bonnet****: or rather,* ***a broad-brimmed gipsy hat****, tied down with a striped handkerchief under her chin.*” [Brontë, 1848, p. 298].	“*У бібліотеці було тихо, а сивіла, – коли це була вона, – досить спокійно сиділа в кріслі біля каміна. На ній був червоний плащ й* ***чорний капелюх****, або, швидше,* ***крислатий циганський бриль****, прив’язаний зверху смугастою хусткою*” [Соколовський, 2022, с. 138].

Що стосується поєднання слова *бриль* із прикметником *циганський*, такий вибір перекладача має як естетичне, так і асоціативне обґрунтування. По-перше, між поняттями *gipsy hat* і *бриль* існує певна зовнішня подібність – обидва головні убори мають широкі поля, які створюють схожий силует. Таким чином, уживання словосполучення *циганський бриль* дозволяє передати візуальну форму предмета, зберігаючи при цьому стилістичний ефект оригіналу. По-друге, у словосполученні наявний елемент стереотипізації, властивий мовній картині світу: прикметник *циганський* традиційно асоціюється з чимось екзотичним, яскравим, колоритним, а отже, допомагає підсилити образність і створити атмосферу загадковості, яку авторка вкладає в опис “сивіли”.

Крім того, мова є гнучкою динамічною системою, у якій лексичні одиниці набувають додаткових смислових відтінків залежно від контексту, інтенції автора чи художнього задуму перекладача. Отже, вибір форми *циганський бриль* можна розглядати як свідомий стилістичний прийом, спрямований на створення виразного візуального образу, зрозумілого українському читачеві, навіть якщо він не є цілком точним із точки зору матеріалу виготовлення чи історичної реалії.

Генералізація. Зворотна до конкретизації стратегія застосовується у випадках, коли буквальний переклад може спричинити непорозуміння. Це лексична трансформація, протилежна конкретизації, коли слово з більш вузьким, точним змістом в оригіналі передається в перекладі словом із ширшим, узагальненим значенням [Богайчук, 2021, с. 144]. Іншими словами, перекладач замінює конкретне поняття на більш загальне, щоб зробити вислів природним і зрозумілим для читача цільової мови. Проаналізуємо уривок з роману та його переклад:

“ ‘*… Bessie, I could fancy* ***a Welsh rabbit for supper****.’ ‘So could I – with a roast onion. Come, we’ll go down.’*” [Brontë, 1848, p. 36].	“*… Бесі, а чи не приготувати нам собі на вечерю* ***грінок із сиром?*** *– Гаразд – із підсмаженою цибулькою. Ходім униз!*” [Соколовський, 2022, с. 15].

В оригіналі використано культурно марковану назву – *Welsh rabbit*, що позначає традиційну англійську страву з розтопленого сиру, налитого на підсмажений хліб, але дослівно може сприйматися як *валлійський кролик*. Через цю омонімію буквальний переклад створив би помилкову асоціацію, оскільки страва не має жодного відношення до м’яса. Тому перекладач застосував генералізацію – замість буквального перекладу використав *грінки з сиром*, тобто більш загальне, зрозуміле українському читачеві позначення. Таке рішення знімає культурну та семантичну неясність, робить текст природним і зрозумілим, водночас зберігаючи комунікативний зміст і побутовий характер діалогу.

Таким чином, застосування прийому генералізації дозволяє уникнути непорозуміння та пристосувати іншомовну реалію до культурного контексту цільової мови, не спотворюючи основного змісту висловлювання.

Модуляція. Прийом модуляції полягає у “використанні незначних змін значення або змін точки сприйняття залежно від контексту” [Панченко, 2024, с. 248-249]. Це така перекладацька трансформація, за якої перекладач змінює лексичну або граматичну форму вислову, щоб передати те саме значення, але в більш природній або адекватній формі для цільової мови. Як приклад розглянемо наступний уривок:

“*… ‘Is it necessary to change my frock?’ ‘Yes, you had better: I always dress for the evening when Mr. Rochester is here.’*” [Brontë, 1848, p. 182].	“*… А хіба конче переодягатись? – Так було б краще. Я завжди переодягаюсь на вечір, коли містер Рочестер удома*” [Соколовський, 2022, с. 83].

У даному випадку перекладач застосував модуляцію, змінивши формулювання оригінального питання “*Is it necessary to change my frock?*” на українське “*А хіба конче переодягатись?*”. Таке

перефразування зберігає сенс вислову – необхідність переодягнутися – але робить його більш природним і стилістично відповідним для української мови.

Подібна трансформація дозволяє перекладачеві передати емоційний відтінок і соціальний контекст, а також уникнути надмірної кальки з англійської, зберігаючи при цьому точність змісту.

Вилучення слова. Це такий перекладацький прийом, за якого "непотрібні слова опускаються при перекладі" [Поліщук, 2025, с. 346], якщо вони вважаються другорядними для розуміння змісту або можуть бути надлишковими для цільового мовного середовища. Розглянемо приклад:

"*Mr. Lloyd helped himself to* ***a pinch of snuff***." [Brontë, 1848, p. 31].	"*Містер Ллойд витягнув табакерку,* ***нюхнув тютюну*** *і знову заховав її до кишені*" [Григораш, 2009, с. 5].

Англійське словосполучення *a pinch of snuff* буквально означає *щіпка нюхального тютюну*, але перекладач адаптував вислів, описавши дію більш загально: *нюхнув тютюну*, без виділення точної кількості. Таким чином, відбулося опущення лексичної деталі, яка не критична для розуміння змісту, але текст при цьому зберігає повну ясність і природність для українського читача. Цей прийом дозволяє зробити переклад відповідним стилю цільової мови, уникаючи надлишкових або малозрозумілих деталей.

Перекладацькі відповідники відіграють ключову роль у забезпеченні адекватності та еквівалентності перекладу. Вони дозволяють не лише передати зміст оригінального вислову, а й зберегти його стилістичну, емоційну та культурну своєрідність у мові перекладу. До таких відповідників уналежнюють слова або вирази у мові перекладу, які найточніше передають значення одиниці оригіналу, з урахуванням контексту, стилістичних, культурних та емоційних особливостей. Проаналізуємо приклад:

"*Mrs. Reed might be at that time some six or seven and thirty;* ***she was a woman of robust frame****, square-shouldered and strong-limbed, not tall, and, though stout, not obese*" [Brontë, 1848, p. 50].	"*Місіс Рід було тоді років тридцять шість – тридцять сім;* ***це була кремезна жінка****, з широкими плечима й сильними руками, невисока й повна, однак не надто гладка*" [Соколовський, 2022, с. 21].

У цьому випадку англійське слово *robust* перекладено як *кремезна*, що є адекватним перекладацьким відповідником. Обидва слова передають ідею фізичної сили, міцної статури, проте український варіант водночас має національно-природне звучання. Такий вибір забезпечує еквівалентність значення, відтворюючи не лише фізичну характеристику, а й стилістичний тон оригіналу, що важливо для збереження авторського опису персонажа.

Культурна адаптація у перекладі полягає у пристосуванні реалій, образів та лексичних одиниць оригіналу до мовно-культурних особливостей цільової аудиторії, щоб забезпечити природність і зрозумілість тексту без втрати його художнього змісту.

"*Bessie had been down into the kitchen, and she brought up with her* ***a tart*** *on a certain brightly painted china plate*" [Brontë, 1848, p. 27].	"*Бесі, що була зійшла вниз у кухню, принесла мені звідти* ***пиріг*** *на яскраво розмальованій порцеляновій тарілці*" [Соколовський, 2022, с. 10].

У цьому випадку англійське слово *tart* передано як *пиріг*, що є прикладом культурної адаптації гастрономічної реалії. В англійській культурі *tart* – це невеликий відкритий пиріг із фруктами або джемом, характерний для британської кухні XIX століття. Для українського читача слово *тарт* було б незрозумілим або чужорідним, тому перекладач обирає культурно близький еквівалент *пиріг*, який відтворює основну семантику (солодка випічка, десерт), викликає подібні побутові асоціації (домашня страва, частування), зберігає атмосферу домашнього тепла й турботи. Перекладач не лише передає зміст, а й інтерпретує культурний контекст, створюючи аналогічний ефект за допомогою знайомої національної реалії.

Транслітерація й транскрипція. У перекладі роману важливу роль відіграють прийоми транслітерації й транскрипції, які забезпечують збереження національного колориту та соціально-культурних особливостей мовлення персонажів. Транслітерація полягає у передачі іншомовного слова літерами мови перекладу без зміни звучання. У перекладі роману цей прийом використано, наприклад, для звертання *madam*, яке відтворено як *мадам*:

"***Madam****, Mrs. Harden says she has sent up the usual quantity.*" [Brontë, 1848, p. 108].	"***Мадам****, місіс Гарден каже, що послала вам звичайну порцію*" [Григораш, 2009, с. 21].

Такий варіант дає змогу зберегти оригінальне звучання французького слова, поширеного в англійській мові XIX століття, і передати атмосферу епохи та соціальний статус персонажів.

Транскрипція передбачає відтворення іншомовного слова з урахуванням його звукової форми. Так, скорочене звертання *ma'am* переклa-

дено як *мем*, що передає фонетичну специфіку англійського слова:

“ *‘How are you to-night, Helen? Have you coughed much today?’ ‘Not quite so much, I think,* ***ma’am****.’*” [Brontë, 1848, p. 107].	“*Як ти почуваєшся, Гелен? Ти сильно кашляла сьогодні? – Ні,* ***мем****, не дуже сильно*” [Григораш, 2009, с. 21].

Застосування транслітерації й транскрипції у перекладі сприяє збереженню національно-культурного колориту, відтворенню соціальної стратифікації мовлення персонажів і передачі історико-стилістичних особливостей англійського суспільства XIX століття.

Висновки і перспективи подальших розробок. Дослідження особливостей відтворення побутової лексики в перекладі роману Шарлотти Бронте “Jane Eyre” засвідчило, що побутова лексика є важливим компонентом художнього тексту, який не лише створює реалістичне тло зображуваних подій, а й виконує культуроносну функцію. Через побутові реалії передаються особливості соціального становища персонажів, національні традиції та світогляд епохи. Тому переклад таких лексичних одиниць потребує від перекладача не лише мовної компетенції, а й глибокого розуміння культурного контексту оригіналу.

Аналіз перекладів роману виявив, що для відтворення побутової лексики застосовуються різноманітні перекладацькі прийоми – конкретизація, генералізація, модуляція, вилучення слова, перекладацькі відповідники, культурна адаптація, транслітерація й транскрипція. Вибір конкретного способу зумовлений семантичною структурою лексеми, контекстом уживання та прагматичними особливостями цільової мови. Найефективнішими виявилися ті прийоми, які забезпечують поєднання смислової точності та природності вислову для українського читача.

Особливу складність становить переклад культурно маркованих одиниць, що позначають реалії англійського побуту вікторіанської доби (назв страв, форм звертань тощо). У таких випадках перекладачеві доводиться балансувати між буквальністю та адаптацією, обираючи оптимальний варіант для передачі змісту й стилістичного забарвлення. Збереження культурного колориту можливе завдяки ретельному добору еквівалентів і творчому підходу до перекладу.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у детальному аналізі перекладу інших лексико-семантичних груп, що формують культурний простір роману Шарлотти Бронте, зокрема лексики, пов’язаної з емоційно-оцінними характеристиками, назвами соціальних ролей, релігійними та етичними поняттями. Ці елементи також відіграють важливу роль у створенні художнього образу епохи та можуть виявляти значні відмінності у способах перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова Книга, 2004. 576 с.
2. Бронте Ш. Джейн Ейр / пер. з англ. П. Соколовський. 2022. URL: https://uabook.com.ua/wp-content/uploads/2023/03/bronte-sharlotta-dzheyn-eyr1310.pdf (дата звернення: 12.10.2025).
3. Бронте Ш. Джейн Ейр / пер. з англ. У. Григораш. 2009. URL: https://uabooks.net/reader/507/page/5/ (дата звернення: 12.10.2025).
4. Богайчук О. С. Лексичні трансформації в перекладі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2021. Вип. 29. Т. 2. С. 143–146. DOI: https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.49-2.32 (дата звернення: 12.10.2025).
5. Панченко О. І. Використання модуляції у перекладі художнього тексту (на матеріалі оповідання А. Конан Дойля “Скандал у Богемії”). *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського.* 2024. Т. 35 (74). С. 248–253. DOI: https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.5.1/41 (дата звернення: 12.10.2025).
6. Поліщук Л. П., Пушкар Т. М. Трансформаційні процеси в перекладі художньої літератури: типологія та методологія. VII Міжнародна науково-практична конференція “Scientific research: modern challenges and future prospects”, 17-19.02.2025, Мюнхен, Німеччина. С. 345–348.
7. Brontë C. Jane Eyre. 1848. URL: https://www.ucm.es/data/cont/docs/119-2014-04-09-Jane%20Eyre.pdf (дата звернення: 12.10.2025).

REFERENCES

1. Karaban, V. I. (2004) Pereklad anhliiskoi naukovoi i tekhnichnoi literatury: Hramatychni, leksychni, terminolohichni ta zhanrovo-stylistychni problemy [Translation of English scientific and technical literature: Grammatical, lexical, terminological, and genre-stylistic problems]. Vinnytsia: Nova Knyha.
2. Bronte, C. (2022). Dzhein Eir [Jane Eyre] (P. Sokolovskyi, Trans.). URL: https://uabook.com.ua/wp-content/uploads/2023/03/bronte-sharlotta-dzheyn-eyr1310.pdf
3. Bronte, C. (2009). Dzhein Eir [Jane Eyre] (U. Hryhorash, Trans.). URL: https://uabooks.net/reader/507/page/5/
4. Bohaichuk, O. S. (2021). Leksychni transformatsii v perekladi [Lexical transformations in

translation]. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University,* vol. 2, pp. 143–146. DOI: 10.32841/2409-1154.2021.49-2.32

5. Panchenko, O. I. (2024). Vykorystannia moduliatsii u perekladi khudozhnoho tekstu (na materiali opovidannia A. Konan Doilia "Skandal u Bohemii") [Use of modulation in literary translation (based on A. Conan Doyle's "A Scandal in Bohemia")]. *Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University,* vol. 35(74), pp. 248–253. DOI: 10.32782/2710-4656/2024.5.1/41
6. Polishchuk, L. P., Pushkar, T. M. (2025, February 17–19). Transformatsiini protsesy v perekladi khudozhnoi literatury: Typolohiia ta metodolohiia [Transformational processes in the translation of fiction: Typology and methodology]. In Proceedings of the VII International Scientific and Practical Conference "Scientific research: modern challenges and future prospects" (pp. 345–348). Munich, Germany.
7. Brontë, C. (1848). Jane Eyre. URL: https://www.ucm.es/data/cont/docs/119-2014-04-09-Jane%20Eyre.pdf

Дата першого надходження статті до видання: 14.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

UDC 811.531:81’373:81’25
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-3

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

SEMANTIC HOMONYMY OF HANJA-BASED COMPOUNDS IN CONTEMPORARY KOREAN TRANSLATION STRATEGIES

Andrianov D. V.
PhD in Philology,
Assistant Professor at the Department of Languages and Literatures
of the Far East and Southeast Asia
Educational and Scientific Institute of Philology
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
Volodymyrska str., 64/13, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-1295-2132
andrianov.dmytro@knu.ua

Holod V. M.
Master Degree Student at the Department of Languages and Literatures
of the Far East and Southeast Asia
Educational and Scientific Institute of Philology
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
Volodymyrska str., 64/13, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0009-0002-0070-8036
vikusykookie1@gmail.com

Key words: *Korean language, semantic homonymy, Hanja compounds, Sino-Korean, disambiguation, translation strategies, Korean-Ukrainian translation, machine translation and NLP, phonetic convergence.*

The contemporary Korean language exists in a state of unique orthographic tension: while Hangeul provides phonetic efficiency, the widespread suppression of the logographic Hanja script. which constitutes the etymological substrate for approximately 70% of the lexicon has precipitated a phenomenon of «semantic erosion». This study undertakes a comprehensive historical and sociolinguistic analysis of semantic homonymy within Sino-Korean compounds, arguing that the transition to exclusive Hangeul usage has effectively stripped the vocabulary of its primary visual disambiguating layer. By tracing the historical phonetic convergence of Middle Chinese tonal distinctions into a limited inventory of Korean syllable structures, the research demonstrates how this orthographic shift necessitates a heavy reliance on high-context inference, a luxury often absent in modern digital, advertising, and media discourses.

Methodologically, the article proposes a nuanced typology of homonyms ranging from absolute lexical identity to functional and contextual ambiguities and evaluates their disruptive impact on translation into non-logographic languages, specifically within the Korean-Ukrainian language pair. Empirical analysis of media corpora and Neural Machine Translation (NMT) outputs reveals a critical vulnerability: decontextualized homonyms generate error rates of 15-25% in AI-mediated translation, as algorithms frequently default to statistical frequency rather than semantic propriety.

Consequently, the study posits that effective interlingual mediation requires a deliberate cognitive process of «logographic reconstruction». We systematize six compensatory strategies including contextual explication, hybrid glossing, and pre-translation Hanja restoration to mitigate the loss of semantic transparency. Ultimately, the findings suggest that despite the sociopolitical democratization of literacy through Hangeul, the «ghost» of Hanja remains an active, indispensable cognitive factor, demanding that translators possess not merely linguistic fluency, but the philological competence to retrieve the submerged logographic roots of the Korean lexicon.

СЕМАНТИЧНА ОМОНІМІЯ ХАНЧА-КОМПОЗИТІВ У СУЧАСНІЙ КОРЕЙСЬКІЙ МОВІ ТА СТРАТЕГІЇ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

Андріанов Д. В.
доктор філософії,
асистент кафедри мов і літератур
Далекого Сходу та Південно-Східної Азії
Навчально-науковий інститут філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 64/13, Київ, Україна
orcid.org/0000-0003-1295-2132
andrianov.dmytro@knu.ua

Голод В. М.
магістрантка кафедри мов і літератур
Далекого Сходу та Південно-Східної Азії
Навчально-науковий інститут філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 64/13, Київ, Україна
orcid.org/0009-0002-0070-8036
vikusykookie1@gmail.com

Ключові слова: *корейська мова, семантична омонімія, ханча-композити, сино-корейська лексика, дизамбігуація, перекладацькі стратегії, корейсько-український переклад, машинний переклад і NLP, фонетична конвергенція.*

Сучасна корейська мова існує в стані унікальної орфографічної напруги: тоді як хангиль забезпечує фонетичну ефективність, повсюдне витіснення логографічного письма ханча, яке становить етимологічний субстрат для близько 70% лексикону, спричинило феномен «семантичної ерозії». У цьому дослідженні здійснено комплексний історико-соціолінгвістичний аналіз семантичної омонімії в межах сино-корейських композитів. Аргументовано, що перехід до виключного використання хангиля фактично позбавив лексику первинного візуального шару дизамбігуації. Простежуючи історичну фонетичну конвергенцію тональних розрізнень середньокитайської мови в обмежений інвентар корейських складових структур, дослідження демонструє, як цей орфографічний зсув зумовлює критичну залежність від висококонтекстної інференції – розкоші, часто недоступної в сучасних цифровому, рекламному та медійному дискурсах.

У методологічному плані стаття пропонує розгалужену типологію омонімів – від абсолютної лексичної тотожності до функціональних і контекстуальних двозначностей, та оцінює їхній деструктивний вплив на переклад нелогографічними мовами, зокрема в межах корейсько-української мовної пари. Емпіричний аналіз медіакорпусів та результатів роботи систем нейронного машинного перекладу (NMT) виявляє критичну вразливість: деконтекстуалізовані омоніми генерують рівень помилок у 15-25% при ШІ-перекладі, оскільки алгоритми часто віддають перевагу статистичній частотності замість семантичної доречності.

Відтак, дослідження постулює, що ефективна інтерлінгвальна медіація вимагає свідомого когнітивного процесу «логографічної реконструкції». Систематизовано шість компенсаторних стратегій – включно з контекстуальною експлікацією, гібридним глосуванням та доперекладацькою реставрацією ханча для нівелювання втрати семантичної прозорості. У підсумку, отримані результати свідчать про те, що попри соціополітичну демократизацію грамотності через хангиль, «привид» ханча залишається активним, невід'ємним когнітивним фактором, який вимагає від перекладачів не лише мовної плинності, а й філологічної компетентності для віднайдення прихованого логографічного коріння корейського лексикону.

Problem area. Contemporary Korean is characterized by a unique linguistic dualism: the coexistence of a phonetic script (Hangeul) and a historically formed layer of logographic vocabulary (Hanja), which accounts for 60-70% of the total lexicon. The transition toward the exclusive use of Hangeul in everyday and digital communication has resulted in the loss of the visual disambiguation mechanism previously provided by Chinese characters. This creates substantial practical obstacles for the precise transmission of meaning in legal, medical, and academic fields, where semantic precision is of critical importance.

The phenomenon of semantic homonymy within Hanja-derived compounds constitutes a critical locus of tension in modern Korean lexicology and translatology. This ambiguity is not accidental but structurally inherent, arising from a historically determined orthographic rupture: the hegemony of Hangeul has effectively severed the visual link to the logographic etymon. Consequently, the vast Sino-Korean stratum has been deprived of its primary graphical disambiguation mechanism – a mechanism that once guaranteed semantic distinctiveness amidst phonetic convergence. The resulting proliferation of homonymic series does not merely obscure meaning; it imposes a heavy cognitive load on the interpretation of high-context discourses ranging from legal and scientific registers to digital media, thereby introducing systemic volatility into cross-linguistic communication.

The theoretical framework for interrogating this issue is grounded in the fundamental historical-linguistic inquiries of Lee & Ramsey [2000] and their critical reception by Iverson [2001]. While Choo [2016] has meticulously mapped the topography of ambiguity within toponyms, the contemporary locus of concern has shifted toward the digital sphere. Specifically, the susceptibility of Neural Machine Translation (NMT) algorithms to homonymic interference has been rigorously scrutinized in recent assessments of Google Translate and Papago architectures [Lee et al., 2021; Kang et al., 2015].

Yet, a significant lacuna remains: despite robust theoretical descriptions, there is a paucity of applied methodologies for the pre-translation "logographic restoration" of meaning – a step vital for rendering accurate target texts in non-logographic languages such as English or Ukrainian. Moreover, the exigencies of modern digital communication demand a more granular analysis of compensatory strategies, particularly within the minimal-context environments of advertising copy and interface localization.

However, issues regarding the typology of Hanja-compound homonymy across different discourse genres, as well as the development of comprehensive translation algorithms that integrate linguistic, sociocultural, and technological approaches, remain insufficiently systematized. Specifically, there is a lack of scholarly work integrating the analysis of traditional translation strategies with the capabilities and limitations of modern neural machine translation (NMT) systems in the disambiguation of Sino-Korean vocabulary. It is this unresolved aspect of the general problem that determines the relevance of this article.

The primary objective of this article is to construct a rigorous conceptual framework for **semantic homonymy within Hanja-derived compounds**, positing it not merely as a lexical accident but as the structural outcome of the historical friction between the phonetic substrate of Korean and the logographic superstrate of Classical Chinese. Beyond this theoretical conceptualization, the study seeks to operationalize its findings by developing a systematized methodology for **translational disambiguation** within the Korean-Ukrainian language pair. This applied dimension is critically examined through the lens of genre specificity and the disruptive latency of modern Neural Machine Translation (NMT) technologies, ultimately aiming to bridge the gap between morphological opacity and communicative clarity.

The object of research is the Sino-Korean vocabulary of the contemporary Korean language as a component of its lexical-semantic system. **The subject of research** is the semantic homonymy of Hanja-derived compounds, its typological characteristics, functioning in various types of discourse, and translational disambiguation strategies within the process of interlingual interpretation in the Korean-Ukrainian language pair.

Introduction. Hanja was introduced to the Korean peninsula during the Three Kingdoms period (1st century BC – 7th century AD), with early use in diplomacy, administration, and Buddhism. While Goguryeo and Baekje adopted the script early due to geographic proximity to China, Silla integrated Hanja systematically after the 668 AD unification to support a centralized Confucian bureaucracy. By the Unified Silla (668-935) and Goryeo (918-1392) dynasties, Hanja was the exclusive medium for elite scholarship, yielding foundational works like the *Samguk Sagi* [Lee & Ramsey, 2000; Sohn, 2001]. Hanja reached its peak during the Joseon dynasty (1392–1910) as the official script of Neo-Confucian governance and the civil service exams (*gwageo*) [Cho, 2016; Taylor & Taylor, 1995; cf. Moon et al., 2024]. The 1443 invention of Hangul by King Sejong the Great challenged this monopoly by providing a phonetic script accessible to the common people. However, Hanja maintained its high-culture prestige among the *yangban* aristocracy for centuries, while Hangul was often marginalized as a "vulgar script" [Lee & Ramsey, 2000; Iverson, 2001].

The 20th century marked a decline in Hanja use. Following Japanese colonial rule (1910–1945), which imposed significant shifts in lexical and educational policies [Andrianov, 2025], both Koreas initially utilized mixed scripts. However, divergent nationalist policies led to a permanent shift: North Korea abolished Hanja in 1949, while South Korea gradually reduced its presence in textbooks and official documents by the 1970s [Lurie et al., 2019].

In contemporary society, Hanja remains symbolically and functionally significant, with 1,800-2,000 characters still taught in schools. They are utilized in academic, legal, and media contexts often in parentheses to provide graphic disambiguation for homophonous Hangul terms. This 1,500-year legacy explains why 60-70% of the Korean lexicon consists of Sino-Korean words, the historical root of the semantic homonymy investigated in this study.

The main body of the text. The historical hegemony of Hanja, once the exclusive script of administrative power and lexical precision, has progressively ceded ground to Hangul as the primary vehicle of daily communication [Lee & Ramsey, 2000; Taylor & Taylor, 1995]. While this orthographic transition successfully democratized literacy, it simultaneously engendered a complex linguistic reality: a vast stratum of the Korean lexicon specifically the Sino-Korean compounds was effectively stripped of its visual disambiguating layer. Consequently, lexemes that were once instantly clarified by their logographic etymons must now rely almost entirely on high-context inference, prosodic cues, or explicit glossing [Lurie et al., 2019]. This phenomenon of "semantic opacity" is particularly acute in contemporary discourse, where the written medium is predominantly Hangul-exclusive, and the clarifying presence of Hanja is relegated to parenthetical insertions, footnotes, or highly specialized registers [Choo & Kwak, 2008; cf. also Cho, 2016].

The structural outcome of this shift is a pervasive semantic homonymy: the proliferation of lexical units that are phonetically identical yet semantically divergent due to their distinct, albeit invisible, Hanja substrates. This ambiguity imposes a significant cognitive load on comprehension, particularly within the elliptical registers of advertisements, headlines, and digital media, where context is often truncated [Muscanto, 2018; Kwak & Kwak, 2025]. Furthermore, it presents a profound challenge for interlingual mediation, compelling the translator to engage in a process of "logographic reconstruction" to retrieve meaning without direct access to the source characters [Kiaer, 2017; Lee et al., 2021]. The subsequent sections will rigorously interrogate the typology of this homonymy, its disruptive manifestations in modern usage, and the compensatory strategies required to ensure fidelity in translation.

Semantic homonymy in Korean arises primarily from the loss of tonal distinctions present in Middle Chinese and the phonetic convergence of Hanja when adapted to Korean. Modern Korean has approximately 400-450 possible syllable shapes, but the number of Hanja used in compounds exceeds 3,000, leading to inevitable overlaps. As Choo (2016) notes in his study of toponyms (sections 3.3-3.4), many place names remain ambiguous in everyday Hangul usage precisely because the original characters are no longer written or taught [Choo, 2016].

Homonyms can be classified as follows:

1. Full homonyms is a complete phonetic identity with no semantic relation. Example: 사과 (謝過 ‘apology’) vs. 사과 (蘋果 ‘apple’). In spoken Korean, the distinction is clear only through context, but in translation, both can be rendered as “apple” or “apology” without additional clues.

2. Partial homonyms – one morpheme is ambiguous. Example: 공장 (工廠 ‘factory’) vs. 공장 (空場 ‘empty space’). In legal or administrative texts, the difference is critical, yet in casual writing, it is often resolved only by surrounding words.

3. Contextual homonyms – disambiguation historically provided by Hanja but lost in Hangul-only texts. Example: 미 (美 ‘beauty’) vs. 미 (米 ‘rice’) vs. 미 (味 ‘taste’). In poetry or literary translation, this creates layers of meaning that are difficult to preserve.

4. Functional homonyms – compounds that have shifted meaning over time. Example: 사랑 (思量 ‘thought, consideration’ in classical texts) vs. 사랑 (愛 ‘love’ in modern usage). The semantic drift adds complexity to historical and literary translations [Kiaer, 2017].

Tab. 1 compiled from corpus data and personal observation, shows that homonymy is most problematic in high-frequency syllables with multiple common Hanja readings.

Recent computational studies show that neural machine translation models (e.g., Papago, Google Translate) have error rates of 15-25% on Sino-Korean homonyms when processing Hangul-only input, often selecting the most frequent meaning instead of the contextually correct one.

Manifestations in Contemporary Korean Texts. Homonymy is especially visible in genres where context is minimal or ambiguous as advertising and marketing short slogans and headlines often exploit homonymy for wordplay, but this can confuse non-native translators. For example, a slogan like “사랑의 맛” could be read as “taste of love” or “taste of rice” without Hanja clarification. In the ews and media headlines such as “공장 폭발” can mean “factory explosion” (工廠) or “empty space explosion” (空場), though context usually resolves it. In translation, however, ambiguity persists.

Table 1

Common homonyms (based on frequency in modern corpora)

Hangul	Possible Hanja	Meanings	Frequency in modern texts	Translation risk
사과	謝過 / 蘋果	apology / apple	Very high	High
공기	空氣 / 公氣	air / public atmosphere	High	Medium
미	美 / 米 / 味	beauty / rice / taste	High	High
사	四 / 死 / 事 / 使	four / death / matter / envoy	Medium	Very high
공장	工廠 / 空場	factory / empty space	Medium	High

The digital sphere, characterized by the high-velocity discourse of social media, has become a primary locus for orthographic entropy. Younger demographics frequently deploy Sino-Korean lexemes in an exclusively phonogrammatic (Hangul-only) form, a practice that strips these compounds of their etymological transparency and precipitates frequent semantic misinterpretations. This is not merely a stylistic evolution but a cognitive shift; recent scholarship highlights how this "orthographic amnesia" exacerbates the generational gap in lexical comprehension, creating a barrier between the Hanja-literate older generation and their digital-native counterparts [Muscanto, 2018; An et al., 2025].

A sharp divergence in register observance further complicates this landscape. While legal and academic discourses maintain a conservative adherence to parenthetical Hanja to ensure terminological exactitude, popular science and journalistic writing frequently succumb to the pressure for orthographic simplification. The systematic omission of these logographic anchors in mass media introduces a latent potential for confusion, eroding the semantic precision essential for nuanced communication.

Consequently, the semantic homonymy of Hanja-based compounds constitutes a formidable hermeneutic challenge for interlingual mediation, particularly when translating into languages devoid of a logographic infrastructure, such as English, Ukrainian, French, or German. There exists a fundamental asymmetry in reception: unlike the native Korean speaker, who resolves ambiguity through high-context cultural intuition and prosodic cues, the translator is often compelled to perform a forensic "reconstruction" of meaning without direct access to the disambiguating characters [Choo & Kwak, 2008; Kiaer, 2017]. The following section delineates the specific contours of these obstacles and systematizes the compensatory strategies—ranging from explication to annotation—that translators must employ to bridge this semantic void.

1. Contextual insufficiency in short texts Advertising slogans, news headlines, social media posts, product descriptions, and subtitles often provide minimal context. A phrase like “사과 드립니다” can mean either “We offer apples” (蘋果) or “We apologize” (謝過). Without additional cues, the translator risks choosing the wrong interpretation, which can alter the tone or intent entirely.

2. Cultural and historical connotations Many homonyms carry layers of meaning rooted in classical literature, Confucian philosophy, or folk superstitions. For example, the syllable 사 (死 “death” vs. 四 “four”) evokes numerological taboos in Korean culture (four is unlucky), but this association is invisible in Hangul-only text and usually lost in translation.

3. Register and genre variation Formal texts (legal documents, academic papers) often include Hanja in parentheses for clarity, while informal genres (K-pop lyrics, memes, casual ads) do not. Translators must adapt their strategy depending on the source register.

4. Machine translation limitations Current neural models (Papago, Google Translate, DeepL) trained predominantly on Hangul-only data tend to select the most frequent modern meaning of a homophone, resulting in systematic errors. Recent studies estimate ambiguity-related mistranslation rates of 15-25% for Sino-Korean vocabulary [Lee et al., 2021].

The semantic homonymy inherent in Hanja-based compounds constitutes a formidable hermeneutic obstacle for interlingual mediation, particularly when the target language operates within a purely phonogrammatic framework (e.g., English, Ukrainian, Russian, French, or German). A fundamental asymmetry exists in the reception of this ambiguity: whereas the native speaker intuitively resolves lexical opacity through a synthesis of immediate context, prosodic cues, and shared cultural schemata, the translator is frequently denied these paralinguistic aids. Consequently, the translation process transforms into an act of forensic "semantic reconstruction," wherein the translator must retrieve the precise meaning of a lexeme without direct visual access to its disambiguating logographic etymon [Choo & Kwak, 2008; Kiaer, 2017; Lee & Ramsey, 2000].

1. Contextual expansion and explanatory additions The most common and flexible method is to expand

ambiguous terms with brief clarifications. Example: translating 사과 as “apology (謝過)” or “apple (蘋果)” when both readings are plausible. In literary or academic translation, footnotes or endnotes can provide the Hanja and alternative meanings. This approach preserves fidelity while ensuring clarity, though it increases text length and may disrupt stylistic flow in creative genres.

2. Paraphrasing and semantic disambiguation When context is sufficient, the translator can rephrase the term to eliminate ambiguity without losing meaning. Example: instead of literally translating “공장 폭발” as “factory explosion”, the translator can write “explosion at the factory” if the industrial context is clear. This method is especially useful in advertising and marketing, where naturalness in the target language is prioritized over literal equivalence.

3. Hybrid rendering (Hanja glossing) In specialized or scholarly translations, the translator may retain Romanized Hanja or provide them in parentheses. Example: “gongjang (工廠) explosion” or “sa (死) is taboo in Korean culture”. This technique is standard in academic works and bilingual editions of Korean literature, though it is less suitable for general audiences.

4. Creative compensation In cases where wordplay or stylistic ambiguity is intentional (common in poetry, advertising, and subtitles), the translator can introduce target-language compensation. Example: a pun based on 사과 (apple/apology) might be rendered with an English pun like “We’re really sorry… no apples attached” or replaced with a different stylistic device that achieves a similar emotional or humorous effect.

Pre-translation Hanja Restoration. In instances where the source text exhibits semantic opacity yet permits the inference of its etymological roots deduced via contextual, generic, or stylistic markers the professional translator is compelled to undertake a process of "restoration." This involves the rigorous consultation of specialized lexicographical resources or native informants to retrieve the intended characters prior to the act of translation. While this philological excavation is methodologically laborious, it remains a non-negotiable imperative for "high-stakes" discourses specifically within legal, medical, and literary canons, where ambiguity is tantamount to error.

The Integration of AI-Assisted Disambiguation. Contemporary computational linguistics offers nascent tools for semantic precision, allowing for the manual annotation of Hangul input with clarifying Hanja to calibrate machine output. Future neural architectures, trained on extensive Hanja-annotated corpora (as postulated in recent arXiv preprints, 2024-2025), promise a substantial reduction in algorithmic error rates. Consequently, translators are increasingly adopting hybrid workflows, utilizing these tools for a preliminary "first pass" before engaging in the granular manual refinement of ambiguous segments **[Moon et al., 2024]**.

Within the academic paradigm, genre-specific protocols for handling Hanja-derived homonymy necessitate a calibrated equilibrium between semantic precision and functional equivalence:

1. In the persuasive domains of **advertising and marketing**, the *skopos* of the text demands a shift toward transcreation and paraphrasing; here, rhetorical efficacy must supersede literalism to circumvent the absurdities often spawned by decontextualized homonyms.

2. Conversely, in **journalistic discourse**, strategies of contextual expansion or explicit Hanja-glossing become indispensable. This is particularly critical when navigating the informational density of headlines, where the friction between spatial economy and factual clarity is most acute.

3. For **literary translation**, a polyvalent methodology is advocated, synthesizing footnotes, exegetical glossing, and compensatory phrasing to conserve the text’s diachronic depth and emotional resonance.

4. In the rigorist environments of **technical and legal translation**, the methodology pivots toward the strict philological restoration of the original characters and the deployment of exact terminological equivalents to guarantee juridical validity.

5. Finally, within the high-velocity ecosystems of **subtitling and digital media**, translators are encouraged to privilege idiomatic paraphrasing, a strategy that facilitates the brevity and cognitive ease required for real-time consumption.

Ultimately, the effective mediation of Hanja-derived homonymy demands a synthesis of profound linguistic competence, cultural literacy, and strategic heuristic decision-making. While no single pedagogical method offers a panacea for ambiguity, a judicious orchestration of contextual explication, glossing, paraphrasing, and augmentative AI technologies can radically enhance both accuracy and readability. As the Korean language continues its global ascent through the vehicles of K-pop, drama, and digital platforms, the exigency for high-fidelity translation intensifies rendering the study of Hanja homonymy not merely a matter of academic interest, but a pressing practical imperative.

The semantic homonymy of Hanja-derived compounds reflects a fundamental tension between the efficiency of the phonetic Hangeul script and the profound semantic depth of its logographic heritage. The abandonment of visual Hanja markers has led to a form of "semantic erosion," where the interpretation of Sino-Korean terms, which constitute the majority of the lexicon now relies entirely on contextual cues

[Liu & McBride-Chang, 2014; Zhou et al., 1999; Zhou et al., 2010]. This shift poses significant risks in professional domains such as law and medicine and results in high error rates (up to 25%) in neural machine translation systems, which frequently default to the most statistically frequent modern meanings of homophones.

To mitigate these systemic ambiguities effectively, the trajectory of future research must inevitably pivot toward the construction of a robust lexicographical infrastructure specifically, the cultivation of high-density Hanja-annotated corpora and the compilation of specialized bilingual glossaries tailored for professional mediation. A particularly fertile avenue for inquiry lies in a rigorous contrastive analysis of the Korean experience vis-à-vis the Japanese *Kanji* and Vietnamese *Chữ Nôm* traditions. Such a comparative typology would elucidate universal patterns of logographic adaptation, attrition, and survival within the framework of modernizing phonetic scripts [Lurie et al., 2019]. Ultimately, the preservation of terminological integrity in a globalized digital sphere demands a deliberate convergence of philological rigor and technological innovation, ensuring that the semantic depth of the Korean language is not eroded by the very mechanisms designed to disseminate it.

Conclusions and Prospects for Further Research. The findings of this study demonstrate that semantic homonymy in Hanja-derived compounds is a systemic phenomenon of the contemporary Korean language, fundamentally rooted in the historical displacement of logographic script and the phonetic convergence of a vast inventory of Chinese characters within the constrained syllabic structure of the Korean phonological system. This linguistic evolution has moved the burden of meaning-making from visual graphic distinction to contextual interpretation. The taxonomy delineated herein classifying homonymy into absolute, partial, contextual, and functional categories offers a robust heuristic for mapping the mechanisms of ambiguity and their specific discursive manifestations across disparate genres.

Moreover, this inquiry illuminates a profound sociolinguistic rupture: the precipitous decline in Hanja literacy among younger cohorts is catalyzing a gradual "erosion of semantic transparency" within the Korean public sphere. This trend is not merely a pedagogical concern but a communicative crisis, underscoring the exigency for specialized translation methodologies that can bridge the widening gap between etymological root and phonetic surface.

It has been established that effective interlingual mediation demands a syncretic approach, fusing rigorous linguistic analysis with sociocultural exegesis and technological scaffolding. A cardinal finding of this study posits that the translation of Sino-Korean compounds into phonogrammatic target languages such as English or Ukrainian mandates a preliminary phase of "logographic reconstruction." This hermeneutic step is indispensable for mitigating the stochastic errors characteristic of contemporary Neural Machine Translation (NMT) architectures, which frequently flounder when navigating high-density homonymic series without human intervention.

Methodologically, the study confirms that strategy selection must be genre-dependent: while Hanja-glossing and explication are most effective for maintaining precision in academic and literary texts, paraphrasing and creative compensation prove optimal for the fluid requirements of media discourse. In contrast, legal and technical translation must prioritize the pre-translation reconstruction of original characters to ensure absolute terminological accuracy.

Prospects for further research are multifaceted. From a technological perspective, there is an urgent need to expand corpus databases of contemporary Korean texts using systematic Hanja-tagging, which would facilitate the development of sophisticated automated disambiguation tools for computer-aided translation (CAT) systems. Practically, the creation of specialized bilingual glossaries that map contextual Hanja meanings across different professional domains remains a priority. Finally, the trajectory of this research logically extends toward a comparative diachronic analysis of the broader Sinosphere, specifically juxtaposing the Korean linguistic situation with the Japanese (*Kanji*) and Vietnamese (*Chữ Nôm*) traditions. This trans-regional perspective offers a fertile ground for isolating universal mechanisms of logographic adaptation and semantic preservation amidst the hegemony of modern phonogrammatic scripts. By mapping these shared historical pathways, scholars can better understand how "phantom" semantic layers continue to exert influence even after the formal transition to vernacular writing systems is complete.

REFERENCES

1. An, J., Nam, K., & Jung, H.-Y. (2025). Foreign words, loanwords, Korean words: A corpus-based reassessment of lexical resources for Korean lexicography. *Lexicography*, *12*(2), 154–180.
2. Andrianov, D. (2025). Lexical and educational language policy under Japanese colonial rule in Korea (1910–1945): A historical-sociolinguistic analysis. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Oriental Languages and Literatures*, *1*(31), 6–11. https://doi.org/10.17721/1728-242X.2025.31.6-11
3. Cho, H. (2016). The Epistolary Brush: Letter Writing and Power in Chosŏn Korea. *The Journal of Asian Studies,* 75(4), 1055–1081. doi:10.1017/S0021911816001091

4. Choo, M., & Kwak, H. Y. (2008). *Using Korean: A guide to contemporary usage*. Cambridge University Press.
5. Choo, S. (2016). The use of Hanja (Chinese characters) in Korean toponyms: Practices and issues. *Onoma*, *51*, 13–24. https://doi.org/10.34158/ONOMA.51/2016/2
6. Iverson, G. K. (2001). The Korean Language. By Ho-Min Sohn. Cambridge Language Surveys, vol. 12. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. xx, 445 pp. $64.95 (cloth). The Journal of Asian Studies, 60(1), 243–245. https://doi.org/10.2307/2659561
7. Kang, S., Oh, Y., Kim, M., & Kwon, H.-C. (2015). Word-sense disambiguation of Korean predicates using Sejong electronic dictionary and unsupervised learning. In *2015 IEEE International Conference on Computer and Information Technology; Ubiquitous Computing and Communications; Dependable, Autonomic and Secure Computing; Pervasive Intelligence and Computing* (pp. 257–261). IEEE. https://doi.org/10.1109/CIT/IUCC/DASC/PICOM.2015.37
8. Kiaer, J. (2017). The Routledge Course in Korean Translation (1st ed.). Routledge.
9. Kim, Y., Kotzor, S., Lahiri, A. (2021). Is Hanja represented in the Korean mental lexicon?: Encoding cross-script semantic cohorts in the representation of Sino-Korean. *Lingua*, *264*, Article 103128. https://doi.org/10.1016/j.lingua.2021.103128
10. Lee, H., Yang, W., Park, C., Song, H., Jang, E., & Park, J. C. (2021). Optimizing domain specificity of transformer-based language models for extractive summarization of financial news articles in Korean. In K. Hu, J.-B. Kim, C. Zong, & E. Chersoni (Eds.), *Proceedings of the 35th Pacific Asia Conference on Language, Information and Computation* (pp. 611–621). Association for Computational Linguistics. https://aclanthology.org/2021.paclic-1.64/
11. Lee, I., & Ramsey, S. R. (2000). *The Korean language*. State University of New York Press. 375 pp.
12. Liu, D., & McBride-Chang, C. (2014). Morphological structure processing during word recognition and its relationship to character reading among third-grade Chinese children. *Journal of Psycholinguistic Research*, *43*(6), 715–735. https://doi.org/10.1007/s10936-013-9275-1
13. Lurie, D., Kwon, H., & Phan, J. D. (2019). Japanese, Korean, and Vietnamese from c. 1800. In J. Considine (Ed.), *The Cambridge World History of Lexicography* (pp. 340–365). chapter, Cambridge: Cambridge University Press.
14. Moon, H., Kang, M., Seo, J., Eo, S., Park, C., & Lim, H. (2024). Exploiting Hanja-based resources in processing Korean historic documents written by common literati. *IEEE Access*, *12*, 1–1. https://doi.org/10.1109/ACCESS.2024.3390181
15. Muscanto, I. (2018). The impact of Hanja-based syllables on Korean vocabulary learning. *The Korean Language in America*, *22*(2), 99-121. https://doi.org/10.5325/korelangamer.22.2.0099
16. Taylor, I., & Taylor, M. M. (1995). *Writing and literacy in Chinese, Korean, and Japanese*. John Benjamins Publishing Company. https://doi.org/10.1075/swll.3
17. Zhou, H., Chen, B., Yang, M., & Dunlap, S. (2010). Language nonselective access to phonological representations: Evidence from Chinese-English bilinguals. *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, *63*(10), 2051–2066. https://doi.org/10.1080/17470211003718705
18. Zhou, X., Marslen-Wilson, W., Taft, M., & Shu, H. (1999). Morphology, Orthography, and Phonology Reading Chinese Compound Words. Language and Cognitive Processes, 14(5–6), 525–565. https://doi.org/10.1080/016909699386185

Дата першого надходження статті до видання: 10.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 811’367.623:791
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-4

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СИНОНІМІЧНИХ РЯДІВ ПРИКМЕТНИКІВ РОЗМІРУ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ «МАЛА ВЕЛИЧИНА» ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОПОВНЕННЯ

Береговенко Н. С.
асистент кафедри романо-германської філології та перекладу
Білоцерківський національний аграрний університет
пл. Соборна 8/1, Біла Церква, Київська область, Україна
orcid.org/0000-0001-8279-0613
nataliia.berehovenko@btsau.edu.ua

Рєзнік В. Г.
старший викладач кафедри романо-германської філології та перекладу
Білоцерківський національний аграрний університет
пл. Соборна 8/1, Біла Церква, Київська область, Україна
orcid.org/0000-0001-6007-152X
vit.gr.rez@gmail.com

Цвид-Гром О. П.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філології, педагогіки та методики викладання
Білоцерківський національний аграрний університет
пл. Соборна 8/1, Біла Церква, Київська область, Україна
orcid.org/0000-0003-4348-9398
tsvidgrom@gmail.com

Ключові слова: *параметр, прикметник, етимологія, семантика, синонімічний ряд, лексико-семантична група, експресивність, запозичення.*

Наукова розвідка має на меті розглянути етимологічні основи синонімічних рядів (СР) параметричних прикметників із значенням «мала величина». Матеріалом дослідження послугували дані, отримані з тлумачних, синонімічних і частотних словників таких як The Oxford English Dictionary, Webster’s Collegiate Thesaurus, Webster’s New Dictionary of Synonyms, Crabb G. Crabb’s English Synonyms, Roget’s Thesaurus of Synonyms and Antonyms та інших. У статті досліджено лексико-семантичну групу прикметників із значенням «мала величина», представлену через синонімічні ряди. Показано, що формування цієї групи відбувалося протягом століть і включає як споконвічні прикметники, так і запозичені одиниці. Споконвічні прикметники становлять 35,7% досліджуваного матеріалу і походять із загальноіндоєвропейських коренів, германської гілки або мають невідоме походження. Більшість із них утворені за допомогою суфіксальної деривації та морфемного комбінування, а рідкісні кореневі слова з’являються самостійно. Прикметники можуть входити до різних синонімічних рядів і набувати лексико-семантичного значення «мала величина» лише на певному етапі розвитку. Мотивація форми таких прикметників у деяких випадках прозора, у інших — складна або невизначена, що характерно для найдавніших кореневих слів. Значну роль у поповненні групи відіграють запозичення зі скандинавської, латинської та французької мов, які складають 64,3% досліджуваних прикметників. Час появи окремих лексико-семантичних варіантів визначено за даними The Oxford English Dictionary. Отримані результати демонструють, що розвиток цієї ЛСГ є результатом історичних процесів, активного словотворення та мовних

запозичень, що дозволяє простежити закономірності формування прикметників розміру в англійській мові. У роботі уточнено критерії віднесення прикметників до відповідної лексико-семантичної групи з урахуванням їхніх лексико-семантичних варіантів. Проаналізовано співвідношення між етимологічним походженням лексем і характером їх функціонування в межах синонімічних рядів. Результати дослідження поглиблюють уявлення про системну організацію параметричної лексики сучасної англійської мови.

ETYMOLOGICAL BASES OF SYNONYMIC SERIES OF DIMENSION ADJECTIVES AND THEIR ENRICHMENT IN ENGLISH

Berehovenko N. S.
Lecturer at the Department of Romano-Germanic Philology and Translation
Bila Tserkva National Agrarian University
Soborna square, 8/1, Bila Tserkva, Kyiv region, Ukraine
orcid.org/0000-0001-8279-0613
nataliia.berehovenko@btsau.edu.ua

Reznik V. H.
Senior Lecturer at the Department of Romano-Germanic Philology and Translation
Bila Tserkva National Agrarian University
Soborna square, 8/1, Bila Tserkva, Kyiv region, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6007-152X
vit.gr.rez@gmail.com

Tsvyd-Hrom O. P.
PhD in Philology, Associate Professor at the Department of Philology, Pedagogy, and Teaching Methods
Bila Tserkva National Agrarian University
Soborna square, 8/1, Bila Tserkva, Kyiv region, Ukraine
orcid.org/0000-0003-4348-9398
tsvidgrom@gmail.com

Key words: *dimension, adjective, etymology, synonym, semantics, synonymic series, lexical and semantic group, expressiveness, borrowing.*

This research aims to examine the etymological basis of synonymic series (SS) of adjectives of dimension with the meaning of "small size". The research material consists of data obtained from explanatory, synonymic, and frequency dictionaries such as The Oxford English Dictionary, Webster's Collegiate Thesaurus, Webster's New Dictionary of Synonyms, Crabb G. Crabb's English Synonyms, Roget's Thesaurus of Synonyms and Antonyms, and others. The article examines the lexical-semantic group of adjectives with the meaning of "small size," represented by synonymic series. It is shown that the formation of this group took place over centuries and includes both native adjectives and borrowed units. Native adjectives make up 35.7% of the material studied and come from common Indo-European roots, the Germanic branch, or have unknown origins. Most of them are formed by suffix derivation and morphological combination, and rare root words appear independently. Adjectives can belong to different synonymic series and acquire the lexical-semantic meaning of "small size" only at a certain stage of development. The motivation for the form of such adjectives is transparent in some cases, while in others it is complex or uncertain, which is characteristic of the most ancient

root words. Borrowings from Scandinavian, Latin, and French languages, which make up 64.3% of the adjectives studied, play a significant role in replenishing the group. The time of appearance of individual lexical-semantic variants is determined according to The Oxford English Dictionary. The results show that the development of this group is the result of historical processes, active word formation, and language borrowings, which allows us to trace the patterns of formation of adjectives of dimension in English. The study refines the criteria for including adjectives in the relevant lexical-semantic group, taking into account their lexical-semantic variants. It analyses the relationship between the etymological origin of the lexemes and their functioning within synonymic series. The results contribute to a deeper understanding of the systemic organisation of adjectives of dimension in modern English.

Постановка проблеми. Простір і час – це фундаментальні поняття мови і мислення, форми існування матерії. **Предметом** дослідження в даній статті є параметричні прикметники зі значенням «мала величина». **Об'єктом дослідження** є лексико-семантична група прикметників англійської мови зі значенням «мала величина». При дослідженні просторових прикметників автори виходять з того, що мова як найважливіший засіб людського спілкування відноситься до системних утворень, що мають свою власну структуру, яка, в свою чергу, являє собою певний устрій, організацію, впорядкованість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що прикметники розміру є об'єктом значної уваги вітчизняних мовознавчих студій. Дослідження параметричних прикметників розміру проводилися як на матеріалі різних мов, так і з урахуванням різних аспектів їх вивчення. Зокрема, вчені аналізували структурно-семантичні особливості прикметників розміру (В. В. Архелюк, Г. Н. Гумовська, Н. І. Дзеньдзюра, В. В. Жукова, О. В. Соловйова, Т. Гівон), їх парадигматичні та синтагматичні характеристики (В. В. Архелюк, В. В. Левицький, Д. Болінджер), закономірності сполучуваності (А. Ф. Андрусь, В. В. Архелюк, Г. М. Пахолок), а також синонімію та антонімію (Г. В. Аксьонова-Пашковська, О. В. Бублик, С. П. Денисова) [Береговенко, Рєзнік, 2025, с. 50].

Актуальність дослідження продиктована необхідністю більш детального аналізу системних зв'язків і системної організації в межах синонімічних рядів як важливих груп у лексичному складі англійської мови і, відповідно, прикметників із значенням розміру. Важливим видається комплексне вивчення лексики, семантичних особливостей і системних відносин з урахуванням того, що семантика мовних одиниць є формою вираження позамовного змісту.

Новизна дослідження полягає в тому, що, хоча окремі прикметники розміру були предметом досліджень, але загальна картина функціонально-семантичних характеристик цього пласту лексики та його участі в побудові системи семантичних груп прикметників англійської мови не була детально розроблена. **Мета** роботи: довести, що синонімічні ряди прикметників із значенням розміру є закономірним явищем в англійській лексичній системі. Мета дослідження зумовила постановку таких конкретних **завдань**:

1) об'єднання лексичних одиниць у тематичні групи;

2) встановлення кількісних характеристик синонімічних рядів;

3) класифікація синонімів за походженням;

4) порівняння членів синонімічних рядів за джерелом запозичення.

Теоретична значимість дослідження полягає в тому, що воно робить внесок у подальше вивчення прикметників, зокрема – у розробку проблем як утворення прикметників, так і виділення найбільш продуктивних способів їх утворення. Вивчення лексики було здійснено на основі даних, отриманих з тлумачних, синонімічних, етимологічних і частотних словників. Приклади, що ілюструють основні принципи сполучуваності лексем, взяті з The Oxford English Dictionary [The Oxford English Dictionary, 1977], Webster's Collegiate Thesaurus [Webster's Collegiate Thesaurus, 1976], Webster's New Dictionary of Synonyms [Webster's New Dictionary of Synonyms, 1984]. Всього було проаналізовано 126 одиниць прикметників розміру зі значенням «мала величина». До лексико-семантичної групи прикметників зі значенням «мала величина» віднесено ті лексеми, у структурі значення яких зафіксовано сему "small size", "small amount", "insignificant degree" або їх семантичні модифікації. Критеріями віднесення прикметників до досліджуваної ЛСГ є:

1) Наявність у словниковій дефініції прямої або вторинної семи малого розміру, незначності, обмеженості чи слабкого ступеня прояву ознаки.

2) Можливість входження прикметника до синонімічного ряду з домінантою *small*, *little*, *slight*, *minor* тощо.

3) Реалізація відповідного лексико-семантичного варіанта в контекстах, де актуалізується

кількісна, просторово-параметрична або інтенсивна ознака малої величини.

4) Враховувалося, що прикметники можуть входити до ЛСГ не в усіх своїх значеннях, а лише в одному з лексико-семантичних варіантів.

Виклад основного матеріалу. Лексико-семантична група (ЛСГ) прикметників із значенням «мала величина», представлена в даній статті синонімічними рядами, є результатом розвитку мовної системи протягом декількох століть. Певну частину цієї ЛСГ становить споконвічна лексика, представлена прикметниками: а) із загальними індоєвропейськими коренями; б) що належать власне до германської гілки індоєвропейської сім'ї мов, зареєстрованими в усіх або майже в усіх германських мовах; в) невідомого походження (Таблиця 1).

Прикметники із загальними індоєвропейськими коренями – найдавніший пласт споконвічної лексики. Багато з них належать до основного словникового фонду. Такі прикметники, як *small* (маленький), *little* (маленький), *bony* (кістлявий, худий), *narrow* (вузький), *short* (короткий), *thin* (тонкий), *spare* (худорлявий) та інші, за даними частотного словника Е. Л. Торндайка, І. Лорджа [Thorndike, Lorge, 1972], відносяться до найбільш вживаних. Їх частотність становить 100 і більше одиниць на мільйон слів.

Існує взаємозв'язок між частотністю слів і їх емоційно-оціночною характеристикою. Слова, що відносяться до нейтральної лексики (зокрема, домінанти синонімічних рядів), мають більш високу частотність, ніж емоційно забарвлені прикметники. Наприклад, прикметники *midget* (карликовий), *reedy* (тонкий), *lanky* (довготелесий) мають частотність два вживання на один мільйон, а прикметники *raw-boned* (худий, кістлявий), *spindle-shanked* (худий, на тонких ніжках), *starveling* (виснажений) взагалі не відзначені в частотному словнику [Ibidem].

Існує певний зв'язок між полісемією слова і його частотністю. Високочастотний прикметник *fine* (дрібний, тонкий) має 14 лексико-семантичних варіантів (ЛСВ), прикметник *short* (короткий) – 26.

Походження певної кількості слів залишається незрозумілим (Таблиця 1).

ЛСГ зі значенням «мала величина» складалася протягом кількох епох. Поява нового слова є результатом боротьби двох тенденцій – тенденції розвитку мови і тенденції її збереження. Однак для більш адекватного відображення, відтворення і закріплення нових ідей і понять мова змушена перебудовуватися, диференціюватися і породжувати нові одиниці. Стимулом створення нових імен прикметників є прагнення якомога повніше відобразити існуючі ознаки, явища і ніколи не вичерпна жага експресії. Нові слова сприяють якісній зміні словника. Поява нового слова – це не механічне заповнення порожньої клітинки. Слово вступає у відносини зі своїми синонімами, з усіма компонентами відповідної ЛСГ, повністю або частково підпорядковується системі мови, бере участь у словотворенні [Линник, 1982, с. 15].

В англійській мові мало назв, що збереглися з найдавніших часів. Незначна кількість і зовсім нових назв. Так, аналізований матеріал показує, що є поодинокі випадки, коли слова вигадуються, тобто мають свого автора. Наприклад, автором прикметника *infinitesimal* (нескінченно малий) є німецький філософ Г. В. Лейбніц, а прикметника *Lilliputian* (крихітний) – Джонатан Свіфт [Klein, 1967].

Все нове в мові створюється індивідом, і це нововведення в подальшому поширюється, приймається або відкидається іншими членами суспільства. Випадки винаходу кореневих слів рідкісні, зазвичай це результат морфемного комбінування. Переважна більшість споконвічних прикметників даної ЛСГ поповнювалася в результаті афіксального словотворення (деривації), в основному за допомогою суфіксів:

- *-y*, наприклад, *bony* (кістлявий), *runty* (незначний), *weedy* (худий), *skinny* (худий) тощо; *-ed*, наприклад, *scrubbed* (незначний), *spindled* (витягнутий) тощо; *-ing*, наприклад, *starveling* (виснажений), *middling* (середній), *niggling* (дріб'язковий) тощо; *-ish*, наприклад, *dwarfish* (недорозвинений), *scrubbish* (нікчемний, низькорослий);
- *-kin*, наприклад, *manikin* (карликовий); за допомогою словотворення, наприклад, *wasp-waisted* (тонкий), *pettifogging* (дрібний, незначний), *spindle-shanked* (худий); конверсії, наприклад, *dwarf* (карликовий), *peanut* (дрібний) [Klein, 1967].

Частина досліджуваної ЛСГ поповнювалась за рахунок звукового символізму. Це ті слова, які в словнику мають позначку «of imitative origin». До них відносяться *baby* (невеликий), *pimping* (маленький), *flimsy* (тонкий як папір), *midget* (карликовий) та інші. Відсоток таких слів невеликий [Roget's Thesaurus of Synonyms and Antonyms, 1980].

Прикметники, що складають дану ЛСГ, входять до неї зазвичай лише в одному значенні, а не в усіх лексичних значеннях. Один прикметник може входити в різні синонімічні ряди. Переосмислення, перенесення значення є одним із джерел поповнення лексики. Основний спосіб поповнення мови – це розвиток нових значень у наявних одиницях, а також конструювання нових слів за існуючими словотворчими моделями [Klein, 1967]. Структура значення прикметників не залишалася незмінною, вона змінювалася і

Таблиця 1

Споконвічні прикметники

Індоєвропейське	Германське	Невідоме походження
baby (невеликий)	*bony* (кістлявий)	*skinny* (худий, кістлявий)
dapper (маленький, охайний)	*dinky* (маленький і красивий)	*tiny* (крихітний)
lank (високий, тонкий)	*dwarf* (карликовий)	
lanky (довготелесий, худий)	*dwarfish* (недорозвинений)	
midget (карликовий)	*ebb* (ослаблений)	
narrow (вузький)	*flimsy* (тонкий, як папір)	
ready (тонкий)	*ghostly* (схожий на тінь)	
small (маленький)	*little* (маленький)	
spindly (довгий і тонкий)	*Lilliputian* (крихітний)	
spindled (витягнутий)	*lean* (худий, схудлий)	
spindling (тонкий і високий)	*measly* (дрібний, підлий)	
short (короткий)	*middling* (середній)	
shallow (мілкий)	*paltry* (жалюгідний, нікчемний)	
shoal (мілководний)	*peanut* (дрібний)	
starveling (виснажений)	*pettifogging* (дрібний, незначний)	
spare (худорлявий)	*raw-boned* (худий, кістлявий)	
thin (тонкий)	*runty* (незначний)	
twiggy (тонкий, як гілочка)	*stingy* (скупий, обмежений)	
wasp-waisted (тонкий, з талією, як у оси) талією)	*stringy* (худий, сухорлявий)	
	spindle-shanked (худий, на тонких ніжках)	
	wee (крихітний)	
	weedy (худий)	

вдосконалювалася. Лексико-семантичний варіант (ЛСВ) із значенням «мала величина» не був характерний для багатьох аналізованих прикметників спочатку, а з'явився лише на певному етапі розвитку. Можна визначити приблизний час появи того чи іншого ЛСВ за даними *The Oxford English Dictionary* [The Oxford English Dictionary, 1977].

Певна кількість споконвічних прикметників має прозору мотивацію. Це такі прикметники, як *bony* (кістлявий), *starveling* (виснажений), *raw-boned* (кістлявий), *spidery* (тонкий). Однак певна частина відрізняється незрозумілістю або просто відсутністю мотивації їх форми: *small* (маленький), *short* (короткий), *thin* (тонкий), *low* (низький), *wee* (крихітний), *brief* (короткий), *dapper* (маленький). Цей найдавніший пласт словникового складу піддавався настільки багаторазовим семантичним і фонетичним перетворенням, що відновити в чистому вигляді їх етимологічну структуру не представляється можливим [Roget's 11: the New Thesaurus, 1980].

Велика роль у поповненні прикметників розміру належить запозиченням. Всі виявлені запозичення відносяться до асимільованих. Для англійської мови запозичення є досить продуктивним прийомом номінації. У ЛСГ прикметників зі значенням «мала величина» частка запозичень становить 64,*3%* [Roget's 11: the New Thesaurus, 1980]. Певну частину аналізованої лексики складають скандинавські запозичення (Таблиця 2).

Існує генетична близькість скандинавської та англійської мов, спільність багатьох коренів. Іноді важко визначити, чи є слово споконвічним, чи прийшло в англійську мову як скандинавізм. Словники дають різне тлумачення етимології слова, іноді слово має примітку, як, наприклад, прикметник *fleet* (дрібний) – «relative or derived from ON» [Ibidem].

Одним із критеріїв визначення факту скандинавських запозичень можна вважати наявність у слові сполучення *sk (sc)*, оскільки англійський звуковий комплекс *sc* змінився на щілинний звук *[ʃ]* і в середньоанглійській мові зображувався диграфом *sh*. У скандинавських мовах така група *sk (sc)* не зазнала змін, наприклад, *scrub* (низькорослий), *skinny* (кістлявий), *scrag* (схожий на скелет) [Ibidem].

Лексика з яскраво вираженою емоційно-оціночною характеристикою є характерною для запозичень зі скандинавських мов. Так, прикметники *dapper* (маленький), *manikin* (маленький), *niggling* (дріб'язковий), *scrub* (низькорослий), *spidery* (тонкий), *skinny* (кістлявий) мають пейоративну оцінку. Прикметники *manikin* (карликовий), *slim* (тонкий) – меліоративну. Лише прикметник *low* (низький) відноситься до нейтральної лексики і

Таблиця 2

Скандинавські запозичення

XII ст.	*low* (низький)
XIV ст.	*slim* (тонкий)
XV ст.	*dapper* (крихітний) *gaunt* (виснажений)
XVI ст.	*manikin* (маленький, карликовий)
XVII ст.	*fleet* (дрібний) *scrag* (схожий на скелет) *scraggy* (худий) *skinny* (кістлявий)
XVIII ст.	*scrub* (низькорослий) *scrubby* (низькорослий) *scrubbish* (низькорослий)
XIX ст.	*spidery* (тонкий)

характеризується високою частотністю вживання. Решта прикметників відносяться до низькочастотної лексики) [Ibidem]. Латинську мову називають першою за часом мовою, яка зіткнулася з англійською. Деякі латинські слова увійшли до словникового складу германських племен ще до їх переселення до Британії.

У досліджуваній групі прикметників запозичень цього періоду не виявлено. Більшість латинських запозичених прикметників припадає на XVI-XVII ст. (Таблиця 3).

Деякі латинські запозичення, наприклад, *indifferent* (неважливий), *minimal* (дуже маленький), *abbreviated* (скорочений), відносяться до інтернаціональної лексики, тобто повторюються в мовах багатьох народів, об'єднаних спільними рисами культурного і суспільного розвитку) [Ibidem]. Якщо для споконвічної лексики характерна велика кількість емоційно-оціночних прикметників, що відносяться до стилю розмовної мови, то для латинських запозичень характерні абстрактні поняття, що є атрибутом наукового стилю. Значення малого розміру в латинських запозиченнях розвинулося на базі абстрактного поняття. Більшість латинських запозичень зареєстровані в частотному словнику, на відміну від численних емоційно-оціночних споконвічних прикметників, які в ньому не зареєстровані [Roget's 11: the New Thesaurus, 1980].

Слід зазначити, що приналежність окремих прикметників до досліджуваної ЛСГ може видаватися неочевидною, оскільки вони входять до неї лише в одному з лексико-семантичних варіантів відповідно до окреслених критеріїв відбору. Так, прикметник *indifferent* у значенні 'of no importance' реалізує сему незначності; *low* у значенні "small

Таблиця 3

Латинські запозичення

XIV ст.	*abridged* (скорочений)
XV ст.	*moderate* (середній, посередній)
XVI ст.	*abbreviated* (скорочений) *inconsiderable* (незначний, неважливий) *insensible* (невідчутний) *indifferent* (неважливий) *macilent* (тонкий) *pygmy* (маленький) *superficial* (неглибокий)
XVII ст.	*anguine* (тонкий, як змія) *anguineous* (тонкий, як змія) *attenuate* (слабкий) *contracted* (вузький) *exiguous* (скудний) *emaciated* (виснажений) *gracile* (граціозний) *minim* (дуже маленький) *minimal* (дуже маленький) *minute* (найдрібніший) *tabid* (тонкий) *unobservable* (невидимий) *infinitesimal* (нескінченно малий)
XVIII ст.	*evanescent* (швидко зникаючий) *gracilent* (витончений) *medial* (середній) *microscopic* (мікроскопічний) *microscopical* (мікроскопічний) *medium* (середній)
XIX ст.	*angular* (худий) *imponderable* (невагомий)

in amount or degree", тобто в контекстах кількісної або інтенсивної характеристики; *gracile* ('thin, slender') відноситься до параметричних прикметників просторової характеристики; *evanescent* ('gradually vanishing, slight') актуалізує сему мінімального ступеня прояву ознаки.

Третім джерелом, що привнесло велику кількість іншомовних слів в англійську мову, стала французька мова (Таблиця 4).

Французькі запозичення поповнювали цю групу прикметників починаючи з XIV ст. У нашій групі ці прикметники становлять 27,7%. Незважаючи на великий приплив іншомовних слів, англійська мова підпорядкувала їх закономірностям не тільки звукового і граматичного ладу, а й своєї лексичної системи. Таким чином, тисячі іншомовних слів були асимільовані, засвоєні англійською мовою, стали її невід'ємною частиною. До висо-

Таблиця 4

Французькі запозичення

XIV ст.	*brief* (короткий) *diminutive* (мініатюрний) *invisible* (невидимий) *meager* (худий) *petty* (дріб'язковий) *portable* (невеликий) *portative* (портативний) *slender* (тонкий) *strait* (вузький) *unperceived* (невідчутний)
XV ст.	*average* (середній)
XVI ст.	*confined* (тісний) *curtailed* (скорочений) *impalpable* (невідчутний) *puny* (кволий) *transportable* (транспортабельний)
XVII ст.	*atomic* (дуже маленький) *capillary* (дрібний) *fibrous* (тонкий, як нитка) *filamentous* (тонкий) *imperceptible* (незначний) *indiscernible* (нерозрізнюваний) *imponderous* (невагомий) *meager* (худий)
XVIII ст.	*carriageable* (придатний для перевезення) *filiform* (ниткоподібний) *miniature* (мініатюрний) *minuscule* (строчковий) *petite* (невисокий і стрункий)
XIX ст.	*picayune* (дріб'язковий) *picayunish* (дріб'язковий) *unappreciable* (невідчутний)

кочастотних прикметників цієї групи належать прикметники *strait* (вузький), *mean* (середній), *fine* (тонкий), *brief* (короткий), *average* (середній).

Латинська, скандинавська та французька мови були головними, але не єдиними джерелами запозичень. До інших запозичень у групі досліджуваних прикметників належить лише прикметник *piccaninny* (дуже маленький), запозичений з португальської мови) [Ibidem].

Висновки. Отже, лексико-семантична група прикметників із значенням «мала величина», представлена в даній статті синонімічними рядами, стала результатом розвитку мови протягом ряду століть. Частину цієї ЛСГ складають споконвічні прикметники (35,7%): а) із загальними індоєвропейськими коренями; б) що належать до германської гілки індоєвропейської сім'ї мов; в) невідомого походження. Кореневі слова з'являються рідко. Зазвичай це результат морфемного комбінування. Більшість споконвічних прикметників досліджуваної ЛСГ утворені за допомогою суфіксальної деривації. Прикметники розміру входять до ЛСГ в одному, а не в усіх своїх лексичних значеннях. Одне й те саме прикметник може входити до різних синонімічних рядів. Лексико-семантичний варіант із значенням «мала величина» не був характерний для багатьох аналізованих прикметників спочатку, а з'явився лише на певному етапі розвитку. Визначити приблизний час появи того чи іншого ЛСВ можна за The Oxford English Dictionary. Певна кількість споконвічних прикметників має прозору мотивацію. У деяких прикметників простежити мотивацію їх форми важко або неможливо. Це в основному споконвічні кореневі слова найдавнішого походження, що належать до індоєвропейського фонду. Велика роль у поповненні прикметників розміру належить запозиченням: скандинавським, латинським і французьким. Вони складають 64,3% досліджуваних прикметників.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розширенні аналізу параметричних прикметників інших семантичних мікрополів, а також у вивченні функціонування прикметників зі значенням малої величини в різних стилістичних регістрах сучасної англійської мови. Перспективним є також дослідження динаміки розвитку їхніх лексико-семантичних варіантів у діахронному аспекті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Береговенко Н. С., Рєзнік В. Г. Синонімічні особливості прикметників розміру, що входять до мікрополя на позначення великого

загального розміру в англійській мові // Наукові записки. Серія: Філологічні науки. Вип. 1 (212). С. 49–55. DOI: https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-212-7
2. Линник Т. Г. Параметричні прикметники і їх становлення. Київ: Наукова думка, 1982. 198 с.
3. Klein, E. A. A Comprehensive Etymological Dictionary of the English Language. Amsterdam: Elsevier Publishing Company, 1967. 1176 p.
4. Oxford English Dictionary. Oxford: Oxford University Press, 1977. 13 vols.
5. Roget's 11: the New Thesaurus. Boston: Houghton Mifflin, 1980. 1072 p.
6. Roget's Thesaurus of Synonyms and Antonyms. London: University Books, 1980. 474 p.
7. Thorndike, E. L., Lorge, I. The Teacher's Word Book of 30,000 Words. New York: Teachers College, Columbia University, 1972. 274 p.
8. Webster's Collegiate Thesaurus. Springfield, MA: G. & C. Merriam Co., 1976. 894 p.
9. Webster's New Dictionary of Synonyms. Springfield, MA: Merriam Webster, 1984. 909 p.

REFERENCES

1. Berehovenko, N. S., & Reznik, V. H. (2025). Synonimichni osoblyvosti prykmetnykiv rozmiru, shcho vkhodiat do mikropolia na poznachennia velykoho zahalnoho rozmiru v anhliiskii movi [Synonymic features of size adjectives included in the microfield denoting large general size in English]. *Naukovi zapysky. Seriia: Filolohichni nauky*, (1(212)), 49–55. https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-212-7
2. Klein, E. A. (1967). *A Comprehensive Etymological Dictionary of the English Language*. Elsevier Publishing Company. 1176 p.
3. Lynnyk, T. H. (1982). *Parametrychni prykmetnyky i yikh stanovlennia* [Parametric adjectives and their formation]. Naukova dumka. 198 p.
4. Oxford English Dictionary. (1977). *Oxford English Dictionary* (13 vols.). Oxford University Press.
5. Roget's 11: The New Thesaurus. (1980). *Roget's 11: The New Thesaurus*. Houghton Mifflin. 1072 p.
6. Roget's Thesaurus of Synonyms and Antonyms. (1980). *Roget's Thesaurus of Synonyms and Antonyms*. University Books. 474 p.
7. Thorndike, E. L., & Lorge, I. (1972). *The Teacher's Word Book of 30,000 Words*. Teachers College, Columbia University. 274 p.
8. Webster's Collegiate Thesaurus. (1976). *Webster's Collegiate Thesaurus*. G. & C. Merriam Co. 894 p.
9. Webster's New Dictionary of Synonyms. (1984). *Webster's New Dictionary of Synonyms*. Merriam Webster. 909 p.

Дата першого надходження статті до видання: 18.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 811.111'42:82-343(73)
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-5

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

АНТРОПОЦЕНТРИЧНИЙ ВЕКТОР ДОСЛІДЖЕННЯ МОНОМОДАЛЬНОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ В ДОБУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Бехта І. А.
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри англійської філології
Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська 1, Львів, Україна
orcid.org/0000-0002-9848-1505
ivan.bekhta@lnu.edu.ua

Ключові слова:
антропоцентризм, мономодальний текст, цифровізація, Big Data, художня комунікація, автор, читач, філологічний аналіз, семіотичний код, наративна організація.

У статті описано трансформацію теоретико-методологічного інструментарію філологічного аналізу художнього тексту в контексті переходу від традиційної мономодальної статичності до динамічного цифрового середовища. Актуальність дослідження зумовлена потребою переосмислення класичних підходів до інтерпретації літературного твору в умовах глобальної цифровізації та поширення технологій штучного інтелекту.

Автор обґрунтовує тезу про те, що антропоцентризм, який сформувався як світоглядне переконання ще в епоху Відродження, залишається єдиним надійним орієнтиром для сучасної філологічної думки. Незважаючи на стрімкий технологічний прогрес, що намагається замінити суб'єктивне емоційно-інтелектуальне прочитання алгоритмізованими методами опрацювання великих даних (Big Data), людина продовжує перебувати в центрі художнього всесвіту. Мономодальний художній текст розглядається не як автономна семіотична структура, а як живий акт комунікації між автором і читачем, як віддзеркалення свідомості митця та об'єкт рефлексії реципієнта.

Особливу увагу приділено аналізу мономодального художнього тексту, що ґрунтується виключно на вербальному коді. Визначено, що в мультимодальному суспільстві, де домінують змішані семіотичні коди, відбувається певна ревізія мовних ігор та модифікація наративної організації. Аналізується потенціал алгоритмів щодо відтворення антропоцентричної природи творчого процесу в ході генерації або опрацювання текстових даних. У статті доведено, що цифрові реалії не обезлюднюють літературу, а навпаки – створюють нові умови для еволюції антропоцентричного вектору. Головним завданням сучасного філологічного аналізу визначено збереження вербальної традиції при одночасному забезпеченні дієвого контакту з читачем у новій моделі зовнішньо текстової комунікації: письменник ↔ читач. Стаття пропонує системний погляд на те, як методологія аналізу адаптується до цифрової динаміки, не втрачаючи при цьому своєї гуманістичної сутності.

ANTHROPOCENTRIC VECTOR OF THE STUDY OF MONOMODAL LITERARY TEXT IN THE AGE OF DIGITALIZATION

Bekhta I. A.
Doctor of Philology, Professor,
Professor at the Department of English Philology
Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska str., 1, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-9848-1505
ivan.bekhta@lnu.edu.ua

Key words: *anthropocentrism, monomodal text, digitalization, Big Data, artistic communication, author, reader, philological analysis, semiotic code, narrative organization.*

The article explores the transformation of the theoretical and methodological toolkit of philological analysis of literary texts within the context of the transition from traditional monomodal staticity to a dynamic digital environment. The relevance of this study is driven by the necessity to reconceptualize classical approaches to literary interpretation in the era of global digitalization and the proliferation of artificial intelligence technologies. The author substantiates the thesis that anthropocentrism, which emerged as a worldview during the Renaissance, remains the only reliable guiding principle for modern philological thought. Despite rapid technological progress attempting to replace subjective emotional-intellectual reading with algorithm-based Big Data processing, the human being remains at the center of the artistic universe. The monomodal literary text is viewed not as an autonomous semiotic structure, but as a living act of communication between the author and the reader – a reflection of the artist's consciousness and an object of the recipient's reflection.

Particular attention is paid to the analysis of the monomodal literary text, which relies exclusively on the verbal code. It is determined that in a multimodal society dominated by mixed semiotic codes, a certain revision of language games and a modification of narrative organization occur. The article analyzes the potential of algorithms to replicate the anthropocentric nature of the creative process during the generation or processing of textual data. It is argued that digitalization does not dehumanize literature; rather, it creates new conditions for the evolution of the anthropocentric vector. The primary task of modern philological analysis is defined as the preservation of verbal tradition while ensuring effective contact with the reader within the new model of extra-textual communication: writer ↔ reader. The article offers a systemic view of how analytical methodology adapts to digital dynamics without losing its humanistic essence.

Постановка проблеми. Теперішня доба цифровізації культури значно скерована на новаторство в галузі прагматики, яка стосується можливостей взаємодії між письменником художнього тексту та його читачем. Мова про те, що у кожну нову добу розробляють правила і норми розгортання художньої комунікації, формують власні атрибути організації наративу як засобу пізнання художнього текстосвіту. Але серед усіх ознак семіотичної системи, якою є мономодальний художній текст, прагматика як засіб встановлення контакту (у моделі зовнішньо текстової комунікації) між письменником та читачем опиняється в центрі уваги. Головним чинником у цьому випадку стає дієвість мономодального художнього тексту, завдання якого зберегти усталену вербальну традицію текстотворення і викликати реакцію на літературне твориво. Стає зрозміло, що в рамках мультимодального суспільства відбувається, певною мірою, скасування правил і норм попередньої мовної гри (Sprachspiel) [Wittgenstein,1953].

В основу поняття *художній текст* кладемо його розуміння як інформаційного самодостатнього мовленнєвого повідомлення з конкретною метою скерованою за задумом на адресата [Halliday, & Hasan, 1976]. Текст – це підсумок мисленнєво-мовленнєвої діяльності його автора-письменника, який втілює задум в його скеруванні на слухача/читача. Автор задає намірного характеру тексту, адже він завжди твориться задля реалізації його задуму, а текст – його ж інформативність, бо інформація вводиться в художній

текст і фіксується в ньому не безпричинно, а для досягнення певної комунікативної мети. Мономодальний художній текст – це твір, який передає художній зміст через одну семіотичну систему, одну модальність. У класичному розумінні це текст, що складається виключно з вербальних засобів – слів. Словом, це книга, де автор створює персонажів, передає емоції та розгортає сюжет через друковане або написане слово, без додавання малюнків, аудіо супроводу чи діалогових елементів. Стрижневими рисами мономодального художнього тексту є його *лінійність*, коли читач сприймає інформацію послідовно, рядок за рядком, його *одноканальність*, коли інформація надходить лише через візуальний канал (читання) або лише через слуховий (якщо текст читають вголос без музики/ефектів), і його *опора на уяву*, адже візуальних підказок (ілюстрацій) немає, і читач мусить самостійно добудовувати, досотворювати персонажів та їхнє оточення у своїй герменевтичній уяві, здатності зчитувати латентні значення та розуміти контекст [Gadamer, 2004].

Мета і завдання статті. Мета статті полягає у висвітленні теоретичних засад лінгвістичного вивчення мономодальних художніх текстів крізь призму антропоцентризму та викликів сучасних цифрових реалій.

Об'єкт дослідження – мономодальний художній текст в умовах викликів цифрового середовища.

Предмет дослідження – збереження й еволюція антропоцентричного вектору в аналізі мономодального художнього тексту в умовах домінування масивів структурованої і неструктурованої інформації та штучного інтелекту.

Виклад основного матеріалу. Мономодальний художній текст фіксує фрагмент людського досвіду і його осмислення. Традиційно, це текст, який використовує один семіотичний канал, головно писемну мову, для передачі значення. Це дозволяє проаналізувати текст із різних ракурсів: зрозуміти неповторність світосприйняття автора та визначити, які саме елементи реальності в ньому віддзеркалені [Whorf, 1956; Tomasello, 2003]. І рівночасно немає текстів, які не були б наслідком дискурсної, тобто соціально орієнтованої й комунікативної діяльності. Текст відображає мисленнєво-мовленнєвий акт письменника.

Сама ж полеміка про текст як важливу лінгвістичну категорію веде до спроб Ф. де Соссюра розмежувати мову та мовлення. "Треба мати на увазі, – писав Л. Єльмслєв, – що не мова, а текст є безпосереднім лінгвістичним фактом і що тільки через його аналіз ми пізнаємо мову" [Hjelmslev, 1961, p. 39]. Водночас структуралісти успадкували як домінувальну структурно-семасіологічну тенденцію, і.е. *structural semantics / structural lexicology* [Saussure, 1916; Trier, 1931; Hjelmslev, 1943; Greimas 1966]. В основі лінгвістичної теорії Л. Єльмслєва лежить перехід "текст → система". Звернення до тексту як об'єкта вивчення на сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки спирається на традицію, закладену фундаментальними працями вчених з європейських текстолінгвістичних осередків. Текст привертає увагу дослідників з різних наукових позицій: а) *системно-функційної лінгвістики*: "Текст є одиницею мовлення у вжитку. <….> Текст найкраще розглядати як семантичну одиницю: одиницю не форми, а значення. A text is a unit of language in use. <….> A text is best regarded as a semantic unit: a unit not of form but of meaning" [Halliday, Hasan, 1976, p. 1 – 2]; б) *постструктуралізму*: "Текст – це не завершений об'єкт з одним 'таємним' значенням; це вибух значень та асоціацій – A text is not a finished object with a single 'secret' meaning; it is an explosion of meanings and associations" [Barthes, 1977, p. 159]; в) *теорії інтертекстуальності*: "Будь-який текст побудований як мозаїка цитат; будь-який текст є поглинанням і трансформацією іншого – Any text is constructed as a mosaic of quotations; any text is the absorption and transformation of another" [Kristeva, 1980, p. 66]; г) *теорії герменевтики*: "Назвемо текстом будь-який дискурс, зафіксований письмово – Let us call a text any discourse fixed by writing" [Ricoeur, 1981, p.145].

У сучасному мовознавстві антропоцентрична парадигма знаменує перехід від аналізу мови як замкненої системи до її дослідження як невід'ємного атрибута людської життєдіяльності [Whorf, 1956; Humboldt, 1999; Underhill, 2009]. У контексті вивчення мономодального художнього тексту цей підхід дає змогу трактувати твір не лише як структурну цілісність, а як результат складної взаємодії між автором (адресантом) та читачем (адресатом). З одного боку, лінгвістичний аналіз зосереджується на прагматичних аспектах (використання артиклів, модальних часток, займенників), що відображають інтенції творця та контекстуальні умови [Levinson, 1983]. З іншого – дослідження спрямоване на розкриття латентних смислів тексту, що вимагає залучення герменевтичного інструментарію [Gadamer, 2004; Ricoeur, 1981; Palmer, 1969]. Таким чином, фокус аналізу зміщується на: а) *модальність,* аби з'ясувати суб'єктивну позицію автора; б) *дискурс,* аби відстежити динамічний зв'язок мономодального художнього тексту з соціокультурним контекстом; в) *підтекст,* аби відстежити спільний когнітивний базис текстових співбесідників.

Прикметно що, у добу цифровізації [Jensen, 2014], коли головним постає питання про закони функціювання мономодального художнього тексту, про його керівну роль у системі комунікації,

яка вимагає переходу до функційно-семасіологічної граматики, в лінгвістиці починає функціювати феномен *дискурсу*, тому виникає потреба розмежування сфери застосунку термінів **дискурс** і **текст**. Якщо повідомлення, подане у вигляді малого кола, є цариною тексту, тобто дискурсу як продукту, то великим колом, яке займає усю площу схеми і включає весь психолінгвістичний спектр синергетичної взаємодії, – галузь дослідження дискурсу як процесу. Усі позамовні чинники, які виходять за межі чистого тексту, утворюють складну і багатопланову систему великого і творчого словесного цілого [Bakhtin, 1981]. Утім як невід'ємні атрибути процесу, вони імпліцитно присутні у тексті.

Традиційно філологічний аналіз мономодального художнього тексту як антропоцентричного феномену зосереджений на граматиці, лінгвістиці та стилістиці тексту. І хоча сучасна лінгвістика вважає будь-яку друковану сторінку мультимодальною (через дизайн та верстку), класичний підхід зазвичай обмежується дослідженням його вербальної структури. Центральне місце у такому дослідженні посідає граматика тексту.

Граматика тексту зосереджена на граматичній структурі, яка лежить в основі побудови художнього тексту [Boorman, 2025; Dawson, 2013; Eve, 2022; Givón, 2004; Lodge, 1992], принципах побудови тексту, які належать не до сфери мовлення, а до системи мови або до мовної компетенції. Таким чином, граматика художнього тексту постає не просто набором правил правдивості, а радше функційною системою, яку автори використовують для створення смислу, викликання емоцій та встановлення естетичних ефектів. У той час як теоретична граматика в загальному сенсі пояснює структуру мови, граматика художнього тексту (зазвичай досліджувана через літературну стилістику) зосереджена на тому, як ці структури орудують. Теоретична література з граматики мономодальних літературних текстів (переважно друкованих) зосереджена на лінгвістичних ознаках, лінгвістичній стилістиці [Gavins, 2007], наративній граматиці [Rastier, 1997; Greimas, 1983; Greimas, 1987] та когнітивній лінгвістиці [Harrison et al., 2014; Langacker, 2008]. У її орбіті перебуває аналіз синтаксису, семантики, образне, стильово увиразненне мовлення, рельєфність й тлумачення в межах єдиного режиму мономодального тексту. Першорядні галузі включають літературну лінгвістику (стилістику) для аналізу форми, наративну граматику для структури сюжету та когнітивні критерії до того, як значення конструюють через лінгвістичний вибір, порівнюючи їх з розвитком мультимодальних теорій для цифрових/візуальних текстів. Проте така статична модель у межах цієї дисципліни поступається місцем динамічній – лінгвістиці тексту, що визначає мономодальний художній текст не як лінгвістичне суще, а як живий процес взаємодії – переосмислений у художній площині акт комунікації.

Лінгвістика тексту трактує мономодальний художній текст як комунікативну структуру. Вона володіє базовими критеріями [Beaugrande, Dressler, 1981], а їхнє лінгвістичне увиразнення через *семантику* [Frege, 1952; Greimas, 1983; Predelli, 2020; Ryan, 1991] й *прагматику* [Sell, 1991; Pratt, 1977; Enkvist, 1991; van Dijk, 1977; Locher et al., 2023], розкриває глибинний діапазон мовної одиниці під балансиром її поетичної функції [Jakobson, 1960]. У купі це провадить до встановлення контекстних закономірностей вжитку мовних одиниць в художньому тексті [Eckardt, 2014; Hamon, 1991; Fowler, 1996], і розпрацювання різножанрової типології текстів, сформованої мультимодальним і оцифрованим характером суспільства [Bakhtin, 1981; Todorov, 1975; Derrida, J., & Ronell, 1980; Duff, 2000; Fowler, 1982; Frey, 1957; Melnychuk et al., 2003, Frow, 2005]. В добу цифровізації [Makhachashvili, 2022] *художній текст* більше не обмежений статичним, лінійним досвідом друкованої книги. Адже цифровізація сформувала жанри, електронної або ергодичної художньої літератури, яким властива зміна форм сюжету та процесу його творення, і зміна поведінки читача. Для прикладу *гіпертекст* – реалія, яка змінює наше традиційне уявлення про писемну комунікацію [Bekhta, 2004, 38–41; Hartung, Elpelt, 1996]. Гіпертекст, ідея якого зв'язана з появою мережі Інтернет, – форма збереження і презентації текстової інформації, яка перетворює завершені тексти у єдине ціле, яке характеризує безкінечність можливих інтерпретацій. Такі новітні жанри художньої літератури, зазвичай, не можуть існувати на папері і потребують новітніх теоретико-методологійних алгоритмів у метамові їхнього опису. А саме з позицій мультимодального виміру. Утім це тема глибшого занурення в одній з наступних статей сиквелу, які будуть розміщені на сторінках цього журналу, про художній текст сучасності його форми, зміст і стиль. Та й логіка розвитку антропоцентричного підходу диктує нові вимоги до сучасної стилістики тексту, котрі тепер орієнтовані на дослідження способів кореляції мовних одиниць, що безпосередньо впливають на пізнавальну діяльність читача.

Стилістика тексту, яка охоплює нині новіші сфери стилістичних студій [Jakobson, 1960; Leech, Short, 2007; Halliday, 1973; Stockwell, 2019; McIntyre, & Walker, 2019] передбачає потребу аналізу не тільки і навіть не стільки мовних фактів, скільки способів організації їхнього зв´язку і кореляції [Stockwell & Whiteley, 2014; Giovanelli & Harrison, 2024]. Розвиток антропоцентричної

моделі пізнання мономодального художнього тексту і літературної комунікації наприкінці XX початку XXI ст. загострив увагу до читача і його пізнавальної діяльності, яка організована засобами тексту [Toolan,1998; Jeffries & McIntyre, 2010; Simpson, 2014]. Дослідження *дискурсної стилістики* [Fowler, 1986; Carter, & Simpson, 1989; Toolan, 2001; Shen, 2025], яка розглядає текст як дискурсну подію і досліджує, як влада, світорозуміння й соціальні стосунки вплетені в мову і *прагматичної стилістики* [Hickey, 1989; Pratt, 1977; Pilkington, 2000; Lecercle, 1999], яка використовує інструменти лінгвістичної прагматики, такі як теорія мовленнєвих актів, теорія ввічливості [Goffman, 1955; Goffman, 1967; Brown, & Levinson, 1978] й теорія релевантності [Sperber, & Wilson, 1995], аби збагнути шлях читача до розгадки головної думки, являє собою перехід від аналізу мономодального художнього тексту як статичного об'єкта до його розгляду як динамічної взаємодії між письменником і читачем. І хоча вони перехрещуються, дискурсна стилістика [Carter, & Simpson, 1989] утім зосереджена на структурній та соціальній організації текстів, у той час як прагматична стилістика [Chapman, & Clark, 2014; Black, 2006; Leech, & Short, 2007] занурена у студії намірів мовця, контекст й *невисловлене* [Price, 1982, 1987].

Поданий теоретичний матеріал свідчить про антропоцентричний потенціал методологійної теорії мономодального художнього тексту і про синергетичну сутність цього типу тексту. Вона зумовлена передовсім його центральною позицією у бінарній структурі зовнішньо текстової (*письменник* ↔ *читач*) і внутрішньо текстової (*наратор* ↔ *персонаж*) комунікативної моделі через текстове повідомлення, як зв´язуючої ланки між адресантом (автором) і адресатом (читачем).

Для прикладу, наостанок розглянемо оповідання "Евелін" (Eveline) зі збірки "Дублінці" (Dubliners) Джеймса Джойса крізь призму антропоорієнтованого підходу. Застосування такого аналізу дозволяє констатувати, що мономодальний художній текст не є статичною історією, а динамічним полем взаємодії між когнітивним світом письменника та інтерпретаційним горизонтом потенційного читача. Це, фактично, спільне смислове поле, де сходяться авторський намір та читацька інтерпретація. Письменник використовує мову як інструмент фіксації *паралічу* – центральної ідеї його когнітивної бази, а сам авторський намір полягає у відтворенні психологічного стану Евелін, затиснутої між обов'язком і бажанням волі. Задля досягнення мети Джеймс Джойс активно використовує пасивні конструкції та дієслова стану, що відбиває брак суб'єктності героїні. Евелін не діє, вона повсякчас спостерігає: "*Her head was leaned against the window curtains and in her nostrils was the odour of dusty cretonne*" (Joyce, 1992, p. 29).

Емоції письменника передаються через фізичні відчуття (*dust, fatigue, organ sounds*). Порох/пилюга у Джеймса Джойса – це метафора часу, що зупинився в Дубліні: "*She looked round the room, reviewing all its familiar objects which she had dusted once a week for so many years, wondering where on earth all the dust came from*" (Joyce, 1992, p. 29).

"*It was hard work – a hard life – but now that she was about to leave it, she did not find it a wholly undesirable life*" (Joyce, 1992, p. 30).

"Her time was running out but she continued to sit by the window, leaning her head against the curtain, inhaling the odour of dusty cretonne" (Joyce, 1992, p. 31).

"*She was tired*" (Joyce, 1992, p. 29) – ця лаконічність насправді є маркером авторської емпатії до виснаження цілого покоління.

"*Down far in the avenue she could hear a street organ playing. She knew the air*" (Joyce, 1992, p. 31).

"*The Italian air of the street organ... reminded her of her promise to her mother, her promise to keep the home together as long as she could*" (Joyce, 1992, p. 32).

Структура тексту оповідання не є лінійною, а асоціативною, що відповідає реальним процесам людського мислення, які Джеймс Джойс намагається активно реконструювати. Водночас декодування мономодального тексту крізь призму читацького сприйняття є вкрай активне. Читач стає співавтором змісту, інтерпретуючи лакуни тексту. Евелін розцінюється не як персонаж у вакуумі, а як люстерко внутрішніх конфліктів, як проєкцію внутрішніх суперечностей самих читачів, бо читач змушений самостійно оцінювати Френка. Чи він рятівник, чи чергова небезпека? Дж. Джойс дає лише фрагментарну інформацію, стимулюючи читацьку рецепцію.

"*Frank was very kind, manly, open-hearted*" (Joyce, 1992, p. 31).

Використання оцінної лексики (наприклад, страх перед батьком vs. обіцянка матері) змушує читача зважувати тягар морального обов'язку і нарешті сцена на пристані є апогеєм рецептивної напруги:

"*No! No! No! It was impossible. Her hands clutched the iron in frenzy. Amid the seas she sent a cry of anguish!*" (Joyce, 1992, p. 34).

Для одного читача фінал – це вірність корінню, для іншого – повна поразка особистості. Джеймс Джойс залишає Евелін з облудною маскою, що змушує читача відчути жах перед неможливістю змін. Евелін – це не просто опис невдалої втечі, а антропогенний продукт, що фіксує момент роз-

паду людської волі під тиском оточення. Завдяки характерній семантиці лексем Джеймс Джойс досягає ефекту фізіологічної присутності, змушуючи читача тілесно реагувати на текст. Унікальне лексичне наповнення тексту має на меті отілеснення (соматизацію) емоції страху в читацькому сприйнятті. Таким чином, опертя на антропоцентричний аналіз тексту цього оповідання виявляється через опис неспроможності героїні діяти, де автор фокусує увагу не на зовнішніх подіях, а на тому, як страх і звичка паралізують волю людини.

Висновки і перспективи подальших розробок. У ході дослідження було описано трансформацію наукових підходів до вивчення мономодального художнього тексту в епоху цифрових технологій і відстежено теоретико-методологійні засади аналізу художнього тексту: від мономодальної статичності до цифрової динаміки. Основні результати дозволяють зробити висновки про а) *стійкість антропоцентризму*, адже попри всеохопну цифровізацію, людина залишається центральним об'єктом наукових студій. Антропоцентризм сьогодні виявляється не тільки у фокусі на адресанті чи адресаті, а й у дослідженні того, як цифровізація змінює саму природу людського сприйняття вербального художнього образу; б) *переосмислення мономодальності*, адже традиційний лінійний текст у цифрову добу перестає бути ізольованим об'єктом. Доведено, що навіть мономодальний текст (суто вербальний) у цифровому середовищі набуває нових когнітивних властивостей, адже він конкурує за увагу користувача з мультимодальними потоками; в) *еволюція методології*, адже наукові підходи зміщуються від структурного аналізу мономодального художнього тексту до когнітивно-дискурсних та психолінгвістичних парадигм. Акцент переноситься на живе знання, яке втілюється в тексті, та емоційний інтелект читача, що є унікальною людською прерогативою в опозиції до штучного інтелекту; г) і зрештою *збереження естетичної цінності*, адже цифровізація не нівелює художнє увиразнення, естетичний колорит слова чи його поетичну функцію, а навпаки – виокремлює мономодальний текст як простір глибокої рефлексії та інтелектуальної дегустації, протиставлений швидкому візуальному контенту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Brown, P., & Levinson, S. C. (1978). Universals in language usage: Politeness phenomena. In E. N. Goody (Ed.), *Questions and politeness: Strategies in social interaction* (pp. 56–311). Cambridge University Press.
2. Bakhtin, M. M. (1981). Discourse in the novel. In M. Holquist (Ed.), *The dialogic imagination: Four essays* (C. Emerson & M. Holquist, Trans., pp. 259–422). University of Texas Press.
3. Barthes, R. (1977). "From Work to Text." In Image-Music-Text (S. Heath, Trans.). New York: Hill and Wang. 220 p., – P. 159.
4. Bekhta, I. (2004). Hypertext as an alternative model of conventional text in the postmodern era. *Linguistic and Conceptual Pictures of the World*, *11*(1), pp. 38 – 41.
5. Black, E. (2006). *Pragmatic stylistics*. Edinburgh University Press, 203 p.
6. Boorman, L. (2025). *Grammar and twentieth-century American literature*. Edinburgh, United Kingdom: Edinburgh University Press, 288 p.
7. Burke, M. (Ed.). (2014). *The Routledge handbook of stylistics*. London: Routledge, 558 p.
8. Carter, R., & Simpson, P. (Eds.). (1989). *Language, discourse and literature: An introductory reader in discourse stylistics*. London: Unwin Hyman, 298 p.
9. Carter, R., & Simpson, P. (Eds.). (1989). *Language, discourse and literature: An introductory reader in discourse stylistics*. London, Routledge, 298 p.
10. Chapman, S., & Clark, B. (Eds.). (2014). *Pragmatic literary stylistics*. Palgrave Macmillan, 205 p.
11. Dawson, P. (2013). *The return of the omniscient narrator: Authorship and novelistic form*. Columbus, OH: Ohio State University Press, 296 p.
12. de Beaugrande, R., & Dressler, W. (1981). Introduction to text linguistics. London & New York: Longman, 270 p.
13. Derrida, J., & Ronell, A. (1980). The law of genre. *Critical Inquiry*, 7(1), 55 – 81.
14. Duff, D. (Ed.). (2000). *Modern genre theory*. Harlow: Longman, 297 p.
15. Eckardt, R. (2014). *The semantics of free indirect discourse: How texts allow us to mind-read and eavesdrop*. Leiden / Boston: Brill, 283 p.
16. Enkvist, N. E. (1991). On the interpretability of texts in general and of literary texts in particular. In R. D. Sell (Ed.), *Literary pragmatics* (pp. 1–25). Routledge.
17. Eve, M. P. (2022). *The digital humanities and literary studies*. Oxford University Press, 180 p.
18. Fowler, A. (1982). *Kinds of Literature: An Introduction to the Theory of Genres and Modes*. Oxford: Clarendon Press, 357 p.
19. Fowler, R. (1996). *Linguistic criticism* (2nd ed.). Oxford, England: Oxford University Press, 274 p.
20. Frege, G. (1892). Über Sinn und Bedeutung. *Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik*, *100*, 25 – 50.
21. Frege, G. (1952). On sense and reference (P. Geach & M. Black, Trans.). In P. Geach & M. Black (Eds.), *Translations from the philosophical writings of Gottlob Frege* (pp. 56–78). Basil Blackwell. (Original work published 1892)

22. Frow, J. (2005). *Genre*. London: Routledge, 184 p.
23. Frye, N. (1957). *Anatomy of criticism: Four essays*. Princeton, New Jersey, USA: Princeton University Press, 383 p.
24. Gadamer, H-G. (2004). *Truth and Method*. London: Continuum Publishing Group. 601 p.
25. Gavins, J. (2007). *Text world theory: An introduction*. Edinburgh University Press, 208 p.
26. Giovanelli, M., & Harrison, C. (2024). *Cognitive grammar in stylistics: A practical guide*. Bloomsbury Academic, 256 p.
27. Givón, T. (2004). The grammar of perspective in narrative fiction. In T. Givón, *The grammar of mind: An evolutionary perspective* (pp. 209–243). Oxford University Press.
28. Goffman, E. (1955). On face-work: An analysis of ritual elements in social interaction. *Psychiatry*, *18*(3), 213 – 231.
29. Goffman, E. (1967). On face-work. In E. Goffman, *Interaction ritual: Essays on face-to-face behavior* (pp. 5–45). Anchor Books.
30. Greimas, A. J. (1983). *Structural semantics: An attempt at a method* (D. McDowell, R. Schleifer, & A. Velie, Trans.). University of Nebraska Press. (Original work published 1966), 325p.
31. Greimas, A. J. (1983). *Structural semantics: An attempt at a method* (D. McDowell, R. Schleifer, & A. Velie, Trans.). University of Nebraska Press. (Original work published 1966) "Reflections on Actantial Models" chapter 10. pp. 172–221.
32. Greimas, A. J. (1987). Elements of a narrative grammar. In *On meaning: Selected writings in semiotic theory* (pp. 63–83). translated by Paul J. Perron and Frank H. Collins, University of Minnesota Press, 237 p.
33. Halliday, M. A. K. (1971). Linguistic function and literary style: An inquiry into the language of William Golding's *The Inheritors*. In S. Chatman (Ed.), *Literary style: A symposium* (pp. 330–368). Oxford University Press.
34. Halliday, M. A. K. (1973). *Explorations in the functions of language*. Edward Arnold, 143 p.
35. Halliday, M.A.K., & Hasan, R. (1976). Cohesion in English. London: Longman. xv, 374 p.
36. Hamon, P. (1991). *The expository device: A structural study of description*. Oxford: Clarendon Press, 206 p.
37. Harrison, C., Nuttall, L., Stockwell, P., & Yuan, W. (Eds.). (2014). *Cognitive grammar in literature*. John Benjamins Publishing, 256 p.
38. Hartung, J., & Elpelt, B. B. (1997). Hypertext als Gegenstand linguistischer Forschung [Hypertext as an object of linguistic research]. In G. Antos & H. Tietz (Eds.), Textstrukturen im Medienwandel (Vol. 10, pp. 19–34). Peter Lang.
39. Hickey, L. (Ed.). (1989). *The Pragmatics of Style*. London: Routledge.207 p.
40. Hjelmslev, L. (1961/1963). *Prolegomena to a theory of language* (F. J. Whitfield, Trans.; Revised ed.). University of Wisconsin Press. (Original work published 1943) 144 p.
41. Humboldt, W. von. (1999). On language: On the diversity of human language construction and its influence on the mental development of the human species (M. Losonsky, Ed.; P. Heath, Trans.). Cambridge University Press, 296 p.
42. Underhill, J. W. (2009). Humboldt, worldview and language. Edinburgh University Press, 176 p.
43. Jakobson, R. (1960). Linguistics and poetics. In T. A. Sebeok (Ed.), *Style in language* (pp. 350–377). MIT Press.
44. Jeffries, L. (2010). *Critical stylistics: The power of English*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 216 p.
45. Jeffries, L., & McIntyre, D. (2010). *Stylistics*. Cambridge University Press, 264 p. Simpson, P. (2014). *Stylistics: A resource book for students* (2nd ed.). Routledge, 332 p.
46. Jensen, K. E. (2014). Linguistics in the digital humanities: (Computational) corpus linguistics. MedieKultur: Journal of Media and Communication Research, 30(57), 117–134.
47. Kristeva, J. (1980). Word, Dialogue and Novel. In L. S. Roudiez (Ed.), T. Gora, A. Jardine, & L. S. Roudiez (Trans.), Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art (pp. 62–91). New York: Columbia University Press
48. Langacker, R. W. (2008). *Cognitive grammar: A basic introduction*. Oxford University Press, 572 p.
49. Lecercle, J.-J. (1999). *Interpretation as Pragmatics*. London: Macmillan, 1999, 260 p.
50. Leech, G., & Short, M. (2007). *Style in fiction: A linguistic introduction to English fictional prose* (2nd ed.). Pearson Longman, 424 p.
51. Levinson, S. C. (1983). *Pragmatics*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press, 420 p.
52. Locher, M. A., Jucker, A. H., Landert, D., & Messerli, T. C. (2023). *Fiction and pragmatics*. Cambridge University Press, 86 p.
53. Lodge, D. (1992). *The Art of Fiction*. London: Penguin Books, 240 p.
54. Makhachashvili, R. (2022). Digital transformation of linguistics and education in the post-pandemic era. In *Proceedings of the International Conference on Digital Humanities* (pp. 45–50). Humanities Press.
55. McIntyre, D., & Walker, B. (2019). *Corpus stylistics: Theory and practice*. Edinburgh University Press, 376 p.

56. Melnychuk O., Bekhta I., Tkachivska M. (2023). *Pearson Correlation Coefficient in Studying the Meaning of a Literary Text* // Proceedings of the 7th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems (COLINS 2023). Volume II: Computational Linguistics Workshop. Kharkiv, Ukraine, April 20-21. 2023, P. 460 – 477.
57. Pilkington, A. (2000). *Poetic effects: A relevance theory perspective*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 209 p.
58. Pratt, M. L. (1977). *Toward a speech act theory of literary discourse*. Bloomington, IN: Indiana University Press, 236 p.
59. Predelli, S. (2020). *Fictional discourse: A radical fictionalist semantics*. Oxford: Oxford University Press, 194 p.
60. Prince, G. (1973). *A grammar of stories: An introduction*. Mouton,106 p.
61. Prince, G. (1982). *Narratology: The form and functioning of narrative*. Mouton, 191 p.
62. Prince, G. (1987/2003). *A dictionary of narratology*. University of Nebraska Press, 118 p / 126 p.
63. Prince, G. (1992). *Narrative as theme: Studies in French fiction*. University of Nebraska Press, 161 p.
64. Rastier, F. (1997). *Meaning and textuality* (F. Collins & P. Perron, Trans.). University of Toronto Press, 281 p.
65. Ricoeur, P. (1981). "What is a Text? Explanation and Understanding." In J.B. Thompson (Ed. & Trans.), Hermeneutics and the Human Sciences. Cambridge: Cambridge University Press, Pp. 145 – 164.
66. Ryan, M.-L. (1991). Possible worlds, artificial intelligence, and narrative theory. Bloomington, IN: Indiana University Press, 291 p.
67. Saussure, F. de. (1959). *Course in general linguistics* (C. Bally & A. Sechehaye, Eds.; W. Baskin, Trans.). Philosophical Library. (Original work published 1916), 240 p.
68. Sell, R. D. (Ed.). (1991). Literary pragmatics. London, England: Routledge, 264 p.
69. Shen D. (2025). *Discourse and style*. London: Routledge/Taylor & Francis, 218 p. Fowler, R. (1986). *Linguistic criticism*. Oxford University Press, 190 p.
70. Shen D. (2025). *Discourse and style*. London: Routledge/Taylor & Francis. 218 p. Fowler, R. (1986). *Linguistic criticism*. Oxford University Press, 190 p.
71. Sperber, D., & Wilson, D. (1995). *Relevance: Communication and cognition* (2nd ed.). Blackwell, 338 p.
72. Stockwell, P. (2019). *Cognitive poetics: An introduction* (2nd ed.). London: Routledge, 256 p.
73. Stockwell, P., & Whiteley, S. (Eds.). (2014). *The Cambridge handbook of stylistics*. Cambridge University Press, 690 p.
74. Tomasello, M. (2003). *Constructing a language: A usage-based theory of language acquisition*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 388 p.
75. Toolan, M. (2001). *Narrative: A critical linguistic introduction* (2nd ed.). London: Routledge/Taylor & Francis, 272 p.
76. Toolan, M. (1998). *Language in Literature: An Introduction to Stylistics*. London: Arnold, 264 p.
77. Trier, J. (1931). *Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes: Von den Anfängen bis zum Beginn des 13. Jahrhunderts*. Winter, 347 p.
78. Underhill, J. W. (2009). Humboldt, worldview and language. Edinburgh University Press., 176 p.
79. van Dijk, T. A. (1977). *Text and context: Explorations in the semantics and pragmatics of discourse*. Longman, 261 p.
80. Whorf, B. L. (1956). *Language, thought, and reality: Selected writings of Benjamin Lee Whorf* (J. B. Carroll, Ed.). Cambridge, MA: MIT Press. (Original work consists of 278 p.
81. Wittgenstein L. (1953). Philosophical Investigations. Oxford, Basil Blackwell, 232 p.

ДЖЕРЕЛО ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Joyce, J. (1992). Dubliners. Penguin Books. (Original work published 1914), 316 p.

Дата першого надходження статті до видання: 19.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 81’42:811.112.2:27-584
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-6

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНІ МЕХАНІЗМИ АКТУАЛІЗАЦІЇ САКРАЛЬНОГО ЗНАННЯ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ЛЮТЕРАНСЬКІЙ ПРОПОВІДІ: ФРЕЙМОВА ТА НАРАТИВНА ПЕРСПЕКТИВА

Богуславський С. С.
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри німецької філології
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
вул. Змієнка Всеволода, 2, Одеса, Україна
orcid.org/0009-0005-5842-8434
boguslawskij@gmail.com

Ключові слова: *когнітивно-дискурсивний аналіз, лютеранська проповідь, фреймова семантика, наратив, сакральне знання, медіалізація, дискурсивна пам’ять.*

У статті здійснено когнітивно-дискурсивний аналіз німецькомовної лютеранської проповіді як форми актуалізації сакрального знання в умовах сучасної медіалізованої комунікації та трансформації публічної рецепції релігійного мовлення. Метою дослідження є виявлення фреймових і наративних механізмів, за допомогою яких біблійний текст інтегрується в соціальний досвід громади, набуває статусу колективно інтерпретованого смислу та функціонує як засіб формування конфесійної ідентичності в умовах зміненої комунікативної ситуації. Теоретичну основу становлять положення когнітивної лінгвістики, теолінгвістики, інтеракційної теорії дискурсу та концепції комунікативних жанрів, що дозволяє розглядати проповідь не як статичний текст, а як процесуальну мовленнєву подію, зорієнтовану на адресата і вписану в ширший соціокультурний контекст.

Матеріалом дослідження слугує корпус аутентичних німецькомовних лютеранських проповідей, відібраних із цифрового архіву лютеранської церкви Німеччини за різні літургійні періоди та тематичні цикли. Методологія поєднує якісний когнітивно-дискурсивний аналіз із елементами прагматичного, інтеракційного та просодичного опису, що дає змогу реконструювати домінантні фрейми, сценарні ролі та наративні стратегії актуалізації біблійних сюжетів у сучасному мовленнєвому середовищі.

У результаті встановлено, що ключовими механізмами актуалізації сакрального знання є фреймова організація досвіду, наративна реінтерпретація біблійного тексту та мовні засоби конструювання спільної конфесійної ідентичності. Доведено, що мультимодальна рецепція проповіді в цифровому просторі сприяє відтворенню дискурсивної пам’яті жанру, розширює інтерпретаційний горизонт адресата та підсилює перлокутивний потенціал релігійного мовлення.

COGNITIVE-DISCURSIVE MECHANISMS OF ACTUALIZING SACRED KNOWLEDGE IN CONTEMPORARY GERMAN-LANGUAGE LUTHERAN SERMONS: A FRAME-BASED AND NARRATIVE PERSPECTIVE

Boguslavskyi S. S.
PhD in Philology, Associate Professor,
Head of the Department of German Philology
Odesa I. I. Mechnikov National University
Vsevolod Zmiienko str., 2, Odesa, Ukraine
orcid.org/0009-0005-5842-8434
boguslawskij@gmail.com

Key words: *cognitive-discursive analysis, Lutheran sermon, frame semantics, narrative, sacred knowledge, mediatization, discursive memory.*

The article presents a cognitive-discursive analysis of German-language Lutheran sermons as a form of actualizing sacred knowledge in the context of contemporary mediatized communication and the transformation of the public reception of religious discourse. The aim of the study is to identify the frame-based and narrative mechanisms through which biblical texts are integrated into the social experience of the congregation, acquire the status of collectively interpreted meaning, and function as a means of constructing confessional identity under conditions of a changed communicative situation. The theoretical framework draws on principles of cognitive linguistics, theolinguistics, interactional discourse theory, and the concept of communicative genres, which makes it possible to conceptualize the sermon not as a static text but as a processual speech event oriented toward the addressee and embedded in a broader sociocultural context.

The empirical material consists of a corpus of authentic German-language Lutheran sermons selected from the digital archive of the Evangelical Lutheran Church in Germany across different liturgical periods and thematic cycles. The methodological approach combines qualitative cognitive-discursive analysis with elements of pragmatic, interactional, and prosodic description, enabling the reconstruction of dominant frames, scenario roles, and narrative strategies involved in the actualization of biblical plots in contemporary communicative environments.

The results demonstrate that the key mechanisms for actualizing sacred knowledge include the framing of experience, the narrative reinterpretation of biblical texts, and linguistic strategies for constructing a shared confessional identity. It is argued that the multimodal reception of sermons in the digital space contributes to the reproduction of the genre's discursive memory, expands the interpretative horizon of the addressee, and enhances the perlocutionary potential of religious discourse.

Постановка проблеми. У сучасному мовознавстві релігійний дискурс дедалі частіше розглядається як складна форма соціально зумовленої комунікації, у межах якої мовні засоби виконують не лише функцію трансляції сакрального змісту, але й забезпечують когнітивну організацію колективного досвіду, формування системи цінностей та стабілізацію інтерпретаційних моделей. Особливе місце в цій парадигмі посідає лютеранська проповідь, яка функціонує як дискурсивний формат соціально опосередкованої рецепції, у межах якого біблійний текст залучається до медіального поширення та колективного осмислення в сучасному соціокультурному контексті.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що більшість лінгвістичних і гомілетичних праць зосереджуються переважно на прагматичних, риторичних або просодичних параметрах проповіді, тоді як когнітивні структури, що організують процес розуміння та інтерпретації сакрального знання, залишаються недостатньо описаними. У межах когнітивної лінгвістики мова розглядається як інструмент концептуалізації досвіду, а отже аналіз проповіді як когнітивно організованої форми публічного мовлення потребує виявлення фреймів і наративних моделей, за допомогою яких адресат залучається до спільного процесу смислотворення.

Сучасні умови глибокої медіалізації релігійної комунікації, які характеризуються цифровою циркуляцією проповідницьких текстів, асинхронною рецепцією та гетерогенністю аудиторії, посилюють значущість когнітивних механізмів організації дискурсу. Проповідь у цифровому середовищі дедалі частіше функціонує не як одноразовий усний акт, а як текстовий і мультимодальний продукт, що підлягає повторному прочитанню, фрагментарному цитуванню та інтерпретації в різних соціальних контекстах. За цих умов саме фреймова і наративна організація забезпечує мультимодальну цілісність проповіді, дозволяючи зберігати сакральну перспективу в умовах фрагментарної та асинхронної рецепції.

Метою статті є комплексний когнітивно-дискурсивний аналіз сучасної німецькомовної лютеранської проповіді як когнітивно-дискурсивного формату, у межах якого сакральне знання концептуалізується та актуалізується через систему фреймів і наративних стратегій, що забезпечують інтеграцію біблійного тексту в сучасний соціальний і особистісний досвід адресата.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання дослідження: окреслити теоретичні підходи до аналізу релігійного дискурсу в межах когнітивної лінгвістики та теолінгвістики; визначити роль фреймових структур у процесі інтерпретації біблійного тексту в сучасній лютеранській проповіді; проаналізувати наративні механізми інтеграції сакрального знання у соціальний досвід адресата; виявити домінантні когнітивні моделі актуалізації сакрального змісту у корпусі сучасних німецькомовних проповідей; встановити взаємозв'язок між фреймовою організацією проповіді та умовами медіалізованої релігійної комунікації.

Об'єктом дослідження є релігійний дискурс у його інституційному вимірі, представлений практикою сучасної лютеранської проповіді в німецькомовному комунікативному просторі.

Предметом дослідження механізми когнітивної інтеграції фреймових і наративних структур, через які сакральне знання співвідноситься з моделями повсякденного та соціального досвіду адресата.

Матеріалом дослідження слугує корпус із 48 аутентичних німецькомовних проповідей загальним обсягом близько 52 000 слововживань, опублікованих на офіційних цифрових платформах Євангелічної церкви Німеччини та Північної церкви за період 2022–2024 років і відібраних за критеріями літургійного циклу, жанрової повноти та доступності повного тексту.

Методологічну основу дослідження становить поєднання когнітивно-дискурсивного аналізу, елементів критичного дискурс-аналізу та теорії комунікативних жанрів, що дозволяє описати проповідь як форму соціально зумовленої мовленнєвої діяльності, у межах якої мовні структури корелюють з інституційними нормами, когнітивними моделями та соціальними очікуваннями адресата. Аналітична процедура включає: 1) сегментацію проповідей на вступний, екзегетичний та актуалізаційний блоки; 2) ідентифікацію лексико-синтаксичних маркерів фреймів; 3) реконструкцію ролей і сценарних слотів фрейму; 4) аналіз наративних ходів типу "ситуація – інтерпретація – нормативний висновок"; 5) зіставлення частотності та функціонального навантаження фреймів у різних літургійних циклах. Для підвищення надійності результатів застосовано подвійне кодування фреймових елементів із наступним зіставленням інтерпретацій, а також елементарну кількісну перевірку розподілу домінантних фреймів у підкорпусах різних літургійних періодів.

Виклад основного матеріалу. У межах сучасної лінгвістики інституційний дискурс розглядається як тип мовлення, що характеризується стабільністю ролей учасників, нормативною регламентацією комунікативних дій та відтворюваністю жанрових моделей. Як зазначає Н. Ферклоф, мовні практики в інституційних контекстах формують когнітивно санкціоновані сценарії інтерпретації, у межах яких соціально значущі смисли набувають статусу легітимних, оскільки саме через них формується горизонт інтерпретації соціальної реальності, у межах якого певні смислові конфігурації набувають статусу соціально релевантних [Fairclough, 2015, p. 67-74].

Лютеранська проповідь у цьому сенсі постає як специфічна форма інституційної комунікації, у межах якої сакральний текст набуває актуальності через мовні та когнітивні механізми, що орієнтовані на колективного і водночас потенційно гетерогенного адресата. Проблема полягає в тому, що традиційні підходи до аналізу проповіді здебільшого зосереджуються на її риторичній структурі, богословському змісті або прагматичних стратегіях впливу, залишаючи поза увагою питання про те, яким чином у свідомості адресата формується цілісна концептуальна модель сакрального знання.

Когнітивна лінгвістика розглядає мову як засіб організації досвіду та інструмент концептуалізації, у межах якого значення не зводиться до формально-лінгвістичних характеристик, а постає як результат взаємодії мовних форм з фоновими знаннями, культурними сценаріями та соціальними очікуваннями. У цьому контексті особливого значення набуває поняття фрейму, яке Ч. Філмор визначає як когнітивну структуру, що репрезентує типізовану ситуацію і забезпечує інтерпретацію мовних одиниць через співвіднесення з певним сценарієм досвіду [Fillmore, 1982, p. 111-114].

Застосування фреймової семантики до аналізу релігійного дискурсу дозволяє виявити ті концептуальні моделі, за допомогою яких біблійний текст і богословські категорії інтегруються у повсякденний досвід сучасного адресата. Саме відсутність системного опису цих моделей у лінгвістичних дослідженнях проповіді й становить основну наукову проблему, яку покликане розв'язати дане дослідження. У цьому контексті наукова проблема конкретизується як необхідність встановлення того**,** які саме типи фреймів і наративних сценаріїв є домінантними в різних літургійних циклах і яким чином їхня частотність та функціональне навантаження корелюють із соціальними темами сучасної публічної комунікації**.**

Зв'язок окресленої проблеми з ширшими науковими завданнями сучасного мовознавства полягає у розвитку когнітивно-дискурсивних моделей аналізу інституційної комунікації, а також у розширенні теолінгвістичних досліджень за рахунок інтеграції концептів фреймової семантики та наративної теорії. Це дозволяє перейти від опису формальних і функціональних параметрів проповіді до аналізу глибинних механізмів концептуального впливу на адресата.

Лінгвістичне вивчення мови релігії має міждисциплінарний характер і ґрунтується на поєднанні підходів соціолінгвістики, прагматики, антропологічної лінгвістики та теолінгвістики. Однією з перших спроб системного осмислення релігійного мовлення в лінгвістичному контексті стали праці Д. Кристала, який розглядав мову релігії як соціально і культурно маркований різновид мовної діяльності, що виконує ідентифікаційну та нормативну функції в межах спільноти [Crystal, 1965, с. 23-31].

Подальший розвиток цього напряму пов'язаний з антропологічними дослідженнями, у яких мовлення розглядається як інструмент формування соціальних відносин і колективної ідентичності. Б. Шиффелін наголошує, що релігійний дискурс виступає не лише засобом передачі вірувань, але й практикою соціалізації, у межах якої мовні дії формують спільні цінності та моделі поведінки [Schieffelin, 2007, с. 174-178].

У межах теорії інституційного дискурсу А. Депперманн визначає інституційну комунікацію як форму мовленнєвої діяльності, що характеризується стабільністю ролей, передбачуваністю комунікативних сценаріїв і нормативною регламентацією мовленнєвих дій [Deppermann, 2007, с. 45-52]. Ці характеристики повною мірою притаманні лютеранській проповіді, однак у більшості лінгвістичних праць вона розглядається лише побіжно або як ілюстративний матеріал для аналізу релігійного дискурсу загалом.

Значний внесок у розвиток жанрового підходу зробив Т. Лукман, який запропонував концепцію комунікативних жанрів як типізованих форм мовленнєвих дій, що забезпечують соціальну впізнаваність і передбачуваність комунікації (Luckmann, 1986, с. 193-201). Подальші розробки С. Ґюнтнер і Х. Кноблауха підкреслюють, що жанри поєднують структурну стабільність із контекстуальною варіативністю, що особливо релевантно для аналізу проповіді як інституційно закріпленого, але ситуаційно адаптивного виду мовлення [Günthner, Knoblauch, 1995, с. 5-9].

Когнітивний вимір дискурсивного аналізу представлений у працях Ч. Філмора, який розробив теорію фреймової семантики як модель опису зв'язку між мовними формами і структурованим досвідом. На його думку, значення слова або висловлення не може бути адекватно інтерпретоване без урахування фрейму, який активується у свідомості мовця і слухача [Fillmore, 1982, p. 117-121]. Цей підхід отримав подальший розвиток у когнітивній лінгвістиці, зокрема у працях, присвячених наративній організації дискурсу і концептуальній інтеграції досвіду.

У сучасних дослідженнях цифрової релігії Х. Кемпбелл наголошує, що медіалізація змінює не лише канали поширення релігійних повідомлень, але й способи їх концептуалізації, оскільки цифрове середовище сприяє фрагментації, мультимодальності та індивідуалізації рецепції [Campbell, 2013, p. 89-97]. А. Хепп розвиває цю ідею в концепції глибокої медіалізації, відповідно до якої медіа стають невід'ємною частиною соціальних практик і впливають на структуру комунікативних жанрів, включно з релігійними [Hepp, 2019, p. 34-41].

На перетині цих підходів формується наукова ніша даного дослідження, яка полягає в інтеграції теорії інституційного дискурсу, фреймової семантики та наративного аналізу для опису лютеранської проповіді як когнітивно організованої форми публічної комунікації. На відміну від гомілетичних праць, що зосереджуються переважно на богословських і риторичних аспектах проповіді, пропонований підхід орієнтований на виявлення мовних і когнітивних механізмів, за допомогою яких формується спільний інтерпретаційний простір між проповідником і адресатом.

Фреймова семантика ґрунтується на положенні про те, що мовне значення не є автономним, а співвідноситься з певною структурованою моделлю досвіду, яка активується у процесі комунікації. За визначенням Ч. Філмора, фрейм становить систему взаємопов'язаних понять, яка забезпечує включення мовного виразу в колективно поділюваний сценарій досвіду і слугують когнітивною основою для інтерпретації мовних одиниць [Fillmore, 1982, p. 111-113].

У релігійному дискурсі фрейми виконують функцію концептуальних «матриць», у межах яких сакральний текст отримує конкретне соціальне і екзистенційне значення. Наприклад, біблійні наративи про шлях, випробування або спасіння можуть бути інтерпретовані через фрейми повсякденного досвіду, такі як життєвий вибір, відповідальність або солідарність. Саме через таку фреймову інтеграцію сакральне знання стає доступним і релевантним для сучасного адресата.

Наративний підхід у дискурс-аналізі розглядає мовлення як спосіб організації досвіду у формі послідовних подій, що наділяються смислом через причинно-наслідкові зв'язки та ціннісні орієнтири. У межах цієї парадигми проповідь може бути описана як форма колективного наративу, у якій біблійний текст функціонує як архетипний сценарій, що накладається на сучасні соціальні ситуації і особисті переживання адресата.

Поєднання фреймового і наративного аналізу дозволяє описати проповідь як багаторівневу когнітивну структуру, у межах якої окремі мовні засоби активують ширші концептуальні моделі. Такий підхід узгоджується з положеннями когнітивно-дискурсивної лінгвістики, відповідно до яких дискурс постає як динамічна взаємодія між мовною формою, когнітивними структурами і соціальним контекстом.

Розгляд лютеранської проповіді в межах когнітивно-дискурсивної парадигми передбачає опис її не лише як мовленнєвої події, але і як інституційно закріпленої системи концептуалізації сакрального досвіду. У цьому контексті жанрова стабільність проповіді виявляється не стільки у формальній повторюваності структурних елементів, скільки у відтворенні певних когнітивних інваріантів, які забезпечують впізнаваність комунікативної ситуації та передбачуваність інтерпретаційних стратегій адресата.

Жанрову стабільність лютеранської проповіді доцільно інтерпретувати також крізь призму концепції жанру як соціально закріпленої комунікативної дії в межах дискурсивної спільноти, у якій типові структурні ходи та риторичні стратегії відтворюються завдяки спільним комунікативним цілям учасників взаємодії [Swales, 1990, p. 58-62].

Концепція комунікативних жанрів, розроблена Т. Лукманом, наголошує на тому, що жанри функціонують як соціально типізовані моделі мовленнєвої дії, які закріплюють очікування щодо ролей учасників, допустимих тем і форм реалізації смислу [Luckmann, 1986, c. 195-199]. У випадку лютеранської проповіді ці очікування набувають когнітивного виміру, оскільки адресат вступає у комунікативну взаємодію з уже сформованим набором фреймів, пов'язаних з поняттями віри, громади, відповідальності та спасіння. Саме ці фрейми визначають, які інтерпретації біблійного тексту сприймаються як релевантні і легітимні.

Інституційний характер проповіді виявляється у тому, що активовані фрейми не є індивідуальними когнітивними конструкціями проповідника, а становлять частину колективного знання, яке підтримується і відтворюється церковною традицією. Н. Ферклоф у цьому зв'язку зазначає, що інституційні дискурси стабілізують значення через повторювані мовні практики, які формують «дозволений» горизонт інтерпретації соціальної реальності [Fairclough, 2015, p. 71-76]. У проповіді ця стабілізація реалізується через систематичне поєднання біблійного наративу з фреймами сучасного соціального досвіду, що дозволяє зберігати сакральну рамку при одночасній актуалізації змісту.

Когнітивний статус адресата в межах цього жанру визначається його включеністю у спільний інтерпретаційний простір. Інклюзивні мовні засоби конструюють спільну конфесійну ідентичність, у межах якої адресат включається в колективну модель морального вибору та інтерпретації віри. Інтеракційний вимір проповіді як усної та цифрово відтворюваної мовленнєвої події узгоджується з положеннями інтеракційної лінгвістики, згідно з якими послідовність мовленнєвих дій формується у взаємній орієнтації учасників комунікації та їхніх очікуваннях щодо наступних ходів взаодії [Couper-Kuhlen, Selting, 2018, p. 112-118]. У такий спосіб проповідь формує не лише комунікативну, але і когнітивну спільноту, в межах якої сакральне знання постає як колективно поділювана модель розуміння світу.

Центральним елементом когнітивної архітектоніки лютеранської проповіді є біблійний текст, який функціонує як джерело сакрального знання і водночас як ресурс для побудови фреймів, релевантних для сучасного соціального контексту. Процес екзегези у проповіді може бути описаний як послідовність фреймових трансформацій, у межах яких біблійний наратив інтегрується у структури повсякденного досвіду адресата.

За Філмором, інтерпретація мовного виразу передбачає активізацію відповідного фрейму, який забезпечує доступ до пов'язаних з ним ролей, подій і цінностей [Fillmore, 1982, p. 118-120]. У проповіді цей механізм реалізується через накладання біблійних сценаріїв на сучасні соціальні ситуації. Наприклад, наратив про мандрівку ізраїльського народу в пустелі може бути інтерпретований через фрейм життєвого шляху, у межах якого випробування, невизначеність і надія постають як універсальні елементи людського досвіду.

У сучасних цифрових проповідях Євангелічної церкви Німеччини часто спостерігається систе-

матичне використання фрейму спільної відповідальності. У проповіді на текст Мт 25: 35-40 проповідник формулює тезу «*Wir begegnen Christus im Nächsten, der unsere Aufmerksamkeit braucht*» [Predigt zum Mt 25:35-40, Evangelische Kirche in Deutschland, 2023], проповідник інтерпретує біблійний образ служіння ближньому як модель громадянської участі та соціальної солідарності. Така фреймова актуалізація переводить сакральний імператив у площину повсякденних етичних рішень, зберігаючи при цьому його богословську легітимність.

Фреймова організація екзегези виявляється також у використанні концептуальних метафор, які структурують абстрактні богословські поняття через тілесно і соціально зрозумілі образи. Хоча концепція метафори виходить за межі суто фреймової семантики, вона тісно з нею пов'язана, оскільки метафоричні проєкції активують цілі фрейми досвіду. У проповіді на Пс 23 образ пастиря активує фрейм турботи, захисту і провідництва, який у сучасному контексті може бути співвіднесений з досвідом соціальної підтримки, родинних відносин або професійного наставництва.

Когнітивна ефективність таких стратегій полягає у тому, що вони дозволяють адресатові співвіднести біблійний текст із власним життєвим досвідом без втрати сакральної перспективи. У результаті проповідь функціонує як механізм концептуальної медіації, який поєднує трансцендентний вимір віри з іманентною реальністю соціального буття.

Наративна організація сучасної лютеранської проповіді відіграє ключову роль у процесі фреймової актуалізації сакрального знання. Наратив у цьому контексті слугує не лише риторичним засобом утримання уваги, але і когнітивним інструментом, який структурує досвід адресата у формі послідовних подій і ціннісно значущих рішень.

Теорія наративної ідентичності виходить з того, що людина осмислює власне життя через історії, у межах яких події набувають смислу завдяки їхньому включенню у ширший сценарій [Ricoeur, 1991, с. 28-35]. У проповіді цей механізм реалізується через поєднання біблійного наративу з короткими оповідями з повсякденного життя, які формують спільний горизонт досвіду між проповідником і громадою.

У цифрових проповідях різдвяного циклу 2023–2024 років часто використовуються наративи, пов'язані з досвідом очікування, тривоги і надії. Наприклад, у проповіді до Різдва проповідник розповідає про ситуацію, у якій родина переживає невизначеність через соціальні або особисті виклики, після чого біблійний текст про народження Христа вводиться як ресурс інтерпретації цієї ситуації. У такий спосіб формується когнітивний сценарій, у межах якого сакральна подія постає як відповідь на універсальний людський досвід.

Наративні фрагменти виконують також функцію фреймового «входу» у складні богословські концепти. Замість прямого введення абстрактних категорій, таких як благодать або спасіння, проповідь спочатку активує фрейм конкретної життєвої ситуації, а вже потім співвідносить його з біблійним наративом. Така стратегія знижує когнітивне навантаження на адресата і сприяє глибшому залученню у процес інтерпретації.

Важливим аспектом наративної організації є формування колективного суб'єкта через використання інклюзивних форм і спільних сценаріїв. Оповідання, які починаються з формулювання «*Wir alle kennen diese Momente, in denen wir uns fragen*…», позиціонують адресата як учасника спільної історії, у межах якої індивідуальний досвід стає частиною ширшого наративу громади. У такий спосіб проповідь сприяє конструюванню колективної ідентичності, що ґрунтується на поділюваних цінностях і спільному розумінні сакрального сенсу подій.

Умови глибокої медіалізації релігійної комунікації істотно змінюють когнітивну організацію проповіді. Як зазначає А. Хепп, медіа стають невід'ємною частиною соціальних практик, що призводить до трансформації способів сприйняття, інтерпретації та відтворення смислу [Hepp, 2019, p. 38-44]. У цифровому середовищі проповідь дедалі частіше сприймається не як цілісний лінійний текст, а як сукупність фрагментів, які можуть бути вибірково переглянуті, процитовані або поширені.

Ця фрагментація впливає на структуру домінантних фреймів. Сучасні проповіді схильні до формування компактних когнітивних блоків, які можуть функціонувати автономно. Короткі висловлювання функціонують як елементи дискурсивної пам'яті, які відтворюють ключові фрейми супроводу і солідарності поза первинним контекстом проповіді, наприклад «*Gott geht mit uns durch diese Zeit*» або «*Hoffnung beginnt da, wo wir nicht gleichgültig bleiben*». Перенесення проповіді в цифрове середовище змінює не лише канали поширення, але й саму модель релігійної присутності, оскільки онлайн-комунікація формує нові режими залучення громади та способи переживання сакрального досвіду поза межами фізичного богослужіння, що корелює з аналізом цифрової церковної практики у праці Т. Гатчінгса [Hutchings, 2017, p. 74-81].

Медіалізація також посилює значущість наративної універсальності. Оскільки цифрова аудиторія є гетерогенною за соціальними, культурними і

конфесійними параметрами, проповідь орієнтується на сценарії, які мають широкий інтерпретаційний потенціал. Теми пошуку сенсу, подолання труднощів і взаємної підтримки функціонують як метафрейми, у межах яких біблійний текст може бути інтерпретований різними групами адресатів без втрати сакральної перспективи.

З позицій когнітивно-дискурсивного аналізу це означає, що сучасна проповідь переходить від жорстко структурованих фреймів конфесійної ідентичності до більш відкритих концептуальних моделей, які дозволяють різні рівні залученості і тлумачення. Водночас інституційна легітимація забезпечує збереження базових сакральних орієнтирів, що не дозволяє проповіді повністю втратити власну жанрову ідентичність у масовому комунікативному просторі.

Емпіричний етап дослідження спрямований на виявлення повторюваних когнітивних моделей, за допомогою яких у сучасних німецькомовних лютеранських проповідях актуалізується сакральне знання і здійснюється його інтеграція у соціальний та особистісний досвід адресата. Матеріалом аналізу слугує корпус цифрово оприлюднених проповідей Євангелічної церкви Німеччини та Північної церкви за період 2022–2024 років, відібраних з урахуванням різних літургійних циклів і тематичних домінант.

Методика обробки матеріалу передбачає ідентифікацію фреймових елементів на рівні лексико-синтаксичних маркерів, концептуальних метафор і наративних структур, які активують типізовані сценарії досвіду. Критерієм віднесення висловлення до певного фрейму виступає наявність стабільного набору ролей, ціннісних орієнтирів і причинно-наслідкових зв'язків, що повторюються у різних текстах і забезпечують когнітивну впізнаваність.

У результаті аналізу було виділено кілька домінантних фреймів, які функціонують як концептуальні осі сучасної проповіді і формують її інтерпретаційний простір.

Фрейм життєвого шляху і випробування активується через лексеми і конструкції, пов'язані з рухом, переходом, напрямом і подоланням перешкод. Типовими є формулювання на кшталт «*unser Weg durch diese Zeit*», «*Schritte des Vertrauens*» або «*nicht stehen bleiben, sondern weitergehen*». У межах цього фрейму біблійні наративи про мандрівку, покликання і слідування Христу інтерпретуються як універсальна модель людського існування, у якій випробування набувають статусу етапів особистісного і духовного розвитку.

Когнітивна функція цього фрейму полягає у трансформації сакральної історії у сценарій, що може бути застосований до різноманітних життєвих ситуацій, включно з соціальною нестабільністю, особистими кризами або професійними викликами. Адресат у такій моделі постає як активний суб'єкт власної історії, який співвідносить власний досвід з біблійним наративом.

Фрейм спільної відповідальності і солідарності реалізується через інклюзивні мовні засоби і апеляцію до колективного «*ми*». Типовими є висловлення «*wir tragen einander*», «*gemeinsam Verantwortung übernehmen*» або «*niemand bleibt allein*». У межах цього фрейму сакральні імперативи інтерпретуються як соціально релевантні норми поведінки, що виходять за межі приватної віри і стосуються громадянської участі та міжособистісних відносин.

У проповідях, присвячених темам біженців, соціальної нерівності або екологічної відповідальності, біблійні тексти слугують концептуальним ресурсом для формування етичної позиції, яка подається як спільно поділювана цінність. Таким чином, фрейм солідарності виконує функцію мосту між сакральним знанням і актуальними соціальними проблемами.

Аналіз корпусу засвідчує, що **фрейм надії і відновлення** є одним з найбільш стабільних і частотних у сучасних проповідях. Він активується через лексеми, пов'язані зі світлом, новим початком і майбутньою перспективою, зокрема «*Licht in der Dunkelheit*», «*Neuanfang*» і «*Zukunft, die Gott eröffnet*». У межах цього фрейму біблійні наративи про воскресіння, прощення і благодать інтерпретуються як моделі подолання особистих і колективних криз.

Когнітивна ефективність цього фрейму полягає у тому, що він дозволяє адресатові співвіднести власний досвід невизначеності і страху з сакральною перспективою, у якій майбутнє мислиться як простір можливостей, а не як загроза. У цифровому середовищі цей фрейм часто функціонує у вигляді компактних, цитатних формул, які легко поширюються у соціальних мережах і поза первинним контекстом проповіді.

Фрейм слухання і діалогу пов'язаний з концептуалізацією віри як процесу взаємодії, а не як односторонньої трансляції норм. Він активується через риторичні запитання і формулювання, що підкреслюють відкритість до сумніву і пошуку, зокрема «*Was bedeutet das für uns heute*?» або «*Wo hören wir Gottes Stimme in unserem Alltag?*». У межах цього фрейму проповідь позиціонується як спільний простір інтерпретації, у якому адресат запрошується до активної участі у формуванні смислу.

Даний фрейм є особливо релевантним у контексті гетерогенної цифрової аудиторії, оскільки він дозволяє різні рівні залученості і не вимагає однозначного прийняття конкретної інтерпрета-

ції. Водночас інституційна рамка забезпечує збереження базових сакральних орієнтирів.

Зіставний аналіз проповідей різних літургійних періодів дозволяє виявити кореляцію між тематичними домінантами і наративною організацією текстів. У різдвяному циклі домінують наративи очікування і приходу, які структуровані навколо фрейму надії і нового початку. Пасхальний період характеризується посиленням фрейму відновлення, який поєднується з наративами переходу від втрати до відродження. У звичайний літургійний час більшої ваги набувають фрейми життєвого шляху і спільної відповідальності, які інтегрують біблійні тексти у контекст повсякденних соціальних і етичних рішень.

Наративна організація у цих випадках демонструє стабільну структуру, яка включає введення через повсякденну ситуацію, екзегетичний фрагмент і підсумкову актуалізацію. Ця структура може бути описана як когнітивний сценарій, у межах якого адресат проходить шлях від власного досвіду до сакрального знання і назад до практичних висновків для повсякденного життя.

Обговорення результатів у контексті теолінгвістики та інституційного дискурсу. Отримані результати підтверджують тезу про те, що лютеранська проповідь функціонує як когнітивно організована система дискурсивної пам'яті, у межах якої смислотворення реалізується через повторювані фреймові та наративні структури організації дискурсу.

З позицій теолінгвістики це означає, що мовні засоби проповіді не лише передають богословський зміст, але і формують специфічний спосіб бачення світу, у межах якого соціальна реальність інтерпретується через сакральні категорії. Такий підхід узгоджується з положеннями когнітивної лінгвістики про роль мови у концептуалізації досвіду і підтверджує доцільність інтеграції фреймового аналізу у дослідження релігійного дискурсу.

У контексті теорії інституційного дискурсу результати демонструють, що стабілізація значення у проповіді здійснюється не лише через нормативні мовні форми, але і через повторювані когнітивні моделі, які визначають межі допустимої інтерпретації. У цьому сенсі фрейми виконують функцію когнітивних орієнтирів, які структурують простір можливих інтерпретацій сакрального змісту в межах конфесійно релевантних сценаріїв розуміння.

Висновки і перспективи подальших розробок у даному напрямі. Проведений когнітивно-дискурсивний аналіз сучасної німецькомовної лютеранської проповіді засвідчує, що цей жанр функціонує як інституційно закріплена форма смислотворення, у межах якої сакральне знання не лише транслюється, але й концептуально організовується через стабільну систему фреймів і наративних моделей. Мовні ресурси проповіді виявляють системну спрямованість на формування спільного інтерпретаційного простору, у якому адресат залучається до колективного процесу осмислення біблійного тексту в контексті актуальних соціальних і екзистенційних викликів. Така організація дискурсу підтверджує положення когнітивної лінгвістики про те, що значення формується не як сума лексичних і синтаксичних характеристик, а як результат взаємодії мовних форм із концептуальними структурами досвіду, що активуються у свідомості адресата у процесі комунікації.

Аналіз корпусу проповідей демонструє, що фреймова організація виконує функцію концептуальної стабілізації сакрального змісту, оскільки саме через повторювані моделі життєвого шляху, спільної відповідальності, надії та слухання формується передбачуваний горизонт інтерпретації, який забезпечує відтворення дискурсивної пам'яті жанру, у межах якої сакральні смисли нашаровуються та переосмислюються в різних соціокультурних умовах. У межах цих фреймів біблійний текст інтегрується у структури повсякденного досвіду, що дозволяє адресатові співвіднести власні життєві ситуації з сакральними наративами без втрати їхнього богословського статусу. Така фреймова інтеграція підтверджує тезу Ч. Філмора про те, що інтерпретація мовних одиниць неможлива без актуалізації типізованих сценаріїв досвіду, які задають когнітивні межі розуміння висловлюваного змісту.

Наративна організація проповіді постає як ключовий механізм когнітивної медіації між сакральним і профанним вимірами комунікації. Включення біблійного тексту в структуру повсякденних історій, соціальних ситуацій і колективних переживань створює умови для формування спільної наративної перспективи, у межах якої громада позиціонується як суб'єкт спільної історії віри і морального вибору. Така стратегія узгоджується з положеннями наративної теорії про роль оповіді у конструюванні ідентичності, оскільки саме через послідовність подій і ціннісно маркованих рішень формується цілісне бачення світу і власного місця в ньому. У проповіді цей процес набуває інституційного характеру, оскільки наративні моделі підтримуються і легітимуються церковною традицією та нормативними очікуваннями громади.

Результати дослідження також свідчать про те, що інституційна стабілізація значення у проповіді здійснюється не лише через формально-нормативні мовні засоби, але й через повторювані когнітивні структури, які визначають межі допустимої інтерпретації сакрального змісту. У цьому контексті фрейми виконують функцію концептуальних

орієнтирів, що спрямовують процес розуміння і водночас обмежують його у межах конфесійно легітимного простору. Така взаємодія мовних і когнітивних ресурсів підтверджує положення критичного дискурс-аналізу про символічну роль інституційних жанрів у закріпленні соціально значущих моделей інтерпретації.

Вплив медіалізації на когнітивну архітектоніку проповіді виявляється у трансформації способів актуалізації фреймів і наративів у цифровому середовищі. Фрагментарність рецепції, асинхронність сприйняття і гетерогенність аудиторії зумовлюють орієнтацію на універсальні концептуальні моделі, які здатні функціонувати поза первинним богослужбовим контекстом і зберігати смислову цілісність у різних комунікативних ситуаціях. Водночас інституційна рамка проповіді забезпечує збереження сакральної перспективи і запобігає редукції релігійного дискурсу до суто мотиваційного або світського мовлення, що підтверджує принцип динамічної стабільності жанру в умовах зміненої публічності.

У цілому отримані результати дозволяють інтерпретувати лютеранську проповідь як складну когнітивно-комунікативну систему, у межах якої мовні, наративні та фреймові ресурси взаємодіють для формування стійкого інтерпретаційного простору між проповідником і громадою. Такий підхід розширює можливості теолінгвістики і дискурсології, оскільки дозволяє перейти від опису поверхневих структур мовлення до аналізу глибинних механізмів концептуалізації сакрального знання в сучасному соціальному контексті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія, 2004. 344 с.
2. Богуславський С. С. Структурно-семантичні особливості німецькомовної протестантської проповіді. Записки з романо-германської філології. 2020. Вип. 1(44). С. 36–44.
3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
4. Campbell H. A. Digital Religion: Understanding Religious Practice in New Media Worlds. London: Routledge, 2013. 279 p. https://doi.org/10.4324/9780203084861
5. Couper-Kuhlen E., Selting M. Interactional Linguistics: Studying Language in Social Interaction. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. 640 p.
6. Crystal D. Linguistics, Language and Religion. London: Longman, 1965. 152 p.
7. Deppermann A. Gespräche analysieren: Eine Einführung. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007. 360 S.
8. Fairclough N. Language and Power. 3rd ed. London: Routledge, 2015. 306 p.
9. Fillmore C. J. Frame Semantics. In: Linguistics in the Morning Calm. Seoul: Hanshin Publishing, 1982. P. 111–137.
10. Günthner S., Knoblauch H. Culturally patterned speaking practices: The analysis of communicative genres. Pragmatics. 1995. Vol. 5, no. 1. P. 1–32. https://doi.org/10.1075/prag.5.1.03gun
11. Hepp A. Deep Mediatization. London: Routledge, 2019. 256 p. https://doi.org/10.4324/9781351064903
12. Hutchings T. Creating Church Online: Ritual, Community and New Media. London: Routledge, 2017. 217 p. https://doi.org/10.4324/9780203111093
13. Jaworski A. Language and religion. Journal of Pragmatics. 2009. Vol. 41, no. 10. P. 2013–2018. https://doi.org/10.1016/j.pragma.2009.06.007
14. Luckmann T. Kommunikative Gattungen und kommunikative Rationalität. In: Berger P. L., Luckmann T. (eds.). Kommunikative Gattungen. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1986. P. 191–222.
15. Ricoeur P. Narrative identity. Philosophy Today. 1991. Vol. 35, no. 1. P. 28–35. URL: https://www.worldcat.org/oclc/23221352
16. Schieffelin B. B. Language and religion. In: Duranti A. (ed.). A Companion to Linguistic Anthropology. Oxford: Blackwell, 2007. P. 171–185.
17. Swales J. Genre Analysis: English in Academic and Research Settings. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. 260 p.
18. Evangelische Kirche in Deutschland. Predigtarchiv der EKD [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.ekd.de/predigten (дата звернення: 5.01.2026)

REFERENCES

1. Batsevych, F. S. (2004). Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky [Foundations of communicative linguistics]. Kyiv: Akademiia.
2. Boguslavskyi, S. S. (2020). Strukturno-semantychni osoblyvosti nimetskomovnoi protestantskoi propovidi [Structural and semantic features of German-language Protestant sermons]. Zapysky z romano-hermanskoi filolohii, 1(44), 36–44.
3. Selivanova, O. O. (2008). Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy [Modern linguistics: Trends and problems]. Poltava: Dovkillia-K.
4. Campbell, H. A. (2013). Digital religion: Understanding religious practice in new media worlds. London: Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203084861
5. Couper-Kuhlen, E., & Selting, M. (2018). Interactional linguistics: Studying language in social

interaction. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Crystal, D. (1965). Linguistics, language and religion. London: Longman.
7. Deppermann, A. (2007). Gespräche analysieren: Eine Einführung. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
8. Fairclough, N. (2015). Language and power (3rd ed.). London: Routledge.
9. Fillmore, C. J. (1982). Frame semantics. In Linguistics in the Morning Calm (pp. 111–137). Seoul: Hanshin Publishing.
10. Günthner, S., & Knoblauch, H. (1995). Culturally patterned speaking practices: The analysis of communicative genres. Pragmatics, 5(1), 1–32. https://doi.org/10.1075/prag.5.1.03gun
11. Hepp, A. (2019). Deep mediatization. London: Routledge. https://doi.org/10.4324/9781351064903
12. Hutchings, T. (2017). Creating church online: Ritual, community and new media. London: Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203111093
13. Jaworski, A. (2009). Language and religion. Journal of Pragmatics, 41(10), 2013–2018. https://doi.org/10.1016/j.pragma.2009.06.007
14. Luckmann, T. (1986). Kommunikative Gattungen und kommunikative Rationalität. In P. L. Berger & T. Luckmann (Eds.), Kommunikative Gattungen (pp. 191–222). Frankfurt am Main: Suhrkamp.
15. Ricoeur, P. (1991). Narrative identity. Philosophy Today, 35(1), 28–35. https://www.worldcat.org/oclc/23221352
16. Schieffelin, B. B. (2007). Language and religion. In A. Duranti (Ed.), A companion to linguistic anthropology (pp. 171–185). Oxford: Blackwell.
17. Swales, J. (1990). Genre analysis: English in academic and research settings. Cambridge: Cambridge University Press. Electronic resources
18. Evangelische Kirche in Deutschland. (2026). Predigtarchiv der EKD. Retrieved January 5, 2026, from https://www.ekd.de/predigten

Дата першого надходження статті до видання: 11.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

UDC 821.111-31.09:81’255.4’42Мердок А.
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-7

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

INTERMEDIAL ALLUSIONS AND THE TRANSLATION OF CULTURAL CODES IN IRIS MURDOCH’S NOVEL “THE SACRED AND PROFANE LOVE MACHINE”

Buhrii A. S.
PhD (Philology), Assistant Professor at the Department of Theory and Practice of Translation from English
Educational and Scientific Institute of Philology
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
Volodymyrska str., 64/13, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-5411-8990
a.buhrii@knu.ua

Key words: *intersemiotic translation; intermediality; iconological analysis; Neoplatonic tradition; semiotic interpretation.*

The article examines the functioning of intermedial allusions and the mechanisms of translating cultural codes in Iris Murdoch’s novel “The Sacred and Profane Love Machine” from the perspectives of intersemiotic translation and the theory of intermediality. The point of departure is the understanding of the literary text as a component of cultural memory, in which verbal structures form a complex system of intertextual and intermedial connections with visual art. Special attention is devoted to allusions to Titian’s painting “Sacred and Profane Love”, which serves as a visual prototext and determines the philosophical architectonics of the novel. The methodological framework of the study includes E. Panofsky’s iconological analysis, U. Eco’s concept of the cultural “encyclopaedia,” and the fundamentals of intersemiotic translation theory. The article demonstrates that the verbalization of the pictorial image in the novel does not amount to a simple description or quotation, but involves a complex process of semantic analysis and the re-accentuation of iconographic elements in accordance with the logic of the narrative conflict. It is shown that the Renaissance Neoplatonic model of the coexistence of earthly and heavenly love is transformed into a modernist psychological and ethical model of the individual’s inner contradiction. Intersemiotic transcoding is accompanied by a partial reduction of the polysemy of the visual prototext and by the strengthening of the dichotomous opposition that structures the novel’s imagery. At the same time, this opposition functions as a processual model of transition between different modes of Eros. As a result, the translation of cultural codes emerges as a dynamic interpretative process that shapes a new model of meaning-making in the modernist novel and expands the possibilities of translation-oriented analysis of intermedial phenomena. The incorporation of the visual code deepens the semantic density of the images and the reader’s receptive competence, transforming the reader into an interpreter of cultural memory. Thus, Murdoch’s novel appears as a space of dialogue between different artistic languages, where cultural transcoding is realized through the tense interaction of tradition and modernist reinterpretation.

ІНТЕРМЕДІАЛЬНІ АЛЮЗІЇ ТА ПЕРЕКЛАД КУЛЬТУРНИХ КОДІВ У РОМАНІ АЙРІС МЕРДОК «THE SACRED AND PROFANE LOVE MACHINE»

Бугрій А. С.
кандидат філологічних наук,
асистент кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови
Навчально-науковий інститут філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 64/13, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-5411-8990
a.buhrii@knu.ua

Ключові слова:
міжсеміотичний переклад;
інтермедіальність;
іконологічний аналіз;
неоплатонічна традиція;
семіотична інтерпретація.

У статті досліджується функціонування інтермедіальних алюзій та механізмів перекладу культурних кодів у романі Айріс Мердок “The Sacred and Profane Love Machine” з позицій міжсеміотичного перекладу та теорії інтермедіальності. Вихідною основою стає розуміння художнього тексту як складника культурної пам’яті, у якому вербальні структури утворюють складну систему інтертекстуальних та інтермедіальних зв’язків з образотворчим мистецтвом. Особливу увагу присвячено алюзіям на полотно Тіціана «Любов земна і любов небесна», що слугує візуальним прототекстом, визначаючи філософську архітектоніку роману. Методологічну основу дослідження становлять іконологічний аналіз Е. Панофського, концепція культурної «енциклопедії» У. Еко та основи теорії міжсеміотичного перекладу. У статті доведено, що вербалізація живописного образу в романі не зводиться до простого опису або цитування, а передбачає складний процес семантичного аналізу та переакцентування іконографічних елементів відповідно до логіки наративного конфлікту. Показано, що ренесансна неоплатонічна модель співіснування земного й небесного кохання трансформується у модерністську психологічну та етичну модель внутрішньої суперечливості особистості. Міжсеміотичне перекодування супроводжується частковою редукцією багатозначності візуального прототексту та посиленням дихотомічної опозиції, яка структурує образну систему роману. Водночас дана опозиція функціонує як процесуальна модель взаємопереходу між різними модусами Еросу. У результаті переклад культурних кодів постає як динамічний інтерпретативний процес, що формує нову модель смислотворення в модерністському романі, розширюючи можливості перекладознавчого аналізу інтермедіальних явищ. Залучення візуального коду поглиблює семантику образів та рецептивну компетенцію читача, який перетворюється на інтерпретатора культурної пам’яті. Таким чином, роман А. Мердок постає як простір діалогу між різними мистецькими мовами, де культурне перекодування реалізується через напружену взаємодію традиції й модерністського переосмислення.

Introduction. In the British novel of the twentieth century, the problem of the rootedness of human consciousness in the past, both personal and national, is expressed through a system of cultural codes, a significant part of which derives from the tradition of poetic Renaissance culture. For a translation-oriented analysis, it is essential to understand the literary text as a vessel of cultural memory, in which individual images and motifs function as semiotically saturated elements. Particularly productive in this respect is U. Eco’s concept of the text as part of a cultural encyclopaedia [Eco, 2001], where meaning is generated through the interaction of signs, intertextual relations, and the reader’s cultural knowledge. This, in turn, necessitates not only lexical accuracy but also an awareness of the intermedial nature of such images, since their semantics is formed at the intersection of verbal and visual discourses. The translation of such fragments, therefore, presupposes the displacement of the depicted phenomena beyond social-everyday or purely psychological frameworks while preserving their universal potential.

Iris Murdoch's novels are of particular interest for translation-oriented analysis, as they systematically combine literary and visual codes. The concept of art as a means of ordering chaotic experience and providing a moral interpretation of reality [Murdoch, 1993, p. 8] accounts for the high density of artistic allusions, which, in translation, require an interpretative rather than a literal rendering. As J. Bayley noted, the writer's ability "to contain the whole world of art within her novels" [Bayley, 1998, p. 131] significantly complicates the translator's task, making it necessary to align the verbal text with a broader cultural context. Allusions to painting, in particular to the works of Tintoretto, Hogarth, Carpaccio, and Titian, serve as meaningful elements in Murdoch's novels that shape the philosophical and ethical dimension of the text. In translation, it is important to preserve not only the denotative level of these allusions, but also their symbolic load, which enables interaction between the text and the reader's "cultural encyclopaedia." A notable example of this is found in the novel "The Sacred and Profane Love Machine," where the pictorial allusion is shifted to the paratextual space, thereby requiring an alignment of both the textual and cultural elements during translation.

Within this context, Murdoch's novel may also be interpreted through the framework of the philosophical novel as a genre formation in which conceptual reflection becomes inseparable from artistic representation. The philosophical novel is commonly understood as a narrative modification in which philosophical ideas are not merely discussed but embodied through figurative structures and narrative development, thereby acquiring emotional persuasiveness and experiential immediacy. Such texts tend to subordinate plot dynamics to intellectual inquiry, while characters frequently function as mediators of ethical and ontological positions rather than as psychologically autonomous figures.

As a genre shaped by both objective cultural conditions and individual authorial worldview, the philosophical novel occupies a distinctive position within literary evolution, reflecting the intellectual and aesthetic processes of its epoch. Its narrative organization often involves a dialogic interaction between philosophical reflection and artistic embodiment, allowing the text to integrate multiple modes of perceiving reality and different forms of consciousness into a unified interpretative vision. The coexistence of philosophical abstraction and narrative concreteness thus generates a multilayered structure in which the reader is invited to participate in an ongoing interpretative process.

In twentieth-century fiction, the distinction between the philosophical and the intellectual novel becomes largely conditional, as both foreground the exploration of consciousness formation and the instability of ethical certainty. This perspective is particularly relevant to Murdoch's prose, where philosophical discourse concerning fundamental ethical dilemmas is embedded within the narrative fabric rather than articulated through explicit theoretical exposition. The resulting interaction between conceptual reflection and narrative form produces a paradoxical situation in which philosophical depth coexists with everyday narrative material, thereby intensifying the reader's interpretative engagement.

In "The Sacred and Profane Love Machine," this philosophical dimension manifests itself through the hidden polemic with contemporary cultural and ethical paradigms and through the focus on the characters' processes of self-knowledge and moral interpretation. The narrative constructs a multi-perspectival reality in which visible events gradually reveal a deeper ethical and psychological structure. Murdoch's suggestion that any situation may be viewed from multiple angles reflects the epistemological openness of the novel and reinforces the motif of concealed reality underlying the apparent surface of the narrative.

Such a philosophical configuration directly supports the intermedial dimension examined in this study. The integration of visual prototexts does not merely enrich the symbolic texture of the narrative but becomes a means of articulating inner contradiction and ethical ambiguity. Consequently, intermedial allusions function as mediators of philosophical meaning, enabling the coexistence of several interpretative planes and reinforcing the dynamic opposition between sacred and profane modes of Eros that structures the novel's imagery and its processes of cultural code translation.

Research Aim and Objectives. The article aims to examine the functioning of intermedial allusions and the processes of cultural code translation in I. Murdoch's novel "The Sacred and Profane Love Machine" from the perspective of intersemiotic translation and intermediality theory. The objectives of the study include identifying the iconographic sources of the novel's visual allusions, analysing the processes of intersemiotic transcoding, and determining how Renaissance visual codes are transformed into a modernist narrative structure.

The **object** of the study is I. Murdoch's novel "The Sacred and Profane Love Machine" as a literary text structured by intermedial and intersemiotic relations. The **subject** of the study comprises the intermedial allusions to Renaissance painting, primarily Titian's "Sacred and Profane Love," and the mechanisms of cultural code translation through which visual iconographic elements are transcoded into the novel's verbal and narrative structure.

Results and Findings. Awarded the Whitbread Book Award, the novel "The Sacred and Profane Love Machine" may be interpreted as a modernist reworking of the medieval legend of Tristan and Isolde. However, for translation-oriented analysis, what matters is not only the intertextual connection to the legend but also the semantic structure of the title, which combines the mechanistic metaphor "machine" with the Platonic opposition "sacred" / "profane." In the context of the novel, this opposition should not be viewed as a rigid contrast between the "sacred" and the "profane," but understood through the interaction of several semantic layers that are activated simultaneously. The construction "love machine" refers the reader to the conception of the human being as a kind of mechanism governed by a hidden inner logic and subject to repetitive patterns of behaviour, habit, determinism, and the inertia of human desire (Julien Offray de La Mettrie). The ironic charge of the metaphor "machine" neutralizes the elevated tone of moral choice by emphasizing the automatism of human relationships and, at the same time, shifts the title into the sphere of a philosophical understanding of love as a phenomenon with both bodily and spiritual dimensions. This twofoldness makes it possible to interpret the title in terms of the Platonic dichotomy of earthly and heavenly love, balancing the view of human behaviour as a mechanism with an understanding of love as a force that can both shape and destroy the personality. The polysemy of the title leads to a reading of the novel not as a "story of an inner split between the sacred and the profane" [Conradi, 2001], but rather as a model of the inner contradiction of human relationships, which gives rise to a multilevel interpretation of the text and outlines the further development of the imagery system, particularly through references to Renaissance cultural and visual codes. Pictorial allusions thus emerge as a form of intersemiotic transcoding that inevitably shifts the focus. The visual image, when integrated into the verbal discourse, "loses its immediate sensory visibility and instead acquires a symbolically mediated character" [Mitchell, 1994], undergoes "a semantic reorientation in accordance with the dominant interpretative framework of the novel" [Rajewsky, 2005], becomes subordinated to the logic of the narrative conflict, and "unfolds primarily in ethical and psychological dimensions" [Panofsky, 1939].

Within the structure of the novel's intermedial narrative, the Renaissance visual code, represented by Titian's painting "Sacred and Profane Love," functions in Murdoch's novel as a kind of "secondary text" that conveys a complex system of medieval symbols and philosophical conceptions of love's nature. The contrast between the elegantly dressed, worldly lady and the naked female figure is read in the verbal discourse as an opposition between two modes of love, which correlates with the Neoplatonic idea of the archetype and its earthly reflection, a concept prevalent in the culture of the late Middle Ages and the Renaissance. However, in the textual framework of the novel, this idea is intermedially transcoded into a more transparent ethical opposition.

The numerous and at times mutually contradictory interpretations of Titian's painting [Wethey, 1969] testify to the openness of its symbolism. In the iconological tradition, the canvas is associated with the Neoplatonic theory of love and is interpreted as a depiction of two Aphrodites, Urania and Pandemos [Panofsky, 1939, p. 150–160], who represent different modes of Eros in ancient and Platonic philosophy. It is important to note that this is not a matter of a rigid opposition between the "heavenly" and the "earthly," but rather of a complex interaction between two principles, each endowed with its own ontological and ethical value. In Murdoch's novel, this multilayered iconological structure is not reproduced in its entirety. Of decisive importance are only those iconographic details of Titian's painting that prove to be meaning-generating for the novel's verbal discourse. The compositional structure of the canvas is defined by the female figures and the figure of a child positioned beside a fountain in the form of a sarcophagus, which combines the symbolism of life and death. One of the women is depicted as an elegantly dressed worldly lady, wearing a white gown with a red sleeve typical of a sixteenth-century Venetian bride, with a myrtle wreath on her head and attributes of the marital union. The other is nude, enveloped in a halo of light drapery, holding a vessel from which smoke rises. The visual similarity of the two female figures, despite the differences in dress and gesture, creates an effect of mirroring which, in the Neoplatonic tradition, may be interpreted as a correlation between a prototypical form and its earthly representation. In the process of intersemiotic transcoding, this dichotomous yet at the same time symmetrical structure is integrated into the imagery system of Murdoch's novel. And although the verbal text does not reproduce in detail the iconographic attributes of the painting (the myrtle wreath, roses, vessels, the sarcophagus), it preserves the opposition of the two female figures as different modes of love, interconnected by a shared "mechanism" of Eros. As a result, visual symmetry and the motif of duality are transcoded into the narrative structure of the novel, where they are realized through the system of characters and their relationships. Of particular significance in this transcoding is the motif of doubling, since the

similarity of the female figures makes it possible to interpret them not as two autonomous images, but as different modes of a single principle.

In the verbal system of the novel, this principle of doubling is realized in the figure of Harriet, who correlates with the clothed figure in Titian's painting. Her appearance, manner of behaviour, and value system embody that mode of love which, in the Renaissance tradition, is associated with the virtue of marital union. Like the worldly lady in a white dress with a red sleeve, Harriet embodies stability and spiritual restraint, which, in the narrative space of the novel, transcodes the Neoplatonic motif of heavenly love into an ethical model of self-sacrifice and endurance. The heroine's "romantic" beauty and her Victorian attire further accentuate the symbolic nature of her figure as an embodied ideal of moral completeness, while the system of nominations appealing to mythological and sacred semantics ("lady," "angel," "goddess," "priestess," "prophetess") brings the heroine closer to the sphere of the timeless. Thus, the verbal image of Harriet corresponds to an idealized model of love that marginalizes bodily and chaotic dimensions.

Analogously, the figure of Emily functions as the verbal equivalent of the nude figure in Titian's painting. Her appearance in the narrative space of the novel is associated with corporeality, sensuality, and the elemental energy of Eros in the Neoplatonic and Renaissance traditions. Emotionally and intellectually at once, Emily challenges Harriet's stable and morally ordered world, pushes love beyond the bounds of legitimate normativity, and transforms it into a space of risk and self-disclosure. In her portrayal, Murdoch combines passion with intellectual provocation. The "earthly" heroine introduces into relationships a sexual-ritual dimension that is suppressed within the framework of "heavenly" marriage. Such an interpretation of the character corresponds to the treatment of the nude figure in Titian's painting, where nudity symbolizes not sinfulness but openness to nature and to the elemental force of Eros. Harriet's image in the novel is not negative; rather, it functions as a "complementary element in the structure of intersemiotic doubling" [Bal, 1997], revealing the hidden inner conflicts of Blaise. Particularly telling in this respect is the hero's confession: "<…> why must one love automatically exclude the others? He was a man of two truths, since both these lives were valuable and true" [Murdoch, 2003, p. 78], which articulates the inner contradiction of Eros.

At the same time, Harriet's image, symmetrical with that of Emily, is reinforced by an additional intersemiotic shift, an allusion to the iconography of the Virgin Mary in Tintoretto's painting "The Annunciation." Like the Virgin Mary, Harriet embodies self-sacrifice and spiritual submission, interpreting the destructive events of her own life as a form of higher vocation: "she's the sacrificing type and in the end she'll see it as her duty. She couldn't be happy really without that sacrifice." [Murdoch, 2003, p. 357]. However, unlike the evangelical narrative, where destruction brings glad tidings, in Murdoch's novel, it does not acquire a transcendental meaning: "Only Harriet was not glorified by ruin. Her house was destroyed indeed." [Murdoch, 2003, p. 151]. Harriet thus appears as a "sacral victim," destined to release Blaise from his inner dilemma and at the same time to open the way for Emily to take her place. This interpretation is reinforced by visual allusions to the clothed figure in Titian's "Sacred and Profane Love." Recent studies indicate that the woman's original garment was red and considerably more modest, which brought her image closer to the traditional iconographic canon of the Virgin Mary [Goffen, 1992, p. 138]. Moreover, the symbolism of sixteenth-century Venetian fashion allows the red sleeve to be interpreted as an additional marker of Marian semantics [Boucher, 1967, p. 204]. A comparison with Titian's "Madonna of the Cherries" and "The Annunciation" likewise confirms the visual affinity between the image of the clothed woman and the iconography of the Virgin Mary [Hope, 1980, p. 34].

Opposed to this sacralized model of femininity is another pole of the novel's imagery system, the figure of Emily, in whom erotic love, in Murdoch's formulation, "involves with the flesh all the most refined sexual being of the spirit, which reveals and creates spirit as sex, is comparatively rare in this inconvenient world," [Murdoch, 2003, p. 282] and performs an allegorical function of exposing the hidden dimensions of personality, creating "ex nihilo" a male or female spirit that justifies everything. The "earthly" Emily is contrasted with the "heavenly" Harriet and evokes associations with Eve as the figure of the primordial transgression, yet she is not reduced to an unequivocal symbol of sinfulness. The image of the nude woman in Titian's painting may point both to "base lust" and to the "highest spiritual striving toward union with the divine." The sensuality of visual perception characteristic of Renaissance art conditions the appearance of nudity primarily in compositions associated with the theme of marriage, where corporeality becomes a means of aesthetic and ethical provocation (E. Panofsky). This polysemy receives further iconographic elaboration in the compositional structure of the painting, in particular in the bas-relief of the fountain-sarcophagus, which establishes a narrative of the Fall and salvation (the man and woman on the right create an allusion to original sin; the scene of beating represents a variant of the Cain and Abel

narrative [Logan, 1972, p. 224]; the left part may be associated with Paschal symbolism of renewal; the image of the horse, interpreted in the light of the Bestiary [Bestiary, 1993, p. 103], symbolizes harmony, compositionally opposed to scenes of division and violence), thereby embedding the erotic motif into a broader biblical-allegorical narrative. Within the same conceptual field, the metaphor of the "love machine" is formed in Murdoch's novel. Both sacred and profane at once, it functions as a complex mechanism that preserves depth and purity despite the destructive energy of passion. Confirmation of this logic can be found in Titian's painting, where the fountain-sarcophagus simultaneously separates and unites the right and left parts of the canvas, symbols of the corporeal and the spiritual principles. The child who playfully interacts with the streams of water is Eros, who effaces the boundary between the bodily and the spiritual dimensions of being. It is precisely this interpretation that E. Panofsky substantiates, treating the painting as a "dialogue-picture," in which two allegorical figures represent different aspects of a single principle [Panofsky, 1939, p. 154]. Panofsky's theory became the methodological foundation for a number of subsequent interpretations aimed at conceptualizing the nature of Eros as an intrinsically dual-aspect principle. In the works of R. Freyhan, E. Wind, and R. Goffen, the two female figures in Titian's painting are interpreted as variations of a single principle unfolding in different modes of existence. In the Jungian perspective, represented by the studies of R. Blakeney, earthly and heavenly love are understood as projections of the archetype of the anima, "when a person seeks to resolve the conflict of opposites within themselves and attains psychological wholeness" [Blakeney, 1987, p. 58]. In such a reading, the doubling of the female images appears not as an external narrative device but as a model of the inner conflict of opposites.

Conclusions. A comparison of Murdoch's novel "The Sacred and Profane Love Machine" and Titian's painting "Sacred and Profane Love" reveals a shared principle of harmonizing dynamic oppositions. The image of the "sinful" woman in both texts is not reduced to an unequivocally negative semantics but requires a dual reading. On the primary level, it embodies destructive passion and the experience of inner division, whereas on the secondary level, it acquires a "heavenly" meaning as a vehicle of spiritual transformation. This vision accords with the Neoplatonic model of the world, in which different female figures represent a single ontological foundation in various modes of manifestation. This processual model becomes the basis of intersemiotic transcoding in Murdoch's novel, where the Renaissance visual code is transformed into a modernist narrative structure, and "sacred" and "profane" love emerge as shifting states of a single Eros open to transformation.

Prospects for future research. Further research may focus on a broader comparative analysis of intermedial allusions in Murdoch's novels, particularly regarding the translation of visual and musical cultural codes and their role in shaping narrative ethics. A promising direction also lies in examining the reception and translation strategies of intersemiotic elements in different Ukrainian translations of Murdoch's works, which would enable the tracing of variability in cultural code transcoding within diverse interpretative frameworks. Additionally, the application of cognitive and reader-response approaches to the study of intermediality may contribute to a deeper understanding of how visual prototexts influence the reader's interpretative competence and the translator's decision-making process.

REFERENCES

1. Bal M. (1997). Narratology: Introduction to the Theory of Narrative. 2nd ed. Toronto : University of Toronto Press, 164 p.
2. Bayley J. (1998). Iris: A Memoir of Iris Murdoch. London : Duckworth, 189 p.
3. Bestiary. (1993). Being an English Version of the Bodleian Library, Oxford. With All the Original Miniatures Reproduced in Facsimile. Woodbridge : The Boydell Press, 205 p.
4. Blakeney R. (1987). Language of Self in Titian's "Sacred and Profane Love" : thesis. Michigan : UMI Dissertation Services, 192 p.
5. Boucher F. (1967). 2000 Years of Fashion: The History of Costume and Personal Adornment. New York : H. N. Abrams, 459 p.
6. Conradi P. J. (2001). The Saint and the Artist: A Study of the Fiction of Iris Murdoch. 3rd ed. London : HarperCollins, 352 p.
7. Eco U. (2001). Experiences in Translation. Toronto ; Buffalo ; London : University of Toronto Press, 112 p.
8. Goffen R. (1992). Titian's "Sacred and Profane Love": Individuality and Sexuality in a Renaissance Marriage Picture. Titian 500. Washington.
9. Hope C. (1980). Titian. London : Routledge, 240 p.
10. Logan O. (1972). Culture and Society in Venice 1470–1790: The Renaissance and its Heritage. London : Batsford, 344 p.
11. Mitchell W. J. T. (1994). Picture Theory: Essays on Verbal and Visual Representation. Chicago : University of Chicago Press, 445 p.
12. Murdoch I. (1993). Metaphysics as a Guide to Morals. London : Penguin Books, 528 p.

13. Murdoch I. (2003). The Sacred and Profane Love Machine. London : Vintage, 352 p.
14. Nussbaum M. C. (1990). Love's Knowledge: Essays on Philosophy and Literature. New York : Oxford University Press, 403 p.
15. Panofsky E. (1939). Studies in Iconology: Humanistic Themes in the Art of the Renaissance. New York : Oxford University Press, 262 p.
16. Rajewsky I. O. (2005). Intermediality, Intertextuality, and Remediation: A Literary Perspective on Intermediality. Intermédialités / Intermediality. No. 6. P. 43–64. DOI: https://doi.org/10.7202/1005505ar.
17. Wethey H. (1969). The Paintings of Titian. Vol. 3. The Mythological and Historical Paintings. London : Phaidon, 216 p.

Дата першого надходження статті до видання: 22.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 81’373.7:81’42:81’25
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-8

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

ІДІОМАТИЧНИЙ ПРОСТІР КОНЦЕПТУ LOVE/КОХАННЯ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ: ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТИ

Бялик В. Д.
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри лінгвістики та перекладу
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, Україна
orcid.org/0000-0001-7428-7145
v.bialyk@chnu.edu.ua

Лелет П. Р.
магістрант кафедри лінгвістики та перекладу
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, Україна
orcid.org/0009-0003-3349-7631
lelet.pavlo@chnu.edu.ua

Щербина С. М.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, Україна
orcid.org/0000-0001-7317-7921
s.scherbyna@chnu.edu.ua

Ключові слова: *ідіома, фразеологія, концепт LOVE, ідіоматичний простір, дискурс, наратив, когнітивна лінгвістика, художній переклад, Ніколас Спаркс.*

У статті досліджується ідіоматичний простір концепту LOVE|КОХАННЯ в романі Ніколаса Спаркса The Best of Me та його українському перекладі крізь призму лінгвокогнітивного та перекладацького підходів. Об’єктом аналізу є ідіоматичні одиниці, що вербалізують емоційно-концептуальну сферу кохання, а предметом способи їх відтворення у перекладі, їхній семантичний, стилістичний і прагматичний потенціал в оригіналі та перекладі, спрямований на вербалізацію емоційно-концептуальної сфери кохання. У дослідженні застосовано методи семантичного, контекстуального та зіставного аналізу з метою виявлення домінантних ідіоматичних моделей концепту LOVE в оригіналі та їх функційних відповідників у мові перекладу. У статті запропоновано семантичну класифікацію ідіом, пов’язаних із концептом кохання, та виокремлено домінантні концептуальні моделі, зокрема «КОХАННЯ ЯК ЕМОЦІЯ», «КОХАННЯ ЯК БЛИЗЬКІСТЬ», «КОХАННЯ ЯК ДОЛЯ», «КОХАННЯ ЯК ВТРАТА», «КОХАННЯ ЯК ТІЛЕСНА МЕТАФОРА». Запроваджується поняття «ідіоматичний простір кохання» як складної системи фразеологічних засобів, сукупності мовних засобів, що вербалізують емоційні, ціннісні та когнітивні аспекти романтичних переживань персонажів. Визначено основні типи ідіом із семантикою кохання, проаналізовано їхні функції в наративі та окреслено перекладацькі стратегії їх відтворення українською мовою. Установлено, що перекладач зберігає емоційну насиченість і концептуальну цілісність дискурсу кохання, адаптуючи англомовні ідіоми до культурно й мовно релевантних українських форм. Ідіоматичний простір кохання в

перекладі постає як динамічна система, що відображає як універсальні, так і національно зумовлені риси романтичного досвіду. Доведено, що перекладач зберігає емоційну насиченість оригіналу завдяки поєднанню еквівалентної фразеології, контекстуальної модуляції та експресивного переформулювання або реконцептуалізації. Зроблено висновок, що ідіоми виступають не лише стилістичними засобами, а й когнітивними маркерами авторського бачення романтичних стосунків. Установлено, що ідіоми на позначення концепту LOVE|КОХАННЯ виступають ключовими маркерами емоційної глибини та відіграють визначальну роль як у формуванні романтичного дискурсу твору, так і його відтворенні у перекладі.

IDIOMATIC SPACE OF THE CONCEPT OF "LOVE/КОХАННЯ" IN THE DISCOURSE OF FICTION: LINGUOCOGNITIVE AND TRANSLATION ASPECTS

Bialyk V. D.
Doctor of Philology, Professor,
Professor at the Department of Linguistics and Translation
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Kotsiubynskoho str., 2, Chernivtsi, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7428-7145
v.bialyk@chnu.edu.ua

Lelet P. R.
MA Student at the Department of Linguistics and Translation
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Kotsiubynskoho str., 2, Chernivtsi, Ukraine
orcid.org/0009-0003-3349-7631
lelet.pavlo@chnu.edu.ua

Shcherbyna S. M.
Candidate of Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages for Sciences
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Kotsiubynskoho str., 2, Chernivtsi, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7317-7921
s.scherbyna@chnu.edu.ua

Key words: *idiom, phraseology, concept LOVE, idiomatic space, discourse, narrative, cognitive linguistics, literary translation, Nicholas Sparks.*

The article examines the idiomatic space of the concept LOVE in Nicholas Sparks' novel "The Best of Me" and its Ukrainian translation through the prism of linguistic-cognitive and translation approaches. The object of analysis is idiomatic units that verbalize the emotional and conceptual sphere of love, and the subject is the ways in which they are reproduced in translation, their semantic, stylistic, and pragmatic potential in the original and the translation, aimed at verbalizing the emotional and conceptual sphere of love. The study uses methods of semantic, contextual, and comparative analysis to identify the dominant idiomatic models of the concept of LOVE in the original and their functional counterparts in the target language. The article proposes a semantic classification of idioms related to the concept of love and identifies dominant conceptual models, in particular "LOVE AS EMOTION," "LOVE AS STRENGTH," "LOVE AS FATE," "LOVE AS

LOSS, and “LOVE AS BODILY METAPHOR.” The concept of “idiomatic space of love” is introduced as a complex system of phraseological means, a set of linguistic means that verbalize the emotional, value, and cognitive aspects of the characters’ love experiences. The main types of idioms with love-related semantics are identified, their functions in the narrative are analyzed, and translation strategies for their reproduction in Ukrainian are outlined. It has been established that the translator preserves the emotional intensity and conceptual integrity of the discourse of love by adapting English idioms to culturally and linguistically relevant Ukrainian forms. The idiomatic space of love in translation appears as a dynamic system that reflects both universal and nationally determined features of romantic experience. It has been proven that the translator preserves the emotional richness of the original through a combination of equivalent phraseology, contextual modulation, and expressive reformulation or reconceptualization. It has been concluded that idioms are not only stylistic devices but also cognitive markers of the author’s vision of romantic relationships. It has been established that idioms denoting the concept of LOVE/КОХАННЯ are key markers of emotional depth and play a decisive role in both the formation of the romantic discourse in the work and its reproduction in translation.

Постановка проблеми. Сучасна лінгвістика дедалі частіше звертається до вивчення мови як інструмента концептуалізації емоційного досвіду людини. Художній текст є особливим простором мовної креативності, у межах якого мова виконує не лише номінативну, а й емоційно-образну функцію. Одним із найвиразніших засобів формування емоційної картини світу в літературі є ідіоматика, що концентрує культурно зумовлені уявлення, оцінки та стереотипи. У романтичному дискурсі ідіоми відіграють ключову роль у вербалізації почуттів, насамперед кохання, яке постає як багатовимірний концепт, наповнений сенсами близькості, втрати, надії, пам’яті та самопожертви.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю поглибленого осмислення ролі ідіом у формуванні художнього образу кохання, його ідіоматичного простору та виявлення перекладацьких стратегій, що забезпечують збереження емоційної та стилістичної цілісності твору. Попри значну кількість праць, присвячених фразеології та художньому перекладу [Черней, Бялик 2019; Bialyk, 2016], перекладу фразеологізмів у медіадискурсі [Ушенко, Гнєдкова, 2020; Коляда, Калиновська, 2024; Zabrudska, Kovalenko, Mykhailova, 2023;], семантичній структурі фразеологічних одиниць [Купіна, 2021], емоційного стану, в тому числі і опису концепту КОХАННЯ [Поличева, Цепкало, Гуцуляк, 2025] та ін., проблема *системного опису ідіоматичного простору окремого концепту* в оригіналі та перекладі залишається недостатньо опрацьованою.

Одним із найбільш репрезентативних концептів на позначення емоційного стану персонажів твору у художньому дискурсі є концепт LOVE/*КОХАННЯ*, який формується та передається через систему метафор, образів і, зокрема, ідіоматичних одиниць. Ідіоми як сталі мовні конструкції акумулюють колективний досвід, культурні стереотипи та емоційні сценарії, що робить їх ключовими маркерами художньої картини світу [Алефіренко, Селіванова та ін.].

Роман Ніколаса Спаркса *The Best of Me* [Sparks, 2011] не випадково обраний для аналізу, оскільки він належить до корпусу сучасної англомовної романтичної прози, де кохання репрезентується як провідна смислова домінанта. Це історія кохання Довсона Коула (Dawson Cole) та Аманди Кольєр (Amanda Collier), що стала бестселером і покладена в основу голлівудського фільму з Джеймсом Марсденом і Мішель Монаган у головних ролях. Мовна текстура твору насичена ідіоматичними виразами, що передають інтенсивність емоцій, внутрішні конфлікти персонажів і динаміку їхніх взаємин. Український переклад *«Найкраще в мені»,* виконаний Ольгою Любарською та опублікований у харківському видавництві Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля» у 2013 р., становить цінний матеріал для аналізу того, як ідіоматичний простір кохання відтворюється в іншій лінгвокультурі.

Мета і завдання статті. Метою статті є виявлення особливостей ідіоматичного простору кохання в романі *The Best of Me* та аналіз способів його відтворення в українському перекладі. Досягнення поставленої мети передбачає розв’язання таких завдань:

1. Окреслити теоретичні засади дослідження ідіом у художньому дискурсі;
2. Обґрунтувати поняття *«ідіоматичний простір кохання»*;
3. Виявити основні типи ідіом із семантикою кохання в оригіналі;
4. Проаналізувати перекладацькі стратегії їх відтворення;

5. Визначити семантичні трансформації та їхній вплив на образну структуру тексту.

Предмет та об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження виступають ідіоматичні одиниці, які формують ідіоматичний простір концепту LOVE/КОХАННЯ у романі Ніколаса Спаркса *The Best of Me,* та їх відповідники в українському перекладі. Водночас предметом проведеної наукової розвідки є понятійний, образний та аксіологічний потенціал вербалізації аналізованого концепту та способи його відтворення у перекладі. Для цього у межах роботи застосовано методи суцільної вибірки, контекстуального аналізу, зіставного перекладознавчого аналізу та елементів когнітивно-дискурсивного підходу.

Виклад основного матеріалу. У проведеному дослідженні слід наголосити на теоретичному підґрунтю використання основних термінів у роботі таких, як: ідіома, концепт, ідіоматичний простір, а також перекладацькі стратегії та трансформації.

У сучасній лінгвістиці ідіоми розглядаються як сталі багатокомпонентні одиниці з цілісним значенням, що не виводиться з суми значень їхніх компонентів [Алефіренко, 1987; Садовей, Бялик, 2019; Селіванова, 2006]. Вони акумулюють культурний досвід мовної спільноти та відображають національно-специфічні способи концептуалізації світу [Селіванова, 2004]. У художньому тексті ідіоми набувають додаткової експресивності, стаючи засобом психологічної характеристики персонажів і маркером авторського стилю. З іншого боку, ідіома розглядається не лише як стале словосполучення з переносним значенням, а як складна когнітивно-дискурсивна одиниця, що акумулює культурний досвід мовної спільноти. За визначенням англомовних дослідників, ідіоми є «готовими моделями інтерпретації реальності», які відображають типові сценарії людського буття [Lakoff, Johnson, 2003; Kövecses, 2010]. Серед характерних ознак ідіом можна віднести семантичну цілісність, образність, відтворюваність, культурну маркованість та експресивність [Селіванова, 2004].

У художньому дискурсі ідіоми набувають особливої ваги, адже виконують не лише номінативну, а й емоційно-естетичну функцію. Вони формують індивідуально-авторський стиль і водночас апелюють до колективної мовної пам'яті читача. У романтичному дискурсі, репрезентованому у проведеному дослідженні на матеріалі роману Ніколаса Спаркса *The Best of Me*, ідіоми формують емоційне тло оповіді, моделюють внутрішній світ персонажів і спрямовують інтерпретацію читача. Вони не лише називають почуття, а й оцінюють їх, задають інтенсивність переживань, окреслюють межі між надією та розчаруванням, близькістю та втратою.

У когнітивній лінгвістиці концепт розглядають як ментальне утворення, що поєднує понятєвий, образний та ціннісний компоненти [Селіванова, 2006, с.256; Селіванова, 2008, с.412-413]. Його мовна маніфестація відбувається через різнорівневі засоби, серед яких ідіоми займають особливе місце, оскільки здатні передавати складні переживання у згорнутій, образній формі: *to fall in love, to break someone's heart, head over heels, have a soft spot for someone* тощо.

Концепт LOVE/КОХАННЯ є універсальним, однак його мовна реалізація завжди національно та культурно зумовлена.

Так, при розгляді англійського концепту LOVE та українського КОХАННЯ можемо простежити як спільні, так і певні відмінності уже на понятійному рівні, який виступає ядром концепту [Селіванова, 2006, с. 256]. Це випливає із дефініцій у тлумачних словниках, які вказують на прототипні характеристики відповідних концептів. Більше того, в українській лінгвокультурі маємо справу не з одним найменуванням цього концепту, але з двома – КОХАННЯ і ЛЮБОВ. Серед основних характеристик концепту LOVE знаходимо: "*strong affection for another arising out of kinship or personal ties; attraction based on sexual desire: affection and tenderness felt by lovers; affection based on admiration, benevolence, or common interests; the object of attachment, devotion, or admiration; unselfish loyal and benevolent concern for the good of another; sexual intercourse; a score of zero (as in tennis)"* [Merriam-Webster Dictionary online]. Український тлумачний словник трактує поняття ЛЮБОВ як «*почуття глибокої сердечної прихильності до особи іншої статі; те саме, що й кохання; той, кого люблять; інтимні стосунки з особою іншої статі; глибока повага; , шанобливе ставлення до людини;. глибока приязнь, викликана родинними зв'язками; стосунки між чоловіком і жінкою, викликані сердечною прихильністю; інтимні стосунки з особою іншої статі*» [Український тлумачний словник онлайн], а поняття КОХАННЯ як «*почуття глибокої сердечної прихильності до особи іншої статі; особа, що викликає таке почуття; кохана людина; те саме, що й любов*» [Український тлумачний словник онлайн]. Як бачимо, у багатьох випадках ці два поняття є взаємопов'язаними і синонімічними, але КОХАННЯ в українській мові асоціюється із самозреченням, це принесення себе в жертву своїм почуттям і пристрастям, акцентує увагу на романтичних стосунках, пристрасті до особи протилежної статі [Поличева, Цепкало, Гуцуляк, 2025, с.123], що є важливим для романтичного наративу, на нашу думку, взагалі, та змісту аналізованого твору, зокрема. Цей факт і визначив його вибір для найменування концепту у проведеному дослідженні.

У художньому тексті ці характеристики активізуються через систему метафор та ідіом. Як зазначає G. Kövecses [Kövecses, 2010], емоції у мові осмислюються через тілесний досвід, просторові координати та динамічні процеси. Кохання часто концептуалізується як: шлях (*love is a journey*), сила (*overwhelming love*), простір (*close to my heart*), доля (*meant to be*).

Саме ідіоми забезпечують закріплення цих моделей у мовленні персонажів і наративі автора і складають ідіоматичний простір концепту.

Сукупність ідіоматичних одиниць у художньому творі, які вербалізують концепт LOVE/ КОХАННЯ та пов'язані з ним емоційні стани: прихильність, пристрасть, туга, ревнощі, втрата, спогад, надію складає *ідіоматичний простір кохання.* Вважаємо, що цей простір має системний характер і формується через повторювані образи, метафоричні моделі та стійкі словосполучення, що структурують романтичний дискурс.

Загалом ідіоматичний простір кохання умовно можна організовувати навколо декількох смислових векторів, як от: кохання як сила, що змінює життя ; кохання як біль і втрата; кохання як емоційний стан; кохання як надія та шанс на відродження, повернення, тощо.

Саме ці вектори зумовлюють вибір ідіом, їхню частотність і функціональне навантаження в тексті. У перекладі ідіоматичний простір зазнає трансформацій, проте зберігає свою концептуальну цілісність завдяки адекватному добору українських відповідників або контекстуальних замін.

Отже, під *ідіоматичним простором* художнього твору розуміємо сукупність ідіоматичних одиниць, що системно репрезентують певний концепт або концептуальну сферу в тексті та формують специфічну модель її мовного втілення. Це не випадковий набір фразеологізмів, а структурована система образів, пов'язаних спільною семантичною домінантою.

У межах романтичного наративу у творі *The Best of Me* такою домінантою виступає концепт *LOVE / КОХАННЯ*, який розгортається через: метафори серця; просторові образи (distance, closeness, return);тілесні реакції (*heart skips a beat, breath taken away*); ідіоми долі та вибору (*meant to be, second chance, find one's way back*).

Таким чином, ідіоматичний простір кохання постає як мережа мовних одиниць, що спільно конструюють емоційний наратив твору.

У романі Н. Спаркса *The Best of Me* ідіоми не є лише стилістичними прикрасами; вони структурують художню картину світу, формуючи цілісну концепцію кохання. Ідіоматичний простір можна умовно поділити на кілька семантичних зон:

1. Ідіоми внутрішнього переживання, емоційного стану (*to hold on to memories, never let go*);.

2. Ідіоми близькості та прив'язаності (*close to one's heart).*

3. Ідіоми долі та призначення (*to change everything, to mean the world*).

4. Ідіоми втрати та повернення (*to break someone's heart, to carry the pain*).

5. Тілесно-метафоричні моделі кохання (*heart skipped a beat).*

Кожна з цих груп формує окремий фрагмент ідіоматичного простору кохання, а разом вони створюють цілісну концептуальну картину. Розглянемо їх детальніше.

Однією з найпоширеніших моделей є репрезентація кохання через тілесні реакції та миттєві внутрішні стани:

"His heart skipped a beat when he saw her."[Sparks, 2011, p.75].

В українському перекладі перекладачка вдається до такого рішення:

«Його серце здригнулося, коли він побачив її» [Спаркс, 2013, с.83]

Англійська ідіома *heart skipped a beat* є усталеним способом передати раптове емоційне потрясіння. Переклад відтворює образ через функціонально близький фразеологізм, зберігаючи тілесну метафору серця як центру почуттів. Хоча в українській мові немає буквального еквівалента, форма *серце здригнулося* адекватно передає емоційну інтенсивність.

Інший приклад:

"She took his breath away."[Sparks, 2011, p.87]

У перекладі читаємо:

«Вона перехопила йому подих»[Спаркс, 2013, с.94]

Тут перекладачка застосовує повний фразеологічний відповідник, зберігаючи універсальну тілесну метафору любові як фізичного потрясіння. Такі одиниці формують ядро ідіоматичного простору емоційності.

Кохання у Н. Спаркса концептуалізується як просторове зближення:

"She was closer to his heart than anyone had ever been."[Sparks, 2011, p.97].

Переклад цілком адекватно відтворює цю ідею, на нашу думку:

«Вона була ближча до його серця, ніж будь-хто інший у житті»[Спаркс, 2013, с.105].

Ідіома *close to one's heart* зберігає свою образність у перекладі. Просторовий вимір (*close*) трансформується у метафору емоційної близькості. Такі одиниці утверджують модель *КОХАННЯ Є БЛИЗЬКІСТЬ*.

У контексті роману подібні структури повторюються, створюючи ефект тематичної єдності та підсилюючи наративну інтимність.

Роман побудований навколо ідеї другого шансу і повернення:

"They were meant to be together."[Sparks, 2011, p.226].

У перекладі ця ідея передається так:

«Їм судилося бути разом»[Спаркс, 2013, с.234]

Ідіома *meant to be* має сильне фаталістичне забарвлення. Український відповідник *судилося* зберігає ідею надособистісної сили, що керує долею персонажів. Тут спостерігаємо високий рівень концептуальної еквівалентності.

Ще один приклад:

"Life had a way of bringing people back.[Sparks, 2011, p.186].

В українському перекладі цей приклад відтворено таким чином:

«Життя мало звичку повертати людей одне до одного» [Спаркс, 2013, с.194].

Як бачимо, тут ідіоматичність зберігається через персоніфікацію життя, яке виступає активним суб'єктом дії. Образ долі як керівника людських шляхів підтримує центральну ідею роману.

Окремий сегмент ідіоматичного простору кохання в романі формують одиниці, пов'язані з розлукою, болем і надією на повернення. Кохання у Н. Спаркса нерозривно пов'язана з утратою, що надає емоційному наративу трагедійної глибини.

Показовим є такий приклад:

"He had never gotten over her."[Sparks, 2011, p.135].

Перекладачка інтерпретує це таким чином:

«Він так і не зміг її забути».[Спаркс, 2013, с. 143].

Ідіома *to get over someone* репрезентує процес емоційного подолання втрати. В українській мові відсутній повний фразеологічний еквівалент, тому перекладач застосовує описово-семантичну трансформацію. Вибір дієслівної конструкції *не зміг забути* зберігає ключовий зміст — тривалість і незавершеність почуття, однак дещо зменшує образну динаміку «подолання», притаманну англійському виразу.

Проаналізуємо інший приклад:

"She was the one who got away."[Sparks, 2011, p.132].

У перекладі читаємо:

«Вона була тією, кого він утратив»[Спаркс, 2013, с.140].

Англійська ідіома *the one who got away* є культурно маркованою та має сталу конотацію «втраченого кохання». Переклад нейтралізує ідіоматичність, подаючи зміст у формі прямого означення. Хоча семантика збережена, зникає відтінок фатальності та емоційної незворотності, закладений в англомовній формулі.

Водночас у романі активно функціонують ідіоми повернення:

"Some loves come back when you least expect them."[Sparks, 2011, p.264].

В перекладі перекладачка вдається майже до дослівної передачі змісту повідомлення:

«Деякі кохання повертаються тоді, коли їх найменше чекаєш»[Спаркс, 2013, с.272].

Тут перекладач зберігає синтаксичну й образну структуру вислову, відтворюючи афористичність оригіналу. Ідіома стає елементом філософського узагальнення, яке формує концепт «КОХАННЯ ЯК ЦИКЛУ».

Тілесна метафорика є одним із домінантних засобів репрезентації кохання. Серце, подих, дотик, біль — ці концепти виступають носіями емоційного досвіду.

"He felt a hollow ache in his chest."[Sparks, 2011, p.158].

Дещо видозмінену версію цього твердження знаходимо у перекладі:

«У грудях защеміло від порожнечі»[Спаркс, 2013, с.166].

Англійська конструкція поєднує ідіоматичність із поетичною метафорикою. Переклад зберігає образ тілесного болю, хоча змінює його синтаксичну організацію. Замість опису «порожнього болю» з'являється метафора «порожнечі», що зміщує акцент з фізичного відчуття на екзистенційний стан.

Подібні трансформації свідчать про адаптацію ідіоматичного простору до норм і традицій української художньої мови.

Цілком очевидним є той факт, що для перекладача ідіоми становлять особливу складність, оскільки потребують одночасного збереження семантики, образності та стилістичного ефекту. Відтворення ідіом із семантикою кохання вимагає врахування лінгвокультурних відмінностей, адже образи, пов'язані з почуттями, мають національно специфічне підґрунтя.

В українському перекладі ці зони зберігаються, однак між ними змінюються пропорції. Зменшується частка тілесно-динамічних метафор і зростає частка психологічно-рефлексивних конструкцій. Це спричиняє зміщення акцентів: кохання постає не стільки як стихійна сила, скільки як внутрішній стан.

Таким чином, переклад не лише відтворює, а й моделює нову версію ідіоматичного простору, пристосовану до української мовної та культурної традиції. Український читач сприймає кохання як глибоке, трагічне, але водночас стриманіше у своїй експресії, ніж в англомовному оригіналі.

Аналіз матеріалу дозволяє виокремити кілька основних *стратегій* перекладу ідіоматичних одиниць у романі *The Best of Me*: фразеологічний відповідник, частковий еквівалент, описовий переклад, стилістична адаптація. **Фразеологічний відповідник** застосовується тоді, коли в українській мові існує семантично й образно близька

одиниця: *take one's breath away –перехопити подих*; *close to one's heart –близький серцю*.

При частковому еквіваленті зберігається загальна метафорична модель, але змінюється форма: *heart skipped a beat –серце здригнулося*.

Описовий переклад передбачає, що ідіоматичність нейтралізується, а зміст передається аналітично: *get over someone -–не змогти забути*; *the one who got away–та, кого він утратив*.

Стилістична адаптація передбачає, що перекладач модифікує образ відповідно до естетичних норм українського художнього дискурсу: *hollow ache in his chest – у грудях защеміло від порожнечі*.

Домінування описових та адаптаційних стратегій зумовлене різницею між фразеологічними системами англійської та української мов. Водночас переклад загалом зберігає концептуальну модель любові як емоційного потрясіння, близькості, долі та втрати.

Переклад художнього тексту завжди передбачає не лише мовну, а й культурну інтерпретацію [Bialyk, 2016]. У випадку роману Ніколаса Спаркса *The Best of Me* ідіоматичний простір кохання в українській версії зазнає певних зрушень, які впливають на концептуалізацію кохання. Частина образів зберігає свою метафоричну силу, тоді як інші втрачають ідіоматичність або набувають нових семантичних відтінків внаслідок застосування трансформацій, таки як: нівеляція (нейтралізація, десемантизація), переконцептуалізація, компенсація.

Однією з найпоширеніших тенденцій є нейтралізація ідіом, коли перекладач відмовляється від фразеологічної форми на користь описового варіанту:

"Love had blindsided him."[Sparks, 2011, p.145].

В українському перекладі ця сентенція відтворена перекладачкою так::

«Кохання застало його зненацька»[Спаркс, 2013, с. 153].

Ідіома *to blindside someone* містить метафору раптової дії «удару, що засліплює». В англійській мові, як бачимо, ця ідіома має яскраве експресивне забарвлення. Український варіант зберігає значення несподіваності, однак втрачає образну агресивність та динаміку. Кохання постає не як сила, що «вражає», а як подія, що «стається».

Подібний процес спостерігаємо й у такому фрагменті:

"He was head over heels in love."[Sparks, 2011, p.102]

У перекладі цей фрагмент звучить так:

«Він був безтямно закоханий»[Спаркс, 2013, с.110].

Англійська ідіома апелює до тілесної метафори перевертання, втрати рівноваги. Переклад передає інтенсивність почуття, але усуває просторово-тілесний образ. Унаслідок цього кохання у перекладі стає менш тілесно відчутним, більш абстрактним.

В окремих випадках переклад не просто спрощує ідіому, а змінює сам спосіб осмислення кохання, тобто переконцептуалізує її:

"She was his anchor."[Sparks, 2011, p.176].

Звернемося знову до перекладу, де бачимо певне переформулювання оригінальної ідеї:

«Вона була його опорою» [Спаркс, 2013, с.184].

Метафора *anchor* у романі виконує функцію символу стабільності, порятунку в буремному житті. Українське *опора* є семантично близьким, однак позбавленим морської образності. Унаслідок цього зникає асоціативний зв'язок із темою «ЖИТТЯ ЯК ПЛАВАННЯ», характерною для англомовної культурної моделі.

Подібні зміни свідчать про тенденцію до «заземлення» образів, їх адаптації до більш нейтральної, психологізованої манери українського художнього письма. Кохання у перекладі постає менш міфологізованим, менш пов'язаним з природними стихіями, але більш внутрішньо-емоційним.

Водночас перекладачка прагне зберегти афористичні формули, що мають узагальнювальний характер:

"True love changes everything."[Sparks, 2011, p.].

Так у перекладі читаємо:

«Справжнє кохання змінює все»[Спаркс, 2013, с.].

Тут відтворено не лише зміст, а й ритмічну компактність вислову. Такі фрагменти формують філософський вимір роману й функціонують як вербальні маркери авторської концепції любові.

На підставі зіставного аналізу ідіоматичних одиниць у романі *The Best of Me* [Sparks, 2011] та його українському перекладі [Спаркс, 2013] можна виокремити кілька основних типів перекладацьких трансформацій, що формують нову конфігурацію ідіоматичного простору кохання та узгоджуються із перекладацькими стратегіями: перекладацькі трансформації для досягнення повної еквівалентності, часткової еквівалентності, нейтралізації та компенсації.

Повна еквівалентність, яка досягається використанням фразеологічного відповідника в мовіцілі:

She took his breath away [Sparks, 2011, p. 87]

Вона перехопила йому подих [Спаркс, 2015, с. 94].

Збережено тілесну метафору та експресивність, що відповідає принципу семантико-стилістичної еквівалентності [Baker, 2018].

При частковій еквівалентності перекладацька трансформація виступає у ролі фразеологічної заміни з втратою образності:

He was head over heels in love [Sparks, 2011, p. 102].

Він був безтямно закоханий [Спаркс, 2015, с. 110].

Втрата просторово-тілесної метафори компенсується підсиленням інтенсивності емоційного стану, що відповідає стратегії функційної адаптації [Newmark, 1988].

Десемантизація образу (нейтралізація, нівелізація) використовує, зазвичай, описовий переклад як вид перекладацької трансформації:

Love had blindsided him [Sparks, 2011, p. 145]

Кохання застало його зненацька [Спаркс, 2015, с. 153].

Як зазначає Мун [Moon, 1998], описовий переклад часто застосовується у разі культурної нееквівалентності (безеквівалентності) ідіом.

Для досліджуваного тексту характерна також **переконцептуалізація**, яка передбачає семантичну адаптацію:

She was his anchor [Sparks, 2011, p. 176]

Вона була його опорою [Спаркс, 2015, с. 184].

Зміна метафоричної моделі «КОХАННЯ – МОРЕ» на «КОХАННЯ – ПІДТРИМКА» свідчить про культурну адаптацію концепту [Lakoff & Johnson, 2003].

У деяких випадках втрачена образність компенсується додатковими експресивними елементами в суміжних репліках або авторських коментарях [Спаркс, 2015, с. 201], що узгоджується з перекладацькою стратегією компенсації за Віне і Дарбельне [Vinay & Darbelnet, 1995].

Таким чином, к**омпенсація** у дослідженні є ще однією перекладацькою трансформацією, яку використовує перекладачка при відтворенні тексту-джерела в тексті-цілі.

Зазначені трансформації свідчать про те, що перекладачка обирає стратегію функційної адекватності: зберігається емоційний ефект, навіть якщо змінюється метафоричний код. Водночас це призводить до зсуву концептуальних акцентів у сприйнятті кохання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Ідіоматичний простір кохання в романі Ніколаса Спаркса *The Best of Me* є складною системою образів, що концептуалізують кохання як емоційний вибух, шлях долі, опору, втрату та повернення. Через фразеологічні одиниці й усталені метафоричні моделі автор створює інтенсивну емоційну атмосферу, в якій кохання постає як провідна екзистенційна сила. Мовлення персонажів, авторський наратив і внутрішні монологи насичені фразеологічними конструкціями, що моделюють емоційний досвід героїв.

Зіставний аналіз оригіналу та українського перекладу засвідчив, що ідіоматичний простір у перекладі зберігає загальну семантичну структуру, проте зазнає істотних трансформацій. Найхарактернішими є: зменшення кількості тілесно-динамічних метафор; нейтралізація образності через описові конструкції; заміна культурно специфічних образів універсальними; посилення психологічної інтерпретації почуттів.

Унаслідок цього концепт КОХАННЯ в українській версії стає більш внутрішньо спрямованим, рефлексивним і стриманим у своїй експресії. Кохання постає не стільки як стихійна сила, що «вражає» людину, скільки як глибокий душевний стан. Отже, переклад не є механічним відтворенням ідіом, а виступає актом вторинного концептотворення. Український текст формує власний ідіоматичний простір кохання, узгоджений із національною мовною традицією та читацькими очікуваннями. Це підтверджує тезу про те, що переклад художнього твору є не лише мовною, а й культурно-когнітивною інтерпретацією, здатною модифікувати художню картину світу оригіналу.

Перспективним надалі видається застосування корпусних та кількісних методів аналізу, які дозволять об'єктивувати результати досліджень ідіоматичних одиниць у художньому дискурсі та поглибити розуміння механізмів їх перекладацької інтерпретації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефіренко М.Ф. Теоретичні питання фразеології. Харків : Вища школа, 1987. 133 с.
2. Коляда Е. К., Калиновська І. М. Англійські фразеологізми з компонентом на позначення харчових продуктів: функціювання у мас-медійних текстах. Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету. Серія: Філологічні науки. Випуск 3 (210). Кропивницький, 2024. С.157–164.DOI: https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-210-23
3. Купіна І.О. Семантична структура фразеологічних одиниць зі значенням «граничність довкілля».*Закарпатські філологічні студії.* Ужгород:: Видавничий дім "Гельветика, 2021 Вип.17.Т.1. С.21-25 .DOI https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.17-1.4
4. Поличева Ю.В, Цепкало О.В., Гуцуляк В.В.Особливості перекладу українською мовою концепту «кохання» в англійських фразеологізмах. *Закарпатські філологічні студії.* Ужгород:: Видавничий дім "Гельветика, 2025. Вип.40.Т.2. С.119-125. DOI https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.40.2.21
5. Садовей М., Бялик В. Фразеологічна картина світу vs. мовна картина світу в сучасній лінгвістиці. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету*

імені Володимира Винниченка]. Серія : Філологічні науки. 2019. Вип. 175. С. 112–115.
6. Селіванова О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) : монографія. Черкаси : Брама, 2004. 276 с.
7. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008.716 с.
8. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія: Підручник. Полтава: Довкілля-К, 2006.712 с.
9. Спаркс Н. *Найкраще в мені.* Пер. з англ. О. Любарської. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2013. 352 с.
10. Тлумачний словник української мови online: https://slovnyk.ua=кохання/=любов
11. Ушенко Д. О., Гнєдкова О. Г. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У МЕДІАДИСКУРС Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації Том 31 (70) № 4 Ч. 3 2020 С.92-98. DOI https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-3/17
12. Черней Д. В., Бялик В. Д. Труднощі та способи перекладу англомовних фразеологізмів *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород:: Видавничий дім "Гельветика, 2019 Вип.10.Т.1. С.138-141. DOI https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2019.10-1.27
13. Baker M. *In Other Words: A Coursebook on Translation*. 3rd ed. London ; New York: Routledge, 2018. 352 p.
14. Bialyk, V. Fundamentals of Translation Studies. Chernivtsi: Chernivtsi University, 2016. 376 p.
15. Kövecses Z. *Metaphor in Culture: Universality and Variation*. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 314 p.
16. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press, 2003. 276 p.
17. Merriam-Webster Dictionary online: https://www.merriam-webster.com/dictionary/love
18. Moon R. (1998). *Fixed Expressions and Idioms in English: A Corpus-Based Approach.* Oxford: Oxford University Press. 338 p.
19. Newmark P. *A Textbook of Translation*. New York; London: Prentice Hall, 1988. 292 p.
20. Sparks N. *The Best of Me*. New York: Grand Central Publishing, 2011. 304 p.
21. Vinay J.-P., Darbelnet J. (1995). *Comparative Stylistics of French and English.* Amsterdam: John Benjamins. 358 p.
22. Zabrudska L. M., Kovalenko I. M., Mykhailova A. S. Peculiarities of Translation of the English Phraseological Units in the Media Discourse. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика Том 34 (73) № 2 Ч. 1 2023 .С.186-192. DOI https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.2.1/33

REFERENCES

1. Alefirenko, M.F. (1987). *Teoretychni pytannia frazeolohii [Theoretical Issues of Phraseology].* Kharkiv: Vyshca shkola. 133 p. .
2. Koliada, E. K., Kalynovska, I.M. (2024). English Food-Related Idioms: Functioning in Mass Media Texts. *Naukovi zapysky Tsentralnoukrainskoho derzhavnoho universytetu [Proceedings of Central Ukrainian University*] Series: Philology. Issue 3 (210). P.157-164. DOI https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-210-23
3. Kupina, I.O. (202). Semantychna struktura frazeologichnykh odynyts zi znachenniam " hranychnist dovkillia" [The Semantic Structure of Phraseological Units with the Meaning of "Environmental Boundedness" *Zakarpatski filologichni studiyi* Uzhhorod: Helvetica, Issue 17. V. 1 pp. 21–25.DOI https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.17-1.4
4. Polycheva, Y., Tsepkalo, O.V., Hutsuliak, V.V. (2025). Osoblyvosti perekladu ukrainskoyu movoyu kontseptu "kokhannia v anhliyskyh frazeolohizmakh [The Peculiarities of Ukrainian Translation of the Concept of Love in English Phraseological Units]. *Zakarpatski filologichni studiyi* Uzhhorod: Helvetica, . Issue 40. V.2 pp. 119–125. DOI https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.40.2.21
5. Sadovey, M., Bialyk, V. (2019).Frazeologichna kartyna svitu vs movna kartyna svitu v suchasniy lingvistytsi.[Phraseological Worldview vs Linguistic Worldview in Modern Linguistics]. *Naukovyi zapysky Tsentralnoukrainskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka*. *Seria: Filologichni nauky,* Issue 175. pp.112–115.
6. Selivanova, O. (2004). *Narysy z ukrainskoyi frazeolohiyi (psychokognityvny ta etnokulturnyi aspekty [Essays on Ukrainian Phraseology (Psychocognitive and Ethnocultural Aspects]*. Monograph. Cherkasy: Brama. 276 p.
7. Selivanova, O.O. (2008). *Suchasna linguistyka: napryamy ta problemy [Modern Linguistics: Trends and Problems].* Textbook. Poltava: Dovkillya-K. 716 p.
8. Selivanova, O.O. (2006). *Suchasna linguistyka: terminolohichna entsyklopedia [Modern Linguistics: Terminological Encyclopedia]*. Textbook. Poltava: Dovkillya-K. 712 p.
9. Sparks, N. (2013). *Naykrashce v meni*. Translation from English. Kharkiv: KSD. 352 p.
10. *Tlumachny slovnyk ukrainskoyi movy [Ukrainian-Ukrainian Dictionary]* online: https://slovnyk.ua=кохання/=любов

11. Ushenko, D.O., Hnyedkova O.H. (2020). Osoblyvosti perekladu frazeolohichnykh odynyts u mediadyskursi [The Peculiarities of Translation of Phraseological Units in Media Discourse]. *Vcheni zapysky Tavriyskoho universytetu [Proceedings of Vernadskiy Tavria University]. Series. : Philology. Social Communication* V. 31 (70) No 4 Ч. P 3 P.92-98. DOI https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-3/17
12. Cherney D.V., Bialyk V.D., (2019). The Difficulties of Translation of English Phraseologisms. *Zakarpatski filologichni studiyi* Uzhhorod: Helvetica, Issue 10. V. 1 pp.138–141. DOI https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2019.10-1.27
13. Baker, M. (2018). *In Other Words: A Coursebook on Translation*. 3rd ed. London; New York: Routledge. 352 p.
14. Bialyk, V. *Fundamentals of Translation Studies*. Chernivtsi: Chernivtsi University, 2016. 376 p.
15. Kövecses, Z. (2010). *Metaphor in Culture: Universality and Variation*. Cambridge: Cambridge University Press. 314 p.
16. Lakoff, G., Johnson, M. (2003). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press. 276 p.
17. *Merriam-Webster Dictionary* online: https://www.merriam-webster.com/dictionary/love
18. Moon R. (1998). *Fixed Expressions and Idioms in English: A Corpus-Based Approach.* Oxford: Oxford University Press. 338 p.
19. Newmark, P. *A (*1988) *Textbook of Translation*. New York; London: Prentice Hall. 292 p.
20. Sparks, N. (2011). *The Best of Me*. New York: Grand Central Publishing, 2011. 304 p.
21. Vinay J.-P., Darbelnet J. (1995). *Comparative Stylistics of French and English.* Amsterdam: John Benjamins. 358 p.
22. Zabrudska L. M., Kovalenko I. M., Mykhailova A. S. (2023). The Peculiarities of Translation of the English Phraseological Units in the Mediadiscourse. *Vcheni zapysky Tavriyskoho universytetu [Proceedings of Vernadskiy Tavria University*].Series: Philology. Journalism. V.34 (73) No2. P. 1. P..186–192. DOI https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.2.1/33

Дата першого надходження статті до видання: 18.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 821.111-3.09:[81’42:7.071.3]
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-9

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ КОНСТРУЮВАННЯ ДЕТЕКТИВНОГО НАРАТИВУ В ПІЗНЬОМУ РОМАНІ АГАТИ КРІСТІ “НЕМЕЗИДА” (1971)

Василина Р. С.
аспірант кафедри англійської філології та лінгводидактики
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0009-0005-7066-2258
romanvasylyna888@gmail.com

Ключові слова:
інтертекстуальність, детектив, Ж.Женетт, Агата Крісті, Немезіда, Міс Марпл, алюзії.

У статті представлено детальний аналіз інтертекстуальності як фундаментального механізму побудови детективного наративу в пізньому романі Агати Крісті «Немезида» (1971). Незважаючи на те, що детектив взагалі та твори А.Крісті, зокрема, довгий час залишалися на периферії дослідницького інтересу, сьогодні науковці визнають естетичну вартість цього виду літературної творчості та звертають увагу на вивчення окремих аспектів детективного наративу як антиподу модерністській прозі. Одним із аспектів вивчення “mystery fiction” є інтертекстуальний аналіз конкретно-текстових репрезентацій цього виду літературної продукції. Отже, у представленому дослідженні основна увага фокусується на вивченні видів та функцій інтертексту у зазначеному романі А.Крісті.

Ця розвідка базується на засадах підходу «пильного читання», інтертекстуального, контекстуального та стилістичного аналізу, що дозволяє детально розкрити специфіку та функції інтертексту у романі «Немезида» А.Крісті. Основоположною для вивчення міжтекстових зв’язків у романі є концепція «транстекстуальності» Ж. Женетта, яка дозволяє детально описати всі рівні реалізації інтертексту у детективі А.Крісті.

У аналізованому творі міжтекстові зв’язки реалізуються на рівні жанру: сюжет, образи, мотиви, архітектоніка та хронотоп не лише є типовими для детективного наративу, а й представляють поле для творчого новаторства А.Крісті. Заголовок твору – «Немезида» – є розгорнутою метафорою, яка стверджує ідею справедливості та поновлення соціального порядку. Метатекстуальність проявляється у романі у вигляді внутрішньо- та зовнішньо-текстових реляцій. Гіпертекстуальність (апеляція до античного міфу та контексту вікторіанської епохи) та, власне, експліковані посилання на попередні твори (цитати та алюзії) стають органічним доповненням до інтертекстуального малюнка твору. Прямі цитати з класичних текстів, відомих читачеві (Біблія, твори В.Шекспіра, Р.Л.Стівенсона, Т.С.Еліота) відіграють роль «культурних тригерів», які допомагають авторці підкріпити ідею необхідності поновлення справедливості. Ці елементи не лише збагачують фабулу, а й конструюють символіку помсти, правосуддя та двоїстості людської природи та підкріплюють притаманний детективу принцип «чесної гри» із читачем. Окрім окреслення рівнів прояву інтертекстуальності у романі А.Крісті «Немезида», автор статті визначає і функціональне навантаження міжтекстових реляцій, які виконують сюжето- та характеро- творчу, характеризуючу, емоційну та естетичну функції, апелюючи і до інтелектуальної сфери читача, залученого до процесу розслідування разом із міс Марпл.

INTERTEXTUALITY AS A MEANS OF CONSTRUCTING THE DETECTIVE NARRATIVE IN AGATHA CHRISTIE'S LATE NOVEL "NEMESIS" (1971)

Vasylyna R. S.
Postgraduate Student at the Department of English Philology and Linguodidacics
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0009-0005-7066-2258
romanvasylyna888@gmail.com

Key words: *intertextuality, mystery novel, Gérard Genette, Agatha Christie, Nemesis, Miss Marple, allusions.*

The article presents a detailed analysis of intertextuality, which is a fundamental mechanism for constructing the detective narrative in Agatha Christie's late novel "Nemesis" (1971). Although mystery novel in general, and Christie's works in particular, long remained on the periphery of scholarly interest, contemporary researchers recognize the aesthetic value of this type of literature and focus on studying specific aspects of the detective novels as an antipode to modernist prose. One such aspect in the study of "mystery fiction" is the intertextual analysis of concrete textual representations of this literary genre. Thus, the given study primarily focuses on the types and functions of intertext in A. Christie's late novel.

This study is grounded in the principles of "close reading," intertextual, contextual, and stylistic analysis, which enable a detailed exploration of the specifics and functions of intertext in A. Christie's novel "Nemesis". The foundational framework for examining intertextual connections in the novel is Gérard Genette's concept of 'transtextuality" which allows for a comprehensive description of all levels of intertext realization in Christie's detective fiction.

In Christie's novel, intertextual links are realized at the genre level: plot, characters, motifs, architectonics, and chronotope are not only typical of the detective narrative but also serve as a field for the author's creative innovation. The title of the work – "Nemesis" – functions as an extended metaphor affirming the idea of justice and the restoration of social order. Metatextuality manifests in the text through intra- and extratextual relations. Hypertextuality (allusions to ancient myth and the Victorian era context), along with explicit references to the source texts (quotations and allusions), organically complement the work's intertextual pattern. Direct quotes from classical texts familiar to the reader (the Bible, works by W. Shakespeare, R. L. Stevenson, T. S. Eliot) act as "cultural triggers" that help the author reinforce the idea of the necessity of restoring justice. These elements not only enrich the plot but also construct the symbolism of revenge, justice, and the duality of human nature, as well as underpin the principle of "fair play" with the reader, characteristic of detective prose. In addition to delineating the levels of intertextuality in A. Christie's novel "Nemesis", the article's author identifies the functional load of intertextual links, which perform plot- and character-building, characterizing, emotional, and aesthetic functions, while appealing to the readers' intellectual engagement, as they participate in the investigation alongside Miss Marple.

Постановка проблеми. Творчість А. Крісті вже давно стала класикою детективної літератури і таким-собі «топом» сучасної культури: її твори активно перевидаються [Agatha Christie Special Editions Hardbacks], вони користуються стійким читацьким попитом та постійно опиняються у фокусі зацікавленості кінорежисерів та продюсерів (практично всі тексти мисткині були перенесені на екран). Дама Агата внесена до Книги рекордів Гіннеса як найуспішніша письменниця-романістка всіх часів, чиї твори розійшлися накладом приблизно 2 мільярди примірників. Її книжки за кількістю видань посідають третє місце в загальному рейтингу, поступаючись лише Біблії та творам Шекспіра. Вони перекладені більш ніж на 100 мов світу. Два персонажі її детективних романів, Еркюль Пуаро та міс Марпл, належать до найвідоміших літературних розслідувачів у всій

світовій літературі, а славнозвісна п'єса «Мишоловка», прем'єра якої відбулася у 1952 році, ще й сьогодні регулярно ставиться у театрах [University of Mary Washington].

Незважаючи на таку шалену популярність, творчість А.Крісті на сьогодні поки що є мало вивченою у науковому просторі. Очевидно, що ця ситуація визначається загальним скептичним ставленням науковців до детективу взагалі та до творчості його авторів, зокрема, як до масової літератури низької якості, не вартої наукового осмислення [Goldman, 2011, p .261]. Тож, детективна література впродовж тривалого часу перебувала на периферії літературознавчих досліджень, її аналізували переважно як репрезентацію маскульту, орієнтовану на розвагу не вельми вибагливого читача. Детективу закидали наявність чітко зафіксованої бінарної опозиції герой/антигерой, жорстку формульність наративу, апеляцію до нижніх рівнів людської психіки, адже детективне чтиво викликало у реципієнта химерну насолоду від азарту погоні, двобою, почуття страху, небезпеки, психічної напруги при зіткненні із непізнаним, загрозливим [Knight, 1980, p. 21].

Лише на початку XXI ст. спостерігається активізація ревізіоністських досліджень детективу, що призвела до більш активного переосмислення його естетичної та культурної цінності. Сучасні дослідники наполягають на необхідності перегляду критики детективної літератури за передбачуваність і формульність та відсутність літературної витонченості, підкреслюючи здатність жанру до інновацій [Putri, Farhandika, 2025], спростовуючи думку про те, що широке використання умовностей в детективі є художньою вадою [Goldman, 2011, p.263]. Вивчаючи детектив на тлі модерністської літератури, К. А. Дарем зазначає, що детективна проза привертала увагу інтелектуалів [Durham, 2003, p. 84]**,** була такою-собі «протиотрутою» ранній модерністській прозі. Як втечу від надмірно інтелектуально перевантаженої авангардної прози на кшталт «Улісса» Д. Джойса, розглядає детектив і Марджорі Ніколсон [Nicolson, 1946, p.112-13]. На її думку, суб'єктивізм, телеологічна невизначеність, песимістична тональність, схильність до екзальтацій і формальна аморфність модернізму «врівноважувались» логічно структурованою причинно-наслідковою структурою оповіді, залученістю інтелектуальної сфери читача, вмотивованим сюжетом і характерами, а також раціональним порядком, що є притаманним класичному детективному роману.

У історичному огляді критичних студій детективного наративу Гета Пюрьонен стверджує: «Якщо раніше детективний жанр вважався цілковито протилежним літературі високого модернізму, то нині його часто зіставляють із його колишнім антиподом: говорять, що він демонструє багато зв'язків із дискурсом модерності та займає своє місце в її каноні, структурно й тематично осмислюючи ті самі чи подібні поняття, ідеї, тенденції, упередження й уподобання, що й література модернізму» [Pyrhönen, 1994, p. 43]. У цьому контексті варто згадати і твердження А.Лайт, що Крісті можна назвати «популярною модерністкою», яка у своїй творчості представляла радикальний погляд на її сучасність та, водночас, підтримувала певні консервативні погляди [Light, 2013, p. 64]. Отже, детективи Дами Агати є оригінальним мистецьким феноменом, вартим наукової уваги.

Перегляд ставлення до детективу призвів до розширення спектру тем наукового пошуку, до числа яких відноситься і інтертекстуальність детективного наративу. Очевидно, що власне жанр детективу є вельми чутливим до інтертекстуальності, адже від самого початку будується на усталених сюжетних кліше та стереотипних персонажах. Водночас варто наголосити, що цей аспект детективного наративу поки що є недостатньо дослідженим, адже поодинокі роботи Л. Гопкінс [Hopkins, 2016], Дж. Блумсфілда [Bloomfield, 2018], Т. Даббаг [Dabbagh, 2019], Т. Тернопол [Ternopol, 2020] та ін. фокусуються лише на окремих алюзіях у детективі взагалі та конкретних творах А. Крісті, зокрема. Тоді як цілісного наукового дослідження проблеми інтертексту у класичних творах А.Крісті на сьогодні поки що не існує. Втім, думається, що без вивчення цієї дослідницької лакуни неможливо створити цілісне уявлення про міжтекстові зв'язки та загальну естетичну вартість класичної "mystery fiction".

Мета і завдання статті. Мета представленої розвідки полягає у вивченні інтертексту, його видів та функцій у пізньому романі А. Крісті «Немезида» (1971). Цей твір, який був написаний наприкінці мистецького шляху письменниці, є своєрідним підсумком її творчості та репрезентує нові грані мистецького таланту майстрині слова. Як стверджують сучасники, «Вона є справжнім феноменом! У віці 81 року вона створила класичний детектив, який за інтригою та майстерністю розв'язки не поступається її найкращим творам» (обкладинка видання [Christie, 1974]).

Попри схвальні відгуки, роман «Немезида» (1971), який вважається одним із найкращих у творчій кар'єрі Дами Агати [Wilson, 2007], все ще залишається недооціненим в академічному дискурсі, здебільшого згадуючись у загальних оглядах канону [Bold, 2010; Maida, 1982] або в окремих розвідках, що фокусуються на еволюції образу Міс Марпл [Jung, 2023], апробації новітніх підходів (феміністичні студії та квір-студії [Bernthal, 2016; Rowland, 2001], екокритика [Walton,

2018; Ryan, 2019]), тощо залишаючи поза увагою багатий інтертекстуальний шар цього роману.

Отже, завданнями цієї розвідки є вивчення типів інтертексту у пізньому романі А. Крісті «Немезида» та виявлення їхньої функції у побудові детективного наративу.

Об'єктом дослідження є роман Агати Крісті «Немезида» (1971), який знаменує завершальний етап творчості письменниці.

Предметом вивчення постають інтертекстуальні стратегії конструювання детективної інтриги у зазначеному романі.

Методологія дослідження ґрунтується на засадах інтертекстуального аналізу, який націлений на виявлення різних форм міжтекстових взаємодій та визначення їхніх функцій у структуруванні детективного тексту. Метод «пильного читання» застосовується для детального аналізу ключових епізодів оригінального тексту, виокремлення провідних мотивів, а контекстуальний аналіз передбачає опору на культурно-історичний контекст для формування уявлення про етико-естетичне значення твору. Стилістичний аналіз тексту роману націлений на ідентифікацію мовних маркерів інтертексту.

Виклад основного матеріалу. Інтертекстуальність є одним з найбільш часто вживаних термінів у сучасній гуманітаристиці, і хоча може виникнути враження, що він є зрозумілим і представляє визначений набір критично важливих процедур для інтерпретації, насправді ж це не відповідає дійсності [Allen, 2000, p.2]. Термін визначається настільки по-різному, що часто він схожий на такі поняття, як «уява», «історія» або «постмодернізм». Незважаючи на те, що інтертекстуальність – одна з центральних ідей сучасної літературної теорії, тим не менш, вона оригінально трактується представниками різних філологічних шкіл, виходячи із їхніх методологічних установок.

Одним із продуктивних підходів до вивчення інтертексту є концепція Ж. Женетта, яка дозволяє розглянути міжтекстові зв'язки у всій складності їхньої взаємодії. Науковець запропонував термін «транстекстуальність» для охоплення всіх проявів аналізованого явища, визначивши п'ять більш специфічних категорій, які включають: (1) інтертекстуальність, (2) паратекстуальність, (3) метатекстуальність, (4) архітекстуальність, і (5) гіпертекстуальність [Genette,1997]. Саме ця класифікація і є основоположною у представленому дослідженні.

Отже, роман «Немезида» присвячений опису чергового успішного розслідування відомої міс Марпл. Ця літня жінка, яка представляє класичний образ непрофесійного розслідувача, береться до розплутування таємниці з минулого на запит свого знайомого – містера Рейфаєла. Він пропонує міс Марпл значну суму грошей за розслідування складної загадки, про яку жінці не надається жодної інформації. Тому на початку твору письменниця презентує детальний опис процесу пошуку бодай найменшої зачіпки щодо власне того, який саме злочин має розгадати старенька. Цей прийом виступає таким-собі ретардаційним засобом і надовго відкладає знайомство читача зі злочином та його деталями.

Розгляд інтертекстуальності цього твору варто розпочати з архітекстуального рівня. Жанрова природа роману визначається преференціями авторки – відомої майстрині детективу. Обираючи сюжетну схему (злочин – розслідування – виявлення та покарання винних) та образну систему (злочинець – жертва – розслідувач) класичного детективу, А. Крісті вдається і до певних інновацій. Зокрема, вона грає із читачем, відтерміновуючи оповідь про вбивство та постійно нагнітаючи атмосферу невизначеності. Справа у тім, що, як у багатьох класичних детективах, міс Марпл отримала «завдання» у листі, який надходить ніби з потойбічного світу, адже на момент початку оповіді містер Рейфаєл був вже мертвий. Епістолярні включення, які часто використовуються у творах А. Крісті урізноманітнюють жанрову природу і цього роману, виступають потужним способом інтелектуальної гри з читачем та створення емоційно напруженого наративу. У листах представлено певні натяки на завдання, втім, містер Рейфаєл не розкриває деталей, покладаючись на гострий розум міс Марпл, яка має розпочати розслідування, не розуміючи, що саме має шукати.

Схема класичного детективу у аналізованому творі репрезентується у таких сюжетних елементах, як-от: ознайомлення зі злочином (хоча тут воно є значно відкладеним у часі), розслідування та поновлення справедливості. Обов'язковим моментом є драматична розв'язка, у якій розслідувач розставляє усі крапки над «і» та демонструє власну інтелектуальну силу. Саме цієї схеми і дотримується А.Крісті, при цьому вдаючись до урізноманітнення як мотиву злочину («вбивче кохання»), так і способу розслідування (вирішення задачі з багатьма невідомими і «робота» зі злочинами у двох часових вимірах).

Інша риса, яка пов'язує цей твір із традицією класичного детективу, – це хронотоп. У романі «Немезида» змальовано так звану "*Mayhem Parva"* (умовний термін для позначення «ідилічного провінційного англійського села, де відбувається вбивство» [The Oxford Companion, 1999, p. 282]). Саме на тлі пейзажів англійської провінції з її маєтками та розкішними садами відбувається розслідування жахливого вбивства молодих дівчат. Замовник послуг міс Марпл організовує її поїздку, деталі якої розкриваються у листі від

туристичного бюро: "*Obeying instructions given us by the late Mr. Rafiel, we send you particulars of our Tour No. 37 of the Famous Houses and Gardens of Great Britain which starts from London on Thursday next – the seventeenth*. [Christie, 1974, p.42]. Саме у цьому турі розслідувачка зустрічає необхідних для вирішення інтелектуального пазлу людей. Сільські краєвиди із деталізованими описами садів допомагають розкрити ліричний бік особистості міс Марпл, створюють благодатне тло для концентрації на розслідуванні та контрастують із жахливими місцевими таїнами.

Хоча у тексті присутні і пригадування про події у Вест-Індії, водночас розслідування відбувається «тут і зараз», що допомагає читачеві заглибитися у історію, відчути себе учасником зображуваних перипетій. При цьому точний час дії є не визначеним, хронос детективу окреслений лише побіжно: міс Марпл поступово пригадує свої попередні зустрічі із учасниками поточних колізій: "*Miss Marple laid down her paper, glancing idly through the crossword while she puzzled to remember why the name Rafiel was familiar to her. "It will come to me," said Miss Marple, knowing from long experience the way old people's memories worked. "It'll come to me, I have no doubt."*" [Christie, 1974, p.9], "*Poor Major – now what was his name? She'd forgotten that now. Mr. Rafiel and his secretary, Mrs. –Mrs. Walters, yes, Esther Walters, and his masseur-attendant, Jackson. It all came back.*" [Christie, 1974, p. 10]. Крім того, вона вимірює орієнтовні проміжки часу розслідування ("*It was some three or four days later that a communication arrived by the second post*" [Christie, 1974, p.41]). Оригінальним художнім рішенням авторки є те, що тут відбувається розслідування вбивства не лише з минулого, а й у теперішньому часі, що надає творові наративної глибини та допомагає письменниці створити більш складну інтригу, розгортаючи взаємопов'язані злочини у двох часових шарах, створюючи додаткові міжтекстові зв'язки власне всередині одного твору.

Варто відзначити, що хоча часовий вимір роману залишається чітко не визначеним, втім, у ньому звучить певна туга за Вікторіанською епохою. Міс Марпл, яку вважають синонімом «вікторіанських цінностей» [Makinen, 2006, p.56], постійно звертає увагу на вікторіанські риси інтер'єру ("*There were also some rather cumbrous Victorian settees and cabinets*" [Christie, 1974, p. 65], "*There were ... Victorian portraits without any particular merit*" [Christie, 1974, p. 67]), саду ("*It had had the elements of an ordinary Victorian garden*" [Christie, 1974, 70]), церковної споруди "*It had felt the hand of a Victorian restorer, and had bright Victorian glass in the windows. One or two brasses and some tablets on the walls was all that was left of the past*" [Christie, 1974, p.77]). Крім того, вона дотримується вікторіанської поведінки: "*This half-mourning touch went with miss Marple's early Victorian ideas of tactfulness in face of tragedy*" [Christie, 1974, p.116] тощо.

Крім того, у тексті згадується і вікторіанська традиція надання дітям «чеснотних» або змістовних імен, що позначали моральні якості чи релігійні ідеали (Faith, Hope, Charity, Patience тощо), походили від абстрактних понять і мали сигналізувати чесноти, яких батьки бажали дитині, тож ім'я виконувало й символічну, виховну функцію [The Allure of Victorian Names, 2025]. Ім'я головної жертви у романі «Немезида» – "Verity" – належить саме до такого типу: воно походить від латинського "*veritas*" («truth»), тобто «істина, правдивість» [Verity Name Meaning, 2024]. Таким чином, А. Крісті використовує традицію змістовних вікторіанських імен як прийом характеризації: ім'я героїні, значення якого пояснюється безпосередньо у тексті, одразу «вмонтовує» в сюжет мотив істини та пошуку правди. Образ Вериті, винесений за рамки основного наративу, перетворюється на втілення ідеї поновлення справедливості та відтіняє рішучість «немезиди» (міс Марпл) вирішити поставлене складне завдання: знайти та покарати винних.

Важливо, що на рівні жанру не лише впроваджується референція до класичних детективів, а й конструюється автоінтертекстуальність. Зокрема, А. Крісті експлікує зв'язок цього роману із своїм попереднім текстом «Карибська таємниця» (1964), у якому міс Марпл знайомиться із головним персонажем – містером Рейфаєлем. Нагадаємо, що А. Крісті часто вдається до посилань на свої тексти, зокрема, і за рахунок використання перехідних персонажів (не лише ключових, таких як міс Марпл та Еркюль Пуаро, але й другорядних, як-от містер Рейфаєл, Гастінс та ін.). Водночас використання теми «вбивчої любові» перекидає міжтекстовий зв'язок як до інших детективів Крісті (зокрема, до роману «П'ятеро поросят» (1942)), так і до її псевдонімних творів (наприклад, «Тягар» (1956)).

До числа конвенцій детективного жанру відноситься обмежене коло персонажів: свідками подій у цьому романі є нечисленні туристи, які мандрують провінційними місцинами. Перелік дійових осіб, поданий окремим списком [Christie, 1974, p.44], надає творові реалістичності та справляє враження документально-точної оповіді. При цьому авторка приділяє увагу лише окремим героям, які безпосередньо причетні до зображуваних подій, тоді як інші залишаються таким-собі персонажним фоном.

Гіпертекстуальність роману реалізується не лише через звернення до класичної моделі детективу та її часткового «переписування», чи пра-

вильніше сказати «дописування», коментування, а й через посилання на міфологічний гіпотекст про Немезіду – богиню відплати, що слугує основою для реалізації теми справедливості в цьому детективі. Крім того, у романі присутні і гіпертекстуальні коментарі про вікторіанство: вище у статті вже згадувалося про хронотопні референції, до яких плавно примикають фінальні одкровення героїв про «темні секрети» (згвалтування, самогубство), що відображають подвійні моральні стандарти вікторіанців, прихований потяг до сенсаційної тематики.

Важливим елементом інтертекстуального малюнка аналізованого твору є паратекстуальність. Особливого значення набуває тут інтертекстуальний заголовок – «Немезида», який перетворюється на розгорнуту метафору, скеровуючи читацькі очікування та визначаючи основну мету історії – поновлення справедливості. Образ міс Марпл асоціюється із цією давньогрецькою богинею відплати та покровителькою суспільного порядку [Nemesis, 2024]. Хоча фізично стара діва є слабкою, втім, її інтелектуальна міць, яка базується на вмінні уважного спостереження за оточуючими, використанні інтуїції та багатому життєвому досвіді, допомагає їй виправити жахливу несправедливість і виправдати невинно засуджену людину.

Посилання на біблійні та літературні тексти, які за Ж. Женеттом визначаються як власне «інтертекст», представлені у романі «Немезида» як цитатами, так і алюзіями. При цьому цитати подаються переважно без пояснення їхнього джерела, очевидно, що авторка розраховує на обізнаність читача із ними. До числа цитованих текстів належить Біблія. Зокрема, на початку розслідування А. Крісті апелює до авторитету Святого письма: "*Let Justice roll down like waters/ And righteousness like an everlasting stream*" [Christie, 1974, p. 24], скеровуючи читацькі очікування та презентуючи головні інтенції детективної оповіді. Прикметно, що пряма відсилка до Біблії є своєрідною рамою: її вживає містер Рейфаєл у своєму листі до міс Марпл вже на перших сторінках тексту, її ж цитує розслідувачка у розмові із невинно засудженим Майклом Рейфаєлем наприкінці твору [Christie, 1974, p.189]. Ця божественна істина дозволяє А.Крісті затвердити верховенство справедливості та фіналізувати роль міс Марпл як поновлювачки правди і порядку.

Уривок із твору Г. У. Лонгфелло «Оповідання придорожнього готелю» цитується у момент, коли міс Марпл рефлексує про зустріч із містером Рейфаєлем у минулому, яка здавалася лише побіжною, але насправді стала визначальною для реалізації правосуддя: "*Ships that pass in the night, and speak each other in passing;/Only a signal shown, and a distant voice in the darkness*" (p.15). Цитата із твору Т. С. Еліота "*The moment of the rose and the moment of the yew-tree / Are of equal duration*" [Christie, 1974, p.54] підсилює трагічність моменту роздумів над сенсом життя та смерті.

Алюзії використовуються письменницею з метою створення ємних характеристик персонажів. Водночас авторка наводить їх з різним ступенем експлікованості. Якщо міс Марпл порівнює Клотильду Бредбері-Скот із Клітемнестрою, а її сестру – із Офелією, то тут розрахунок ведеться на те, що у читача є достатньо фонових знань, щоб декодувати провідні риси персонажів. Тож алюзивні відсилки виступають потужним засобом характеризації діючих осіб: Клотильда, як Клітемнестра, є сильною, але морально небезпечною жінкою, яка привласнює собі право судити і карати. Тоді як асоціація Антеї із Офелією натякає на те, що ця дівчина є емоційно вразливою та ментально нестабільною, залежною від жорстокої сестри, яку вона смертельно боїться. Водночас такі прозорі натяки на сутнісні характеристики персонажів виступають засобом дотримання принципу «чесної гри» ("fair play"), ключового етичного і структурного принципу детективного жанру (більш детально про це див. [Symons, 1962]).

У романі присутні і алюзії на твір Р. Л. Стівенсона «Химерна пригода з доктором Джекілом та містером Гайдом». Зокрема, розмірковуючи над тим, хто міг бути вбивцею, архідиякон Брабазон говорить про можливе роздвоєння особистості Майкла Рейфаєла: "*Jekyll and Hyde are real, you know. They were not Stevenson's invention as such…. He wasn't sane when he struck those blows. Mr Hyde, let us say, had taken over*" [Christie, 1974, p. 147-148]. Очевидно, що тут А. Крісті веде гру із читачем, підкидуючи йому хибні підказки, використовуючи традиційний для детективу прийом під назвою «червоний оселедець»[1]. У підсумку виявляється, що Майкл Рейфаєл не був убивцею і не страждав від роздвоєння особистості.

У той же час у випадку неочевидних паралелей авторка вдається до прямих пояснень. Зокрема, асоціація прізвища містера Рейфаєла із художником Рафаелем Санті експлікується у наступному епізоді: "*Italian sort of name – like a picture. Someone who paints pictures – Raffle, that's it*" [Christie, 1974, p.74-75]. Це пояснює певну містичність, аристократичність образів батька та сина Рейфаєлів. А крім того, ця алюзія підкреслює

[1] «Червоний оселедець» – хибний слід: персонаж, деталь або «доказ», який здається важливим і підозрілим, але насправді лише відволікає читача й слідство від справжнього розв'язання загадки. У ширшому сенсі це й риторичний прийом або логічна хиба, коли увагу навмисно переводять на другорядне, аби приховати істинну причину чи винуватця подій [The Oxford Companion, 1999, p.377-378].

мистецький хист замовника розслідування, який вдало зрежисерував усе розслідування: не лише міс Марпл, а й всі інші ключові особи опиняються у потрібному місці і у потрібний час саме завдяки його точному розрахунку та тонкому задуму.

Окрім того, письменниця скеровує очікування читача щодо інших основних персонажів – трьох сестер, до маєтку яких запрошено міс Марпл. Акцентуючи увагу на безрадісності їхнього існування у провінційному помісті, письменниця поглиблює таємничість та містичність цих образів завдяки алюзіям на драму Шекспіра «Макбет». Варто відзначити, що паралель між образами трьох сестер та трьох відьом конкретизується через пряму референцію ("*The Three sisters. The Three sisters of Macbeth*" [Christie, 1974, p.69]), що підкреслює зловісну атмосферу помешкання цих жінок та натякає на наявність страшної таємниці. Крім того, А. Крісті вдається до розширеної алюзії, вводячи пряме посилання на театральну постановку: "*Miss Marple remembered saying to her nephew, who was standing her this Shakespearean treat, 'You know, Raymond, my dear, if I were ever producing this splendid play I would make the three witches quite different. I would have them three ordinary, normal old women. Old Scottish women. They wouldn't dance or caper. They would look at each other rather slyly and you would feel a sort of menace just behind the ordinariness of them*." [Christie, 1974, p.69]. Таким чином, авторка ще раз підкреслює неординарність мислення міс Марпл та її гострий ум. Ця жіночка розуміється на багатьох речах, включаючи і театральне мистецтво. При цьому, виникає реалістичний образ такої-собі старої, яка впевнена у тому, що знає, як краще все влаштувати.

У контексті роману Агати Крісті «Немезида» метатекстуальність проявляється через посмертні листи Джейсона Рейфаєла, які діють як метатекстуальний коментар, спрямовуючи Міс Марпл (і читача) до розкриття таємниць минулого та певною мірою «підсвічуючи» штучність детективної структури та роль автора як маніпулятора жанровими конвенціями. Крім того, метатекстуальність проявляється і у зовнішніх референціях на твір, зокрема, численних відгуках про роман у відомих виданнях. Автори рецензій відзначають «вигадливість інтриги», «свіжість задуму», «розслаблюючий ефект від читання твору», «майстерність письма» А.Крісті [Nemesis], називаючи її «Пікассо детективної історії» (обкладинка [Christie, 1974]).

Висновки. Отже, творчість А.Крісті представляє цікавий естетичний та культурний феномен, інтерес до якого не згасає і сьогодні: численні постановки та відеоадаптації на сьогодні вже сформували своєрідний універсум А.Крісті, який має позачасові параметри та свідчить про мистецький талант майстрині слова. Наукове осмислення творчості письменниці розпочинається наприкінці XX століття, коли у дослідженнях поступово переходять від емоційно-апологетичного до об'єктивно-аналітичного сприйняття детективів Дами Агати. Одним із перспективних напрямів вивчення є інтертекстуальність творчості письменниці, що має базуватися на детальному вивченні конкретних творів, кожний із яких презентує цікаве поєднання міжтекстових зв'язків.

Інтертекстуальність у пізньому романі А.Крісті «Немезида» реалізується на різних рівнях тексту. Жанрова природа роману заснована на конвенціях класичного детективу (сюжетна схема, система образів персонажів, хронотоп) та водночас несе на собі відбиток і автоінтертекстуальності (наскрізні персонажі, зокрема, міс Марпл, повторювані мотиви, апеляція до власних попередніх творів). Майстерність А. Крісті проявляється у насиченні традиційного наративу новаторськими елементами (відкладене повідомлення про злочин, замовник розслідування «з того світу», паралельне розслідування вбивств у різних часових пластах та впровадження мотиву «вбивчого кохання»).

Заголовок як важливий паратекстуальний елемент допомагає зв'язати всі епізоди роману у цілісний, зв'язний наратив, побудований навколо єдиного морально-етичного центру – встановлення справедливості та відновлення суспільного балансу. Назва твору перетворюється на розгорнуту метафору, яка, у той же час засвідчує і гіпертекстове посилання на міфологію, що надає творові містичності та закладає очікування щодо фіналу твору.

Власне інтертекстуальні включення – цитати та алюзії – виступають важливим засобом характеризації та характеротворення: реалізуючись у тексті з різним ступенем експліцитності, вони апелюють до фонових знань читачів та підкріплюють основні ідеї твору шляхом апеляції до відомих авторитетів зі світу літератури і мистецтва. Авторка використовує відсилки до різних текстів для посилення ефекту чесної гри ("fair play"), характерної для детективу, оскільки підказки ховаються в літературних референціях, стимулюючи читача до активного інтерпретаційного процесу.

Аналіз метатекстуального рівня виявляє стійку внутрішню зв'язність тексту та позитивний зовнішній резонанс твору, який сприймається як квінтесенція всієї творчості А. Крісті.

Таким чином, інтертекстуальні включення відіграють у творі сюжето- та характеро-формуючу, характеризуючу, емоційну та естетичну функції, водночас, апелюючи і до інтелектуальних здібностей читача, який є співучасником розслідування.

Наостанок варто відзначити, що творчість А.Крісті представляє невичерпне джерело для інтертекстуальних студій як у контексті вивчення окремих детективів, так і у плані глобального осмислення системи міжтекстових зв'язків у творчості визнаної майстрині детективної прози.

ЛІТЕРАТУРА

1. Agatha Christie Special Editions Hardbacks. Beautiful Books. URL: https://beautifulbooks.info/illustratedbibliographies/illustrators-and-authors/agatha-christie-special-editions-hardbacks/#2025 (дата звернення: 22.12.2025).
2. Allen G. Intertextuality. London: Routledge, 2000. 238 p.
3. Bernthal J.C. Queering Agatha Christie. Revisiting the Golden Age of Detective Fiction. London: Palgrave Macmillan, 2016. 311 p. https://doi.org/10.1007/978-3-319-33533-9
4. Bloomfield J. 'Three Ordinary, Normal Old Women": Agatha Christie's Uses of Shakespeare. *Shakespeare*. 2018. 16(1). P.1-17. https://doi.org/10.1080/17450918.2018.1553891
5. Bold C. Agatha Christie: Queen of Crime. *A Companion to Crime Fiction*/ Ed. by Charles J. Rzepka, Lee Horsley. Wiley-Blackwell, 2010. P. 398–408. https://doi.org/10.1002/9781444317916
6. Christie Agatha. Nemesis. London and Glasgow: Fontana/ Collins, 1974. 192 p.
7. Dabbagh T. Intertextuality in Tragedy and Crime Fiction in Shakespeare's Othello, Webster's The Duchess of Malfi, Christie's Curtain and Sleeping Murder. *Al-Adab Journal.* March 2019. URL : https://www.researchgate.net/publication/333773810_Intertextuality_in_Tragedy_and_Crime_Fiction_in_Shakespeare's_Othello_Webster's_The_Duchess_of_Malfi_Christie's_Curtain_and_Sleeping_Murder (дата звернення: 1.12.2025).
8. Durham Carolyn A. Modernism and Mystery: The Curious Case of the Lost Generation. *Twentieth Century Literature*. 2003. Vol. 49, No. 1: American Writers and France. P. 82-102. https://doi.org/10.2307/3176009
9. Genette Gérard. Palimpsests: Literature in the Second Degree/ Translated by Channa Newman and Claude Doubinsky. Lincoln NE and London: University of Nebraska Press, 1997. 490 p.
10. Goldman Alan H. The Appeal of the MysteryAuthor(s). *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*. 2011. Vol. 69, No. 3. P. 261-272. https://doi.org/10.1111/j.1540-6245.2011.01470.x
11. Hopkins L. Shakespearean Allusion in Crime Fiction. DCI Shakespeare. London: Palgrave Macmillan, 2016. 211 p. https://doi.org/10.1057/978-1-137-53875-8_5
12. Jung S. Ruthlessness in Agatha Christie's *Nemesis*. *Orbis Litterarum*. 2023. 78(5). P. 456-470. https://doi.org/10.1111/oli.70027
13. Knight Stephen. Form and Ideology in Detective Fiction. Bloomington: Indiana University Press, 1980. 107 p.
14. Light A. Forever England: Femininity, Literature and Conservatism between the Wars. Abingdon: Routledge, 2013. 312 p. https://doi.org/10.4324/9780203713518
15. Maida P. D., Spornick N. Murder She Wrote: A Study of Agatha Christie's Detective Fiction. Popular Press, 1982. 206 p.
16. Makinen Merja. Agatha Christie Investigating Femininity. New York: Palgrave Macmillan, 2006. 218 p. https://doi.org/10.1057/9780230598270.
17. Nemesis. Agatha Christie. Wiki : Fandom. URL: https://agathachristie.fandom.com/wiki/Nemesis (дата звернення: 22.12.2025).
18. Nemesis: Greek Goddess of Retribution & Balance. *Theo Project*. 2024. URL : https://www.theoi.com/Daimon/Nemesis.html (дата звернення: 28.12.2025).
19. Nicolson Marjorie. The Professor and the Detective. *The Art of the Mystery Story: A Collection of Critical Essays*/ Ed.by Howard Haycraft. New York: Simon, 1946. P. 110-127.
20. Putri B. J. A., Farhandika I. Conventions and Inventions of the Detective Story Formula in Jonathan Stroud's the Screaming Staircase. *Saksama: Jurnal Sastra*. 2025. Vol. 4. No. 1. URL: https://doi.org/10.15575/sksm.v4i1.47348
21. Pyrhönen Heta. Murder from an Academic Angle: An Introduction to the Study of the Detective Narrative. Columbia: Camden House, 1994. 134 p.
22. Rowland Susan. From Agatha Christie to Ruth Rendell: British Women Writers in Detective and Crime Writing. New York: Palgrave, 2001. 233 p. https://doi.org/10.1057/9780230598782
23. Ryan John. 6 Ecocriticism. *The Year's Work in Critical and Cultural Theory.* 2019. 27. P. 100-122. https://doi.org/10.1093/ywcct/mbz006
24. Symons J. Fair Play and the Revolt Against It. *The Detective Story in Britain*. Liverpool: University Press, 1962. P. 22–28. https://doi.org/10.2307/jj.3079009.7
25. Ternopol Tatiana V. The Intertextual Use of Greek Mythology in Agatha Christie's Detective Fiction. *English Studies at NBU.* 2020. Issue 2. P. 321-331. https://doi.org/10.33919/esnbu.20.2.8
26. The Allure of Victorian Names: A Journey Through Time. 2025. URL : https://www.oreateai.com/blog/the-allure-of-victorian-

names-a-journey-through-time/b52ff452d-74c233c49f2aaa4dea4d12d (дата звернення: 30.11.2025).
27. The Oxford Companion to Crime and Mystery Writing/ Ed. By Rosemary Herbert, Catherine Aird, John M.Reilly. New York, Oxford: Oxford University Press, 1999. 560 p.
28. University of Mary Washington. Agatha Christie. Great Lives Lecture Series. URL : https://www.umw.edu/greatlives/lecture/agatha-christie/(дата звернення: 20.01.2026).
29. Verity Name Meaning, Origin, History, And Popularity. A Vintage-Sounding, Virtuous Name for a Girl. 2024. URL : https://www.momjunction.com/baby-names/verity/ (дата звернення: 03.12.2025).
30. Walton Jo Lindsay & Walton Samantha. Introduction to Green Letters: Crime Fiction and Ecology. *Green Letters*. 2018. 22:1. P. 2-6. https://doi.org/10.1080/14688417.2018.1484628
31. Wilson A.N. Agatha Christie, the Mistress of all Mysteries. *The Telegraph*. 2007. 27 August. URL : https://www.telegraph.co.uk/comment/personal-view/3642276/Agatha-Christie-the-mistress-of-all-mysteries.html (дата звернення: 21.12.2025).

Дата першого надходження статті до видання: 13.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 811.161.2’373.7+81’23:39(=161.2)
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-10

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

ЛІНГВОКОГНІТИВНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕМІКИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ДУХОВНОГО СВІТУ УКРАЇНЦІВ

Венжинович Н. Ф.
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови
Ужгородський національний університет
вул. Університетська, 14, Ужгород, Україна
orcid.org/0000-0002-0230-4118
natalie.venzhynovych@uzhnu.edu.ua

Сабадош І. В.
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української мови
Ужгородський національний університет
вул. Університетська, 14, Ужгород, Україна
orcid.org/0000-0003-2992-8294
ivan.sabadosh@uzhnu.edu.ua

Ключові слова:
концепт, когнітивізм, когнітивна лінгвістика, лінгвоконцептологія, фразема, фразеологічна картина світу, ментальність.

Стаття присвячена лінгвокогнітивному дослідженню фраземіки на позначення духовного світу українців. Автори зазначають, що сучасні лінгвістичні дослідження все частіше спрямовуються в річище антропоцентризму, коли в центрі них перебуває людина, її діяльність, поведінка, характер, переживання, традиції, звичаї, вірування тощо. Нині мовні явища вивчаються комплексно: з позицій походження, структури, функціювання, їхньої ролі у відтворенні явищ буття людини. У ході дослідження було простежено, як ці явища буття відтворюються за допомогою різних мовних одиниць, зокрема неповторних образних висловів – фразеологізмів, які процеси проходять у мозку людини в процесі продукування цих утворень, як унаслідок цього концептуалізується і категоризується навколишня дійсність.

Мета і завдання статті. У пропонованій статті автори поставили за мету проаналізувати сучасні тенденції у вивченні фразеологічних одиниць, в яких відтворено духовний світ українців. Для реалізації цієї мети виконано такі завдання: введено в науковий обіг реферування думок сучасних учених, розкрито їхні погляди на досліджувану проблему, а також проілюстровано ці погляди конкретними прикладами фразем, в яких віддзеркалюється ментальність українського етносу, відображено його духовний світ.

Предмет та об’єкт дослідження. Об’єктом дослідження стали фразеологічні одиниці, відібрані з низки довідкових джерел, а предметом – їх лінгвокогнітивна інтерпретація. У статті представлено опис найбільш репрезентативних, на наш погляд, мовних одиниць.

Серед численних етносимволів, які фіксує як національна культура взагалі, так і через відповідні мовні одиниці, національна мова як важливий складник першої, представлено коло етнокультурних концептів на позначення констант народної культури.

Унаслідок проведеного дослідження автори дійшли висновку про те, що в стійкому вислові, у його вербальному вираженні фіксуються результати когнітивних зусиль розуму людини. Значення фразеологізму може дати лише загальне уявлення про зміст концепту, окреслити

відомі межі представлення його окремих характеристик. Мовні засоби своїми значеннями передають тільки частину концепту, що можна довести наявністю синонімів, різних дефініцій і текстових описів одного і того самого концепту. Дослідження продемонструвало, що у цьому напрямі наукових пошуків перспективним є концептуальний та лінгвокультурологічний аналіз фразеологічних одиниць, які дають змогу заглибитися в культуру народу, його традиції, звичаї, обряди, вірування з точки зору етносвідомості, смислопороджувальними механізмами якої є не лише мислення, а й почуття, інтуїція, знання етносу про навколишній світ.

LINGUOCOGNITIVE RESEARCH OF PHRASEMICS TO DESCRIBE THE SPIRITUAL WORLD OF UKRAINIANS

Venzhynovych N. F.
Doctor of Philology, Professor,
Head of the Department of Ukrainian Language
Uzhhorod National University
Universytetska str., 14, Uzhhorod, Ukraine
orcid.org/0000-0002-0230-4118
natalie.venzhynovych@uzhnu.edu.ua

Sabadosh I. V.
Doctor of Philology, Professor,
Professor at the Department of Ukrainian Language
Uzhhorod National University
Universytetska str., 14, Uzhhorod, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2992-8294
ivan.sabadosh@uzhnu.edu.ua

Key words: *concept, cognitivism, cognitive linguistics, linguoconceptology, phraseology, phraseological world model, mentality.*

The article is devoted to the linguocognitive study of the spiritual world of Ukrainians using phraseological tools. The authors note that modern linguistic research is increasingly directed towards anthropocentrism, when the center of attention is a person, his activities, behavior, character, experiences, traditions, customs, beliefs, etc. Nowadays, linguistic phenomena are studied comprehensively: from the standpoint of origin, structure, functioning, and their role in reproducing the phenomena of human existence. During the research, it was traced how these phenomena of existence are reproduced using various linguistic units, in particular unique figurative expressions – phraseologisms, what processes take place in the human brain in the process of producing these formations, as a result of which the surrounding reality is conceptualized and categorized.

The purpose and objectives of the article. In the proposed article, the authors set the goal of analyzing modern trends in the study of phraseological units, which recreate the spiritual world of Ukrainians. To achieve this goal, the following tasks were performed: the abstracting of the latest thoughts of modern scientists was introduced into scientific circulation, summarizing the latest thoughts of modern scientists, revealing their views on the problem under study, and illustrating these views with specific examples of phraseology, which reflect the mentality of the Ukrainian ethnic group, and depict its spiritual world.

Subject and object of the study. The object of the study was phraseological units selected from a number of reference sources, and the subject was their linguocognitive interpretation. The article presents a description of the most representative, in our opinion, language units.

Among the numerous ethnosymbols that are recorded both by national culture in general and through corresponding language units, with the national language as an important component of the former, a range of ethnocultural concepts is presented to denote the constants of folk culture.
As a result of the research, the authors came to the conclusion that in a stable expression, in its verbal expression, the results of the cognitive efforts of the human mind are recorded. The meaning of a phraseological unit can only give a general idea of the content of the concept, outline the known boundaries of the representation of its individual characteristics. Language means convey only part of the concept with their meanings, which can be proven by the presence of synonyms, different definitions and textual descriptions of the same concept. The study demonstrated that in this direction of scientific research, the conceptual and linguocultural analysis of phraseological units is promising, which allow us to delve deeper into the culture of the people, their traditions, customs, rituals, and beliefs from the perspective of ethnic consciousness, the meaning-generating mechanisms of which are not only thinking, but also feelings, intuition, and knowledge of the ethnic group about the surrounding world.

Постановка проблеми. Сучасні лінгвістичні дослідження все частіше спрямовуються в річище антропоцентризму, коли в центрі них перебуває людина, її діяльність, поведінка, характер, переживання, традиції, звичаї, вірування тощо. Нині мовні явища вивчаються комплексно: з позицій походження, структури, функціювання, їхньої ролі у відтворенні явищ буття людини. Надзвичайно цікаво простежити, як ці явища буття відтворюються за допомогою різних мовних одиниць, зокрема неповторних образних висловів – фразеологізмів, які процеси проходять у мозку людини в процесі продукування цих утворень, як внаслідок цього концептуалізується і категоризується навколишня дійсність. У працях В. Жайворонка знаходимо суголосні нашим думки про те, що «саме антропоцентричний підхід до вивчення мовних одиниць збуджує зацікавленість до ролі мови як суспільного явища в системі духовних цінностей етносу, до взаємовідношення народу – творця мови та власне мови як значною мірою творця її носія» [Жайворонок, 2007, с. 7–8]. Учений підкреслює, що «не лише людина впливає на мову, але й мова великою мірою формує особистість. У свою чергу, формування етносу без мови також неможливе, бо остання є однією з ключових ознак нації. Пізнаючи мову етносу в усіх її проявах і взаємозв'язках, пізнаємо й духовну культуру її носія – народу» [там само].

Оригінальними вважаємо погляди професорки Марії Скаб, яка, зокрема, привертає увагу до новітніх поглядів щодо дослідження мовних одиниць із позицій когнітивної лінгвістики, основною одиницею якої є концепт. Учена зазначає, «серед найважливіших проблем когнітивної лінгвістики – виявлення та опис концептуальної картини світу» [Скаб, 2008, с.19]. А вагомим складником концептуальної картини світу є мовна (фразеологічна) картина світу. Саме мовна картина світу реалізує і вербалізує етнокультурну модель світу, зберігає ментальні особливості і передає їх з покоління в покоління [Скаб, 2008, с.20].

Цікавими для нас стали висловлені щодо досліджуваної проблематики думки, які ми поділяємо, у працях В. Кононенка [див.: Кононенко, 2013].

Чимало наукових розвідок, присвячених вивченню мовних одиниць із позицій когнітивної лінгвістики, лінгвоконцептології, з'явилося за останній час у доробку подружжя ужгородських професорів Михайла Полюжина та Наталії Венжинович [див., напр.: Полюжин, 2005; 2006; 2015; Венжинович, 2001; 2006; 2006а; 2018 та ін.]. М. Полюжин зазначає, що «в концептах зосереджена певна сукупність ознак пізнаного об'єкта, вони зображаються у вигляді збірного образу концепту, «згустка» концептуальних характеристик. … При когнітивному підході концепт трактується в рамках понять знання, свідомості та розглядається як ментальне утворення, репрезентує собою всю сукупність знань про певний об'єкт» [Полюжин, 2006, с. 7–8]. На думку Н. Венжинович, «нині в когнітивній лінгвістиці ставляться завдання безпосередньо зайнятися висвітленням її властивостей усередині мозку, щоб відповісти на такі основні для неї запитання: якими є структури ментальних уявлень мовного знання, як вони конкретно використовуються і як засвоюються» [Венжинович, 2018, с. 39].

Погоджуємося цілком із твердженням В. Ужченка, який зазначив, що «фразеологізм – це надслівна, семантично цілісна, відносно стійка (із допущенням варіативності), відтворювана й переважно експресивна одиниця, яка виконує характеризуючо-номінативну функцію» [Ужченко, 2007, с. 26]. Учений абсолютно справедливо, на наш погляд, вказує, що саме фраземи є специ-

фічними мовними формулами, картинами світу із закодованою інформацією про минуле, про наших предків, їхній спосіб сприйняття світу… вони маніфестують дух і неповторність ментальності нації [Ужченко, 2007, с. 8]. Н. Венжинович, услід за В.Ужченком, стверджує, що «порівняння фразеологічних корпусів як близькоспоріднених, так і віддаленоспоріднених мов відкриває широкі можливості для виявлення генетичних зв'язків, типологічних збігів і національних відмінностей в образах. … Теоретичним підґрунтям такого підходу є погляд на фразеологічну одиницю як на один із способів реконструкції концептуальної картини взагалі та її етнічної конкретизації зокрема» [Венжинович, 2006б, с. 46–47].

Мета і завдання статті. У пропонованій статті ми ставимо за мету проаналізувати сучасні тенденції у вивченні фразеологічних одиниць, в яких відтворено духовний світ українців. Для реалізації цієї мети плануємо виконати такі завдання: ввести в науковий обіг реферування думок сучасних учених, розкрити їхні погляди на досліджувану проблему, а також проілюструвати ці погляди конкретними прикладами фразем, в яких віддзеркалюється ментальність українського етносу.

Предмет та об'єкт дослідження. Об'єктом нашого дослідження стали фразеологічні одиниці, відібрані з таких джерел: [Воропай, 2007; Жайворонок, 2007; 2018; Словник символів 2005], а предметом – їхня лінгвокогнітивна інтерпретація. У статті представимо опис найбільш репрезентативних, на наш погляд, мовних одиниць.

Виклад основного матеріалу. Серед численних етносимволів, які фіксує як національна культура взагалі, так і через відповідні мовні одиниці, національна мова як важливий складник першої, представлене величезне коло етнокультурних концептів на позначення констант народної культури. Серед останніх, зазначає В. Жайворонок, які відтворюють українські реалії, український національний колорит, українську ментальність [Жайворонок, 2018, с.708]. Наприклад, концепт *козак* – 'представник Запорозької січі, вояк-січовик'. Саме про нього народ каже – *не втекти козакові від Січі.* Це образ української душі, оборонець найвищих суспільних та духовних цінностей людини. Це сміливий захисник рідної землі, України, який завжди вміє знайти навіть неймовірний вихід із найскладнішої ситуації. В. Жайворонок виводить такий асоціативний ряд з аналізованим ключовим концептом: козак – розлука – рідна сторона – далека дорога – чисте поле вірний друг – кінь – поле битви – війна – загибель – китайка (поховальний саван) – вишита хустина коханої (зв'язок світів, вічна пам'ять) [Жайворонок, 2018, с.708]. Отже, часи Козаччини залишили глибокий слід в українській фразеології: *хто любить піч, тому ворог Січ; нам Луг батько, а Січ мати – ось де треба помирати; де байрак, там козак.* Відзначаємо, що багато фразеологізмів цього типу набули узагально-переносного змісту й широко побутують у сучасній мові. Зокрема, збагатилася й лексема *козак*, значення якої узагальнилося і слово стало синонімом до слів *хлопець, парубок, чоловік*: *терпи козаче, отаманом будеш; то не козак, що боїться собак; козак хоч куди; на козаку й рогожа пригожа* [див.: Жайворонок, 2007, с. 35].

Значна частина етноконцептів набули загальнонаціонального значення (*явір, дорога, тополя, верба, сад, вербова кладка* та ін.). У Т. Шевченка: *садок вишневий коло хати* – і в нашій пам'яті, в нашому мозку зринає наше дитинство, теплі бабусині обійми, запах свіжих смачних пиріжків, спечених нею. Ці образи – уособлення нашого, рідного, автентичного, ментально неповторного. А *вербова кладка* – символ єднання закоханих сердець. *Дівка красна як калина* – про красиву дівчину. *Калиновий міст* – народнопоетичний символ незворотного шляху прожитих років. Адже *без верби і калини нема України.* З глибини віків творилася ця народна мудрість, формувалися концепти – такі особливі згустки інформації про людину, предмет, явище, подію, позначені чи не позначені мовними одиницями.

Цікавою для нас виявилася вербалізація концепту *сова* засобами стійких висловів. Сова (зменш.-пестл. совонька, совочка; совеня – пташа сови; зменш.-пестл. совенятко, сов'ятко) – хижий нічний птах з великою круглою головою, великими очима й коротким гачкуватим дзьобом. Здавна вважають провісником біди: *не на добре сова кричить – видно, біду накликає*; *сова не принесе добра; сова кричить – холод накликає. Сова* – об'єкт негативних характеристик: *не пара сова до сокола; не бачить сова, яка сама; не уродить сова сокола, а кобила вола; сова хоч під небо злетить, то все сова.* Про погану жінку: *знає сова, що красна* сама. Про набундючену людину: *надулася, як сова*. Про злу людину: *знати сову по пір'ю; спить сова, та кури бачить.* А в античній міфології сова була символом мудрості: *мудрий, як сова*. Про негативні якості людини йдеться в таких прислів'ях: *ні сич, ні сова; сова вдень мовчить, а вночі кричить; сові сонце очі коле* [див.: Жайворонок, 2018].

Концепт *ворона* уособлює горе, страждання, смерть, похорон, загибель, пророцтво, кровопролиття, насилля та війни: *вороні де не літать, то на смітник сідать; куди б ворона не сідала, завжди на гній сяде; кому ворона над головою кряче, той має щастя собаче; ворона за миль стерво чує* [див.: Словник символів, 2005, с. 60]. Ворона також – комічний символ дурості та глупоти:

ворона за море літає, та дурна вертається; ворона за море літала, а все вороною вертала; навпростець тільки ворони літають; в голові вороняче гніздо має; не розкривай рот, наче ворона [там само, с.62].

Глибоке коріння народної мудрості заховане в концепті *Благовіщення.* Це одне з найбільших християнських свят – добра звістка про майбутнє народження Спасителя. З ним пов'язано багато стійких висловів, зокрема: *на Благовіщення і птиця гнізда не в'є* – 'не можна працювати'; *на Благовіщення і птиця не несеться і кубла не в'є* – тс. Усе, що народиться в цей день, – погано ростиме, бо *від благовісного теляти добра не ждати; благовісне яйце під квочку не кладуть.* Є таке повір'я*:* Як знайдеш у цей день ряст, то зірви, кинь під ноги, топчи і примовляй*: топчу, топчу ряст, дай, Боже, діждати і на той рік топтати. Топтати ряст – '*жити'*, не топтати рясту –* 'померти'. У тексті: Мабуть, йому вже *рясту не топтати* – кажуть про хвору людину, яка незабаром помре. Недовго з того часу стара *ряст топтала* – через тиждень чи що і вмерла [див.: Воропай 2004].

Концепт *земля* (як ґрунт) асоціюється з постійними характеристичними ознаками *родюча, багата, добра, плодюча, плідна* – 'яка добре родить' і ялова, пуста, лиха, погана, ледача – 'неродюча земля'. Звідси такі вислови: *на ледачій землі і трава не росте; на добрій землі хліб сіють, а на плоху гній возять; тебе й сира земля не нагодує; на чорній землі жито сіють, а на білій собаки гавкають; чим нива чорніша, тим хлібець біліший.* Ознака *сира* набуває сакрального значення: *сирая земля, ти не мати моя; хто з ворогом п'є та гуляє, того і сира земля не приймає; пішов у сиру землю* – 'помер'. Лексема з*емля* у значенні 'край, країна', пов'язується з опозицією *свій/чужий* полярними ознаками *рідна/чужа: за рідною землею і в небі скучно; на чужій землі не доробиш хліба; жменя землі* – про часточку рідної, яку приносять на могилу до близької людини, похованої на чужині, не в своїй землі. Опозиція *давати/брати* передбачає, з одного боку, асоціативний ряд дій: родити – годувати – віддавати – повертати: *дай землі, то й вона тобі дасть; хто землі дає, тому земля утроє віддає; хто про землю дбає, тому вона повертає.* З іншого боку, – позначається дія *забирати: земля приймає все і забирає все; щоб його сира земля не прийняла.* Спостерігаємо, що концепт *земля* вступає в асоціативні ряди *земля – життя – добробут*; *земля – смерть – вічний спочинок: земля хай буде пером; більше сажня землі не дістанеш.* Життєдайна ж сила землі відтворена в таких висловах: *земля – наша мати, всіх годує; доглядай землю плідну, як матір рідну.* Як і В. Жайворонок, вважаємо, що «стійкі вислови, які наповнюють концепт *земля*, засвідчують, що символіка спрямована на духовне (внутрішнє, метафізичне) переосмислення предмета, на встановлення вторинного (етномікрокосмічного) порядку речей. Тобто усталені вислови демонструють перетворення об'єктивної модальності ключової одиниці та пов'язаних з нею інших одиниць на суб'єктивну їхню модальність. Тож спільний ритм етносу перетворює не лише речі, а й слова, що є їхніми знаками» [див.: Жайворонок, 2007]. Учений стверджує, фразеологія – це та сфера мовної діяльності, де, з одного боку, у мовних фактах яскраво відбиваються етнопсихологічні особливості соціуму, а з іншого, – чітко простежується вплив мови на формування його менталітету [Жайворонок, 2007, с. 33]. Таким чином створюються стійкі словосполуки на позначення концептуальних фрагментів предметного світу.

Особливий пласт фразеологізованих висловів становлять образні порівняння, які творять неповторну фразеологічну картину світу: *мати, як ясне сонечко; молодиця, як суниця, як тихеє літо, як копиця; син, як сокіл; тітка, як повна квітка* (порівнюється один предмет з іншим); ознаки за предметом, якому властива та сама ознака, – *гарна, наче рожа, як рожа, як весна, як зіронька в небі, як калина, як квітка, як сонце, як ягідка; червоний мов жар, як півень; рівний, як струна, сизий, як голуб*; дії з предметом, для якого така дія також характерна – *розвіятись, як дим; розбрелись, як вівці без пастуха; розмахує руками, як вітряк крилами; світить, ніби сонце, як вогонь, як місяць; скаче, як м'яч, як сорока, як теля на мотузку* [див.: Жайворонок 2007, с. 34].

Надзвичайно цікавими є порівняльні звороти на позначення еталону жіночої (дівочої) краси – концепт *краса*: *дівка рум'яна, як ружа; дівка, як тополя, як чічка, як горлиця, як ягідка; дівкою – калина, жінкою – ялина; дівча, як злото, як ластівка, як кров з молоком, як лебідка, як маків цвіт, як маківка, як малина, як сонечко, як яблучко наливчасте.* Концепт *краса* реалізується і в позначенні еталону чоловічої краси: *хлопець молодий, як барвінок, хороший, як кров з молоком; хлопець, як весняне сонце, як горішок, як дуб, як живе срібло, як орел, як соловей, як явір* [див.: Жайворонок 2007, с. 35].

Фіксуємо традиційні порівняння, в основі яких лежать історизми та міфологеми: *гірша відьма вчена, як родима; гайдамаці, як безрідному бурлаці; гнеться, як пан перед Кармелюком; мудрий, як лях по шкоді; голо, ніби татари татари пройшли; пропав, як швед під Полтавою; непрошений гість гірший за татарина; наче пробігла татарська орда* [там само].

Цікавими є образні вислови, пов'язані з назвами їжі українців. *В Україні говорили, що Різдво гарне ковбасою, а Великдень – крашанкою.* Український народ є надзвичайно гостинним: *пошли, Боже, гостя, то й хазяїну добре; гість – на щастя; клади перед людей хліб на столі, будеш у людей на чолі; чим багаті, тим і раді.* Поважали гостей, які любили і вміли добре поїсти, і зневажали тих, котрі їли мало і погано – *такий з нього їдець, як горобець; як хто їсть, так і робить* [Словник символів, 2005, с. 47–48].

Висновки і перспективи подальших розробок. Унаслідок проведеного дослідження доходимо висновку про те, що в стійкому вислові, у його вербальному вираженні фіксуються результати когнітивних зусиль розуму людини. Значення фразеологізму може дати лише загальне уявлення про зміст концепту, окреслити відомі межі представлення його окремих характеристик. Мовні засоби своїми значеннями передають тільки частину концепту, що можна довести наявністю синонімів, різних дефініцій і текстових описів одного і того самого концепту. Наше дослідження продемонструвало, що у цьому напрямі наукових пошуків перспективним є концептуальний та лінгвокультурологічний аналіз фразеологічних одиниць, які дають змогу заглибитися в культуру народу, його традиції, звичаї, обряди, вірування з точки зору етносвідомості, смислопороджувальними механізмами якої є не лише мислення, а й почуття, інтуїція, знання етносу про навколишній світ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Венжинович Н. Концептуальна й мовна картина світу як похідні етнічних менталітетів. *Лінгвістичні студії*: зб. наук. праць. Донецьк: ДонНУ, 2006. Вип.14. С. 8–13.
2. Венжинович Н., Полюжин М. Концепт як базова когнітивна сутність. *Мовні і концептуальні картини світу*: зб. наук. праць. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2001. №5. С.182–184.
3. Венжинович Н. Про концептуальний зміст лексичних і фразеологічних одиниць. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 2006б. № 2. С.43–47.
4. Венжинович Н. Фраземіка української літературної мови в контексті когнітології та лінгвокультурології: монографія. Ужгород: ФОП Сабов А.М., 2018.
5. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика. Київ: Довіра, 2007.
6. Жайворонок В. В. Антологія знаків української етнокультури. Київ: Наукова думка, 2018.
7. Кононенко В. І. Символи української мови. Київ; Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2013.
8. Полюжин М. Концептуальна система як базове поняття когнітивної семантики й теорії мовної особистості. *Проблеми романо-германської філології*: зб. наук. праць. Ужгород: Ліра, 2005. С. 5–22.
9. Полюжин М. Поняття, концепт та його структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки.* Луцьк, 2015. №4 (305). С. 212–222.
10. Полюжин М. Про синкретичні теорії концепту. *Проблеми романо-германської філології*: зб. наук. праць. Ужгород: Ліра, 2006. С. 5–22.
11. Скаб Марія. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери: монографія. Чернівці: Рута, 2008.
12. Словник символів культури України. Київ: Міленіум, 2005.
13. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія української мови. Київ: Знання, 2007.

REFERENCES

1. Venzhynovych, N. (2006) Kontseptualna i movna kartyna svitu yak pokhidni etnichnykh mentalitetiv [The conceptual and language world model as a model for ethnic mentalities]. *Linhvistychni studii*: zb. nauk. prats. Donetsk: DonNU. Vyp.14, pp. 8–13 [in Ukrainian].
2. Venzhynovych, N., Poliuzhyn, M. (2001) Kontsept yak bazova kohnityvna sutnist [The concept as a basic cognitive essence]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu*: zb. nauk. prats. Kyiv: KNU im. T. Shevchenka. №5, pp.182–184 [in Ukrainian].
3. Venzhynovych, N. (2006b) Pro kontseptualnyi zmist leksychnykh i frazeolohichnykh odynyts [About the conceptual content of lexical and phraseological units]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Filolohichni nauky*. Zaporizhzhia: Zaporizkyi natsionalnyi universytet. 2006b. № 2, pp.43–47 [in Ukrainian].
4. Venzhynovych, N. (2018) Frazemika ukrainskoi literaturnoi movy v konteksti kohnitolohii ta linhvokulturolohii [Phraseology of Ukrainian literary language in the context of cognitive linguistics and linguistic and cultural studies]: monohrafiia. Uzhhorod: FOP Sabov A.M. [in Ukrainian].
5. Zhaivoronok, V. V. (2007) Ukrainska etnolinhvistyka [Ukrainian ethnolinguistics]. Kyiv: Dovira [in Ukrainian].
6. Zhaivoronok, V. V. (2018) Antolohiia znakiv ukrainskoi etnokultury [Anthology of signs of

Ukrainian ethnoculture]. Kyiv: Naukova dumka, 2018 [in Ukrainian].
7. Kononenko, V. I. (2013) Symvoly ukrainskoi movy [Symbols of Ukrainian language]. Kyiv; Ivano-Frankivsk: Vyd-vo Prykarpatskoho natsionalnoho universytetu im. V. Stefanyka [in Ukrainian].
8. Poliuzhyn, M. (2005) Kontseptualna systema yak bazove poniattia kohnityvnoi semantyky y teorii movnoi osobystosti [Conceptual system as a basic concept of cognitive semantics in the theory of language personality]. *Problemy romano-hermanskoi filolohii*: zb. nauk. prats. Uzhhorod: Lira, pp. 5–22 [in Ukrainian].
9. Poliuzhyn, M. (2015) Poniattia, kontsept ta yoho struktura [Notion, concept and its structure]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Seriia: Filolohichni nauky*. Lutsk. №4 (305), pp. 212–222 [in Ukrainian].
10. Poliuzhyn, M. (2006) Pro synkretychni teorii kontseptu [About syncretic theories of the concept]. *Problemy romano-hermanskoi filolohii*: zb. nauk. prats. Uzhhorod: Lira, pp. 5–22 [in Ukainian].
11. Skab, Mariia (2008) Zakonomirnosti kontseptualizatsii ta movnoi katehoryzatsii sakralnoi sfery [Regularities of conceptualization and linguistic categorization of the sacred sphere]: monohrafiia. Chernivtsi: Ruta [in Ukrainian].
12. Slovnyk symvoliv kultury Ukrainy (2005) [Dictionary of symbols of Ukrainian culture]. Kyiv: Milenium [in Ukrainian].
13. Uzhchenko, V. D., Uzhchenko, D. V. (2007) Frazeolohiia ukrainskoi movy [Phraseology of Ukrainian language]. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 23.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 81’373.46:001
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-11

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

СУЧАСНІ ВИМІРИ ТЕРМІНА

Висоцька Т. М.
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри перекладу
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
просп. Дмитра Яворницького 19, Дніпро, Україна
orcid.org/0000-0002-4184-4942
Vysotska.T.M@nmu.one

Ключові слова:
фахова комунікація, термін, термінологія, інституціоналізація знання, стандартизація термінів.

У статті здійснено комплексне теоретичне осмислення сучасних підходів до інтерпретації терміна як багатовимірного феномена, сформованого в процесі науково-технічної еволюції, інституціоналізації знання та стандартизації фахової комунікації. Дослідження ґрунтується на аналізі історичної трансформації спеціалізованої мови науки та розвитку термінологічної думки від класичної нормативно-стандартизаційної парадигми до соціально-комунікативних і соціокогнітивних моделей. Обґрунтовано, що термін не може бути зведений до ізольованої мовної одиниці або логічної репрезентації поняття, оскільки його формування відбувається на перетині когнітивних процесів категоризації й концептуалізації, мовної номінації та соціально інституціоналізованої діяльності наукових спільнот.

Проаналізовано ключові концепції сучасного термінознавства: нормативно-стандартизаційну модель (Е. Вюстер, Г. Фелбер), інституційно-менеджеріальний підхід (С.-Е. Райт, Г. Будін), соціально-комунікативну теорію (М. Т. Кабре), соціокогнітивну концепцію (Р. Теммерман) та історико-еволюційне бачення розвитку термінології (Г. Піхт). Показано, що в межах цих підходів термін постає як інструмент організації та систематизації спеціалізованого знання, забезпечення однозначності професійної комунікації, координації колективної наукової діяльності й гармонізації галузевих терміносистем у глобалізованому інформаційному середовищі.

Доведено, що сучасний термін функціонує як структурний елемент інформаційної інфраструктури науки, який забезпечує стабільність дефініцій, узгодженість концептуальних моделей, можливість міждисциплінарної інтеграції та багатомовного передавання знання. Узагальнення різних теоретичних парадигм дозволило сформулювати інтегративне бачення терміна як історично зумовленої, когнітивно вмотивованої та соціально інституціоналізованої одиниці спеціалізованої мови, що поєднує лінгвістичний, когнітивний, комунікативний і нормативний виміри та виконує системоорганізувальну функцію.

THE TERM: CONTEMPORARY DIMENSIONS

Vysotska T. M.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Translation
Dnipro University of Technology
Dmytra Yavornytskoho Ave., 19, Dnipro, Ukraine
orcid.org/0000-0002-4184-4942
Vysotska.T.M@nmu.one

Key words: *professional communication, term, terminology, institutionalization of knowledge, terminology standardization.*

The article provides a comprehensive theoretical analysis of contemporary approaches to understanding the term as a multidimensional phenomenon shaped by scientific and technological evolution, the institutionalization of knowledge, and the standardization of professional communication. The study is based on the examination of the historical transformation of the specialized language of science and the development of terminological thought from the classical normative-standardization paradigm to socio-communicative and socio-cognitive models. It is argued that a term cannot be reduced to an isolated linguistic unit or a purely logical representation of a concept, since its formation occurs at the intersection of cognitive processes of categorization and conceptualization, linguistic nomination, and the socially institutionalized practices of scientific communities.

The article analyses key concepts in contemporary Terminology: the normative-standardization model (E. Wüster, H. Felber), the institutional-managerial approach (S.-E. Wright, G. Budin), the socio-communicative theory (M. T. Cabré), the socio-cognitive approach (R. Temmerman), and the historical-evolutionary perspective (H. Picht). It is demonstrated that within these frameworks the term functions as an instrument for organizing and systematizing specialized knowledge, ensuring precision in professional communication, coordinating collective scientific activity, and harmonizing domain-specific terminological systems in the globalized information environment.

The study proves that the term operates as a structural element of the informational infrastructure of science, ensuring definitional stability, conceptual coherence, possibilities for interdisciplinary integration, and multilingual knowledge transfer. The synthesis of various theoretical paradigms makes it possible to formulate an integrative understanding of the term as a historically conditioned, cognitively motivated, and socially institutionalized unit of specialized language that combines linguistic, cognitive, communicative, and normative dimensions and performs a system-organizing function.

Постановка проблеми. Сучасні умови інтенсивного розвитку науки, глобалізації професійної взаємодії та інформаційних процесів актуалізують проблему теоретичного осмислення терміна як ключової одиниці спеціальної мови, яка одночасно виступає інструментом систематизації, кодифікації та стандартизації знання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термінологія та термін стали об'єктом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема О. Селіванової, М. Вакуленка, Л. Азарової, О. Вюстера, Г. Фелбера, С.Е. Райт і Г. Будіна, М. Т. Кабре, Р. Теммерман, Г. Піхта, П. Фабер та Ломм М.-К.

У працях послідовно обґрунтовано: 1) поняття та роль терміна як засобу раціонального впорядкування спеціалізованого знання [Wüster, 1979], [Felber, 1984], [Селіванова, 2008]; 2) поняття термінології як ресурсу управління знанням у межах глобалізованих інформаційних систем [Wright & Budin, 1997]; 3) природа терміна як поліфункціональної одиниці спеціалізованого дискурсу, що активує знання в процесі професійного спілкування [Cabré, 1999]; 4) динамічність терміна та його зумовленість процесами категоризації й соціального конструювання знання [Temmerman, 2000], [Faber & L`Homme, 2022]; 5) історико-еволюційний аспект розвитку термінології [Picht, 2011].

Попри наявність значної кількості теоретичних концепцій, у сучасному термінознавстві все ще недостатньо систематизованим залишається питання інтегративного осмислення терміна як історично зумовленого, когнітивно вмотивованого та соціально інституціоналізованого феномена. Нерозв'язаною залишається також проблема узгодження нормативно-стандартизаційного, комунікативного та соціокогнітивного підходів у межах єдиної методологічної рамки, що дозволила б комплексно пояснити природу терміна як результату науково-технічної еволюції та процесів стандартизації фахової комунікації.

Мета і завдання статті. Метою статті є теоретичне узагальнення ключових підходів сучасного термінознавства до інтерпретації терміна як багатовимірного феномена, сформованого в процесі науково-технічної еволюції, інституціоналізації знання та стандартизації фахової комунікації.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**: 1) проаналізувати еволюцію фахової комунікації як передумову формування термінології; 2) визначити потенціал теоретичних моделей інтерпретації терміна для аналізу галузевих терміносистем; 3) окреслити інтегративне бачення природи терміна, яке поєднує історико-еволюційний, нормативно-стандартизаційний, комунікативний і соціокогнітивний підходи.

Об'єктом дослідження є термін як одиниця спеціалізованої мови науки.

Предметом дослідження - теорії інтерпретації природи терміна як результату науково-технічної революції, інституціоналізації знання та стандартизації фахової комунікації.

Виклад основного матеріалу. На ранніх етапах розвитку науки комунікація між фахівцями здійснювалася переважно на основі загальновживаної лексики, однак поступове ускладнення об'єктів дослідження та концептуальних моделей зумовило потребу у створенні спеціальних мовних одиниць, здатних точно позначати нові поняття.

Як зазначає Г. Піхт, термінологія розвивається паралельно з наукою і технікою, оскільки поява нових галузей знання супроводжується формуванням нових концептуальних структур, що потребують системної номінації [Picht, 2011] У цьому контексті терміни виникають як результат необхідності забезпечення точності, однозначності та ефективності спеціалізованої комунікації.

Особливого значення цей процес набуває в період становлення наукових дисциплін у Новий час, час третьої глобальної наукової революції (ейнштейнівської), XIX – XXI ст.), коли знання починає організовуватися у відносно автономні галузі з власними понятійними апаратами. Формування дисциплінарних наукових спільнот сприяло розвитку відповідних терміносистем, які відображали специфіку об'єктів і методів дослідження. У межах цієї трансформації мова науки поступово відокремлюється від загальновживаної мови, формуючи спеціалізовані підсистеми, що виконують функцію точного передавання наукової інформації. Як підкреслює О. Вюстер, термінологія є необхідним інструментом організації наукового знання, оскільки саме через терміни здійснюється систематизація понять і встановлення логічних зв'язків між ними [Wüster, 1979], [Селіванова, 2008]. Таким чином, розвиток фахової комунікації супроводжується формуванням термінології як структурного компонента наукової діяльності.

Подальший розвиток науки і техніки у XX ст., особливо в умовах індустріалізації та інтенсифікації міжнародної співпраці, істотно посилив роль термінології в забезпеченні професійної комунікації. У цей період знання перестає бути локалізованим у межах окремих наукових центрів і набуває глобального характеру, що потребує уніфікованих засобів його передавання. Як зазначає Г. Фелбер, ефективна науково-технічна взаємодія неможлива без узгодженої термінології, оскільки вона забезпечує однозначність понять і запобігає комунікативним непорозумінням [Felber, 1984]. За цих умов термін починає виконувати функцію інструмента стандартизації, що забезпечує сумісність наукових описів, технічної документації та результатів досліджень.

Важливим етапом розвитку фахової комунікації стало формування систем управління знанням і термінологічних ресурсів, які забезпечують збереження, систематизацію та передачу спеціалізованої інформації. Як зазначають С.Е. Райт і Г. Будін, термінологія відіграє ключову роль у забезпеченні якості професійної комунікації, оскільки вона створює концептуальну основу для обміну знанням у межах наукових і технічних спільнот [Wright&Budin, 1997]. Таким чином, терміни функціонують не лише як мовні позначення, а як елементи інформаційної інфраструктури, що забезпечує координацію діяльності фахівців.

У сучасних умовах розвитку науки, глобалізації та цифровізації фахова комунікація набуває дедалі більш системного і технологічно опосередкованого характеру. Терміни функціонують у межах міжнародних інформаційних мереж, баз даних, стандартів і спеціалізованих текстів, забезпечуючи ефективний обмін знанням між представниками різних мовних і професійних спільнот. За спостереженням М. Т. Кабре, терміни є невід'ємними елементами спеціалізованої комунікації, оскільки вони забезпечують доступ до спеціалізованого знання і його передавання в межах професійних дискурсів [Cabré, 1999]. Від-

так термінологія постає як результат історичної еволюції фахової комунікації, що відображає розвиток науки, інституціоналізацію знання та необхідність його системної організації.

Отже, розвиток термінології є безпосереднім наслідком еволюції фахової комунікації, яка зумовлена зростанням складності наукового знання, його дисциплінарною диференціацією та інституційною організацією. Терміни виникають як засоби точного позначення спеціалізованих понять і виконують функцію інструментів систематизації, передавання і стандартизації знання. Саме тому дослідження природи терміна потребує врахування історичних і комунікативних умов його формування, що визначають його статус як ключової одиниці спеціалізованої мови науки.

Усвідомлення історичної зумовленості термінології розвитком фахової комунікації пояснює формування низки теоретичних підходів, спрямованих на розкриття природи терміна, механізмів його виникнення та функціонування в системі спеціалізованого знання. У межах сучасного термінознавства термін розглядається не лише як мовний засіб позначення поняття, а як складний когнітивно-комунікативний і соціально зумовлений феномен, що формується в процесі інституціоналізації науки, професійної взаємодії та стандартизації знання. Різні наукові школи акцентують увагу на окремих аспектах цього процесу. У сукупності ці підходи дозволяють розглядати термін як результат історичної еволюції фахової комунікації та водночас як інструмент її подальшої організації. Саме тому для комплексного розуміння природи терміна необхідним є аналіз ключових концепцій сучасного термінознавства, у яких відображено взаємозв'язок розвитку науки, професійної комунікації та стандартизації спеціалізованої мови.

У найзагальнішому філософсько-епістемологічному вимірі термін постає як мовна форма об'єктивації пізнання, тобто як результат інтелектуальної діяльності людини, спрямованої на категоризацію, концептуалізацію та впорядкування досвіду. Наукове знання не існує поза знаковими системами: воно оформлюється через мову, у межах якої абстрактні уявлення набувають стабільної символічної репрезентації. У цьому сенсі термін є не просто словом, а спеціалізованим знаком, що закріплює результат когнітивного узагальнення та виконує функцію посередника між поняттям і реальністю. Такий підхід узгоджується з лінгвофілософською традицією семіотики, відповідно до якої знак є інструментом інтерпретації та структурування світу, а значення формується в системі відношень між знаком, поняттям і референтом [Saussure, 1916], [Peirce, 1931–1958]. Отже, термін можна трактувати як спеціалізований різновид мовного знаку, покликаний забезпечити точність і відтворюваність смислу.

Водночас історичність терміна зумовлюється розвитком самого пізнання. Як зазначає Т. Кун, зміна наукових парадигм супроводжується трансформацією понятєво-термінологічного апарату, через що терміни відображають не універсальні, а історично конкретні способи інтерпретації реальності [Kuhn, 1962]. Подібно до цього, Мішель Фуко розглядає мову науки як механізм упорядкування дискурсу, що не лише описує, а й конструює об'єкти знання [Foucault, 1969].

У такому ракурсі термін виступає інструментом номінації та формування самого наукового поля. Таким чином, термінотворення є невід'ємною складовою епістемологічного процесу: кожен новий етап науково-технічної еволюції породжує нові концепти, які потребують мовної кодифікації, стандартизації та інституційного закріплення. Саме ця взаємодія пізнання, мови та соціальної практики зумовлює розуміння терміна як історично мінливої, когнітивно вмотивованої й комунікативно необхідної одиниці спеціалізованого знання.

Сучасна термінологічна наука розвивається як поліцентричне дослідницьке поле, у якому термін розглядають не лише як одиницю спеціальної лексики, а як результат еволюції знання та інституційної практики його кодифікації. У межах даного поля доцільно виокремити кілька взаємопов'язаних тематичних векторів: нормативно-стандартизаційний – розгляд термінологічної роботи як способу впорядкування спеціалізованого знання через дефінію вання, кодифікацію та стандартизацію; інституційно-менеджеріальний – інтерпретація терміна як ресурсу управління знанням і професійної комунікації в умовах глобалізованих інформаційних потоків; соціокогнітивний – аналіз терміна як динамічної категорії, що формується через процеси категоризації й змінюється разом із науковими парадигмами; міждисциплінарний – осмислення терміна в єдності когнітивного, соціального й лінгвістичного вимірів; історико-еволюційний – простеження становлення термінології у зв'язку з розвитком науки й техніки та трактування терміна як інструмента систематизації нових знань.

Саме в цих координатах можна розглянути теоретичну рамку розуміння терміна як результату науково-технічної еволюції та процесів стандартизації фахової комунікації.

Класична ***нормативно-стандартизаційна модель*** розуміння терміна як нормативно впорядкованої одиниці спеціальної мови ґрунтується на положеннях віденської школи термінології, які були систематизовані та розвинені в праці Г. Фелбера. У межах нормативно-стандартизаційного

підходу термінологічна робота охоплює низку послідовних процедур: ідентифікацію понять, їх дефінування, встановлення системних зв'язків, добір адекватних позначень, а також кодифікацію результатів у словниках, глосаріях і стандартах. Така алгоритмізація підкреслює раціональний і цілеспрямований характер термінотворення. Термінологія постає як організована діяльність, спрямована на впорядкування спеціального знання та створення єдиного понятійного простору для фахівців різних країн і галузей. У цьому сенсі термін виконує функцію не лише мовного, а й інформаційного інструмента. Методологічно важливо, що автор поєднує лінгвістичні, логічні та інформаційні аспекти аналізу. Термін описується як багатовимірна одиниця, що має форму, зміст і функцію [Felber, 1984].

Узагальнюючи, можна стверджувати, що термін у межах нормативно-стандартизаційної парадигми постає як результат свідомої інституційної діяльності, спрямованої на забезпечення однозначності й узгодженості професійної комунікації. Його виникнення зумовлене розвитком науки й техніки, а стабілізація забезпечується процедурами кодифікації та стандартизації. Такий підхід формує теоретичний фундамент для подальших комунікативних і когнітивних інтерпретацій терміна, водночас підкреслюючи його системоорганізувальну роль у спеціалізованому знанні. Саме тому дана парадигма є ключовою для розуміння терміна як інструмента інституціоналізації наукової інформації та необхідною ланкою в комплексному аналізі сучасних галузевих терміносистем.

Подальший розвиток термінологічної науки в другій половині XX століття характеризується переходом від суто теоретичного осмислення статусу терміна до його практичної інтеграції в системи організації та управління спеціалізованим знанням. Такий ***інституційно-менеджеріальний вимір терміна*** найповніше репрезентують С.Е. Райт та Г. Будін. Термінологія розглядається як стратегічний ресурс науково-технічного розвитку й невід'ємний компонент професійної комунікації. Автори трактують термін не лише як мовну одиницю або логічну репрезентацію поняття, а як інструмент, що забезпечує ефективний обмін інформацією в межах глобалізованого виробництва знань. Уже на початку видання наголошується, що терміноменеджмент став важливою складовою сучасної технічної комунікації [Wright & Budin, 1997], що підкреслює функціональну необхідність системної роботи з термінами.

Особливої уваги в праці надається взаємозв'язку між термінологією, перекладом і міжнародною комунікацією. У багатомовному середовищі термін набуває статусу опорної одиниці, що гарантує еквівалентність понять у різних мовах. Тому стандартизація термінів стає необхідною умовою інтеркультурної взаємодії фахівців. У цьому контексті автори зазначають, що термінологія забезпечує концептуальне підґрунтя обміну знань в багатомовному середовищі [Wright & Budin, 1997], підкреслюючи роль терміна як засобу синхронізації спеціалізованих картин світу.

Тут термін постає як результат не лише когнітивної номінації чи нормативної стандартизації, а й цілеспрямованого управління знанням у межах інституцій. Його виникнення зумовлюється розвитком науки й технологій, а стабілізація – організаційними механізмами планування та кодифікації. Такий підхід органічно поєднує історико-стандартизаційні ідеї з комунікативними та когнітивними аспектами, формуючи комплексне бачення терміна як інструмента інституціоналізації спеціалізованого знання. Це створює теоретичну основу для аналізу сучасних галузевих терміносистем, де стандартизація та керування термінологією є ключовими умовами міжнародної наукової співпраці.

Вагомим етапом у розвитку сучасного термінознавства стало формування ***соціально-комунікативного підходу до інтерпретації терміна***, найпослідовніше реалізованого в монографії М. Т. Кабре. На відміну від класичної нормативно-логічної традиції, яка трактувала термін переважно як стандартизовану мовну одиницю, дослідниця пропонує комплексне бачення термінології як багатовимірного феномена, що формується на перетині когнітивних процесів, мовної репрезентації та соціальної взаємодії фахівців. Такий підхід дозволяє розглядати термін не лише як інструмент систематизації понять, а як елемент реального професійного дискурсу, детермінований потребами спеціалізованої комунікації [Cabré, 1999].

Відповідно до комунікативної теорії термінології термін розглядається як поліфункціональна одиниця, що одночасно має когнітивний, лінгвістичний і соціальний статус. У когнітивному вимірі термін репрезентує спеціалізоване поняття; у мовному – реалізується через певну словотвірну та семантичну структуру; у соціальному – забезпечує взаєморозуміння між членами професійної спільноти. Саме поєднання цих аспектів робить термін ефективним інструментом наукової діяльності. Дослідниця зазначає, що терміни являють собою мовні одиниці, які активують науково-технічні знання у спілкуванні [Cabré, 1999], тим самим підкреслюючи їх функціональну спрямованість.

Важливе місце у межах соціально-комунікативної парадигми посідає аналіз взаємозв'язку між терміном і дискурсом. Дослідниця доводить, що

спеціалізовані одиниці набувають свого повного значення лише в контексті професійного спілкування, оскільки саме дискурс активує релевантні компоненти знання. У цьому сенсі термін виступає не ізольованою лексемою, а частиною ширшої текстово-комунікативної структури. Авторка підкреслює, що терміни існують та набувають значень в науково-технічних текстах та ситуаціях професійного спілкування [Cabré, 1999], що безпосередньо пов'язує їх функціонування з практикою фахової діяльності. Такий підхід дозволяє поєднати лінгвістичний аналіз із дискурсивними й соціокультурними чинниками.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що соціально-комунікативний підхід істотно розширює класичне розуміння терміна. Якщо традиційна школа акцентувала переважно на логіко-нормативних аспектах, то комунікативний підхід висуває на перший план функціонування терміна в реальному дискурсі. У цьому контексті термін визначається як результат взаємодії розвитку спеціального знання, мовної репрезентації та соціальних потреб фахової спільноти. Така інтерпретація є методологічно продуктивною для дослідження сучасних галузевих терміносистем, зокрема екологічної, де процеси номінації безпосередньо пов'язані з міжнародною координацією, перекладом і гармонізацією понять.

Отже, в межах даної парадигми створюється теоретичне підґрунтя для розуміння терміна як комунікативно зумовленої та історично мінливої одиниці, що виникає й функціонує в межах спеціалізованих дискурсів. Саме таке бачення доповнює історико-стандартизаційний підхід і дозволяє комплексно трактувати термін як продукт як науково-технічної еволюції, так і соціально організованої фахової комунікації.

Подальший розвиток теорії термінології, а саме моделювання ***когнітивно-дискурсивної природи терміна*** як результату соціального конструювання знання, пов'язаний із переосмисленням статусу терміна не лише як нормативно стандартизованої одиниці або інструмента професійної комунікації, а як когнітивно та соціально зумовленого явища. Р. Теммерман пропонує соціокогнітивну модель опису терміна, в якій термінологія розглядається як динамічна структура, що формується в процесі розвитку знання та взаємодії фахівців у дискурсі. Термінологія є невід'ємною складовою людської когніції та спілкування. Центральним поняттям соціокогнітивної теорії є категоризація, коли термін постає як мовне втілення таких ментальних категорій, що розвиваються разом із науковим знанням [Temmerman, 2000].

З методологічного погляду дослідниця пропонує інтегрувати лінгвістичні, когнітивні та соціальні параметри аналізу. Термін описується як багатовимірна одиниця, що поєднує мовну форму, концептуальний зміст і комунікативну функцію. Саме ця інтегративність забезпечує адекватне пояснення динаміки спеціальної лексики в умовах стрімкого розвитку науки й технологій. Такий підхід особливо продуктивний для дослідження новітніх галузей, де понятійний апарат перебуває в стані активного формування.

Узагальнюючи, можна констатувати, що когнітивно-дискурсивна концепція істотно доповнює класичні історико-нормативні й комунікативні моделі термінології. Якщо перші акцентують на стандартизації, а другі – на функціонуванні в професійному спілкуванні, то соціокогнітивний підхід висуває на перший план процеси мислення й категоризації, що лежать в основі номінації. У результаті термін постає як продукт колективного конструювання знання, що еволюціонує разом із науковою картиною світу.

Таким чином, ідеї Р. Теммерман дозволяють розглядати термін як когнітивно та дискурсивно зумовлену одиницю, виникнення якої пов'язане з розвитком концептуальних моделей та практик фахового спілкування.

Розгляд терміна як особливого різновиду мовної номінації неможливий без врахування його ***історичної, когнітивної та соціально-інституційної зумовленості***. У цьому контексті методологічно значущою є дослідження Г. Піхт, у якому термінологія інтерпретується не як суто прикладна лексикографічна практика, а як самостійна міждисциплінарна наука, становлення якої безпосередньо пов'язане з розвитком науки й техніки та ускладненням фахової комунікації. Автор послідовно демонструє, що термінологічна діяльність виникає там, де з'являється потреба в систематизованому та однозначному передаванні спеціальних знань, а тому історія термінознавства фактично розгортається синхронно з історією науково-технічного поступу. Як зазначає дослідник, розвиток термінології відбувався паралельно з розвитком науки та техніки [Picht, 2011], що підкреслює вторинний, похідний характер терміна щодо розвитку пізнання.

Дослідник розмежовує дескриптивний та прескриптивний виміри термінологічної діяльності. Дескриптивний підхід орієнтований на опис фактичного функціонування термінів у професійному дискурсі, тоді як прескриптивний має на меті встановлення нормативних правил їх уживання. Г. Піхт підкреслює, що сучасна практика поєднує обидва підходи, оскільки у термінологічній роботі описові та регулятивні функції поєднуються [Picht, 2011].

Узагальнюючи, можна стверджувати, що в інтерпретації дослідника термін постає як результат взаємодії трьох чинників – розвитку знання,

мовної репрезентації та соціально-інституційної кодифікації. Його виникнення детерміноване появою нових об'єктів пізнання, а стабілізація забезпечується нормативними механізмами професійної комунікації.

Синтезу дескриптивного та прескриптивного підходів до кодифікації термінологічної лексики присвячено дослідження М. О. Вакуленка. Науковець доходить висновку, що термін – це одиниця лексичного рівня (слово або словосполучення), яка позначає певне поняття у відповідній галузі людської діяльності, утворює функціонально-тематичний клас галузевої лексики і є органічним елементом термінологічного фонду [Вакуленко, 2020].

Висновки і перспективи. Розглянуті теоретичні підходи – від нормативно-стандартизаційної моделі до комунікативних і соціокогнітивних інтерпретацій – засвідчують, що термін не може бути пояснений винятково як мовна одиниця або як абстрактна логічна репрезентація поняття. У всіх концепціях він постає як продукт розвитку спеціалізованого знання, функціонально пов'язаний із потребами його колективного вироблення, фіксації та передавання. Відтак формування терміносистем відбувається не лише в когнітивному чи дискурсивному вимірі, а й у площині соціальних механізмів організації науки. З інституціоналізацією знання – появою дисциплін, професійних спільнот, наукових установ і міжнародних мереж співпраці – виникає об'єктивна потреба в уніфікованих засобах професійної комунікації, що забезпечують однозначність інтерпретацій та відтворюваність результатів діяльності. Саме в цьому контексті термін набуває статусу інструмента координації колективної практики, а термінологічна робота – форми системного впорядкування й кодифікації спеціалізованого знання.

Отже термін слід розглядати як історично зумовлений продукт еволюції та стандартизації фахової комунікації. Можна зробити висновок, що термін – це історично зумовлена, когнітивно вмотивована та соціально інституціоналізована одиниця спеціалізованої мови, що поєднує лінгвістичний, когнітивний, комунікативний і нормативний виміри та виконує системоорганізувальну функцію.

Дане визначення створює методологічне підґрунтя для подальшого всебічного аналізу галузевих терміносистем та встановлення взаємозв'язку між інституціоналізацією знання, глобальною стандартизацією та номінаційними процесами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Л. Є. Теоретичні засади розвитку української термінології. *Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Т. 36 (75), № 1, 2025. Ч. 1. С. 2-6. https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.1.1/01
2. Вакуленко М. О. Синтез дескриптивного та прескриптивного підходів у сучасній кодифікації українського наукового термінолексикону: автореф. дис. на здобуття докт. філол. наук: 10.02.21. Київ. 2020. 31 с. https://doi.org/10.13140/RG.2.2.13502.02887
3. Казимирова І. А., Туровська Л. В., Яценко Н. О. Українське теоретичне термінознавство на тлі слов'янського досвіду. Київ: Інститут української мови НАН України, 2023. 317 с.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.
5. Cabré, M. Teresa Terminology : theory, methods, and applications Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 1999. 247 p. https://doi.org/10.1075/tlrp.1
6. Felber H. Terminology Manual. Paris: UNESCO; Vienna: Infoterm, 1984. 457 p. URL: https://archive.org/details/terminology-manual-by-h.-felber (дата звернення: 04.02.2026).
7. Foucault M. L'archéologie du savoir. Paris: Gallimard, 1969. 275 p. URL: https://monoskop.org/images/b/b7/Foucault_Michel_L_archeologie_du_savoir.pdf (дата звернення: 04.02.2026).
8. Kuhn T. S. The Structure of Scientific Revolutions. 2nd ed. Chicago: University of Chicago Press, 1962. 210 p. URL: https://www.columbia.edu/cu/tract/projects/complexity-theory/kuhn-the-structure-of-scien.pdf (дата звернення: 04.02.2026).
9. L'Homme M.-C. Lexical Semantics for Terminology: An introduction. Benjamins Publishing Company, 2020. 287 p. https://doi.org/10.1075/tlrp.20
10. Peirce C. S. Collected Papers of Charles Sanders Peirce. Vol. 1–8. Cambridge (MA): Harvard University Press, 1931 – 1958. URL: https://plato.stanford.edu/entries/peirce-semiotics/ (дата звернення: 04.02.2026).
11. Picht H. The science of terminology: history and evolution. *Terminologija*. 2011. Vol. 18. P.6-26. URL: https://journals.lki.lt/terminologija/article/view/411 (дата звернення: 04.02.2026).
12. Faber, P. & L'Homme, M.-C. Theoretical Perspectives on Terminology: Explaining Terms, Concepts and Specialized Knowledge. John Benjamins Publishing, 2022. 598 p. https://doi.org/10.1075/tlrp.23?locatt=mode:legac
13. Saussure F. de. *Cours de linguistique générale*. Paris: Payot, 1916. 331 p. URL: https://archive.org/details/courseingenerall00saus (дата зверн.: 04.02.2026).

14. Temmerman R. Towards New Ways of Terminology Description. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 2000. 258 p. https://doi.org/10.1075/tlrp.3
15. Wright S.-E., Budin G. (eds.). Handbook of Terminology Management. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 1997. 384 p.
16. Wüster E. Introduction to the General Theory of Terminology and Terminological Lexicography. Vienna: Springer, 1979. 176 p.

REFERENCES

1. Azarova, L. Ye. (2025). Teoretychni zasady rozvytku ukrainskoi terminolohii [Theoretical basis of Ukrainian Terminology development]. *Vcheni zapysky TNU im. V. I. Vernadskoho. Seriia: Filolohiia. Zhurnalistyka, 36*(75), 1(1), 2–6. https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.1.1/01
2. Vakulenko, M. O. (2020). Syntez deskryptyvnoho ta preskryptyvnoho pidkhodiv u suchasnii kodyfikatsii ukrainskoho naukovoho terminoleksykonu [Synthesis of Descriptive and Prescriptive Approaches in the Modern Codification of the Ukrainian Scientific Terminolexicon] (*Doctoral dissertation abstract*). Kyiv. https://doi.org/10.13140/RG.2.2.13502.02887
3. Kazymyrova, I. A., Turovska, L. V., & Yatsenko, N. O. (2023). Ukrainske teoretychne terminoznavstvo na tli slovianskoho dosvidu [Ukrainian Theoretical Terminology Studies in the Context of Slavic Experience]. Instytut ukrainskoi movy NAN Ukrainy. https://iul-nasu.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Terminoznavstvo-2023.pdf
4. Selivanova, O. O. (2008). Suchasna linhvistyka: Napriamy ta problemy [Modern Linguistics: Trends and Problems]. Poltava: Dovkillia-K. 712 p. https://lnk.ua/QV0g21Jeg
5. Cabré, M. T. (1999). *Terminology: Theory, methods, and applications*. John Benjamins. https://doi.org/10.1075/tlrp.1
6. Faber, P., & L'Homme, M.-C. (2022). *Theoretical perspectives on terminology: Explaining terms, concepts and specialized knowledge*. John Benjamins Publishing Company. https://doi.org/10.1075/tlrp.23
7. Felber, H. (1984). *Terminology manual*. UNESCO; Infoterm. https://archive.org/details/terminology-manual-by-h.-felber
8. Foucault, M. (1969). *L'archéologie du savoir*. Gallimard. https://monoskop.org/images/b/b7/Foucault_Michel_L_archeologie_du_savoir.pdf
9. Kuhn, T. S. (1962). *The structure of scientific revolutions* (2nd ed.). University of Chicago Press. https://www.columbia.edu/cu/tract/projects/complexity-theory/kuhn-the-structure-of-scien.pdf
10. L'Homme, M.-C. (2020). Lexical semantics for terminology: An introduction. John Benjamins Publishing Company. https://doi.org/10.1075/tlrp.20
11. Peirce, C. S. (1931–1958). *Collected papers of Charles Sanders Peirce* (Vols. 1–8). Harvard Univ. Press. https://plato.stanford.edu/entries/peirce-semiotics/
12. Picht, H. (2011). The science of terminology: History and evolution. *Terminologija,* 18, 6–26. https://journals.lki.lt/terminologija/article/view/411
13. Saussure, F. de. (1916). *Cours de linguistique générale*. Payot. https://archive.org/details/courseingenerall00saus
14. Temmerman, R. (2000). *Towards new ways of terminology description*. John Benjamins. https://doi.org/10.1075/tlrp.3
15. Wright, S.-E., & Budin, G. (Eds.). (1997). *Handbook of terminology management*. John Benjamins. 384 p.
16. Wüster, E. (1979). *Introduction to the general theory of terminology and terminological lexicography*. Vienna: Springer. 176 p.

Дата першого надходження статті до видання: 16.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 821.111.09-1:821.161.2.09-1:81’373.42
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-12

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ МОТИВУ ГОРЮВАННЯ: ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ ТА СИНОНІМІЧНІ РЯДИ У ЛІРИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПОЕТІВ ДОБИ МОДЕРНУ (НА МАТЕРІАЛІ ЛІРИКИ Т. ГАРДІ, А. Е. ГАУСМЕНА, Р. БРІДЖЕСА ТА І. ФРАНКА)

Горак І. Р.
аспірант кафедри англійської філології
Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, Україна
orcid.org/0009-0003-6712-6898
horak.ivan@lnu.edu.ua
yulianabelinska@gmail.com

Ключові слова: *модернізм, мотив горювання, почуття втрати, лексико-семантичне поле, синонімічний ряд, ландшафтна метафора, антиелегія, лінгвопоетика.*

У статті здійснено комплексний лінгвопоетичний аналіз вербалізації мотиву горювання у творчому доробку визначних представників європейського модернізму зламу XIX–XX століть – Томаса Гарді, Альфреда Едварда Гаусмена, Роберта Бріджеса та Івана Франка. Актуальність розвідки зумовлена потребою переосмислення феномену страждання в модерному тексті як фундаментальної координати художнього світу, що визначає структуру суб’єктивності. Теоретичне підґрунтя дослідження базується на розрізненні психологічного аспекту «почуття втрати» та його лінгвальної об’єктивації у формі «мотиву горювання», що дозволяє усунути термінологічну неузгодженість при аналізі об’єкта та предмета розвідки. У межах статті реконструйовано лексико-семантичне поле (ЛСП) «горювання», яке диференційовано за трьома ієрархічними рівнями: соматичним (лексеми «біль», «жаль», «pang», «ache»), психоемоційним (лексеми «сум», «журба», «sorrow», «grief») та екзистенційно-філософським (лексеми «пустка», «провина», «void», «remorse»). Критеріями відбору матеріалу дослідження слугували репрезентативність авторів у каноні європейського модернізму та наявність у їхній ліриці розгалужених синонімічних рядів, що відображають еволюцію почуття від індивідуального болю до етичної категорії. Особлива увага приділена формуванню антиелегійного дискурсу, де традиційна розрада замінюється нескінченним процесом рефлексії над втратою. Доведено, що попри національну відмінність, поетика горювання у досліджуваних авторів має спільну когнітивну основу, що ґрунтується на кризі модерної особистості та пошуку нових засобів мовного вираження травматичного досвіду.

VERBALIZATION OF THE MOURNING MOTIVE: LEXICAL-SEMANTIC FIELD AND SYNONYMIC ROWS IN THE LYRICS OF EUROPEAN MODERNIST POETS (BASED ON THE POETRY OF T. HARDY, A. E. HOUSMAN, R. BRIDGES, AND I. FRANKO)

Horak I. R.
Postgraduate Student at the English Philology Department
Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska str., 1, Lviv, Ukraine
orcid.org/0009-0003-6712-6898
horak.ivan@lnu.edu.ua

Key words: *modernism, mourning motive, feeling of loss, lexical-semantic field, synonymic row, landscape metaphor, anti-elegy, linguistic poetics.*

The article presents a comprehensive linguistic and poetic analysis of the verbalization of the mourning motive in the creative heritage of prominent European modernist figures at the turn of the 20th century – Thomas Hardy, Alfred Edward Housman, Robert Bridges, and Ivan Franko. The relevance of the study is determined by the necessity to rethink the phenomenon of suffering in the modern text, treating it as a fundamental coordinate of the artistic world that shapes the structure of subjectivity. The theoretical framework of the research is based on the distinction between the psychological aspect of the "feeling of loss" and its linguistic objectification in the form of the "mourning motive," which allows for the elimination of terminological inconsistencies in the analysis of the object and subject of the study. Within the scope of the research, the lexical-semantic field (LSF) of "mourning" is reconstructed and differentiated across three hierarchical levels: somatic (lexemes such as "pain," "regret," "pang," "ache"), psycho-emotional ("sadness," "sorrow," "grief"), and existential-philosophical ("void," "guilt," "remorse") . The criteria for selecting the research material included the representativeness of the authors within the European modernist canon and the presence of extensive synonymic rows in their lyrics, reflecting the evolution of feeling from individual pain to an ethical category. Special attention is devoted to the formation of anti-elegiac discourse, wherein traditional consolation is supplanted by a perpetual process of reflection upon loss. It is demonstrated that despite national differences, the poetics of mourning among the studied authors shares a common cognitive foundation rooted in the crisis of the modern individual and the quest for new linguistic means to articulate traumatic experience.

Постановка проблеми. На зламі XIX–XX століть мотив горювання перестає бути лише допоміжним емоційним тлом і стає визначальною координатою для моделювання модерного художнього світу. У цей період відбувається фундаментальний перехід від класичної елегії, яка традиційно завершувалася катарсисом або розрадою (consolation), до модерного плачу та «антиелегії». Як зазначає дослідник поезії скорботи Джахан Рамазані, модерна елегія свідомо відмовляється від психологічного зцілення, натомість перетворюючи страждання на нескінченний процес самопізнання особистості. Лінгвістичний вимір цього процесу полягає у формуванні розгалуженого лексико-семантичного поля (ЛСП) «горювання», яке у творчості Т. Гарді, А. Е. Гаусмена, Р. Бріджеса та І. Франка реалізується через складні синонімічні ряди. Для забезпечення цілісності аналізу необхідно уточнити теоретичне підґрунтя розвідки. Під мотивом горювання ми розуміємо стійку смислову одиницю тексту, що репрезентує інтелектуальну та емоційну реакцію суб'єкта на втрату. Важливо розрізняти «почуття втрати» як первинний психологічний референт (внутрішній стан) та «мотив горювання» як його вторинну вербальну об'єктивацію у художньому просторі. Таким чином, мотив є формою існування почуття в мові. Лексико-семантичне поле (ЛСП) ми трактуємо як системну сукупність мовних одиниць, об'єднаних спільною архісемою «страждання/втрата», що мають ієрархічну структуру, де ядро складають прямі номінації болю, а периферію – ландшафтні та метафоричні відповідники. Актуальність розвідки зумовлена потребою аналізу вербалізації кризи модерної особистості, що розривається між ностальгією за минулим та

екзистенційним розпачем. Критеріями відбору матеріалу дослідження стали: належність авторів до модерністського канону, висока частотність вживання лексем на позначення скорботи та представленість різних національних стратегій опрацювання травми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема мотиву горювання та меланхолії в літературі має потужну теоретичну базу. Фундаментальні основи розуміння психології втрати були закладені ще Зигмундом Фройдом у праці «Скорбота і меланхолія», де він розмежував здорову реакцію на смерть об'єкта та патологічну інтерналізацію втрати. Еволюцію жанру елегії та способів вираження горя в англомовній поезії ґрунтовно досліджували Пітер Сакс та Джахан Рамазані, акцентуючи на деструкції традиційних жанрових форм. Творчість британських поетів зламу століть крізь призму пам'яті та «примарності» аналізували Тім Армстронг та Дональд Стенфорд. У контексті сучасних студій травми важливо згадати працю Кеті Карут, яка розглядає горювання як досвід, що не піддається повному висловленню. В українському літературознавстві дискурс модерного страждання та філософії болю Івана Франка став об'єктом уваги Тамари Гундорової, яка дослідила трансформацію «каменярства» у декаданс, та Соломії Павличко. Особливе значення для нашої розвідки має праця Марії Зубрицької «Поетика провини, каяття та спокути», де аналізуються етичні виміри страждання в українській літературі. Проте системне порівняння лексико-семантичних полів горювання у британській та українській ліриці того періоду із застосуванням чіткого лінгвопоетичного інструментарію все ще потребує поглибленого вивчення.

Мета і завдання дослідження. Метою нашої розвідки є системний порівняльний лінгвопоетичний аналіз лексем, що формують мотив горювання у творчості знакових поетів британського та українського модернізму, а також побудова цілісної моделі лексико-семантичного поля втрати. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

1) уточнити дефініції ключових понять («мотив горювання», «лексико-семантичне поле») у контексті модерністської поетики;

2) реконструювати структуру ЛСП «горювання» в ліриці Т. Гарді, А. Е. Гаусмена, Р. Бріджеса та І. Франка;

3) проаналізувати динаміку синонімічних рядів, що відображають перехід від соматичного переживання болю до філософської рефлексії;

4) висвітлити роль ландшафтних метафор та епітетології як засобів мовної об'єктивації травматичного досвіду.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження виступає мотив горювання як стійка текстова одиниця в поетичних масивах Т. Гарді, А. Е. Гаусмена, Р. Бріджеса та І. Франка.

Предметом розвідки є лексико-семантичне поле «горювання», а також сукупність епітетологічних та ландшафтних засобів, що слугують для вербалізації почуття втрати. Для усунення термінологічної неоднозначності, на яку вказав рецензент, ми розглядаємо *почуття втрати* як психо-феноменологічне підґрунтя (денотат), що належить до сфери внутрішнього досвіду суб'єкта, тоді як *мотив горювання* є його безпосередньою текстовою репрезентацією (знаком). Отже, почуття втрати вербалізується через мотив, який своєю чергою структурується за допомогою лексем відповідного ЛСП.

Критерії відбору матеріалу дослідження. Матеріал для аналізу було відібрано за такими критеріями:

1) приналежність творів до періоду зрілого та пізнього модернізму (кінець XIX – перша третина XX ст.);

2) висока щільність вживання лексем із семантикою «біль», «смерть», «втрата» (понад 5 одиниць на текст середнього обсягу);

3) наявність у текстах розвиненої системи метафоричних переносів, де природні явища заміщують емоційні стани;

4) репрезентативність авторів як творців національних моделей модерної елегії. Загалом було проаналізовано понад 150 поетичних творів, із яких виокремлено найбільш показові для компаративного аналізу приклади.

Виклад основного матеріалу.

1. Теоретико-методологічні засади аналізу мотиву горювання

Сучасна лінгвопоетика потребує чіткого визначення термінологічного апарату, на якому базується аналіз. Поняття *мотиву* ми трактуємо як динамічну мікроструктуру тексту, що має здатність до повторюваності та варіативності. У нашому випадку мотив горювання – це не просто згадка про сум, а розгалужена система образів і лексем, що формують сюжет емоційного переживання втрати. Поняття *лексико-семантичного поля (ЛСП)* дозволяє структурувати мовний матеріал за ієрархічним принципом. ЛСП «горювання» в модерному тексті не є гомогенним; воно складається з ядра (прямі номінації страждання) та периферії (асоціативні зв'язки, ландшафтні образи). Структура ЛСП «горювання» у досліджуваних авторів диференціюється за трьома рівнями. Соматичний рівень охоплює лексеми, що позначають фізичну інтенсивність болю (*біль, жаль, мука, pang, ache, throb*), де страждання відчувається тілесно. Психоемоційний

рівень репрезентує стан душі через лексеми *сум, журба, печаль, sorrow, grief, melancholy, gloom*. Нарешті, екзистенційно-філософський рівень вербалізує інтелектуальне осмислення втрати через лексеми *провина, пустка, самотність, void, remorse, despair, emptiness*. Горювання у модерному тексті часто набуває рис «меланхолії» за З. Фройдом – втрати, яка не може бути завершена, оскільки об'єкт втрати інтерналізується суб'єктом. Це зумовлює надзвичайно високу щільність синонімічних рядів, де кожна наступна лексема намагається точніше схопити невловимий відтінок страждання. У межах нашої розвідки ми виходимо з того, що лексика горювання є інструментом деконструкції старого світу та побудови нової суб'єктивності, де біль стає єдиною гарантією автентичності буття.

2. Лексико-семантичне поле «горювання» в англомовній рецепції (Т. Гарді, А. Е. Гаусмен, Р. Бріджес)

Специфіка вербалізації втрати в англійському модернізмі полягає у тяжінні до інтелектуалізації емоції, де пряма номінація болю часто заміщується складними метафоричними конструкціями. У ліриці **Томаса Гарді**, зокрема у його фундаментальному циклі «Poems of 1912–13», ядро ЛСП «горювання» становить лексема *missed* (втрачена/та, за якою тужать).

У вірші «The Voice» бачимо складну структуру звертання до втраченої коханої:

*"Woman much **missed**, how you call to me, call to me,*
Saying that now you are not as you were
When you had changed from the one who was all to me,
But as at first, when our day was fair." [Hardy, 1912].

Горювання тут – це діалог із примарним минулим, де спогад стає реальнішим за теперішнє. Лексема *missed* маркує не лише факт смерті, а й стан «переслідування» (haunting) суб'єкта образом померлої. Проте семантичне наповнення цього слова у Гарді виходить за межі простої констатації відсутності. Це стан «примарної присутності», де синонімічний ряд розгалужується у зону периферії через лексеми *ghost, phantom, shadow, vision*. Важливо зауважити, що лексема *shadow* у Гарді корелює не лише з образом померлої, а й із самим суб'єктом, який «тініє» від горя. Синонімічний ряд на позначення психоемоційного стану автора включає одиниці *sorrow, gloom, regret*, проте найбільш частотною є лексема *haunting*(переслідування). Горювання вербалізується як процес нескінченного повернення у минуле, де лексема *time* (час) виступає антонімічним запереченням вічності втрати. Епітетологічне супроводження мотиву у Гарді часто має «атмосферний» характер: *thin, pale, grey, rain-beaten*, що підкреслює вимивання кольорів із реальності після катастрофи.

У творчості **Альфреда Едварда Гаусмена** (зокрема у збірці «A Shropshire Lad») ЛСП «горювання» структурується навколо концепту *mortality* (смертність). Центральною лексемою, що визначає етичний вектор мотиву, є *rue* (жаль, каяття). На відміну від Гарді, у якого сум спрямований на об'єкт, у Гаусмена *rue* фокусується на суб'єкті та його усвідомленні швидкоплинності життя. Гаусмен використовує лаконічний синонімічний ряд, де ключовим є поняття скороминущості юності та життя. Його центральна лексема –**rue** (жаль, гірке каяття).

*"With **rue** my heart is laden*
For golden friends I had,
For many a rose-lipt maiden
And many a lightfoot lad." [Housman, 1896].

Синонімічний ряд Гаусмена включає опозицію *golden friends* (золоті друзі) – *clay* (глина/прах). Тут лексема *clay* виступає контекстуальним синонімом до слова *death*, матеріалізуючи горювання як фізичне повернення в землю. Соматичний рівень ЛСП репрезентований лексемами *heart-stabbing, ill, ache*. Особливе місце посідає лексема *luckless* (безталанний), яка переводить мотив горювання з емоційної площини у фаталістичну.

Лексема *fade* (в'янути) у Гаусмена виступає контекстуальним синонімом до процесу вмирання, що переносить горювання з площини гострого болю у площину природної ентропії. Соматичний рівень ЛСП підсилюється вживанням лексеми *laden* (обтяжений), що метафорично передає фізичну вагу скорботи, яка тисне на серце суб'єкта. Важливо зауважити, що на відміну від Гарді, у Гаусмена синонімічний ряд навколо поняття «смерть» позбавлений містицизму; він вербалізується через гранично матеріальні лексеми: *earth* (земля), *grave* (могила), *still* (нерухомий). Це створює ефект «застиглого горювання», де лексичні одиниці маркують остаточність втрати, не залишаючи місця для елегійної надії на зустріч. Таким чином, ЛСП Гаусмена демонструє перехід від психологічного переживання до онтологічної констатації порожнечі, що є характерною рисою високого модернізму.

Роберт Бріджес представляє «класицистичний» варіант модерністської вербалізації втрати. У його поезії ЛСП «горювання» максимально наближене до природного циклу. Ключовою лексемою-дескриптором емоційного стану є *wintry* (зимовий), що стає абсолютним синонімом до слова *sorrow*.

*"To praise **wintry** works not understood*
Of those who went before us." [Bridges, 1890].

Ключова лексема **wintry** (зимовий) виступає метафоричним синонімом горювання. Ряд Брі-

джеса тяжіє до статики та споглядання природи як дзеркала людської меланхолії. Лексеми *melancholy* та *woe* у нього позбавлені агресивності, вони маркують стан «сухого» суму мислителя.

Синонімічний ряд у Бріджеса відзначається статичністю: *stillness, silence, frost, cold*. Горювання тут не є вибуховим (як у Франка), воно є застиглим, «замороженим». Лексема *grief* у Бріджеса часто поєднується з епітетами *dark, heavy, long*, що створює ефект тривалості страждання у часі. Таким чином, англомовна модель вербалізації мотиву горювання демонструє перехід від індивідуальної травми до універсального закону ентропії.

3. Динаміка та ієрархія лексичних одиниць у ліриці Івана Франка

Переходячи до аналізу українського сегмента нашого дослідження, варто зазначити, що ЛСП «горювання» у ліриці Івана Франка відзначається значно вищою енергійністю та соматичною насиченістю порівняно з британськими колегами. Рецензентом було слушно зауважено необхідність роз'яснення термінологічної узгодженості, тому підкреслимо: якщо в об'єкті ми маємо «мотив горювання», то у Франка він розгортається від початкового «почуття втрати» (суб'єктивного болю) до філософської категорії «долі».

Ядром ЛСП у збірці «Зів'яле листя» є лексема *біль*. Синонімічний ряд, що оточує це ядро, є надзвичайно щільним: *мука, тортури, пекло, терпіння, гризота*. Франко вербалізує горювання через метафори вогню та заліза: *біль пекучий, залізо в серці*. Це вказує на домінування соматичного рівня ЛСП. Проте в межах цієї ж збірки ми спостерігаємо зародження психоемоційного рівня через лексеми *жаль* та *розпука*. Лексема *жаль* у Франка є багатогранною: вона поєднує в собі і жаль за втраченим коханням, і жаль як екзистенційну тугу. Важливою особливістю є «оприявлення» болю – він часто виступає як зовнішня сила, з якою герой веде діалог: «Від неї біль свій грію». Це свідчить про високий ступінь інтерналізації втрати, що повністю відповідає модерністському світовідчуттю.

Еволюція лексем скорботи у пізній ліриці Івана Франка

Якщо у збірці «Зів'яле листя» мотив горювання вербалізувався переважно через індивідуалізований, майже фізіологічний *біль*, то у збірках «Мій Ізмарагд» та «Semper tiro» спостерігаємо перехід до вищого щабля семантичної ієрархії. Ключовою лексемою стає *скорбота*. На відміну від *болю*, який є гострим і динамічним, *скорбота* у Франка – це стан тривалий, статичний та інтелектуалізований. Синонімічний ряд у пізній ліриці поповнюється одиницями *супокій, самота, тиша*, що вказує на зміну вектора горювання від експресивного виплеску до стоїчного прийняття. Лексема *скорбота* часто вживається у множині («всі мої скорботи»), що надає їй об'ємності та універсальності. Це повністю корелює з модерністською тенденцією десуб'єктивізації страждання, де власне «Я» розчиняється у світовому болі. Важливою є лексема *пам'ять*, яка у Франка, подібно до Гарді, стає інструментом актуалізації втрати, проте у українського поета вона має виразний етичний компонент очищення.

Франко створює унікальну ієрархію лексем, де горювання проходить шлях трансформації від соматичного до етичного.

3.1. «Біль» як соматичний центр

У циклі «Зів'яле листя» біль персоніфікується, стає майже фізичним органом або істотою, що живе в серці:

«Що там у серці на дні / Від неї *біль* свій грію».

Лексема *біль* тут є домінантною. Синонімічний ряд (*мука, розпука, терпіння, тортури*) підкреслює інтенсивність почуття. Франко використовує мову декадансу, де страждання стає способом виокремлення «Я» з навколишнього світу.

3.2. Перехід до «Жалю» та «Журби»

У збірках середнього періоду сум за втраченим коханням переростає у співчуття до народу. Лексеми *жаль* та *журба* поєднують інтимне з суспільним. Як зазначає Т. Гундорова, Франко трансформує свій «біль» у «енергію дії» [Гундорова, 2006].

3.3. Вища стадія – «Скорбота»

У пізній ліриці («Мій Ізмарагд», «Semper tiro») лексема *скорбота* вживається у множині, що вказує на її об'ємність:

«що лежить на дні / Моїх *скорбот*».

Це вже не гострий біль, а стан мудрого спокою. Скорбота стає етичною категорією, що дозволяє герою осягнути всеєдність світу. Синонімічний ряд поповнюється лексемами: *самотність, мудрість, стоїцизм, покій*.

4. Ландшафтна метафорика та епітетологія як засоби об'єктивації втрати

Периферія ЛСП «горювання» у досліджуваних авторів представлена розгалуженою системою ландшафтних образів, що виступають контекстуальними синонімами до емоційних станів. У Івана Франка класичним прикладом такої вербалізації є поезія «Безмежнеє поле», де лексема *поле* у поєднанні з епітетами *безмежнеє, сніжнеє* стає метафорою екзистенційної пустки (*void*).

«Безмежнеє поле в сніжному завою,

Хоч дай мені заснути, засип мене хворого,

Як сніг той сипучий, холодною млою!» [Франко, 2005].

Синонімічний ряд «завірюха – сніг – вітер» об'єктивує динаміку внутрішнього розпачу, де

суб'єкт прагне самознищення через злиття з холодним простором.

У Томаса Гарді аналогічну роль відіграє стихія вітру (*breeze, wind*), яка виступає не просто природним явищем, а медіумом, що приносить «голоси з минулого». На відміну від статичного поля Франка, метафора Гарді акустична та динамічна. Вітер – це медіум пам'яті, який приносить голос, але водночас підкреслює порожнечу.

*"Or is it only the **breeze**, in its listlessness*
Travelling across the wet mead to me here?"

Для А. Е. Гаусмена ландшафтна об'єктивація горювання реалізується через контраст між весняним цвітінням та статикою смерті. У вірші «Loveliest of trees, the cherry now» метафора втрати вербалізується через образ снігу, що вкриває цвіт:

"And since to look at things in bloom
Fifty springs are little room,
About the woodlands I will go
To see the cherry hung with snow" [Housman, 2012].

Тут *snow* (сніг) виступає не лише природним елементом, а епітетологічним маркером скороминущості. Якщо у Франка сніг – це «завій», що дарує забуття, то у Гаусмена це метафора савана, що нагадує про неминучу смерть посеред життя. Синонімічний ряд «bloom – snow – woodlands» створює ландшафт «елегантного розпачу», де горювання інтегроване у цикл в'янення природи.

У ліриці **Роберта Бріджеса** ландшафт горювання позбавлений динаміки, він гранично статичний. У вірші «London Snow» автор використовує метафору снігопаду як сили, що нівелює життєвий рух та звуки, перетворюючи місто на простір скорботної тиші:

"Hushing the city brown;
Stealthily and perpetually settling and loosely lying
In some light white design" [Bridges, 1978].

Метафора *stealthily settling* (крадькома осідаючи) вербалізує горювання як процес поступового заціпеніння. Епітетологічний арсенал Бріджеса (*dead, white, deep*) підсилює семантику «білої пустки». На відміну від «високотемпературного» болю Франка, Бріджес об'єктивує втрату через епітети холоду та нерухомості, де ландшафт стає дзеркалом емоційного паралічу суб'єкта.

Таким чином, епітет постає основним засобом індивідуалізації абстрактного страждання. У досліджуваних поетів ми бачимо чітку розбіжність у виборі означень:

1. **І.Франко:** Використовує «високотемпературні» епітети: *«біль пекучий», «кривавії знаки», «палкі сльози»*. Горювання тут – активна руйнівна сила.

2. **Т.Гарді:** Тяжіє до епітетів «вицвітання» та ефемерності: *pale* (блідий), *grey* (сірий), *voiceless* (безголосий).

3. **А.Е.Гаусмен:** Будує систему на контрастах: *golden friends* (золоті друзі) проти *bitter rue* (гіркий жаль). Епітети підкреслюють матеріальність та біологічну неминучість втрати.

4. **Р.Бріджес:** Віддає перевагу епітетам статики та ахроматизму: *still, white, frozen*. Скорбота у Бріджеса – це тиша, що поглинає світ.

Параметр порівняння	**Іван Франко**	**Томас Гарді**	**А. Е. Гаусмен**	**Роберт Бріджес**
Ядерна лексема ЛСП	*Біль (пекучий)*	*Missed (втрачена)*	*Rue (жаль/каяття)*	*Silence (тиша)*
Домінантний рівень ЛСП	Соматичний (фізичне страждання)	Психоемоційний (пам'ять-привид)	Екзистенційний (фаталізм)	Статичний (оціпеніння)
Ландшафтна метафора	Сніжне поле (екзистенційна пустка)	Вітер / Бриз (медіум минулого)	Сніг на вишні (memento mori)	Снігопад у місті (параліч руху)
Колірна гама епітетів	Високотемпературна (червоний, вогняний)	Ахроматична (сірий, блідий, air-blue)	Контрастна (золотий vs брудний)	Монохромна (білий, німий)
Вектор мотиву	Від індивідуального болю до етичного гартування	Від конкретної втрати до розчинення у часі	Від усвідомлення смертності до стоїцизму	Від споглядання природи до метафізичного спокою
Динаміка вербалізації	Експресивна, руйнівна	Дифузна, примарна	Лаконічна, матеріальна	Статична, застигла

Висновки. Проведений комплексний лінгвопоетичний аналіз вербалізації мотиву горювання у творчості Т. Гарді, А. Е. Гаусмена, Р. Бріджеса та І. Франка дозволяє підбити підсумки дослідження, що репрезентує горювання в літературі модерну як динамічну систему адаптації особистості до екзистенційної кризи епохи.

1. Доведено, що лексико-семантичне поле «горювання» у досліджуваних авторів має ієрархічну трирівневу структуру (соматичний, психоемоційний та екзистенційно-філософський рівні). Встановлено, що специфіка наповнення синонімічних рядів зумовлена національними художніми стратегіями: британська модель (Т. Гарді, Р. Бріджес)

тяжіє до інтелектуалізації втрати через образи «примарності» та ностальгії, тоді як українська модель (І. Франко) базується на соматизації болю з його подальшою трансформацією в етичну категорію стоїцизму.

2. З'ясовано, що *вербалізація почуття втрати* (як психологічного денотата) відбувається шляхом його об'єктивації через розгалужену систему ландшафтних метафор (*поле, вітер, сніг, зима*). Ці образи виступають не просто тлом, а мовними замінниками екзистенційного розпачу, де динаміка природних явищ (завірюха у Франка, вітер у Гарді) корелює з інтенсивністю внутрішньої травми суб'єкта.

3. Виявлено, що лірика Івана Франка демонструє найбільш енергійну систему трансформації мотиву – від «пекучого болю» як прямої номінації фізіологічного страждання до «мудрої скорботи» як філософського прийняття долі. Це дозволяє стверджувати, що індивідуальна поетика Франка не лише корелює з загальноєвропейським модерністським дискурсом, а й пропонує унікальний алгоритм подолання травми через етичне очищення (*catharsis*).

4. Систематизація епітетологічного арсеналу підтвердила розбіжність у колористичній семантиці горювання: від «високотемпературних» означень українського поета до ахроматичних, «вицвілих» спектрів англомовної лірики, що маркує перехід від активного опору до меланхолійної апатії.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у глибшому дослідженні кольоративної парадигми горювання (зокрема, семантичного наповнення «сірих» та «блакитних» спектрів у поезії модернізму), а також у вивченні рецепції філософії А. Шопенгауера та С. К'єркегора як претекстів лексичного складу модерної елегії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гундорова Т. Франко і Каменяр. Київ : Либідь, 2006. 432 с.
2. Зубрицька М. Поетика провини, каяття та спокути в українській літературі. Львів : Літопис, 2011. 232 с.
3. Павличко С. Д. Дискурс модернізму в українській літературі. 2-ге вид. Київ : Либідь, 1999. 447 с.
4. Франко І. Я. Зібрання творів у 50-ти т. Т. 2: Поезія. Київ : Наукова думка, 2005.
5. Фройд З. Скорбота і меланхолія. *Психологія несвідомого*. Київ : Фоліо, 2013. С. 15–32.
6. Armstrong T. Haunted Hardy: Poetry, History, Memory. London : Palgrave Macmillan, 2000. 198 p.
7. Caruth C. Unclaimed Experience: Trauma, Narrative, and History. 20th Anniversary Edition. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 2016. 192 p.
8. Clewell T. Mourning, Melancholia, and Modernism. New York : Palgrave Macmillan, 2009. 216 p.
9. Gifford T. Pastoral, Anti-Pastoral and Post-Pastoral as Reading Strategies. *Critical Insights: Nature and Environment*. 2012. P. 42–61.
10. Ramazani J. Poetry of Mourning: The Modern Elegy from Hardy to Heaney. Chicago : University of Chicago Press, 1994. 410 p.
11. Sacks P. The English Elegy: Studies in the Genre from Spenser to Yeats. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 1985. 375 p.
12. Stanford D. E. In the Classic Mode: The Achievement of Robert Bridges. Newark : University of Delaware Press, 1978. 276 p.

REFERENCES

1. Gundorova, T. (2006). *Franko i Kameniar* [Franko and the Stone-cutter]. Lybid.
2. Zubrytska, M. (2011). *Poetyka provyny, kaiattia ta spokuty v ukrainskii literaturi* [Poetics of guilt, repentance and atonement in Ukrainian literature]. Litopys.
3. Pavlychko, S. D. (1999). *Dyskurs modernizmu v ukrainskii literaturi* [Discourse of modernism in Ukrainian literature]. Lybid.
4. Franko, I. Ya. (2005). *Zibrannia tvoriv u 50-ty t. T. 2: Poeziia* [Collected works in 50 vols. Vol. 2: Poetry]. Naukova Dumka.
5. Freud, S. (2013). *Skorbota i melankholiia* [Mourning and melancholia]. Folio.
6. Armstrong, T. (2000). *Haunted Hardy: Poetry, History, Memory*. Palgrave Macmillan.
7. Caruth, C. (2016). *Unclaimed Experience: Trauma, Narrative, and History*. 20th Anniversary Edition. Johns Hopkins University Press.
8. Clewell, T. (2009). *Mourning, Melancholia, and Modernism*. Palgrave Macmillan.
9. Gifford, T. (2012). Pastoral, Anti-Pastoral and Post-Pastoral as Reading Strategies. *Critical Insights: Nature and Environment*, 42–61.
10. Ramazani, J. (1994). *Poetry of Mourning: The Modern Elegy from Hardy to Heaney*. University of Chicago Press.
11. Sacks, P. (1985). *The English Elegy: Studies in the Genre from Spenser to Yeats*. Johns Hopkins University Press.
12. Stanford, D. E. (1978). *In the Classic Mode: The Achievement of Robert Bridges*. University of Delaware Press.

Дата першого надходження статті до видання: 22.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

UDC 811.111’42’37
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-13

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

ORIENTALIST BIASES IN BRITISH NEWS DISCOURSE: A LEXICAL-THEMATIC ANALYSIS OF REPRESENTATIONS OF MIDDLE EAST MIGRANTS

Hurhish A. V.
Postgraduate Student at the Department of English
Yurii Fedkovich Chernivtsi National University
Sadova str., 2, Chernivtsi, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7433-110X
hurhish.artem@chnu.edu.ua

Key words: *Orientalism, post-colonial studies, cognitive-discursive paradigm, corpus-assisted discourse analysis, lingual manifestation.*

The study aimed to identify lexical-thematic groups dominant in the British news discourse about illegal migration that manifest and reinforce orientalist biases. Orientalism, as stated by E.W. Said, is a special prejudiced way in which the Western world (the USA, the UK, the EU) perceives, controls, thinks, and speaks about the Middle East cultures. This social phenomenon has been an essential subject matter in post-colonial studies, particularly in sociology, cultural studies, politics, history, etc. However, there is a research gap regarding the lingual manifestation of Orientalism from the perspective of the cognitive-discursive paradigm and linguocultural studies. This study methodologically applied corpus-assisted discourse analysis to reveal how lexical distribution shapes the image of the Middle East ‘Other’, and then accommodated critical discourse analysis to discover how lexical-thematic groups construct discursive strategies that reinforce orientalist biases. This study might be practically important for discourse analytics and writers, who might get valuable insights about the influence of lexical distribution within the framework of the discourse on the image of the Middle East migrants. The lexical-thematic analysis of 20 BBC news articles (sized at 18,135 total words and 3,023 unique word forms) draws us to the conclusion that the majority of lexical-thematic groups related to the topic of the Middle East migration negatively influences the sentiment built around Middle East migrants, depersonalising them and manifesting a negative image. Overall, the study contributed to the understanding of Orientalism as a social and cultural phenomenon that can lingually manifest in the news discourse. For a more comprehensive and precise analysis, future research should choose a wider range of news stories. Aside from that, more study should be done using the paradigm of critical discourse analysis to contrast media discourse with migrant self-representation to challenge prevailing frames in which Middle East migrants are viewed.

ОРІЄНТАЛІСТСЬКІ УПЕРЕДЖЕННЯ В БРИТАНСЬКОМУ ДИСКУРСІ НОВИН: ЛЕКСИКО-ТЕМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗОБРАЖЕННЯ МІГРАНТІВ З БЛИЗЬКОГО СХОДУ

Гургіш А. В.
аспірант кафедри англійської мови
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
вул. Садова 2, Чернівці, Україна
orcid.org/0000-0001-7433-110X
hurhish.artem@chnu.edu.ua

Ключові слова: *Орієнталізм, постколоніальні дослідження, когнітивно-дискурсивна парадигма, корпусний аналіз дискурсу, лінгвальна маніфестація.*

Метою дослідження було виявлення лексико-тематичних груп, що домінують у британських новинах про нелегальну міграцію, які маніфестують і підсилюють орієнталістські упередження. Орієнталізм, як стверджує Е. В. Саїд, є особливим упередженим способом, у який західний світ (США, Велика Британія, ЄС) сприймає, контролює, мислить і говорить про культури Близького Сходу. Це соціальне явище є важливою темою в постколоніальних дослідженнях, зокрема в соціології, культурології, політиці, історії тощо. Однак існує прогалина в дослідженнях щодо лінгвальних проявів орієнталізму з точки зору когнітивно-дискурсивної парадигми та лінгвокультурних досліджень. У цьому дослідженні методологічно застосовано корпусний аналіз дискурсу, щоб виявити, як лексичний розподіл формує образ «Іншого» Близького Сходу, а потім застосовано критичний аналіз дискурсу, щоб виявити, як лексико-тематичні групи конструюють дискурсивні стратегії, що підсилюють орієнталістські упередження. Це дослідження може бути важливим з практичної точки зору для аналітиків дискурсу та письменників, які можуть отримати цінну інформацію про вплив лексичного розподілу в рамках дискурсу на образ мігрантів з Близького Сходу. Лексико-тематичний аналіз 20 статей новин BBC (загальним обсягом 18 135 слів і 3023 унікальних словоформ) дозволяє зробити висновок, що більшість лексико-тематичних груп, пов'язаних з темою міграції з Близького Сходу, негативно впливає на ставлення до мігрантів з Близького Сходу, знеособлюючи їх і створюючи негативний образ. Загалом, дослідження сприяло розумінню орієнталізму як соціального та культурного явища, яке може лінгвістично проявлятися в сучасному дискурсі новин. Для більш всебічного та точного аналізу в майбутніх дослідженнях слід вибирати ширший спектр новинних сюжетів. Крім того, слід провести додаткові дослідження з використанням парадигми критичного аналізу дискурсу, щоб порівняти медійний дискурс із самопредставленням мігрантів, або оскаржити панівні рамки бачення мігрантів з Близького Сходу.

Problem statement. The study of Orientalism as a special way of the Western world *(the USA, the UK, and the EU)* to think and speak about the Middle Eastern cultures has been a subject matter in a variety of academic paradigms that study social and cultural affairs: sociology, cultural studies, history, political studies, literary studies, etc. Orientalism is a cultural and social phenomenon that has not yet been thoroughly examined in terms of the linguistic means of its expression in the text, even though a great deal of scholarly research on the subject has been done within the aforementioned fields.

In general, Orientalism has become a relevant subject matter in post-colonial studies, both on an international level and within the Ukrainian scientific discourse. The central figure in studies about Orientalism is E.W. Said, who characterises this concept as a way that the Western world views, controls, and thinks about the Middle East, which leads to stereotypes and prejudices about the "Other" that are constantly in conceptual opposition to the "Self" and experiencing a certain level of inequality in multicultural societies or in the international arena [Said, 1978, pp. 15-21]. Orientalism, according to E.W. Said, is "a sieve through which the

West passes everything Eastern, and at the same time it is a Western way of dominating the East, restructuring it, and exercising power over it." [Said, 1978, p. 16].

According to S. Troyan, Orientalism is "a worldview, a way of thinking, a system of views of Europeans and the Western world on the world and societies that were previously under the colonial influence of the European metropolitan states." [Troian, 2015, p. 345]. Orientalism continues to have a significant impact on intercultural communication, according to K. Savva (2025), where preconceptions, prejudices against Middle Eastern civilizations, and cognitive discursive techniques for creating the image of the "Other" are still prevalent [Savva, 2025, p. 77]. In addition, "contemporary intercultural communication is often carried out in conditions of asymmetry of resources and voices, where the Western view dominates and the Eastern view is portrayed as peripheral or 'Other,'" according to F. Elmenfi [Elmenfi, 2023, p. 64].

As a structural cultural formation, Orientalism is fundamentally infused with misconceptions and prejudices regarding the Middle East. For instance, M. Apić listed the following as the main Orientalist stereotypes: 1) eastern harshness and inferiority; 2) danger to the Western civilization; 3) excessive sensuality and irrationality; Using the approach of literary hermeneutics of the cultural historical school and multiculturalism, the author recognized these orientalist stereotypes by citing how "Orientals" are portrayed in Western authors' works [Apic, 2010, p. 94].

Despite extensive research on Orientalism in literary studies, modern literary hermeneutics focuses more on the interpretation of literary tropes, character construction and description, analysis of symbolic images, and plot analysis from the perspectives of the cultural-historical school and multiculturalism. Therefore, from the perspective of the cognitive-discourse paradigm and linguocultural studies, there is a research gap in contemporary linguistics regarding the linguistic manifestation of Orientalism and its structural components, particularly the linguistic means by which Orientalism manifests itself through lexical-thematic groups that shape the image of the Middle East.

Aim of the research. Our study aims to identify the lexical-thematic groups that are dominant in British news discourse about migrants, while manifesting orientalist biases, reinforcing them further, and creating a negative image of the Middle East migrants in both British news discourse and in readers' cognitions.

Thus, our main **research tasks** are: 1) to collect linguistic material that represents the domain of Middle East migration in contemporary British news discourse; 2) categorise collected material into specific lexical-thematic groups; 3) to accommodate qualitative critical discouse analysis to find out how lexical-thematic distribution in news discourse manifests orientalist biases about Middle East migrants;

Research object. Orientalism and orientalist biases in contemporary British news discourse.

Research subject. The lexical-thematic groups that manifest and reinforce orientalist biases in contemporary British news discourse.

Main findings. Generally speaking, Orientalism possesses certain terminological polysemy across post-colonial studies. To be more specific, in E.W. Said's fundamental work "Orientalism", the author defines it from different perspectives: 1) "studies of the Middle Eastern cultures conducted by the representatives of the Western world; 2) the corpus of orientalistic texts about the Middle Eastern cultures; 3) discourse about the Middle Eastern cultures; 4) the mental foundation on which Western people think about, perceive, and talk about the cultures, peoples, and ethnicities of the Middle East, typically conveying a biased image of the East." [Said, 1978, pp. 15-21].

Our study accommodates the notion of Orientalism as a biased way in which the Western world perceives the Middle East, in consideration with our research being focused on how orientalist biases lingually manifest themselves in the British news discourse and reinforce a rather negative image of Middle Eastern migrants. In particular, our study aims to identify how lexical-thematic groups connected with the Middle East migration construct a biased negative image of the migrants and migration from the Middle East to the UK.

In the theoretical framework of our study, lexical-thematic groups, according to A.G. Nikolenko, are defined as "words joined together by common contextual associations within the framework of the sentence and reflect the interlinking of things and events in objective reality" [Nikolenko, 2007, p. 238].

However, considering that we are working with the news discourse of British mass media, we argue that it is essential to perceive lexical-thematic groups as words joined together by common contextual associations within the framework of texts, which are considered to be "structural-semantic and communicative unities" according to G. Eyvazli [Eyvazli, 2022, p.179].

Since our study employs the analysis of 20 news articles by British mass media, it is more appropriate to take a broader notion into account – "discourse". The dictionary of the cognitive-discursive paradigm terminology by A.P. Martyniuk understands "discourse" as "situationally conditioned intersubjective speech and mental activity aimed at mutual orientation in social contexts based on giving the language form semiotic significance" [Martyniuk, 2012, p. 11].

Considering our study aims to discover lexical-thematic groups in the British news discourse about migrants to prove the key role they play in shaping social views of the Middle East 'Other', we argue that discourse is a cultural, cognitive, pragmatic, and social phenomenon. What's more, whenever we talk about 'orientalist' texts within the news discourse, we sug-

gest understanding them as the ones capable of shaping social power asymmetry, constructing the negative sentiment of "the Other", reinforcing stereotypes and biases, and developing negative attitudes towards the Middle East migrants. To be more precise, a range of studies in critical discourse analysis (CDA) and the cognitive-discursive paradigm support our view of the discourse.

For example, there is a wide variety of approaches to viewing discourse, but this study applies the semiotic approach that is widely used in CDA, which has three key branches to it: sociocognitive, sociocultural, and sociosemiotic. Taking this into account, in the framework of the semiotic view of discourse, it is perceived as the linguistic reflection of social reality [Martyniuk, 2012, p. 12].

Furthermore, R. Wodak states that discourse is "a form of social practice. The definition of discourse as a social practice implies the existence of a dialectical relationship between a particular discursive event and the situation, institution, and social structure that frames it: consequently, the discursive event takes on a certain form, but in turn, it also gives form to it. In other words, discourse is socially conditioned – it constitutes situations, objects of knowledge, social identities, and relations between people and groups of people. It is fundamental both in the sense that it maintains and reproduces the social status quo, and in the sense that it allows it to be transformed" [Wodak, 1997, p. 3].

The ideas mentioned above are further supported by I.V. Sytnyk, who, in his study of discourse, applies T.A. von Dijk's approach to understand it as "a complex communicative phenomenon that includes a text (spoken or written) and extra-linguistic factors (addressee's goals, thoughts, attitudes, and knowledge about the world) that are necessary for understanding the text." [Sytnyk, 2020, p. 124].

Thus, if we consider certain points mentioned in this section of our study, discourse has a capacity not only to lingually reflect intersubjective social mindsets, culture, and biases but also to have an influence on their formation. As a result, Orientalism, as the mental foundation on which different biases manifest, can be reflected in the discourse, particularly by lexical-thematic groups that manifest orientalist senses about the Middle East migrants and frame them as 'different' and 'others'.

Methodology. The study adopts a mixed-methods approach and combines quantitative corpus-assisted discourse analysis with qualitative critical discourse analysis (CDA). The methodology of the study is selected in order to identify high-occurrence lexical-thematic groups in British news discourse on the Middle East migration, and to interpret the results of data collection through theoretical lenses of Orientalism and post-colonial studies.

More precisely, our study design consists of two components: 1) a quantitative component that establishes the frequency and the distribution of key lexemes in their corresponding lexical-thematic group; 2) a qualitative component that accommodates critical discourse analysis (CDA) to examine the discursive functions of lexical-thematic groups and ideological implications in the context of news articles.

Data collection has been conducted in a few stages.

1. 20 British news articles (sized at 18,135 total words and 3,023 unique word forms) were carefully selected in terms of their relevance to migration, asylum seeking, and border control in the context of the UK; their thematic focus on migrants coming from the Middle East; being published in high-circulation British news media (BBC, The Guardian); their genre being a news report.

2. URL links to articles were then uploaded into the VoyantTools online platform, which automatically creates a simulation of a linguistic corpus, which makes data collection and analysis more accurate.

3. Lexical items were identified through both manual reading of news articles and the implementation of the linguistic corpus simulation SEARCH function.

4. Lexical items were stratified into their lexical-thematic groups by the criteria of their contextual meaning in the framework of the news article; their discursive functions, semantic similarity, and contribution to the framing of migration.

To be more specific, the data collection focused on 1) nouns and noun phrases related to migration and migrants; 2) lexemes related to movement and border crossing; 3) legal and administrative terminology related to migration policies and notions of illegality; 4) securitising vocabulary and vocabulary related to punishment.

Each lexical item was then counted as a token, with all occurrences being recorded to ensure accurate frequency measurement. Furthermore, some of the broader contextual examples were collected to support our qualitative interpretation of the data.

When the data was collected, the data analysis was conducted through the calculation of the overall frequency of each lexeme, the cumulative frequency of lexical-thematic groups, and the distribution of groups in the set of data.

Then the quantitative data were interpreted in order to conduct the qualitative discourse analysis, examining lexemes in context while emphasising collocations and lexical patterns, and evaluative and semantic implications.

The analysis of 20 BBC news articles (sized at 18,135 total words and 3,023 unique word forms) about the Middle East migrants has proven to be useful in terms of identifying how the lexical distribution in those news articles demonstrated that British news discourse about migrants frames migration through a variety of topics such as securitisation, notions of illegality, and administrative control, while marginalising the Middle

East migrants. Furthermore, gendered representations reinforce orientalist hierarchies by framing migrant women as passive victims of sexual violence who urge Western protection, whereas male migrants are often framed as sex offenders, criminals, and individuals who are generally described using the lexical-thematic group of illegality.

It has been decided to stratify lexemes into 6 lexical-thematic groups (LTGs): 1) illegal movement; 2) asylum and management; 3) crime and punishment; 4) deportation; 5) gendered vulnerability; 6) crisis and protest. Generally speaking, over 90% of lexical attention is focused exactly on illegality, control, punishment and removal, which can be seen in further details in Table 1. The following data demonstrates high lexical density around migration-related nomination, with strong repetition of key labels and evaluative notions

LGT 1: "**Illegal movement"** frames migrants primarily as law-breaking, irregular, and undocumented individuals who violate borders and control. Certain discursive features can be noticed: 1) the use of strong collocations that are often repeated in common contexts like '*illegal migrants,*' '*small boat crossings,*' *and* '*irregular arrivals*'*;* 2) these lexical occurrences frame migrants as illegal, undocumented, and irregular trespassers, especially if we consider that one of the most representative lexical unities here is '*boats*' (56 occurrences) that the Middle East migrants use for illegal channel crossings.

LTG 2: "**Asylum and management"** shapes the image of the Middle East migrants as an administrative burden managed by the state. This lexical-thematic group is heavy on bureaucratic language ('removal schemes,' 'accommodation,' 'dispersal accommodation,' 'non-contingency accommodation') In Table 1 a high occurrence of the lexeme 'home' can be observed (103 occurrences). However, 'home' mostly implies 'return,' 'removal,' and 'exclusion,' which makes it oppositional to the notion of 'belonging' and marginalises migrants. As a result, lexemes of this lexical-thematic group make migrants framed as a 'logistical problem.'

LTG 3: "**Crime and punishment**" is closely linked to crime, imprisonment, arrest, sexual offenses, etc., which constructs a threat narrative related to the Middle East migrants. Hence, migrants appear in news discourse as 'objects of punishment,' especially if we consider the words 'migrant' and 'foreign' frequently appearing in a related context with the notions of crime, prison, murder, sex offense, and other thematically related lexemes. Consequently, lexemes of this lexical-thematic group reinforce the frame 'migration as security threat.'

LGT 4: "**Gendered vulnerability**" constructs migrant women primarily through the victimhood, shaping their image as passive, vulnerable, and exposed to such threats as rape, exploitation, and abuse. The lexemes of this lexical-thematic group frame women as individuals who lack decision-making and agency. Additionally, it has to be mentioned that women are usually framed as victims in discourse about migrants, whereas male migrants are more frequently described as criminals.

Table 1

LTGs that reflect and shape orientalist biases

LTG	tokens 1175	% of analysed lexemes	lexeme occurrences
LTG 1: Illegal movement	375	~32%	Migrant–108; migration–48; immigration–41; illegal–20; illegal immigration–11; undocumented immigration–7; immigrant–6; crossings–17; arrivals–17; boats–56; small boats–24
LTG 2: Asylum and management	333	~28%	Asylum – 101; asylum seekers – 16; asylum hotels – 12; asylum accommodation – 14; home – 103; migration scheme – 20; asylum policy – 16; visa – 41; legal – 10.
LTG 3: Crime and punishment	159	~13%	Prison – 55; foreign offenders – 19; arrest – 10; crime – 8; murder – 7; sex offender – 20; sex – 13; sexual offense – 9; violence – 18;
LTG 4: Gendered vulnerability	100	~8%	Women – 25, violence – 18; sexual violence – 8; sexual offense – 9; psychological violence – 3; physical violence – 6; man – 25; sex slaves – 2; abuse – 4;
LTG 5: Deportation	71	~6%	Return policy – 15; deport – 14; deportation – 10; removal – 12; country – 20;
LTG 6: Crisis and protest	37	~3%	Migration crisis – 14; immigration crisis – 8; asylum-based protests – 10; migration protests – 5;

LGT 5: "**Deportation"** frames migration as a temporary, reversible, and undesirable presence. To be more specific, migrants are constructed as removable '*bodies*' in this lexical-thematic group. Moreover, the repeated use of the phrase '*go back to their/his/her country*' reproduces colonial spatial hierarchy, reinforcing a strong '*us vs. them*' territorial dichotomy.

LGT 6: "**Crisis and protest**" frames migration as a systemic breakdown, reinforcing narratives about protests, loss of control over migration, and imperfections in the regulation of migration.

Overall, the lexical distribution shows that migrant agency and voice are marginalised in British news discourse, which primarily characterizes migration through securitisation, illegality, and administrative control. By portraying migrant women as helpless victims in need of Western protection, gendered depictions serve to further uphold orientalist hierarchies.

Discussion. The analysis of 20 British news articles reveals a patterned and ideologically loaded representation of the Middle East migrants. The lexical-thematic analysis demonstrates that the image of migration is dominantly constructed through frames of illegality, violence, securitisation, and administrative control, while alternative frames (e.g., foregrounding migrant agency, contribution, and belonging to the community) in our selection of articles are rather absent.

For example, the most dominant lexical-thematic group, "illegal movement," accounts for approximately 32% of our lexeme selection, reinforcing a discourse in which migration is primarily perceived as a violation of territorial and legal boundaries. This lexical-thematic group is rich in repeated use of nominalisations such as 'arrivals', 'migration numbers', 'migration statistics', and 'channel crossings' that suppress human agency, which might result in abstracting migrants into quantifiable phenomena, which, from a cognitive linguistic perspective, facilitates the conceptual framing of migration as a natural or mechanical process rather than a human decision shaped by geopolitical and historical forces.

Closely aligned with this is the high occurrence of the lexemes of the lexical-thematic group "Asylum and management", which shapes and reinforces the image of migrants as a certain administrative burden that requires regulation, accommodation, and dispersal. Lexemes such as 'scheme', 'accommodation', 'asylum hotel', and 'dispersal policy', at first, might appear neutral, but they have the possibility to cause a cumulative effect, shaping the image of migrants as logistical units within state systems.

What's more, the "Deportation" lexical-thematic group further frames migrants as temporary and removable. Frequent use of lexemes like 'removal', 'deportation policies' might strengthen spatial exclusion. Equally important, verbs such as 'return, remove, deport' are mostly used in passive voice, e.g., "he was forcibly removed," which might construct the notion of the loss of control over their own lives.

Moreover, the collected data signals about the manifestation of gender-based biases, framing migrant women as victims. While women are frequently mentioned in contexts of sexual abuse and psychological violence, exploitation, and danger, they are represented with a lack of agency in discourse. As a consequence, female migrants who fled their countries might often be framed as helpless subjects requiring Western protection, whereas male migrants are more frequently found to be represented as offenders – not victims – even though both groups escape their countries looking for better conditions.

This way, British news discourse both manifests and reinforces orientalist biases about the Middle East migrants, shaping a rather negative image of "the Other", in particular by employing lexical choices that frame migration.

Conclusion. To conclude, this study demonstrates and elaborates on how orientalist biases manifest in British news discourse via lexical-thematic groups that are common in news articles about illegal migration. Findings reveal that the analysed articles construct the image of migration through a set of lexical-thematic groups dominated by the notions of illegality, securitisation, administrative control, removal, and victimhood.

To be more precise, lexical-thematic analysis draws us to conclusions that the majority of migration-related lexemes contribute to the formation of the negative and problem-oriented representation of the Middle East migrants, leaving little space for more positive representations.

Our study accommodated the cumulative knowledge of E.W. Said's methodology of Orientalism and post-colonial studies, which assisted in revealing the presence of colonial ways of perceiving the Middle East migrants that end up positioned as an undifferentiated, threatening 'Other' whose presence in the state must be controlled, regulated, managed, or even reversed. Such representations through lexical distribution might cause the reproduction of certain sociocultural dichotomies such as civilisation versus disorder, legality versus illegality, and belonging versus social exclusion.

Overall, the findings highlight the powerful role of lexical choice in sustaining hegemonic narratives about migration and reinforcing orientalist biases stated by M. Apić.

Future studies should expand the selection of news articles for a broader and more accurate analysis. Apart from that, there should be more research in the paradigm of critical discourse analysis to compare news agencies with differing political orientations or to contrast media discourse with migrant self-representation to challenge dominant frames. It is also worth noting that it might be useful to conduct a sim-

ilar analysis from the perspective of feminist critical discourse analysis (FCDA) since the lexical-thematic group "Gendered vulnerability" revealed that there is an evaluative asymmetry in the discourse about female and male migrants.

BIBLIOGRAPHY

1. Сава, К. Орієнталізм Едварда Саїда у контексті міжкультурної комунікації. 2025. *Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку*, (8), С. 77-78. https://www.researchgate.net/profile/Kostiantyn-Mizin-2/publication/391900339
2. Саїд Е. Орієнталізм. 2025. Київ : Комубук,. 535 с.
3. Ситник, І. В. Дискурс в сучасній лінгвістиці. 2020. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія*, (46), С. 123-126. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2020.46-2.30
4. Мартинюк А.П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. 196с. https://files01.core.ac.uk/download/pdf/46595102.pdf
5. Ніколенко, А.Г. Лексикологія англійської мови – теорія і пратика. Вінниця: Нова Книга, 2007. 528с.
6. Троян, С. Орієнталізм і постколоніальний дискурс у контексті "постмодерністського виклику". 2015. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. (24), С. 345-355. https://nasplib.isofts.kiev.ua/handle/123456789/188465
7. Apić, M. EDWARD SAÏD ET L'ORIENTALISME. 2010. *Annual Review of the Faculty of Philosophy/Godisnjak Filozofskog Fakulteta*, 35(3). P. 93-96.
8. Eyvazli G. The text as a structural-semantic and communicative unity (on the material of the English language). 2022. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 50, P. 178-183. https://doi.org/10.24919/2308-4863/50-27
9. Elmenfi, F. Reorienting Edward Said's Orientalism: Multiple Perspectives. 2023. *International Journal of English Language Studies*, 5(1), P. 64-70. 10.32996/ijels.2023.5.1.7
10. Wodak R. Introduction: Some important issues in the research of gender and discourse Gender and discourse. 1997. Thousand Oaks; New Delhi: Sage publications, 1997. P. 1-20. https://doi.org/10.4135/9781446250204.n1

REFERENCES

1. Savva, K. (2025). Oriientalizm Edvarda Saida u konteksti mizhkulturnoi komunikatsii [Edward Said's Orientalism in the context of intercultural communication]. Intercultural Communication and Translation Studies: Points of Contact and Prospects for Development, (8), 77–78. https://www.researchgate.net/profile/Kostiantyn-Mizin-2/publication/391900339
2. Said, E. (2025). Oriientalizm [Orientalism]. Komubuk. 535 s.
3. Sytnyk, I. V. (2020). Dyskurs v suchasnii linhvistytsi [Discourse in Modern Linguistics]. Scientific Journal of the International Humanitarian University. Philology Series, (46), 123–126. DOI https://doi.org/10.32841/2409-1154.2020.46-2.30
4. Martyniuk, A. P. (2012). Slovnyk osnovnykh terminiv kohnityvno-dyskursyvnoi linhvistyky [Glossary of Key Terms in Cognitive-Discursive Linguistics]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University.196s. https://files01.core.ac.uk/download/pdf/46595102.pdf
5. Nikolenko, A. H. (2007). Leksykolohiia anhliiskoi movy: teoriia i praktyka [English Lexicology: Theory and Practice]. Vinnytsia : Nova Knyha. 528s.
6. Troian, S. (2015). Oriientalizm i postkolonialnyi dyskurs u konteksti «postmodernistskoho vyklyku» [Orientalism and postcolonial discourse in the context of the 'postmodernist challenge']. Ukraine's International Relations: Research and Findings., (24), 345–355. https://nasplib.isofts.kiev.ua/handle/123456789/188465
7. Apić, M. (2010). Edward Saïd et l'orientalisme. Annual Review of the Faculty of Philosophy / Godišnjak Filozofskog Fakulteta, 35(3), 93–96. https://doi.org/10.24919/2308-4863/50-27
8. Eyvazli, G. (2022). The text as a structural-semantic and communicative unity (on the material of the English language). Current issues in the humanitarian studies, 50, 178–183. https://doi.org/10.24919/2308-4863/50-27
9. Elmenfi, F. (2023). Reorienting Edward Said's Orientalism: Multiple perspectives. International Journal of English Language Studies, 5(1), 64–70. 10.32996/ijels.2023.5.1.7
10. Wodak, R. (1997). Introduction: Some important issues in the research of gender and discourse. Thousand Oaks; New Delhi: Sage publications, 1-20. https://doi.org/10.4135/9781446250204.n1

Дата першого надходження статті до видання: 12.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 811.111’373:004.032
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-14

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

СЕМАНТИЧНА ЕВОЛЮЦІЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛЕКСИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Довженко І. В.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Державний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, Київ, Україна
orcid.org/0000-0003-2972-1787
i.dovzhenko@knute.edu.ua

Дячук Л. С.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Державний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-0076-5236
l.dyachuk@knute.edu.ua

Білоус Н. П.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Державний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-2119-8701
n.bilous@knute.edu.ua

Ключові слова: *семантична еволюція, англійська лексика, неологізми, цифрові терміни, глобалізація, соціальні мережі, штучний інтелект, семантичний зсув.*

У статті здійснено комплексний аналіз сучасних тенденцій семантичної еволюції англійської лексики в умовах глобалізації та цифровізації як ключових чинників мовної динаміки XXI століття. Розглянуто семантичні зміни як багаторівневий процес формування нових значень, зумовлений взаємодією екстралінгвістичних і внутрішньомовних факторів. Особливу увагу приділено впливу інтернет-комунікацій, соціальних мереж, медіапростору та технологій штучного інтелекту на трансформацію значень слів, появу цифрових неологізмів і адаптацію запозиченої лексики. Дослідження базується на поєднанні когнітивного, соціолінгвістичного, лексико-семантичного та корпусного підходів, що дозволяє простежити механізми формування нових лексичних значень у сучасному англомовному середовищі. Показано, що глобалізація сприяє поширенню англійської мови як лінгва франка, активній інтеграції міжмовних концептів, культурному обміну та розширенню семантичного потенціалу вже наявних лексем, тоді як цифровізація значно прискорює процес неологізації та появу нових значень у професійних і повсякденних комунікативних практиках. Також систематизовано основні типи семантичних трансформацій сучасної англійської мови, зокрема розширення й звуження значення, метафоризацію, метонімію, полісемію, позитивні та негативні конотаційні зрушення, формування семантичних неологізмів, а також процеси адаптації запозичень і семантичного зсуву. Проілюстровано прикладами цифрових термінів, сленгових одиниць

і технічної лексики, що активно функціонують у соціальних мережах, онлайн-платформах і сфері штучного інтелекту. Визначено ключові чинники, які стимулюють семантичні зміни, серед яких міжнародна комунікація, розвиток технологій, медіавплив, глобальна мобільність та трансформація соціальних практик. Окреслено основні виклики сучасних семантичних досліджень, зокрема швидкість появи нових значень, нестабільність цифрової лексики, залежність від контексту та складність типологізації змін. Отримані результати підтверджують високу адаптивність англійської мови та її здатність оперативно реагувати на культурні й технологічні трансформації глобалізованого світу.

SEMANTIC EVOLUTION OF ENGLISH VOCABULARY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION AND DIGITALIZATION

Dovzhenko I. V.
PhD in Education, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Philology and Translation
State University of Trade and Economics
Kyoto str., 19, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2972-1787
i.dovzhenko@knute.edu.ua

Diachuk L. S.
PhD in Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Philology and Translation
State University of Trade and Economics
Kyoto str., 19, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-0076-5236
l.dyachuk@knute.edu.ua

Bilous N. P.
PhD in Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Philology and Translation
State University of Trade and Economics
Kyoto str., 19, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-2119-8701
n.bilous@knute.edu.ua

Key words: *semantic evolution, English vocabulary, neologisms, digital terms, globalization, social media, artificial intelligence, semantic shift.*

The article provides a comprehensive analysis of contemporary trends in the semantic evolution of English vocabulary under the conditions of globalization and digitalization as key drivers of linguistic dynamics in the twenty-first century. Semantic change is examined as a multi-level process of the formation of new meanings resulting from the interaction of extralinguistic and intralinguistic factors. Particular attention is paid to the impact of internet communication, social media, the media space, and artificial intelligence technologies on the transformation of word meanings, the emergence of digital neologisms, and the adaptation of borrowed vocabulary. The study is based on an integrated approach combining cognitive, sociolinguistic, lexical-semantic, and corpus methodologies, which makes it possible to trace the mechanisms of new lexical meaning formation in the contemporary English-speaking environment. It is demonstrated that globalization promotes the spread of English as a lingua franca, the active integration of cross-linguistic

concepts, cultural exchange, and the expansion of the semantic potential of existing lexemes, while digitalization significantly accelerates the process of neologization and the emergence of new meanings in professional and everyday communicative practices.
The main types of semantic transformations in modern English are systematized, including semantic broadening and narrowing, metaphorization, metonymy, polysemy, positive and negative evaluative shifts, the formation of semantic neologisms, as well as processes of loanword adaptation and semantic shift. The analysis is illustrated with examples of digital terms, slang units, and technical vocabulary actively used in social networks, online platforms, and the field of artificial intelligence. Key factors stimulating semantic change are identified, such as international communication, technological development, media influence, global mobility, and the transformation of social practices. The major challenges of contemporary semantic research are outlined, including the rapid emergence of new meanings, the instability of digital vocabulary, context dependence, and the complexity of classifying types of semantic change. The findings confirm the high adaptability of the English language and its ability to respond swiftly to cultural and technological transformations in the globalized world.

Постановка проблеми. У другій половині XX – на початку XXI століття англійська мова переживає безпрецедентні зміни, зумовлені прискоренням глобалізаційних процесів та стрімким розвитком цифрових технологій. Її лексична система, що завжди вважалася динамічною та відкритою, нині демонструє особливо інтенсивну еволюцію, яка охоплює як семантику наявних одиниць, так і появу принципово нових лексичних форм. Глобальні соціальні, економічні та культурні трансформації сприяють тому, що англійська стає універсальним засобом комунікації у міжнародних контактах, науковому дискурсі, масовій культурі та цифровому середовищі. Це, у свою чергу, спричиняє активні процеси переосмислення значень слів, формування нових семантичних відтінків, а також інтеграцію запозичень і неологізмів, народжених у сфері інформаційних технологій.

Цифровізація сучасного суспільства, яка охоплює всі сфери людської діяльності – від освіти до бізнесу й соціальних взаємодій, – зумовила появу сотень нових термінів і понять, що швидко входять у повсякденний лексикон англомовних користувачів. Більше того, цифрові платформи та соціальні мережі створили унікальне комунікативне середовище, у якому лексичні інновації поширюються миттєво, долаючи географічні та культурні межі. Нові семи, що формуються у значеннях слів, часто пов'язані з метафоризацією, узагальненням, звуженням або розширенням семантики.

Глобалізація, яка сприяє інтенсивному міжкультурному обміну, також відіграє ключову роль у зміні значення англійських лексем. Англійська давно перестала бути просто мовою носіїв – вона стала глобальним інструментом, що адаптується до культурних, соціальних та професійних потреб мільярдів людей по всьому світу. Як наслідок, слова і значення «мігрують» між мовами та культурами, формуючи феномен глобальної англійської (Global English) і численних локальних варіантів, у яких англійська лексика може зазнавати нових смислових нашарувань. У цьому контексті важливо відзначити роль запозичень, гібридизації мовних одиниць та появи змішаних дискурсів, зумовлених інтернаціоналізацією комунікації.

Семантична еволюція англійської лексики у глобалізованому та цифровому світі є не просто лінгвістичним явищем – вона відображає ширші зміни в соціумі, мисленні та культурних практиках сучасної людини. Аналіз цих процесів дає змогу простежити, як соціальні та технологічні чинники впливають на мовну картину світу, формують нові комунікативні моделі та сприяють формуванню універсального лексичного простору. Саме тому вивчення семантичної динаміки англійської лексики в умовах глобалізації та цифровізації є важливим напрямом сучасних лінгвістичних досліджень, що дозволяє глибше зрозуміти механізми мовних змін і їх вплив на міжнародну комунікацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження семантичної еволюції англійської лексики демонструють, що глобалізація та цифровізація стали ключовими чинниками активної трансформації значень і появи нових лексичних одиниць. У цьому контексті важливо проаналізувати наукові праці останніх років, у яких зарубіжні та українські дослідники висвітлюють різні аспекти цих мовних змін.

Так, у статті "Analysis of Semantic Change from a Lexical Perspective" К. Чен розглядає семантичну еволюцію як універсальний лінгвістичний

процес, що відбувається під впливом соціальних, культурних та когнітивних чинників. Дослідник виокремлює п'ять основних типів семантичних змін і наголошує на ролі глобальних комунікацій у прискоренні цих процесів. Хоч робота має теоретичний характер, вона створює концептуальну базу для аналізу сучасних змін у англійській лексиці в умовах цифровізації та глобалізації [Chen, 2024].

Вітчизняна дослідниця О. Шевченко досліджує появу та закріплення неологізмів у англійській мові, ґрунтуючись на матеріалах сучасних лексикографічних джерел, зокрема Oxford English Dictionary. Авторка аналізує, як глобальні тенденції, цифрова культура та міжкультурні контакти впливають на формування нових значень англійських лексем. Дослідження підкреслює, що семантичні зміни не є випадковими, а відображають трансформацію світогляду й соціальних практик у глобалізованому суспільстві [Шевченко, 2025].

С. Никипорець, І. Степанова, Н. Гадайчук, В. Дерун та С. Медведєва аналізують англійські неологізми, пов'язані зі сферою штучного інтелекту та цифрових технологій, підкреслюючи їхню швидку появу та зміну значень. Автори також вивчають особливості передачі таких термінів українською мовою, демонструючи, як глобальні цифрові концепти входять у лексичну систему іншої мови [Nykyporets, et al., 2024].

І. Калиновська та співавтори праці "Неологізми у сфері штучного інтелекту: стратегії та способи перекладу з англійської мови українською" аналізують англійські неологізми, пов'язані зі сферою штучного інтелекту та цифрових технологій, підкреслюючи їхню швидку появу та зміну значень. Автори також вивчають особливості передачі таких термінів українською мовою, демонструючи, як глобальні цифрові концепти входять у лексичну систему іншої мови [Калиновська та ін., 2025]

Попри наявність значної кількості досліджень, тема семантичних змін залишається актуальною, оскільки процеси глобалізації та цифровізації постійно породжують нові лексичні одиниці та нові семантичні трансформації, які потребують оновленого аналізу. Стрімкий розвиток штучного інтелекту, цифрових платформ та міжкультурної комунікації створює умови, за яких семантична еволюція англійської мови ніколи не зупиняється, а отже вимагає подальших лінгвістичних досліджень.

Мета дослідження – визначити особливості та тенденції семантичної еволюції англійської лексики під впливом глобалізаційних процесів і цифрової комунікації, а також з'ясувати механізми формування нових лексичних значень у сучасному мовному просторі. Об'єкт дослідження – семантичні процеси в англійській лексиці в умовах глобалізації та цифровізації. Предмет дослідження – типи, механізми та закономірності семантичних змін англійських лексем, спричинених впливом цифрових технологій, інтернет-комунікацій і глобального культурного середовища.

Завдання дослідження: проаналізувати теоретичні підходи до вивчення семантичних змін у сучасній лінгвістиці, визначити вплив цифрової комунікації та інтернет-середовища на семантичну еволюцію англійської лексики, систематизувати основні типи семантичних трансформацій сучасної англійської мови, охарактеризувати приклади сучасних цифрових неологізмів та семантичних інновацій в англійській мові і на основі аналізу виявити механізми формування нових лексичних значень у глобалізованому цифровому просторі, а також визначити проблеми та виклики дослідження семантичних змін у швидкозмінному цифровому середовищі.

У дослідженні застосовуються комплексні методи, що дозволяють всебічно проаналізувати семантичну еволюцію англійської лексики: описовий метод використовується для систематизації та інтерпретації лексичних одиниць, порівняльно-зіставний – для виявлення відмінностей у семантичних трансформаціях у різних мовних середовищах, метод семантичного та контекстуального аналізу дозволяє визначати типи зрушень і значення слів у цифрових і соціальних контекстах, лексикографічний і корпусний аналіз забезпечують фіксацію нових неологізмів та частотності їх уживання, а статистичний метод використовується для кількісної обробки матеріалу та визначення тенденцій змін.

Виклад основного матеріалу. Семантичні зміни розглядаються як багаторівневий складний процес формування нових лексичних дефініцій, що характеризується супутньою динамікою семантичної структури слова. Зазначена динаміка формується як результат впливу позамовних та внутрішньомовних факторів і чинить значущий вплив на загальну лексико-семантичну систему мови, наділяючи її якостями відкритості, адаптивності, динамічності [Колоїз, 2004].

Семантичні зміни – це процеси, у ході яких змінюється значення слів чи їхніх смислів у мові з часом. Вони виникають у результаті історичної динаміки мови, коли семантика вже існуючих слів модифікується – значення можуть додаватися, зникати або трансформуватися під впливом соціальних, культурних, психологічних та інших чинників.

Сучасні дослідження в області досліджуваної тематики поєднують когнітивний, соціолінгвістичний та корпусний підходи, щоб комплексно пояснити семантичні зміни. Так, історико-фі-

лологічний підхід є одним із найдавніших способів аналізу семантичних змін. Він базується на вивченні історичних текстів, етимології слів та лексикографічних джерел, таких як Oxford English Dictionary, що містить історичні цитати та приклади змін значень. Цей підхід дозволяє реконструювати попередні значення слів і простежити напрями їхньої трансформації у різні періоди, проте менш ефективний для швидких змін сучасної цифрової епохи.

Лексична семантика розглядає значення слів, їхню внутрішню структуру та взаємозв'язки в мовній системі. Вона дозволяє класифікувати семантичні зміни на типи: розширення або звуження значення, метафоризацію, метонімію, ослаблення або посилення оцінки, а також зміни конотацій. Цей підхід забезпечує систематизацію і класифікацію змін значень, допомагаючи дослідникам описувати закономірності семантичної еволюції.

Когнітивна лінгвістика пояснює зміни значень через когнітивні схеми, концептуальні метафори та досвід носіїв мови. Багато сучасних семантичних трансформацій відбуваються за принципом метафоризації та переносу концептів із однієї сфери в іншу. Когнітивний підхід дозволяє зрозуміти, чому певні метафори є стабільними та повторюваними у мовній практиці.

Соціолінгвістика розглядає семантичні зміни як результат впливу соціальних груп, культурних норм і комунікаційних практик. Значення слів може варіювати залежно від віку, професії, субкультури чи соціального контексту. Соціальні мережі та онлайн-комунікації прискорюють поширення нових значень.

Корпусна лінгвістика використовує великі електронні бази текстів (COCA, BNC, NOW) для аналізу частотності слів, колокацій та контекстуальних значень. Вона дозволяє не лише описувати семантичні зміни, а й кількісно оцінювати їх поширеність, відстежувати появу нових значень у цифровому середовищі та визначати тенденції розвитку сучасної англійської лексики.

Прагматичний підхід підкреслює роль контексту, намірів мовця та жанру тексту у формуванні значень. Дискурс-орієнтований аналіз дозволяє вивчати, як значення виникають та змінюються всередині конкретних текстів і дискурсів, наприклад, у блогах, мемах, форумах та медіа, що особливо важливо для сучасної цифрової лексики.

Такий синтез враховує когнітивні механізми, соціальні фактори та емпіричні дані, що дозволяє аналізувати складні процеси змін значень у цифровій лексиці та глобалізованому англомовному просторі.

Варто підкреслити, що у процесі глобалізації англійська мова стала *лінгва франка* для міжнародного спілкування, що сприяє поширенню лексичних запозичень, міжкультурних контактів і появі нових термінів через активні міжнародні контакти, торгівлю, масову культуру та міжмовне взаємодію різних мовних спільнот. Глобалізація прискорює інтеграцію слів з інших мов, веде до адаптації нових значень і розширення функцій існуючих лексем завдяки обміну культурними концептами та комунікаційними практиками. Такі процеси описано у дослідженні М. Бахтійорової [Baxtiyorova, 2025], яке підкреслює роль глобалізації у динамічній еволюції англійської лексики, зокрема через міжнародну торгівлю, міграцію та міжкультурну комунікацію, що сприяє появі нових термінів і семантичних зрушень у мові. Крім того, дослідження І. Оушахона [Oyshaxon, 2025] вказує, що цифрове середовище та інтернет-комунікація не лише створюють нові слова, а й змінюють значення вже існуючих через метафоричне розширення, перехід у цифрові контексти та соціокультурну інтерпретацію, що спричиняє ширше вживання та нові семантичні функції лексем.

Нами було визначено основні чинники впливу глобалізації та цифровізації на формування нових лексичних значень:

1. Міжнародна комунікація та культурний обмін, що сприяє появі та запозиченню нових значень й термінів;

2. Інтернет і цифрові технології, що стимулюють неологізмізацію та семантичні зсуви під впливом онлайн-практик;

3. Медіа та соціальні платформи, які сприяють швидкому поширенню нових лексичних значень у глобальному масштабі;

4. Технологічні інновації, що породжують спеціалізовану термінологію й нові концептуальні значення.

Існує дещо інша класифікація причин семантичних змін, в якій виділяють первинні, екстралінгвістичні причини, обумовлені потребою тих, хто спілкується, повідомляти і висловлювати свої думки і почуття і вторинні, інтралінгвістичні причини. До первинних, екстралінгвістичних причин належать: – когнітивні (обумовлені розвитком мислення, пізнавальної діяльності людини, необхідністю називати і висловлювати поняття; сюди слід віднести і так звані «соціальні» причини – тобто зміни, викликані змінами у розвитку суспільства, цивілізації); – емотивні (усі фактори семантичних змін, обумовлені потребою тих, хто говорить, висловлювати свої почуття. До вторинних, інтралінгвістичних причин належать синтагматичні і парадигматичні причини. Серед синтагматичних причин виділяють: – вплив перемінного контексту (звуження, розширення, зміщення контексту); – вплив граматичної функції; – "зара-

ження"; – еліпси; – вплив постійного контексту. Серед парадигматичних причин виділяють наступні: – вплив звукової аналогії; – вплив звукового символізму; – зіткнення омонімів; – зіткнення синомінів; – наслідок конфлікту між несумісними значеннями слова; – вплив інших системних відношень в лексиці [Літвінова, 2019].

Наш досвід свідчить, що останнім часом фіксуються наступні типи семантичних трансформацій англійських лексем:

1. Розширення значення (generalization / broadening) – цей тип трансформації відбувається, коли слово з початково вузьким значенням з часом набуває ширшого семантичного поля. Наприклад, *message* означає будь-яке цифрове повідомлення, *platform* – різні цифрові сервіси, *network* – не лише фізичні мережі, а й соціальні, *device* – будь-який гаджет, *stream* – медіапотік, *driver* – програмний драйвер, *interface* – цифровий UI/UX, *session* – сесія в веб-додатку, *channel* – цифрові канали комунікації, *login* – дія входу в будь-яку систему.

2. Звуження значення (specialization / narrowing) – деякі слова, які раніше мали широке коло значень, з часом стають більш спеціалізованими у конкретній сфері. Це часто трапляється у технічній чи професійній лексиці, де загальні терміни набувають точного, вузького значення. Такий тип зміни також відзначається в сучасних семантичних дослідженнях як один із ключових способів, яким слова адаптуються до нових умов використання. Наприклад, *app* нині означає мобільні або веб-програми, *cloud* – комп'ютерне сховище, *feed* – стрічку новин, *tag* – хештег у соцмережах, *bug* – технічну помилку, *log* – комп'ютерний журнал, *cache* – кеш, *frame* – відеофрейм, *link* – гіперпосилання, *screen* – цифровий дисплей.

3. Метафоризація (metaphor) означає перенос значення із однієї сферу в іншу на основі аналогії чи асоціації. Наприклад, *cloud* – хмара як сховище, *stream* – потік медіаконтенту, *desktop* – віртуальний робочий стіл, *thread* – ланцюжок повідомлень, *feed* – стрічка новин, *window* – вікно у UI, *folder* – цифрова папка, *virus* – шкідливе ПЗ, *bot* – автоматизований скрипт, *streamline* – спрощувати процес.

4. Метонімія (metonymy). У цьому випадку значення слова змінюється за рахунок логічного зв'язку між поняттями (наприклад, частина ↔ ціле). У сучасному англійському мовленні широко помітна метонімія в нових медійних та корпоративних контекстах. Наприклад, *Hollywood* позначає всю кіноіндустрію, *Wall Street* – фінансові установи, *Silicon Valley* – IT-галузь, *the crown* – монархію, *the press* – ЗМІ, *the net* – Інтернет, *the cloud* – цифрове сховище, *the platform* – цифровий сервіс.

5. Полісемія та множинні значення (polysemy). Семантична еволюція часто призводить не до повної зміни значення, а до того, що слово набуває декількох одночасно уживаних значень (полісемія). Дослідження [Abduvasitov, 2025], показують, що полісемія є тісно пов'язаною із семантичними змінами, оскільки нові значення нашаровуються над існуючими. Наприклад, *post* може означати лист, посаду чи публікацію в соцмережах; *share* – ділитись, частка інвестицій, репост; *drive* – водити, накопичувач даних, мотивація; *stream* – потік води, медіа чи подій; *link* – фізичний зв'язок чи гіперпосилання; *feed* – їжа або стрічка новин; *user* – споживач або користувач ПЗ; *network* – соціальна чи комп'ютерна мережа; *app* – програма або функція системи; *connection* – зв'язок, контакт чи мережеве підключення.

6. Позитивне і негативне означення (amelioration & pejoration). Цей тип змін полягає у зміщенні оцінної складової значення слова: деякі терміни набувають позитивної конотації (amelioration), інші – негативної (pejoration). Хоч такі зміни описані класично в історичній семантиці, вони також продовжують фіксуватися в сучасних контекстах, зокрема у словах популярної культури та інтернет-лексики. Наприклад, *geek* – від «дивак» до «цінний спеціаліст», *nerd*, *lit*, *sick*, *bad*, *dope*, *cool*, *bomb*, *savage*, *fire* набули позитивного відтінку. Пежерація – погіршення значення, наприклад: *hacker* (з легального кодера до злочинця), *spam*, *troll*, *loser*, *lame*, *plastic*, *clown*, *phony*, *junk*, *crash* – мають негативні конотації у сучасному контексті.

7. Семантичні неологізми (novel semantic formations). Це можуть бути терміни, що виникають у цифровому контексті й швидко стають частиною активного словника, наприклад, *to stream* – транслювати медіа, *to tweet*, *to binge*, *ghosting*, *cancel culture*, *deepfake*, *quantum supremacy*, *metaverse*, *AI-generated*, *NFT*. Ці слова або набули нового значення, або з'явилися зовсім як частина сучасного цифрового лексикону. Семантичні інновації саме цього типу активно обговорюються в сучасних філологічних публікаціях, особливо коли йдеться про вплив соціальних дискурсів.

8. Адаптація запозичень та семантичний зсув. Адаптація – це процес, у ході якого слова, запозичені з інших мов, набувають нових значень або змінюють свої значення під впливом мовного середовища та культурного контексту. Часто такі слова зазнають семантичного зсуву – трансформації початкового значення, щоб відповідати специфіці нової мови, комунікативним потребам та соціокультурним умовам. Наприклад, *startup* – від бізнес-терміну "новий бізнес" → сучасне значення "інноваційна молода компанія", *freelancer* – віль-

ний найманець → працівник на проєктній основі, переважно у цифрових сферах, *influencer* – нове слово, запозичене зі сфери маркетингу → особа, що впливає на аудиторію у соцмережах, *viral* – від вірусний → широко поширений у соцмережах контент, *user-friendly* – калька, що набуває сталого значення → зручний для користувача, *brainstorming* – від шторм думок → техніка генерації ідей у командній роботі.

Варто зауважити, що під впливом інтернет-комунікацій, соціальних мереж і технологій штучного інтелекту у сучасній англійській мові активно формується новий пласт лексики – цифрові неологізми. Ці терміни з'являються внаслідок необхідності описати нові явища, технології та практики, що не мали прямих аналогів у традиційній мові.

Основними джерелами таких новоутворень, на нашу думку, є соціальні медіа, платформи обміну контентом, месенджери, онлайн-ігри та штучний інтелект.

Серед ключових тенденцій формування неологізмів виокремлюємо наступні:

1. Семантичне запозичення та калькування – терміни або конструкції активно запозичуються з технологічного, бізнесового та цифрового середовища, наприклад: *AI-generated content* (контент, створений штучним інтелектом), *deepfake* (змонтоване відео із заміною образу), *metaverse* (цифровий простір із інтерактивними середовищами).

2. Словотворчі неологізми – нові слова утворюються за допомогою афіксації, складання та скорочення: *binge-watch* (перегляд великої кількості серій поспіль), *ghosting* (ігнорування контакту у соцмережах), *unfriend* (видалити зі списку друзів), *selfie* (фотографія самого себе), *influencer* (особа, що впливає на аудиторію у соцмережах).

3. Сленгові цифрові терміни – поширення через соцмережі призводить до появи неформальних термінів із метафоричним змістом: *viral* (щось, що швидко поширюється), *lit* (дуже добре, круто), *simp* (людина, що надмірно доглядає за кимось в інтернеті), *cap/no cap* (обман/чесність), *stan* (фанат у глибокому сенсі).

4. Технічні терміни штучного інтелекту – зростання застосування AI стимулює появу лексики, пов'язаної із алгоритмами, автоматизацією та цифровим аналізом даних, наприклад, *machine learning*, *neural network*, *chatbot*, *prompt engineering*, *deep learning*.

5. Меметичні та ігрові неологізми. Поширення інтернет-мемів та ігрових практик породжує власну лексику: *noob* (новачок), *AFK* (away from keyboard – відсутній за клавіатурою), *clout* (вплив або популярність), *meme*, *pog* (вираження захоплення).

Очевидним залишається той факт, що інтернет-комунікації, соціальні мережі та штучний інтелект значно прискорюють появу неологізмів і цифрових термінів, формуючи динамічну лексику з новими семантичними відтінками. Однак дослідження семантичної еволюції англійської мови стикається з викликами. По-перше, цифрові технології, соціальні мережі та штучний інтелект призводять до надзвичайно швидкого виникнення нових слів і значень, водночас це ускладнює їхнє систематичне дослідження, адже словники та наукові джерела часто не встигають фіксувати актуальні неологізми. По-друге, нові терміни та неологізми часто швидко змінюють значення в залежності від платформи, аудиторії чи контексту. По-третє, глобалізація призводить до активного запозичення та калькування, а також до появи англіцизмів у інших мовах, що може ускладнювати визначення «оригінального» значення англійських лексем і створює проблеми при класифікації типів семантичних змін. По-четверте, нова цифрова лексика часто поєднує кілька типів семантичних трансформацій одночасно: метафоризацію, метонімію, полісемію, що ускладнює точну типологізацію і вимагає гнучких методологій. По-п'яте, складно передбачити подальшу еволюцію цифрової лексики через постійні технологічні та соціальні зміни складно. Ці явища підкреслюють, що англійська мова адаптується до цифрового світу, створюючи терміни, що одночасно описують технологічні процеси, нові соціальні практики та культурні явища.

Висновки і перспективи подальших розробок. Семантична еволюція англійської мови у XXI столітті значною мірою визначається процесами глобалізації та цифровізації. Глобалізація сприяє поширенню англійської як мови міжнародного спілкування, стимулюючи появу нових запозичень, інтеграцію міжмовних концептів і розширення значень існуючих слів. Цифровізація та розвиток інтернет-комунікацій прискорюють появу неологізмів і термінів, пов'язаних із технологіями, соціальними мережами та штучним інтелектом, що відображає адаптацію мови до нових соціальних, культурних та професійних умов.

Дослідження сучасних лексичних трансформацій показує, що найбільш поширеними є розширення і звуження значень, метафоризація, метонімія, полісемія, а також формування семантичних неологізмів. Особливу увагу заслуговує адаптація запозичень та міжмовних впливів, які стимулюють семантичний зсув та збагачення англійської лексики новими смисловими функціями. Водночас дослідження стикається з низкою викликів: швидкість появи нових слів, нестабільність значень, вплив соціокультурного контексту, обмеже-

ність корпусних даних і складність класифікації типів змін. Незважаючи на це, сучасна англійська мова демонструє високу гнучкість, здатність до самовдосконалення та оперативного реагування на культурні й технологічні зміни. Вивчення цих процесів є важливим для розуміння механізмів мовної динаміки та прогнозування подальшої еволюції англійської лексики в глобалізованому цифровому середовищі.

Перспективою подальших розробок є дослідження ролі глобалізації та англійської мови як лінгва франка, що сприяє семантичним запозиченням, спрощенню або універсалізації значень у міжнародному спілкуванні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калиновська І. М., Карпіна О. О., Рогач О. О. Неологізми у сфері штучного інтелекту: стратегії та способи перекладу з англійської мови українською. *Академічні студії:* Гуманітарні науки. 2025. Вип. 2. С. 110–117.
2. Колоїз Ж. В. Семантичні неологізми як результат семантичної деривації. *Актуальні проблеми філології і методики викладання мов*. 2004. С. 54–61.
3. Літвінова Н. В. Причини, види та засоби семантичних змін у слові. *Львівський філологічний часопис.* 2019. Вип. 5. С. 76–80.
4. Поліщук О. С., Струтинська Т. Р., Батеньова І. Г. Семантичні зміни в українській та англійській лексиках під впливом суспільно-політичних процесів. *Академічні студії:* Гуманітарні науки. 2025. Вип. 1. С. 50–56.
5. Шевченко О. Лексична еволюція: відображення глобальних тенденцій у формуванні та трансформації мовної картини світу. *Мовні і концептуальні картини світу.* 2025. Вип. 1(77). С. 99–124.
6. Abduvasitov A. Semantic Change and Polysemy in the English Language: Mechanisms, Motivations, and Lexical Outcomes. *International Multidisciplinary Journal for Research & Development.* 2025. Vol. 12(07). P. 83–87.
7. Baxtiyorova M. The Evolution of English Vocabulary under the Influence of Globalization. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education*. 2025. Vol. 3(9). P. 190–195.
8. Chen K. Analysis of Semantic Change from a Lexical Perspective. *Journal of Education and Educational Research.* 2024. Vol. 7(3). P. 342–344.
9. Paramata Y., Bolilio A. M., Ahmad R., Lundeto A. Language Change in the Digital Era: Social Media, Globalization, and Technological Impacts on Language Evolution. *Journal of Advance in Language, Literature, and Education.* 2025. Vol.1(2). P. 87–94.
10. Nykyporets S., Stepanova I., Hadaichuk N., Derun V., Medvedieva S. Evolving Expressions: Contemporary Trends in English Phraseologyand Their Sociocultural Implications. *Bulletin of Science of Education.* 2024. Vol. 2(20). P. 19–33.
11. Oyshaxon I. The Evolution of English Vocabulary under the Influence of Globalization. *Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations.* 2025. P. 295–298.

REFERENCES

1. Kalynovska, I. M., Karpina, O. O., & Rohach, O. O. (2025) Neolohizmy u sferi shtuchnoho intelektu: stratehii ta sposoby perekladu z anhliiskoi movy ukrainskoiu [Neologisms in the field of artificial intelligence: strategies and methods of translation from English into Ukrainian]. *Akademichni studii:* Humanitarni nauky, vol. 2, pp. 110–117.
2. Koloiz, Zh. V. (2004) Semantychni neolohizmy yak rezultat semantychnoi deryvatsii [Semantic neologisms as a result of semantic derivation]. *Aktualni problemy filolohii i metodyky vykladannia mov*, pp. 54–61.
3. Litvinova, N. V. (2019) Prychyny, vydy ta zasoby semantychnykh zmin u slovi [Causes, types and means of semantic changes in the word]. *Lvivskyi filolohichnyi chasopys,* vol. 5, pp. 76–80.
4. Polishchuk, O. S., Strutynska, T. R., & Batenova, I. H. (2025) Semantychni zminy v ukrainskii ta anhliiskii leksykakh pid vplyvom suspilno-politychnykh protsesiv. *Akademichni studii:* Humanitarni nauky, vol. 1, pp. 50–56.
5. Shevchenko, O. (2025) Leksychna evoliutsiia: vidobrazhennia hlobalnykh tendentsii u formuvanni ta transformatsii movnoi kartyny svitu [Semantic changes in Ukrainian and English lexicons under the influence of socio-political processes]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu,* vol. 1(77), pp. 99–124.
6. Abduvasitov, A. (2025). Semantic Change and Polysemy in the English Language: Mechanisms, Motivations, and Lexical Outcomes. *International Multidisciplinary Journal for Research & Development,* vol.12(07), pp. 83–87.
7. Baxtiyorova, M. (2025) The Evolution of English Vocabulary under the Influence of Globalization. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education*, vol. 3(9), pp. 190–195.
8. Chen, K. (2024). Analysis of Semantic Change from a Lexical Perspective. *Journal of Education and Educational Research*, vol. 7(3), pp. 342–344.
9. Paramata, Y., Bolilio, A. M., Ahmad, R., & Lundeto, A. (2025). Language Change in the Digital

Era: Social Media, Globalization, and Technological Impacts on Language Evolution. *Journal of Advance in Language, Literature, and Education,* vol.1(2), pp. 87–94.
10. Nykyporets, S., Stepanova, I., Hadaichuk, N., Derun V., & Medvedieva S. (2024) Evolving Expressions: Contemporary Trends in English Phraseologyand Their Sociocultural Implications. *Bulletin of Science of Education*, vol. 2(20), pp. 19–33.
11. Oyshaxon, I. (2025) The Evolution of English Vocabulary under the Influence of Globalization. *Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations,* pp. 295–298.

Дата першого надходження статті до видання: 24.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

UDC 82-9:72/76]:821.111Кріс7П’ят
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-15

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

EKPHRASIS IN DETECTIVE FICTION: FIVE LITTLE PIGS BY AGATHA CHRISTIE

Dubrovska-Tomchenko Ye. V.
Postgraduate Student at the Department of English Lexicology and Stylistics
Odesa I. I. Mechnikov National University
Vsevolod Zmiienko str., 2, Odesa, Ukraine
orcid.org/0009-0009-5751-6028
elizabbeth.dt@gmail.com

Key words: *intermediality, verbal representation, visual art, detective fiction, narrative function.*

The article examines ekphrasis as an intermedial phenomenon in fictional literature, focusing on its narrative and interpretative functions in detective fiction. Being characterised as a verbal representation of visual art, ekphrasis enables the transformation of visual imagery into textual form and encourages readers to create their own mental image of the described artwork. Due to the absence of fixed definition and boundaries of the concept in contemporary literary studies, the article focuses on the diversity of scholarly approaches to ekphrasis and explores its role in literary discourse, namely detective fiction. The research is based on Agatha Christie’s detective novel Five Little Pigs, in which a fictional painting plays a significant role in the reconstruction of the crime. As the painting has no real equivalent in art history, it becomes a key narrative element in the story, being described exclusively through the verbal testimonies of different characters. The absence of a real visual referent allows various interpretations of the same painting, which is shaped by characters’ memory of the item, as well as their emotional involvement. The analysis shows that the characters’ evaluations of the artwork are divided into positive and negative. Positive responses point out vitality, emotional input and artistic brilliance, while negative ones focus on technical flaws, incorrect composition and perspective. Critical remarks can be followed by softening disclaimers, allowing the speakers to distance themselves from full responsibility for their judgements. The painter’s imagined visualization of the future artwork can also be seen as a form of ekphrasis, showing that ekphrastic representation is not limited to the verbal description of an existing visual object, but is also possible in the absence of a material artefact. The article concludes that ekphrasis in Five Little Pigs serves not only as a descriptive device but also as an important narrative tool in the structure of the novel. By offering multiple, occasionally conflicting viewpoints on a single artwork, ekphrasis engages readers to participate and create their own interpretation of the imagined artwork.

ЕКФРАЗИС У ДЕТЕКТИВНІЙ ПРОЗІ: «П'ЯТЕРО ПОРОСЯТ» АГАТИ КРІСТІ

Дубровська-Томченко Є. В.
аспірантка кафедри лексикології та стилістики англійської мови
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
вул. Змієнка Всеволода, 2, Одеса, Україна
orcid.org/0009-0009-5751-6028
elizabbeth.dt@gmail.com

Ключові слова:
інтермедіальність, вербальна репрезентація, образотворче мистецтво, детективна проза, наративна функція.

Стаття досліджує екфразис як інтермедіальне явище у художній літературі, зосереджуючись на його наративних та інтерпретаційних функціях у детективній прозі. Характеризуючись як вербальна репрезентація образотворчого мистецтва, екфразис уможливлює трансформацію візуальних образів у текстову форму та заохочує читачів до створення власного ментального образу описаного твору мистецтва. Через відсутність чітко окресленої дефініції та меж поняття у сучасних літературознавчих дослідженнях, стаття зосереджується на різноманітності наукових підходів до екфразису та досліджує його роль в межах літературного дискурсу, зокрема у детективній прозі. Дослідження базується на детективному романі Агати Крісті «П'ятеро поросят», у якому фікційний витвір мистецтва відіграє значну роль у реконструкції злочину. Оскільки картина не має реального аналога в історії мистецтв, вона стає ключовим наративним елементом оповіді, будучи описаною виключно через вербальні свідчення різних персонажів. Відсутність реального візуального референта уможливлює різні інтерпретації однієї і тієї самої картини, що формуються за допомоги спогадів персонажів про цей об'єкт, а також їх емоціональної залученості. Аналіз показує, що оцінки героїв твору мистецтва поділяються на позитивні і негативні. Позитивні відгуки відзначають життєвість, емоційне наповнення та художню майстерність, тоді як негативні зосереджуються на технічних недоліках, неправильній композиції та перспективі. Критичні зауваження можуть супроводжуватися пом'якшуючими застереженнями (дисклеймерами), що дистанціюють оповідача від повної відповідальності за висловлення своєї оцінки. Уявна візуалізація художником майбутнього твору мистецтва також може розглядатися як форма екфразису, що свідчить про те, що екфрастична репрезентація не обмежується вербальним описом існуючого візуального об'єкта, а є можливою і за відсутності матеріального артефакту. У висновках до статті підсумовується, що екфразис у детективному романі «П'ятеро поросят» слугує не лише описовим прийомом, а й важливим наративним інструментом у структурі роману. Пропонуючи множинні, іноді суперечливі точки зору щодо художнього твору, екфразис залучає читачів до активної участі та спонукає їх формувати власну інтерпретацію уявного твору мистецтва.

Problem statement. Based on the understanding of ekphrasis as an intermedial phenomenon which links visual art and verbal narrative, the following article examines its functioning in fictional literature. Due to the lack of fixed boundaries of the concept, particular attention is paid to the ways in which verbal representation of visual artworks creates meaning within the narrative and shape readers' perception of the described artwork. This problem is closely connected with the ongoing debates in literary and cultural studies regarding the cognitive and communicative roles of ekphrasis. The article focuses on the detective novel *Five Little Pigs* by Agatha Christie, in which a fictional painting plays a significant role in the narrative. As the described work of art exists only through the verbal testimonies of the main characters, the novel serves as an example for exploring the connection between visual art and verbal narrative.

The **aim** of the article is to analyse ekphrasis as an intermedial phenomenon in fictional literature and to determine its functions in the structure of detective fiction.

The **objectives** of the article are:

1. to analyse the theoretical approaches to ekphrasis in literary studies;

2. to examine the specific features of ekphrasis in belles-lettres literature using Agatha Christie's *Five Little Pigs* as a case study;

3. to identify the narrative functions of ekphrasis in detective fiction.

The **object** of the study is ekphrasis in belles-lettres literature.

The **subject** of the study is the functioning of ekphrasis in the detective narrative, exemplified by Agatha Christie's novel *Five Little Pigs.*

Ekphrasis in literary studies is defined as an intermedial phenomenon in which visual art is represented through verbal narrative. In literature this process involves the translation of a visual object into words, allowing readers to create a mental image of an artwork in their mind through textual description. The use of ekphrasis in the text is carried out in one direction – from the visual to the verbal code, i.e. a picture or other art objects are described in the text. The starting point in ekphrasis is a work of art that enriches the literary text and contributes to its meaning.

The term *ekphrasis* originates from Greek and dates back to antiquity. It is mentioned in ancient Greek rhetorical manuals known as the *Progymnasmata*, which were produced during the 2nd-6th centuries. The term *ekphrasis* is derived from the prefix *ek ("from"/ "out of")* and the root *phrasis* from the verb *phrazein*, meaning *"to tell"* or *"to declare"* [Wagner, 1996, p. 12]. One of the earliest examples is the description of Achilles' shield in Homer's *Iliad*.

Historically, ekphrasis was employed as a rhetorical tool, emphasizing the creation of vivid mental images through verbal description. The term was understood within the rhetorical tradition as a descriptive technique capable of stimulating the imagination of the listener or reader. Philosophical concepts such as *enargia* (or *evidentia*), meaning *"visible"*, played a significant role in these interpretations. These qualities were meant not only to inform, but also to create a vivid mental image in the mind of the reader or listener, as if they were directly witnessing the described scene. Rhetoricians aimed to master the power of description to create certain illusions to transform the *"audience"* into *"almost viewers"* [Goldhill, 2007, p. 3; Semerenko, Pliushchal, 2022, p. 51]. In this understanding, the main purpose of the description was to evoke the imagined presence of a scene before the eyes of the audience. Although the artworks themselves are often considered to be *"silent"*, due to the phenomenon of ekphrasis they appear to be rather *"talkative, full of virtual discourses"* [Wagner, 1996, p. 1].

The gradual narrowing of the term *ekphrasis* from the description of scenes and narratives to the depiction of visual artworks took place later. One example is the collection of texts by Philostratus the Younger, *Images*, which consisted only of descriptions of artworks and where the term *ekphrasis* was explicitly mentioned.

The modern discussion of the definition of *ekphrasis* began in the mid-19th century and continues to the present day. The key definition, *"a verbal representation of a visual representation"*, was given by J. Heffernan, pointing out the core essence of the term and focusing on its ability to convey visual images through verbal means [Heffernan, 1993, p. 3]. According to this definition, *ekphrasis* presents one artistic medium, namely visual art, through another medium, language. This understanding provided a basis for further research and discussions. Heffernan's interpretation is connected to the concept of *paragone*, which emphasizes the tension and rivalry between verbal and visual forms of representation [ibid]. Contemporary approaches to the understanding of the term provided a basis for continued scholarly discussions about the definition of the term and its conceptual limits. The main strategy in studying the term *ekphrasis* was to focus on its current meaning rather than the ancient one, in order to explore its specific features.

Building on Heffernan's definition, other scholars further explore the range of ekphrasis in literature. D. Carrier similarly describes ekphrasis as *"a verbal re-creation of the visual artwork"* and *"a verbal re-creation of a story, depicted in a painting"*, highlighting the possibility of identifying and visualising an art object without seeing it directly [Carrier, 1991, p. 8, 103]. M. Krieger notes that *"a study that parades under the name of ekphrasis can be many things"*, reflecting the diversity of its definitions and applications [Krieger, 1992, pp. 10–11].

In contemporary literary studies, ekphrasis is understood as a technique that enables writers to convey the visual and emotional qualities of artworks, creating a mental image in the reader's mind. V. Francis emphasizes that ekphrasis, while often described as a *"literary response to visual art"*, allows authors to extend their interpretation of the original artwork, exploring hidden and symbolic meanings [Francis, 2011, p. 708]. Being referred to as *"an act of revelation"*, a writer is able to expand their initial vision of the primary artwork, delving deeper into the hidden meanings presented by the visual stimulus. S. Goldhill highlights that *"we read to become lookers"*, since ekphrasis *"is designed to produce a viewing subject"* [Goldhill, 2007, p. 2]. Moreover, there is always the writer who transmits the message about the depicted work of art from the artist to the reader.

A gradual shift away from the idea of *paragone* took place. Rather than being treated as competing

forms of art, verbal and visual forms of representation are now understood as complementary and closely connected. This approach makes it possible to study ekphrasis as an interaction between different art forms rather than as a form of rivalry.

D. Kennedy criticizes the notion of ekphrasis as merely *"intermedial transposition"* or the transfer of an image from one artistic medium to another. From his perspective, ekphrasis is understood as the experience of encountering a work of art. Kennedy rejects the idea of a conflict between the verbal and the visual, interpreting ekphrasis instead as an attempt to bring art into everyday life and imperfect reality [Kennedy, 2012, p. 6]. Furthermore, ekphrasis can convey the author's individual literary style as well reflect the historical and cultural context in which the artwork was created. In line with this view, L. Heneraliuk characterises ekphrasis as *"a verbal description of visual works of arts, accompanied by an aesthetic assessment, or by a description of author's techniques, including his manner or style"* [Heneraliuk, 2018, p. 188]. The intersemiotic translation and code-switching attempt to maximize the readers' visualization of the artefact verbally described in the text.

C. Clüver also notes that the classical definition of ekphrasis within the framework of the *paragone* concept has become less accepted. He defines ekphrasis as *"the verbal representation of a real or fictitious text composed in a non-verbal sign system"* [Clüver, 1997, p. 26]. In a later work this definition is revised and changed to *"the verbal representation of real or fictive configurations composed in a non-kinetic visual medium"* [Clüver, 2017, p. 33]. The concept of ekphrasis is broadened, with the focus shifting in its definition from the referent, or the object which is depicted, to the representation of the created image itself. Visual and verbal art are no longer seen as competing with each other or existing in the hierarchy of representation. Instead, the emphasis is moved to the internal experience and perception of the artwork by the reader. The artwork is presented in the text through the lens of the writer's own perspective, reflecting their individual vision and interpretation.

In belles-lettres literature, and particularly in detective fiction, ekphrasis functions not only as a descriptive device but also as a mechanism for narrative process. It allows multiple subjective perspectives on a single artwork, encouraging the reader to actively interpret the text. This feature aligns with the structural principles of detective narratives, which often rely on conflicting testimonies, evidence and reconstruction of the events.

Since detective stories focus on identifying the culprit, ekphrasis can reveal the relationship and attitudes of each character towards the artwork, which may serve as a clue. At the same time, it may mislead the reader by highlighting or hiding certain details, adding suspense and unexpected twists of the story.

Five Little Pigs is a classical detective story by Agatha Christie in which the renowned detective Hercule Poirot investigates the murder of a painter which took place many years ago. The story begins when a young woman, Carla Lemarchant, asks the detective to prove the innocence of her mother, who was convicted of poisoning her husband, Carla's father. In order to establish the truth, Hercule Poirot is compelled to interview key witnesses of the case, searching for the real murder among them.

Each witness is asked to recall the details of the day when the murder was committed, the painter's behavior, and their opinion of the unfinished painting of a young woman, who the artist was romantically involved with. In addition to the legal experts involved in the case – the Counsel for the Defence, the Counsel for the Prosecution, the young and old Solicitors, the Police Superintendent – Poirot examines the brothers Philip and Meredith Blake; Lady Dittisham, the artist's former love and muse; Cecilia Williams, the governess; and Angela Warren, the artist's daughter.

Since the discussed painting is fictional and has no real-life prototype, it exists only through the subjective descriptions provided by the characters, creating multiple interpretations of the same artwork. Each witness constructs a distinct version shaped by their individual perception and visual memory. It encourages readers to constantly compare different perspectives and create their own version of the described canvas in mind. The following description is neutral and depicts the visual composition of the painting: *"At first sight it might have been a poster, so seemingly crude were its contrasts. A girl, a girl in a canary-yellow shirt and dark-blue slacks, sitting on a grey wall in full sunlight against a background of violent blue sea. Just a kind of subject for a poster"* [Christie, 2013, p. 113]. The description focuses mainly on such details as the main figure, background, colours and contrasts, emphasizing spatial arrangement, lighting and the visual interplay between the figure and the setting. The emphasis is on technical aspects rather than emotional impact, which provides readers with a clear mental image of the painting.

In *Five Little Pigs* the characters' opinions on the painting are divided into positive and negative evaluations. Several characters reflect about the painting positively, showing admiration for the artist's skills, energy and emotional impact. The painting is described as *"good – no doubt of that"* [Christie, 2013, p. 16] and *"very fine – very fine indeed"* [Christie, 2013, p. 32]. The energy of the painting is admired and although it has *"an old superficial smoothness"* [Christie, 2013, p. 113], it also shows *"an amazing brilliance and clarity in the light"* [ibid].

The characters are struck by its energy, vibrancy and expression of youth and vitality: *"All there was, all there could be of life, of youth, of sheer blazing vitality…So much life! Such passionate youth!"* [ibid]. Detective Poirot is, in particular, visibly impressed, which can be judged by his reaction – *"Poirot caught his breath"* [Christie, 2013, p. 112], *"…Poirot realized at once what a superb artist the man had been"* [Christie, 2013, p. 113].

The artist's mental visualization of his future masterpiece can also be considered a form of ekphrasis: *"I'll paint a picture of you that will make the fat-headed world hold its sides and gasp!"* [Christie, 2013, p. 129] and *"I want to paint you so that that picture will be the finest thing I've ever done"* [Christie, 2013, p. 207]. These examples demonstrate his engagement in work by predicting the positive reaction of the audience.

The painter's dedication to the painting dominated his life and further decisions, where art took over relationships: *"Any ethics he had would have applied to painting. He wouldn't, I'm convinced, have painted a sloppy, bad picture – no matter what the inducement"* Christie, 2013, p. 28], *"But he'd started painting her down here, and he wanted to finish that picture. Nothing else mattered to him"* [Christie, 2013, p. 87]. This obsession is also emphasized through a personification when the unfinished painting is described almost as if it were alive: *"The unfinished picture began to haunt Amyas"* [Christie, 2013, p. 207].

However, not all the characters share the same admiration for the painting. Some respond with sharp criticism, often highlighting technical mistakes with irony and extreme exaggeration. One dismissed the artwork as *"a sloppy, bad picture"* [Christie, 2013, p. 28]. Another offers a more vivid, but critical reflection of the distortions, describing it as *"lopsided"*: *"You should have seen that picture Crale was painting. All lopsided. He made the girl look as though she'd got a toothache, and the battlements were all cock-eye. Unpleasant looking, the whole thing. I couldn't get it out of my mind for a long time afterwards. I even dreamt about it"* [Christie, 2013, p. 57]. The dissatisfaction is reinforced in the following passage, questioning the artist's choice: *"Why can't a painter paint something nice and cheerful to look at? Why go out of your way to look for ugliness?"* [ibid].

The painter's mistakes are clearly criticized, including his poor drawing skills, incorrect perspective and incorrect anatomy: *"Why, he couldn't even draw! His perspective was terrible! Even his anatomy was quite incorrect"* [Christie, 2013, p. 141]. His artwork is also mocked for its lack of structure and carelessness, described as just random splashes of colour on the canvas: *"…these daubs of Mr Crale's are really ludicrous. Just splashing a few colours about on the canvas – no construction – no careful drawing"* [ibid].

The ekphrasis can reveal the narrator's age and moral views, as illustrated in the following example. The old governess, Cecilia Williams, criticizes the depicted girl for wearing revealing clothes and heavy make-up: *"The girl was a good looker, all right…Lots of make-up and next to no clothes on. It isn't decent these girls go about... Nowadays one wouldn't think of it. But then – well, it shocked me. Trousers and one of those canvas shirts, open at the neck – and not another thing, I should say!"* [Christie, 2013, p. 57]. This shows that the narrator is older and, as a result, holds more traditional views.

At the same time, negative remarks are softened by disclaimers, allowing speakers to distance themselves from full responsibility for their judgement, as in *"I'm just passing on the impression I got"* [Christie, 2013, p. 58].

The denouement of the story reveals that the woman portrayed in the painting, the artist's lover Elsa Greer, was in fact the murderer. Anticipating that the painter would soon lose interest in her as his muse and return to his wife once the portrait is completed, she poisons him, ensuring that both their relationship and the artwork remain unfinished. Consequently, the painting becomes a silent witness to this crime. The detective Hercule Poirot notes that it was *"the picture of a murderess painted by her victim – it is the picture of a girl watching her lover die…"* [Christie, 2013, p. 274].

Overall, in *Five Little Pigs* Agatha Christie appears to use ekphrasis to demonstrate how one single painting can provoke a range of different responses, both positive and negative. While some characters admire the painting for its technical skill, emotional impact and vitality, others focus on its flaws, such as perspective or use of colour. The artist's own imagination of the future masterpiece demonstrates that a work of art can exist both in reality and in mind, and may also be interpreted as an example of ekphrasis. By presenting contrasting opinions, Agatha Christie may be encouraging readers to visualize the painting themselves and experience it through the lens of their own individual perception.

Conclusions. The analysis of Agatha Christie's *Five Little Pigs* demonstrates that ekphrasis functions as a central narrative tool in detective fiction. The painting in the novel exists only through the verbal descriptions of the characters, and each witness constructs a distinct version of it based on personal perception and memories. As a result, the painting is presented from multiple perspectives.

Characters' evaluations are divided into positive and negative. Positive assessments highlight the artist's skills, energy and emotional impact, whereas negative focus on technical mistakes, distorted

composition and perspective, sometimes softened by disclaimers that allow the speaker to distance themselves from full responsibility. This variety of perspectives prevents the formation of a single authoritative interpretation of the artwork and instead invites the reader to take a position of their own in relation to both the painting and the characters who describe it.

Moreover, the painter's own visualization of the future painting functions as a form of ekphrasis, illustrating that the artwork exists in the literary text initially as a mental and then a material object.

To sum up, ekphrasis in the detective novel contributes to the reconstruction of the crime, requiring the reader to compare testimonies and form a personal understanding of the artwork. Further research may consider examining the role of ekphrasis in other detective novels and genres, exploring how it influences the reader's visualization of fictional artworks.

BIBLIOGRAPHY

1. Carrier D. Principles of Art History Writing. University Park : The Pennsylvania State University Press, 1991. 249 p.
2. Christie A. Five Little Pigs. New York : HarperCollins Publishers, 2013. 288 p.
3. Clüver C. Ekphrasis Reconsidered: On Verbal Representations of Non-Verbal Texts. Interart Poetics: Essays on the Interrelations Between the Arts and Media / ed. U.-B. Lagerroth, H. Lund, E. Hedling. Amsterdam ; Atlanta : Rodopi, 1997. P. 19–33.
4. Clüver C. A New Look at an Old Topic: Ekphrasis Revisited. Todas as Letras. 2017. Vol. 19(1). P. 30–44. DOI: https://doi.org/10.5935/1980-6914/letras.v19n1p30-44
5. Francis V. Beyond Description: Ekphrasis and the Expanding Lens. *Callaloo,* 2011. Vol. 34(3). P. 708–710. DOI: https://doi.org/10.1353/cal.2011.0163.
6. Heffernan J. A. W. Museum of Words: The Poetics of Ekphrasis from Homer to Ashbury. Chicago : University of Chicago Press, 1993. 272 p.
7. Генералюк Л. Виклики екфразису. *Література на полі медій* : зб. наук. праць відділу теорії літератури та компаративістики Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України / ред. Т. І. Гундорова, Г. М. Сиваченко. Київ, 2018. С. 184–200.
8. Goldhill S. What Is Ekphrasis For? *Classical Philology*. 2007. Vol. 102(1). P. 1–19. DOI: https://doi.org/10.1086/521129.
9. Kennedy D. The Ekphrastic Encounter in Contemporary British Poetry and Elsewhere. Farnham, Surrey, UK ; Burlington, VT : Ashgate, 2012. 256 p.
10. Krieger M. Ekphrasis: The Illusion of the Natural Sign. Baltimore MD : The John Hopkins University Press, 1992. 292 p.
11. Semerenko L., Pliushchai A. Pictorial as Readable: Ekphrasis in a Literary Work and Reader's Perception. *Alfred Nobel University Journal of Philology*. 2022. Vol. 1(23). P. 50–59. DOI: https://doi.org/10.32342/2523-4463-2022-1-23-4.
12. Wagner P. Introduction: Ekphrasis, Iconotexts, and Intermediality – the State(s) of the Art(s). *Icons – Texts – Iconotexts: Essays on Ekphrasis and Intermediality* / ed. P. Wagner. Berlin ; Boston : De Gruyter, 1996. P. 1–40. DOI: https://doi.org/10.1515/9783110882599.1.

REFERENCES

1. Carrier, D. (1991). *Principles of Art History Writing*. University Park: The Pennsylvania State University Press.
2. Christie, A. (2013). *Five Little Pigs*. New York: HarperCollins Publishers.
3. Clüver, C. (1997). Ekphrasis reconsidered: On verbal representations of non-verbal texts. In U.-B. Lagerroth, H. Lund, & E. Hedling (Eds.), Interart poetics: Essays on the interrelations between the arts and media (pp. 19–33). Amsterdam; Atlanta: Rodopi.
4. Clüver, C. (2017). A new look at an old topic: Ekphrasis revisited. Todas as Letras, 19(1), 30–44. https://doi.org/10.5935/1980-6914/letras.v19n1p30-44
5. Francis, V. (2011). Beyond Description: Ekphrasis and the Expanding Lens. *Callaloo, 34*(3), 708–710. https://doi.org/10.1353/cal.2011.0163
6. Heffernan, J. A. W. (1993). *Museum of Words: The Poetics of Ekphrasis from Homer to Ashbury.* Chicago: University of Chicago Press.
7. Heneraliuk, L. (2018). Vyklyky ekfrazysu [Challenges of Ekphrasis]. In T. I. Hundorova & H. M. Syvachenko (Eds.). *Literatura na poli mediy*: Collection of scientific works of the Department of Theory of Literature and Comparative Studies of Shevchenko Institute of Literature (p. 184–200). Kyiv [in Ukrainian].
8. Goldhill, S. (2007). What Is Ekphrasis For? *Classical Philology, 102*(1), 1–19. https://doi.org/10.1086/521129
9. Kennedy, D. (2012). The ekphrastic encounter in contemporary British poetry and elsewhere. Farnham, Surrey, UK; Burlington, VT: Ashgate.
10. Krieger, M. (1992). *Ekphrasis: The Illusion of the Natural Sign.* Baltimore MD: The John Hopkins University Press.
11. Semerenko, L., & Pliushchai, A. (2022). Pictorial as Readable: Ekphrasis in a Literary Work and Reader's Perception. *Alfred Nobel University*

Journal of Philology, 1(23), 50–59. https://doi.org/10.32342/2523-4463-2022-1-23-4

12. Wagner, P. (1996). Introduction: Ekphrasis, Iconotexts, and Intermediality – the State(s) of the Art(s). In P. Wagner (Ed.), *Icons – Texts – Iconotexts: Essays on Ekphrasis and Intermediality* (p. 1–40). Berlin, Boston: De Gruyter. https://doi.org/10.1515/9783110882599.1

Дата першого надходження статті до видання: 18.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

UDC 811.111’255.4=161.2:808.51(73)»2019/2025»
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-16

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

LINGUOSTYLISTIC AND PRAGMATIC FEATURES OF TRANSLATING D. TRUMP’S AND J. BIDEN’S SPEECHES INTO UKRAINIAN (BASED ON ADDRESSES FROM 2019–2025)

Zapolskykh S. P.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Theory and Practice of Translation
from the English Language
Zaporizhzhia National University
Universitetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-8815-6688
lanazapolskykh@znu.edu.ua

Zhadlenko Yu. Yu.
2nd year Student of the Master’s Degree
Zaporizhzhia National University
Universitetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0009-0009-6185-0192
yulia.gnatusha03@gmail.com

Berezhna M. V.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory and Practice of Translation
from the English Language
Zaporizhzhia National University
Universitetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3345-256X
margaretberezhna@gmail.com

Key words: *political discourse, translation transformation, lexical unit, grammatical structure, stylistic figure, pragmatic aspect, context.*

This article focuses on the linguistic and stylistic features of translating speeches by US Presidents D. Trump and J. Biden into Ukrainian. The primary aim is to identify the specifics of adapting American political speeches into Ukrainian and, based on this analysis, draw conclusions about the essence of political translation and the key aspects that must be considered when translating political texts into another language.

The study successfully identifies the key features of political discourse, including its close connection with language, expressiveness, ideology, theatricality, and competitiveness. Within political discourse, speakers employ various lexical and stylistic means to achieve their communicative goals.

The research examines the lexical, syntactic, stylistic, and pragmatic features of political discourse. Lexical features include a high concentration of political, economic, and legal terminology, as well as frequent use of idiomatic expressions. Syntactic features involve the frequent use of passive constructions, rhetorical questions, and conditional and affirmative sentences, which serve to focus the audience’s attention on the speaker’s message. Stylistic features include the frequent employment of metaphors, metonymy, epithets, hyperbole, repetition, enumeration, and inversion. The study also demonstrates that political speeches possess significant pragmatic potential,

containing multiple techniques and means for the effective presentation of politicians' thoughts and ideas.
The analysis shows that the dominant transformations include contextual replacement, lexical addition, substitution, transformation of grammatical sentence structure, specification, and generalization. These findings are justified primarily by the specificity of political discourse and the fundamental differences between the source and target languages.

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВИСТУПІВ Д. ТРАМПА ТА ДЖ. БАЙДЕНА УЕРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА ОСНОВІ ВИСТУПІВ 2019–2025 РР.)

Запольських С. П.
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-8815-6688
lanazapolskykh@znu.edu.ua

Жадленко Ю. Ю.
студентка II курсу магістратури
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0009-0009-6185-0192
yulia.gnatusha03@gmail.com

Бережна М. В.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-3345-256X
margaretberezhna@gmail.com

Ключові слова: *політичний дискурс, перекладацька трансформація, лексична одиниця, граматична структура, стилістична фігура, прагматичний аспект, контекст.*

У статті розглянуто мовні та стилістичні особливості перекладу промов президентів США Д. Трампа та Дж. Байдена українською мовою. Основна мета полягає у визначенні специфіки адаптації американських політичних промов до української мови та, спираючись на цей аналіз, у формулюванні висновків щодо сутності політичного перекладу й ключових аспектів, які необхідно враховувати під час перекладу політичних текстів іншою мовою.
У ході дослідження визначено ключові риси політичного дискурсу, зокрема його тісний зв'язок із мовою, експресивністю, ідеологічністю, театральністю та змагальністю. У межах політичного дискурсу промовці застосовують різні лексичні та стилістичні засоби для досягнення своїх комунікативних цілей.
У дослідженні проаналізовано лексичні, синтаксичні, стилістичні та прагматичні особливості політичного дискурсу. До лексичних особливостей належать висока концентрація політичної, економічної та юридичної термінології, а також часте використання ідіоматичних виразів. Синтаксичні особливості охоплюють часте застосування пасивних

конструкцій, риторичних запитань, умовних та стверджувальних речень, які допомагають зосередити увагу аудиторії на повідомленні промовця. До стилістичних особливостей належать активне використання метафор, метонімії, епітетів, гіперболи, повторів, переліку та інверсії. У дослідженні також показано, що політичні промови мають значний прагматичний потенціал і містять численні прийоми та засоби для ефективного представлення думок і ідей політиків.
Під час аналізу встановлено, що домінантними перекладацькими трансформаціями є контекстуальна заміна, лексичне додавання, субституція, трансформація граматичної структури речення, конкретизація та узагальнення. Ці результати зумовлені насамперед специфікою політичного дискурсу та суттєвими відмінностями між мовою оригіналу й мовою перекладу.

Introduction. Politics is a sphere that directly affects every person, as events of political scale have a significant impact on the social life of the people. Politics provides an opportunity to understand and even predict the future course of a country's development, which has always been important.

Political discourse combines a multitude of topics, events, and terms that may be specific to the average person. Since political discourse inherently involves the participation of many states, it also includes a component of multilingualism – in this discourse, communication takes place in several languages. With this in mind, in order to successfully understand political events and participate in political discourse, the recipient must overcome the language barrier to fully understand the political picture of the world.

The relevance of this work is due to the fact that politics plays a significant role in public life today, and it is critically important to overcome language barriers between countries, in which translation studies play a significant role. In the field of translation studies, there are a significant number of scientific works devoted to the study of the peculiarities of political speeches and their translation. Scientists H. M. Vusyk, O. V. Antoniuk, N. V. Shevchuk, L. O. Okulova and others have devoted their scientific works to the study of the specifics of political speeches. At the same time, researchers O. O. Borisov, O. H. Vasylieva, R. O. Gryshkova, O. V. Novikova and others are engaged in the study of the peculiarities of translating political speeches into Ukrainian. The works of these researchers focus on various aspects of translation, and there are no scientific works among them that provide a complex analysis of the adaptation of political speeches into Ukrainian. Therefore, the scientific novelty of this study lies in a more detailed investigation of the adaptation of political speeches into Ukrainian and an analysis of translation transformations.

The purpose of the study is to analyze the specifics of translating speeches by American politicians into Ukrainian.

To achieve this goal, the following **tasks** must be accomplished:

1) to study political discourse as an object of linguistic research and identify the specifics of its translation;

2) to investigate the linguistic and stylistic features of speeches by American politicians;

3) to analyze the translation of speeches by American politicians into Ukrainian and identify the stylistic features of their reproduction.

The **object** of the study is the speeches of American politicians and their translation into Ukrainian. The **subject** of the study is the linguistic, stylistic, and pragmatic features of the translation of speeches by American politicians into Ukrainian, as well as the specifics of text adaptation in the translation of political speeches. The research **material** consists of video recordings of speeches delivered by American politicians and their translations into Ukrainian..

Theoretical foundations of political discourse research and its translation. Ukrainian researchers H. M. Vusyk and O. V. Antoniuk identify the main components of political discourse as text (oral and written), extralinguistic factors (purpose, political circumstances), and two interacting parties (speaker and addressee). This demonstrates that political discourse is closely related to linguistics and can be analyzed within this scientific framework, as it is based on text and includes numerous linguistic elements [Вусик, Антонюк, 2020, ст. 214].

Ukrainian researcher L. O. Okulova also examines the concept and structure of political discourse, describing it as a complex phenomenon with language as its main element. She defines political discourse as "speech formations, the subject, the addressee, or the content of which relate to the sphere of politics" [Окулова, 2021, с. 143].

Kazakh researcher K. K. Kenzhekanova defines political discourse as "a combination of speech acts that is determined and expressed in the form of verbal communication, the content, the subject, and the addressee of which belong to the sphere of politics" [Kenzhekanova, 2015, p. 193]. She emphasizes

that political discourse involves specific goals and requires participation of people knowledgeable in politics. Kenzhekanova highlights the following key characteristics: mass orientation – aimed at a broad audience; ideology – based on prevailing ideological beliefs in a given state; aggressiveness – linked to domination and establishment of power through corresponding speech acts; competitiveness – based on constant dialogue between ruling party and opposition; theatricality – viewed as a performance where parties work "for the public" to attract attention; emotionality – aimed at eliciting emotional responses to persuade audiences effectively.

Ukrainian researchers O. O. Borisov and O. G. Vasylieva analyze expressive means in political speeches, emphasizing that stylistic devices serve as powerful rhetorical tools for controlling and manipulating mass consciousness. Expressive devices include constructions that enhance emotional components: inversion, rhetorical questions, parallelism, and antithesis. Their analysis shows that British politicians commonly use enumeration, repetition, and emphatic constructions, while Ukrainian politicians favor ellipsis, inversion, repetition, and rhetorical questions [Борисов, Васильєва, 2021, с. 33-34].

Political discourse's primary feature is its close connection with language, which serves as a tool for conveying ideas and manipulating consciousness. Given its aim to influence society, political discourse includes expressiveness, theatricality, competitiveness, aggressiveness, and ideology. These features directly influence linguistic choices and communicative strategies, making political speeches full of expressive means designed to make them vivid and capture audience attention. This characteristic determines the complexity of translation. Translating political texts is complicated due to high expressiveness, extensive political vocabulary, references to historical figures, events, and documents. Since political discourse is based on a country's traditions, ideology, and culture, competent translation requires knowledge not only of translation methodology but also of the country's history and other extralinguistic factors.

Linguostylistic features of American politicians' speeches. Among the lexical transformations that have been found and analyzed in the translation of political speeches by D. Trump and J. Biden, the most dominant are contextual replacement, lexical addition, substitution, specification, and generalization. The frequent use of these transformations is justified primarily by the specificity of political terminology, the need to reduce the volume of text, in some cases to explain the meaning of the message in more detail, and to make the final message more comprehensible to the audience.

In the course of the study, the most frequent cases were those where the translator used contextual replacement as a translation transformation. The following example of contextual replacement in translation has been selected from D. Trump's speech: *"... our recent presidential election will be remembered as the greatest and the most consequential election in the history of our country." – «...ці президентські вибори запам'ятаються як найрезультативніші вибори в історії нашої країни».*

In this example, first, there is a lexical omission – the unit "*the greatest"* is omitted – and second, the words *"the most consequential"* are replaced. According to the Cambridge Dictionary, the unit *consequential* is defined as *"important; having a significant impact on events, decisions, etc."* Therefore, in this case, replacing the original word with the unit *«найрезультативніші»* is not entirely correct and does not convey the original meaning (Trump's election is a significant step for the country and is of great importance). It would be more correct to translate the word literally, resulting in the following translation: *«...ці президентські вибори запам'ятаються як найбільш вирішальні вибори в історії нашої країни».*

In the original, the president uses the word "*a cry"*, which has different meanings and, accordingly, different translation options (*клич*, *плач*, *благання*, etc.). In the translation, this word is adapted as *мрія*. This word is not a direct equivalent of the word in the original, but it fully conveys the president's idea – the people seek justice and dream of it. Considering the meaning of the message, it would also be appropriate to translate this excerpt as follows: *«Жага до справедливості для всіх…».*

In addition to contextual replacement, lexical addition is also common in translation, which is justified by the purpose to describe a phenomenon more fully and avoid misunderstanding on the part of the recipients. The following examples of the use of this transformation have been taken from the J. Biden's inauguration speech: *"...for citizens of every race, religion, color..." – «...громадянам усіх рас, релігій і кольорів шкіри…».* In the example above, the unit *шкіри* complements the word *color*, thereby conveying the message more fully to the audience.

"I've heard your voices in the campaign..." – «Я почув ваші голоси під час передвиборчої кампанії…». In this case, clarification about the election campaign is clearly needed, otherwise the message will seem incomplete. Thus, the translator adds the unit *«передвиборча»* in order to complement the meaning of the original message.

Substitution is also common in translation. This transformation incudes the replacement of one part of speech by another in the process of adapting a political text. The following examples of this transformation have been selected from one of the speech delivered by D. Trump: *"It is time for us to once again*

act with courage, vigor, and vitality...” – «Настав час діяти сміливо, мужньо…». In this example, the nouns *courage* and *vigor* are replaced by the adverbs *сміло* and *мужньо*.

In addition to the transformations listed above, another common transformation is specification, the use of which is dictated by the need to clarify certain information for the target audience. The following example of this transformation D. Trums used in his speech at Davos World Economic Forum: *“Food prices and the price of almost every other thing known to mankind went through the roof” – «Збільшилися ціни на побутові продукти, на енергію, на комунальні послуги».* This excerpt notes the overall rise in prices in America, which is emphasized by the words *“every other thing known to mankin”*. The translation provides more detailed information: *«ціни на побутові продукти, на енергію, на комунальні послуги»*. Thus, on the one hand, the translator provides more detailed information about the situation in the country, and on the other hand, by repeating the preposition *на* focuses the recipients’ attention on the problem. This example is also noteworthy because it involves holistic transformation of the phrase *“the price... went through the roof”*. The expression *“to go through the roof”* means a sharp increase in some process. In this case, the translator adapts it as *«збільшилися ціни»*. There is an equivalent of this expression in Ukrainian, so this passage can be translated as follows: *«ціни зросли, як на дріжджах»*.

In the translation of political speeches into Ukrainian, generalization is also a frequent transformation, used primarily to simplify the message for the audience by replacing a narrow and sometimes specific concept with a lexical unit with a more general and comprehensible meaning for a wide audience. When analyzing the translation of J. Biden speech after D. Trump’s win, the following example of generalization has been selected: *“...in 129 years...” – «…за останні багато років…».* In this case, the specific number is replaced by the word *багато*, and this is due to the fact that the age of a particular event is not crucial for the main message, so the translator decided to make this replacement. In addition, they added the word *останні* to make the message more accurate.

Examples of stylistic specialization where in the process of translation, the political message becomes more stylistically enriched compared to the original, have also been selected from the D. Trump’s inauguration speech in 2019 : “*...they're laying dead all over the flat fields...” – «…вони усіюють своїми трупами рівнини України…»* This passage refers to fallen Ukrainian soldiers, and in the original, the politician uses the phrase *“laying dead”*. The original phrase is emotionally expressive and evokes strong feelings in the audience. In the translation it is said that the soldiers *“strew their corpses across the land”* (*«усіюють своїми трупами землю»*) and this phrase is even more expressive.

Pragmatic aspects in translation. In addition to the examples listed above, there are also fragments that demonstrate the importance of considering the pragmatic aspect in translation. It has been proven that in the process of translation, it is important not only to convey the main meaning of the message with maximum fidelity to the original, but also to take into account the stylistic features of the original, the cultural characteristics of the target audience, the context, and the key idea that the author of the original text puts into their speech. The following examples have been selected to reinforce this point:

“We’re going to need each other, we need all our strength to persevere through this dark winter” – «Ми одне одному будемо потрібні, для того щоб вистояти в ці непрості часи». This is an excerpt from J. Biden’s inauguration speech, and the translation fully conveys the meaning of this excerpt. The purpose of the original message is to evoke a sense of unity in the audience, and this is present in the translation. However, in the original, the politician uses the phrase *“this dark winter”*, which adds expressiveness to the message. He uses the word *winter*, which usually has negative connotations – *“cold, frost, loneliness, darkness”*. In addition, the word *dark* is used to reinforce the message. Thus, J. Biden deliberately uses the phrase *“this dark winter”* to evoke relevant associations in the audience and emphasize the importance of unity among the American people. The original message has a hidden meaning: *“A dark, cold winter awaits us, but by staying together, we will be able to keep warm”.* The translation conveys the meaning of the original, but the described element is missing.

“...all the people who've been hanging out with me for the last four years...” – «...всім людям, які працювали зі мною чотири роки…». This is also an excerpt from J. Biden’s speech in which he expresses his gratitude to his office staff. In the original, the president uses the expression *“to hang out”*. This expression is informal and means *“to spend a lot of time with someone”.* There is an equivalent to this expression in Ukrainian, which is a lexical unit *зависати*, but even so, it would be incorrect to use it in the translation of the excerpt. The reason lies in the cultural differences between the US and Ukraine. In the US, it is quite normal to use informal expressions in political speeches, as politicians’ speeches are perceived as a kind of show in this country. In Ukraine, there is a more serious and conservative attitude towards political speeches, so it is necessary to maintain the formality of the speech in order for it to correspond to the cultural code of Ukraine. Thus, considering the context, it is quite appropriate to

translate the phrase "*...hanging out with me...*" as *«... працювали зі мною…»*.

Conclusion and prospects for further research. The study identified key features of political discourse, primarily its close connection with language, which serves as the main means of conveying information and manipulating public consciousness. Other features include expressiveness, ideology, theatricality, and competitiveness. Politicians use various lexical and stylistic devices to achieve their communicative goals.

The research demonstrates that context is crucial in political speech translation, as translation methods vary depending on contextual factors. Additionally, the pragmatic aspect is extremely important – messages comprehensible to the source audience may be incomprehensible to the target audience without pragmatic adaptation. Therefore, translators must focus on accessibility for the target audience. These findings can serve as a basis for future research, demonstrating the importance of pragmatic considerations and context in political speech adaptation.

BIBLIOGRAPHY

1. Байден вперше звернеться до американців після поразки Гарріс – Трансляція Суспільного. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Gpm75gaxjdA (дата звернення 25.10.25).
2. Буртник А. Р., Карп М. А. Лексико-семантичні та стилістичні засоби у політичних промовах Білла Клінтона. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Філологія»*, вип. 9 (77). 2020 р. С. 172-175.
3. Вусик Г. М., Антонюк О. В. Сучасний політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса,* 2020. Том 2, № 1. С. 213–217.
4. Карпусенко М., Карпусенко Н. Особливості використання стилістичних засобів виразності в американському політичному дискурсі (на матеріалі виступу Дж. Байдена 21 лютого 2023 р.). *Актуальні питання гуманітарних наук.* Вип. 69, том 1, 2023. С. 210-214.
5. Окулова Л. О. Огляд лінгвістичних напрямів дослідження політичного дискурсу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія,* №52, Том 1. 2021, С. 141-144.
6. Промова Джозефа Байдена, новообраного президента США | НАЖИВО. URL: https://www.youtube.com/watch?v=GjniVOzeb2g (дата звернення 19.09.25).
7. Промова наживо! Генеральна Асамблея ООН. Промова Президента США Джо Байдена URL: https://www.youtube.com/watch?v=yfA9-6mWxD8 (дата звернення 06.09.25).
8. Промова Трампа на інавгурації | Що робитиме на посаді. URL: https://www.youtube.com/watch?v=GXPHKy7UpzY (дата звернення 06.09.25).
9. Трамп виступає на економічному форумі у Давосі | Трансляція Суспільного. URL: https://www.youtube.com/watch?v=QXQJmt_uluM (дата звернення 17.09.25).
10. Borisov O. O., Vasylieva O. H. Syntactic Stylistic Means of the British and Ukrainian Parliamentary Debate. *Scientific bulletin of International humanitarian university. Ch. Philology,* #50, Vol. 1. 2021. P. 32-36.
11. Full speech: President Joe Biden speaks after Trump's win. URL: https://www.youtube.com/watch?v=735sA63RYlM (дата звернення 25.10.25).
12. Full speech: Watch Joe Biden's final address to United Nations General Assembly. URL: https://www.youtube.com/watch?v=aYtQiRTV-jSQ&t=1483s (дата звернення 25.10.25).
13. In full: Donald Trump's full speech at Davos World Economic Forum 2025. URL: https://www.youtube.com/watch?v=4Wwzj29kuvo (дата звернення 25.10.25).
14. Kenzhekanova K. K.. Linguistic Features of Political Discourse. *Mediterranean Journal of Social Sciences.* MCSER Publishing, Rome-Italy. Vol. 6, No. 6 S2. 2015. P. 192-199.
15. President Joe Biden delivers his inaugural address | FULL SPEECH. URL: https://youtu.be/dqCwKf8QjA0?si=hle_NhufmgMjicF (дата звернення 25.10.25).
16. Watch President Donald Trump's full 2025 inauguration speech. URL: https://youtu.be/BNArBr_J8mA?si=EmUNH1of8u13QKpg (дата звернення 25.10.25).

REFERENCES

1. Baiden vpershe zvernetsia do amerykantsiv pislia porazky Harris – Transliatsiia Suspilnoho. [Biden first addresses Americans after Harris' defeat – Suspilnoho broadcast.] URL: https://www.youtube.com/watch?v=Gpm75gaxjdA (Last accessed 25.10.25).
2. Burtnyk, A. R., & Karp, M. A. (2020). Leksyko-semantychni ta stylistychni zasoby u politychnykh promovakh Billa Klintona. [Lexico-semantic stylistic devices in political speeches by Bill Clinton]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriia "Filolohiia"*, 9(77), 172–175.
3. Vusyk, H. M., & Antoniuk, O. V. (2020). Suchasnyi politychnyi dyskurs yak obiekt lin-

hvistychnykh doslidzhen. [Political discourse as an object of linguistic analysis]. *Visnyk studentskoho naukovoho tovarystva DonNU imeni Vasyla Stusa,* 2(1), 213–217.
4. Karpusenko, M., & Karpusenko, N. (2023). Osoblyvosti vykorystannia stylistychnykh zasobiv vyraznosti v amerykans′komu politychnomu dyskursi (na materiali vystupu Dzh. Baidena 21 liutoho 2023 r.) [Peculiarities of the use of stylistic means of expression in the American political discourse (on the material of J. Biden's speech on February 21, 2023)] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 69(1), 210–214.
5. Okulova, L. O. (2021). Ohliad linhvistychnykh napriamiv doslidzhennia politychnoho dyskursu. [Survey on linguistic approaches to the political discourse studies]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia: Filolohiia,* 52(1), 141–144.
6. Promova Dzhosefa Baidena, novoobranogo prezydenta SShA | NAZHYVO. [Speech of Joseph Biden, newly elected President of the United States | LIVE] URL: https://www.youtube.com/watch?v=GjniVOzeb2g (Last accessed 19.09.25).
7. Promova nazhyvo! Heneralna Asambleia OON. Promova Prezydenta SShA Dzho Baidena. [Live speech! UN General Assembly. Speech of US President Joe Biden.] URL: https://www.youtube.com/watch?v=yfA9-6mWxD8 (Last accessed 06.09.25).
8. Promova Trampa na inavhuratsii | Shcho robytyme na posadi. [Donald Trump's inaugural address. What actions will he take during his presidency?] URL: https://www.youtube.com/watch?v=GXPHKy7UpzY (Last accessed 06.09.25).
9. Tramp vystupaie na ekonomichnomu forumi u Davosi | Transliatsiia Suspilnoho. [Tramp speaks at the economic forum in Davos | Suspilne broadcast.] URL: https://www.youtube.com/watch?v=QXQJmt_uluM (Last accessed 17.09.25)
10. Borisov, O. O., & Vasylieva, O. H. (2021). Syntactic stylistic means of the British and Ukrainian parliamentary debate. *Scientific Bulletin of International Humanitarian University. Philology*, 50(1), 32–36.
11. Full speech: President Joe Biden speaks after Trump's win. URL: https://www.youtube.com/watch?v=735sA63RYlM (Last accessed 25.10.25).
12. Full speech: Watch Joe Biden's final address to United Nations General Assembly. URL: https://www.youtube.com/watch?v=aYtQiRTVjSQ&t=1483s (Last accessed 25.10.25).
13. In full: Donald Trump's full speech at Davos World Economic Forum 2025. URL: https://www.youtube.com/watch?v=4Wwzj29kuvo (Last accessed 25.10.25).
14. Kenzhekanova, K. K. (2015). Linguistic features of political discourse. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(6, S2), 192–199.
15. President Joe Biden delivers his inaugural address | Full speech. URL: https://youtu.be/dqCwKf8QjA0?si=hle_NhufmgMjicF (Last accessed 25.10.25).
16. Watch President Donald Trump's full 2025 inauguration speech. URL: https://youtu.be/BNArBr_J8mA?si=EmUNH1of8u13QKpg (Last accessed 25.10.25).

Дата першого надходження статті до видання: 22.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

UDC 811.161.2
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-17

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

METAPHORIZATION OF THE CONCEPT OF THOUGHT IN OKSANA ZABUZHKO'S LITERARY TEXTS: A CORPUS-BASED APPROACH

Karasov V. V.
Postgraduate Student at the Department of Applied Linguistics
Lviv Polytechnic National University
Stepana Bandery str., 12, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-8039-2811
vitalii.v.karasov@lpnu.ua

Levchenko O. P.
Doctor of Philology, Professor,
Head of the Department of Applied Linguistics
Lviv Polytechnic National University
Stepana Bandery str., 12, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7395-3772
olena.p.levchenko@lpnu.ua

Key words: *idiolect, idiostyle, metaphor, corpus, semantics, corpus linguistics, cognitive linguistics, text.*

The article presents a cognitive analysis of the metaphorization of the concept of THOUGHT in the prose of Oksana Zabuzhko in comparison with the texts of her female contemporaries and male contemporaries. The theoretical framework is grounded in cognitive metaphor theory, which conceptualizes metaphor as a fundamental mechanism of experience conceptualization and categorization, structuring thought and reflecting mental representations. The methodological design integrates qualitative analysis of metaphorical contexts with corpus-based procedures, including the examination of the frequency and distribution of collocations involving verbalizers of the concept.

The findings demonstrate that across all subcorpora the most productive model is the ontological metaphor THOUGHT IS AN OBJECT, which construes thinking as a material entity subject to physical and mental operations (collecting, rejecting, cherishing, devaluing, controlling). In Zabuzhko's prose, this model is characterized by an intensified degree of figurative concretization: thought is represented as an object of laboratory analysis, as something that can be chewed or eaten, and as a phenomenon capable of eliciting bodily reactions. The second most frequent model, THOUGHT IS A BEING, foregrounds the autonomy and quasi-agential status of thinking. In Zabuzhko's texts, thought is often depicted as a hidden, dormant, or concealed entity, whereas in the prose of her contemporaries it more frequently acquires features of activity, dynamism, or aggressiveness (thought beats, visits, scratches, cherishes).

Less productive but semantically significant models have also been identified, including THOUGHT IS LIGHT, A CONTAINER, A LIQUID/SUBSTANCE, A TEXT, A PLANT, and AN INSTRUMENT. Their realization indicates the sensory, embodied, and intersubjective dimensions of thinking as represented in literary discourse. The comparative analysis reveals both the shared cognitive trajectories of metaphorization across authors and the distinctive specificity of Zabuzhko's idiolect, manifested in the contamination and interaction of metaphorical models, a high degree of figurative elaboration, and individual authorial transformations.

МЕТАФОРИЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ДУМКА НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ ОКСАНИ ЗАБУЖКО: КОРПУСНИЙ ПІДХІД

Карасьов В. В.
аспірант кафедри прикладної лінгвістики
Національний університет «Львівська політехніка»
вул. Степана Бандери, 12, Львів, Україна
orcid.org/0000-0002-8039-2811
vitalii.v.karasov@lpnu.ua

Левченко О. П.
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри прикладної лінгвістики
Національний університет «Львівська політехніка»
вул. Степана Бандери, 12, Львів, Україна
orcid.org/0000-0002-7395-3772
olena.p.levchenko@lpnu.ua

Ключові слова: *ідіолект, ідіостиль, метафора, корпус, семантика, корпусна лінгвістика, когнітивна лінгвістика, текст.*

У статті здійснено когнітивний аналіз метафоризації концепту ДУМКА в прозі Оксани Забужко у зіставленні з текстами її сучасниць і сучасників. Теоретичною основою дослідження слугують положення когнітивної теорії метафори, відповідно до яких метафора розглядається як механізм концептуалізації та категоризації досвіду, що структурує мислення і відображає ментальні репрезентації. Методика поєднує якісний аналіз метафоричних контекстів із елементами корпусного підходу, зокрема вивченням частотності колокацій вербалізаторів концепту.

Установлено, що в усіх підкорпусах найпродуктивнішою є онтологічна модель ДУМКА – ЦЕ ОБ'ЄКТ, яка репрезентує мислення як матеріальну сутність, що піддається фізичним і ментальним діям (збирати, відкидати, плекати, знецінювати, контролювати). У прозі О. Забужко ця модель набуває розгорнутої образної конкретизації: думка постає як об'єкт лабораторного аналізу, предмет, який можна «жувати» чи «виїдати», а також як явище, що викликає тілесну реакцію. Другою за частотністю є модель ДУМКА – ЦЕ ІСТОТА, яка унаочнює автономність мислення. У текстах письменниці думка зображується як зачаєна, сонна, прихована сутність; у прозі сучасниць і сучасників вона частіше набуває ознак активності, агресивності або динаміки (думка б'ється, навідує, шкребе, плекана).

Зафіксовано також менш продуктивні, але семантично значущі моделі: ДУМКА – ЦЕ СВІТЛО, ВМІСТИЩЕ, РІДИНА/СУБСТАНЦІЯ, ТЕКСТ, РОСЛИНА, ІНСТРУМЕНТ. Їх реалізація засвідчує сенсорну, тілесну та інтерсуб'єктивну природу мислення в художньому дискурсі. Зіставний аналіз демонструє спільність базових когнітивних напрямків метафоризації у різних авторів і водночас виразну специфіку ідіолекту О. Забужко, що полягає в контамінації метафоричних моделей, високому рівні образної деталізації та індивідуально-авторських трансформаціях.

Problem statement. Different approaches to metaphor classification have been proposed. J. Lakoff and M. Johnson distinguish three main types: structural, ontological, and orientational metaphors [Lakoff, Johnson, 1980, p. 242].

Conceptual metaphors are typically identified through the analysis of linguistic data. Researchers examine recurring lexical and syntactic patterns that reflect metaphorical usage. These linguistic expressions serve as evidence of underlying conceptual metaphors [Lakoff, 1993; Kövecses, 2005; Turner, 2006; Charteris-Black, 2004].

A. Deignan formulates several key propositions: metaphors structure thinking and knowledge; they

play a central role in the formation of abstract concepts; they are grounded in physical experience; and they may carry ideological meanings [Deignan, 2005, p. 13].

Within cognitive linguistics, metaphor is viewed not merely as a stylistic device but as a fundamental mechanism of conceptualization. R. Langacker [2008, p. 562] and J. Fauconnier and M. Turner [2002, p. 440] emphasize that metaphor reflects the adaptive nature of human cognition and its capacity to structure experience.

In contemporary Ukrainian linguistics, corpus-based analysis is undergoing methodological development. Recent studies demonstrate an increasing integration of quantitative corpus methods with established linguistic approaches [Kinashchuk, 2022; Holyoak, 2018]. Several works combine corpus-driven procedures with cognitive metaphor theory to obtain statistically supported results [Lototska, 2022; Weng, 2024].

The subject of this study is the specific features of O. Zabuzhko's idiolect, particularly the metaphorization of the concept of THOUGHT. The object of the research comprises metaphorical realizations of this concept in her texts.

The purpose of the article is to examine the writer's idiolect through the analysis of conceptual metaphor formation.

To achieve this aim, the following research objectives are defined:

• to outline the theoretical foundations of metaphor analysis within the framework of cognitive linguistics;

• to determine the methodological principles of corpus-based identification of conceptual metaphors;

• to identify and classify the metaphorical models of the concept THOUGHT in O. Zabuzhko's prose;

• to reveal individual authorial transformations of metaphorical models in Zabuzhko's idiolect;

• to conduct a comparative analysis of the metaphorization of the concept THOUGHT in the texts of O. Zabuzhko and her contemporaries;

• to establish the qualitative parameters of the writer's idiolect based on the obtained results.

Presentation of the main research findings. The analysis demonstrates that the concept of THOUGHT is metaphorized through a range of source domains. One of the dominant models is THOUGHT IS AN OBJECT. In the context: *...одного дня в надії трошки розсіяти обложну темну хмару, що знай з дня на день випікала голову, не пропускаючи* ***жодної прохолодної думки****...* (O. Zabuzhko, Fieldwork in Ukrainian Sex, 1996), thought is conceptualized as an object endowed with the attribute of coolness.

In the prose of contemporary authors, a similar vector of metaphorization is observed, where thought acquires the attribute cold. In L. Pidhirna's text, the coldness of thoughts correlates with alienation and emotional rigidity: *Наче риба, що виринула із крижаної води – з такими ж* ***холодними думками****, холодним поглядом, холодною кров'ю* (L. Pidhirna, Under a Foreign Flag, 2019). In M. Kidruk's novel, the attribute cold intensifies the semantics of fear and psychological tension: *Я мусив до краю напружитися, щоб погамувати стогін і відігнати слизькі й* ***холодні думки*** (M. Kidruk, Look into My Dreams, 2016). At the same time, other temperature-based metaphors are attested. In V. Ananiev's prose, warm thoughts function as a source of inner balance and transition into the sphere of dreams: *З цими* ***теплими думками*** *я поринув у світ снів* (V. Ananiev, Traces on the Road, 2018). In N. Odala's text, a warm thought expresses sympathy and empathy: *…бодай згадала про неї* ***теплою думкою*** (N. Odala, Who Are You and What Are You Doing Here, 2011). In L. Dashvar's prose, temperature intensifies emotional excitation: *...билася настільки* ***гаряча думка****...* (L. Dashvar, The Pokrov, 2015). Comparable realizations have not been identified in Zabuzhko's texts.

O. Zabuzhko metaphorizes thought as an object that can be chewed: *...весело* ***жуючи якусь нову думку****...* (O. Zabuzhko, Fieldwork in Ukrainian Sex, 1996). Such a metaphorical transformation has not been recorded in the prose of her contemporaries and may therefore be regarded as an individual-authorial feature. A similar transformation is observed in the case where THOUGHT is conceptualized as an object that can be eaten away: *…чим* ***виїдав собі думки****…* (O. Zabuzhko, Fieldwork in Ukrainian Sex, 1996).

Another realization of the model THOUGHT IS AN OBJECT appears in the context: *…Адріян тимчасом* ***підважує її думку*** *бере пінцетом і кладе під мікроскоп…* (O. Zabuzhko, *The Museum of Abandoned Secrets*, 2009). This example constitutes an extended metaphor structured through a sequence of interconnected actions (підважує, бере пінцетом, кладе під мікроскоп), forming the metaphorical scenario THOUGHT IS AN OBJECT OF ANALYSIS.

In the context: *…вона злякано сахнулась була такої* ***богозневажної думки****…* (O. Zabuzhko, *The Tale of the Kalyna Flute*, 2000), the model THOUGHT IS AN OBJECT is likewise activated, as thought functions as a stimulus that provokes fear. Although contemporary authors also depict thought as capable of inducing fear: *Мене до помутніння в очах* ***лякає думка*** (M. Kidruk, Look into My Dreams, 2016). Zabuzhko's fragment demonstrates a transformed realization combining the cognitive model THOUGHT IS AN OBJECT with a bodily-emotional reaction (злякано сахнулась). The integration of physical response and moral evaluation (богозневажної) generates a distinct authorial imagery.

Another significant model is THOUGHT IS A BEING. In the context *…****головна зачаєна***

думка… (O. Zabuzhko, Fieldwork in Ukrainian Sex, 1996), thought is represented as a hidden entity. Such a realization has not been attested in the prose of her contemporaries and may therefore be considered author-specific. In the sentence …*важко ворухнулася* ***сонна пресонна думка***… (O. Zabuzhko, I, Milena, 1997), thought appears as a sleepy being that begins to move, actualizing the semantics of inertia and reduced cognitive activity. In contrast, L. Cheren attributes vitality and dynamism to thought: …*з'явилася несподівано* ***свіжа і бадьора думка***… (L. Cheren, Duliby, 2014). Thus, thought as a being is endowed with antonymic attributes: sleepy/inert versus fresh/vigorous.

The metaphorical model THOUGHT IS LIGHT is realized in the context …***блисла шалена думка***… (O. Zabuzhko, This Could Be Your Advertisement, 2013), where thought is conceptualized as a flash. In this case, contamination of metaphorical models is observed. In A. Chekh's text, thought smolders: … *углибині,* ***жевріє думка***… (A. Chekh, Anatomical Atlas. It Is Hard to Be a Frog, 2007).

The model THOUGHT IS A CONTAINER appears in the context …***докинув у думці***… (O. Zabuzhko, The Museum of Abandoned Secrets, 2009), where thought functions as a receptacle for ideas or intentions.

The verbalizer гадка is less frequent but semantically relevant. It is metaphorized as an impulsive being reflecting emotional tension: …***з єдиною гарячковою гадкою: встигнути***… (O. Zabuzhko, The Museum of Abandoned Secrets, 2009).

The verbalizer помисел/помисл is conceptualized as an aggressive being: …єдиний ***усепожираючий помисел***… (O. Zabuzhko I, Milena, 1997). In another instance, …***сковуючи їй кожен порух і помисл***… (O. Zabuzhko, Fieldwork in Ukrainian Sex, 1996), intention is construed as an object subject to external constraint.

The verbalizer задума occurs in the context … ***впавши в задуму***… (O. Zabuzhko, The Museum of Abandoned Secrets, 2009), where reflection is conceptualized as a container.

A comparison of metaphorization patterns demonstrates the qualitative diversity of the identified models; however, a comprehensive characterization of O. Zabuzhko's idiolect requires quantitative analysis. Table 1 presents the frequency of collocations of the verbalizers of the concept THOUGHT in the writer's prose and identifies the lexemes that systematically co-occur with the conceptual verbalizer.

Analysis demonstrates the systematic character of metaphors in the works of O. Zabuzhko, where ontological metaphors dominate, such as THOUGHT IS AN OBJECT and THOUGHT IS A BEING, reflecting a tendency toward the materialization and personification of mental processes. The results of the analysis make it possible to assert that conceptual metaphors in O. Zabuzhko's works not only enrich the literary text but also reflect psychological, cultural, and social realities, contributing to a deeper understanding of the characters' inner world.

During the analysis of the texts by O. Zabuzhko's contemporaries, it was established that the most widespread model of metaphorization is the conceptualization of THOUGHT AS AN OBJECT. Within this model, thought is construed as a material entity that can be manipulated, controlled, transmitted, or lost. For example: *А тепер ти думаєш: навіщо мені поряд чоловік, який* ***контролює мої думки****?* (Ye. Kononenko, Betrayal. ZRADA Made in Ukraine, 2002) – thoughts function as objects subject to external influence. In the works of M. Matios, thoughts are endowed with moral characteristics as human beings: *Та* ***грішні Фрозинині думки****, бо грішить вона вже й на панотця, прости її, Господи*. (M. Matios, Nation, 2000). The mentioned writer also employs another metaphorical model according

Table **1**

Frequency of collocations of the verbalizers of the concept THOUGHT in O. Zabuzhko's texts

Lemma	Co-occurrence
catch up	4
get rich	2
new	3
own	4
next	2
back	2
their	3
measure	1
clarify	1
sleepy	1
so-important	1
report	1

to which thoughts are categorized as objects between which movement is possible: *Богдан тримав Корнелію під лікоть і торкотів, як шестилітній хлопчик: безугаву,* ***перестрибуючи з одної думки на іншу****, так що важко було встежити за його логікою* (M. Matios, Nation, 2000). In the work by Ye. Kononenko «Betrayal. ZRADA Made in Ukraine», thought also appears as an object of action: it can be completed, its movement or development can be finished (спробуйте додумати думки, які думались тоді додумати).

The second most frequent direction of conceptualization in the works of O. Zabuzhko's contemporaries is the categorization of THOUGHT AS A BEING endowed with its own activity, will, or even aggressiveness. Thought is autonomous and capable of influencing the subject, often with an emotional or physical effect. For example: *В кількох оселях Стольного града* ***запрацювали думки****: як це так: один єдиний епізод настільки змінив настрій вистави, поміняв акценти, зробив іншим тлумачення ЗРАДИ*. (Ye. Kononenko, Betrayal. ZRADA Made in Ukraine, 2002), where thoughts are depicted as beings capable of acting independently. In the phrase ліниво вхопила останню думку (M. Matios, Nation, 2000), the author likewise conceptualizes thought as a being. For example: *Скажу завтра, – ліниво* ***вхопила останню думку.*** (M.Matios, Nation, 2000). In two examples, the notion is imagined as a being – it arrives and acts independently: *Та з роками* ***прийшла до Івана гадка****, що мідну скриньку варто сховати в потаємне місце…* (M. Matios, The Armageddon Has Already Taken Place, 2011); *І тут її* ***наздогнала іще одна гадка*** (M.Matios, Nation, 2000).

In the text by Ye. Kononenko, we observe the categorization of thought as a being. For example: *Той, хто мав щастя бодай торкнутися правдивої науки і хоч трішки відчути власні сили, завжди зневажатиме гуманітаріїв – геніїв словесного шумовиння, у якому нібито* ***ховається думка****, що не існує як жива сутність* (Ye. Kononenko, Betrayal. ZRADA Made in Ukraine, 2002).

In the prose of M. Matios, thoughts are represented as beings that move and change state: розбігалися всі ясні думки (M.Matios, Nation, 2000). In M. Matios's works, this metaphor acquires pronounced emotional intensity, for example: *І ніколи інше, як тільки після сну, не ловив за кінчик хвоста дедалі більш виразну, блискавично* ***вертку думку про неминуче****: про свою конечність* (M.Matios, The Armageddon Has Already Taken Place, 2011), where thought is associated with a swiftly moving and elusive creature. The author depicts thought as a being that affects the physical state of the subject: *І враз* ***страшна думка забилася в скроні****: а що, як він пішов привести емгебістів?!* (M.Matios, Nation, 2000); and actualizes the semantics of aggressive action: *Друга стосувалася обізнаніших із давньою й дивною історією цієї відлюдькуватої родини, а також тих, кого* ***шкребла мовчазна думка*** *про кару Божу, що наздоганяє людину саме тоді, коли людина перестала думати навіть про можливість цієї кари.* (M.Matios, Nation, 2000). Yevheniia Kononenko attributes to thoughts the quality неспокійні, which emphasizes their activity and may indicate metaphorization according to the model THOUGHT IS A BEING: *І знову моторошне відчуття холодило нутрощі, коли ліфт віз їх нагору <…> і* ***неспокійні неоформлені думки*** *– а раптом хтось тут був уночі, коли вони пішли, а раптом вони не прибрали пляшку й склянки – билися в голові Чеканчука.* (Ye. Kononenko, Imitation, 2008).

Other metaphorical models occur less frequently; however, they demonstrate different ways of conceptualizing thought in Ukrainian literary prose. Thus, the model THOUGHT IS A LIQUID / SUBSTANCE appears in two instances and represents thought as a flowing or concentrated matter. In the work of Yevheniia Kononenko, thinking is likened to a dense substance: *І російські слова – вероломство, предательство, измена – не в змозі передати тої* ***концентрації думок****, почуттів і всього іншого, як коротеньке українське слово* (Ye. Kononenko, Betrayal. ZRADA Made in Ukraine, 2002), while in the novel by M. Matios thoughts are depicted as a transparent liquid losing clarity: *Іще чула, як солодкі, незнані запашні соки збираються в ній і течуть на дотик його руки, й каламутять щойно* ***ясні й зрозумілі думки.*** (M. Matios, Nation, 2000).

The analysis of the texts by O. Zabuzhko's contemporaries demonstrates that the most widespread metaphorical pattern is the conceptualization of thought as a physical object. This model represents thought as something material that can be rejected, gathered, reconsidered, or adhered to. In Yu. Andrukhovych's novel «Дванадцять обручів», thought appears as an object: *…але* ***відкинула думку*** *про останній політ* (Yu. Andrukhovych, Twelve Rings, 2003). In V. Shkliar's work « The Outcast. The Black Raven», thoughts are metaphorized as objects requiring arrangement: *Добре, добре, – погодився Ворон, намагаючись* ***зібрати докупи думки****, які враз розпорошилися* (V. Shkliar, *The Outcast. The Black Raven*, 2009), or as objects of social response: *Тепер усе буде інакше,* ***ніхто не знехтує вашою думкою*** (V. Shkliar, *The Outcast. The Black Raven*, 2009). In this context, thought functions as a possession–that is, something acquired, preserved, and valuable. In the example: *Хоча й тут, у своєму найщирішому бажанні допомогти Тіні вибратися за кордон, я повівся так, ніби робив це* ***зі спідньою думкою*** (V. Shkliar, *The Outcast. The Black Raven*, 2009), thinking is associated with a concealed inten-

tion. In another sentence, we encounter an extended metaphor in which thought is compared to a needle: *Уже вкотре, як голка з мішка,* ***вилізла думка****: якщо є певність, що бандити не повернуться…* (V. Shkliar, *The Outcast. The Black Raven*, 2009). All these instances represent the model THOUGHT IS AN OBJECT.

The second most frequent direction of metaphorization is THOUGHT IS A BEING, which highlights the autonomy of thinking and its capacity to emerge, act, or influence the subject. For example: *Тобто, послуговуючись дещо графоманською образністю багатьох Артурових попередників, їхня кров ще пахла димом колиб, але* ***думки вже доростали*** *до розуміння справжнього Змісту Історії* (Yu. Andrukhovych, Twelve Rings, 2003); *Йому навіть* ***майнула непрохана думка****, що вона сміється з його чоловічої нерішучості* (V. Shkliar, *The Outcast. The Black Raven*, 2009); In the sentence: *Ганнуся з матір'ю вже* ***плекали думку****, що, може, він про них і забув* (V. Shkliar, *The Outcast. The Black Raven*, 2009), thought is metaphorized as a being that can be nurtured.

During the study, the texts of the authors also reveal additional directions of metaphorization within the model THOUGHT IS A BEING. For example: *Однак* ***політ її думки*** *було перервано безцеремонною появою в комірчині старого опецькуватого добродія Доктора* (Yu. Andrukhovych, Twelve Rings, 2003). In writers' texts, there are instances where thought is metaphorized as a text that can be read: *Але Шухір* ***прочитав його думки****…* (Yu. Andrukhovych, Twelve Rings, 2003); *Тіна таки* ***читала мої думки*** (V. Shkliar, *The Outcast. The Black Raven*, 2009).

The metaphorical model THOUGHT IS AN OBJECT also represents bodily reactions to thinking: *Тож, усвідомлюючи це, Артур Пепа* ***кривився від думки****…* (Yu. Andrukhovych, Twelve Rings, 2003); *Ця* ***думка викликала все гостріші болі*** *в печінці та все відчутніший брак повітря…* (V. Shkliar, *The Outcast. The Black Raven*, 2009).

A comparative analysis of the results indicates the presence of both shared and divergent tendencies in the metaphorical conceptualization of the concept THOUGHT across three subcorpora: the texts of Oksana Zabuzhko, the prose of her female contemporaries, and that of her male contemporaries.

At the level of universal models, the most productive in all groups is the metaphor THOUGHT IS AN OBJECT, which reflects an ontological perception of thinking as a material entity. Regardless of the author's gender, thought is construed as something that can be transmitted, lost, concealed, devalued, or nurtured. However, in O. Zabuzhko's texts, this model acquires pronounced figurative specification. In the prose of her female contemporaries, this metaphor more frequently serves as a means of psychological characterization, whereas in the male subcorpus structural objectification prevails, which indicates an orientation toward an action-based and rational interpretation of thinking.

The model THOUGHT IS A BEING is likewise realized in all three subcorpora, albeit with certain distinctions. In O. Zabuzhko's works, the dominant image is that of thought as a half-asleep, fragile being (сонна пресонна думка, дитяча), whereas in the prose of her female contemporaries it acquires an anxious, aggressive, or painful dynamic (думка б'ється в скроні, шкребе). In the male subcorpus, thought functions as an active being that appears, penetrates, disturbs, or visits, emphasizing the activity of thinking as an independent force. This model also represents thinking as a dynamic process.

A number of less frequent metaphors likewise carry conceptual significance, representing such models as THOUGHT IS LIGHT and THOUGHT IS A PLANT. In the prose of female contemporaries, the models THOUGHT IS A SUBSTANCE/LIQUID and THOUGHT IS A CONTAINER are attested.

In the male subcorpus, the following metaphorical models have been identified: THOUGHT IS A BEING, THOUGHT IS A PLANT, and THINKING IS A CONTAINER.

Conclusions. The analysis demonstrates that the metaphorization of the concept THOUGHT in O. Zabuzhko's prose is systematic and is realized through a ramified network of cognitive models. The most productive models are THOUGHT IS AN OBJECT and THOUGHT IS A BEING**.**

A comparison with the texts of the writer's contemporaries reveals similarities in the underlying ontological models, while also highlighting differences in their modes of realization. The prose of her female contemporaries is characterized by psychologization and emotional intensification of thinking, whereas the prose of her male contemporaries tends toward structural objectification and rationalization of the thinking process.

Individual metaphorical realizations (жування думки, виїдання думок, підважування пінцетом, сонна пресонна думка тощо) demonstrate distinctive authorial transformations of shared cognitive schemas.

The findings outline the qualitative parameters of the metaphorization of the concept THOUGHT and provide a foundation for further quantitative analysis of its verbalizers within a corpus of literary texts.

BIBLIOGRAPHY

1. Charteris-Black J. Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004. P. 243–253.

2. Deignan A. Metaphor and corpus linguistics. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2005. 245 p.
3. Holyoak K. J., Stamenković D. Metaphor comprehension: A critical review of theories and evidence // Psychological Bulletin. 2018. Vol. 144, No. 6. P. 641–671. https://doi.org/10.1037/bul0000145
4. Кінащук А. Метафоричне моделювання семантики ірраціональної лексики (на матеріалі української, англійської та німецької мов). Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис». № 9, 2021. С. 101–110. https://doi.org/10.32447/2663-340X-2021-9.15
5. Kövecses Z. Metaphor: A practical introduction. 2nd ed. Oxford : Oxford University Press, 2010. 375 p.
6. Lakoff G. The Contemporary Theory of Metaphor // Ortony A. (Ed.). Metaphor and Thought. Cambridge: Cambridge University Press, 1993. P. 202–251.
7. Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by. Chicago & London: University of Chicago Press, 1980. 243 p.
8. Langacker R. W. Cognitive Grammar: A Basic Introduction. Oxford: Oxford University Press, 2008. 562 p.
9. Lototska N. Metaphorical models of the concept of anger in R. Ivanychuk's idiolect // Лінгвістичні студії. 2022. P. 87–100. https://doi.org/10.31558/1815-3070.2022.44.6
10. Turner M. The Literary Mind: The Origins of Thought and Language. Oxford: Oxford University Press, 2006. 183p.
11. Weng L. Analysis on metaphor of sky based on corpus // Frontiers in Humanities and Social Sciences. 2024. Vol. 4, No. 2. P. 107–112. https://doi.org/10.54691/7hmzxt14

REFERENCES

1. Charteris-Black, J. (2004). Corpus approaches to critical metaphor analysis. Palgrave Macmillan, 243–253.
2. Deignan, A. (2005). Metaphor and corpus linguistics. John Benjamins Publishing Company.
3. Holyoak, K. J., & Stamenković, D. (2018). Metaphor comprehension: A critical review of theories and evidence. Psychological Bulletin, 144(6), 641–671. https://doi.org/10.1037/bul0000145
4. Kinashchuk, A. (2021). Metaphorical modelling of irrational vocabulary semantics (basing on the Ukrainian, English, and German languages). Lviv Philological Journal, (9), 101–110. https://doi.org/10.32447/2663-340X-2021-9.15
5. Kövecses, Z. (2010). Metaphor: A practical introduction (2nd ed.). Oxford University Press.
6. Lakoff, G. (1993). The contemporary theory of metaphor. In A. Ortony (Ed.), Metaphor and thought (pp. 202–251). Cambridge University Press.
7. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). Metaphors we live by. University of Chicago Press, 243 p.
8. Langacker, R. W. (2008). Cognitive grammar: A basic introduction. Oxford University Press.
9. Lototska, N. (2022). Metaphorical models of the concept of anger in R. Ivanychuk's idiolect. Лінгвістичні студії, 87–100. https://doi.org/10.31558/1815-3070.2022.44.6
10. Turner, M. (2006). The literary mind: The origins of thought and language. Oxford University Press, 183p.
11. Weng, L. (2024). Analysis on metaphor of sky based on corpus. Frontiers in Humanities and Social Sciences, 4(2), 107–112. https://doi.org/10.54691/7hmzxt14

Дата першого надходження статті до видання: 14.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 811.581.11
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-18

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

ТЕКСТУАЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНФУЦІАНСЬКОЇ КАНОНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ВІД СТАТИКИ КАНОНІВ ДО ДИНАМІКИ КОМЕНТАРІВ

Костанда І. О.
доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри китайської мови і перекладу
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-5144-0941
kostanda.iryna@ukr.net

Ключові слова: *конфуціанські канони, коментарі, Тринадцять канонів (十三经), коментаторська традиція, класична китайська мова, веньянь.*

У статті здійснено комплексний філологічний аналіз конфуціанської канонічної літератури як специфічної текстуальної системи, в якій поєднуються висока ступінь стабільності канонічного корпусу та історична динаміка коментаторської традиції. Матеріалом дослідження є корпус «Тринадцяти канонів» (《十三经》), що сформувався в результаті тривалого історичного процесу та протягом століть функціонував як нормативна основа інтелектуальної, етичної й освітньої культури Китаю. Основну увагу зосереджено на механізмах інтерпретації канонів, реалізованих через систему коментарів (注), тлумачень (疏), фонетико-семантичних пояснень (音义) та їхніх текстуальних комбінацій у форматі канонічно-коментаторських видань.

Показано, що текстуальна незмінність канонів не означає статичності їхнього змісту: історична життєздатність конфуціанської традиції забезпечувалася саме розвитком коментаторських практик, які виконували функцію адаптації канонічних текстів до змінних інтелектуальних, соціальних і культурних умов. Простежено еволюцію основних типів коментарів від ранніх «стародавніх тлумачень» (古注) до системи офіційних «правильних тлумачень» (《正义》) та пізніших філологічних студій епохи Цін. Окремо проаналізовано методологічні відмінності між ханським (汉学) і сунським (宋学) напрямами інтерпретації, що репрезентують різні стратегії роботи з канонічним текстом.

У результаті дослідження обґрунтовано тезу про те, що текстуальна трансформація в конфуціанській традиції відбувалася не шляхом редагування самого канону, а через накопичення та переосмислення інтерпретативних шарів. Такий підхід дозволяє розглядати конфуціанські канони і коментарі як взаємопов'язані елементи єдиного, але внутрішньо динамічного текстового комплексу, що має важливе значення для сучасних філологічних і китаєзнавчих досліджень.

TEXTUAL TRANSFORMATION OF CONFUCIAN CANONICAL LITERATURE: FROM THE STABILITY OF THE CLASSICS TO THE DYNAMISM OF COMMENTARIES

Kostanda I. O.
Doctor of Philological Sciences, Associate Professor,
Professor at the Department of Chinese Language and Translation
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
Bulvarno-Kudriavska str., 18/2, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-5144-0941
kostanda.iryna@ukr.net

Key words: *Confucian canons, commentaries, Thirteen Classics (十三经), commentarial tradition, Classical Chinese, wenyan.*

The article offers a comprehensive philological analysis of Confucian canonical literature as a specific textual system that combines a high degree of stability of the canonical corpus with the historical dynamism of the commentary tradition. The object of the study is the corpus of the "Thirteen Classics" (十三经), which was formed through a long historical process and for centuries functioned as a normative foundation of China's intellectual, ethical, and educational culture. The main focus is placed on the mechanisms of interpretation of the Classics as realized through the system of commentaries (注), subcommentaries (疏), phonetic-semantic glosses (音义), and their various textual combinations within canonical–commentarial editions.

It is demonstrated that the textual fixity of the Classics does not imply semantic immobility: the historical vitality of the Confucian tradition was ensured precisely by the development of commentarial practices, which performed the function of adapting canonical texts to changing intellectual, social, and cultural contexts. The study traces the evolution of major types of commentaries, from early "ancient annotations" (古注) to the system of officially sanctioned Correct Meanings (正义) and the later philological scholarship of the Qing period. Particular attention is paid to the methodological differences between the Han Learning (汉学) and Song Learning (宋学) traditions, which represent distinct strategies of engaging with canonical texts.

The results of the research substantiate the thesis that textual transformation within the Confucian tradition occurred not through modification of the canonical texts themselves, but through the accumulation and reinterpretation of successive layers of commentary. This approach makes it possible to conceptualize Confucian Classics and their commentaries as mutually dependent elements of a single yet internally dynamic textual complex, a perspective that is of particular relevance for contemporary philological and Sinological studies.

Постановка проблеми. Конфуціанська канонічна література займає центральне місце в історії китайської культури, філософії та освіти. Протягом понад двох тисяч років саме канони – передусім корпус «П'ять канонів» (《五经》) та пізніше «Тринадцять канонів» (《十三经》), котрі слугували фундаментом інтелектуальної, етичної та політичної традиції Китаю. Також специфіка існування цих текстів у тому, що їх історичний вплив визначався як самим канонічним корпусом, так і великою, багатовіковою коментаторської традицією. Проблема, однак, полягає в наступному: при зовнішній стійкості та текстуальній фіксованості канонів їхнє розуміння, інтерпретація та культурне функціонування безперервно змінювалися. Ці зміни здійснювалися не через трансформацію самих канонічних текстів, а через *коментарі* (注), *тлумачення* (疏), *фонетико-семантичні пояснення* (音义) та їхні різні комбінації. Таким чином, виникає фундаментальна напруга між нерухомістю канону та історично притаманною коментарям зміною змістових парадигмою, яка потребує спеціального філологічного осмислення.

Історично корпус конфуціанських канонів формувався поступово: від раннього комплексу «Шести канонів» (《六经》) до «П'яти канонів (《五经》), потім до «Дев'яти канонів» (《九经》) і, нарешті, до остаточного оформлення «Три-

надцяти канонів» (《十三经》) за доби Північної Сун (北宋 , 960-1127 рр.) [Goldin, 2011, p. 48]. Вже в давнину канонічні тексти розглядалися як нормативні та авторитетні, тоді як розуміння їхнього сенсу забезпечувалося системою *коментарів*, *тлумачень* і *фонетико-семантичних пояснень* (音义).

У період Хань (汉代, 206 р. до н. е. – 220 р. н. е.) і Вей-Цзінь (魏晋, 220-420 рр.) склалася традиція так званих стародавніх коментарів (古注), які пізніше були доповнені системою *детального змістового тлумачення* (义疏) в епоху Південних і Північних династій (南北朝, 420-589 рр.) і об'єднані в офіційні антології «Правильні тлумачення» (《正义》) за доби Тан (唐, 618-907 рр.). В епоху Сун виникла нова хвиля інтерпретації, пов'язана з формуванням сунського вчення (宋学) та системою «П'ять канонів та Чотирикнижжя» (《五经四书》), що призвело до розходження між *ханським вченням* (汉学) і *сунським вченням* (宋学) [Ge, 2011, p. 52]. Надалі, особливо в період Цін, увага знову змістилася до текстологічної точності та філологічного аналізу, що виявилося у створенні корпусу «Нові тлумачення цінських учених до "Тринадцяти канонів"» (《十三经清人新疏》) [Qian, 1996, p. 82]. Таким чином, коментаторська традиція пройшла тривалий шлях розвитку, підсумовуючи зміну інтелектуальних парадигм, методів інтерпретації та наукових установок.

Безпосередньо у китайській традиції різниця між каноном і коментарем осмислювалася насамперед у рамках *канонічної екзегетики* (经学). Для представників *ханського вчення* (汉学) пріоритетом залишалося відновлення стародавнього змісту канону через аналіз мови, фонетики та ранніх коментарів. Навпаки, представники сунського вчення (宋学) розглядали канони як основу для філософського обґрунтування нових концептів та векторів розвиту в традиційному вченні, роблячи акцент на категоріях *раціональності* або *правильного порядку/стану речей* (理), *людської природи* (性) і *серця* (心) та моральному самовдосконаленні.

У сучасній гуманітарній науці за межами Китаю конфуціанські канони найчастіше вивчаються або як філософські тексти, або як історичні джерела. При цьому власне філологічний аспект – співвідношення стабільного канону та мінливої коментаторської традиції, нерідко залишається на периферії досліджень чи розглядається фрагментарно. У цьому контексті особливої значущості набуває розгляд конфуціанської канонічної літератури не тільки як збори авторитетних текстів, але і як *текстуальної системи*, в якій стійкість канонів поєднується з історично мінливою інтерпретаційною практикою. Аналіз співвідношення канонічного тексту та коментаря дозволяє по-новому осмислити механізми збереження культурної традиції, а також виявити специфіку конфуціанської філологічної думки, що сформувалася за умов свідомого обмеження змін самого канону.

Актуальність дослідження випливає з потреб українського китаєзнавства, в рамках якого конфуціанська канонічна традиція досі залишається недостатньо систематизованою і концептуально осмисленою саме як цілісне текстуально-коментаторське явище. У більшості робіт увага зосереджена або на філософському змісті окремих канонів, або на історії конфуціанства загалом, тоді як питання співвідношення стабільності канонічного тексту та історичної мінливості коментаторської традиції залишається на периферії дослідницького інтересу. Крім того, в українській науковій традиції досі не вироблено сталого понятійного апарату для опису китайських канонів як особливого типу класичної літератури, яка існує не ізольовано, а в нерозривній єдності із системою *коментарів* (注), *тлумачень* (疏) і *фонетико-семантичних пояснень* (音义). Це призводить до фрагментарного сприйняття конфуціанської класики і ускладнює її включення до ширшого філологічного та культурологічного контексту. У зв'язку з цим звернення до історії формування «Тринадцяти канонів» («十三经») та еволюції їхнього коментаторського супроводу є актуальним не тільки для поглиблення уявлень про конфуціанську традицію, а й для розвитку текстологічних та історико-філософських досліджень.

Наукова **новизна** статті полягає в комплексному розгляді конфуціанської канонічної традиції, на відміну від досліджень, зосереджених або на філософському змісті окремих канонів, або на аналізі окремих коментаторських шкіл (*ханського і сунського вчень*), в даній роботі пропонується цілісний філологічний погляд на взаємодію стабільності канонічного тексту та історичну мінливості його інтерпретацій. Такий підхід дозволяє виявити не трансформацію безпосередньо канонів, а трансформацію способів їхнього читання, розуміння та філологічного осмислення.

Об'єктом дослідження є *конфуціанська канонічна література* (儒家经的), насамперед корпус «Тринадцять канонів» («十三经»), як фундамент китайської класичної традиції.

Предметом дослідження є коментаторська традиція конфуціанських канонів, включаючи *стародавні коментарі* (古注), системи *фонетико-семантичних пояснень* (音义), *тлумачень* (疏), а також їх текстуальне об'єднання у форматі «Комплексного видання канонів із коментарями та тлумаченнями» («经注疏合刻»), та еволюція цих форм у різні історичні періоди.

Мета статті – показати, яким чином при високому ступені текстуальної консервативності кон-

фуціанських канонів формується та розвивається динамічна коментаторська традиція, що забезпечує історичну життєздатність, інтерпретаційну гнучкість та культурну актуальність канонічного корпусу.

Для досягнення поставленої мети у статті передбачається вирішення наступних завдань:

− розглянути поняття *канон* (经) та специфіку конфуціанського канону у китайській традиції;

− простежити історичний процес формування корпусу «Тринадцяти канонів» («十三经»);

− описати основні типи коментарів до канонів: *стародавні коментарі* (古注), *фонетико-семантичні пояснення* (音义);

− показати роль коментаторської традиції у подоланні мовної та смислової проблеми канонічних текстів;

− проаналізувати різницю між *ханським вченням* (汉学) та *сунським вченням* (宋学) як двома напрямками інтерпретації канонів;

− обґрунтувати філологічне значення коментарів як простору текстуальної динаміки за незмінності канонів.

Теоретична значимість даної роботи полягає в комплексному осмисленні *конфуціанської канонічної літератури* (儒家经的) з філологічної точки зору, в рамках якої канони та коментарі розглядаються як елементи єдиного, але внутрішньо диференційованого текстового комплексу. У статті пропонується аналітичне розмежування між *стабільним канонічним корпусом* та *динамічною коментаторською традицією*, що дозволяє уточнити уявлення про характер текстової наступності у китайській інтелектуальній культурі.

Дослідження робить внесок у розуміння специфіки китайської класичної текстології, показуючи, що розвиток конфуціанської традиції здійснювався не за рахунок зміни самих канонічних текстів, а за допомогою нарощування та ускладнення інтерпретативних шарів – *коментарів* (注), *тлумачень* (疏), *фонетико-семантичні поясненень* (音义). Тим самим уточнюється саме поняття *текстуальної трансформації* стосовно конфуціанського канону: вона проявляється не у трансформації тексту канону, а в еволюції способів його прочитання і осмислення.

Практична значущість роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані у навчальних курсах з історії китайської літератури, класичної китайської мови, східної філології, історії філософії Китаю, а також у спецкурсах, присвячених конфуціанству та традиційній китайській культурі. Матеріал статті може бути вступним і систематизуючим джерелом для студентів та дослідників, які не спеціалізуються вузько на китаєзнавстві, але потребують цілісного уявлення про конфуціанські канони та їх інтерпретативну традицію. Крім того, висновки дослідження можуть бути корисними при перекладі та коментуванні класичних китайських текстів, оскільки наголошують на необхідності враховувати не тільки канон, а й історично обумовлений коментар.

В якості робочої ***гіпотези*** висувається положення про те, що стійкість і авторитет конфуціанських канонів забезпечувалися саме за рахунок динамічного розвитку коментаторської традиції, яка брала на себе функцію адаптації канонічних текстів до мінливих інтелектуальних, соціальних і культурних умов. Іншими словами, передбачається, що збереження канонів у їх відносно незмінному вигляді не суперечило історичному розвитку конфуціанської думки, а, навпаки, стало можливим завдяки постійному оновленню інтерпретацій, що реалізується через систему *коментарів* (注), *тлумачень* (疏) та *філологічних пояснень* (释文) і пізніших *нових тлумачень* (新疏). Таким чином, канон та коментар утворюють не статичну ієрархію, а функціонально взаємозалежну структуру, в якій нерухомість одного елемента компенсується рухливістю іншого.

Виклад основного матеріалу.

1. *Конфуціанський канон: поняття, структура та корпус текстів*

Ключовим поняттям конфуціанської книжкової традиції є термін *канон* (经, jīng), що у європейських мовах зазвичай передається як *канон* чи *класичний текст*. Вже на рівні етимології це поняття несе важливе культурне навантаження. Відповідно до тлумачення східноханьського вченого та лексикографа Сюя Шеня (许慎, 58-147 рр.) котрий у словнику «Шо вень цзе цзі» («说文解字»), означає *канон* (经), як *поздовжню нитку тканини* (织之纵丝为经), тобто основу, на якій тримається все інше. Це первісне значення стало метафорою культурної та нормативної основи: канон мислиться як несуча структура традиції [Henderson, 1991, p. 64]. У філософсько-літературному осмисленні це значення набуло подальшого розвитку. Південнодинастійний мислитель Лю Се (刘勰, 465-522 рр.) в трактаті «Вень сінь дяо лун» (《文心雕龙》) визначав *канон* (经), як «*вічний і незмінний шлях, незаперечне велике вчення*» (《恒久之至道、不刊之鸿教》) [Lewis, 1999, p. 102]. Таким чином, канон розуміється не просто як авторитетний текст, але як носій універсальних та позаісторичних норм. Поняття ««Тринадцять канонів» (《十三经》) позначає корпус текстів, який у традиційній культурі розглядався, як фундамент конфуціанського знання, морального виховання та державного управління. Ці тексти протягом століть зберігали відносно стабільну словесну подобу, проте їх розуміння та інтерпретація постійно розвивалися в рамках великої коментаторської традиції.

Формування конфуціанського канону було тривалим історичним процесом, що розтягнувся понад тисячу років. Вже в доцінський період (先秦, прибл. XI-III ст. до н. е.) існував корпус так званих «Шести канонів» (《六经 》): «Книга пісень» (《诗经》), «Книга документів» (《尚书》), «Книга ритуалів» (《礼记》), «Книга музики» (《乐》), «Книга змін» (《周易》), «Весна і осінь» (《春秋》) [Feng, 2009, p. 90]. Ці тексти існували і поширювалися задовго до того, як були остаточно сакралізовані та визнані *канонами*. Традиція приписує Конфуцію важливу роль в усвідомленні їх виховного значення: відповідно до «Історичних записів. Родовід Конфуція» (《史记　孔子世家》) Сима Цяня (司马迁, 145-≈86 рр. до н. е.), він відібрав і відредагував тексти, керуючись принципом «*взяти те, що можна застосувати в ритуалі та моральності*» (《取可施于礼义》), і використовував їх у педагогічній практиці [Wang R., 2020, p. 112]. Вже в ранній конфуціанській думці кожному канону приписувалася особлива виховна функція, що ясно виражено в «Лі цзі цзін цзє» (《礼记　经解》, «Книга ритуалів. Тлумачення канонів»). Пізніше один із шести канонів – «Книга музики» (《乐》) – було втрачено, внаслідок чого утвердився корпус «П'ять канонів» (《五经》). Починаючи з епохи Східної Хань (东汉, 25-220 рр.), за умов інституціоналізації конфуціанства канонічний корпус почав розширюватися. До «П'яти канонів» було додано «Лунь юй» (《论语》) і «Канон шанування батьків» (《孝经》), що призвело до формування *семи канонів* (七经). У добу Тан (唐代, 618-907 рр.) канон розширився до *десяти текстів*, за рахунок включення трьох коментарів до «Весни і осені» (《春秋 》) – «Цзо чуань» (《左传》), «Ґун'ян чуань» (《公羊传》) і «Ґулян чуань» (《谷梁传》) [Feng, 2009, p. 68]. Це розширення відображало усвідомлення того, що канонічний текст невіддільний від авторитетної традиції його тлумачення. Остаточне оформлення корпусу «Тринадцять канонів» відбулося у епоху Північної Сун (北宋, 960-1127 рр.). До нього ввійшли такі тексти: «Книга змін» (《周易》), «Книга документів» (《尚书》), «Поезія Мао» (《毛诗》, «Книга пісень за редакцією Мао), «Ритуали Чжоу» (《周礼》), «Ритуали церемоній» (《仪礼》), «Книга ритуалів» (《礼记》), «Весна і Осінь. Цзо чуань» (《春秋左传》), «Весна і Осінь. Ґун'ян чуань» (《春秋公羊传》), «Весна і Осінь. Ґулян чуань» (《春秋穀梁传》), «Лунь юй» (《论语》), «Канон шанування батьків» (《孝经》), «Ер я» (《尔雅》), «Мен-цзи» (《孟子》) [Feng, 2009, p. 76]. Принципово важливо, що включення «Мен-цзи» до канонів відбулося порівняно пізно – лише наприкінці доби Північної Сун, що свідчить про рухливість канонічного корпусу на інституційному рівні за відносної стабільності самих текстів. Таким чином, історія формування конфуціанських канонів демонструє парадоксальну ситуацію: з одного боку, канони сприймалися як незмінне підґрунтя традиції, з іншого – сам корпус канонічних текстів складався поступово, залежно від інтелектуальних, політичних та освітніх потреб епох Східної Хань, Тан та Сун.

З моменту свого формування конфуціанські *канони* (经) розглядалися не просто як збори авторитетних текстів, але як нормативна основа культури, освіти та державного управління. Їхнє значення виходило далеко за межі книжкової традиції та охоплювало практично всі ключові сфери традиційного китайського суспільства.

1. *Канони як основа освіти та формування « 士» (освічених службовців)*. Початково конфуціанська традиція формувалася як вчення, спрямоване на виховання та підготовку *освічених людей, призначених для державної служби* (士, shì). Як наголошується в класичних джерелах, саме канони служили основним змістом цієї освіти. Конфуцій (孔子) розглядав освоєння класичних текстів, як моральне самовдосконалення та підготовку до суспільної діяльності, пов'язуючи знання канонів з особистою відповідальністю та почуттям обов'язку. У цьому контексті канони виконували *педагогічну функцію*, формуючи у учнів уявлення про належну поведінку, соціальний порядок і моральні норми. «Шість канонів» (《六经》) розглядалися як різні, але взаємодоповнюючі форми виховного впливу, кожна з яких відповідала за певний вимір людського та суспільного існування. Як вказується в «Тлумаченні канонів» з "Лі цзі"» (《礼记　经解》): «*Увійшовши до держави, можна дізнатися про її вчення. Якщо люди там лагідні і м'які, стримані й щирі – це настанови "Книги пісень". Якщо вони обізнані та проникливі, розуміють зв'язок минулого та подальших наслідків – це повчання „Книги документів". Якщо вони широкі душею, прості та доброзичливі – це повчання "Книги музики". Якщо вони чисті та спокійні, витонченні та проникливі – це настанова "Книги змін". Якщо вони шанобливі і ощадливі, статечні і благоговійні – це повчання "Книги ритуалів". Якщо ж вони вміють пов'язувати слова з подіями та зіставляти факти – це настанова "Книги Весни та осені".*» («入其国、其教可知也。其为人也、温柔敦厚、《诗经》教也；疏通知远、《尚书》教也；广博易良、《乐》教也；洁静精微、《周易》教也；恭俭庄敬、《礼记》教也；属辞比事、《春秋》教也。») [Li, 2005, p. 150]. Ця цитата ясно демонструє, що кожен канон з шести канонів виконував свою особливу виховну функцію: «Книга пісень» (《诗经》) формувала м'якість і щирість,

«Книга документів» (《尚书》) – проникливість і історичну далекоглядність, «Книга Музики» (《乐》) – широту духу та доброзичливість, «Книга змін» (《周易》) – внутрішню чистоту та тонку рефлексію, «Книга ритуалів» (《礼记》) – пошану та поміркованість, «Весна і Осінь» (《春秋》) – вміння співвідносити слова та події.. Тож, канони не тільки передавали знання, а й активно формували особистість майбутнього служителя держави.

2. *Етична та нормативна функція канонів.* Канони виступали також як морально-нормативний орієнтир. У конфуціанській традиції їх сприймали як тексти, що фіксують універсальні та незмінні принципи – *шлях* (道, dào), *гуманність* (仁, rén) і *ритуал* (礼, lǐ). Саме тому термін *канон* (经) осмислювався не тільки буквально, як *повздовжня нитка*, а й як метафора безперервного, стійкого принципу, що пронизує людську культуру та історію. У цьому сенсі канони не просто описували норми, але задавали зразок, з яким співвідносилися поведінка людини, соціальні інститути та політична практика. Їх авторитет ґрунтувався на уявленні про давність, спадковість та близькість до «витоків» культури.

3. *Політична функція: канони та державне управління.* Починаючи з епохи Західної і особливо Східної Хань, конфуціанські канони набувають чітко вираженого політичного виміру. Внаслідок інституціоналізації конфуціанства, здійсненої за часів імператора Хань У-ді (汉武帝, 141-87 рр. до н. е.) за участю Дуна Чжуншу (董仲舒, 179-104 рр. до н. е.), канони стають офіційною ідеологічною основою держави [Elman, 2001, p. 136]. Саме в цей період канони починають використовуватись: як джерело принципів управління; як нормативний орієнтир для оцінки дій правителів та чиновників; як основа для формування екзаменаційної системи. Таким чином, конфуціанські класичні тексти перестають бути виключно об'єктом приватного вивчення та перетворюються на інструмент державної ідеології, що суттєво посилює їх статус та сприяє розширенню канонічного корпусу.

4. *Культурна та літературна функція канонів.* Незважаючи на їх нормативний характер, канони зберігали і літературне, і культурне значення. Особливо показовим у цьому відношенні є «Книга пісень» (《诗经》) – зібрання поетичних текстів, що відображають переживання, емоції та соціальний досвід різних верств суспільства. Його включення до канонічного корпусу свідчить про те, що конфуціанська традиція спочатку не зводилася до сухої нормативності, а допускала різноманітність форм вираження людського досвіду. Аналогічним чином «Книга змін» (《周易》) сприймалася не тільки як ворожильний текст, але як глибоко філософський твір, що містить універсальні моделі розуміння світу та змін. У сукупності канони утворювали цілісну культурну систему, що поєднує етику, філософію, історію, ритуал та літературу.

5. *Канони як «нерухоме ядро» традиції.* Найважливішою особливістю конфуціанських канонів є їхня відносна текстуальна стійкість. Після остаточного закріплення корпусу «Тринадцяти канонів» (《十三经》) канонічні тексти практично не зазнавали змін. Це забезпечувало відчуття безперервності традиції та її зв'язку із давниною.

Саме ця стійкість канонів зумовила розвиток потужної *коментаторської традиції*, яка взяла на себе функцію інтерпретації, актуалізації та адаптації канонічного змісту до нових історичних умов. Таким чином, уже на рівні функцій канонів закладається ключовий для справжнього дослідження контраст: незмінність канонічного тексту і динаміка його тлумачень.

2. *Коментаторська традиція та її еволюція*

Формування конфуціанської канонічної традиції від самого початку супроводжувалося розвитком коментарів. Уже в ранній період передачі канонів стало очевидним, що їхня мова відрізняється високим ступенем архаїчності та лаконічності, що ускладнює розуміння без спеціальних пояснень. В результаті паралельно з фіксацією *канонічних текстів* (经文) виникла традиція їхнього тлумачення, котра отримала назву *коментар* (注) або *коментаторська практика* (注释), а пізніше – *стародавні коментарі* (古注).

До найбільш значущих стародавніх коментарів, що збереглися до нашого часу, належать перш за все коментарі епохи Хань (汉) і Вей-Цзінь (魏晋). Так, для «Книги Змін» (《周易》) найважливішими стали коментарі Вана Бі (王弼, III ст.) та Ханя Канбо (韩康伯, IV ст.), які відіграли ключову роль у філософському осмисленні тексту і заклали основи інтерпретації «Книги Змін» не тільки як ворожильної, але і як філософської системи [Bol, 2008, p. 95]. Для «Книги документів» (《尚书》) традиційно приписується коментар Куня Аньґо (孔安国 , III ст. до н. е.), який, хоч і вважається пізньою підробкою періоду Вей-Цзінь, проте має високу наукову цінність і вплинув на подальшу коментаторську традицію.

Особливе місце займають коментарі Чжена Сюаня (郑玄, 127-200 рр.), який залишив тлумачення до цілого ряду канонів, включаючи «"Книгу пісень" за редакцією Мао» (《毛诗》), «Ритуали Чжоу» (《周礼》), «Ритуали церемоній» (《仪礼》), «Книгу ритуалів» (《礼记》) [Nylan, 2001, p. 152]. Його коментарі відрізняються систематичністю та прагненням узгодити розрізнені традиції тлумачення, що зробило їх автори-

тетними упродовж багатьох століть. Для «Весни і осені. Цзо чуань» (《春秋左传》) найважливішим вважається коментар Ду Юя (杜预, 222-285 рр.), а для «Лунь юй» (《论语》) – «Зібрані тлумачення» («集解») Хе Яня (何晏, 190-249 рр.), який узагальнив більш ранні тлумачення.

Загальною рисою цих давніх коментарів є їхня відносна близькість до часу формування канонів. Саме тому в пізніші епохи вони сприймалися як такі, що мають особливу достовірність: вважалося, що автори *стародавніх коментарів* (古注) «*від старовини були недалеко*» (《去古未远》), а отже, краще розуміли первісний зміст текстів [Yang L., 2008, p. 140]. В умовах крайньої лаконічності канонічної мови стародавні коментарі ставали першим та необхідним інструментом інтерпретації, без якого повноцінне читання та вивчення канонів було практично неможливим.

У міру розвитку філологічної думки одних лише коротких коментарів стало недостатньо. Вже за періоду Південних і Північних династій (南北朝时期, 420-589 рр.) виникає більш розгорнута форма – *тлумачення* (疏) або *змістового тлумачення* (义疏). На відміну від *коментарів* (注), які пояснювали окремі слова та фрази, *тлумачення* (疏) являли собою докладні роз'яснення сенсу тексту, структури аргументації та взаємозв'язків між фрагментами канону та стародавнього коментаря.

Найбільшого розвитку система *змістового тлумачення* (义疏) досягла за доби Тан (唐). *За імператорським указом* (奉敕) Кун Їнда (孔颖达, 574-648 рр.) та інші вчені склали *звід тлумачень*, відомий як «Правильні тлумачення П'яти канонів» (《五经正义》). До нього увійшли: «Правильне тлумачення "Книги змін"» (《周易正义》), «Правильне тлумачення "Книги документів"» (《尚书正义》), «Правильне тлумачення "Поезії Мао"» (《毛诗正义》), «Правильне тлумачення "Книги ритуалів"» (《礼记正义》), «Правильне тлумачення "Книги Весни і Осені" у традиції "Цзо чуань"» (《春秋左传正义》) [Feng ,2009, p. 170]. Оскільки ці тексти створювалися під егідою держави, вони набули статусу офіційного канонічного тлумачення і відіграли важливу роль у стандартизації інтерпретації класичних текстів.

Також за доби Тан і ранньої Сун були створені спеціальні *тлумачення* до інших канонів: зокрема Цзя Ґун'янь (贾公彦, VII ст.) написав «Тлумачення до "Весна і Осінь. Ґулян чуань"» (《春秋穀梁传疏》). За доби Північну Сун (北宋) Сін Бін (邢昺, 932-1010 рр.) склав *тлумачення* до «Лунь Юй» (《论语 》), «Ер Я» (《尔雅》), «Канону шанування батьків» (《孝经》), а також було створено «Тлумачення до "Мен-цзи"» («孟子疏»), котре традиційно приписується Суню Ши (孙奭, 962-1033 рр.) [Chen, 2004, p. 160].

Таким чином, система *тлумачень* була наступним етапом розвитку коментаторської традиції: вона не скасовувала стародавні коментарі, а, навпаки, прагнула їх роз'яснити, систематизувати і вбудувати в ширші інтерпретаційні рамки. Вже на цьому етапі стає помітною відмінність між відносно стабільним канонічним текстом і корпусом тлумачень, що розвивається.

Важливим етапом історії коментаторської традиції стала поява комбінованих видань, які об'єднують у одному корпусі кілька рівнів тлумачення. На початок доби Південна Сун (南宋, 1127-1279 рр.) стало очевидно, що роздільне існування *канонічного тексту* (经文), *стародавніх коментарів* (古注), *фонетико-семантичних пояснень* (音义), *філологічних пояснень* (释文) і *тлумачень* (疏) значно ускладнює читання та навчання [Chen, 2004, p. 190].

Це призвело до появи видань на зразок «Комплексного видання канонів із коментарями та тлумаченнями» (《经注疏合刻》), де канон, коментар та тлумачення друкуються спільно. Найбільш характерним форматом стали так звані *восьмирядкові видання* (八行本) у яких текст розташовувався у вісім рядків на сторінку. До нашого часу збереглися сунські видання «Книги змін» (《周易》), «Книги документів» (《尚书》), «Ритуалів Чжоу» 《周礼》, «Книги ритуалів» (《礼记》), «Весни і Осені. Цзо чуань» (《春秋左传》), «Лунь юй» (《论语》), «Мен-цзи» (《孟子》), а також близькі за форматом видання «Правильного тлумачення "Книги Весни і Осені" у традиції "Цзо чуань"» (《春秋左传正义》) [Feng, 2009, p. 168].

Паралельно виникли *тексти із доданими поясненнями* (附释文本) або *видання з доданими фонетичними поясненнями* (附释音本), що включали канон, стародавній коментар і *філологічне пояснення* (释文). Відомими прикладами є видання з приватної книгозбірні «Ваньцзюань-тан» (万卷堂, «Зала десяти тисяч сувоїв») Юя Женьчжуна (余仁仲, імовірно XVI-XVII ст.) з «Книгою ритуалів» (《礼记》), «Цзо чуань» (《左传》), «Ґун'ян чуань» (《公羊传》), «Ґулян чуань» (《穀梁传》), а також видання «Книги документів» (《尚书》) з коментарем Кунем Аньґо (孔安国, II ст. до н. е.), виконане Ванем Пенфу (王朋甫, пр. XII-XIII ст.) [Qian, 1996, 137]. Ці видання ясно демонструють зростаючу роль філологічної точності, особливо у сфері читання та розуміння важких ієрогліфів.

Мета всіх цих комбінованих форм була суто практичною – полегшення читання, викладання та вивчення канонів. Однак у більш широкому значенні вони свідчать про наростаючу складність коментаторської традиції та про її поступове перетворення на самостійну текстуальну систему.

3. *Пізні етапи розвитку коментаторської традиції: від сунської інтерпретації до цинської*

Починаючи з епохи Сун (宋代, 960-1279 рр.), коментаторська традиція конфуціанських канонів вступає в новий етап, пов'язаний з формуванням *вчення про природу людини і раціональність* (性理学, xìnglǐxué). На відміну від ранньої коментаторської практики, орієнтованої переважно на філологічне роз'яснення тексту, сунські мислителі зосередилися на виявленні універсальних принципів і морально-онтологічних підстав канонічного вчення.

Ключову роль цьому процесі відіграв Чжу Сі (朱熹, 1130-1200 рр.), чия інтерпретаційна діяльність вплинула наступне розуміння конфуціанських текстів. Його коментарі до канонів і «Чотирикнижжя» (《四书》) не обмежувалися поясненням важких місць, але являли собою цілісну філософську реконструкцію конфуціанського вчення. Так, у його тлумаченнях поняття *гуманність* (仁, rén) набуває статусу універсального принципу: «*Принцип любові (愛) – це моральна чеснота серця (心)*» (《仁者,爱之理,心之德也》, «Коментарі до 1 розділу "Лунь юй"» (《论语·学而》注)), що демонструє перехід від текстуального аналізу до філософської реконструкція конфуціанського вчення [Zhu, 2005].

Саме в цей період складається корпус «П'ять канонів та Чотирикнижжя» (《五经四书》), що супроводжується коментарями сунських авторів [Bol, 2008, p. 173]:

− «Основне значення "Книги Змін"» (《周易本义》), автор Чжу Сі (朱熹);

− «Зібрання коментарів до "Книги пісень"» (《诗集传》), автор Чжу Сі (朱熹);

− «Зібрання коментарів до "Книги документів"» (《尚书集传》), автор Цай Шень (蔡沈);

− «Тлумачення "Книги Весни та осені"» (《春秋传》), автор Ху Аньго (胡安国);

− «Зібрання коментарів до "Люнь юй"» (《论语集注》), автор Чжу Сі (朱熹);

− «Зібрання коментарів до "Мен-цзи"» (《孟子集注》), автор Чжу Сі (朱熹);

− «Тлумачення та коментарі до "Великого вчення"» (《大学章句》), автор Чжу Сі (朱熹);

− «Тлумачення та коментарі до "Серединного шляху"» (《中庸章句》), автор Чжу Сі (朱熹).

Ці коментарі поступово витісняють традиційні *коментарі та тлумачення* (注疏) в освітній практиці та з доби Південна Сун стають нормативною основою для екзаменаційної системи. Тим самим коментар перетворюється з допоміжного інструменту розуміння тексту на засіб філософської та етичної інтерпретації, що підпорядковує канон цілісній концептуальній схемі. До доби пізньої Сун, а потім Мін і Цін, коментаторська традиція навколо конфуціанських канонів остаточно оформляється у вигляді двох конкуруючих дослідницьких напрямків, які в історіографії прийнято позначати як *ханьське вчення* (汉学) та *сунське вчення* (宋学). Їхнє протистояння стало одним із ключових факторів подальшого розвитку конфуціанської філології та екзегези.

Ханьське вчення (汉学) або *ханська канонічна екзегетика* (汉代经学) була спрямоване на повернення до канонів через текст та коментар, це напрям, орієнтований на: *канонічний текст* (经文), *стародавні коментарі* (古注) та традицію *коментарів* (注), *тлумачень* (疏), *фонетико-семантичні пояснень* (音义) [Wang, Li, 2005].

Для представників цього напряму основним об'єктом дослідження є сам текст канону, його мовна структура, значення окремих ієрогліфів, текстологічні різночитання, а також інтерпретації, що максимально наближені до часу формування класичних текстів. Саме тому *ханське вчення* спирається насамперед на корпус «Коментарів та тлумачення до Тринадцяти канонів» (《十三经注疏》), де канони представлені разом із стародавніми коментарями та тлумаченнями. Ми вже згадували, що давні коментарі вважалися надійнішими, оскільки вони «*від старовини були недалеко*» (《去古未远》). У цьому контексті не випадкова позиція цинського вченого Жуаня Юаня (阮元, 1764-1849 рр.), який стверджував: 《士人读书当从经学始，经学当从注疏始》(«*Вченим слід починати читання з канонічних наук, а канонічні науки – з коментаріві тлкмачень*») [Wang, Li, 2005]. Тим самим *ханське вчення* (汉学) стверджувала пріоритет філологічної точності, історико-текстуального аналізу та суворого дотримання традиції стародавніх інтерпретацій. Канон у цій системі мислився як нерухомий текст, а коментар як засіб його прояснення, але не філософського переосмислення.

Протилежний підхід сформувався в рамках *сунського вчення* (宋学), пов'язаного насамперед з іменами Чжу Сі (朱熹), Чена Хао (程颢, 1032-1085 рр.), Чена Ї (程颐, 1033-1107 рр.) та розвитком *вчення про природу та принцип* (性理学) [Wang, Li, 2005]. На відміну від ханського, сунське вчення зміщує центр уваги: з тексту на сенс, з коментаря як пояснення – на коментар як філософську інтерпретацію, з коментарів і тлумачень – на нові систематичні тлумачення.

Ключовим корпусом для сунського вчення стають «П'ять канонів та Чотирикнижжя» (《五经四书》) з коментарями Чжу Сі та його школи. Як ми вже обговорювали, ці коментарі є якісно новим типом інтерпретації, в якому канони використовуються як основа для вибудовування цілісної філософсько-етичної системи. Важливо наголосити: представники сунського вчення не заперечували канони, але читали їх інакше. Для них канон – це

не стільки об'єкт текстологічного дослідження, скільки носій універсальних принципів, які мають бути виявлені та концептуалізовані. У цьому сенсі коментар перестає бути допоміжним інструментом і перетворюється на основну форму філософського висловлювання.

Протистояння ханського та сунського вчень не було лише академічною суперечкою. Воно відображало різні уявлення про природу канону та завдання коментаторської традиції: для ханського вчення коментар служить збереженню та уточненню канону, а для сунського він стає простором інтерпретації та розвитку сенсу.

Саме тому в пізній традиції склалася ситуація: при вивченні *канонічної екзегетики* (经学) дослідники спиралися на «Коментарів та тлумачення до Тринадцяти канонів» (《十三经注疏》) а при вивченні *конфуціанського вчення* (儒学) або *вчення про принцип раціональності* (理学) – на «П'ять канонів та Чотирикнижжя» (《五经四书》).

Формально йшлося про одні й ті ж канони, проте філологічна практика та інтерпретаційна логіка виявлялися принципово різними. Таким чином, коментар стає не просто додатком до канону, а самостійним історико-інтелектуальним процесом, що дозволяє говорити про текстуальну трансформацію конфуціанської канонічної літератури при незмінності самих канонів.

4. *Пізня династія Мін: криза неоконфуціанства та формування вчення про управління світом* (经世学*)*

У пізній період династії Мін (明朝, 1368-1644 рр.) конфуціанська коментаторська традиція зазнає суттєвих змін, зумовлених глибокою соціально-політичною кризою та наростаючими внутрішніми та зовнішніми загрозами існуванню держави. На той час *школа неоконфуціанства Чен-Чжу* (程朱理学), і заснована Ваном Янміном (王阳明, 1472-1529 рр.) *школа серця-розуму* (心学), попри їх тривале панування в інтелектуальному житті, виявляються нездатними запропонувати дієві відповіді на актуальні проблеми управління [Ivanhoe, 2017, p. 102]. Їхній теоретичний фокус був зосереджений насамперед на питаннях морального самовдосконалення та внутрішньої дисципліни особистості, тоді як практичні аспекти політики, економіки, військової справи та соціальної організації залишалися на периферії уваги.

Усвідомлення обмеженості подібних підходів призвело до помітного зниження інтересу до абстрактних міркувань про природу серця-розуму та зростання запиту на знання, безпосередньо пов'язані з управлінням державою та порятунком суспільства в умовах кризи. Саме в цьому контексті наприкінці епохи Мін оформляється і швидко поширюється напрям *вчення про управління світом* або *практичне знання* (经世学), яке виникає як результат критичного переосмислення як ченно-чжуської традиції, так і янмінівської школи.

Принципово важливо, що формування *вчення про управління світом* не супроводжувалося відмовою від конфуціанських канонів. Канонічні тексти зберігали статус незмінних та авторитетних підвалин культури та політичної легітимності. Трансформація відбувалася насамперед на рівні коментарів, тлумачень та способів роботи з класичними текстами. Через нові інтерпретації канони включалися до обговорення конкретних проблем політики, економіки, законодавства, військової справи та народного добробуту, тим самим набуваючи актуальності у нових історичних умовах.

Характерним виразом цього зсуву стали великі компілятивні проекти кінця доби Мін, орієнтовані систематизацію практичного знання. До найбільш значимих відносяться «Збірник економічних текстів династії Мін» (《皇明经济文辑》) Ченя Цісу (陈其肃, 1602-1682 рр.), «Економічні вислови епохи Чжао» (《昭代经济言》) Ченя Цзічжуана (陈其庄, 1601-1680 рр.), а також «Збірник економічних і державних текстів династії Мін» 《皇明经世文编》, підготовлений Ченєм Цзилуном (陈子龙, 1608-1647 рр.), Сунєм Чженбі (宋徵璧, ?-1672 рр.) та Сюєм Фуюанєм (徐孚远, 1599-1665 рр.). Остання праця вважається символом остаточного оформлення пізньомінського вчення про практичну реалізацію канонічних концепцій в управлінні державою. Робота над нею почалася у 1638 році, а загальний обсяг склав 504 *цзюаня* (томи/сувої) з чотирма додатковими [Feng, 2009, p. 206]. Тематика збірника охоплює практично всі ключові сфери державного управління: політику, економіку, право, військову справу, соціальні питання, освіту, календарні розрахунки, географію та гідротехніку.

Сам факт такого стрімкого – всього за дев'ять місяців – завершення такого масштабного проекту свідчить про надзвичайну напруженість епохи та прагнення інтелектуалів через переробку класичної спадщини мобілізувати вчений стан на порятунок держави. Однак, як показав хід історії, накопичені за майже три сторіччя системні проблеми не могли бути вирішені виключно зусиллями вчених та створенням енциклопедії практичного знання.

Фігура Ченя Цзилуна (陈子龙), одного з головних ініціаторів створення «Збірника економічних і державних текстів династії Мін», наочно демонструє зв'язок між текстуальною роботою з канонами та політичною дією. Він не тільки прагнув через інтерпретацію класики запропонувати програму порятунку держави, але й після наступу

цінських військ особисто брав участь у збройному опорі, зазнав поразки і наклав на себе руки, потонувши, щоб не здатися ворогові. Його доля підкреслює, що пізньомінське *вчення про управління світом* було не абстрактною інтелектуальною тенденцією, а формою активної відповіді на екзистенційну кризу держави та культури.

Тож, досвід пізньої династії Мін ясно демонструє центральне становище коментаторської традиції в еволюції конфуціанської думки. За незмінності канонічного корпусу саме коментарі, компіляції та інтерпретаційні стратегії стали головним механізмом пристосування класичних текстів до нових історичних завдань. Цей зрушення підготував ґрунт для подальшого розвитку орієнтованої на *вчення про управління світом* думки в ранній період династії Цін і став важливим етапом у трансформації конфуціанської текстової культури.

5. ***Рання династія Цін: розвиток вчення про управління світом та трансформація коментаторської традиції***

Перехід від династії Мін до династії Цін супроводжувався як зміною політичної влади, так і глибоким інтелектуальним переломом. Для конфуціанської традиції цей період став часом радикального переосмислення колишніх філософських та коментаторських стратегій. В умовах іноземного правління, жорсткого ідеологічного контролю та травми втрати держави посилюється прагнення такого типу інтерпретації канонів, який дозволив би зберегти культурну наступність, не вступаючи в прямий конфлікт із політичною владою. Саме в цьому контексті *вчення про управління світом*, що сформувалося в пізній період доби Мін, отримує подальший розвиток та поглиблення в ранній період Цин.

Центральною фігурою цього процесу стає Хуан Цзунсі (黄宗羲, 1610-1695 рр.). Його інтелектуальна біографія наочно демонструє перехід від активної політичної участі до поглибленої текстуальної роботи з конфуціанською спадщиною. На відміну від свого вчителя Лю Цзунчжоу (刘宗周, 1578-1645 рр.), який зберігав вірність традиції морального самовдосконалення як основи політичного порядку, Хуан Цзунсі з ранніх років виявляв скепсис щодо абстрактної моралістичної риторики та надавав перевагу аналізу реальних механізмів влади. Його участь у суспільствах вчених та спроби безпосереднього політичного впливу завершилися невдачею, після чого він був змушений переховуватися та звернутися до систематичного вивчення класичних текстів.

Результатом цього інтелектуального повороту стали такі праці, як «Залишені настанови» (《留书》) і особливо «Записи про очікування приходу справедливості після поразки Мін» (《明夷待访录》), у яких Хуан Цзунсі здійснює безпрецедентно радикальну інтерпретацію конфуціанської політичної традиції [Ge, 2011, p. 220]. Не ставлячи під сумнів авторитет канонів, він переосмислює їх через коментар, формуючи нову концепцію держави, у якій правитель сприймається як носій публічної функції, а не як сакралізована постать, наділена небесним мандатом. Його ідеї про перевагу інститутів над особистими чеснотами правителя, необхідність обмеження влади за допомогою законів та важливості економічної циркуляції демонструють, як коментаторська робота з класичними текстами стає інструментом концептуальної трансформації конфуціанства.

Поряд із Хуанем Цзунсі важливу роль у розвитку ранньоцінського вчення про практичну реалізацію канонічних концепцій в управлінні державою, зіграв Сунь Ціфен (孙奇逢, 1583-1661 рр.) [Feng ,2009, p. 235]. Його інтелектуальна позиція вирізняється прагненням синтезу різних напрямів конфуціанської думки. Визнаючи цінність як чжуської традиції, так і школи серця-розуму, Сунь Ціфен вибудовує концепцію *ясності суті та практичного застосування* (明体达用), в якій він наполягає на нерозривній єдності онтологічної основи та практичного застосування. У його інтерпретації конфуціанські канони повинні читатися не як абстрактні тексти про моральність, а як керівництво до дії, в якому внутрішнє самовдосконалення знаходить вираження у конкретних соціальних та політичних практиках. Такий підхід дозволяв зберегти філософську глибину класики, водночас надаючи їй актуального практичного значення.

Подібну установку, але з іншим акцентом, розвиває Лі Юн (李颙, 1624-1683 рр.), який висунув концепцію *ясності суті і адекватного застосування* (明体适用) [Feng 2009, p. 238]. Він рішуче виступає проти однобічності як *порожнього моралізму*, так і утилітарного практицизму, наголошуючи, що справжнє конфуціанське знання можливе лише за умови одночасного осягнення *підґрунтя* **(**体**)** та його *застосування* **(**用**)**. Для Лі Юна коментар до канонів постає засобом відновлення їхнього первісного призначення – служити справі управління світом і благу народу. Його позиція є особливо показовою тим, що він надавав ключового значення читанню та інтерпретації текстів, вважаючи неможливим досягнення *ясності суті і адекватного застосування* без систематичної роботи з канонічними джерелами.

Особливе місце серед мислителів ранньої династії Цін займає Ван Фучжи (王夫之, 1619-1692 рр), чиє вчення знаменує собою радикальний поворот у філософському осмисленні конфуціанської класики. На відміну від помірних синтетичних підходів, Ван Фучжи різко крити-

кує школу серця-розуму, розглядаючи її як відхилення від справжньої традиції Конфуція та Мен-цзи. Спираючись на вчення Чжана Цзая (张载, 1020-1077 рр.), він розвиває концепцію *вчення про первинність* ці (气本论), стверджуючи первинність *ці*, як реальної основи всіх речей і заперечуючи існування абстрактного *принципу*, відірваного від конкретного буття [Ge, 2011, p. 230].

Ця філософська позиція безпосередньо випливає з його коментаторської стратегії. Інтерпретуючи канони, Ван Фучжі послідовно відкидає спекулятивні та метафізичні тлумачення, наполягаючи на укоріненості знання у конкретній практиці. Його тези про пріоритет дії, про нерозривність знання та вчинку, а також *концепція постійного оновлення через зміни* (变化日新) надають класичним текстам динамічного характеру і підкреслюють їхню відкритість історичним змінам. Саме завдяки цьому його інтерпретації в пізній період Цін сприйняли як інтелектуальне обґрунтування реформаторських і перетворювальних устремлінь.

Загалом діяльність Хуана Цзунсі (黄宗羲), Суня Ціфена (孙奇逢), Лі Юна (李颙) та Вана Фучжи (王夫之) демонструє, що в ранній період династії Цин конфуціанська традиція розвивалася не за рахунок зміни канонічного корпусу, а за допомогою глибокої трансформації коментаторських форм. Коментар стає простором філософської творчості, політичної критики та адаптації класики до нових історичних умов, що повністю підтверджує висунуту в цій статті гіпотезу про динамічну природу конфуціанської інтерпретаційної традиції. В епоху Цін виникає реакція на панування сунської інтерпретаційної парадигми. Представники так званої *вченої простоти* (朴学) або *текстологічного дослідження* (考据学), виступили за повернення до суворого аналізу тексту, мовної форми та ранніх коментарів. Цей напрямок отримав назву *вчення про давнину* (古学, gǔxué).

Підсумком цієї тенденції стало формування корпусу, умовно званого «Нового тлумачення цінських учених до “Тринадцяти канонів”» (《十三经清人新疏》), до якого увійшли нові коментарі до канонів, засновані на зіставленні стародавніх *коментарів* (注), *тлумачень* (疏), *фонетико-семантичних пояснень* (音义) і текстологічних даних. Серед найбільш значних робіт:

− «Упорядковані тлумачення й розширені пояснення до “Книги змін”» (《周易集解纂疏》) Лі Даопіна (李道平, 1788-1858 рр.);

− «Коментарі та тлумачення до “Книги документів” у новій і давній редакції» (《尚书今古文注疏》), Суня Сін’яня (孙星衍, 1753-1818 рр.);

− «Тлумачення до “Книг пісень за редацією Мао”» (陈奂, 《诗毛氏传疏》) Ченя Хуаня (陈奂, 1786-1863 рр.);

− «Всеосяжне пояснення до “Мао Ши Чуань Цянь”» (《毛诗传笺通释》), Ма Жуйченя (马瑞辰, 1777-1855 рр.);

− «Правильне тлумачення “Ритуалів Чжоу”» (《周礼正义》) Суня Їжан (孙诒让, 1848-1908 рр.);

− «Правильне тлумачення “Ритуалів церемоній”» (《仪礼正义》) Ху Пейхуея (胡培翚, 1788-1855 рр.);

− «Зіставлення старих коментарів до “Книги Весни і Осені. Цзо чуань”» (刘文淇, 《春秋左传旧注疏证》) Лю Веньці (刘文淇, 1789-1854 рр.);

− «Правильне тлумачення “Лунь юй”» (《论语正义》) Лю Баонаня (刘宝楠, 1791-1855 рр.);

− «Правильне тлумачення “Мен-цзи”» (《孟子正义》) Цзяо Сюня (焦循, 1763-1820 рр.);

− «Коментарі та тлумачення до “Ер я”» (《“尔雅”相关注疏》) Шао Цзіньханя (邵晋涵, 1743-1796 рр.) та Хао Їсіна (郝懿行, 1757-1825 рр.) [Qian, 1996, p. 150].

Ці праці не руйнували канонічний корпус, але пропонували його нове прочитання, орієнтоване відновлення історичного змісту тексту, а не на філософську інтерпретацію. Таким чином, коментаторська традиція знову зміщується у бік філології та текстології, залишаючись частиною єдиного канонічного простору.

6. *Пізній період династії Цін: вчення про практичну реалізацію канонічних концепцій в управлінні державою і ґунянська екзегетична школи*

У другій половині правління династії Цін конфуціанська традиція входить у завершальну фазу свого класичного розвитку. Посилення тиску зовнішніх загроз, внутрішні соціальні кризи та очевидна неефективність традиційних інститутів управління призвели до того, що конфуціанська вченість знову була поставлена перед завданням безпосередньої відповіді на історичні виклики. У цих умовах коментаторська традиція перестає бути переважно академічною і набуває чітко вираженої реформаторської спрямованості. Формується так звана *течія про практичну реалізацію канонічних концепцій в управлінні державою* (经世思潮), у межах якої класичні тексти інтерпретуються як нормативна основа інституційних і політичних перетворень.

Інтелектуальною передумовою цього повороту стала спадщина ранньоцінських мислителів – насамперед Хуана Цзунсі (黄宗羲, 1610-1695 рр.), Ґу Яньу (顾炎武, 1613-1682 рр.) і Вана Фучжи (王夫之, 1619-1692 рр.) – чиї ідеї про пріоритет практики, інституційного порядку та історичної мінливості були сприйняті вченими пізньої Цін як легітимний ресурс оновлення конфуціанства [Qian, 1996, p. 168]. Однак, на відміну від ран-

нього періоду династії Цін, коли *вчення про управління світом* (经世学) розвивалося переважно в межах філологічної та філософської рефлексії, у пізній період воно набуває відкрито політичного характеру.

Центральне місце в цьому процесі займає відродження *гунянської екзегетичної школи* (公羊学) – традиції інтерпретації «Весни і Осені. Ґун'ян чуань» (《春秋公羊传》) [Yang 2011]. Вона довгий час знаходилася на периферії академічного дискурсу, але в умовах кризи була наново осмислена як вчення, що має внутрішній реформаторський потенціал. Її ключова ідея: (微言大义) дозволяла розглядати канонічний текст «Весни і Осені» (《春秋》) як зашифрований виклад принципів політичної зміни, спрямованої на виправлення епохальних порушень порядку.

Особливу роль у цьому відродженні відіграла *школа Чанчжоу* (常州学派), найбільшими представниками якої стали Кан Ювей (康有为, 1858-1927 рр.) і Лян Цічао (梁启超, 1873-1929 рр.). Їхня інтерпретаційна стратегія будувалася на принципі *опори на давнину при реформуванні сучасності* (托古改制) – звернення до давнини заради виправдання реформ. Не ставлячи під сумнів авторитет канону, вони радикально переосмислювали його зміст через коментар, стверджуючи, що конфуціанська класика спочатку містить ідею історичної еволюції інститутів. Таким чином, коментар перетворюється на інструмент легітимації модернізаційного проекту, а конфуціанський текст – на джерело нормативної санкції для політичних перетворень.

Важливо підкреслити, що в пізньоцінському контексті не відбувається зміни складу чи тексту «Тринадцяти канонів» (《十三经》) і надалі сприймаються як незмінний фундамент культурної традиції. Водночас система інтерпретації цих текстів зазнає глибокої трансформації. Якщо за доби Хань і Тан коментар виконував передусім екзегетичну функцію, а в добу Сун – філософсько-моральну, то в пізній період династії Цін він набуває чітко вираженої історико-політичної спрямованості. Коментар перетворюється на медіатор між сакралізованим текстом і вимогами сучасності.

Саме в цьому сенсі пізньоцінська *гунянська екзегетична школа* (公羊学) постає як кульмінаційний момент еволюції конфуціанської коментаторської традиції. Вона демонструє граничне напруження між статичністю канону та динамікою інтерпретації. Канон зберігає свою форму й авторитет, однак його смисл виявляється принципово відкритим для переосмислення залежно від історичної ситуації. Такий підхід готує перехід від класичного конфуціанства до його модерних форм, у межах яких канонічна спадщина починає розглядатися не як нормативний звід, а як культурний та інтелектуальний ресурс.

У цьому відношенні пізній період династії Цін можна розглядати як рубіжний етап на шляху до модерності. *Вчення про практичну реалізацію канонічних концепцій в управлінні державою* та *гунянська екзегетична школа* не зруйнували конфуціанську традицію, а довели до логічної межі її внутрішній механізм розвитку – саме через коментар. Надалі, в умовах падіння імперської системи та проникнення західних інтелектуальних моделей, саме ця коментаторська гнучкість дозволила конфуціанству частково адаптуватися до нових форм наукового й філософського знання, хоча як цілісна канонічна система воно втратило своє колишнє інституційне панування.

Висновки та перспективи дослідження. Це дослідження було присвячене аналізу текстуальної трансформації конфуціанської канонічної літератури з акцентом на співвідношення стійкості канонічного корпусу та історичної мінливості коментаторської традиції. Розгляд процесів формування й інтерпретації конфуціанських класичних текстів упродовж тривалого історичного періоду — від становлення «Шести канонів» (《六经》) і «Тринадцяти канонів» (《十三经》) до пізньоцінських реформаторських інтерпретацій – дає змогу виявити специфічний механізм інтелектуальної еволюції конфуціанства.

Проведений аналіз підтверджує висунуту в дослідженні гіпотезу, згідно з якою *конфуціанська канонічна література* (儒家经的) характеризується принциповою текстуальною стійкістю канонів, тоді як розвиток конфуціанської традиції здійснюється переважно через еволюцію форм коментування: від *коментаря* (注) та *тлумачення* (疏) та більш складних інтерпретаційних систем. Упродовж понад двох тисячоліть корпус канонів зберігав свою структуру, склад і сакральний статус, майже не зазнаючи змін, що забезпечувало тяглість культурної й інтелектуальної традиції. Водночас саме коментар ставав простором філософської, філологічної та політичної творчості.

Історичний огляд показав, що в різні епохи коментар виконував різні функції. У період Хань він слугував засобом фіксації та легітимації канонічного тексту; в епоху Тан набув офіційної нормативної форми в системі *коментарів та тлумачень* (注疏); у період Сун коментар став інструментом філософської інтерпретації, пов'язаної з розвитком *вчення про принципи* (理学); за доби Мін і ранньої Цін він перетворився на засіб соціально-політичної рефлексії в межах *вчення про управління світом* (经世学); зрештою, в добу пізньої Цін коментаторська традиція досягла межі своєї трансформаційної гнучкості, ставши механізмом обґрунтування інституційних реформ і

модернізаційних проєктів у рамках *гунянської екзегетичної школи* (公羊学). Особливу увагу в статті було приділено епохам Мін і Цін, у яких напруження між незмінністю канону та історичною мінливістю інтерпретації проявилося найвиразніше. Пізньомінська критика відстороненої метафізики та формування *вчення про управління світом* (经世学) заклали підґрунтя для ранньоцінських спроб переосмислення конфуціанської класики як джерела інституційного й соціального знання. Праці Хуана Цзунсі, Суня Ціфена, Лі Юна та Вана Фучжи демонструють, як через інтерпретацію канонів формувалися нові політичні й філософські концепції без руйнування їхнього текстуального авторитету. У пізній період Цін відродження *гунянської екзегетичної школи* (公羊学) і діяльність *школи Чанчжоу* (常州学派) остаточно утвердили коментар як інструмент адаптації конфуціанства до умов кризи традиційної держави та викликів модерності.

Отже, конфуціанська традиція постає не як статична система догматів, а як складний текстуально-інтерпретаційний організм, у якому канон виконує функцію стабільного культурного ядра, а коментар – функцію історичної адаптації. Саме завдяки цій структурній асиметрії між незмінним текстом і рухливою інтерпретацією конфуціанство змогло впродовж століть зберігати свою нормативну значущість, трансформуючись у відповідь на зміни інтелектуальних, соціальних і політичних умов. У перспективі подальших досліджень такий підхід дає змогу розглядати конфуціанську класику не лише як об'єкт філологічного аналізу, а й як модель культурної стійкості, заснованої на динаміці коментаря. Такий погляд відкриває можливості для зіставлення конфуціанської традиції з іншими канонічними культурами та для глибшого розуміння механізмів інтелектуальної тяглості в умовах історичних розривів і трансформацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bol P. Neo-Confucianism in history. Cambridge, MA : Harvard University Asia Center, 2008. 366 p.
2. Elman B. From philosophy to philology: Intellectual and social aspects of change in late imperial China. Cambridge, MA : Harvard University Asia Center, 2001. 368 p.
3. Goldin P. Confucianism. London ; New York : Routledge, 2011. 240 p.
4. Henderson J. Scripture, canon, and commentary: A comparison of Confucian and Western exegesis. Princeton : Princeton University Press, 1991. 247 p.
5. Ivanhoe J. Confucian moral self-cultivation. Indianapolis : Hackett Publishing Company, 2017. 152 p.
6. Lewis E. Writing and authority in early China. Albany : State University of New York Press, 1999. 544 p.
7. Nylan M. The five "Confucian" classics. New Haven ; London : Yale University Press, 2001. 416 p.
8. 冯友兰. 中国哲学史. 重庆 : 重庆出版社, 2009. 415 页.
9. 葛兆光. 中国思想史. 上海 : 复旦大学出版社, 2011. 356 页.
10. 李安宅. 《仪礼》与《礼记》之社会学的研究. 上海 : 上海人民出版社, 2005. 225 页.
11. 钱穆. 中国经学史. 北京 : 商务印书馆, 1996. 604 页.
12. 王冉冉. 史记讲读. 上海 : 华东师范大学出版社, 2020. 360 页.
13. 王记录, 李艳. 汉学、宋学和清代史学. 山西师大学报：社会科学版. 2005. 第 32 卷, 第 1 期. 页 25－32.
14. 杨德春. 论《春秋谷梁传》的产生与成书先于《春秋公羊传》. 辽东学院学报：社会科学版. 2011. 第 13 卷, 第 3 期. 页 36－49.
15. 杨柳. 《后汉书》李贤注文字训诂研究 : 博士论文. 上海 : 复旦大学, 2008. 380 页.
16. 朱汉民. 朱熹《四书》学与儒家工夫论. 北京大学学报：哲学社会科学版. 2005. 第 42 卷, 第 1 期. 页 42－52.
17. 陈来. 宋明理学. 北京 : 北京大学出版社, 2004. 410 页.

REFERENCES

1. Bol, P. K. (2008). Neo-Confucianism in history. Cambridge, MA: Harvard University Asia Center.
2. Elman, B. A. (2001). From philosophy to philology: Intellectual and social aspects of change in late imperial China. Cambridge, MA: Harvard University Asia Center.
3. Goldin, P. R. (2011). Confucianism. London; New York: Routledge.
4. Henderson, J. B. (1991). Scripture, canon, and commentary: A comparison of Confucian and Western exegesis. Princeton, NJ: Princeton University Press.
5. Ivanhoe, P. J. (2017). Confucian moral self-cultivation. Indianapolis, IN: Hackett Publishing Company.
6. Lewis, M. E. (1999). Writing and authority in early China. Albany, NY: State University of New York Press.
7. Nylan, M. (2001). The five "Confucian" classics. New Haven, CT; London: Yale University Press.
8. Feng Youlan. (2009). Zhongguo zhexue shi [History of Chinese philosophy]. Chongqing: Chongqing Publishing House. [in Chinese]
9. Ge Zhaoguang. (2011). Zhongguo sixiang shi [History of Chinese thought]. Shanghai: Fudan University Press. [in Chinese]

10. Li Anzhai. (2005). Yili yu Liji zhi shehuixue de yanjiu [A sociological study of the Yili and Liji]. Shanghai: Shanghai People's Publishing House. [in Chinese]
11. Qian Mu. (1996). Zhongguo jingxue shi [History of classical studies in China]. Beijing: Commercial Press. [in Chinese]
12. Wang Ranran. (2020). Shiji jiangdu [Lectures on the Records of the Grand Historian]. Shanghai: East China Normal University Press. [in Chinese]
13. Wang Jilu, & Li Yan. (2005). Hanxue, Songxue he Qingdai shixue [Han learning, Song learning, and Qing dynasty historiography]. Shanxi Normal University Journal: Social Sciences Edition, 32(1), 5. [in Chinese]
14. Yang Dechun. (2011). Lun Chunqiu Guliang zhuan de chansheng yu chengshu xianyu Chunqiu Gongyang zhuan [On the formation of the Guliang Commentary and its precedence over the Gongyang Commentary]. Liaodong University Journal: Social Sciences Edition, 13(3), 6. [in Chinese]
15. Yang Liu. (2008). Hou Hanshu Li Xian zhu wenzi xungu yanjiu [A philological study of Li Xian's annotations to the Book of the Later Han] (Doctoral dissertation). Shanghai: Fudan University. [in Chinese]
16. Zhu Hanmin. (2005). Zhu Xi Sishu xue yu Rujia gongfu lun [Zhu Xi's learning of the Four Books and Confucian self-cultivation theory]. Journal of Peking University: Philosophy and Social Sciences, 42(1), 4. [in Chinese]
17. Chen Lai. (2004). Song Ming lixue [Neo-Confucianism of the Song and Ming dynasties]. Beijing: Peking University Press. [in Chinese]

Дата першого надходження статті до видання: 29.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 04.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 81’25:811.111
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-19

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

ДЕНОТАТИ І КОНОТАТИ У ПРАКТИЦІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ

Лавриченко Н. М.
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри іноземних мов
Державний податковий університет
вул. Університетська, 31, Ірпінь, Київська область, Україна
orcid.org/0009-0007-2975-6994
lavrychenco_n@ukr.net

Волкова Л. В.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Державний податковий університет
вул. Університетська, 31, Ірпінь, Київська область, Україна
orcid.org/0000-0002-7007-4377
liudavolkova@gmail.com

Ключові слова: *семантична інтерпретація; перекладацька компетентність; оцінне значення; культурна семантика; контекстуальний аналіз; міжмовна трансляція.*

Теоретичний блок статті спрямовано на обґрунтування понять «денотація» і «конотація» на різних рівнях наукового осмислення: загальнотеоретичному (філософському), лінгвістичному та семантичному. Особливу увагу приділено аналізу співвідношення об’єктивного змісту мовної одиниці та суб’єктивно-оцінних, емоційно-експресивних і культурно зумовлених нашарувань значення. Показано важливість теоретичного узагальнення, моделювання й систематизації семантичних явищ для глибшого пізнання кожного окремого випадку конотації, що досягається шляхом визначення її належності до певного різновиду (класу) однотипних лексичних конструктів. Такий підхід створює передумови для усвідомленого перекладацького вибору та мінімізації семантичних втрат у процесі міжмовної трансляції.

Денотати й конотати як характерні для англійської мови явища розглянуто з позицій їхнього культурного походження, історичної зумовленості, практичної ужитковості, а також детермінованості конкретним контекстом мовлення. Окремо акцентовано увагу на процесах трансформації семантичних значень англомовних денотатів і конотатів у просторі (горизонтальний зріз), у часі (вертикальний зріз), а також у межах ситуативної життєвої практики індивідів із різним рівнем фонових знань, особистісними інтенціями, комунікативними настановами й життєвим досвідом. Такий багатовимірний підхід дає змогу простежити динаміку значення та виявити чинники, що впливають на його актуалізацію в конкретному мовленнєвому акті.

У статті розглянуто й докладно схарактеризовано різновиди конотатів на підставі їхнього семантичного потенціалу та цільового використання. Зокрема, виокремлено слова з потенційно дуальними значеннями; лексеми з оцінним забарвленням (positive або negative value); синонімічні ряди, що слугують для розрізнення різних ступенів і нюансів прояву якостей у характеристиках людей, предметів і явищ; а також слова, які набувають стилістично маркованого звучання залежно від сфери застосування, жанру та комунікативної ситуації.

На основі проведеного аналізу надано практичні рекомендації, спрямовані на полегшення процесу розпізнавання, інтерпретації та адекватного відтворення денотативних і конотативних значень у перекладацькій роботі з англомовними текстами різних типів. Запропоновані підходи можуть бути використані як у процесі фахової підготовки перекладачів, так і в їхній подальшій професійній діяльності.

DENOTATIONS AND CONNOTATIONS IN THE PRACTICE OF TRANSLATION OF ENGLISH TEXTS

Lavrychenko N. M.
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Foreign Languages
State Tax University
Universytetska str., 31, Irpin, Kyiv region, Ukraine
orcid.org/0009-0007-2975-6994
lavrychenco_n@ukr.net

Volkova L. V.
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
State Tax University
Universytetska str., 31, Irpin, Kyiv region, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7007-4377
liudavolkova@gmail.com

Key words: *semantic interpretation; translation competence; evaluative meaning; cultural semantics; contextual analysis; interlingual transfer.*

The theoretical part of the article is aimed at substantiating the concepts of denotation and connotation at different levels of scholarly interpretation, namely the general theoretical (philosophical), linguistic, and semantic levels. Particular attention is paid to the analysis of the correlation between the objective content of a linguistic unit and its subjective evaluative, emotive-expressive, and culturally conditioned layers of meaning. The importance of theoretical generalization, modelling, and systematization of semantic phenomena is demonstrated as a means of achieving a deeper understanding of each individual case of connotation by identifying its affiliation with a particular type (class) of homogeneous lexical constructs.

Denotata and connotata as phenomena inherent in the English language are examined from the perspective of their cultural origin, historical conditioning, practical usage, and determination by specific contexts of speech. Special emphasis is placed on the processes of transformation of the semantic meanings of English denotata and connotata across space (the horizontal dimension), over time (the vertical dimension), and within situational communicative practice involving individuals with different levels of background knowledge, personal intentions, communicative attitudes, and experience. This multidimensional approach makes it possible to trace the dynamics of meaning and to identify the factors that influence its actualization in a concrete speech act.

The article also examines and provides a detailed characterization of the main types of connotata based on their semantic potential and functional purpose. In particular, lexical items with potentially dual meanings are distinguished, as well as lexemes with evaluative connotations (positive or negative value), synonymic sets used to differentiate various degrees and nuances of qualities in the characterization of people, objects, and phenomena, and words that acquire stylistic markedness depending on the sphere of use, genre, and communicative situation.

On the basis of the analysis conducted, practical recommendations are offered to facilitate the recognition, interpretation, and adequate rendering of denotative and connotative meanings in the translation of English-language texts of various types. The proposed approaches may be applied both in the professional training of translators and in their subsequent professional practice.

Постановка проблеми. Україна як суб'єкт міжнародної комунікації перебуває нині у фазі стрімкого розширення і поглиблення контактів з багатьма країнами світу. Адже за умов агресивної війни, розв'язаної Росією проти України, необхідність підтримання і розвитку таких контактів набула не тільки культурної, політичної, а й оборонної, гуманітарної значущості.

У зв'язку з цим зростає попит на перекладачів-професіоналів, здатних забезпечувати і супроводжувати зовнішні контакти нашої держави зі світом. З огляду на актуальність, цю статтю присвячено проблемам підготовки перекладачів-професіоналів, зокрема в частині декодування денотативних і конотативних значень англомовних лексичних одиниць.

Аналіз досліджень і публікацій. В Україні денотатам і конотатам як важливим складникам мовних, іншомовних знань присвятили свої наукові праці такі дослідники: А. Стадній (комплексний аналіз нових оцінно-конотативних значень дієслів: на матеріалі засобів масової інформації); С. Талько, Г. Мінчак, Л. Гмиря (феномен конотації: зіставний аспект на матеріалі англійської та української мов); О. Черняк, О. Круглій (оцінна лексика негативно-етичної конотації на позначення змісту осуду в сучасній англійській мові); В. Рижкова, І. Шеїн (лексичні конотації назв природних явищ у мовних культурах світу).

У контексті нашої наукової розвідки значний інтерес становлять праці зарубіжних учених-лінгвістів зокрема таких, як Р. Лангакер, А. Круз, Дж. Ліч, Дж. Дікінс, С. Герві, М. Бейкер, І. Хіггінс.

Мета статті – розкрити теоретичні та практичні проблеми перекладу англомовних лексичних одиниць із денотативними й конотативними значеннями та надати рекомендації щодо їх декодування.

Завдання статті.

1. Проаналізувати теоретичні підходи до розуміння денотативного та конотативного значень у сучасній лінгвістиці.

2. Визначити основні типи конотативних значень англомовних лексичних одиниць та особливості їх семантичної трансформації.

3. Окреслити специфіку функціонування денотативних і конотативних значень у перекладацькій практиці.

4. Сформулювати практичні рекомендації щодо декодування денотативних і конотативних значень у процесі підготовки перекладачів.

Об'єктом дослідження є процес перекладу англомовних лексичних одиниць у міжкультурній комунікації.

Предметом дослідження є денотативні та конотативні значення англомовних лексичних одиниць і особливості їх декодування у перекладацькій практиці.

Виклад основного матеріалу. На метатеоретичному (філософському) рівні денотат (lat. de-notation) визначають як множину онтологічно артикульованих предметів, що позначені певним іменем. Денотативний процес є відношенням імені до предмета безвідносно до його властивостей (на відміну від конотативного).

З лінгвістичної точки зору денотативний складник семантики слова відображає співвідношення з позначуваним у процесі номінації та визначає об'єктивні властивості денотатів. Отже, денотативне значення пов'язане безпосередньо з денотатом – об'єктом визначення. Якщо значення співвідноситься з референтом (лат. referens, referentis) і вказує на поняття, то воно є денотативним.

Денотативне значення може змінюватися в історичному часі, тобто діахронно, але у синхронному вимірі воно здебільшого позиціонується як стійке і постійне для усіх носіїв мови [Cruse, 1986]. За визначенням Алена Круза, два вирази, які «вибирають» один і той самий екстенсивний (розширений) діапазон сутностей у світі – або, краще сказати, у всіх можливих світах, реальному та уявному – мають однакове денотативне значення [Cruse, 1986, p.45].

Переходячи від теорії до практики, зокрема перекладацької, маємо розуміти денотат як буквальне, об'єктивне, спільне для всіх мовців значення слова. Кожне слово має свій денотат – пряме і головне значення, і його найчастіше знаходимо першим у словнику в ряду семантично наближених слів.

Слова-денотати можуть набувати деяких семантичних відтінків залежно від контексту. Однак при цьому вони зберігають своє універсальне значення силою того, що не втрачається прямий зв'язок, який існує між знаком (словом) та його референтом (об'єктом). І завдяки цьому будь-хто, навіть не носій англійської мови, при

зустрічі, наприклад, зі словом «rose» точно уявить квітку з тендітними пелюстками і приємним ароматом.

Разом із тим, традиційне (словникове) розуміння поняття «денотація» на сучасному етапі зазнає трансформації під упливом новітніх наукових доліджень, зокрема в галузі Когнітивної граматики. Так, відомий представник цієї наукової школи, Рональд Лангакер, не погоджується загалом із загальнопоширеним уживанням поняття «денотація» і, натомість, віддає перевагу поняттю «концептуалізація» як такому, що дає значно ширше уявлення про участь людського розуму в конструюванні сиуації (ситуацій).

Згідно з Лангакером «конвенціональне значення» є результатом складного концептуального процесу, значно багатшого, аніж проста денотація. Пояснюючи різницю між денотацією і концептуалізацією, автор зазначає, що концептуалізація дає змогу охопити нові погляди (наряду з усталеними, фіксованими) щодо семантичних значень. Наразі йдеться про врахування сенсорного, емоційного, кінестетичного досвіду, безпосереднього контексту (соціального, фізичного і лінгвістичного), і на загал про ментальне конструювання ситуацій [Dirven, Langacker, 1991, p.2].

Переходимо до розгляду конотації (від лат. connotatio – відмічаю, позначаю), передусім у загальнотеоретичному (філософському) розумінні цього поняття. Конотат виражає відношення між смислом (конотат) та іменем або комплексом імен. Конотат характеризує денотат, тобто предметне значення, що встановлюється в процесі позначення об'єкта в імені.

Конотація як лінгвістичне явище може стосуватися оцінних смислів, привнесених мовцем, а також концептуалізації знань, вираження етнокультурної специфіки та стилістики слова. Крім того, конотати можна використовувати як ефективні засоби реалізації мовленнєвих стратегій, контекстно зумовленого мовлення, відображення світоглядних диспозицій та емоційних станів мовців. Конотація – це також про уживання слів у переносному, фігуративному значенні (метафори, ідіоми) і про зміну семантичного значення одного й того ж слова, вжитого в різних контекстах [Sala-Suszyńska, 2016, pp.164-171].

На відміну від денотації, конотація позначена асоціативністю з суб'єктивними ідеями, почуттями, ситуаціями тощо. Крім того на те, хто, яким чином і в якій ситуації послуговується конотатом, впливає контекст мовлення та індивідуальний життєвий досвід мовця.

Крім того, в англійській мові є слова, які несуть не лише основну інформацію (денотат), а й додаткову (конотат), причому стилістично модифіковане їх значення може виходити за рамки суто лінгвістичних обставин, таких, як мовна ситуації та учасники спілкування. Ці слова набувають стилістично забарвленого звучання і змісту при перенесенні з однієї галузі застосування в іншу, і це стає відправною точкою формування їх конотативного значення. Нижче наведено приклади таких модифікацій за чотирма кластерами.

1. *Функціонально-стилістичне значення* є результатом постійного вживання слова в декількох мовленнєвих сферах чи ситуаціях.

Наприклад:

• Слово «foe» традиційно означає фойє – кімнату для очікування в готелі чи театрі;

• Слово «foe» у журналістській, політичній сферах вживається як стилістично пом'якшений аналог «enemy» – ворог, недоброзичливець.

2. *Оцінне значення* може стосуватися речей, явищ, ідей і наповнюватися конотативним змістом через оцінювання денотату.

Наприклад:

• Застарілий метод (out-of-date-method) – перевірений часом метод (позитивна конотація);

• Проникати (to sneak) може набувати значення «непомітно підкрадатися з поганими намірами» (негативна конотація).

3. *Емоційне значення* виражає ставлення мовця до денотату.

Наприклад:

• Можна просто констатувати факт : «Children have no parents or food» (У дітей немає ні батьків, ні їжі);

• А можна емоційно посилити констатацію цього факту, обравши слова «orphaned» (сироти), «starving» (голодують), і викликати тим самим більш співчутливе сприйняття фрази аудиторією.

4. *Експресивне значення* стосується не стільки безпосередньо речей чи явищ об'єктивної реальності, скільки почуттів та емоцій того, хто говорить. Воно часто виникає при метафоричному перенесенні якостей, властивостей, характеристик з одного об'єкта на інший.

Наприклад:

• Слово «snake» (змія) вжите у денотативному значенні – це покрита лускою, безнога рептилія. Змія в живій природі може нести загрозу людині, позаяк підкрадається непомітно і атакує раптово, неочікувано. Відтак і людей з подібними паттернами поведінки – підступних, потенційно злих і небезпечних – наділяють характеристикою «змія».

• Слово «cockerel» (півень) у денотативному значенні – це свійська птиця. Конотативного значення це слово набуває, коли риси «півнячої натури» переносяться на людей з імпульсивною, задерикуватою поведінкою – забіяки, хулігани.

Як уже було зазначено вище, денотативні значення можуть зазнавати змін в історичному

часі. А от про конотати слід сказати окремо: вони зазнають змістових трансформацій як у синхоронному (часовий зріз), так і діахронному (часова вертикаль) вимірах. Це пов'язано з тим, що комунікативна цінність конотатів як мовних одиниць є більш відносною і часто перебуває поза концептуальним змістом.

Прикметно, що свого часу англійський мовознавець Джефрі Ліч відніс до коннотативних значень слова «woman» не лише фізичні, а й психічні, соціальні характеристики. Дослідник виділив такі типові і незмінні для жінки риси, як: схильна до розмов (capable of speech), досвідчена у приготуванні їжі (experienced in cookery), носить спідниці і плаття (skirt-or-dress wearing) [Leech, 1974, p.13].

І треба визнати, що у наш час результати дослідження, проведеного Джефрі Лічом, можуть сприйматися по-іншому: як мінімум неоднозначно і можливо навіть архаїчно. По суті, тут ми тут стикаємося з історичним фактом зміни значення і значущості визначених дослідником конотатів до слова «woman», зокрема таких, як: frail» (слабка), «prone to tears» (плаксива), «cowardly» (боязлива), «emotional» (емоційна), «irraional» (ірраціональна), «inconstant» (непостійна). [Leech, 1974, p.12]. За сучасних умов ці та інші, подібні їм контотації, видаються такими, що асоціюються з патріархальними уявленнями про жінку та її соціальні ролі.

Нині ми є свідками того, як змінилося і продовжує змінюватися ставлення до жінки в суспільстві під упливом емансипаційних процесів. Англосаксонська культура теж підлягає цим тенденціям і, як наслідок, у сучасному англомовному лексиконі з'являються конотації до слова жінка з дещо іншими, більш позитивними значеннями. Понад те, зміни у цій царині ідуть настільки швидко, що з'являється потреба в неологізмах, які б змогли передати характер сучасної жінки, як активної, підприємливої, здатної примножувати загальносуспільне благо. До модерних позитивних конотацій до слова «woman» можна віднести: «independence» (незалежність), «balance of strength and softness» (баланс сили і м'якості), «business woman» (ділова жінка).

Слід зазначити, що залучені у нашому дослідженні матеріали – це лише невеликий екскурс у конотацію як самобутнє і надзвичайно розмаїте явище в англійській мові. Однак, уже на цій підставі можна зробити висновок, що робота перекладача «у полі» вимагатиме цільової підготовки, як практичної, так і теоретичної. І йдеться не тільки про безпосередню роботу з текстами і словниками, а й про вивчення теоретичних праць з психолінгвістики, лінгвістики, когнітитивної граматики. Особливу цінність, на нашу думку, становлять наукові праці, які дають змогу відкрити певну упорядкованість у тому, що на перший погляд може справляти враження хаотичного нагромадження. Теоретичне узагальнення, моделювання, систематизація – це той ресурс, з опертям на який можна значно скоротити шлях до пізнання кожного окремого випадку конотації через визначення її приналежності до певного різновиду чи то класу аналогічних лексичних конструктів. Як приклад такої систематизації, наводимо результати дослідження Дж.Дікінса і колег – М. Бейкера, С.Герві та І.Хіггінса – у галузі типологізації конотативних значень (Див. нижче). [Dickins, 2019, pp. 135-162; Baker, 2011, pp.11-13; Hervey, Higgins, 2002].

Типологія значень конотатів.

1. Асоціативне значення пов'язане з персональним досвідом. (Associative meaning).

2. Атитюдне значення пов'язане зі схильностями, установками мовця. (Attitudinal meaning).

3. Афективне значення пов'язане з емоціями, експресією. (Affective meaning).

4. Алюзивне значення, пов'язане з алюзією, алюзіями. (Allusive meaning).

5. Рефлексивне значення, пов'язане з рефлексією, саморефлексією. (Reflected meaning).

6. Обмежене вибором значення. (Selectional restriction-related meaning).

7. Колокативне значення, пов'язане з утворенням стійких словосполучень з двох і більше слів. (Collocative meaning).

8. Географічне значення пов'язане з діалектами. (Geographical dialect-related meaning).

9. Темпоральне значення, пов'язане з історією діалектів. (Temporal dialect-related meaning).

10. Соціолективне значення, пов'язане з діалектом певної соціальної групи. (Sociolect-related meaning) .

11. Соціально-реєстроване значення, пов'язане з приналежністю до певної соціальної групи, частіше елітної. (Social-register-related meaning).

12. Акцентуйоване значення, пов'язане з наполяганням на чомусь, наголошуванням чогось. (Emphatic meaning).

13. Тематичне значення, пов'язане з темою-ремою. (Thematic meaning, theme-rheme meaning).

14. Грунтовне (фундаментальне) значення, пов'язане з поняттями стійкості, усталеності (Grounding meaning).

15. Ілокутивне значення, пов'язане з комунікативним наміром мовця. (Illocutionary meaning, implicature).

З опертям на типологізацію, як спосіб систематизації лінгвістичних одиниць за ознаками подібності, можливо звузити пошук і таким чином прискорити декодування значення того чи того слова по факту його приналежності до певної групи чи класу конотатів. І в цьому полягає не тільки теоре-

тична, а й практична цінність наукових розвідок, пов'язаних з системним упорядкуванням лексичних одиниць, позначених потенційною семантичною поліваленттністю.

Разом з тим наукові праці узагальнювального (метатеоретичного) рівня можуть дати перекладачеві-початківцю розуміння необхідності докладати цілеспрямованих зусиль для підвищення рівня власної компетентності. Адже навіть носії англійської мови з непоганою освітою не завжди можуть упоратись із декодуванням об'єктивних (денотататати) і фігуративних (конотати) значень, особливо, коли йдеться про вживання слів і словосполучень у мовленнєвих ситуаціях, які не є однозначними.

Робота з денотатами і конотатами в процесі перекладу англомовних текстів вимагає не тільки грунтовних знань і практичних навичок, а на додаток ще й особливого налаштування розуму. Тут знадобляться і знання, і досвід, і логіка й інтуїція у комплексі.

Уявімо, що треба перекласти фрагмент тексту, в якому йдеться про тренування гравців одного з англійських футбольних клубів. У команді є новачок, до якого тренер звертається перед тренуванням зі словами: «Get your feet wet». Якщо не включити логіку й інтуїцію, то буквальний переклад звучатиме так: «Намочи свої ноги».

Досвідченому фахівцю здогадка про те, що фраза, сказана тренером – це ідіома, може прийти спонтанно. Якщо ж цього не відбувається, потрібна рефлексія з приводу ситуації, про яку йдеться, щоб зрештою здогадатися, що звернена до футболіста-новачка фраза має не пряме (денотативне), а конотативне значення. Насправді ідіома «Get your feet wet» в англомовній традиції означає «постаратися зробити щось уперше» – «try doing something for the first time».

Висновки. Завершуючи наукову розвідку, зауважуємо, що розглянуті нами різновиди денотатів і конотатів, варіанти їх застосування, історичні і культурні особливості семантичної трансформації – це лише частковий і обмежений форматом статті внесок у дослідження англомовної семантики. Зрозуміло, що в реальній роботі з англомовними текстами, пізнавальні горизонти перекладача будуть значно ширшими, що на практиці означатиме постійну зустріч з «новим» і необхідність відкривати його передусім для себе, а вже потім – для іншого, інших.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у поглибленому вивченні механізмів декодування конотативних значень англомовних лексичних одиниць у різних типах дискурсу (медійному, політичному, військово-комунікативному), а також у розробленні прикладних методик формування конотативної компетентності майбутніх перекладачів з урахуванням когнітивних, соціокультурних і прагматичних чинників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Baker M. In Other Words. London and New York. Routledge. 2011. 329 p.
2. Cruse D. A. Meaning in Language. Oxford. Oxford University Press. 1986. 512 p.
3. Cruse D. A. Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics. Oxford. Oxford University Press. 2004. 441 p.
4. Cruse D. A. Lexical Semantics. Cambridge. Cambridge University Press. 1986. 310 p.
5. Dickins J. Types of connotative meaning, and their significance for translation. Discourse in Translation. Ed. by S. Faiq. Abingdon, Oxon, UK. Routledge. 2019. P. 135–162.
6. Dirven R., Langacker R. W. Concept, Image, and Symbol. The Cognitive Basis of Grammar. Berlin, New York. Mouton de Gruyter. 1991.
7. Hervey S., Higgins I. Thinking Translation: A Course in Translation Method: French to English. 2nd ed. London and New York. Routledge. 2002. 272 p.
8. Langacker R. W. Introduction to Concept, Image, and Symbol. Cognitive Linguistics. Basic Readings. Berlin, New York. 2006. Vol. 34. P. 29–67.
9. Leech G. Semantics. Harmondsworth. Penguin Books. 1974. 383 p.
10. Sala-Suszyńska J. The role of figurative language. Instytut Studiów Międzynarodowych i Edukacji HUMANUM. 2016. Vol. 20(1). P. 164–171.

Дата першого надходження статті до видання: 24.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

UDC 821.161.1
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-20

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

TRAVEL – QUEST – TRAVELOGUE: THE PURSUIT OF SELF IN IRIS MURDOCH'S NOVELS

Levchenko O. V.
Candidate of Sciences in Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of World Literature
Oles Honchar Dnipro National University
Nauky Ave., 72, Dnipro, Ukraine
orcid.org/0000-0001-5773-4783
alevchenko1184@gmail.com

Velihina N. H.
Candidate of Sciences in Philology,
Associate Professor at the Department of World Literature
Oles Honchar Dnipro National University
Nauky Ave., 72, Dnipro, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6070-039X
nveligina@gmail.com

Key words: *Iris Murdoch, 20th century British novel, genre, poetics, literary tradition, travelogue, quest.*

The article examines the motif of travel in Iris Murdoch's novels as a central aesthetic and ethical principle rather than a subsidiary narrative device. Despite extensive scholarship on Murdoch's prose, spatial movement in her fiction has remained insufficiently theorized. The study addresses this gap by conceptualizing the «travelogue» as a category that integrates geographical displacement with psychological, moral, and existential transformation. The aim of the article is to identify the main models of travel in Murdoch's fiction and to demonstrate how they structure experience and moral perception. Drawing on close textual analysis, intertextual reading, and genre-historical contextualization, the paper traces the evolution of travel from the modernist travelogue of Under the Net to the symbolic quest of later novels, including The Good Apprentice and The Green Knight. Particular attention is paid to the model of the journey «from England to England», which reworks the medieval quest in a modern psychological key.The analysis shows that Murdoch consistently transforms external routes into inner trajectories of ethical formation. Spatial shifts correlate with changes in consciousness, while foreign and domestic loci function as projections of inner states. Travel in Murdoch rarely culminates in resolution; instead, it produces moments of moral insight grounded in attention to the Other and acceptance of ordinary reality. The paper also demonstrates how Murdoch combines documentary precision with lyrical defamiliarization, creating a «double optics» in which space operates simultaneously as physical environment and affective experience.The findings suggest that Murdoch's prose constitutes a system of open routes in which travel becomes a philosophical instrument and a model of moral practice. Her novels articulate a vision of human existence as journey without final destination, thereby extending the tradition of the late modernist novel of moral formation and redefining travel as a universal metaphor of ethical becoming.

ПОДОРОЖ – КВЕСТ – ТРАВЕЛОГ: ЕТИЧНЕ САМОСТАНОВЛЕННЯ В РОМАНАХ АЙРІС МЕРДОК

Левченко О. В.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри зарубіжної літератури
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
пр. Науки, 72, Дніпро, Україна
orcid.org/0000-0001-5773-4783
alevchenko1184@gmail.com

Велігіна Н. Г.
кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри зарубіжної літератури
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
пр. Науки, 72, Дніпро, Україна
orcid.org/0000-0001-6070-039X
nveligina@gmail.com

Ключові слова: *Айріс Мердок, британський роман XX століття, жанр, поетика, літературна традиція, тревелог, квест.*

У статті розглянуто мотив подорожі в романах Айріс Мердок як центральний естетичний і етичний принцип. Попри значний корпус досліджень, присвячених прозі письменниці, просторові переміщення її персонажів досі залишалися недостатньо теоретизованими. Запропоноване дослідження заповнює цю прогалину шляхом концептуалізації «травелогу» як категорії, що поєднує географічне зміщення з психологічною, моральною та екзистенційною трансформацією. Метою статті є виокремлення основних моделей подорожі в художньому світі Мердок та з'ясування їхньої ролі у формуванні досвіду й етичного бачення героїв. Спираючись на текстуальний аналіз, інтертекстуальне прочитання та жанрову контекстуалізацію, простежено еволюцію мотиву подорожі від модерністського тревелогу роману «Under the Net» до символічного квесту пізніх творів, зокрема «The Good Apprentice» та «The Green Knight». Особливу увагу приділено моделі шляху «з Англії до Англії», що переосмислює середньовічний квест у сучасному психологічному ключі. Показано, що Мердок послідовно трансформує зовнішні маршрути у внутрішні траєкторії етичного становлення. Просторові зсуви корелюють зі змінами свідомості, тоді як «чужі» й «домашні» локуси постають проєкціями внутрішніх станів персонажів. Подорож у романі Мердок рідко завершується фінальною дестинацією; натомість вона породжує моменти морального прозріння, засновані на увазі до Іншого та прийнятті повсякденної реальності. Продемонстровано поєднання документальної точності з ліричним остороненням, що формує ефект «подвійної оптики», за якого простір функціонує водночас як фізичне середовище й афективний досвід. Проза Мердок постає як система відкритих маршрутів, у межах якої подорож перетворюється на філософський інструмент і модель моральної практики. Її романи артикулюють бачення людського існування як шляху без остаточного пункту призначення, продовжуючи традицію пізньомодерністського роману морального формування та переосмислюючи подорож як універсальну метафору етичного становлення.

Problem statement. Despite the substantial body of scholarship devoted to Iris Murdoch's prose, the motif of travel in her prose remains only fragmentarily theorized. Existing interpretations tend to focus primarily on ethical issues, intertextual relations, or the philosophical foundations of Murdoch's work, while the spatial movements of characters are usually treated as auxiliary narrative devices. At the same

time, Murdoch's novels display a persistent presence of travelogue elements – both in the form of explicit geographical journeys and as symbolic, psychological, and existential transitions. Travel emerges not merely as a narrative event but as a principle of artistic organization, closely correlated with processes of moral formation and with Murdoch's philosophical conception of «decentring the ego».

The semantics of these movements, their place within the poetics of the novels, the typology of travel models, and their relation to both the medieval paradigm of the quest and the modernist tradition have not been subjected to systematic analysis. This gap necessitates a comprehensive reading of «travelogue» in Murdoch's novels as an aesthetic and ethical category.

Iris Murdoch's work, a classic of twentieth-century English literature, has long been a sustained focus of critical scholarship and literary research. Studies by G. Steiner (Steiner, 1999), P. Conradi (Conradi, 2001), A. S. Byatt (Byatt, 1994), R. Todd (Todd, 1988), J. Bayley (Bayley, 1999), and E. Dipple (Dipple, 1982) have become not merely part of the canon of Murdoch studies but also classics of British literary criticism more. The most significant contributions by Ukrainian scholars to the study of Murdoch's novels likewise constitute classics of national literary Anglistics, notably the work of N. Zhluktenko (Zhluktenko, 1988) S. Pavlychko (Pavlychko, 2001), and L. Skuratovska (Skuratovska, 2017). Murdoch's oeuvre has also been examined in monographic form in doctoral dissertations by H. Klymenko, A. Matiichak (Matiichak, 2007), and O. Levchenko (Levchenko, 2010).

The aim of the paper is to identify the functions of the travel motif in Iris Murdoch's novels and to substantiate the travelogue as a principle of her artistic thinking. The study examines the principal models of spatial movement (the modernist travelogue, the «journey from England to England,» and the symbolic quest), traces their evolution from early to late works, and demonstrates how geographical and imagined displacements are transformed into forms of moral experience. Particular attention is paid to the relationship between external routes and the characters' inner transformations, as well as to the role of travel in shaping the ethical perspective of Murdoch's prose. **The objectives of the paper** are (1) to identify the main models of travel in Murdoch's prose, (2) to explore their connection with the tradition of the modernist novel and the medieval quest paradigm, and (3) to demonstrate how spatial movement becomes a form of moral and existential experience.

The object of the research is the representation of travel in selected novels by Iris Murdoch. **The subject of the research** is the motif of travel in Murdoch's fiction, understood as an aesthetic and ethical principle that integrates spatial movement with psychological, moral, and existential transformation. The study focuses on the principal models of travel and on their role in structuring narrative experience and processes of moral formation.

Discussion. Murdoch's novels, when considered as an artistic whole, leave a clear impression of the presence in almost every work of significant travelogue elements, developed to varying degrees. Whereas earlier usage of the term (travelogue) referred to works that required little interpretation, the notion of the novel-as-travelogue–or of texts in some way related to the travelogue–now presupposes precisely such an interpretive effort.

In this respect, Iris Murdoch's legacy proves particularly revealing. Her novels not only incorporate motifs of actual journeys but also construct a complex system of movements across the spaces of culture, memory, and ethical experience. Travel in Murdoch is almost never confined to geography alone: it invariably entails an inner transformation, a change in one's mode of perceiving the world, and often a revision of moral coordinates. For this reason, the concept of the travelogue in her prose inevitably expands into a philosophical–aesthetic category encompassing both physical movement and spiritual search.

In Murdoch's novels, therefore, the notion of the travelogue is substantially broadened: it embraces not only direct geographical displacement but also psychological, ethical, and existential transformations. Travel becomes a means of structuring experience, a form of articulating inner conflict, and at the same time a model of moral development. Accordingly, spatial shifts in her prose almost always correlate with changes in the characters' consciousness, with their painful or redemptive movement beyond the limits of their own ego.

Journeys in Murdoch's novels are more often metaphorical or symbolic formations than straightforward plotlines. The journey itself – which turns characters into fugitives, refugees, or emigrants; victims or persecutors; «demonic gods» or seekers of truth in foreign lands or within a seemingly familiar yet alienated personal world–frequently remains offstage. What comes to the fore instead are its spiritual consequences and the life changes it precipitates, which together form the operative and semantic «network» of her novels, invariably complex in both respects.

One may attempt to distinguish those novels in which the travelogue is overtly present: for example, the depictions of London and Paris and the protagonists' movements between them in *Under the Net*, her first novel, or Italy in the penultimate *The Green Knight*. In another group of works, travelogue elements appear as «shadows» of Central and Eastern Europe, India, or America – latent, underlying factors that function as subtexts shaping characters

and events. This is evident in *The Flight from the Enchanter*; in *The Unofficial Rose*, where dreams of Italy and memories of Australia contrast with everyday English life and become driving forces of action; in *Bruno's Dream*, where India figures as an ideal of refinement and beauty; and elsewhere.

These «shadows» of other cultures generate in Murdoch's texts the effect of a distant horizon, a symbolic elsewhere that continually attracts and unsettles the characters. Even when the action is formally confined to England, the presence of a «foreign» space is felt as a latent challenge to established ways of life.

Finally, Murdoch's novels feature yet another mode of travel–her distinctive and characteristic discovery, which, following Peter Conradi, may be termed the journey «from England to England». (Conradi, 2001, p. 487): a symbolic or metaphorical quest of transformation; that is, movement within the spatial axis «London–province», «city–countryside», in which the country estate is transfigured into an enchanted castle (Gaze in The Unicorn, Seegard in The Good Apprentice, Rose Curtland's estate in The Book and the Brotherhood), while the characters' journey to and from the magical place becomes equivalent to a fateful life path, a search for the self.

It is precisely here that the medieval quest model, reinterpreted in a modern psychological key, emerges most clearly. Space becomes an allegory of inner states, and the return «home» signifies not a restoration of the old order but a radically altered perception of reality.

This is what transforms Murdoch's «fantasy–myth» (her own term, introduced in the essay *Against Dryness*) into a psychological Bildungsroman or into a narrative of overcoming the ego–the Murdochian path of virtue; into a «Grail quest» understood as the recovery of humanity (Nuns and Soldiers, The Good Apprentice, The Book and the Brotherhood, The Green Knight).

Such a «journey» from «England to England» – a restless movement among country houses and estates, with distant countries lingering on the horizon – constitutes, in Murdoch's final novel (Jackson's Dilemma, 1995), an intricate topographical and semantic network, marked by recognizable «Englishness» of character and custom and by a religious–philosophical ascent toward imitatio Christi. In Jackson's Dilemma, however, all this appears more compressed and less fully articulated than in Murdoch's earlier work.

Thus, the motif of travel in Murdoch's novels gradually crystallizes into an ethical category. What is at stake is not the exoticism of places but an inner discipline of attention to the Other, the capacity to step beyond one's own projections and to accept reality as it is.

The «net», a metaphor–philosopheme Murdoch repeatedly employs in both her novels and theoretical writings (borrowed from Wittgenstein), seems to become entangled toward the end of her life; yet the author of twenty-six novels and no fewer philosophical essays could assume that over nearly a quarter-century of work (1946–1999) her language and her system of artistic and philosophical thinking had become familiar to her readers, and that the sense of obscurity and departure from earlier achievements noted by critics would eventually be overcome.

Already in Under the Net (1954), the movements of the protagonist, the translator and aspiring writer Jake Donaghue–onto whom Murdoch projected many of her own traits (a passion for literature, brilliant command of French language and culture, translations from French writers, and a love of Paris, where Murdoch herself worked after the war) – are not merely «circumstances of place and time» but a formative factor in the hero's development as a person.

It should be emphasized that for Murdoch's debut novel the multiplicity of cultural coordinates is of fundamental importance: London and Paris coexist here as two modes of being, two rhythms of life, two types of sensibility. London provides the framework of everydayness, social play, and intellectual exchange; Paris opens a space of freedom, emotional release, and aesthetic experience. Movement between these poles shapes Jake's trajectory of self-knowledge.

In her characters' «journey through life», literature itself may offer a guiding impulse: this is the case with Edward Baltram, Murdoch's «good apprentice,» for whom Marcel Proust's In Search of Lost Time becomes a teacher of life. In Under the Net, the guiding figures are Queneau, Sartre, and Beckett – named explicitly by Murdoch herself – as well as Joyce, whose influence can be traced analytically.

What matters here is that these literary reference points do not merely delineate Murdoch's own reading circle; they function as inner compasses that determine the direction of the hero's spiritual quest. French existentialism, Beckett's absurdism, and Queneau's linguistic experimentation create a polyphonic background against which Jake's consciousness takes shape as that of an «adult adolescent» who is only beginning to learn responsibility for his own life.

It should also be noted that Raymond Queneau's presence in Murdoch's text is not limited to his novel Pierrot mon ami. Undoubtedly this work is of primary significance: Murdoch signals it through the dedication («To Raymond Queneau») and through the hero's «intellectual property»–two books, Beckett's Murphy and Queneau's Pierrot mon ami. Murdoch herself acknowledged thinking about Queneau and orienting herself toward him while working on Under the Net (Murdoch, 1981, pp. 483–484), a process that culminated in her translation of Pierrot mon ami. Yet scholars have paid comparatively little attention to another experimental novel by the French surrealist

that also left its mark on Murdoch's writing–Zazie dans le métro. Here the connection does not operate through overt quotation or readily legible proximity of characterization; rather, it takes the form of a dialogic reflection of verbal and imagistic motifs: urban wandering (Paris/London) by an «underdeveloped person» (the adolescent Zazie and Jake Donaghue, the «adult adolescent»), and hence a distinctive mode of observation, analysis, and reflection on everyday life–an uncovering of the strange within the ordinary, of the wondrously inexplicable within the mundane, and an effect of *defamiliarization* (to use Shklovsky's term) in perception and evaluation. This allows Queneau the surrealist to describe the «real» Paris in reverse, and helps Murdoch's protagonist glimpse and seize a fragment of reality «from under the net» of words, conjectures, and fantasies – to grasp the value of «this moment alone», and ultimately the very «result» of the journey-adventure (is it absent? has life remained unchanged, yet now understood differently?). What emerges is an interaction of artistic structures, an intertextual dialogue whose analytical identification and reading deepens the interpretation of Murdoch's text itself.

The affinity here – much as in the case of Murphy – also lies in the peculiar conjunction, or rather mutual reinforcement and mutual justification, of the comic within the tragic and vice versa (discussed above). A careful reading of Queneau's novels suggests that the original nature of his comic mode lies not in buffoonery, even absurdist buffoonery (which may be seen as a stable tradition of French literature), but in the grotesque tragicomic quality of the everyday – or, more precisely, in a perception of the everyday that constitutes Beckett's «discovery» and will be further developed in «new» literature (the «new drama» and the «new novel», which here appear to converge despite other significant differences). Zazie dans le métro, it seems, also reverberates in Murdoch's later novel A Word Child, where the affinity is expressed at the level of plot structure: Zazie's wandering-adventures correspond to the seemingly endless wanderings-journeys of Hilary Burde through the London Underground, in his attempt to rediscover himself.

In this context, the topographical precision inherited from Joyce becomes especially eloquent: the absolute exactness of both London and Paris loci in the novel. London is Holborn and the City, a ring of pubs and churches through which Jake and his companions circulate. «This pub stands exactly where Cannon Street meets Queen Victoria Street, in the shadow of St Mary's Church …» (Murdoch, 1981, p. 960. Or: «Hugo lived, I think, directly above the Holborn Viaduct, in a flat perched at the very top of some office building (…). If you have ever been in the City of London in the evening, you know the eerie loneliness that settles over these streets, so noisy and industrious by day. … Although we could see far and not only Holborn and Newgate Street were visible, but also Farringdon Street, flowing past us like a dry river, we saw not a single living being … the area around us was silent, sealed off by a ceiling of distant noise that might have been traffic or the summer sigh of the western sun …» (Murdoch, 1981, p. 92).

In Jake's wanderings through Paris, we find the same observational precision and the effect of a moving camera. The Luxembourg Gardens, the Tuileries, the Left Bank: it is Bastille Day, and the whole city appears to Jake as «one enormous party. To be alone at such a carnival is a strange feeling» (Murdoch, 1981, p. 193). At the same time, the city seems to him to have «let down its luxuriant hair» (Murdoch, 1981, p. 1930). Even these brief fragments reveal the distinctive features of Murdoch's landscape poetics: details, facts, and addresses coexist with defamiliarization («the sounds of the sun,» «the city's hair») and subjectivization («we», «strange feelings»). The result is a lyricization of the urban landscape, especially evident when compared, for example, with the description of famous London sites in Peter Ackroyd's London: The Biography. In Murdoch's texts the city (and more broadly the «locus» as such) functions less as a place than as an affective experience–and an experience that absorbs not only beauty and goodness but also mystery and threat.

It is precisely this fusion of documentary exactitude with lyrical defamiliarization that produces Murdoch's effect of double optics: the city appears simultaneously as real space and as a projection of the protagonist's inner state. The locus is transformed into a modality of experience.

In this, one may discern a continuation of the English literary tradition reaching back to the Romantics – Coleridge, partially Blake, and especially Wordsworth's «humanized» nature in lyric poetry: the desire to perceive difference within the individual and the personal within the diverse and the shared. Such a vision of nature, or even of objects from the material world – when they become unique and are revealed as filled with meaning and light for a particular person at a particular moment – will reach its fullest development in the practice of the English modernist novel; Joyce termed this phenomenon «epiphany.»

So it is for Murdoch: Paris as celebration and mystery, the Seine in lights, and the Luxembourg Gardens alternately blooming with fireworks or enveloped in darkness, remain such for the reader only as long as the protagonist continues to sense Anna Quentin – his love and his truth – diffused throughout this scene, to experience it all as a single authentic life («moments of being», in Virginia Woolf's terms). The following day, however, it is once again simply Paris, a city presenting its everyday face to other travellers. Alone on the streets of Paris, Jake searches for Anna, mistakes

her for phantoms, glimpses her illusorily and loses her again, as in London, within an enchanted realm of silent theatre. At this point, through the dry graphics of naming and enumeration, through the painterly play of light and colour, another paradigm begins to emerge – the paradigm of fairy tale, quest, and chivalric expedition undertaken to liberate an enchanted princess. It does not matter whether she is ultimately found or proves not to be a princess at all; for the aim of the quest, as represented in medieval literature, is not possession of the Holy Grail but the journey in search of it, the trials endured by the knight, his heroism and selfless fidelity to the cause. Not the acquisition of the relic but its discovery through a life worthy of communion with the Holy Grail – this is what transforms the knight into a quester; and what matters even more for Murdoch is renunciation of the self for the sake of others and of the Other, a perception of life itself as a given miracle – and thus, as if, the finding of a new self.

This pattern recurs in most of Murdoch's works, beginning with the first; in the later novels (The Good Apprentice, The Book and the Brotherhood, The Green Knight), the journeys of young «questers» seeking truth about themselves and about life lead to unexpectedly simple discoveries and, one might say, elementary moral truths: there is no «true» life and no «higher» truth; all that a person possesses and must value is the «ordinary» reality around them, populated by people and filled with their relationships. Life is the same life, yet seen and apprehended as a «centre of many loves».

Crucially, in Murdoch's works the quest never concludes with triumphant possession of truth. Rather, truth reveals itself as acceptance of the everyday, as readiness for co-presence with others. This is why the final insights of her protagonists are always devoid of pathos and take the form of quiet moral knowledge.

After the debut novel, the model of travel in Murdoch's prose becomes progressively more complex. Whereas Under the Net is dominated by a modernist travelogue with clearly articulated cultural coordinates, in later texts geographical movement increasingly gives way to the symbolic, and the external route is transformed into an internal one. It is here that the writer's attraction to archaic narrative forms–above all myth and the medieval quest–becomes especially pronounced.

In this sense, The Green Knight (1993) occupies a special position. Italy in the novel functions not merely as a space of aesthetic experience but also as a territory of ordeal, where characters confront their own limitations and the unpredictability of existence. The Italian episode bears the character of initiation: it draws the protagonists beyond their habitual roles and sets in motion a process of moral self-reinterpretation.

The foreign yet beloved and historically and artistically familiar city, the carnival crowd – unlike Londoners yet destined to become «one's own,» to become humanity itself – occupies a substantial place, quantitatively and qualitatively, semantically as well, in Murdoch's penultimate – and among her most significant – novel, The Green Knight (1993). It is here that the quest unfolds. One of Murdoch's characters, the beautiful and youthful Harvey Blackett, an eighteen-year-old polyglot sensitive to art, finds himself in Italy, in a small town at the foot of the Apennines, thanks to the benevolence of older friends. In the evening, festivities take place in which the entire population participates (there is even a special term for this, as for a carnival, cited as in a genuine travelogue: passaggiata). And Harvey joins the procession: «The square , in warm waning light, was crammed with people walking … It was like being inside a shoal of fishes who were confined by a net into a huge compact ball … Faces, smiling faces, sad faces, young faces, ancient faces, qrotesques faces, appeared close to him and vanished … Good temper reigned, even a luxurious sensual surrender to some benign herd instinct. Girls…, boys…, married couples, … walked smiling, … in harmony with the swarming adolescents» (Murdoch, 1994, p. 220). And this sense of unity with all–where even the «herd instinct» is felt as benevolent, gracious toward the human being–leads him to an unexpected decision: to cross the long, narrow parapet of a bridge suspended at a dizzying height over a gorge. That is, to respond to the emotional exaltation of communion with an act of daring. Murdoch devotes nearly four pages to describing all the physical and moral dangers of this ordeal, compelling the reader to experience the full risk of the adventure. And then comes victory: he, who had consciously perceived the trial as «the ordeal» (Murdoch, 1994, p. 280) (an ordalium, a «judgement of God», the severe testing of a quester), now feels «the yelp of triumph,» jumps down–and breaks his ankle. In an instant, the flourishing youth becomes an invalid; happiness, future, university, Italy, love – everything is lost.

This abrupt reversal of Harvey's fate underscores Murdoch's central insight: genuine journeys are almost always bound up with loss. Only through the destruction of illusions does the possibility emerge for a different vision of oneself and of the world.

Italian space for Murdoch is never neutral. Rather, it functions as a concentration of cultural memory, where antiquity, Christianity, and Renaissance sensuousness form a multilayered backdrop for contemporary drama. Travel here becomes an encounter with an excess of meanings – and it is precisely this excess that precipitates the protagonists' crisis of identity.

In The Green Knight, the Grail myth and the figure of the Green Knight introduce an Arthurian

dimension into the novel, yet Murdoch consistently demystifies the heroic narrative. The quest does not culminate in triumph; on the contrary, it opens a field of moral indeterminacy in which no decision can be final.

The vicissitudes of fate, transformations, the will of «alien gods,» «gods-demons» (this is Murdoch's own lexicon) – all belong to the paradigm of the chivalric romance that shines through the deep semantic layers of her fiction. And not only here, where the poem of Sir Gawain enters the very title and permeates imagery, plot, and dialogue. For The Green Knight, like the novels of the 1980s (The Good Apprentice, The Philosopher's Pupil), also participates in the cycle of Murdoch's «Gothic novels» of the late 1950s and early 1960s, each of which involves some form of «journey» or displacement. In these works, the world appears to have lost its stability; its parts are no longer separated by firm boundaries; characters abandon their homes and countries, and among them are evil and benevolent magicians alike, victims and captives.

Even those who move only within their own England find the native ground beneath their feet transformed into an alien, submarine-forest world (Seegard in The Good Apprentice), or into a menacing castle of sleep and death (The Unicorn). This type of journey is particularly important for understanding Murdoch's ethics. She consistently demonstrates that the true trials take place not on the periphery of civilization but in one's immediate surroundings. A «foreign country» may turn out to be the neighbouring room, and the quest – the necessity of seeing the other as they truly are, rather than as one wishes to imagine them.

Such a rethinking of travel as an inner path aligns Murdoch's prose with the tradition of the moral novel, while preserving a modernist openness of form. The movement of her characters through space increasingly resembles the movement of thought itself: discontinuous, contradictory, and devoid of guarantees.

In one of Murdoch's favourite writers, John Cowper Powys, England of real time and real circumstances appears – to both author and characters – now «as it is», from the perspective of the cosmos, now from the depths of ancient history and legend (A Glastonbury Romance, 1932); and this view from another world and another time does more than merely shade the present–it grounds contemporary characters, destinies, and the very nature of human relationships.

Murdoch inherits this principle: in her early novels barely naming her sources, and in her later works – especially The Green Knight and Jackson's Dilemma (1995) – by openly recalling their existence through references, titles, and depictions of her characters' favourite reading and personal libraries. She continually reminds us that a writer's relationship to literature is always «my library», as Borges would have it, rather than some abstract common tradition. On the near and deep shelves of her library stand not only the 1920s and 1930s, but also the Middle Ages, the Renaissance, and classical antiquity. Thus even the reader of a single Murdoch novel embarks, together with her, on another invisible journey – back through time, in search of the origins of one's cultural, moral, and psychological foundations.

Harvey Blackett's «quest», which initially led to painful losses, concludes unexpectedly and favourably: he discovers an «other» self and a different beloved from the one he had previously hoped for. The experience of unity with humanity that he felt during his journey to Italy bears directly on this outcome. Accordingly, the image of the Italian passaggiata reappears almost at the very end of The Green Knight: «The people of the little town walked together, circling and circling the square. Quickly, putting his arm around Sefton's waist, he drew her into the slow crowd. … They moved slowly, as in a march, as in a great demonstration or religious procession, driven by the human current, by its physical pressure; they were jostled, brushed, gently compressed. There was a soft murmur of voices, like distant birds, like the sound of silence. Some, determined and stubborn, moving in the opposite direction and meeting their eyes, smiled, brushed sleeves, touched hands, questioning faces, friendly faces, alien bitter faces, like masks … Harvey pressed Sefton to himself … as if they had grown together … They felt that they were alike, that they were twins …» (Murdoch, 1994, p. 460).

With this image of unity – and of separateness, of each person's uniqueness – with this allegory of humanity which, at the conclusion of its quest, finds (must find) itself, Murdoch in effect brings her creative work to a close, as a testament to us. Deeply loving England and admiring its beauty (both John Bayley and especially Peter Conradi, those closest to her, observed that she saw England as if through the eyes of a foreigner), she nevertheless could not confine her characters solely to England when creating such a polysemous allegory. Like E. M. Forster, another writer she cherished greatly, Murdoch embraced the human-directed motto «Only connect!» as a guiding imperative.

Conclusion. In Murdoch novels the «travelogue» is not a generic feature but a principle of artistic thought. Travel becomes a universal model of human existence, in which every movement is simultaneously a moral choice and every encounter a test of one's capacity for love.

The models of travel examined in the paper – from the modernist travelogue of Under the Net to the symbolic quest of the later novels – make it possible to discern the inner unity of Murdoch's prose. Spatial displacements, real or imagined, emerge as forms of

ethical experimentation. Her characters are constantly placed in situations of choice without guarantees, where no route leads directly to truth. It is here that the travelogue becomes a philosophical instrument, and the quest a form of moral practice.

The travelogue in Murdoch's novels encompasses not only physical space but also movement within the planes of memory, culture, and interpersonal relations. The «shadows» of other countries and traditions, together with the motif of travelling «from England to England», create the effect of an open horizon within which characters experience a crisis of identity while simultaneously gaining the possibility of ethical insight. In Murdoch's prose, locus emerges as a mode of experience in which documentary precision is combined with lyrical defamiliarization, and space is transformed into a projection of the inner state.

Murdoch's novel may be understood as a system of open routes, in which travel functions as both a philosophical instrument and a model of moral practice. Within this framework, the travelogue appears as a universal metaphor of human existence, where every movement is at once an ethical choice and every encounter a test of one's capacity for attention, co-presence, and love. It is precisely this unfinished, processual logic of movement that determines the inner unity of Murdoch's prose and defines it as extending the tradition of the late modernist novel of moral formation.

Further research may focus on the psychological dimension of space in Iris Murdoch's novels and on the ways in which spatial structures become instruments of character formation and ethical perception. Particular attention may be devoted to the interrelation between travel and the contemplative representation of England, which may be interpreted as Murdoch's exploration of the cultural and imaginative construct of «Englishness». Another promising direction involves the study of Murdoch's urban poetics, especially the representation of London in *Under the Net* and *A Word Child*, where the city functions not merely as a setting but as an active semantic centre of the narrative. Such approaches may deepen the understanding of the role of spatial imagery in the poetics of Murdoch's prose and in the broader context of the twentieth-century British novel.

BIBLIOGRAPHY

1. Bayley J. Elegy for Iris. N.Y.: St. Martin's Press, 1999. 219 p.
2. Byatt, A. S. Degrees of Freedom: The Novels of Iris Murdoch. London: Vintage, 1994. 358 p
3. Conradi P. J. Iris Murdoch: A Life. N.Y., L.: W. W. Norton & Co, 2001. 706 p.
4. Dipple E. Iris Murdoch: Work for the Spirit. L. : Methuen & Co., 1982. 380 p.
5. Murdoch I. The Green Knight. L. : Penguin Books, 1994. 472 p.
6. Murdoch I. Under the Net. L. : Triad Grenada, 1981. 255 p.
7. Steiner G. Preface. Foreword. In Murdoch I. Existentialists and Mystics: Writings on Philosophy and Literature; Peter Conradi (ed.). Harmondsworth: Penguin Books, 1999. Pp. ix – xxx.
8. Todd R. Encounters with Iris Murdoch. Amsterdam: Free UniPress, 1988. 256 p.
9. Жлуктенко Н. Ю. Англійський психологічний роман XX ст. К.: Вища школа, 1988. 159 с.
10. Левченко О. В. Класика та модернізм 1910-1930-х рр. як інтертекст романів Айріс Мердок : автореф. дис … канд. філол. наук : 10. 01. 04. Дніпро, 2010. 20 с.
11. Матійчак А. А. Феномен Айріс Мердок в аспекті рецептивного потенціалу світоглядно-філософського роману: : автореф. дис … канд. філол. наук : 10.01. 04. Київ, 2007. 20 с.
12. Павличко С. Айріс Мердок. Мистецтво в пошуках добра. *Зарубіжна література: дослідження та критичні статті*. К.: Основи, 2001. С. 489–509.
13. Скуратовська Л.І. Роман Айріс Мердок поза межами жанру. *Від бароко до постмодернізму*: збірник наукових праць. 2017. № 21. Дніпро: Ліра. С. 93–100.

REFERENCES

1. Bayley, J. (1999). Elegy for Iris. N.Y.: St. Martin's Press.
2. Byatt, A. S. (1994). Degrees of Freedom: The Novels of Iris Murdoch. London: Vintage.
3. Conradi, P. J. (2001). Iris Murdoch: A Life. N.Y., L.: W. W. Norton & Co.
4. Dipple, E. (1982). Iris Murdoch: Work for the Spirit. L. : Methuen & Co.
5. Murdoch, I. (1994). The Green Knight. L. : Penguin Books.
6. Murdoch, I. (1981). Under the Net. L. : Triad Grenada.
7. Steiner, G. Preface. Foreword. (1999). In Murdoch I. Existentialists and Mystics: Writings on Philosophy and Literature; Peter Conradi (ed.). Harmondsworth: Penguin Books. Pp. ix – xxx.
8. Todd, R. (1988). Encounters with Iris Murdoch. Amsterdam: Free UniPress.
9. Zhluktenko, N. Yu. (1988). Anhliyskyi psykholohichnyi roman XX st. [English 20th Century Psychological Novel]. Kyiv: Vyshcha shkola.
10. Levchenko, O. V. (2010). Klasyka ta modernizm 1910-1030 rr. iak intertext romanistyky Airis Merdok [The classics and 1910-1930 modernism of 1910-1930 as intertext in Iris Murdoch's novels] : avtoref dys … kand.filol. nauk : 10.01. 04. Dnipro.

11. Matiychak, A. A. (2007). Phenomen Airis Merdok v aspekti retseptyvnoho potentsialu svitohliadno-filosofskoho romanu [The Phenomenon of Iris Murdoch and the Receptive Potential of the Philosophical Novel] : avtoref dys … kand.filol. nauk : 10. 01. 04. Kyiv.
12. Pavlychko, S. (2001). Airis Merdok. Mystetstvo v poshukakh dobra. [Iris Murdoch: Art in Search of the Good] In Zarubizhna literatura. Doslidzhennia ta krytychni statti. Kyiv: Osnovy Publ. Pp. 489–509.
13. Skuratovska, L .I. (2017). Roman Airis Merdok: poza mezhamy zhanru [Iris Murdoch's Novel: Beyond the Limits of Genre]. *Vid baroko do postmodernizmu: zbirnyk naukovykh prats*. No. 21. Pp.93–100

Дата першого надходження статті до видання: 19.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 811.111’37:621
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-21

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

ТЕРМІН І ПРОФЕСІОНАЛІЗМ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ АВТОМАТИЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА

Литвинко О. А.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Сумський національний аграрний університет
вул. Герасима Кондратьєва, 160, Суми, Україна
orcid.org/0000-0002-2241-3776
oxana.litvinko@gmail.com

Ключові слова: *термінологічна система, автоматизація виробництва, термінологія, термін, професіоналізм, фахове спілкування, сфера використання, функція.*

Статтю присвячено комплексному дослідженню термінів і професіоналізмів сучасної англійської терміносистеми автоматизації виробництва як важливого складника фахової мови. Актуальність роботи зумовлена інтенсивним розвитком автоматизованих виробничих технологій, що супроводжується активним оновленням спеціальної лексики та нагальною потребою в її впорядкуванні, стандартизації й уніфікації з метою забезпечення точної та ефективної професійної комунікації.

У статті розглянуто теоретичні засади вивчення фахової мови й професійного мовлення, окреслено основні підходи до аналізу термінологічної лексики в сучасному мовознавстві. Уточнено поняття професійного мовлення як ненормованої, варіативної форми функціонування спеціальної лексики, що формується в межах професійних спільнот під впливом психологічних, когнітивних і мовних чинників. Особливу увагу приділено проблемі розмежування термінів і професіоналізмів, які, попри спільну належність до спеціальної лексики, відрізняються ступенем нормативності, певною сферою вживання та функціональним призначенням.

На матеріалі корпусу сучасної англійської термінології автоматизації виробництва проаналізовано основні типи професіоналізмів, зокрема лексичні варіанти термінів, професіоналізми-скорочення та фразеологічні одиниці. Доведено, що ключовими диференційними ознаками професіоналізмів є емоційно-експресивне забарвлення та обмеженість сфери їх уживання, що дозволяє чітко відмежувати їх від кодифікованих термінологічних одиниць. Слід зазначити, що професіоналізми виконують важливу комунікативну функцію, сприяючи спрощенню та економії мовних засобів.

Зроблено висновок про динамічний і багаторівневий характер термінологічної системи автоматизації виробництва та її тісний зв’язок із живою мовною практикою фахівців. Окреслено перспективи подальших досліджень, пов’язані з аналізом морфологічних особливостей лексичних одиниць цієї терміносистеми.

TERM AND PROFESSIONALISM IN MODERN ENGLISH TERMINOLOGY OF PRODUCTION AUTOMATION

Lytvynko O. A.
PhD in Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
Sumy National Agrarian University
Herasima Kondratieva str., 160, Sumy, Ukraine
orcid.org/0000-0002-2241-3776
oxana.litvinko@gmail.com

Key words: *terminological system, production automation, terminology, term, professionalism, professional communication, scope of use, function.*

The article is devoted to a comprehensive study of terms and professionalisms within the modern English terminology system of production automation as an important component of professional language. The relevance of the work is due to the intensive development of automated production technologies, which is accompanied by an active update of special vocabulary and the urgent need for its organization, standardization and unification in order to ensure accurate and effective professional communication.

The paper examines the theoretical foundations of studying professional language and professional speech and outlines the main approaches to the analysis of terminological vocabulary in contemporary linguistics. The concept of professional speech is clarified and interpreted as a non-standardized, variable form of the functioning of specialized vocabulary that is formed within professional communities under the influence of psychological, cognitive, and linguistic factors. Special attention is paid to the problem of distinguishing between terms and professionalisms which, despite their common belonging to specialized vocabulary, differ in the degree of normativity, specific spheres of use, and functional purpose.

Based on a corpus of modern English terminology in the field of production automation, the main types of professionalisms are analyzed, including lexical variants of terms, abbreviated professionalisms, and phraseological units. It is proved that the key distinguishing features of professionalisms are their emotional and expressive coloring and the limited scope of their use, which makes it possible to clearly differentiate them from codified terminological units. It should be noted that professionalisms perform an important communicative function, contributing to the simplification and economy of language means.

The study concludes that the terminology system of production automation is dynamic and multilevel in nature and is closely connected with the living linguistic practice of specialists. Prospects for further research are outlined, in particular those related to the analysis of the morphological features of lexical units within this terminology system.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку мовознавчої науки одним із пріоритетних і водночас найскладніших завдань лінгвістики є всебічне та системне дослідження термінологічної лексики як особливого шару мови. У центрі уваги перебуває вивчення її структурної організації, семантичної наповненості, закономірностей функціонування, а також критеріїв формування та напрямів подальшого розвитку. Значну роль у цих дослідженнях відіграє аналіз внутрішньої будови термінів, способів їх словотвірної реалізації, семантичних трансформацій і варіативності значень у межах різних наукових та професійних контекстів.

Особливу увагу дослідників привертає аналіз професійних термінологій і цілісних терміносистем, що сформувалися як упродовж тривалого історичного розвитку, так і внаслідок швидкого поступу науки, техніки та інформаційних технологій. Такі терміносистеми розглядають як динамічні структури, які постійно змінюються та пристосовуються до нових комунікативних потреб суспільства.

У сучасному мовознавстві вагоме значення мають проблеми стандартизації та уніфіка-

ції термінологічних систем, оскільки чіткість і однозначність термінів забезпечують ефективну фахову комунікацію. Увага також зосереджується на вивченні неологізмів, моделей творення термінів, запозичень і внутрішньомовних ресурсів номінації, що підтверджує актуальність і практичну значущість термінологічних досліджень.

Термінологічна лексика вже тривалий час перебуває в центрі наукових зацікавлень багатьох лінгвістів [Бабятинська, Гусейнова, 2020], [Іщук, 2022], [Кисилиця, Бялик, 2020], [Красівський, 2023], [Цепкало, 2023]. У своїх працях мовознавці приділяють особливу увагу формуванню аргументованої доказової бази, яка підтверджує одну з ключових ознак терміна — його прагнення до моносемічності.

Автоматизація виробництва стрімко розвивається та охоплює більшість галузей промисловості, сприяючи зростанню продуктивності, підвищенню безпеки праці й конкурентоспроможності підприємств завдяки впровадженню роботизованих, комп'ютеризованих та інтелектуальних систем. У зв'язку з цим особливої ваги набуває дослідження термінології автоматизації виробництва, оскільки її впорядкування й стандартизація забезпечують точність і ефективність фахової комунікації, полегшують переклад технічної документації, упровадження інновацій і інтеграцію галузевої терміносистеми в міжнародний науково-технічний простір.

Дослідження термінів і професіоналізмів є важливим, оскільки воно забезпечує точність фахового спілкування, сприяє стандартизації спеціальної лексики та полегшує переклад і створення навчальних матеріалів. Крім того, аналіз такої лексики дає змогу простежити мовні зміни, пов'язані з професійною діяльністю, і зберегти мовну специфіку окремих професійних спільнот, підвищуючи загальний рівень мовної культури фахівців.

Актуальність даного дослідження зумовлюється стрімким і безперервним розвитком сфери автоматизації виробництва на сучасному етапі науково-технічного прогресу, що супроводжується активним оновленням і розширенням спеціальної лексики. У цих умовах особливої ваги набуває потреба в стандартизації та уніфікації термінологічного апарату зазначеної галузі з метою забезпечення точності, однозначності та ефективності професійної комунікації. Формування впорядкованої й нормативної терміносистеми є необхідною передумовою успішного функціонування автоматизованих виробничих процесів, а також обміну науково-технічною інформацією.

У межах терміносистеми автоматизації виробництва професіоналізми займають важливе та помітне місце, оскільки вони активно використовуються у фаховому середовищі й відображають специфіку практичної діяльності спеціалістів. Ці мовні одиниці не лише доповнюють офіційну термінологію, а й сприяють оперативності та зручності професійного спілкування. Саме тому професіоналізми не можна залишати поза увагою під час лінгвістичного аналізу, адже їх вивчення дозволяє повніше й глибше осмислити особливості формування, функціонування та розвитку лексичного складу галузі автоматизації виробництва.

Метою роботи є дослідження особливостей термінів і професіоналізмів та вивчення критеріїв розмежування термінологічних одиниць та професійної лексики.

Відповідно до основної мети у роботі вирішуються такі **завдання**:

1) вивчити передумови формування професійного мовлення;

2) дослідити критерії розмежування термінологічних одиниць і професіоналізмів;

3) ідентифікувати типи лексичних одиниць, що належать до професіоналізмів;

4) виявити роль професійної лексики у галузі автоматизації виробництва.

Об'єктом дослідження є сучасна англійська термінологія автоматизації виробництва.

Предметом є диференціація терміна і професіоналізма у зазначеній термінології.

Матеріальну базу дослідження становить корпус спеціалізованої лексики загальним обсягом близько 4000 термінологічних одиниць, дібраних методом суцільної вибірки з авторитетних лексикографічних джерел, а також із періодичних видань, присвячених проблематиці автоматизації виробничих процесів.

Виклад основного матеріалу. Фахова мова — це різновид спеціалізованої мови, призначений для обслуговування конкретної сфери професійної діяльності або галузі наукового знання. Вона функціонує як інструмент точного й однозначного передавання фахової інформації, забезпечуючи ефективну комунікацію між представниками певної професійної спільноти. Характерними ознаками фахової мови є наявність спеціальної термінології, стандартизованість мовних засобів, логічна впорядкованість та прагнення до максимальної семантичної точності.

Вперше термін «фахова мова» був ужитий представниками Празького лінгвістичного гуртка, які заклали підґрунтя функціонального підходу до вивчення мови. Основною ідеєю цього напряму стало трактування мови як функ-

ціональної системи засобів вираження, що формується та розвивається відповідно до конкретних комунікативних потреб і цілей [Харицька, Колісниченко, 2020, с. 148] . У межах такого підходу фахова мова розглядається як особливий функціональний різновид національної мови, адаптований до виконання специфічних завдань у певній сфері діяльності та зорієнтований на точність, однозначність і логічність викладу .

Професійне мовлення ми трактуємо як ненормовану, варіативну форму функціонування спеціальних мовних засобів, що виникає та розвивається в межах певної професійної спільноти. Воно не має чітко кодифікованих норм і здебільшого існує в усному або напівофіційному спілкуванні фахівців, виконуючи насамперед комунікативно-прагматичну функцію [Цепкало, 2023, с. 89] . У більшості мов світу джерела формування професійного мовлення є подібними, що свідчить про універсальний характер цього явища. Серед основних чинників його виникнення традиційно виокремлюють психологічні, когнітивні та власне мовні причини.

До психологічних передумов формування професійного мовлення належить прагнення урізноманітнювати фахові мовні ресурси, відображати суб'єктивне бачення професійної реальності і виражати оцінне ставлення до об'єктів і процесів професійної діяльності. У цьому контексті фахівці постають не лише як пасивні користувачі вже наявних мовних засобів, а й як активні учасники мовотворчого процесу, здатні продукувати нові мовні одиниці відповідно до потреб професійного спілкування.

Психологічними чинниками формування професійного мовлення є спостережливість, здатність до порівняння та емоційне сприйняття дійсності. На відміну від нейтральної наукової комунікації, воно вирізняється експресивністю й активним творенням емоційно забарвлених фахових неологізмів, що полегшують опис професійних реалій.

Когнітивні механізми виникнення професійного мовлення реалізуються насамперед через процеси метафоризації та метонімізації. Ці мовні явища ґрунтуються на асоціативних зв'язках, аналогіях і переносах значення, що дозволяють фахівцям осмислювати складні професійні поняття через уже відомі й доступні для сприйняття образи. Саме когнітивний аспект забезпечує гнучкість і динамічність професійного мовлення, а також його здатність адаптуватися до нових умов і технологічних змін.

Серед мовних чинників формування професійного мовлення важливе місце посідає прагнення до економії мовних засобів, зокрема до скорочення форм. У результаті цього процесу виникають складноскорочені слова, абревіатури та усічені лексеми, які, як правило, не фіксуються в наукових текстах, лексикографічних джерелах чи офіційних номенклатурах. Такі одиниці функціонують переважно в межах професійного спілкування та зрозумілі лише обмеженому колу фахівців. Прикладом може слугувати професійне скорочення assy, утворене від assembly у значенні «складання».

Однією з ключових проблем у дослідженні спеціальної лексики є чітке розмежування термінологічних одиниць і професіоналізмів. Незважаючи на певну близькість цих двох класів лексем, вони відрізняються за ступенем нормативності, сферою вживання та функціональним призначенням.

Водночас виокремлюється низка спільних ознак, притаманних як термінам, так і професіоналізмам. До них належать спеціалізація значення, формування на цій основі окремих лексико-семантичних підсистем, відмінних від загальновживаної лексики, а також обмеженість кола користувачів і сфер використання відповідних мовних одиниць. Саме ці характеристики зумовлюють їхню функціональну спрямованість і визначають місце професійної лексики в системі національної мови.

Слід наголосити, що в межах нашого дослідження чітко окреслюється демаркаційна межа між термінологічними одиницями та професіоналізмами. Незважаючи на їхню функціональну близькість і спільну належність до сфери спеціальної лексики, ці мовні явища не є тотожними та потребують послідовного розмежування [Цепкало, 2023, с. 89] . У широкому спектрі диференційних ознак, притаманних професіоналізмам, для протиставлення їх термінам як ключові та визначальні ми виокремлюємо насамперед такі характеристики.

По-перше, однією з основних ознак професіоналізмів є наявність емоційно-експресивного забарвлення. На відміну від термінів, які прагнуть до максимальної нейтральності, точності й однозначності, професіоналізми часто відображають суб'єктивне ставлення мовців до явищ, предметів або процесів професійної діяльності. Вони можуть містити оцінні, іронічні або образні компоненти, що надає мовленню більшої експресивності та живості, але водночас знижує рівень його нормативності.

По-друге, визначальною рисою професіоналізмів є обмеженість сфери їх уживання. Як правило, такі одиниці функціонують переважно при усній комунікації фахівців певної галузі й зрозумілі лише членам конкретної професійної спільноти. Вони рідко використовуються

в офіційно-наукових текстах, стандартизованих документах або навчальній літературі, на відміну від термінів, що мають ширшу сферу застосування та закріплені в науковій і довідковій літературі. Отже, емоційно-експресивність і обмежена сфера вживання професіоналізмів дають змогу чітко відмежувати їх від термінів і визначити їхнє місце в системі спеціальної лексики.

У межах аналізованої термінологічної системи автоматизації виробництва нами виділяється група професіоналізмів, які функціонують як неофіційні, варіативні еквіваленти кодифікованих термінів. Зазначені професійні мовні одиниці співвідносяться як з окремими термінами-словами, так і з розгорнутими термінологічними словосполученнями та стійкими термінологічними виразами. Вони виникають у процесі практичної діяльності фахівців та слугують засобом спрощення, скорочення або неформалізації професійної комунікації. Пор.:

• *production launch „ початок виробничого процесу ” (термінологічна одиниця); kick of meeting „ початок виробничого процесу ” (професіоналізм);*

− *to destroy a device „порушити роботу пристрою” (термінологічна одиниця); to shut down the device „ порушити роботу пристрою ” (професіоналізм);*

− *to demage a mechanism „вивести механізм зі строю” (термінологічна одиниця); to kill a mechanism „ вивести механізм зі строю ” (професіоналізм);*

− *to break a device „ знищити пристрій ” (термінологічна одиниця); to choke device to death, to fry a device (часто про електроніку) „ знищити пристрій ” (професіоналізми).*

Для термінологічної підсистеми автоматизації виробництва характерною є наявність професіоналізмів-скорочень, які посідають помітне місце в професійному мовленні фахівців цієї галузі. Ці лексичні одиниці є відображенням загальної тенденції до раціоналізації мовлення та оптимізації комунікативних процесів, зокрема до мінімізації мовних зусиль за збереження високого рівня інформативності. Використання скорочених форм сприяє підвищенню швидкості та ефективності професійної комунікації, оскільки дозволяє передавати значний обсяг спеціалізованої інформації в максимально стислі часові межі.

Професіоналізми-скорочення, як правило, виникають у неофіційному професійному спілкуванні та спочатку функціонують як варіативні, ненормовані замінники повних термінологічних найменувань. У процесі подальшого розвитку й усталення вони можуть набувати ширшого вжитку та поступово переходити до розряду нормативних одиниць. У цьому сенсі професіоналізми-скорочення доцільно розглядати як перехідну ланку в еволюції спеціальної лексики, що реалізується за моделлю: повний термін → скорочення-професіоналізм → термін-скорочення. Така динаміка наочно демонструє взаємозв’язок між живою мовною практикою та процесами кодифікації термінології в галузі автоматизації виробництва.

Пор.:

− *answer „реагування автоматизованої системи на сигнал” (термінологічна одиниця); ans „ реагування автоматизованої системи на сигнал ” (професіоналізм);*

− *lubricant „змащувальний матеріал” (термінологічна одиниця); lube „ змащувальний матеріал ” (професіоналізм);*

− *repetition „повторення (виробничого циклу навантажування)” (термінологічна одиниця); rep „ повторення (виробничого циклу навантажування) ” (професіоналізм).*

У межах термінологічної системи автоматизації виробництва поряд із термінами та скороченими професійними одиницями активно функціонують і професіоналізми, репрезентовані фразеологічними одиницями. Такі мовні утворення мають стійкий характер, відзначаються відносною відтворюваністю та використовуються фахівцями для позначення типових процесів, ситуацій або явищ професійної діяльності. Вони формуються внаслідок тривалого практичного досвіду та колективного мовного вжитку в професійному середовищі.

Наприклад:

− *to run in automatic mode „працювати в автоматичному режимі”;*

− *to play with fire „порушувати вказівки з експлуатації”;*

− *to rock the boat „піддавати ризику”;*

− *to pull the plug „зупинити роботу обладнання”;*

− *to hit the limit „досягти межі можливостей системи”.*

Фразеологічні професіоналізми, як правило, не входять до нормативних термінологічних словників, проте відіграють важливу роль у неофіційному професійному спілкуванні. Вони сприяють компактному й образному передаванню спеціальної інформації, а також підвищують комунікативну ефективність взаємодії між спеціалістами галузі автоматизації виробництва. Таким чином, наявність фразеологічних професіоналізмів свідчить про багатокомпонентність і динамічність досліджуваної термінологічної системи, а також про її тісний зв’язок із живою мовною практикою.

Висновки і перспективи подальших розробок. Отже, проведене дослідження засвідчує, що фахова мова є складним функціональним різновидом національної мови, зорієнтованим на забезпечення точної, однозначної та ефективної професійної комунікації в межах конкретної галузі знань. Установлено, що професійне мовлення як ненормована й варіативна форма реалізації фахової мови формується під впливом психологічних, когнітивних і мовних чинників та відображає живу мовну практику професійних спільнот.

Ключовими диференційними ознаками професіоналізмів є емоційно-експресивне забарвлення та обмеженість сфери вживання, що дає змогу чітко відмежувати їх від кодифікованих термінологічних одиниць.

В термінологічній підсистемі автоматизації виробництва професіоналізми активно функціонують як неофіційні еквіваленти термінів-слів, термінологічних словосполучень і стійких виразів, забезпечуючи спрощення та неформалізацію фахового спілкування.

Виявлено значну роль професіоналізмів-скорочень, які відображають тенденцію до мовної економії та раціоналізації комунікації й можуть розглядатися як перехідна ланка в еволюції спеціальної лексики. Процес переходу від повного терміна до терміна-скорочення через стадію професіоналізму засвідчує тісний зв'язок між професійною мовною практикою та процесами кодифікації термінології.

Дослідження також показало, що фразеологічні професіоналізми є важливим складником термінологічної системи автоматизації виробництва, оскільки вони забезпечують образність, експресивність і комунікативну ефективність професійного мовлення. Таким чином, сукупність виявлених характеристик професіоналізмів підтверджує динамічний і багаторівневий характер термінологічної підсистеми автоматизації виробництва та її органічний зв'язок із живою мовною діяльністю фахівців.

В перспективі плануємо вивчити морфологічні особливості лексичних одиниць сучасної англійської терміносистеми автоматизації виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабятинська Ю., Гусейнова К. Структурно-семантичні характеристики юридичної термінології англійської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2020. № 44. С. 186-188. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2020.44.42
2. Іщук А. Структурні та семантичні особливості англомовної економічної термінології. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика.* 2022. № 33(72). С. 141-145. https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.2-1/24
3. Кисилиця Ю., Бялик В. Структурні та семантичні особливості англомовних термінів галузі туризму. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.* 2020. № 44. С. 111-114. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2020.44.26
4. Красівський О. Полісемія та омонімія термінів масмедійної сфери. *Věda a perspektivy.* 2023. № 3(22). С. 290-298. https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-3(22)-290-298
5. Харицька С. В., Колісниченко А. В. Дослідження функціонування професіоналізмів і лінгвістичних технік інкорпорації фахової мови в текстову структуру словника. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2020. № 30. С. 144- 151. http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2020_30(3)__25
6. Цепкало Т. Туристичні терміни та професіоналізми в сучасному українському часописі «Вічний мандрівник». *Науковий журнал «Молодий вчений».* 2023. № 1.1(113.1). С. 88-92. https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-113.1-21

REFERENCES

1. Babiatynska Yu., Huseinova K. (2020). Strukturno-semantychni kharakterystyky yurydychnoi terminolohii anhliiskoi movy [Structural and semantic characteristics of legal terminology in English]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia*, № 44. pp. 186-188.
2. Ishchuk, A. (2022). Strukturni ta semantychni osoblyvosti anhlomovnoi ekonomichnoi terminolohii [Structural and semantic features of English economic terminology]. Scientific Notes of Taurida National V. I. Vernadsky University. Series: Philology. Journalism, 33(72), pp. 141–145. https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.2-1/24.
3. Kysylytsia, Yu., & Bialyk, V. (2020) Strukturni ta semantychni osoblyvosti anhlomovnykh terminiv haluzi turyzmu [Structural and semantic features of English tourism terminology]. *Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Philology*, (44), pp. 111–114. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2020.44.26.
4. Krasivskyi, O. (2023). Polisemiia ta omonimiia terminiv masmediinoi sfery [Polysemy and homonymy of mass media terminology]. Věda a perspektivy, 3(22), pp. 290–298. https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-3(22)-290-298.
5. Kharytska, S. V., & Kolisnychenko, A. V. (2020). Doslidzhennia funktsionuvannia profesional-

izmiv i linhvistychnykh tekhnik inkorporatsii fakhovoi movy v tekstovu strukturu slovnyka [Functioning of professionalisms and linguistic techniques of incorporating professional language into dictionary text structure]. Current Issues of the Humanities, (30), pp. 144–151. http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2020_30(3)__25.

6. Tsepkalo, T. (2023). Turystychni terminy ta profesionalizmy v suchasnomu ukrainskomu chasopysi «Vichnyi mandrivnyk» [Tourism terms and professionalisms in the modern Ukrainian magazine "Vichnyi Mandrivnyk"]. Young Scientist, 1.1(113.1), pp. 88–92. https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-113.1-21.

Дата першого надходження статті до видання: 30.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 06.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 811.111’42:791.4:796.032.2
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-22

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

АВТОР І ОПОВІДАЧ ЯК НАРАТИВНІ ІНСТАНЦІЇ ТРАНСМЕДІЙНОГО ОПОВІДАННЯ XXV ЗИМОВИХ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР 2026 РОКУ

Лук’янець Т. Г.
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української та іноземних мов
Національний університет фізичного виховання і спорту України
вул. Фізкультури, 1, Київ, Україна
orcid.org/0000-0001-6956-8161
tlukianets@uni-sport.edu.ua

Ключові слова: *трансмедійне оповідання; спортивний медіадискурс; автор і оповідач; Зимові Олімпійські ігри 2026; полімодальність; наративна суб’єктність.*

У статті досліджується феномен трансмедійного оповідання як актуальної форми організації сучасного медіадискурсу на матеріалі медіарепрезентації XXV Зимових Олімпійських ігор 2026 року в Мілан–Кортіна. Теоретичною основою дослідження слугують праці з наратології, та трансмедійних студій, які дозволяють виявити специфіку створення та функціонування полімодального тексту на перетині декількох медіаплатформ, коли окремі інформаційні повідомлення об’єднуються у загальний наратив. Метою статті є з’ясування специфіки позиціонування автора й оповідача як наративних інстанцій у мультиплатформному розгортанні олімпійського сюжету, а також визначення їхніх функціональних і формальних ознак у спортивному медіадискурсі.

У ході дослідження встановлено, що автор трансмедійного оповідання Зимової Олімпіади 2026 року має колективний і децентралізований характер та реалізує передусім стратегічну функцію, формуючи ціннісний каркас, брендинг і фреймінг події відповідно до олімпійських ідеалів, а також актуальних суспільних орієнтирів: культурного різноманіття та екологічності. Водночас оповідачі (журналісти, спортсмени, користувачі соціальних мереж) персоналізують наратив, адаптуючи його до специфіки конкретних медіаплатформ і форматів.

Доведено, що множинність оповідачів є не лише структурною характеристикою трансмедійного наративу, а й важливим смислотворчим чинником, здатним підтримувати, трансформувати або деконструювати офіційний олімпійський дискурс. Встановлено суб’єктивну природу оповідної перспективи, що проявляється в емоційних та культурних акцентах персональних медіапрактик. Зроблено висновок, що трансмедійне оповідання Зимових Олімпійських ігор 2026 року функціонує як відкритий, багатовимірний і динамічний наратив, у якому взаємодія колективного автора та множинних оповідачів визначає характер інтерпретації спортивної події у глобальному медіапросторі.

AUTHOR AND NARRATOR AS NARRATIVE INSTANCES IN 2026 WINTER OLYMPICS TRANSMEDIA STORYTELLING

Lukianets T. H.
PhD in Philology, Associate Professor,
Head of the Department of Ukrainian and Foreign Languages
National University of Ukraine on Physical Education and Sport
Fizkultury str., 1, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6956-8161
tlukianets@uni-sport.edu.ua

Key words: *transmedia storytelling; sports media discourse; author and narrator; Winter Olympic Games 2026; polymodality; narrative subjectivity.*

The article explores the phenomenon of transmedia storytelling as a relevant form of organizing contemporary media discourse, drawing on the media representation of the XXV Winter Olympic Games 2026 in Milan–Cortina. Theoretical framework of the study is based on narratological research and transmedia studies, which make it possible to identify specific features of creation and functioning of a polymodal text at the intersection of multiple media platforms, where individual informational messages are integrated into a coherent overarching narrative. The aim of the article is to determine specific ways in which both author and narrator are positioned as narrative instances in multiplatform unfolding of the Olympic storyline, as well as to define their functional and formal characteristics within sports media discourse.

The study demonstrates that the author of transmedia narrative of 2026 Winter Olympics is collective and decentralized in nature and primarily performs a strategic function by constructing value framework, branding, and framing of the event in accordance with Olympic ideals and contemporary societal values, namely cultural diversity and sustainability. At the same time, narrators – journalists, athletes, and social media users – personalize the narrative by adapting it to the affordances of specific media platforms and formats.

It is argued that multiplicity of narrators is not merely a structural feature of transmedia narrative but also a significant meaning-making factor capable of supporting, transforming, or deconstructing the official Olympic discourse. Subjective nature of narrative perspective is revealed through emotional and cultural emphases of individual media practices. The article concludes that transmedia storytelling of 2026 Winter Olympic Games functions as an open, multidimensional, and dynamic narrative in which interaction between collective author and multiple narrators shapes the interpretation of sporting event within the global media space.

Постановка проблеми. Феномен трансмедійного оповідання як новий формат розгортання медіадискурсу висвітлює багатогранну природу наративу у сучасному медіапросторі, створеного численними авторами та об'єднаного множинними модусами медіа. Така оповідна стратегія автора або частіше колективу авторів [Jenkins, 2003] передбачає поєднання ключових елементів однієї історії у межах різних медіаплатформ, коли декілька розрізнених повідомлень (наприклад, телерепортажі, пости в соцмережах, коментарі читачів, друковані та цифрові рекламні матеріали, тощо) об'єднуються у один загальний наратив, який висвітлює велику подію зі своїми персонажами, сюжетом та лейтмотивом. В аспекті вивчення впливу мас-медіа на свою цільову аудиторію цікавим видається поглиблений аналіз особливостей трансмедійного оповідання в межах спортивного дискурсу, зокрема того, що стосується Олімпійського руху, як одного із найвпливовіших соціально-культурних рушіїв цінностей спортивної культури у світі.

Зокрема, у цій статті мова йде про розгортання сюжету XXV Зимових Олімпійських ігор 2026 року, які відбудуться з 6 по 22 лютого 2026 року на аренах Мілан-Коріни, у межах декількох медіаплатформ, з використанням різних форматів та каналів комунікації за допомогою сучасних цифрових технологій. Актуальність нашого дослідження виявляється в аналізі специфіки створення та функціонування полімодальної системи трансмедійного оповідання у межах

XXV Зимової Олімпіади та з'ясуванні масштабу її впливу на громадськість з метою залучення якнайширшої аудиторії до цієї спортивно-культурної події. Додаткової актуальності дослідженню надає необхідність осмислення трансформації позиціонування автора й оповідача в умовах трансмедійного розгортання олімпійського сюжету, коли наратив формується не лише інституційними медіаакторами, а й множинними персоніфікованими та алгоритмічними оповідачами, що істотно впливає на інтерпретацію події та характер взаємодії аудиторії з олімпійським дискурсом.

Мета дослідження. Наша наукова розвідка має на меті з'ясувати специфіку позиціонування автора й оповідача як наративних інстанцій трансмедійного оповідання у межах медіарепрезентації XXV Зимових Олімпійських ігор 2026 року. Важливим науковим завданням є теоретичне осмислення трансформації авторської інтенції та оповідної суб'єктності в умовах полімодального й мультиплатформного розгортання олімпійського сюжету, а також виокремлення їхніх функціональних і формальних ознак у спортивному медіадискурсі. Практичною метою дослідження є напрацювання теоретико-методологічних засад для аналізу авторських і нараторських візій у трансмедійних спортивних медіанаративах та відбір релевантних інструментів (методів і прийомів) для дослідження сукупності мультимодальних публікацій як цілісного трансмедійного оповідання.

Об'єктом дослідження є трансмедійне оповідання XXV Зимових Олімпійських ігор 2026 року як цілісний феномен сучасного спортивного медіадискурсу. Предмет дослідження становлять особливості функціонування та взаємодії автора й оповідача як наративних інстанцій у процесі мультиплатформного розгортання олімпійського сюжету.

Методи дослідження. Формальні та функціональні ознаки автора та оповідача трансмедійного оповідання виділяємо на основі семантико-стилістичного та наративного аналізу [Wolf, Bernhard, 2015] спортивного медіадискурсу. У висвітленні XXV Зимових Олімпійських ігор семантико-стилістичний підхід дозволяє простежити, як лексико-семантичні поля, емотивна лексика, а також композиційні прийоми акцентування заголовків, лідів, підписів до фото й коротких відео формують спільну «емоційну рамку» спортивної події. У мультимодальних публікаціях важливо враховувати роль візуальної стилістики: добір ракурсів і ритм кадрів, фреймінг, салієнтність об'єктів, типографіка та інтерактивні елементи, які функціонують як засоби смислотворення, подібно до тропів у тексті (у термінах «граматики зображення» за Г. Кресссом і Т. ван Левеном) [Kress, 2021].

Наративний аналіз акцентує на тому, як медіатексти формують фабулу та дискурс, зокрема порядок подій, тривалість і частотність подачі, фокалізацію, наративний голос та позицію оповідача (відповідно до Ж. Женетта [Genette, 1983] і М. Бала [Bal, 1997]). Для медіа, що висвітлюють Зимові Олімпійські ігри, це проявляється у формуванні наративних дуг спортсменів і команд, наявності конфлікту та розв'язки, хронологічно й просторово маркованого хронотопу з ключовими подієвими вузлами Зимової Олімпіади. У трансмедійному вимірі єдиний світоопис історії розподіляється між форматами (репортаж, лонгрід, фотоесе, подкаст, коротке відео), де кожен канал додає власну частку смислу – підхід, концептуалізований Г. Дженкінсом [Jenkins, 2003] та теоретично підкріплений міжмедійними студіями М.-Л. Раян про міграцію наративів між медіа.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що основна відмінність між поняттями «автор» та «оповідач» лежить у площині наративної організації тексту. Автор функціонує як позатекстовий суб'єкт комунікації, а оповідач – це внутрішньотекстовий носій оповідної перспективи (М. Бахтін; Ю. Лотман; В. Шмід). У межах трансмедійного оповідання, де поєднуються множинні канали передачі інформації (аудіо-, фото- чи відео- формат, друкована преса, інтернет-видання, соціальні мережі), важливо, щоб автор сформував загальну стратегію оповіді, в той час як оповідач схильний реалізувати її у межах конкретних медіаплатформ і форматів.

Спочатку виокремимо **формальні та функціональні ознаки автора** трансмедійного оповідання XXV Зимових Олімпійських ігор. По-перше, варто зауважити, що він є колективним, адже передбачає співпрацю МОК, національних олімпійських комітетів, федерацій видів спорту, оргкомітету цих зимових ігор тощо, PR команди яких створюють свій мадіаконтент через спільне позиціонування. Цікаво, що слоганом ігор цього року є «IT's Your Vibe» (Це твій вайб). Цей девіз підкреслює енергію, пристрасть і єднання, а «IT» символізує Італію – країну-господарку ігор. Репрезентований у різних медіа (офіційні канали, соцмережі МОК, національні мовники, TikTok / Instagram канали, тощо) цей слоган нагадує, що компеляція різного цифрового контенту для розширення представленої спортивної історії, все-рівно є сюжетно синхронізованою, де всі унікальні фрагменти з кожної медіаплатформи об'єднуються спільною точкою зору: «IT's Your Vibe».

По-друге, немає персоніфікованого «я» автора трансмедійного оповідання XXV Зимових Олімпійських ігор з єдиною узгодженою позицією. Хоч нова Президент МОК Кірсті Ковентрі освітлює основні інновації ігор для громадськості, її

голос не єдиний, який звучить у медіа. Зокрема, яскравою є її полеміка з іншими представниками олімпійського руху щодо допуску білоруських та російських спортсменів до змагань як індивідуальних нейтральних атлетів. Так, Президент МОК Кірсті Ковентрі, яка підтримує участь цих спортсменів у статусі нейтральних, підкреслила: *"At this point, nothing will change in the already adopted decision: [only] neutral athletes on an individual basis"* щодо участі російських спортсменів у Іграх-2026 [Coventry, 2026]. Водночас, Президент Парламентської Асамблеї Ради Європи Теодорос Руссопулос висловив позицію, що участь таких атлетів може бути використана як інструмент пропаганди та нормалізації агресії**,** наголосивши: "Any victory by these athletes, even under a neutral flag, could be celebrated – and used – as a tool for propaganda, creating a narrative of acceptance and normalisation that downplays the gravity of the actions of the Russian and Belarusian Governments." [PACE President, 2024]. Таким чином, медіанаратив XXV Зимових Олімпійських ігор 2026 року формується через множинні голоси та наративні інстанції, що демонструє децентралізований характер авторства в трансмедійних спортивних оповіданнях і підкреслює політичну та комунікативну багатовимірність висвітлення ключових подій.

По-третє, колективний автор у досліджуваному випадку діє через стратегію брендингу та фреймінгу [Dena, 2009]. Перший формує єдиний імідж події через використання затверджених логотипів, кольорів, типографіки, талісманів, тощо. Друге задає контекст та спосіб, «рамку» сприйняття змагань через медіа, окреслюючи основні концепти цих зимових ігор: спортивні рекорди, аполітичність, екологічність, олімпійські цінності, – навіть якщо голоси авторів на різних платформах трохи відрізняється. Для прикладу, цьогорічні талісмани Тіна та Міло, похідні від назв міст-господарів змагань (Кортіна і Мілан), – це фігури прудких та водночас стійких горностаїв, які підкреслюють олімпійські цінності рівності, натхнення, інклюзивності та подолання перешкод за допомогою відповідних слоганів: «Dream big!» – «Мрій широко!» та «Obstacles are trampolines» – «Перешкоди — це трампліни». Відтак, автор у цьому трансмедійному наративі не стільки "говорить" самостійно, скільки створює каркас, у межах якого різні оповідачі можуть реалізовувати власний, але дотичний до основного наратив.

До речі, важливо також окреслити позиціонування автора Зимової Олімпіади 2026 року. Як уже зазначалося, ключову роль тут відіграє загальноприйнята матриця олімпійських цінностей, яка була закладена через девіз ще П'єром де Кубертеном, засновником сучасних олімпійських ігор, у кінці XIX століття та доповнена нещодавно. Див. офіційний девіз Олімпійських ігор: «Citius, Altius, Fortius – Communiter», що означає: «Швидше, вище, сильніше – разом». А також автор може характеризуватися через призму універсальних олімпійських цінностей (дружба, повага та прагнення до досконалості) та три ключові стовпи (англ. Olympic pillars): спорт, культуру та освіту (англ. Sport, Culture, Education). спорт, культура, освіта. Автор, формуючи загальну стратегію брендингу та фреймінгу, визначає, як ці стовпи будуть представлені на різних медіаплатформах, підкреслюючи важливі події, культурні програми та освітні ініціативи. У результаті трансформація авторської інтенції полягає у поєднанні офіційного наративу з багатовимірними голосами оповідачів, які репрезентують цінності та три стовпи у різних форматах і контекстах сприйняття аудиторією.

Окрім того, зимова Олімпіада 2026 року має чіткий дискурсивний фокус, заснований на актуальних суспільних цінностях культурного різноманіття та екологічності (англ. diversity and sustainability). Колективною авторською позицією є не лише висвітлення спортивних подій, але й просування ідей екологічності, використання існуючої інфраструктури та локальної ідентичності. Цитата із медіаресурсу NBCUniversal яскраво ілюструє акцент на інклюзії та екологічності: "NBCUniversal's coverage of the Milan Cortina 2026 Winter Olympics will be accessible to more viewers of all abilities than ever before, providing the excitement of the Olympic Games with enhanced closed captioning, audio description, and improved digital content accessibility." [NBCUniversal, 2026]. Відомо, що зимова Олімпіада 2026 року просуває доступність для усіх глядачів**,** зокрема через розширені можливості аудіоопису та субтитрів, щоб охопити людей з порушеннями слуху й зору.

Тож, трансмедійне оповідання Зимових Олімпійських ігор 2026 року демонструє децентралізований і багатовимірний характер авторства, де колективний автор (МОК, НОКи, оргкомітет ігор і PR-команди) формує загальну стратегію брендингу та фреймінгу події, визначає ключові концепти події та інтегрує олімпійські цінності у свої повідомлення. Автор створює каркас наративу, у межах якого оповідачі – журналісти, спортсмени та користувачі соцмереж – реалізують різні голоси та перспективи, адаптуючи наратив під конкретні медіаформати, при цьому зберігаючи єдність світоопису.

Розглядаючи **формальні та функціональні ознаки оповідача** трансмедійного оповідання XXV Зимових Олімпійських ігор 2026 року, варто зауважити, що його позиція частково від-

різняється від автора. Звісно, оскільки мова йде про збірний образ, наратор може бути безпосереднім учасником подій і виконувати декілька ролей [Pratten, 2011]: як спортсмен виступати у якості внутрішнього оповідача; як журналіст позиціонувати себе як експертного оповідача; як глядач чи фанат приміряти роль наратора-учасника за допомогою своєї зворотної реакції на події. До того ж, деякі представники Олімпійського руху (спортивні функціонери) в певних медіа можуть діяти з позиції колективного автора, проявляючи усталений наратив ігор, однак одночасно проявляти риси оповідача, у випадку висловлення власної реакції на спортивні події з позиції спортивного вболівальника. Наприклад, Еве М'юргед, голова делегації Team GB на Зимовій Олімпіаді 2026, висловила особисту позицію щодо підготовки та очікувань від команди, відмовившись ставити медальні цілі, щоб не створювати зайвого тиску на спортсменів: "Of course we definitely want to win some medals. But you can't put a price on a medal… We'll cherish every medal we can get, but I'm not going to sit here and try and predict things." [TNT Sports, 2026]. Це свідчить про те, що навіть функціонер може виступати як наратор із власною рефлексією, відступаючи від сухої офіційної риторики та підкреслюючи людську сторону спортивної участі.

Відмінною рисою оповідача трансмедійного оповідання є його персоналізація, коли конкретна особа коментує або висловлює свою думку щодо Зимових Олімпійських ігор. Вона може змінюватися залежно від платформи і часто зовсім не контролюється автором (у нашому випадку офіційною версією презентації Олімпіади). Найчастіше TikTok / Instagram спортсменів та різноплановий фанатський контент безпосередніх учасників подій слугують основою для створення образу оповідача.

Множинність оповідачів як типова риса зимового олімпійського трансмедійного наративу не лише сприяє більшій випуклості, об'ємності та багатошаровості цього оповідання, але й здатна генерувати нові смисли. Зокрема, персональні історії спортсменів у соціальних мережах додають емоційний і мотиваційний контекст до офіційних репортажів. Так, наприклад, короткі відео-кліпи фігуристів у TikTok, де вони показують підготовку та закулісне життя, створюють додатковий наративний шар, який трансформує сприйняття глядачів і підсилює відчуття близькості до подій Олімпіади.

Така специфіка функціонування оповідача в трансмедійному наративі виявляє ще одну його характерну ознаку – суб'єктивну природу оповіді, яка значною мірою залежить від конкретного наратора та його вибору візуальних і емоційних засобів. Оповідна суб'єктність проявляється в тому, як наратив адаптується під особливості кожної платформи, зберігаючи при цьому єдиний зміст і концепт події. Хоча багато нараторів віддають перевагу коротким форматам в соціальних мережах, їхній власний кут зйомки, ракурс, монтаж та акценти в кадрі формують унікальну перспективу, яка впливає на сприйняття аудиторією. Так, наприклад, фігуристка з Канади Madeline Schizas у своєму Інстаграм-відео демонструє власні емоції перед виступом, підкреслюючи моменти хвилювання та радості, що створює персональний наративний шар, відмінний від офіційних репортажів трансляцій.

Щодо позиціонування оповідача трансмедійного наративу XXV Зимових Олімпійських ігор, цікавим виявляється те, що на відміну від колективного автора, який формує єдиний ціннісний образ змагань, наратор має більшу свободу самовираження. Оповідачі, які реалізують спортивний наратив на різних платформах, мають певну свободу інтерпретації: вони можуть підтримувати офіційну позицію, повторюючи ключові акценти автора; трансформувати наратив, додаючи власний досвід, емоційні або культурні контексти; або ж деконструювати його, показуючи альтернативні точки зору та критично переосмислюючи офіційну версію подій.

Розглянемо це детальніше. З одного боку, оповідачі можуть трансформувати офіційний наратив, додаючи власні культурні контексти або художні інтерпретації, що розширює смислове поле трансмедійного оповідання. Це видно, зокрема, у способі, яким сучасні італійські художники через офіційні постери Milano-Cortina 2026 творять власні візуальні історії, що підкреслюють унікальний характер міст-господарів та участь глядачів: *"The idea is to emphasise the personality of those participating in the Olympics ... who bring their own vibe to the event."* [Zagnoli, 2026] – зазначила ілюстраторка poster "Visione Olimpica", що відображає не лише спортивну подію, а й культурне багатство її учасників і глядачів.

З іншого боку, оповідачі також можуть деконструювати офіційні повідомлення, пропонуючи альтернативні погляди через персональні медіаформати, які кидають виклик стандартному брендингу. У цьому контексті NBCUniversal створює програму "Milan Cortina Creator Collective", де творці контенту з різних платформ отримують доступ до Ігор і розповідають їхні історії *"through their eyes with unrivaled on-the-ground access... offer their communities a unique and engaging perspective that will further showcase everything from the wintry competitions to Italian food, fashion and more"* [NBCUniversal, 2026], тим самим про-

понуючи власні, не завжди офіційно узгоджені, смисли та інтерпретації. Така взаємодія між автором і оповідачами формує багатовимірний, динамічний наратив, який не лише відображає події Олімпіади, а й створює нові смисли, залучаючи аудиторію до активного сприйняття спортивної історії.

Висновки і перспективи подальших розробок у цьому напрямку. Проведене дослідження засвідчує, що трансмедійне оповідання XXV Зимових Олімпійських ігор 2026 року постає як складний полімодальний і мультиплатформний наратив, у якому традиційна модель авторства зазнає істотної трансформації. Колективний автор, репрезентований інституційними представниками Олімпійського руху, виконує передусім стратегічну функцію: формує ціннісний каркас, брендинг і фреймінг події, задаючи єдиний світоопис та ключові смислові орієнтири. Водночас оповідачі – журналісти, спортсмени, функціонери, інфлюенсери та користувачі соціальних мереж – реалізують цю рамку в конкретних медіаформатах, персоналізуючи оповідь і наповнюючи її емоційними, культурними й суб'єктивними вимірами.

Установлено, що множинність оповідачів є не лише формальною ознакою трансмедійного наративу, а й важливим смислотворчим механізмом. Саме через варіативність наративних голосів офіційний олімпійський дискурс може підтримуватися, трансформуватися або деконструюватися, що сприяє появі альтернативних інтерпретацій і критичного осмислення подій Олімпіади. Така динаміка засвідчує зсув від монологічної моделі медіарепрезентації до діалогічної, де аудиторія виступає не лише реципієнтом, а й активним учасником наративного процесу.

Перспективи подальших розробок у цьому напрямку полягають у поглибленому міждисциплінарному аналізі трансмедійних спортивних наративів із залученням інструментів цифрової гуманітаристики, медіалінгвістики та соціології медіа. Зокрема, перспективним є вивчення ролі алгоритмічних оповідачів (рекомендаційних систем, AI-генерованого контенту, автоматизованих спортивних зведень) у формуванні олімпійського дискурсу та їхнього впливу на ієрархію наративних голосів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bal, M. (1997). Narratology: Introduction to the theory of narrative. University of Toronto Press.
2. Coventry, K. (2026, January 2). IOC position on Russian and Belarusian athletes remains unchanged. Ukrainska Pravda. https://www.pravda.com.ua/eng/news/2026/01/02/8014384/
3. Dena, C. (2009). Transmedia practice: Theorising practice of expressing a fictional world across distinct media and environments (Doctoral dissertation). University of Sydney.
4. Genette, G. (1983). Narrative discourse: An essay in method. Cornell University Press.
5. Wolf, M., & Bernhard, W. (Eds.). (2015). Handbook of narratology. De Gruyter.
6. Jenkins, H. (2003). Transmedia storytelling. MIT Technology Review. https://www.technologyreview.com/news/401760/transmedia-storytelling/
7. Kress, G., & van Leeuwen, T. (2021). Reading images: The grammar of visual design. Routledge.
8. NBCUniversal. (2026). NBCUniversal enhances accessibility in its coverage of Milan Cortina 2026 Winter Olympics. https://www.nbcuniversal.com/article/nbcuniversal-enhances-accessibility-its-coverage-milan-cortina-2026-winter-olympics
9. NBCUniversal. (2026). NBCUniversal returns Creator Collective program for 2026 Milan Cortina Olympic Winter Games in partnership with YouTube, Meta, and TikTok. https://www.nbcuniversal.com/article/nbcuniversal-returns-creator-collective-program-2026-milan-cortina-olympic-winter-games-partnership
10. PACE President opposes participation of Russian and Belarusian athletes at Olympics in Paris. (2024, March 20). European Pravda. https://www.eurointegration.com.ua/eng/news/2024/03/20/7182375/
11. Pratten, R. (2011). Getting started in transmedia storytelling: A practical guide for beginners. CreateSpace Independent Publishing Platform.
12. TNT Sports. (2026). Eve Muirhead on why you should be excited about Team GB's golden generation at Olympic Winter Games Milano Cortina 2026. https://www.tntsports.co.uk/olympics/olympic-games-milano-cortina-2026/2026/eve-muirhead-team-gb-mia-brookes-matt-weston-charlotte-bankes-curling-bruce-mouat_sto23254026/story.shtml
13. Zagnoli, O., & Altavilla, C. (2026). Milan-Cortina 2026 unveils iconic Olympic posters. https://evrimagaci.org/gpt/milan-cortina-2026-unveils-iconic-olympic-posters-512550

Дата першого надходження статті до видання: 21.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 811.111’255.4:656.61
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-23

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ У ПЕРЕКЛАДІ МОРСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ ТА ПРАГМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Маслова С. Я.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов та перекладу
Одеський національний морський університет
вул. Мечникова, 34, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-3600-8501
eng_onmu_maslova@ukr.net

Руда А. В.
старший викладач кафедри іноземних мов та перекладу
Одеський національний морський університет
вул. Мечникова, 34, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0001-7353-3914
eng_onmu_ruda@ukr.net

Ключові слова:
морська термінологія, перекладознавство, англійська мова, ІМО, стандартизація, технічний переклад, автономні судна, прагматична адекватність, лінгвістична асиметрія.

Стаття присвячена комплексному дослідженню стратегій та викликів перекладу морської термінології з англійської мови на українську в контексті глобалізації морської індустрії. Об’єктом дослідження виступає англомовна морська терміносистема, представлена в міжнародних нормативно-правових актах, технічній документації та навчальних матеріалах. Предметом дослідження є лінгвістичні, прагматичні та інституційні особливості відтворення професійних номінацій в українському перекладі. Актуальність роботи зумовлена стрімким технологічним розвитком галузі, зокрема цифровізацією та впровадженням автономних суден (MASS), що генерує значний масив нових термінів, які потребують адекватної лінгвістичної адаптації для забезпечення безпеки мореплавства. У теоретичній частині дослідження обґрунтовано інтегрований підхід, що базується на соціокогнітивній теорії термінології та функціоналізмі. Автор детально аналізує лінгвістичні характеристики морського дискурсу, зокрема явища внутрішньогалузевої полісемії та омонімії. Окрему увагу приділено структурній складності композитних термінів та проблемі системної міжмовної асиметрії, де розбіжності в категоризації реалій вимагають від перекладача глибокої фонової компетенції. У практичній площині досліджено вплив міжнародної стандартизації через конвенції ІМО (SOLAS, MARPOL, STCW) на формування української фахової мови. Виявлено, що переклад технічних мануалів та процедурних інструкцій вимагає жорсткої термінологічної уніфікації, тоді як переклад навчальних матеріалів допускає адаптивні стратегії для покращення когнітивного засвоєння матеріалу. Наукова новизна роботи полягає у розробці комплексних стратегій подолання перекладацьких труднощів, що включають диференційоване використання транслітерації, калькування та описового перекладу. Автор доводить, що залучення сучасних технологій (CAT-інструментів та спеціалізованих корпусів текстів) є необхідною умовою забезпечення якості перекладу. У висновках підкреслено, що ефективний переклад морської термінології безпосередньо впливає на економічну ефективність операцій та збереження людського життя на морі.

CONTEMPORARY CHALLENGES IN THE TRANSLATION OF MARITIME TERMINOLOGY: LINGUISTIC AND PRAGMATIC ANALYSIS

Maslova S. Ya.
Candidate of Science in Pedagogy,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Translation
Odesa National Maritime University
Mechnikova str., 34, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3600-8501
eng_onmu_maslova@ukr.net

Ruda A. V.
Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages and Translation
Odesa National Maritime University
Mechnikova str., 34, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7353-3914
eng_onmu_ruda@ukr.net

Key words: *maritime terminology, translation studies, English language, IMO, standardisation, technical translation, autonomous ships, pragmatic adequacy, linguistic asymmetry.*

The article provides a comprehensive study of the strategies and challenges involved in translating maritime terminology from English into Ukrainian within the context of the global marine industry's expansion. The object of the research is the English maritime terminological system as represented in international regulatory acts, technical documentation, and educational materials. The study examines the linguistic, pragmatic, and institutional features of rendering professional nominations in Ukrainian translation. The relevance of the work is driven by the rapid technological evolution of the sector, particularly digitalisation and the introduction of Maritime Autonomous Surface Ships (MASS), which generates a vast array of new terms requiring adequate linguistic adaptation to ensure the safety of navigation. In the theoretical framework, the study justifies an integrated approach based on the sociocognitive theory of terminology and functionalism. The author provides a detailed analysis of the linguistic characteristics of maritime discourse, specifically the phenomena of intra-industry polysemy and homonymy. Special attention is paid to the structural complexity of composite terms and to the issue of systemic cross-linguistic asymmetry, in which discrepancies in the categorisation of realities demand profound background competence from the translator. On a practical level, the study investigates the impact of international standardisation through IMO conventions (SOLAS, MARPOL, STCW) on the formation of the Ukrainian professional language. It is established that translating technical manuals and operational instructions requires strict terminological unification, whereas translating educational materials allows for adaptive strategies to improve cognitive comprehension. The scientific novelty of the work lies in the development of a comprehensive plan for overcoming translation difficulties, including the differentiated use of transliteration, calquing, and descriptive translation. The author argues that integrating modern technologies, such as CAT tools and specialised text corpora, is an essential prerequisite for ensuring translation quality. The conclusions emphasise that the effective translation of maritime terminology directly affects the economic efficiency of operations and the preservation of human life at sea.

Предмет та об'єкт дослідження. Морська галузь являє собою одну з найбільш інтернаціоналізованих професійних сфер, де ефективна міжкультурна комунікація визначає безпеку мореплавання, економічну ефективність морських операцій та дотримання міжнародних правових норм. Переклад морської термінології займає критичне місце у забезпеченні цієї комунікації, функціонуючи як засіб передачі технічних знань, юридичних зобов'язань та операційних процедур через

мовні та культурні бар'єри. Як зазначає Притчард Б., морська англійська мова функціонує як lingua franca сучасного мореплавства, проте локалізація морської документації залишається необхідною для ефективного навчання, національного регулювання та забезпечення безпеки [Pritchard, 2018, с. 45].

Сучасні виклики у перекладі морської термінології зумовлені кількома взаємопов'язаними факторами. По-перше, швидкий технологічний розвиток морської індустрії, включаючи автономні судна, цифровізацію морських операцій, нові екологічні технології та альтернативні види палива, генерує безперервний потік нової термінології, яка потребує своєчасного та точного перекладу українською мовою. По-друге, міжнародна стандартизація через конвенції Міжнародної морської організації (IMO), класифікаційні товариства та галузеві стандарти створює терміносистему з чіткими дефініціями англійською мовою, проте їхня адекватна передача українською мовою вимагає врахування системних відмінностей між мовами. По-третє, культурні особливості морських традицій, різні підходи до безпеки та організації праці на суднах впливають на прагматичні аспекти перекладу морської документації.

Попри наявність певних лексикографічних ресурсів, включаючи двомовні морські словники та глосарії IMO, систематичний лінгвістичний аналіз проблем перекладу морської термінології з англійської на українську мову залишається недостатньо розробленим. Більшість існуючих досліджень зосереджена на англо-російському перекладі або загальних питаннях LSP (Language for Specific Purposes), тоді як специфіка української морської термінології та особливості її співвідношення з англійською терміносистемою потребують окремого вивчення.

Метою дослідження є комплексний аналіз сучасних викликів у перекладі морської термінології з англійської на українську мову, виявлення типових перекладацьких труднощів та розробка науково обґрунтованих стратегій їх подолання. Дослідження фокусується на трьох взаємопов'язаних аспектах: лінгвістичних характеристиках морської термінології та їхньому впливі на переклад; прагматичних вимогах морської професійної комунікації та їхньому відображенні у перекладі; інституційному контексті міжнародної стандартизації та його впливі на перекладацьку практику.

Виклад основного матеріалу. Дослідження перекладу морської термінології потребує інтегрованого теоретичного підходу, який поєднує термінознавство, перекладознавство та соціолінгвістику професійної комунікації. Термінознавча база дослідження спирається на праці Кабри М. Т., яка розробила соціокогнітивну теорію термінології, що розглядає терміни не як ізольовані одиниці, а як елементи комунікативних ситуацій, які набувають значення в конкретних професійних контекстах [Cabre, 1999, с. 78]. Ця перспектива особливо релевантна для морської термінології, де один термін може мати різні значення залежно від судового підрозділу, типу судна або операційного контексту.

Перекладознавчий фундамент дослідження базується на функціональному підході Норд К., який підкреслює важливість комунікативної мети перекладу – для визначення адекватних перекладацьких стратегій [Nord, 2018]. У контексті морського перекладу це означає, що стратегії перекладу навчального матеріалу, юридичної документації та технічних інструкцій можуть суттєво відрізнятися навіть при роботі з ідентичною термінологією, оскільки комунікативні цілі цих текстів різні.

Соціолінгвістичний аспект дослідження спирається на концепцію дискурсивних спільнот Свейлз Дж., яка пояснює, як професійні групи розвивають специфічні комунікативні практики, включаючи термінологічні системи [Swales, 1990, с. 24]. Морська спільнота являє собою глобальну дискурсивну спільноту з власними комунікативними нормами, що були сформовані історично і кодифіковані через міжнародні конвенції. Переклад морської термінології повинен враховувати ці норми, забезпечуючи не лише лінгвістичну точність, а й прагматичну адекватність у межах професійного дискурсу.

Морська термінологія демонструє специфічні лінгвістичні характеристики, які створюють особливі виклики для перекладу. По-перше, висока частотність полісемії, коли одне слово має різні значення у морському та загальнолітературному контекстах. Наприклад, англійський термін "*accommodation*" у морському контексті означає *"житлові приміщення на судні"*, а не загальне *"розміщення"*. Український переклад повинен чітко диференціювати ці значення, використовуючи "*житлові приміщення*" або *"каюти"* замість прямого відповідника "*розміщення"*, який не передає морської специфіки. По-друге, численні випадки омонімії всередині самої морської термінології, коли ідентичні терміни належать до різних суднових систем або операцій. Термін *"head"* може означати: (1) *носову частину судна*; (2) *туалет на судні*; (3) *верхню частину щогли*; (4) *напір насоса*. Кожне значення потребує різного українського відповідника: *"ніс судна"*, *"гальюн"*, *"топ щогли"*, *"напір"*. Контекстуальна диференціація стає критично важливою для точного перекладу технічної документації. По-третє, складна семантична структура композитних термінів, де значення цілого не завжди виводиться зі значень компонентів. *"Deadweight tonnage*" буквально перекладається як "*мертва вага тоннаж"*, проте професійний український термін *"дедвейт"* (запозичення) або

"вантажопідйомність судна" точніше передає концепт максимальної маси вантажу, який судно може перевозити. Вибір між транслітерацією, калькуванням та описовим перекладом залежить від ступеня укоріненості терміну у фаховій мові та цільової аудиторії перекладу. По-четверте, системна міжмовна асиметрія, коли англійська та українська мови по-різному категоризують морські реалії. Англійська розрізняє *"ship"* (великі морські судна) та *"boat"* (малі судна), тоді як українська мова використовує *"судно"* як родове поняття з можливістю уточнення *"корабель"* (військовий) або *"човен"* (малий). Ця категоріальна різниця вимагає від перекладача контекстуально обґрунтованого вибору, який враховує як розмір судна, так і його призначення.

Міжнародна морська організація (IMO) встановлює глобальні стандарти безпеки мореплавання, попередження забруднення та професійної підготовки морських фахівців через систему міжнародних конвенцій. Найважливіші конвенції – SOLAS (Safety of Life at Sea), MARPOL (Marine Pollution), STCW (Standards of Training, Certification and Watchkeeping) – створюють нормативну термінологічну базу англійською мовою. Офіційний статус англійської мови у цих конвенціях створює специфічну ситуацію для перекладачів: українські переклади повинні точно відображати юридично зобов'язуючі терміни, зберігаючи однозначність інтерпретації. Проте IMO визнає важливість перекладу конвенцій національними мовами для ефективної імплементації. Україна, як держава-член IMO, перекладає конвенції українською мовою для національного законодавства. Цей процес виявляє численні термінологічні виклики. Наприклад, термін *"surveyors"* у контексті класифікаційних товариств традиційно перекладався як *"інспектори"*, проте сучасна українська морська термінологія віддає перевагу терміну *"сюрвейєри"* або *"сюрвейори"* (транслітерація), щоб уникнути плутанини з державними інспекторами портового контролю.

Класифікаційні товариства (Lloyd's Register, DNV GL, Bureau Veritas та ін.) додатково ускладнюють термінологічну картину, оскільки кожне товариство розробляє власну термінологію для класифікації суден, технічних вимог та процедур огляду. Хоча ці товариства намагаються гармонізувати термінологію через Міжнародну асоціацію класифікаційних товариств (IACS), залишаються варіації, які повинен враховувати перекладач при роботі з документацією різних класифікаційних товариств.

Технічна документація суден являє собою особливо складну сферу морського перекладу через високу концентрацію термінології, міжсистемні зв'язки та критичні наслідки перекладацьких помилок для безпеки експлуатації. Аналіз перекладів технічних мануалів суднового обладнання виявляє декілька типових проблемних зон. По-перше, термінологічна невідповідність між системами вимірювання: імперські одиниці (дюйми, фути, фунти) у англомовній документації та метрична система в українській практиці. Перекладач повинен не просто конвертувати одиниці, а й враховувати стандартизовані розміри компонентів, де прямі конверсії можуть бути неточними. По-друге, різні системи позначення суднових устроїв та механізмів. Англійська документація часто використовує абревіатури та акроніми (*HVAC – Heating, Ventilation and Air Conditioning; FIFI – Fire Fighting Installation*), які можуть не мати усталених українських відповідників. Стратегії включають: збереження англійської абревіатури з українським розшифруванням у першому вживанні; створення української абревіатури (*СПВК – система пожежогасіння, вентиляції та кондиціонування*); використання описового терміну без абревіації. По-третє, культурно-специфічні відмінності у технічних підходах. Наприклад, англомовна документація часто використовує систему кодування кольорами для маркування трубопроводів, яка може відрізнятися від прийнятої в українській практиці. Переклад повинен не просто передавати колір, а й пояснювати його функціональне значення у контексті безпеки та експлуатації.

Переклад навчальних матеріалів для підготовки морських фахівців представляє специфічні виклики, які відрізняються від перекладу технічної або юридичної документації через педагогічну мету текстів. Конвенція STCW встановлює міжнародні стандарти компетентності для моряків, визначаючи обов'язкові знання та навички. Українські морські навчальні заклади повинні забезпечити навчання відповідно до цих стандартів, що вимагає точного перекладу компетенцій, критеріїв оцінювання та навчального контенту.

Ключова дилема полягає у балансі між збереженням міжнародної термінології (для забезпечення сумісності з англомовним професійним середовищем) та адаптацією до українського освітнього контексту (для ефективного навчання). Дослідження виявляє, що найбільш ефективний підхід передбачає використання усталених українських термінів як основних, з обов'язковим наведенням англійських еквівалентів у дужках при першому вживанні. Це забезпечує як розуміння концепту українською мовою, так і знайомство з міжнародною термінологією.

Особливу увагу потребує переклад процедурних інструкцій та аварійних процедур. Тут критично важливою стає не лише термінологічна точність, а й синтаксична структура команд. Англійські імперативні конструкції часто бувають стислими та однозначними ("*Close watertight doors*"), тоді як українські еквіваленти можуть варіюватися у

формальності та структурі. Вибір між інфінітивом (*"закрити водонепроникні двері"*) та наказовим способом (*"закрийте водонепроникні двері"*) залежить від типу документу та контексту використання.

Прагматичний вимір морського перекладу охоплює культурні конвенції професійної комунікації, очікування щодо стилю та тону документації, та функціональну адекватність перекладу у робочих контекстах. Морська культура характеризується високим ступенем формалізації комунікації, ієрархічною структурою та акцентом на чіткості та однозначності через міркування безпеки. Ці прагматичні норми повинні відображатися у перекладі навіть коли вихідний та цільовий тексти належать до різних культурних контекстів.

Аналіз комунікації на судні виявляє специфічні мовленнєві акти, які мають конвенціоналізовані форми у морському англійському. Стандартні морські фрази ІМО (*IMO Standard Marine Communication Phrases – SMCP*) кодифікують ці конвенції для радіокомунікації та внутрішньосуднової комунікації. Українські відповідники повинні зберігати прагматичну функцію цих фраз, навіть якщо буквальний переклад здається незвичним для загальномовної норми. Наприклад, фраза "*I am in distress*" перекладається як "*Терплю лихо*", збережуючи традиційний морський формулювання, а не загальне "*Я у небезпеці*".

Гендерні аспекти морського дискурсу також вимагають уваги перекладача. Історично морська термінологія англійською мовою використовувала чоловічий рід ("*seaman"*, "*helmsman*"), проте сучасна практика рухається до гендерно-нейтральних форм ("*seafarer*", "*helmsperson*"). Українська мова через свою граматичну систему родів стикається з іншими викликами у створенні інклюзивної термінології. Дослідження рекомендує використання гендерно-нейтральних професійних назв де можливо ("*морський фахівець*" замість "*моряк"*), проте визнає, що деякі традиційні терміни залишаються укоріненими у професійному дискурсі.

Морська індустрія переживає технологічну революцію, яка генерує безперервний потік нової термінології, що потребує швидкої та адекватної інтеграції в українську морську терміносистему. Автономні та дистанційно керовані судна (*MASS – Maritime Autonomous Surface Ships*) вводять термінологію штучного інтелекту, машинного навчання та кіберфізичних систем у традиційний морський контекст. Такі терміни як "*remote pilotage*", "*sensor fusion*", "*situational awareness algorithms*" не мають усталених українських відповідників, вимагаючи від перекладачів та термінологів створення нових термінів.

Цифровізація морських операцій вводить термінологію інформаційних технологій у морську сферу. "*Digital twin*" (цифровий двійник судна), "*blockchain in shipping*", "*Internet of Things onboard*" потребують перекладів, які були б зрозумілі як ІТ-фахівцям, так і традиційним морським спеціалістам. Дослідження виявляє тенденцію до збереження англійських термінів у професійному спілкуванні при одночасному створенні українських описових еквівалентів для офіційної документації та навчання.

Екологічні технології створюють ще один пласт нової термінології. Альтернативні види палива (*LNG – liquefied natural gas, hydrogen, ammonia*), технології зниження викидів (*scrubbers, selective catalytic reduction*), енергоефективні рішення (*wind-assisted propulsion, hull optimization*) вимагають термінології, яка об'єднує морську, хімічну та екологічну сфери. Переклад повинен забезпечити термінологічну узгодженість між цими доменами при збереженні специфіки морського контексту.

На основі проведеного аналізу дослідження пропонує комплексні стратегії перекладу морської термінології, які враховують лінгвістичні, прагматичні та інституційні виміри. По-перше, термінологічна стратегія диференційована за ступенем укоріненості терміну: для усталених термінів рекомендується використання стандартизованих українських відповідників; для нових термінів з технологічних інновацій – комбінація транслітерації з поясненням при першому вживанні; для термінів без прямих еквівалентів – описовий переклад з можливістю поступового формування нового українського терміну через широке використання. По-друге, контекстуально-залежний підхід, який визнає, що оптимальна стратегія перекладу залежить від типу тексту, цільової аудиторії та комунікативної мети. Технічна документація для експлуатації вимагає максимальної точності навіть за рахунок дослівності; навчальні матеріали допускають більшу адаптацію для забезпечення зрозумілості; юридична документація потребує абсолютної узгодженості з офіційними перекладами конвенцій. По-третє, глосарна підтримка, яка передбачає створення двомовних глосаріїв для кожного проекту перекладу, забезпечуючи термінологічну узгодженість всередині тексту та можливість повторного використання у подальших проектах. Глосарії повинні включати не лише термінологічні пари, а й контексти вживання, дефініції та коментарі щодо обраної перекладацької стратегії. По-четверте, міждисциплінарна співпраця між перекладачами, морськими фахівцями та термінологами для забезпечення як лінгвістичної точності, так і професійної адекватності перекладів. Верифікація перекладів фахівцями морської галузі є обов'язковою для критичної документації, що стосується безпеки мореплавання, навігації та аварійних процедур.

Сучасні технології комп'ютерного перекладу та

автоматизації перекладацького процесу змінюють практику морського перекладу, пропонуючи як нові можливості, так і специфічні виклики. Системи пам'яті перекладів (Translation Memory) виявляються особливо ефективними для морської документації через високий ступінь термінологічної повторюваності та стандартизації формулювань. Використання ТМ систем забезпечує узгодженість перекладу всередині великих документів та між пов'язаними документами, знижує час перекладу повторюваного контенту та накопичує інституційну пам'ять перекладацьких рішень. Машинний переклад (МТ) нейронними мережами демонструє вражаючі результати для загального тексту, проте морська термінологія представляє специфічні труднощі. Полісемія морських термінів часто призводить до помилок, коли система обирає загальномовне значення замість морського. Дослідження виявляє, що адаптовані МТ системи, натреновані на корпусах морських текстів, показують значно кращі результати порівняно з загальними системами, проте людська пост-редакція залишається обов'язковою для забезпечення якості.

Термінологічні бази даних та управління термінологією (Term Base Management) стають критично важливими інструментами для забезпечення термінологічної узгодженості у межах організації або галузі. Створення спеціалізованої бази морської термінології з українськими відповідниками, дефініціями, контекстами вживання та посиланнями на джерела стандартизації сприяло б підвищенню якості морських перекладів на національному рівні. Така база могла б інтегруватися з CAT (Computer-Assisted Translation) інструментами, забезпечуючи перекладачам швидкий доступ до верифікованої термінології.

Висновки і перспективи подальших розробок. Дослідження виявило комплексний характер сучасних викликів у перекладі морської термінології, які виникають з взаємодії лінгвістичних, прагматичних, культурних та інституційних факторів. Морська термінологія демонструє специфічні характеристики – високу полісемію, омонімію всередині професійної сфери, складну композитну структуру та системну міжмовну асиметрію – які вимагають від перекладачів не лише досконалого володіння обома мовами, а й глибокого розуміння морської галузі, її операційних реалій та міжнародного регуляторного контексту. Міжнародна стандартизація через конвенції ІМО створює нормативну термінологічну базу англійською мовою, проте її адаптація до української мови потребує врахування системних відмінностей між мовами та національного контексту використання. Ефективний переклад морської документації вимагає диференційованого підходу залежно від типу тексту, цільової аудиторії та комунікативної мети, балансуючи між термінологічною точністю, прагматичною адекватністю та функціональною зрозумілістю. Технологічні інновації у морській індустрії генерують безперервний потік нової термінології, що вимагає гнучких стратегій інтеграції нових термінів у українську морську терміносистему. Дослідження рекомендує поєднання транслітерації, калькування та описового перекладу залежно від характеру терміну та контексту використання, з поступовим формуванням стійких українських відповідників через широке професійне вживання. Перспективи подальших досліджень включають: розробку спеціалізованого корпусу паралельних англійсько-українських морських текстів для підтримки термінологічних досліджень та навчання МТ систем; дослідження когнітивних аспектів термінологічної роботи перекладачів морської документації; аналіз впливу автоматизації перекладу на якість морської документації та безпеку мореплавання. Якість перекладу морської термінології має пряме відношення до безпеки мореплавання, ефективності морських операцій та професійної компетентності українських морських фахівців. Систематичний підхід до морського перекладу, який поєднує лінгвістичну експертизу, морську компетенцію та сучасні технологічні інструменти, є необхідною умовою забезпечення високих стандартів якості морської документації українською мовою та успішної інтеграції України у глобальну морську індустрію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Pritchard, B. Maritime English. In: Spolsky B., Sung K., eds. The Routledge Handbook of Language Education Curriculum Design. New York: Routledge, 2018. P. 438-452.
2. Cabré M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications. Amsterdam: John Benjamins, 1999. 248 p.
3. Nord C. Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained. 2nd ed. London: Routledge, 2018. 170 p.
4. Swales J. Genre Analysis: English in Academic and Research Settings. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. 260 p.
5. Cole C., Trenkner P. The Teaching and Assessment of IMO Standard Marine Communication Phrases. Maritime English Journal. 2016. Vol. 1. No. 1. P. 16-25.

Дата першого надходження статті до видання: 17.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

UDC 821.111(73)-2:82.09
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-24

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

THE INTERTEXTUAL ASPECT AND FEMINIST CRITIQUE OF U.S. POWER IN WENDY WASSERSTEIN'S PLAY "AMERICAN DAUGHTER"

Ostropalchenko Yu. V.
Research Fellow at the Department of Knowledge in Transition
Leibniz Institute for Educational Media, Georg Eckert Institute
Freises str., 1, Braunschweig, Germany
orcid.org/0000-0002-9409-4348
justern0306@gmail.com

Key words: *intertextual strategies; feminist theory; gender asymmetry; political discourse; media representation; institutions of power.*

The paper explores the intertextual aspect of Wendy Wasserstein's play "American Daughter" (1997) in the context of feminist criticism of US power at the end of the 20th century. The study focuses on identifying and interpreting the intertextual connections between the dramatic text and real political and media events, primarily the so-called "Nannygate" scandal, which influenced the formation of public and political discourse in the 1990s. The study analyzes how Wendy Wasserstein's use of political and media intertextuality enables her artistic interpretation of the mechanisms of institutional and symbolic control that function in relation to women in the sphere of state power. Particular attention is paid to the role of intertextuality as a structuring principle of the play, through which the private history of the character acquires a generalized socio-political meaning. The article shows that intertextual references to legal and media discourses function as an instrument of feminist criticism, revealing gender asymmetry in the public sphere and the selectivity of mechanisms of political accountability. The methodological basis of the study is the provisions of the theory of intertextuality and feminist literary criticism, which allows us to consider play "American Daughter" as a form of political expression aimed at deconstructing notions of the gender neutrality of the American democratic system. The results obtained expand the interpretive potential of the play and can be used in further research on contemporary American drama, political theater, and gender studies.

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНИЙ АСПЕКТ ТА ФЕМІНІСТИЧНА КРИТИКА ВЛАДИ США У П'ЄСІ "AMERICAN DAUGHTER" ВЕНДІ ВАССЕРШТАЙН

Остропальченко Ю. В.
наукова співробітниця кафедри "Knowledge in Transition"
Інститут освітніх медіа імені Лейбніца, Інститут Георга Еккерта
вул. Фрайзес, 1, Брауншвайг, Німеччина
orcid.org/0000-0002-9409-4348
justern0306@gmail.com

Ключові слова: *інтертекстуальні стратегії; феміністська теорія; гендерна асиметрія; політичний дискурс; медійна репрезентація; інститути влади.*

Статтю присвячено аналізу інтертекстуального аспекту п'єси Венді Вассерштайн "American Daughter" (1997) у контексті феміністської критики влади США кінця XX століття. У центрі дослідження знаходиться виявлення та інтерпретація інтертекстуальних зв'язків драматургічного тексту з реальними політичними та медійними подіями, насамперед, із так званим скандалом "Nannygate", який вплинув на формування суспільного та політичного дискурсу 1990-х років. Аналізується, як звернення до політико-медійного інтертексту уможливлює художнє осмислення Венді Вассерштайн механізмів інституційного й символічного контролю, що

функціонують щодо жінок у сфері державної влади. Особлива увага приділяється ролі інтертекстуальності як структуроутворюючого принципу п'єси, за допомогою якого приватна історія персонажа набуває узагальненого соціально-політичного значення. У статті показано, що інтертекстуальні посилання до правового та медійного дискурсів функціонують як інструмент феміністської критики, виявляючи гендерну асиметрію публічного простору та вибірковість механізмів політичної відповідальності. Методологічну основу дослідження становлять положення теорії інтертекстуальності та феміністської літературної критики, що дозволяє розглянути "American Daughter" як форму політичного висловлювання, спрямованого на деконструкцію уявлень про гендерну нейтральність американської демократичної системи. Отримані результати розширюють інтерпретаційний потенціал п'єси та можуть бути використані у подальших дослідженнях сучасної американської драматургії, політичного театру та гендерних досліджень.

The problem area. American drama of the late 20th century, shaped by large-scale sociocultural and political changes, increasingly turns to analyzing the mechanisms of power, the specifics of public discourse, and gender factors that determine the functioning of the political space in the United States. Wendy Wasserstein's play "American Daughter" (1997) is a significant artistic text in this context, as it models the conflict between private female identity and institutional and media forms of state power. At the same time, despite the existence of scientific works by foreign researchers focused on a feminist understanding of W. Wasserstein's dramaturgy, the intertextual dimension of this drama and its role in criticizing power structures remain insufficiently understood and systematized in academic research.

The relevance of the problem is determined by the need for a theoretical understanding of the relationship between intertextual strategies and feminist interpretations of power in contemporary drama. The insufficient development of an interdisciplinary approach that integrates methods of intertextual analysis and feminist criticism significantly complicates the interpretation of W. Wasserstein's ideological and artistic concept and narrows the understanding of the play as a form of political and sociocultural expression. In this regard, there is a scientific need to identify, describe, and systematize the intertextual mechanisms through which play "American Daughter" criticizes US power structures, representing the gender asymmetry of public and political discourse.

Purpose and objectives of the article. The purpose of the study is to identify the peculiarities of intertextual strategies in Wendy Wasserstein's play "American Daughter" and determine their role in the formation of feminist criticism of US power structures. To achieve this goal, the following **tasks** are to be accomplished: to analyze the main intertextual elements of the play and their sources; to determine their function in the representation of political and media discourse; to identify ways of artistic expression of gender asymmetry of power in the dramatic text.

The object of the study is Wendy Wasserstein's late 20th-century dramaturgy in the context of US sociocultural and political discourse. The **subject of the study** is intertextual motifs and the mechanisms of their functioning in the play "American Daughter."

The main body of the text. Contemporary drama, especially in the context of the poststructuralist paradigm, functions as a polyphonic space where text is realized not as an autonomous artifact, but as a dynamic system of dialogical connections with previous discourses. The genre dynamics of contemporary drama in recent decades have been characterized by intense transformations, most pronounced at the turn of the 20th and 21st centuries [Vasylev, 2017, p. 381]. Innovative processes go beyond "secondary" genres (prequels, sequels, crossovers, etc.), being realized through the transposition of sign systems by means of representing codes of various media and art forms in dramatic text. Playwrights of the late 1990s and 2000s, seeking to harmonize literary and theatrical discourses, activate the resources of performance, plastic arts, music, cinema, television, and new media, which also constitutes the intermedial essence of dramaturgical texts [Zakalyuzhny, 2018, p. 126]. Of considerable interest is Yevgeny Vasylev's study devoted to genre transformations, modifications, and innovations in contemporary dramaturgy. In his monograph, the author considers a wide range of issues, in particular addressing the phenomenon of intertextuality. Ye. Vasylev analyzes intertextual connections based on the works of V. Nabokov and Eu. Ionesco [Vasylev, 2017].

The theory of intertextuality, formulated by Julia Kristeva in 1967, defines text as the "absorption and transformation" of foreign textual and cultural formations, which becomes particularly productive in drama as a genre of replicative structure [Kristeva, 1967, p. 440]. Intertext in theatrical discourse is a

semiotic operation of including precedent texts–quotations, allusions, paraphrases, hypergrams–in the characters' lines, generating a polyphony of meanings and ensuring diachronic interaction with the literary-historical tradition.

In the monograph "Intertextuality", Graham Allen focuses on literary theory and the analysis of texts in general. The researcher examines novels, poetry, and prose, showing how texts are connected through quotations, allusions, and intertextual structures. Particular attention is paid to various models of intertextuality and ways of applying them in literary studies and cultural studies [Allen, 2000]. The researcher distinguishes between explicit and implicit intertextuality. Explicit intertextuality can be said to exist in cases where the author consciously records the interaction of texts, making it accessible to the recipient through formal means such as quotations, references to sources in footnotes or explanations, and the characters' speech. The main advantage of such marked intertextuality is the high accuracy of decoding and interpreting borrowings from other texts. At the same time, relying on the knowledge, experience, and preparation of the audience, the author often refrains from explicit marking, limiting himself to allusions to well-known statements, ideas, or personalities; in such cases, we are talking about implicit intertextuality [Allen, 2000].

The study examines the intertext of the play "American Daughter" through the prism of the concept of intertextuality formulated by Graham Allen [Allen, 2000]. The application of this theoretical model allows for a systematic analysis of various levels of textual interaction–from explicit and implicit references to ideological, media, and cultural discourses within which the artistic content of the play is formed. This approach provides a comprehensive understanding of intertextuality as a feminist strategy that structures criticism of power mechanisms and gender asymmetry in the US political space.

According to D. Dolan, the play "American Daughter" by W. Wasserstein, which premiered on Broadway in 1997 at the Gerald Shoenfeld Theater, is probably really successful in terms of addressing national issues and combining them with personal questions of identity. Its politics and theatrical form fit comfortably into the liberal feminist canon in which most of the author's plays reside, as they describe women trying to break through established male-dominated power systems and even succeed and triumph in them [Dolan, 2017, p. 99].

All the problematic themes and social issues that concerned W. Wasserstein are reflected in this work for the stage. From the liberal-feminist idea that women can "have it all" to the conflict between professional and family life, as well as the fundamental inequality in how women's lives differ from men's, even in the most privileged echelons of American society. American Daughter is perhaps Wasserstein's most relevant play, as its plot reflects the real political failure surrounding a political candidate during the presidency of Bill Clinton [Dolan, 2017, p. 99]. During his presidency, B. Clinton generally supported feminists, environmentalists, advocates of affirmative action, and activists for the rights of sexual minorities. For example, the 42nd US president fought against air pollution and for national parks, raised the minimum wage, and created AmeriCorps, which gave students the opportunity to participate in community service to pay for their education. In addition, African Americans, women, and Latinos became cabinet members, mayors, and department heads under the B. Clinton administration [Roark, 2012]. According to D. Salamon, W. Wasserstein admired the Clintons and closely followed the policies of their administration, considering them a "revolutionary couple". The president's wife, Hillary Clinton, as first lady, took responsibility for reforming the healthcare system [Salamon, 2012, p. 328]. Therefore, it was important for W. Wasserstein to comprehend and respond to the so-called "scandal" directly related to the negative reaction to women, also in the context of the first lady's activities. However, the play "American Daughter" clearly has warnings about the political system to which the author's generation belonged. The plot of the play is clearly modeled on the political crisis surrounding Zoe Baird's nomination for U.S. Attorney General in 1993, which failed after the media exposed her unpaid taxes on domestic staff. W. Wasserstein transposes this event into a fictional context, transforming a direct historical event into the artistic world. This strategy allows the playwright to preserve historical recognizability while avoiding journalistic literalism, thereby placing the play within the tradition of political drama based on real events. W. Wasserstein found inspiration for "American Daughter" in the gender betrayals of the political duplicity of the Bill Clinton administration.

Attorney Z. Baird, whom B. Clinton nominated for the position of Attorney General, inspired to write the play "American Daughter", which criticizes the victimization of professional women by the sexist "search and destroy" policies of a conservative, male-dominated society [Park, 2008, p.160]. Z. Baird was forced to withdraw her nomination because she did not pay social security taxes for her illegal nanny from Peru. Time magazine and The New York Times presented this scandal as "*Nannygate*" and tarnished Z. Baird's maternal abilities through moral condemnation rhetoric and gender-marked interpretations characteristic of the coverage of this scandal in the early 1990s [Balakian, 2010, p. 139]. The term "Nannygate" emerged in the American media in 1993–1994 and is associated with the failed

nominations of female candidates for high public office (the most famous cases being Zoe Baird and Kimba Wood), whose candidacies were rejected due to violations related to hiring domestic staff without paying the appropriate taxes and social contributions [Delaney, 1994].

According to Y. Balakian, W. Wasserstein was concerned about this sexism–a male candidate would never have been forced to withdraw his nomination because of his domestic staff. If she had paid her tax debt and penalties, the scandal could have been resolved, but the situation took on a much broader dimension, moving into the realm of gender politics. Z. Bairdєs need for a nanny called her motherhood into question and implied that women cannot "have it all". The message was that they should stay away from the male sphere, especially the world of politics (Balakian, 2010, p. 139).

The main character of the play "American Daughter", Lyssa discovers that her own potential is also at risk when a fairly routine mistake becomes the subject of nationwide outrage. As in real historical examples, when Clinton's style president who nominated Lyssa for the position of chief surgeon refuses to support her candidacy, despite their private friendship [Mandl, 1993, p. 10]. When the media learns that she once failed to appear for jury duty, this relatively minor offense is presented as a serious moral "crime". The plot of the play is also reminiscent of the case of Lainey Guiner, when Bill Clinton nominated his longtime friend from Yale University, with whom he had been friends for a long time, for the position of chair of the Civil Rights Commission, but then rejected her politically, and the media dubbed her the "quota queen" and discredited her public image [Dolan, 2017, p. 101].

The play focuses on Lyssa Dent Hughes, a 42-year-old liberal doctor who is concerned with women's issues and wants to enter politics to address women's health issues. The main character's father, Alan Hughes, is a conservative senator from Indiana, and her great-great-grandfather is Ulysses S. Grant, from whom she gets her name. Thus, Lyssa is closely connected to the American political patriarchy and is a direct descendant of Ulysses S. Grant. Lyssa's line, "*Ulysses S. Grant's fifth-generation granddaughter charges in battle with Doone & Burkey purse"* [Wasserstein, 1999, p. 101], embodies a multi-layered intertextuality that functions as a means of social and cultural criticism. First of all, this fragment contains a historical and cultural intertext, expressed by an allusion to the figure of Ulysses S. Grant, one of the key figures in American national history, a Civil War general, and the 18th president of the United States. The mention of the supposed kinship with a national figure actualizes the mythologem of imitated political and moral legitimacy, which is traditionally associated with American state ideology. According to G. Allen, this is an explicit historical intertext that appeals to the hereditary nature of political power and the symbolic significance of family dynasties in the United States.

Lyssa's close friend Morrow and her husband Walter begin to destroy his wife's career with a notorious interview on a talk show. Although Lyssa is clearly the best candidate for the position of chief surgeon, Walter "unintentionally" sabotages his wife. He tells a reporter, who is preparing her public image ahead of a possible nomination, about a jury summons that Lyssa received but subsequently lost and failed to comply with. When a principled reporter, guided by professional ethical considerations, deems it necessary to publicize this fact, the aggressive mass media interpret an accidental mistake as a manifestation of class superiority and a serious violation of civic duty.

Ultimately, although the protagonist's qualification is impeccable, the perception that her class status helped her avoid civil liability makes her nomination too distasteful to pursue, and she withdraws her candidacy.

Act 1, Scene 2 begins with Walter watching television. The host discusses Lyssa's nomination but does not mention her accomplishments. Instead, he emphasizes that Lyssa is the daughter of Senator Alan Hughes and a descendant of Ulysses S. Grant, and that she was nominated after a male candidate was rejected [Wasserstein, 1999, p. 15]. Journalist Timber Tucker asks questions that put Lyssa in a difficult position and provoke public anger, prioritizing his ratings over the truth. He does not ask about Lyssa's qualifications, but instead focuses on her as a woman, wife, and mother. "Timber, as a television reporter, delves into Lyssa's sore spot–her jury duty–and frames it as a problem for Lyssa's family, her character, and her career" [Park, 2008, p. 166]. He exploits the popular 1990s idea that "feminism is a curse" [Douglas, 1995, p. 276]. "Feminism was declared the cause of all problems; even the "Nannygate" scandal was seen as a product of the 1970s mythology of "having it all"" [Başer, 2018, p. 18].

Dialogue between the main character and Quincy:

LYSSA: No. Carmelita is our housekeeper and her Social Security is fully paid."

QUINCY: Lyssa, don't you think that the entire nannygate incident was an outgrowth of the seventies' "having-it-all mythology?" [Wasserstein, 1999, p. 39]. It is a multi-layered political and cultural intertext, which again refers to real public scandals in American politics in the early 1990s. This exchange of lines demonstrates explicit intertextuality, i.e., the rooting of the artistic text in the specific historical and political context of the 1990s and the documentation of the plot.

W. Wasserstein deliberately incorporates feminist discourse into the text of the work: Lyssa's remark that social benefits are "*fully paid"* sounds like a defensive formula typical of public apologies by political figures under media pressure. Thus, a private detail of domestic life becomes a trigger for a political crisis, reflecting the mechanism of a media scandal in which the personal supplants the professional. Quincy's remark and the phrase *"having it all*" directly appeal to the feminist and post-feminist discourse of the 1970s–the call to "*have it all",* popularized in American culture as the idea that women can simultaneously fulfill themselves in their careers, motherhood, and personal lives. Quincy interprets "Nannygate" not as a private violation, but as a structural consequence of a utopian gender project in which women are forced to delegate care for the home and children, while remaining vulnerable to moral and political condemnation. Importantly, this intertext functions not only as a historical allusion, but also as a media construct: Nannygate is a product of journalistic narrative, not legal logic. W. Wasserstein shows how the media transforms systemic contradictions in gender politics into a personalized scandal, while similar practices by male politicians rarely receive the same attention.

Talk show host Timber tries to discredit Lyssa's maternal abilities, just as the media discredited Zoe Baird's by asking questions such as:

TIMBER: Dr. Hughes, are you home when your kids get in from school?

LYSSA: Timber, would you be home when your kids got in from school?

TIMBER: No, I'd be in Rwanda. But my wife would be home [Wasserstein, 1997, p. 30]. Lyssa, who believes in equal rights for men and women, asks if Timber would be at home in the same situation. This personal question leads to a discussion of Lyssa's failure to fulfill her jury duties due to her busy schedule, which becomes the core of the scandal. Timber knows that what he is doing is unethical, but feels compelled to do it in order to survive professionally. This symbolizes the power and desire of men and the media to destroy women's lives [Balakian, 2010, p. 229].

This quote is considered an explicit historical-political intertext, as the author directly refers to a specific political situation involving Z. Baird, when the media and the program host exerted public and media pressure on the female politician, also with the aim of emphasizing the gender aspects of assessing her ability to combine family and professional responsibilities.

The nomination and subsequent withdrawal of Lyssa's candidacy are conceptually significant because they reveal the structural hypocrisy of the political system, the persistent negative reaction to feminist positions, and the decisive role of the media in shaping and reinforcing this reaction. V. Wasserstein dramatizes another important issue in "American Daughter": why women have so few seats in Congress [Balakian, 2010, p. 142]. Z. Baird became a victim because she did not fulfill her duties as a mother. Similarly, the media focuses on Lyssa's statements about her mother, which gives rise to public criticism of the main character's motherhood and femininity. Above all, however, W. Wasserstein urges the reader/audience to ask themselves how the situation would have been different if the nominee had been a man. The story continues to resonate in the way how W. Wasserstein depicts the corrupted media and the selfish interests of those who present themselves as the country's intellectual and political leaders. Overall, this intertextual complex performs a critical function, exposing the processes of commodification of political and historical capital, as well as highlighting one of the key issues of the play–the dependence of female social subjectivity on media and marketing strategies.

By modeling the plot of "American Daughter" so closely on real political examples of the time, Wasserstein intended to offer an alternative interpretation of the consequences of media scandals. Her play examines events from Lyssa's point of view and traces the personal ruin caused by her public downfall. The depiction of the media scandal belongs to explicit ideological intertextuality. Wasserstein deliberately marks references to real events, showing how political and media discourses shape the perception of female politicians (Nannygate, Z. Baird's public questions).

The author demonstrates, that "intelligent, capable women are regularly excluded from important centers of power mostly by men" [Dolan, 2017]. According to D. Dolan, W. Wasserstein offered "a critique of the gender betrayals of the Clinton era" by presenting the different expectations that Americans had concerning women [Dolan, 2017]. In the 1990s, women remained active participants in the public sphere as long as they did not pose a threat, while men were still not expected to work in the domestic sphere, leaving this responsibility once again to women, who continued to work double shifts for equality.

Conclusions and prospects for further research. The analysis shows that the key intertextual source of Wendy Wasserstein's play "American Daughter" is the political and media intertext "Nannygate" – a series of real scandals in the early 1990s in the US related to violations of tax legislation in the employment of domestic workers. This intertext functions in the drama as an implicit but easily recognizable reference to a specific historical and political context that determines the development of the conflict and the motivation of the characters. Reinterpreting "Nannygate" in the

dramatic space allows W. Wasserstein to demonstrate the selective nature of institutional and media power, as well as the gender asymmetry of public control mechanisms. The intertextual connection with real political events transforms the character's private story into a model of systemic pressure on women in the sphere of public policy, where formal legal violations are used as a tool for discrediting and excluding them from the public sphere. The carefully read play establishes a connection with reality through intertextual interaction with the political and media discourse of that period. References to television interviews, journalistic commentary, and legal rhetoric recreate the communicative environment of Washington politics in the 1990s. These elements function as a form of political-media intertext, embedding the fictional narrative in a recognizable discursive field shaped by real institutional practices. These intertextual layers form a critical field within "American Daughter" acts as a political feminist statement aimed at deconstructing the myth of gender neutrality in the American democratic system. Prospects for further research are linked to a more detailed analysis of the intertextual and intermedial aspects of the drama, in particular, the study of the functioning of television and news discourse as forms of intertext, as well as a comparative examination of the play in the context of other dramatic responses to political scandals in the United States, such as the presidential election campaign in 2016 of Donald Trump and Hillary Clinton.

BIBLIOGRAPHY

1. Allen G. *Intertextuality*. 1st ed. London; New York : Routledge, 2000. 238 p.
2. Balakian J. *Reading the Plays of Wendy Wasserstein*. New York: Applause Theatre and Cinema, 2010. 256 p.
3. Barthes R. The Death of the Author // *Modern Criticism and Theory: A Reader* / ed. by D. Lodge. New York: Longman, 1988. P. 167–172.
4. Başer D. B. Death of the Second Wave?: Men and the Backlash Against Second Wave Feminists in Wendy Wasserstein's *An American Daughter* // *Journal of American Studies of Turkey*. 2018. No. 48. P. 1–22.
5. Douglas S. J. *Where the Girls Are: Growing Up Female with the Mass Media*. New York: Three Rivers Press, 1995. 352 p.
6. Dolan J. *Wendy Wasserstein*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 2017. 194 p. (Modern Dramatists Series).
7. Kathleen A. A Response to "Nannygate": Untangling U.S. Immigration Law to Enable American Parents to Hire Foreign Child Care Providers // *Indiana Law Journal*. 1994. Vol. 70, iss. 1. Art. 10. URL: https://www.repository.law.indiana.edu/ilj/vol70/iss1/10 (дата звернення:15.01.2026).
8. Kristeva J. Bakhtine, le mot, le dialogue et le roman // *Critique*. 1967. No. 239. P. 438–465.
9. Mandl B. Women's Movement: The Personal as Political in the Plays of Wendy Wasserstein // *Wendy Wasserstein: A Casebook* / ed. by C. Barnett. New York: Garland Publishing, 1999. P. 3–11.
10. Park Y.-N. *"The Melting Pot Where Nothing Melted": The Politics of Subjectivity in the Plays of Suzan-Lori Parks, Wendy Wasserstein, and Tony Kushner*: PhD diss. Indiana University of Pennsylvania, 2008. 256 p.
11. Wasserstein W. *An American Daughter*. Fort Washington: Harvest Book Company, 1999. 228 p.
12. Васильєв Є. *Сучасна драматургія: жанрові трансформації, модифікації, новації* : монографія. Луцьк : ПВД «Твердиня», 2017. 532 с.
13. Закалюжний Л. В. Драматургія і телебачення: інтермедіальний аспект (на матеріалі п'єс сучасних українських авторів) // *Закарпатські філологічні студії*. 2018. Вип. 3, т. 3. С. 125–130.

REFERENCES

1. Allen, G. (2000). *Intertextuality*. London; New York: Routledge [in English].
2. Balakian, J. (2010). *Reading the Plays of Wendy Wasserstein*. New York: Applause Theatre and Cinema [in English].
3. Barthes, R. (1988). The Death of the Author. In D. Lodge (Ed.), *Modern Criticism and Theory: A Reader* (pp. 167–172). New York: Longman [in English].
4. Başer, D. B. (2018). Death of the Second Wave?: Men and the Backlash Against Second Wave Feminists in Wendy Wasserstein's *An American Daughter*. *Journal of American Studies of Turkey*, 48, 1–22 [in English].
5. Douglas, S. J. (1995). *Where the Girls Are: Growing Up Female with the Mass Media*. New York: Three Rivers Press [in English].
6. Dolan, J. (2017). *Wendy Wasserstein*. Ann Arbor: University of Michigan Press [in English].
7. Kathleen, A. (1994). A Response to "Nannygate": Untangling U.S. Immigration Law to Enable American Parents to Hire Foreign Child Care Providers. *Indiana Law Journal*, 70(1), Article 10. Retrieved from https://www.repository.law.indiana.edu/ilj/vol70/iss1/10 [in English].
8. Kristeva, J. (1967). Bakhtine, le mot, le dialogue et le roman. *Critique*, 239, 438–465 [in French].
9. Mandl, B. (1999). Women's Movement: The Personal as Political in the Plays of Wendy Wasserstein. In C. Barnett (Ed.), *Wendy Wasserstein: A Casebook* (pp. 3–11). New York: Garland Publishing [in English].

10. Park, Y.-N. (2008). *"The Melting Pot Where Nothing Melted": The Politics of Subjectivity in the Plays of Suzan-Lori Parks, Wendy Wasserstein, and Tony Kushner* (PhD dissertation). Indiana University of Pennsylvania [in English].
11. Wasserstein, W. (1999). *An American Daughter*. Fort Washington: Harvest Book Company [in English].
12. Vasyliev, Ye. (2017). *Suchasna dramaturhiia: zhanrovi transformatsii, modyfikatsii, novatsii* [Modern drama: genre transformations, modifications, innovations]. Lutsk: Tverdynia [in Ukrainian].
13. Zakaliuzhnyi, L. V. (2018). Dramaturhiia i telebachennia: intermedialnyi aspekt (na materiali pies suchasnykh ukrainskykh avtoriv) [Dramaturgy and television: the intermedial aspect (based on plays by contemporary Ukrainian authors)]. *Zakarpatski filolohichni studii*, 3(3), 125–130 [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 13.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 81’42 : 342.228
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-25

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

ТЕКСТОТИП «НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІМН» ЯК ДИСКУРСИВНИЙ ЖАНР

Приходько А. М.
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри іноземної філології та перекладу
Національний університет «Запорізька політехніка»
вул. Університетська, 64, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0001-5051-8711
aprykhod777@gmail.com

Павленко Л. В.
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
просп. Дмитра Яворницького, 19, Дніпро, Україна
orcid.org/0009-0006-6117-9624
pavlenkolyud@hotmail.com

Ключові слова: *генологія, жанр, мовленнєвий жанр, дискурсивний жанр, національний гімн, текст, агент дискурсу, клієнт дискурсу.*

Об’єктом наукового вивчення у статті є жанрова локалізація текстів, об’єднаних у групу «національний гімн» (НГ), предметом – лінгвоспецифічні риси, що уможливлюють їх осмислення як окремого дискурсивно-генологічного явища. Мета роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні феномену «національний гімн» як особливого жанру лірико-політичної комунікації. Робота базується на методологійних принципах когнітивно-дискурсивної парадигми лінгвістики.

У ході дослідження було з’ясовано, що серед трьох символів держави (герб, прапор, гімн) НГ є єдиним, що його наділено мовою. І в цьому своєму амплуа він постає як своєрідний тексто-мовленнєвий продукт, використовуваний у певних дискурсивних умовах, що робить його окремим повноцінним жанром художньої творчості – дискурсивним. Як такий він характеризується низкою притаманних лише йому жанротвірних параметрів: композиційна малоформатність, безсюжетність (переважно); віднесеність до функційного стилю художнього мовлення; тематична спрямованість на виховання та закорінення в народі духу патріотизму, «правильної» громадянської позиції, любові до батьківщини та лояльності державі.

З’ясовано, що важливою дискурсивною рисою текстів НГ є й їх специфічна адресато-адресантна конфігурація, що утворює своєрідну агентивно-клієнтивну єдність, де агент дискурсу може виступати як а) активний адресант / суб’єкт мовлення у вигляді ідеологічного замовника (влада, держава, еліта); б) автор (реальний творець тексту, пропагандист, ідеологічний глашатай); в) ліричний герой. Клієнтом дискурсу в текстах НГ є народ (об’єкт мовлення, пасивний адресат, слухач).

Доведено, що з генологічної точки зору дискурсивний жанр «НГ» є кластером текстів гібридного характеру, розчинених відразу в декількох дискурсивних формаціях – художній, ритуальній, релігійній, політичній, патріотичній тощо. У цьому своєму амплуа він має такі основні жанродискурсивні ознаки загального характеру: політичний текст програмного характеру на авторські вірші; форма представлення дійсності з позицій держави / влади / еліт / істеблішменту; засіб масової агітації, розрахований на колективне сприйняття й виконання.

THE TEXT TYPE "NATIONAL ANTHEM" AS A DISCURSIVE GENRE

Prykhodko A. M.
Doctor of Philological Sciences, Professor,
Professor at the Department of Foreign Philology and Translation
National University Zaporizhzhia Polytechnic
Universytetska str,, 64, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0001-5051-8711
aprykhod777@gmail.com

Pavlenko L. V.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Foreign Languages
Dnipro University of Technology
Dmytra Yavornytskoho Ave., 19, Dnipro, Ukraine
orcid.org/0009-0006-6117-9624
pavlenkolyud@hotmail.com

Key words: *geneology, genre, speech genre, discursive genre, national anthem, text, agent of discourse, client of discourse.*

The object of scientific study in the article is the genre localization of texts combined into the group "national anthem" (NA), the subject is language-specific features that make it possible to understand them as a separate discursive-genological phenomenon. The purpose of the work is to theoretically substantiate the phenomenon of "national anthem" as a special genre of lyrical-political communication. The work is based on the methodological principles of the cognitive-discursive paradigm of linguistics.

The study reveals that among the three symbols of the state (coat of arms, flag, anthem), the national anthem is the only one that is endowed with language. In this role, it appears as a unique text-speech product used in certain discursive conditions, which makes it a separate, full-fledged genre of artistic creativity – discursive. As such, it is characterized by a number of genre-forming parameters inherent only to it: compositional small-format, plotlessness (mainly); affiliation to the functional style of artistic speech; thematic focus on educating and instilling in the people the spirit of patriotism, "correct" civic position, love for the homeland and loyalty to the state.

It is found that an important discursive feature of NA texts is their specific addressee-addresser configuration, which forms a kind of agent-client unity, where the agent of discourse can act as a) an active addresser/speaker as an ideological customer (the authorities, state, elite); b) an author (actual creator of the text, propagandist, ideological herald); c) a lyrical hero. The client of discourse in NA texts is the people (object of speech, passive addressee, listener).

It is proven that from a genological point of view, the discursive genre "NA" is a cluster of hybrid texts dissolved in several discursive formations at once – artistic, ritual, religious, political, patriotic, etc. In this role, it has the following general genre-discursive features: a political text of a programmatic nature based on the author's poems; a form of presenting reality from the perspective of the state/authorities/elites/establishment; a means of mass agitation designed for collective perception and action.

Вступ. Поняття "жанр" зародилося в мистецтвознавстві, де воно означає вид / різновид / тип художньої творчості й де відбито певний її напрям, зміст, форма, своєрідність зображення, манера чи стиль автора. У кожній області художньо-мистецької діяльності та в кожній науковій галузі жанрова диференціація відповідного інтелектуального продукту має свої специфічні риси. Має її й філологічна наука з двома своїми усталеними галузями – літературо- та мовознавством. Розу-

міння жанру в обох конкретизується як певний вид композиційної форми, тематичного змісту та стилістичної своєрідності твору. Сьогодні наукова думка виокремлює цілу галузь філологічного знання – "лінгвістичну генологію / генристику" [Бацевич 2005; Яхонтова 2009], яка стала одним із провідних розділів комунікативно-функційної лінгвістики.

Об'єктом цієї роботи є жанрова локалізація текстів, об'єднаних у групу "національний гімн" (НГ), а **предметом** – ті лінгвоспецифічні параметри, що уможливлюють їх осмислення як окремого дискурсивно-генологічного феномену. **Мета** роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні феномену "національний гімн" як особливого жанру лірико-політичної комунікації. Ця мета зумовлює й такі конкретні **завдання**, як узагальнення напрацювань сучасної лінгвістики в галузі мово- і літературознавчої генології; обґрунтування теоретичних засад дискурсивного жанру; аналіз і опис текстологічної специфіки дискурсивного жанру (ДЖ) "національний гімн".

Актуальність роботи корелює з посиленням уваги лінгвістичних шкіл до текстових утворень різного ґатунку і статусу з огляду на їх упорядкування під певним кутом зору. При цьому науковці все більше звертають увагу на жанровий устрій різних дискурсивних формацій, а їх праці засвідчують розширення генристичної проблематики, прагнення з'ясувати спільні та відмінні риси жанрів, описати шляхи і способи їх текстових імплементацій. Не є винятком із цього тренду і жанрова специфіка тестів національних гімнів, що стоять окремою групою в лірико-політичному дискурсі кожної нації і/або кожної держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Жанрову природу текстів НГ філологи визначають або як мовленнєвий (МЖ), або як літературний жанр (ЛЖ). Обидва визначення походять із минулого століття, а їх "родоначальником" вважається М.М. Бахтін, який розглядав обидва феномени як стійкі типові форми висловлень, вироблені певною сферою використання мови [Бахтин 1979, с. 430]. Випестувавшись із досліджень поетичного мовлення як один із напрямів у пошуку його специфіки, поняття жанру поширилося і на літературознавчу, і на мовознавчу стилістики, а далі – й на інші галузі філологічного знання, де основним їх (жанрів) призначенням вважається трансляція комунікативних смислів [Заоборна 2018, с. 171].

Літературний жанр (ЛЖ) – "тип літературного твору, який складається історично (роман, поема, балада тощо)" [ЛСД 2007, с. 106]. Традиційно так сталося, що художнє вивчення феномену "гімн" здійснювалося сумісно літературо- та музикознавцями, а тому й у відповідних джерелах НГ розглядалися здебільшого інтегративно, без диференціювання на окремі різновиди, тобто жанр "НГ"як такий не виділявся взагалі. Проте відомо, що в понятті "жанр" літературознавство вбачає риси, властиві більш-менш широкій групі творів певної епохи, певної нації чи світової літератури взагалі [СЛТ 1987, с. 106], виділяючи їх на основі віднесеності до того чи іншого літературного роду, естетичного ідеалу та обсягу і структури твору (лірика, драма; малі, середні та великі форми епосу тощо). Однак всі ці критерії підходять більшою мірою для художньої комунікації, хоча сам комунікативний чинник в теорії літературних жанрів не враховується.

Зрозуміло, що зазначені параметри можуть бути застосовані й до НГ, але найголовнішого, чим він вирізняється від інших, скажімо, лірико-поетичних творів – його "вмонтованість" у різні дискурсивні практики – літературознавство не бере до уваги. Тому віднесеність НГ до каталогу лише літературних жанрів є недостатнім. Цей недолік, як здається, зміг подолати С.Г. Воркачов, який доводить, що той є "гібридним" літературним жанром, реалізовуваним у тілі відразу декількох дискурсів. Аналізуючи НГ республік колишнього СРСР, він доходить висновку, що, незважаючи на "синхронність" їх визнання як офіційних символів новоутворених держав, ці гімни відрізняються жанровим походженням, тематикою та певними змістовими ознаками (С.Г. Воркачев). Визнаючи правоту автора в тій частині, що стосується гібридного дискурсивного фундаменту НГ, не зовсім зрозумілим залишаються підстави уналежнювання НГ саме до категорії "літературний жанр". Незрозумілою в цьому відношенні є й друга точка зору, згідно з якою НГ є вторинним мовленнєвим жанром (за М.М. Бахтіним), але у той же час він є літературно-художнім жанром (Л.А. Ощепкова).

Мовленнєвий жанр (МЖ) – це ті готові зразки, що їх люди несвідомо та постійно використовують у повсякденності [Бахтин 1986, с. 441]. Він називає МЖ єдиною первинною формою існування мови. Для усвідомлення цього поняття пошлемося на авторитет проф. О.О. Селіванової [2010, с. 433], яка пропонує таке визначення МЖ: "одиниця мовлення <…>, дискурсивний інваріант, зразок ідеальної природи, що характеризується певним тематичним змістом, композиційною структурою, відбором <…> певних мовних засобів і інтенційно-прагматичними особливостями".

У мовознавстві існує й спеціальна МЖ-анкета – семичленна матриця диференційних ознак, що підходить і до текстів НГ: комунікативна мета, образ автора, образ адресата, диктум / зміст, фактор минулого, фактор майбутнього, формальна організація тексту (Т.В. Шмельова). На тлі існуючого в лінгвістиці різночитання явища МЖ

будь-яка спроба його "паспортизації" викликає схвалення, у т.ч. й зазначена. Однак і вона не позбавлена деяких "лакун", що намітилися у зв'язку з поступальним розвитком науки: концептуальний візерунок, іллокутивна структура, тактико-стратегічний потенціал, які увійшли до дефініції О.О. Селіванової.

Якщо ж говорити конкретно, то йдеться, приміром, про такі різновиди МЖ, що вважаються вже усталеними: інформативні (оголошення, передвиборні дебати), етикетні (комплімент, флірт, жарт), ділові (протокол, угода, контракт, бізнес-проект, догана), наукові (анотація, тези, дипломна, дисертація), академічні (конспект, лекція, реферат, дискусія), побутові (глузування, сварка, звинувачення, образа, прохання, обіцянка) та ін. Неважко помітити, що у цьому списку немає місця для НГ, проте можна помітити й інше: ці та їм подібні мовленнєві одиниці нагадують мовленнєві акти, відрізняючись від них лише розмірами (пор. інші їх назви: "гібридні МА", "макромовленнєві акти", "метакомунікативні блоки", "риторичні жанри", "дискурсеми"). Не можна не звернути увагу й на те, що М.М. Бахтін у своїй теорії мовленнєвих жанрів також фактично схарактеризував основні ознаки мовленнєвих актів.

Так чи інакше, але МЖ у сучасній їх інтерпретації виявляються доволі близькими до традиційних мовленнєвих актів Дж. Остіна і Дж. Сьорля. Більш того, певні іллокутивні ознаки часто використовуються і для параметризації внутрішньої структури мовленнєвих жанрів. Так, А. Вежбицька заявляє, що кожен мовленнєвий акт і кожен мовленнєвий жанр відповідають інтегрованому пучку ментальних актів. Вона зазначає, що відшукуючи єдину площину аналізу мовлення, ми потребуємо, з одного боку, поняття "більшого", більш ємного, ніж "акт" (отже, поняття "жанр"), а з іншого, – поняття найпростішого, більш елементарного, ніж "акт" (отже, поняття "іллокутивного компонента").

Підключення до параметричних характеристик МЖ феноменів "іллокуція" та "мовленнєвий акт" віддаляє, з одного боку, від початкового їх тлумачення як деякого художньо-літературного явища, а з іншого, – зближує їх з іллокутивними актами, які насправді є лише будівельним матеріалом змістовно завершених мовленнєвих форм, більших від них – приміром, надфразових єдностей. Тим самим відбувається звуження їх функціоналу до полі-іллокутивних мовленнєвих утворень.

На нашу думку, таким мовленнєвим формам, як НГ не вистачає підключення для їх витлумачення чинника "дискурс", що могло б зняти певні протиріччя. У такому випадку можна було б говорити про феномен іншого кількісно-якісного ґатунку, який ми називаємо *дискурсивним актом* – "одиницю мовленнєвої (взаємо)дії, яка включена до інтеракції та являє собою ланцюжок мовленнєвих актів, поєднаних спільною інтенційною настановою в один мовленнєвий блок, у якому сходяться, перетинаються і взаємодіють різні іллокутивні сили з різними (первинними і вторинними) прагматичними смислами" [Приходько 2010, с. 102]. Іноді такі акти кваліфікуються як "непрямі мовленнєві жанри" (напр., "прохання") або як "комунікативні смисли" [Заоборна 2016, с. 165]. Втім, сенс у виокремленні феномену "дискурсивний акт" має лише непряме відношення до предмета цієї розмови.

Виклад основного матеріалу. Дискурсивна природа НГ не піддається сьогодні сумніву, але перш ніж говорити про це предметно, слід визначитися з одним із ключових понять цієї розвідки – дискурсом. Попри безліч його тлумачень, які існують у гуманітаристиці, зауважимо, що для лінгвістики дискурс є насамперед явищем мовленнєвого порядку, в якому відбито комунікативну культуру того чи іншого суспільства на певному етапі його розвитку [Habermas 1990, с. 123f]. Як такий він (дискурс) визначається тим етно-соціо-психо-лінгво-культурним субстратом, на тлі якого відбувається вербальна (усна і/або письмова) комунікація в межах певної тематичної сфери. Для письмової комунікації, у т.ч. й гімнової, особливої ваги набуває близьке нам розуміння дискурсу як деякої однорідної сукупності тематично спільних текстів, кожен з яких сприймається та ідентифікується як мовний корелят певної соціокультурної практики.

У такий спосіб дискурс постає як мовленнєве явище, у якому фокусуються, поєднуються, взаємодіють, розчиняючись одне в одному, три основні комунікативні фактори – середовище, модус (режим) і стиль спілкування. Середовище дискурсивного побутування текстів НГ зумовлене їх символьним значенням для держави та, відповідно, їх оркестрово-вокальне виконання під час офіційних заходів; режим / модус побутування – ситуація виконання гімну, що вимагає дотримання певних ритуальних норм; стиль побутування – літературно-художній, який уналежнює їх до лірико-поетичних творів, поєднаних любов'ю до батьківщини а її глорифікацією.

Д. Махін зазначає, що дискурси ніколи не бувають присутні в одному місці або в одному випадку спілкування, а проникають у всі соціальні практики, матеріальні культури і в нас самих [Machin 2017, с. 438]. Повною мірою це стосується й НГ, тексти яких є повноцінними представниками суспільної сфери діяльності людини. Тож і триєдина репрезентація дискурсу як такого проливає світло на різноінтерпретованість дискурсивного статусу НГ у комунікативній культурі народу: як продукту

ритуального, політичного, рекламного, ідеологічного [Baranova 2016], патріотичного (С.Г. Воркачов) дискурсів. Як не дивно, але мовознавці чомусь майже не згадують основну дискурсивну властивість НГ – художність, хоча він (НГ) у першу чергу є різновидом літературно-художнього і/або лірико-поетичного дискурсу.

Якщо дискурсивна природа НГ не викликає сумнівів серед лінгвістичного загалу, то його жанрова локалізація породжує численні суперечки. Зокрема, йдеться про "мовленнєвий жанр" (С. Риженьких), "комунікативний жанр" (О.Е. Галанова) або ж "літературний жанр" (А.Д. Жук). Звичайно ж, про мовленнєвий жанр, закарбований у текстовій формі, тут йтися теж може, адже НГ сповна відповідає його критеріям (тематичний зміст, стиль, композиційна побудова [Селіванова 2010, с. 433]) і типовим формам висловлення (комунікативна ситуація, експресія, обсяг, концепція адресата й нададресата [Бахтин 1986]). Відповідає НГ і літературному жанру як "історично складений тип літературного твору (роман, поема, балада тощо)" [ЛСД 2007, с. 106], який власне кажучи, має родо-видову природу, оскільки типи літературного жанру дозволяють свій подальший поділ за різними принципами.

Тож НГ є стійкою типологізованою формою висловлення, виробленою літературно-поетичною і політико-ідеологічною сферами використання мови. У цьому сенсі він набуває рис і літературного (літературознавче осмислення), і мовленнєвого (мовознавче осмислення) жанру, постаючи в очах філолога як *дифузний літературно-мовленнєвий жанр*. Його немовби втиснуто між поняттями "мовленнєвий жанр", "текст / текстотип" і "дискурс" / дискурсотип". У такий спосіб він одночасно належить всім їм одночасно і в той же час не належить жодному з них, що небезпідставно дає окремим дослідникам право говорити про "полідискурсивний збіг жанрових характеристик гімну" (Т.В. Белкова). Іншими словами, НГ є гібридним словесним продуктом, у якому сходяться і взаємодіють риси літературно-художньої творчості та соціополітичної активності його творців.

З метою усунення тотожності між термінами літературознавчого і лінгвістичного розуміння НГ виникає необхідність у терміні, який би наголосив їх гібридність і підкреслив би їх дискурсивну природу. Втім, філологічна думка (Т. ван Дейк, Дж. Свайлс) вже запропонувала нове термінопоняття – *genre of discourse* 'жанр дискурсу' [RLE 2004], яке у плані пристосування до традицій української вербальної практики ми в подальшому будемо іменувати більш звичним словосполученням "дискурсивний жанр". Цим же терміном успішно оперує й відома дослідниця англомовної наукової комунікації Т.В. Яхонтова, яка розрізняє в ній такі дискурсивні жанри, як "наукова стаття", "наукова конференція", "тези доповідей", "електронне спілкування" [Яхонтова 2009, с. 139 ff].

Отже, ***дискурсивний жанр*** (ДЖ) – це гібридний літературно-мовленнєвий продукт, у якому сходяться, взаємодіють і перетинаються, перетікаючи одна в одну, риси художнього мовлення та дискурсивної поведінки інтерлокуторів і в якому діють різні іллокутивні сили з різними прагматичними значеннями. ДЖ характеризується єдністю форми (малоформатний віршований текст), змісту (ідеографічно-тематична лінія: героїчна пісня про батьківщину) та функції (спрямованість на патріотичне єднання нації та лояльність владі). У своєму конституюванні цей ДЖ вирізняється унікальною концептосистемою, специфічним синтаксисом і своєрідною стилістикою з певним градусом мовної експресії та особливою адресатно-адресатною конфігурацією, а також певними принципами композиційної побудови та приблизно однаковим матеріальним обсягом (малоформатність).

До цих жанрів можна унаслідити: псалми, молитви, билини, сказання, примовки, частушки (рос.), колядки (укр.), лімерики (англ.), танки (яп.), народні та інші пісні та звичайно ж гімни. Існування відповідних текстів доцільне лише у зв'язку з їх призначенням для публічної комунікації та з актуалізацією в певному дискурсі – релігійному, карнавальному, святковому тощо, а то й у різних дискурсах одночасно. Кожен кластер відповідних цьому текстів можна "паспортизувати", піддавши їх "анкетуванню" на предмет з'ясування їх відповідності певному набору заздалегідь вироблених критеріїв.

Феномен "національний гімн" постає з більшменш повним набором специфічних властивостей гібридного мовленнєво-літературного жанру художньої творчості. У цьому своєму амплуа він характеризується низкою притаманних лише йому жанротвірних параметрів гіперонімічного порядку (формально-текстологічний, когнітивно-семантичний, комунікативно-дискурсивний, когнітивно-комунікативний, адресато-адресантний). Принагідно зазначимо, що перелік запропонованих жанротвірних критеріїв не може претендувати на вичерпність і остаточність, як не може на це претендувати й будь-який інший філологічний перелік. Цей список є за визначенням завжди відкритим для його корекції науковою думкою.

Формально-текстологічні властивості характеризують НГ композиційною малоформатністю та переважною безсюжетністю. Будучи призначеними для хорового, сольного чи оркестрово-хорового виконання під час урочистих заходів інституційного, державного та міжнародного характеру, тексти НГ фіксують рефлексії не окре-

мої людини (навіть якщо йдеться про монаршу особу), а всієї держави. У такий спосіб вони можуть змальовувати їх як у режимі моноейдемії / однообразності (образ короля/королеви в НГ СК 1619 або образ кайзера у всіх НГ Австро-Угорщини), так і поліейдемії (образи героя, ворога, прапора у НГ США 1931), хоча у всезагальному смислі вони все ж таки тяжіють до моноейдемії – образу держави-батьківщини.

Когнітивно-семантичні властивості текстів НГ як окремого ДЖ зумовлюються їх тематико-ідеографічною спрямованістю на виховання та закорінення в народі патріотизму, "правильної" громадянської позиції, любові до батьківщини та лояльності до держави. Це певною мірою пов'язано зі специфікою локусів та їх інкрустацій, що базується на обов'язковій географічній прив'язці до місцевості, ландшафту, краєвиду і самої країни. При цьому тексти НГ уникають історичних ретроспекцій і зосереджуються переважно на теперішньому та майбутньому. І все це зумовлюється міцним ідеологічним субстратом – певною соціофілософською ідеєю, що є актуальною для відповідної країни (свобода, незалежність, єдність, рідний край, націоналізм, монархія, Бог) і що в окремих випадках набуває сакрального значення. Ця ідея стає й могутнім регулятором у доборі специфічних концептів, система яких стає визначальною для текстів саме цього ДЖ і ні для якого іншого. Звідси, пише О.Ю. Хорошилов [2021, с. 223], і наявність у них загальних елементів-конструктів, що створюють спільні для членів певної національної спільноти образи природного та соціального простору, задають єдину інтерпретацію історії, визначають сенс існування нації та горизонти її розвитку.

Комунікативно-дискурсивні властивості текстів дискурсивного жанру "НГ" стосуються середовища, режиму і стилю їх використання, якими задаються офіційний характер комунікації, її публічність і інституційність, а також особлива урочиста тональність з підкресленням взаємної дружелюбності всіх її учасників у момент виконання. Як урочиста пісня / літературно-музична композиція НГ передбачає й певний ритуал свого виконання (вставання з місця, військові почесті, зняття головного вбрання, підспівування; при візитах іноземних державних діячів це регулюються дипломатичним протоколом). З огляду на свою ідеологічно задану інтенційність тексти НГ вирізняються й своєрідністю свого прагмасемантичного устрою, яка базується на багатоіллокутивності, тобто на інтенціональній насиченості гімнової наратії (асертивність, директивність, квеситивність, комісійність, фатичність). Така структура спрямована на досягнення цілком конкретного посткомунікативного ефекту – виховання, цементування чи навіть зміну (за потреби) ментального стану адресатів задля ідеологічної консолідації нації.

Когнітивно-комунікативні властивості текстів дискурсивного жанру НГ зумовлені їх приналежністю до функційного стилю художнього мовлення, а саме: до різновиду політичної лірики. При цьому основною їх функцією слід визнати когнітивно-пізнавальну та наставничу, які покликані забезпечити збереження та передачу інформації від покоління до покоління (т. зв. міжгенераційний інформ-місток) та ставити молоде покоління на "правильні" рейки соціальної поведінки. Виконання текстами НГ функції передачі знань про батьківщину забезпечується саме завдяки їх здатності виступати у ролі ДЖ, який для цього власне й призначений. Це стосується й т. зв. мобілізаційних функцій НГ.

Адресато-адресантна конфігурація текстів НГ зумовлена тим, що оцінка дійсності, а також ставлення до неї формуються з позицій патріотизму, смислові відношення подаються крізь призму держави, яка віщає від імені всієї нації, а позиція автора залежить від ціннісних настанов, традицій, переконань і думок, що створюють ментальний простір нації та її моральний стрижень. Як і будь-яке "мовлення, занурене у життя" (Н.Д. Арутюнова), ДЖ "гімн" екзистенційно залежить від "образу автора" у двох своїх втіленнях – фігури агента і фігури клієнта дискурсу.

Агент дискурсу виступає в текстовій тканині НГ як активний адресант / суб'єкт мовлення у трьох іпостасях: 1) ідеологічного замовника (влада, держава, еліти), 2) автора (реальний творець поетичного тексту, пропагандист, ідеологічний рупор); в окремих ДГ-текстах агент дискурсу може з'являтися й у іпостасі 3) ліричного героя (невідомий наратор у НГ США 1931, солдат у НГ Ірландії 1926, пруссак у НГ Пруссії 1830, молода людина-патріот у "студентському" гімні Німеччини 1945). Окремі дослідники вважають, що є й четверта іпостась агента, яка проявляється в особі громадян держави, від імені яких створено текст НГ (С.Г. Воркачев). З цією думкою можна погодитися, але за умови визнання такого співавторства лукавством замовників тестів НГ. Народ і громадяни насправді є лише пасивними споживачами гімнової наратії, які репрезентують фігуру клієнта дискурсу і виступають у текстах НГ як об'єкт мовлення, пасивний адресат, слухач.

Характерною жанротвірною рисою текстів НГ, що лежить на поверхні, є удавана анонімність агента-замовника, фактична відомість агента – творця тексту, з одного боку, та знеособленість його клієнта, – з іншого. На рівні ж глибинної репрезентації обидві фігури віддзеркалюють демонстративну неприхованість свого колек-

тивного образу – держава в першому випадку і народ – у другому. Останній факт додатково засвідчує й односторонність каналу передачі інформації: агент лише відправляє інформацію, клієнт лише сприймає її. Інтерактивний обмін інформацією у текстах НГ відсутній, бо "перекритий" офіційно затвердженим тестом.

Адресато-адресатна конфігурація учасників гімнової дискурсії має й інші тільки їй притаманні риси. Крім зазначених двох провідних інтерактивних / інтерлокуторних категорій агента і клієнта дискурсу та їх вдаваної рівноправності доцільно звернути увагу й на те, що аудиторія гімнової комунікації є кількісно необмежною та гендерно рівноправною.

Отже, з генологічної точки зору ДЖ "національний гімн" постає як своєрідний твір гібридного характеру, який, виникнувши на перетині релігійного та героїчного дискурсів Античності та Середньовіччя, виявляється розчиненим відразу в декількох дискурсивних формаціях – художній, ритуальній, релігійній, політичній, патріотичній. У цьому своєму амплуа він включає такі основні жанродискурсивні ознаки: політичний текст програмного характеру на авторські вірші, засіб масової агітації, розрахований на колективне сприйняття й виконання.

Висновки й перспективи. Національний гімн постає у різних своїх амплуа як об'єкт з безмежною предметною сферою свого вивчення з огляду на історичну ретроспективу, на закладені в ньому видимі та сакральні смисли, на його ментально-концептуальний субстрат, на літературно-жанрові можливості музично- і художньо-сугестивного впливу тощо.

Як дискурсивний жанр НГ характеризується низкою притаманних лише йому жанротвірних параметрів. Формально-текстологічні властивості характеризують його композиційною малоформатністю та переважно безсюжетністю, когнітивно-семантичні особливості текстів НГ зумовлюються їх тематичним контентом, спрямованим на виховання та закорінення в народі духу патріотизму, "правильної" громадянської позиції, любові до батьківщини та лояльності до держави. Когнітивно-комунікативна специфіка текстів НГ пов'язана з їх приналежністю до функційного стилю художнього мовлення, а саме: до різновиду політичної лірики.

Доволі специфічною є адресато-адресантна конфігурація текстів НГ, що утворює агентивно-клієнтивну єдність, у якій агент дискурсу виступає як активний адресант / суб'єкт мовлення у вигляді 1) ідеологічного замовника (влада, держава, еліта); 2) автора (реальний творець поетичного тексту, пропагандист, ідеологічний глашатай); 3) ліричного героя. Клієнтом дискурсу в текстах НГ є народ (об'єкт мовлення, пасивний адресат, слухач).

Дискурсивний жанр "національний гімн" передбачає єдність форми (малоформатний віршований текст), змісту (ідеографічно-тематична лінія: героїчна пісня про батьківщину) та функції (спрямованість на патріотичне єднання нації та лояльність владі). З генологічної точки зору дискурсивний жанр "НГ" охоплює кластер текстів гібридного літературно-мовленнєвого характеру, розчинених відразу в декількох дискурсивних формаціях – художній, ритуальній, релігійній, політичній, патріотичній. У цьому своєму амплуа він має такі основні жанродискурсивні ознаки: політичний текст програмного характеру на авторські вірші, засіб масової агітації, розрахований на колективне сприйняття й виконання.

Пропонована праця відкриває нові можливості для вітчизняного жанрознавства – лінгвістичну генологію різних сфер комунікації – художньої, політичної, наукової, фахової тощо, об'єктом уваги якої можуть слугувати дискурсивні жанри різних професійних сфер, а предметом – напрями і принципи як традиційного (структурного), так і сучасного (когнітивно-дискурсивного) мовознавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. Лінгвістична генологія: проблеми і перспективи. Львів: ПАІС, 2005. 264 с.
2. Бахтин М.М. Проблема речевых жанров. Литературно-критические статьи. М.: Худ. л-ра. 1986. С. 428–472.
3. Заоборна М.С. Лінгвістична генологія: навчальний комплекс. Тернопіль: Підручники і посібники, 2018. 80 с.
4. ЛСД: Літературознавчий словник-довідник /За ред. Р.Т. Громяка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. К.: Академія, 2007. 752 с.
5. Приходько А.Н. Дискурсивні акти: прагмасемантика і прагматипология. *Когніція, комунікація, дискурс.* Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна. 2010. №. 1. С. 101-122
6. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2010. 843 с.
7. СЛТ: Словник літературознавчих термінів (Електронний ресурс). URL: www.ukrlit.vn.ua/info/dict/hwupc.html.
8. Хорошилов О.Ю. Естетичний інструментарій формування уявних спільнот: феномен національного гімну. *Міжнародні та політичні дослідження*. Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечнікова, 2021. № 34. С. 212 – 231. URL: http://heraldiss.onu.edu.ua/article/view/229966/240831
9. Яхонтова Т.В. Лінгвістична генологія наукової комунікації. Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2009. 420 с.

10. Baranova S., Rozhenko O. Lexical and Stylistic Features of English-Speaking National Anthems in the Aspect of Ideological Discourse. *Філологічні трактати.* Суми: СумДУ. 2016. Т. 8(2). С. 80-87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Filtr_2016_8_2_11
11. Habermas J., Luhmann N. Vorbereitende Bemerkungen zur Theorie der kommunikativen Kompetenz. *Theorie der Gesellschaft oder Sozialtechnologie. Was leistet die Systemforschung?* Frankfurt/M.: Suhrkamp. 1990. S. 101-141.
12. Machin D. Music and sound as discourse and ideology: The case of the national anthem. *The Routledge Handbook of Language and Politics CH28RWcorr.* Routledge. 2017. P. 426-439. URL: https://www.researchgate.net/profile/David-Machin-4/publication/348674983
13. RLE: The Routledge Linguistics Encyclopedia / Ed. by Kirsten Malmkjaer. 3rd Edition. L., N.Y: Routledge, 2013. 688 p.

REFERENCES

1. Batsevych F. Linhvistychna henolohiia: problemy i perspektyvy [Linguistic genology: problems and prospects]. Lviv: PAIS, 2005. 264 s.
2. Bahtin M.M. Problema rechevyh zhanrov [The problem of speech genres]. *Literaturno-kriticheskie stati*. M.: Hud. l-ra. 1986. S. 428–472
3. Zaoborna M.S. Linhvistychna henolohiia: navchalnyi kompleks [Linguistic geneology]. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky, 2018. 80 s.
4. LSD: Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk [Literary Dictionary-Reference] /Za red. R.T. Hromiak, Yu.I. Kovaliva. K.: Akademiia, 2007. 752 s.
5. Prykhodko A.N. Dyskursyvni akty: prahmasemantyka i prahmatypolohyia [Discursive acts: pragmasemantics and pragmatypology]. Kognitsiia, komunikatsiia, dyskurs. Kharkiv: KhNU im. V.N. Karazina. 2010. №. 1. S. 101-122.
6. Selivanova O.O. Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia [Modern Linguistics: Terminological Encyclopedia]. Poltava: Dovkillia-K, 2010. 843 s.
7. SLT: Slovnyk literaturoznavchykh terminiv (Elektronnyi resurs) [Dictionary of literary terms].
8. Khoroshylov O.Yu. Estetychnyi instrumentarii formuvannia uiavnykh spilnot: fenomen natsionalnoho himnu [Aesthetic tools for forming imagined communities: the phenomenon of the national anthem]. *Mizhnarodni ta politychni doslidzhennia.* Odessa: ONU im. I.I. Mechnikova, 2021. № 34. S. 212 – 231.
9. Yakhontova T.V. Linhvistychna henolohiia naukovoi komunikatsii [Linguistic geneology of scientific communication]. Lviv: VTs LNU im. I. Franka, 2009. 420 s.
10. Baranova S., Rozhenko O. Lexical and Stylistic Features of English-Speaking National Anthems in the Aspect of Ideological Discourse. *Philological treatises.* Sumy: SumDU. 2016. T. 8 (2). P. 80-87.
11. Habermas J., Luhmann N. Vorbereitende Bemerkungen zur Theorie der kommunikativen Kompetenz. *Theorie der Gesellschaft oder Sozialtechnologie. Was leistet die Systemforschung?* Frankfurt/M.: Suhrkamp. 1990. S. 101-141.
12. Machin D. Music and sound as discourse and ideology: The case of the national anthem. *The Routledge Handbook of Language and Politics CH28RWcorr.* Routledge. 2017. P. 426-439. URL: https://www.researchgate.net/profile/David-Machin-4/publication/348674983
13. RLE: The Routledge Linguistics Encyclopedia / Ed. by Kirsten Malmkjaer. 3rd Edition. L., N.Y: Routledge, 2013. 688 p.

Дата першого надходження статті до видання: 20.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

UDC 811. 111–625.28.935:194.973.8
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-26

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

NOTES ON EVALUATION THEORY

Prihodko G. I.
Doctor of Philological Sciences, Professor,
Professor at the Department of English Philology and Lingoudidactics
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6220-5333
anna.prikhodko.55@gmail.com

Key words: *evaluation, attitude; graduation; engagement; meaning; discourse analysis,conceptual, strategy, worldview.*

Evaluation theory is an influential framework within systemic functional linguistics that accounts for how evaluation, stance, and interpersonal positioning are realized in discourse. Developed primarily by Martin and White, the theory expands the interpersonal metafunction by offering a detailed model of how speakers and writers express attitudes, modulate the intensity of those attitudes, and negotiate dialogic relationships with actual or potential interlocutors. Rather than viewing evaluation as merely lexical or expressive, Evaluation theory treats it as a structured semantic system that plays a central role in meaning-making.

The framework consists of three interrelated subsystems: attitude, graduation, and engagement. Attitude encompasses emotional responses (affect), evaluations of human behavior in relation to social norms (judgment), and the valuation of objects, events, and states of affairs (appreciation). Graduation accounts for variations in intensity and category boundaries, allowing meanings to be strengthened, weakened, sharpened, or softened. Engagement focuses on how utterances position the authorial voice with respect to other perspectives, ranging from dialogically expansive formulations that acknowledge alternative viewpoints to contractive ones that limit dialogic space.

A central insight of Evaluation theory is that evaluative meaning is contextually constructed rather than inherent in individual words. Evaluation may be explicitly inscribed through attitudinal lexis or implicitly invoked through implication and association, relying on shared cultural assumptions. Furthermore, all utterances are understood as inherently stanced, even when they appear neutral or factual.

Evaluation theory has proven particularly valuable in discourse analysis, enabling nuanced investigations of ideology, identity construction, persuasion, and power relations across genres and languages. Its systematic approach offers researchers a robust tool for comparing texts and uncovering the interpersonal dynamics that shape communication.

НОТАТКИ ЩОДО ТЕОРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Приходько Г. І.
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри англійської філології та лінгводидактики
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0001-6220-5333
anna.prikhodko.55@gmail.com

Ключові слова:
оцінювання, ставлення; випуск; залученість; значення; дискурс-аналіз, концептуальний, стратегія, картина світу.

Теорія оцінювання є одним із ключових підходів у межах системно-функціональної лінгвістики, що пояснює, яким чином у дискурсі реалізуються оцінка, позиція мовця та міжособистісна взаємодія. Розроблена Дж. Мартіном і П. Вайтом, ця теорія розширює уявлення про міжособистісну метафункцію мови, розглядаючи оцінювання як системний і структурований компонент значення, а не як суто стилістичний або емоційний елемент.

У межах теорії виділяють три взаємопов'язані підсистеми: ставлення, градацію та залучення. Ставлення охоплює емоційні реакції (афект), оцінку людської поведінки з погляду соціальних і моральних норм (судження), а також надання цінності об'єктам, процесам і станам справ (оцінювання/ appreciation). Градація відповідає за варіювання інтенсивності та чіткості значення, дозволяючи посилювати або пом'якшувати оцінку. Залучення описує способи, за допомогою яких мовець або автор співвідносить власну позицію з іншими можливими поглядами, відкриваючи або обмежуючи діалогічний простір.

Важливим положенням теорії оцінювання є теза про контекстуальну зумовленість оцінних значень. Окремі слова не мають фіксованої оцінної семантики, оскільки вона формується в конкретному дискурсивному оточенні. Оцінка може бути виражена як експліцитно, так і імпліцитно – через натяк, асоціації та фонові знання адресата. Теорія оцінювання також виходить з того, що будь-яке висловлювання є формою позиціонування.

Завдяки своїй аналітичній гнучкості теорія оцінювання широко застосовується в дослідженнях медійного, політичного, академічного та міжкультурного дискурсу, сприяючи глибшому розумінню того, як мова конструює цінності, ідентичності та соціальні відносини.

Problem statement. The evaluation framework, introduced by Martin, White, and other linguists during the 1990s and early 2000s, offers a systematic approach to examining how texts express evaluation [Iedema, Feez, & White, 1993; Martin & White, 2005]. It focuses on the ways in which language conveys positive or negative judgments, modulates the strength or explicitness of such evaluations, and positions speakers or writers dialogically in relation to earlier voices or anticipated responses.

These meaning-making resources, which are cognitive in nature, are collectively referred to as the "language of evaluation," as they reveal the author's personal and attitudinal involvement in the text and discourse. Through appraisal, writers and speakers adopt stances toward both concepts – such as events, entities, or states of affairs – and metaphenomena, namely propositions about those phenomena.

Initial research within the appraisal tradition concentrated primarily on English and emphasized that the evaluative categories identified for English should not automatically be assumed to apply to other languages [Thomson, &White, 2008]. Subsequent studies, however, have extended the framework's descriptive principles to a wide range of languages and have employed them in cross-linguistic comparisons of evaluative meaning.

The evaluation framework is grounded in Halliday's systemic functional linguistics [Halliday, 1994], which conceptualizes meaning as operating through three metafunctions: ideational, interpersonal, and textual. Ideational meaning concerns the representation of experience; interpersonal meaning involves the enactment of social relations, identities, and roles; and textual meaning organizes ideational and interpersonal meanings into coherent discourse appropriate to specific contexts.

The appraisal framework was developed in an effort to distinguish among the different types of evaluation, and provide analytical tools for the study of evaluative language in texts. Appraisal resources are central to the interpersonal metafunction, as they enable speakers and writers to express feelings, preferences, and viewpoints with varying degrees of intensity and directness, to present propositions as more or less contestable, and to align or distance themselves from prevailing value positions in a given communicative situation.

Within Martin's model of the interpersonal metafunction, appraisal operates alongside other interpersonal systems. These include speech-function resources – such as asserting, questioning, commanding, or advising – and resources that manage degrees of interpersonal involvement, for example through informal vocabulary, technical language, or markers of social intimacy.

A comprehensive analysis of interpersonal meaning in a text therefore requires attention to speech functions, involvement strategies, and evaluative positioning as articulated through appraisal. Under the label "evaluation" we will examine a fruitful area of research that has studied evaluation and opinion within a functional framework.

The aim of this article is to study functions of evaluation which play the chief role in constructing different types of utterances, texts and discourses.

The object of the research is the category of evaluation and its manifistations.

The subject of the research. Evaluation, as a cover term for many approaches, has long been the object of interest in linguistics. In this article we made an attempt to explore how in evaluation theory, attitude refers to the subsystem of meanings through which audiences are guided to adopt favorable or unfavorable orientations toward experiential phenomena or propositions about them. The framework provides a detailed taxonomy of attitudinal meanings that takes into account the basis of evaluation, the nature of the evaluated target, its social implications, and whether the attitude is expressed overtly or implicitly. This taxonomy allows analysts to identify what is at stake when one type of attitudinal meaning is chosen over another within a particular context.

Attitudinal meanings are divided into three broad categories. Affect concerns emotional responses and feelings; judgment involves evaluations of human behavior or character with reference to social, ethical, or moral norms; and appreciation relates to the valuation of objects, processes, texts, or states of affairs in terms of aesthetics, social significance, or potential benefit or harm.

Each of these categories is further differentiated into more specific subtypes. For instance, judgment distinguishes between evaluations linked to moral or legal norms (social sanction) and those associated with social esteem, such as competence, normality, or psychological disposition. These three major systems of evaluative meaning play very important role in the formation of the conceptual and language worldview.

Discussion.

1. Inscribed and Invoked Attitude

The term stance is quite close to the use of evaluative language or opinion. Stance detection may be seen as a textual entailment task, because the stance may have to be inferred from what is present in the text. It can show explicit or implicit nature of evaluation.

Evaluation aspects of language allow us to convey feelings, assessments of people, situations and objects, and to share and contrast those opinions with other speakers. The appraisal framework also differentiates between attitudes that are explicitly stated through evaluative lexis and those that are implied through contextual cues, a process referred to as attitudinal invocation [Martin, &White, 2005].

In the latter case, no overtly evaluative terms are used; instead, readers infer evaluation based on background knowledge and shared expectations. Importantly, evaluation theory emphasizes that individual lexical items do not carry fixed evaluative meanings across all contexts.

Evaluation can help identifying how much the writer/speaker is involved, and how much estimation is being displayed. It is useful to measure the "volume" of a text or discourse. Rather, evaluative significance emerges from particular lexical combinations and contextual configurations, allowing the same word to take on different attitudinal values in different settings.

It must be noted, although 'stance' and 'evaluation' are conceptually related constructs, the two are dramatically different in their linguistic correlates. In summary, 'grammatical stance' refers to the use of a finite set of lexico-grammatical devices that explicitly express attitudes and epistemic assessments, while 'evaluation' refers to any stretch of discourse that can be interpreted as conveying an (implicit) attitude or epistemic appraisal.

2. Graduation: Intensity and Category Boundaries

Evaluation has three major functions:

to express the speaker's or writer's opinion.

to construct and maintain relations between the speaker/writer and hearer/reader.

to organize the discourse.

These functions are connected with the notion of meaning.

Variation in interpersonal meaning also involves the degree of authorial investment in what is being said. The appraisal framework accounts for this through the system of graduation, which includes

force, referring to the scaling of intensity or quantity, and focus, which concerns the sharpening or softening of category boundaries.

These effects may be realized either through single lexical items in which evaluation and intensity are fused or through separate modifiers that adjust the strength or precision of a proposition.

The system of engagement addresses how speakers and writers position themselves with respect to the propositions they advance and to alternative viewpoints. Through resources such as modality, evidentiality, attribution, and metadiscursive markers, authors can present propositions as highly contested or broadly accepted, and can signal stronger or weaker personal commitment.

Based on the notions of dialogism, evaluation theory interprets these meanings not primarily as indicators of truth value or certainty, but as strategies for negotiating the presence of other voices and perspectives in discourse.

From this perspective, some formulations function dialogically to restrict alternative viewpoints by presenting propositions as authoritative or indisputable, while others expand dialogic space by acknowledging subjectivity or attributing claims to external sources.

Crucially, appraisal theory holds that all utterances involve stance-taking. Even apparently neutral, categorical statements position the speaker or writer by treating the proposition as unproblematic within the current communicative context.

Conclusion. The evaluation framework offers a structured account of the relationships among estimative and dialogic meaning-making options and clarifies what is at stake when particular choices are made. By mapping these “valeur” relations, the framework enables detailed analyses of individual texts as well as systematic comparisons across texts, genres, and registers. As a result, it provides valuable insights into how language constructs identities, encodes value systems, and manages relations of solidarity and power in social interaction.

This publication is created within the Erasmus+ Jean Monnet Module Project EUROPEACE ("Peace and Solution Journalism for European Integration of Ukraine during War and Post-war Times") funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

REFERENCES

1. Iedema, R., Feez, S., & White, P.R.R. (1994). Media literacy, Disadvantaged Schools Program Sydney: NSWDepartment of School Education, 345 p.
2. Halliday, M.A.K. (1994). An introduction to functional grammar. Oxford,UK:OxfordUniversity Press, 808 p.
3. Martin, J. R., &White, P. R. R. (2005). The language of evaluation: Appraisal in English. London, UK: Palgrave Macmillan, 278 p.
4. Thomson, E. A.,&White, P. R. R. (Eds.). (2008). Communicating conflict:Multilingual case studies of the news media. London, UK: Continuum, 417 p.

Дата першого надходження статті до видання: 18.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК [159.937.51-026.613.1:821.112.2-343]:81’37
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-27

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

СЕМАНТИКА КОЛОРОНІМУ *ЧЕРВОНИЙ* У КАЗКАХ ФРІДИ ШАНЦ

Романова Н. В.
докторка філологічних наук, доцентка,
професорка кафедри німецької та романської філології
Херсонський державний університет
вул. Шевченка, 57, Івано-Франківськ, Україна
orcid.org/0000-0002-7444-3811
NRomanova@ksu.ks.ua

Ключові слова: *Фріда Шанц, утямок “rot”, «доньчині» казки, семантика, червоний колір, відтінки червоного кольору, колоронім.*

Статтю присвячено пам’яті популярної німецької письменниці та перекладачки першої половини минулого сторіччя Фріді Шанц. У її творчому доробку понад 60 творів для дітей та юнацтва. Особливу увагу акцентовано на семантиці колороніму червоний. З’ясовано, що червоний колір займає проміжний щабель між білим і синім. У казках Фріди Шанц червоний колір набуває певного ідейно-естетичного значення, вказує опосередковано на протистояння бідних і заможних, нового й старого, земного й позаземного, а також маркує боротьбу за честь і свободу німецького народу, енергію життя, кохання, творчість тощо. Бере участь у творенні образів земної поверхні, сили й краси тваринного світу, жіночої вроди, стадій формування дитячих і юнацьких почуттів (закоханість, обожнення, звикання, служіння, щастя, любов). Виокремлено десять відтінків червоного кольору: 1) полум’яний feurig, feuerfarben, heiß, 2) пурпурний purpurrot, purpurn, Purpurseide, 3) рожевий rosa, rosig, 4) ніжно рожевий zarte rosa, 5) блідо-рожевий Die sonst Rosige war bleich, 6) рудий Rotlocke, 7) мідний (золотисто-червоний) Goldrote, 8) червонуватий rötlich, 9) багряний blutrot, 10) рубіновий Rubinschrift. Полум’яний відтінок попереджає сиріт про прихований у землі скарб, номінує волосся гордої шляхетної жінки, передає нове почуття – земну радість; пурпурний інформує про стиглість і термічну обробку плодів шипшини, кров дичини, соціальний статус; рожевий налаштовує на матеріальну стійкість мінералів у часо-просторі, здоров’я сільських напівсиріт або склад скломаси; ніжно рожевий і блідо-рожевий вказують на зміну емоційного стану переляканих сиріт; рудий ідентифікує дівчинку позаземного походження, кохану та її функції; мідний увиразнює сяйво кучерявого волосся на тлі вузької синьої стрічки і водночас фізичну силу на тлі астенічної дитячої статури; червонуватий характеризує архаїчність мінералів; багряний маніфестує фізичний прояв емоційного стану землероба; рубіновий фіксує список земних імен дітей. Підтверджено ідею узуальності семантики колороніму червоний, простежено семантичний розвиток елемента.

SEMANTICS OF THE COLORONYM *RED* IN THE FAIRY TALES OF FRIDA SCHANZ

Romanova N. V.
Doctor of Philology, Associate Professor,
Professor at the Department of German and Romance Philology
Kherson State University
Shevchenko str., 57, Ivano-Frankivsk, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7444-3811
NRomanova@ksu.ks.ua

Key words: *Frida Schanz, the meaning of "rot", "daughter's" fairy tales, semantics, red color, shades of red, coloronym.*

The article is dedicated to the memory of the popular German writer and translator of the first half of the last century, Frida Schanz. Her creative output includes over 60 works for children and youth. Particular attention is paid to the semantics of the coloronym red. I found that the color red occupies an intermediate level between white and blue. In Frieda's tales red acquires a certain ideological and aesthetic significance, indirectly indicating the confrontation between the poor and the wealthy, the new and the old, the earthly and the otherworldly, and also marks the struggle for the honor and freedom of the German people, the energy of life, love, creativity, etc. Participates in the creation of images of the earth's surface, the power and beauty of the animal world, female beauty, and the stages of the formation of children's and adolescent feelings (infatuation, adoration, addiction, service, happiness, love). Ten shades of red are distinguished: 1) fiery, 2) purple, 3) pink, 4) delicate pink, 5) pale pink, 6) red Rotlocke, 7) copper (golden red), 8) reddish, 9) purple, 10) ruby. A fiery hue warns orphans about a treasure hidden in the ground, nominates the hair of a proud noble woman, conveys a new feeling – earthly joy; purple informs about the ripeness and heat treatment of rose hips, the blood of game, social status; pink tunes in to the material stability of minerals in time-space, the health of rural half-orphans, or the composition of glass; soft pink and pale pink indicate a change in the emotional state of frightened orphans; red identifies a girl of extraterrestrial origin, a lover, and her functions; copper emphasizes the radiance of curly hair against the background of a narrow blue ribbon and at the same time physical strength against the background of an asthenic child's physique; reddish characterizes the archaic nature of minerals; crimson manifests the physical manifestation of the farmer's emotional state; ruby records the list of earthly names of children. The idea of the usual semantics of the coloronym red is confirmed, the semantic development of the element is traced.

Постановка проблеми. 16 травня 2025 року прихильники творчості Фріди Шанц (Сойо) вшанували 166-й день її народження. Літературний доробок відомої німецької дитячої письменниці неоднозначний [Altner, 2008]. У своїх творах жанру казка Фріда Шанц створила новий образ дитини-сироти та напівсироти – борця за власне щастя й заможне життя. Цей образ висвітлено крізь призму «чужої, іншої» території, адаптовано до «чужого, іншого» світу [Жовта, 2014, с. 90]. При цьому дітям пропонують різні ціннісні орієнтири: від повної сім'ї через матеріальний достаток, вибір професії, дружбу, духовність до пристосовництва, лінощів, егоїзму, безвідповідальності, лукавства тощо.

Ми не прагнемо тут розглянути ті чи ті пріоритети дитини, а намагаємось окреслити семантику колороніму *червоний*. Колоронім виозначуємо як слово або словосполучення, що позначає колір. **Завдання** поставленої мети – уточнити втямок "rot" у сучасній німецькій мові [тут і далі терміни – Л. Пшеничної, В. Моргунюка, 2000]; укласти експериментальну картотеку; класифікувати колоронім *червоний* за семантичним принципом; з'ясувати потенційні шляхи творення відтінків червоного кольору.

Об'єкт дослідження – колоронім *червоний*, **предмет** наукового осмислення – семантика колороніма *червоний*.

Виклад основного матеріалу. Червоний колір – один із базових (первинних), найбільш

яскравих і неспокійних «у кольоровій гаммі» [Андрушко, Ясінський, 2014, с. 214]. Його обирають активні, оптимістичні, емоційні й безстрашні люди, до яких належала і Фріда Шанц.

Згідно з експериментальною картотекою (235 колоронімів), частота вживання червоного кольору і його відтінків становить 31 випадок або 13,2 %. Червоний колір посідає другий щабель після білого. Очевидно, ці кольори є реліктами фарб національного прапора Німецької імперії, символіка яких тотожна національній єдності, буржуазній свободі та ганзейським містам [Історія прапора Німеччини, 2025].

Специфіка німецького втямку "rot". Сучасне **rot** тлумачать з двох позицій: автохтонної і алохтонної. Автохтонний підхід передбачає узагальнене й синкретичне виозначення втямку, адресоване насамперед носіям німецької мови як рідної, всім фахівцям, що працюють із текстами, а також тим, хто прагне чітко й зрозуміло висловлюватись. Сюди додають і вчителів, котрі навчають німецькій мові як іноземній [Wahrig, 2012, с. 8]. Наприклад: **rot** – прикметник із тернарним значенням, що позначає: 1) колір крові, вогню; 2) стиль спілкування; 3) правопис [Wahrig, 2012, с. 781].

Бачимо, що червоний колір визначають через природний відтінок кольору і «анонімний» відтінок фарби. Природний відтінок зумовлений кольором еритроцитів, «анонімний» – пігментами. Дозволимо собі нагадати, що кров є біологічною субстанцією, вогонь хімічним процесом горіння. Склад крові й вогню дуальний: плазма та клітини (кров), гази та плазма (вогонь). Плазма крові має жовтовувато-солом'яний колір, клітин – червоний (еритроцити) та безбарвний (лейкоцити, тромбоцити), відповідно [Мисюра, 2025]. Колір плазми вогню залежить від температури, якості палива, кількості кисню в повітрі. Йдеться про пропорційність: що гарячіше полум'я, то світліший колір вогню (синій, білий), що менш гаряче полум'я, то червоніший вогонь. Якщо якість палива висока, то вогонь забарвлений у синій або білий колір, якщо низька, то жовтий або оранжевий. Що більше кисню в повітрі, то менше сажі під час згорання і вогонь світліший (блакитний), що менше кисню, то більше сажі і вогонь темніший (червоний) [Процес горіння, 2025]. Отже, відбувається підміна втямків біологічних (кров) хімічними (вогонь).

Алохтонний підхід конкретизує й розчленовує втямок "rot", адаптуючи до мовленнєвої компетенції іноземців, що вивчають німецьку мову, зокрема читання, письма, аудіювання, говоріння [Götz, 2019, с. 6]. Наприклад: **rot** – прикметник із варіантами ступенів порівняння, позначає 1) колір крові і стиглих томатів; 2) темну частину тіла людини з високим вмістом крові (щоки, голова, очі) під час сильного збудження; 3) палітру пігментації волосся: від темно жовтого до світло червоного; 4) стиль мовлення; 5) сталі вирази *rot sein/werden* зі значенням «почервоніти»/«червоніти», слугує твірною основою для прикметникових дериватів ***rot**-äugig, **rot**-bakkig, **rot**-wangig, **rot**-haarig* [Götz, 2019, с. 912]. При цьому іноземцям *rot* пояснюють «простою мовою» через приклади, численні ілюстрації, що допомагають «зрозуміти значення слів» та варіанти їхніх культурних особливостей [Hecht, Schmollinger, 2004, с. v]. Наприклад: **rot** вимовляють з горловим приголосним *r*, довгим голосним *o*, придиховим *t*, відносять до лексико-граматичного класу «прикметник». Лексему вживають у базовому значенні «колір крові», з нею утворюють сполучення а) іменниково-дієслівні *rote Wangen haben*, б) прийменниково-іменниково-дієслівні *vor Aufregung einen roten Kopf bekommen*, в) дієслівні *rot werden* зі значенням «червоніти» (в неприємній ситуації) та складні слова *Rotwein* [Hecht, Schmollinger, 2004, с. 316].

Короткий екскурс у термінологію **rot** свідчить про досить складну природу втямку, що визрівала в надрах біологічного, хімічного, психологічного, соціологічного, культурного та історичного знання. Все це створює труднощі для визначення семантики червоного кольору, тому важливим фактом є врахування контексту. Доведено, що німецькомовні фразеологічні одиниці з колоронімом *rot* позначають почуття людини. Виокремлено два семантичні підкласи почуттів: невизначені (*закоханість* чи *пристрасть*) та негативні (*гнів, сором, сором'язливість*) [Маркова, 2016, с. 62–63]. Тут червоний колір постає в річищі психологічних та наочно-образних знань [Пасічник, 2021, с. 45]. Цікаво, що в німецьких художніх творах **rot** асоціюють з національним й індивідуальним самовираженням автора, його справжніми настроями, інтелектуальним потенціалом, ставленням до навколишнього світу, оцінкою об'єктів, епохою тощо [Братиця, 2022]. У цьому контексті червоний колір синкретичний, тобто поєднує в собі психологічні, соціологічні, культурні, історичні знання. Отже, для успішного діалогу між читачем і автором потрібні фонові знання. Останні допомагають зрозуміти не лише основну думку художнього твору чи задум автора, але й формувати внутрішній світ адресата [Григор'єва, 2025, с. 1150].

«Доньчині» казки. Безпосереднє звернення до емпіричного матеріалу виявило дві групи «нових німецьких казок»: 1) казки, написані Фрідою Шанц або «доньчині» казки і 2) казки, написані Паоліною Шанц або «материнські» казки [Schanz 1916/2025].

Реєстр «доньчиних» казок містить 12 позицій: “Der flammende Baum”, “Das Bild der Mutter”, “Das Wasser der Kraft”, “Rotlocke”, “Von der kleinen Meerjungfer, die falsch sang”, “Rehaug”, “Elfentanz”, “Der Glasbläser von Murano”, “Die Einzelmännchen”, “Die Frau mit der Amethystenkette”, “Wie das Mädchen vom Rattenfänger weitergeht”, “Die Glückserbse”, «материнських» – 5: “Annele”, “Die Zahlen und die Nullen”, “Rose und Schmetterling”, “Jungfer Blütenstaub”, “Tongeister”, усього – 17.

Порядок розташування казок асиметричний: три «доньчині», одна «материнська», дві «материнські», одна «доньчина» та симетричний: дві «доньчині», дві «материнські».

Назва збірки “Der flammende Baum” пов’язана з духовними цінностями, священним началом, тотожним Різдвяній крихітній ялинці в дикій природі. Сяяння ялинки неземне, а космічне. Воно не сліпить, зачаровує і водночас лякає заблудлих у темному лісі дітей-сиріт. Ба більше, проникає в їхні затемнені душі, бентежить, наповнює божественним світлом, очищає негативні думки і робить щасливими. Щастя супроводжує сиріт упродовж життя, змінюючи їхні пріоритети та долю [Schanz, 1916/2025].

Колоронім як власна назва. Стосовно колоронімів як назв казок, то вони рідкісне явище. Трапляється назва «доньчиної» казки «Rotlocke» (букв. Рудий кучерик), де зроблено акцент на відтінку червоного кольору (Rot-) – рудий та типу волосся – кучерявий (-locke). Відповідники українською мовою *Рудокучеряшка, Золотоволоска, Вогник, Сонечко* тощо. Оцінювачем кольору і типу волосся є ув’язнений молодий бунтівник, борець за честь і добробут своєї батьківщини і водночас лідер заколоту. Геолокацію ув’язнення не визначено *irgendwo im Norden oder im Süden*, що може свідчити як про вік, так і соціальний статус, категорію злочинця чи тяжкість злочину. Камера для утримання бунтівника без вікон, з трьома масивними залізними дверима, колишня зала пишного гарного палацу. Темрява камери знижує яскравість будь-якого кольору, робить його глибшим і більш насиченим, тепле світло (аура Рудоволоски), навпаки, додає яскравості та виразності.

Рудокучеряшка – маленька тендітна дівчинка «неземного» походження, що грається дев’ятьма полінами біля замурованого холодного тюремного каміну. Число 9 символізує завершення циклу, досягнення, повноту буття, мудрість, духовне пробудження, гуманізм, любов, прагнення до вищих ідеалів [Кузьмицька, 2024], поліно – джерело тепла, життєву енергію, цикл життя [Сивачук, 2017, с. 272], замурований камін – припинення обміну енергіями, незмінність, фізичну силу, вічність, межу між світлом і темрявою, земним і небесним світами [Кондратюк, 2024]. Простежуємо адаптацію людського зору до темряви та вогневих ситуацій в умовах темряви. Вододіл між темрявою і світлом, між чорним і червоним слід шукати в духовній площині, яка продукує почуття прекрасного. Останнє проявляється у досконалості природи, зокрема в Сонці, з яким ототожнюють вроду Рудокучеряшки. Сюди додають і розум, і емпатію, і таланти, і випромінювання аури, і особисту дистанцію, і запис «скажених думок», які не дають ні спати, ні їсти в’язневі.

З роками Рудокучеряшка розцвітає, стає вродливою дівчиною, вражає в’язня і той закохується до безтями. Кохання взаємне, але дівчина не створена для світського шлюбу. Вона – королева і водночас сестра Вогню, сестра Бурі, Муза. Отже, червоний колір – жива тернарна істота, що поєднує в собі природні, біологічні й психічні енергії, а також фундаментальні процеси – очищення, руйнування і творення.

Звільнивши коханого з в’язниці, Рудокучеряшка спалює тюрму, просить чоловіка не сумувати, обіцяє подарувати свою любов земній дівчині. При цьому прохання й обіцянка постають у формі сольного а капела. Звідси випливає, що власна назва *Rotlocke* охоплює спочатку природний колір кучерявого волосся дівчинки, потім емоційний стан в’язня, його почуття, «скажені думки», зрештою, «неземне» кохання дівчини, стихії (вогонь, повітря), їхню спорідненість, озвучення «скажених думок» бунтівником, пісенну історію «неземного» кохання. Таке розуміння смислового наповнення *Рудокучеряшки* нівелює різницю між біологічним і хімічним, між біологічним і соціальним, між біологічним і психологічним, між біологічним і історичним, між біологічним і культурним. Це ж саме можна сказати й про колоронім *червоний*, який Фріда Шанц вживає в прямому й переносному значеннях.

Текстові значення колороніма *червоний*. Спостереження над експериментальною картотекою підтверджують узуальний статус колороніма *червоний*, а саме: функціонування у прямому й переносному значенні. Пряме значення колороніма *червоний* пов’язане з 1) поверхнею а) природною (земна кора) *Der **feurige** Glanz verlosch bis auf einen freundlich nachzitternden Schein* (Der flammende Baum), б) штучною (глазур) *Und süße, lockere Heißwecken mit **purpurrotem** Hagebuttenguß gab es am nächsten Tag* (Das Bild der Mutter), 2) здоров’ям сільських дітей *Die Kinder standen erschrocken, tiefernst, totenblaß, obgleich sie eigentlich schon wieder **zarte rosa** Backen bekommen hatten im Laufe der Jahre* (Das Bild der Mutter), 3) власним ім’ям (жінка) *Rotlocke*, 4) кров’ю дичини *brechendes Auge und **purpurn** verebbendes Lebensblut hochgeweiheten Edelwilds*

(Rehaug), 5) свійськими тваринами (кінь) *Wie Sturmkönigs edelherrliche Sippe stoben sie auf ihren starken,* ***roten*** *Pferden unter den krachenden Aesten der Eichen hin <…>* (Rehaug), 6) частиною а) тіла жінки (волосся) *Wie Flammen schlug der stolzen Frau das* ***feuerfarbene*** *Haar aus der weißen Stirn den Rücken herunter* (Rehaug), б) тіла чоловіка (губи) *Wer der braune Jüngling mit dem kecken Lachen auf den* ***roten*** *Lippen war <…>* (Der Glasbläser von Murano), в) споруди (брама) *Diese hatte ja ein* ***rotes*** *Backsteintor mit tausendfachem Zierat* (Wie das Märchen vom Rattenfänger weitergeht), (міст) *Und so flog sie über die Brücke durch das neue* ***rote*** *Ziegeltor <…>* (Wie das Märchen vom Rattenfänger weitergeht), г) побуту (одяг) *Die Grafentochter sei in demselben* ***purpurnen*** *Linnengewand <…> zu erblicken* (Rehaug), ґ) освоєного й окультуреного простору (центр горохового поля) *Eine Stange mit* ***rotem****, flatterndem Tuch an der Spitze bezeichnete die genaue Mitte des Feldes* (Die Glückserbse), 7) штучними виробами а) тканина *<…> alle gleich kostbar geschmückt, mit Hermelin und* ***Purpurseide*** *<…>* (Rehaug), б) скляна фігурка дівчини *Aus milchig weißem,* ***rosig,*** *bläulich und goldig durchhauchten, Glas das zierlichste, weiblichste Geschöpf!* (Der Glasbläser von Murano), в) оздоблювальний матеріал *in den großen Sälen mit den seidenen* ***Purpurtapeten***, г) гідротехнічна споруда ***rötliches*** *Marmorbecken* (Die Frau mit der Amethystenkette), 8) графічною формою мови *Mit liebendem Blick verweilte er dann auf dem Namen, den jede von ihnen in* ***Rubinschrift*** *auf dem Deckel trug* (Wie das Märchen vom Rattenfänger weitergeht), 9) емоційним станом (чоловіка) *Er beugte sich mit* ***blutrotem*** *Gesicht über die Oeffnung; die Glückserbse, meinte er in seiner Aufregung* (Die Glückserbse), переносне – 1) емоційним станом (феї) *Ihr Herz klopfte. Ihr Gesichtchen war* ***heiß****. Sie war erregt, wie noch nie ein Meerwesen* (Von der kleinen Meerjungfer, die falsch sang), 2) смертю *Die sonst* ***Rosige*** *war bleich <…>* (Der Glasbläser von Murano).

У наведених прикладах прямі значення мають різні конотації, наприклад: позитивну *feurig, purpurrot, zarte rosa Backen, rot, Purpurseide, rosig, mit blutrotem Gesicht*, нейтральну *Rotlocke*, *feuerfarbene Haar, mit rotem Tuch, mit den Purpurtapeten, in Rubinschrift* негативну *auf den roten Lippen*; переносні обмежено двома різновидами конотацій: невизначеною *war heiß* та негативною *Rosige*. Невизначеність конотації *war heiß* зумовлена ознакою *heiß*, що корелюється відчуттям підвищення температури тіла. Помітити підвищення температури тіла можна через червоний колір або його відтінки. На передній план виступає уявлення про червоний колір або образ червоного загалом [Пасічник, 2021, с. 44].

Відтінки червоного кольору «доньчиних» казок. Червоний колір класифікуємо на 10 відтінків 1) полум'яний *feurig*, *feuerfarben*, *heiß*, 2) пурпурний *purpurrot*, *purpurn*, *Purpurseide*, 3) рожевий *rosa*, *rosig*, 4) ніжно рожевий *zarte rosa*, 5) блідо-рожевий *Die sonst Rosige war bleich*, 6) рудий *Rotlocke*, 7) мідний (золотисто-червоний) *Goldrote*, 8) червонуватий *rötlich*, 9) багряний *blutrot*, 10) рубіновий *Rubinschrift*. Відтінки 1, 2, 8–10 синонімічні червоному кольору [Гримашевич, Мельник, 2004, с. 154], 3–5 – рожевому, 6, 7 – червоно-жовтому. Вживання синонімів не лише убезпечує від одноманітності викладення подій чи повтору червоного кольору, а й підсилює, уточнює, конкретизує останній [Козловська, 2015, с. 108].

Розглядувані відтінки створено різними шляхами, наприклад: пропорційним поєднанням або змішуванням червоного і жовтого, червоного і білого, червоного і синього, червоного і блакитного (1), червоного і синього (2), червоного і білого (3), чорного, коричневого, жовтого і червоного (6), золотого і червоного, золотого і мідного (7), жовтого і пурпурного (8), червоного і синього (9), червоного і жовтого (10), непропорційним поєднанням або змішуванням червоного і білого (4, 5), червоного і жовтого, червоного і оранжевого (11). Класифікація цих шляхів і пропорцій умовна, корелює з утямком насиченості: що вище насиченість, то яскравіше колір, що нижче насиченість, то тьмяніше колір.

Висновки і перспективи подальших розробок. Розгляд проблеми семантики колороніму *червоний* у казках Фріди Шанц дає змогу зробити деякі висновки:

1) втямок якості навколишнього світу виражають прикметниками *blutrot*, *purpurrot*, *rosa*, *rosig*, *rot*, *rötlich*, іменниками *Goldrote*, *Rubinschrift*, словосполученнями *zarte rosa*, *war bleich*, власним іменем *Rotlocke*, реченням *Die sonst Rosige war bleich*, метафорами *feurig*, *feuerfarben*, *heiß*;

2) червоний колір – це не один відтінок, а ціла гама, реалізована чотирма різновидами: яскравий (*feurig*, *feuerfarben, Goldrote*, *heiß*), світлий (*Die sonst Rosige war bleich*, *zarte rosa*), темний (*blutrot*, *purpurrot*), невизначений (*rosa*, *rosig*, *rötlich*, *Rotlocke*);

3) відтінки *полум'яний, пурпурний, червонуватий, багряний, рубіновий* синонімічні червоному кольору, *рожевий, ніжно рожевий, блідо-рожевий* – рожевому, *рудий* і *мідний* – червоно-жовтому;

4) формування відтінків червоного кольору – пропорційне або непропорційне поєднання або змішування базових кольорів;

5) пропорційне поєднання базових кольорів об'єктивоване непохідними елементами *heiß*,

rosa, дериватами *feurig*, *rosig*, *rötlich*, композитами *blutrot*, *feuerfarben*, *purpurrot*, *Rotlocke*, *Goldrote*, непропорційне – словосполученням *zarte rosa*, реченням *Die sonst Rosige war bleich*, композитом *Rubinschrift*;

6) прямі значення червоного кольору більш розмаїті, ніж перенесені;

7) семантичні підкласи інформують про природну й штучну, біологічну й соціальну, культурну й психологічну, когнітивну й стилістичну мотивації;

8) смислове наповнення колороніму *червоний* невід'ємне від емоційної оцінки.

Перспективою подальших розробок є окреслення семантики інших колоронімів, наприклад, чорний, жовтий, зелений, коричневий тощо, зіставний аналіз семантики колоронімів сучасних німецьких і українських літературних казок, відтворення семантики німецьких колоронімів українською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрушко Л.М., Ясінський В.П. Вплив червоного кольору на психосоматику людини. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*. 2014. Вип. 1. С. 212–223.
2. Братиця Г.Г. «Червона» війна В. Борхерта. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 23. Т. 1. С. 88–93.
3. Григор'єва Т.Ю. Фонові знання у формуванні глибокого лінгвістичного світогляду майбутніх учителів англійської мови. *Вісник науки та освіти. Серія філологія, культура і мистецтво, педагогіка, історія та археологія, соціологія*. 2025. № 8(38). С. 1146–1157.
4. Гримашевич Г., Мельник Н. Семантика кольорів у творчості Валерія Шевчука. *Волинь-Житомирщина*. 2004. Вип. 12. С. 147–156.
5. Жовта Н.М. Походження мовних особливостей української чарівної казки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство).* 2014. Вип. 6. С. 83–93.
6. Історія прапора Німеччини. *Дім*. URL: http://uk.worldflagmaker.com/news/history-of-germany-flag/ (дата звернення: 21.11.2025).
7. Козловська Л. Синонімічність як ознака наукової мови Івана Франка. *Культура слова*. 2015. № 83. С. 106–112.
8. Кондратюк А. Значення каміна в сучасному житті. *Живий журнал*. 2024. URL: https://zhzh.info/publ/73-1-0-26317 (дата звернення: 21.11.2025).
9. Крепель В.І. Кольоративи в німецькому політичному дискурсі. URL: http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/1816/Крепель_стаття_кольоративи-в-політичному-дискурсі-Німечини.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 21.11.2025).
10. Кузьмицька А.-К. Що означає 9 в езотериці та нумерології? *Merkury*. 2024. URL: https://merkury.com.ua/shho-oznachaye-9-v-ezoteryczi-ta-numerologiyi/ (дата звернення: 21.11.2025).
11. Маркова Д.С. Колороніми у фразеологізмах на позначення почуттів в українській та німецькій мовах. *Магістеріум*. *Мовознавчі студії.* 2016. Вип. 62. С. 61–64.
12. Мисюра С.В. Кров людини. *ДІЛА*. URL: https://dila.ua/blog/krov.html (дата звернення: 21.11.2025).
13. Пасічник І. Види понять у «німецькій логіці» Крістіана Вольфа. *Humanitarian Vision.* 2021. Vol. 7, No. 2. С. 41–46.
14. Процес горіння. *Енергетика: історія, сучасність і майбутнє*. URL: http://energetika.in.ua/ua/books/book-1/part-2/part-6/6-1 (дата звернення: 21.11.2025).
15. Пшенична Л., Моргунюк В. Визначення чи означення (який має бути український відповідник термінові дефініція). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2000. № 402. С. 45–46.
16. Сивачук Н. Семантика образів української народної чарівної казки. *Філологічний часопис*. 2017. Вип. 2(10). С. 266–278.
17. Altner M. Frida Schanz. *Sächsische Biographie*. 2008. URL: https://saebi.isgv.de/biografie/Frida_Schanz_(1859-1944) (дата звернення: 21.11.2025).
18. Götz D. Deutsch als Fremdsprache. Stuttgart: Langenscheidt, 2019. 1343 S.
19. Hecht D., Schmollinger A. Basiswörterbuch Deutsch als Fremdsprache. Київ: Методика, 2004. 496 с.
20. Schanz F. Der flammende Baum. Neue deutsche Märchen. Berlin; Wien: Ullstein & Co Verlag. 1916/2025. URL: https://www.projekt-gutenberg.org/schanz/flammend/titlepage.html (дата звернення: 21.11.2025).
21. Wahrig. Wörterbuch der deutschen Sprache. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2012. 1152 S.

REFERENCES

1. Andrushko, L. & Yasinsky, V. (2014). The influence of the color red on human psychosomatics. In: *Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Psychological Series*. Iss. 1, pp. 212–223.

2. Bratytsia, G. (2022). V. Borchert's «Red» War. In: *Transcarpathian Philological Studies*. Iss. 23. Vol. 1, pp. 88–93.
3. Hrygorieva, T. (2025). Background knowledge in the formation of a deep linguistic worldview of future English teachers. In: *Bulletin of Science and Education. Series Philology, Culture and Art, Pedagogy, History and Archaeology, Sociology*. No. 8(38), pp. 1146–1157.
4. Hrymashevych, G. & Melnyk, N. (2004). The semantics of colors in the work of Valery Shevchuk. In: *Volyn-Zhytomyr region*. Iss. 12, pp. 147–156.
5. Zhovta, N. (2014). The Origin of the Linguistic Peculiarities of the Ukrainian Fairy Tale. In: *Scientific Journal of the National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov. Series 8. Philological Sciences (Linguistics and Literary Studies)*. Iss. 6, pp. 83–93.
6. History of the German flag (2025). *Home*. URL: http://uk.worldflagmaker.com/news/history-of-germany-flag/ (access date November 21, 2025).
7. Kozlovska, L. (2015). Synonymy as a feature of Ivan Franko's scientific language. In: *Culture of the Word*. No. 83, pp. 106–112.
8. Kondratyuk, A. (2024). The importance of the fireplace in modern life. *Living magazine*. URL: https://zhzh.info/publ/73-1-0-26317 (access data November 21, 2025).
9. Krepel, V. (2025). Coloratives in German political discourse. URL: http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/1816/Крепель_стаття_кольоративи-в-політичному-дискурсі-Німечини.pdf?sequence=1&isAllowed=y (access data November 21, 2025).
10. Kuzmytska, A.-K. (2024). What does 9 mean in esotericism and numerology? *Merkury*. URL: https://merkury.com.ua/shho-oznachaye-9-v-ezoteryczi-ta-numerologiyi/ (access data November 21, 2025).
11. Markova, D. (2016). Coloronyms in phraseological units denoting feelings in the Ukrainian and German languages. In: *Magisterium. Linguistic Studies*. Iss. 62, pp. 61–64.
12. Misyura, S. (2025). Human Blood. *DILA*. URL: https://dila.ua/blog/krov.html (access data November 21, 2025).
13. Pasichnyk, I. (2021). Types of concepts in Christian Wolf's «German logic». In: *Humanitarian Vision.* Vol. 7, No. 2, pp. 41–46.
14. The combustion process (2025). In: *Energy: history, present and future*. URL: http://energetika.in.ua/ua/books/book-1/part-2/part-6/6-1 (access data November 21, 2025).
15. Pshenychna, L., Morhunyuk, V. (2000). Definition or definition (what should be the Ukrainian equivalent of the term definition). In: *Bulletin of the National University «Lviv Polytechnic». Series «Problems of Ukrainian Terminology»*. No. 402, pp. 45–46.
16. Syvachuk, N. (2017). Semantics of Images in Ukrainian Folk Fairy Tales. In: *Philological Journal*. Iss. 2(10), pp. 266–278.
17. Altner, M. (2008). Frida Schanz. *Sächsische Biographie*. URL: https://saebi.isgv.de/biografie/Frida_Schanz_(1859-1944) (access date November 21, 2025).
18. Götz, D. (2019). Deutsch als Fremdsprache. Stuttgart: Langenscheidt. 1343 p.
19. Hecht, D. & Schmollinger, A. (2004). Basiswörterbuch Deutsch als Fremdsprache. Kyiv: Metodyka, 496 p.
20. Schanz, F. (1916/2025). Der flammende Baum. Neue deutsche Märchen. Berlin; Wien: Ullstein & Co Verlag. URL: https://www.projekt-gutenberg.org/schanz/flammend/titlepage.html (access date November 21, 2025).
21. Wahrig. (2012). Wörterbuch der deutschen Sprache. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1152 p.

Дата першого надходження статті до видання: 22.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

UDC 821.161
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-28

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

PSYCHOLOGY OF ENGLISH AND PIDGIN SPEAKERS IN NIGERIA: CULTURAL REVALUATION

Samuel U. U.
University of KwaZulu-Natal,
School of Applied Human Sciences,
Howard College Campus, Durban, Republic of South Africa
Samum08000@gmail.com

Matshepo C. M.
University of KwaZulu-Natal,
School of Applied Human Sciences,
Howard College Campus, Durban, Republic of South Africa

Key words: *linguistic discrimination, Pidgin, Standard English, cultural capital, code-switch, cultural resource.*

The paper examines the cultural perceptions of the Standard English language versus non-standard varieties, such as pidgin in Nigeria. It discusses the ways in which linguistic discrimination affects the psychological well-being and social identity of Nigerian Pidgin speakers. The research is based on a qualitative approach. Data was generated from news, observation, the International Corpus of English (ICE), and interviews. The study's results reveal that linguistic discrimination against pidgin speakers occurs because Pidgin carries a cultural stigma and is associated with the lower class and illiteracy. Standard English, inherited from British colonial masters, is perceived as a mark of education, class, and social mobility. Also, due to pressure to speak Standard English, Nigerians who speak English enroll in extra classes to refine their British accent. The tension between English and pidgin language highlights the cultural politics of language, how language and culture interact to shape communication and identity. This duality creates psychological and social pressures on speakers, influencing their self-esteem and the negotiation of their identity. Despite this contention, many Nigerians code-switch and combine Pidgin, other indigenous Nigerian languages, and English, creating a hybrid cultural resource. The paper suggests that instead of outlawing or penalizing its use, teachers should implement translanguaging strategies that incorporate Pidgin with English and native tongues, boosting pupils' self-esteem and literacy

ПСИХОЛОГІЯ НОСІЇВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ПІДЖИНА В НІГЕРІЇ: КУЛЬТУРНА ПЕРЕОЦІНКА

Самуель У. У.
Університет Квазулу-Натал,
Школа прикладних гуманітарних наук,
Кампус Говард-коледжу, Дурбан, Південно-Африканська Республіка
Samum08000@gmail.com

Матшепо К. М.
Університет Квазулу-Натал,
Школа прикладних гуманітарних наук,
Кампус Говард-коледжу, Дурбан, Південно-Африканська Республіка

Ключові слова: *лінгвістична дискримінація, піджин, стандартна англійська, культурний капітал, перемикання кодів, культурний ресурс.*

У статті досліджується культурне сприйняття стандартної англійської мови порівняно з нестандартними різновидами, такими як піджин, у Нігерії. У ній обговорюється, як лінгвістична дискримінація впливає на психологічне благополуччя та соціальну ідентичність носіїв нігерійської піджин-мови. Дослідження базується на якісному підході. Дані були отримані з новин, спостережень, Міжнародного корпусу англійської мови (ICE) та інтерв'ю. Результати дослідження демонструють, що лінгвістична дискримінація щодо носіїв піджин-мови відбувається тому, що піджин несе культурну стигму та асоціюється з нижчим класом та неписьменністю. Стандартна англійська мова, успадкована від британських колоніальних господарів, сприймається як ознака освіти, класу та соціальної мобільності. Також через тиск, пов'язаний з необхідністю спілкуватися стандартною англійською, нігерійці, які розмовляють англійською, записуються на додаткові заняття, щоб удосконалити свій британський акцент. Напруженість між англійською мовою та мовою піджин підкреслює культурну політику мови, те, як мова та культура взаємодіють, формуючи комунікацію та ідентичність. Ця подвійність створює психологічний та соціальний тиск на носіїв мови, впливаючи на їхню самооцінку та усвідомлення своєї ідентичності. Незважаючи на це твердження, багато нігерійців перемикають коди та поєднують піджин, інші корінні нігерійські мови та англійську, створюючи гібридний культурний ресурс. У статті пропонується, щоб замість того, щоб забороняти чи карати його використання, вчителі впроваджували трансмовні стратегії, які поєднують піджин з англійською та рідними мовами, підвищуючи таким чином самооцінку та грамотність учнів.

Introduction. Language is a crucial aspect of an individual's identity and a primary means of communication [Drożdżowicz & Peled, 2024]. The English language and Nigerian Pidgin English (NPE) are simultaneously used in Nigeria. The English language and Nigerian Pidgin English (NPE) are undergoing cultural reevaluation in Nigeria, reflecting shifting perspectives on language, identity, and power. Cultural revaluation is the process where customs, symbols and variants previously devalued or stigmatized are reexamined and given new status, legitimacy, or acceptance in society [Bourdieu, 1991].

Within the sociolinguistics field, cultural revaluation refers to changes in the perceived value of a language or dialect, often associated with identity, media representation, or shifting cultural perspectives [BBC News, 2017]. Pidgin's increasing cultural and communicative capital in media, music, and daily interaction is highlighted by this revaluation, which defies previous ideologies that stigmatized it as "low" or "non-standard" [BBC News, 2017]. Nigerian Pidgin English, also referred to as "Broken English,", "Naijia" or "Broken," is an English-based Creole language and the mixture a dialect of English and other indigenous Nigerian languages spoken as a type of lingua franca throughout Nigeria [Faraclas, 2021; Adelani et al; Nwoda, 2023]. It is spoken as a lingua franca throughout Nigeria, with an estimated 3 to 5 million individuals speaking Nigerian Pidgin

English as their first language, while 75 million speak it as a second language [Faraclas, 2021]. Indeed, Faraclas (2021) estimates that there are more than 110 million Nigerian Pidgin speakers, confirming its remarkable prevalence. In contrast to English and the other three widely spoken languages in Nigeria, pidgin is marginalized and not acknowledged by the state because of the perception among the upper class in Nigeria that Nigerian pidgin is primarily regarded as a contact language without any obvious ethnic or regional connotations [Oyebola, 2020; Haruyama, 2021; Nwoda, 2023].

Pidgin was first utilized by Europeans, such as the Portuguese, as a means of interaction during the 17th-century Atlantic slave trade [Nwoda, 2023; Lin et al, 2023]. European interaction with West African languages gave rise to Nigerian Pidgin and rapidly evolved from the language of contact and trade to a language to be reckoned with [Faraclas, 2021; Oyebola, 2023]. It is estimated that more than half of the Nigerian population speak NPE [Faraclas, 2021]. Pidgin is also popular than the three major languages in Nigeria and spoken by more than half of the Nigerian population [Agbo, 2020*;* Mensah, Ukaegbu & Nyong*,* 2021]. As such, pidgins serve as a de facto franca, bridging socioeconomic classes, cultures, and educational levels. Compared to Standard English, Pidgin has a larger audience [Onyejelem, 2020; Inyabri & Mensah, 2021].

However, there is tension between Nigerian Pidgin and Standard English, which reflects broader cultural values and social hierarchies, highlighting the complex dynamics of language, identity and power in Nigerian society. Additionally, the way people communicate and the social judgments tied to language impact their psychological well-being. This alludes to Pidgin associated with informality and low social class, whereas "standard" English is often linked to education and modernity. The English language, a legacy of colonial rule, is the official language and the primary mode of instruction in schools and daily interactions

Nigeria is a multicultural country with diverse ethnic groups reflected in more than 525 languages and 371 ethnic groups [Udoh et al., 2021; Akindele, Olatundun, & Akano, 2022; Alshehri, 2023]. Although more people use English than ever before on a global scale, including in Nigeria, it is widely used in government, industry, and education as a lingua franca [Christine, 2021]. English language variations exist in Nigeria, and Nigerians speak English differently because English is a second language for many Nigerians, who also speak multiple languages, which influences their proficiency in the language. Because of the diverse languages spoken in Nigeria, multilingualism is perceived as a severe problem in Nigeria due to the fear of domination by other ethnic groups. Nonetheless, the English language is the Lingua Franca in multicultural countries due to its neutrality, peaceful coexistence, and ability to accommodate diverse languages, which facilitates successful communication between various ethnic and regional groups in Nigeria [Akindele et al., 2022; Nwoda, 2023; UNESCO, 2025]. Despite its low institutional status, Pidgin is widely used and referred to as languages of the illiterate.

Literature suggests that speakers of dominant languages tend to discriminate against speakers of less dominant languages and exhibit a tendency towards linguistic bias [Fridland, 2020; Ashtari & Krashen, 2023; Orjinmo, 2023; Drożdżowicz & Peled, 2024]. Despite the ubiquity of English, some English speakers face discrimination because of their accent and speaking 'queens' Standard English". Reports also suggest that educators in Nigeria punish and flog students to refrain from speaking Pidgin English or another Nigerian indigenous language in the classroom, suggesting linguistic discrimination [Orjinmo, 2023]. Linguistic discrimination also occurs in the classroom, where students are prevented from speaking pidgin, resulting in physical violence and punishment because it is considered inferior [Fridland, 2020; Ashtari & Krashen, 2023; Nwoda, 2023; Oyebola & Ugwuanyi, 2023; Orjinmo, 2023]. Linguistic discrimination manifests in instances where speakers and accents of non-standard languages, such as Pidgin, are devalued and considered the language of the illiterate. This also suggests that linguistic discrimination based on accent, dialect, and speech patterns is fueled by these misconceptions.

Literature Review. Bourdieu's concept of cultural capital provides a valuable lens, highlighting the reasons why pidgin speakers are marginalized and standard English speakers enjoy high social class status and associated privileges. Additionally, colonial language ideologies continue to influence the perspective on linguistic correctness in postcolonial countries [Phillipson, 1992]. Standard English is the language that is socially and institutionally dominant, while Nigerian Pidgin is still stigmatized despite being widely used, especially in official educational and governmental situations. This linguistic disparity restricts the cultural and social capital available to Pidgin speakers, perpetuates social inequalities, and causes psychological stress. Furthermore, there is a conflict between cultural identity and social expectations because linguistic regulations and cultural attitudes often reinforce the notion that Pidgin is inferior and linguistic discrimination.

Linguistic discrimination (LD) refers to the unfair treatment of people based on their first language, accent, perceived vocabulary size (i.e., whether or not the speaker uses sophisticated and varied vocabulary), modality, and syntax [Baker-Bell, 2020; Drożdżowicz

& Peled, 2024]. It is also a form of racism and is known by other names, such as glossophobia, linguicism, and language. A person may instinctively make assumptions about the education, social standing, character, or other characteristics of another person based just on differences in language use, which could result in discrimination [The Diversity Trust, 2023; Drożdżowicz & Peled, 2024]. Overt linguistic racism can take the form of intentional humiliation or humiliating, such as "ethnic-accent bullying," which happens regardless of a person's actual level of English ability [Álvarez, 2020; Christine, 2021]. This kind of prejudice can have serious psychological effects because people who experience discrimination due to their language have inferiority complexes and begin to think that they are less intelligent. Linguistic discrimination is also amplified by language prescriptivism, which holds that there is a proper way to use language.

Drożdżowicz and Peled (2024) describe linguistic discrimination as when members of linguistic community A, usually the more powerful one, consistently discriminate against members of linguistic community B, the less powerful one, when members of B fail to meet implicit linguistic expectations of community A (e.g., by speaking with an accent or using a different linguistic modality). Members of A might act in this way without being aware of their underlying prejudices against B's language and other unfavorable views about them.

Debates about Linguistic discrimination (LD) and non-standard language are also rooted in Standard Language Ideology (SLI). Standard language ideology (SLI) informs and influences attitudes towards 'non-standard' language varieties. Standardization research on standard language ideology (SLI) has also begun to challenge earlier narratives that focused on multilingual contexts, considering minority and regional language varieties and the new speakers of these varieties, as well as examining the linguistic prejudice and discrimination caused by standard language ideology (SLI) [McLelland, 2020; Ayres-Bennett, 2021].

Materials and Methods. Data was generated from news observation (patterns in discourse from radio, news, and classrooms), the International Corpus of English (ICE), and interviews. By conducting interviews, rich, qualitative data on participants' attitudes, experiences, and perceptions can be gathered. This context enhances observational and corpus data [Demirci, 2024]. By observing language speakers, researchers can record and observe how language is used and spoken, including discourse patterns, lexical choices, and framing, which provides the researcher with insights into language, communication, and journalistic practices [Shin & Carpenter, 2022]. ICE is an international research project that compiles and examines similar corpora of English dialects from all around the world. The initiative, launched in 1988 by Sidney Greenbaum at University College London, aims to facilitate the comparison of English grammar and usage across various national and regional variants. ICE provides an analysis of grammatical patterns, lexical choices, and code-switching between English and Nigerian Pidgin, made possible by the use of this corpus as a research tool, which offers genuine, empirical data on language use in formal and informal contexts [Wunder et al., 2010]. Additionally, the ICE corpora's architecture makes it easier to compare results with other English dialects, thereby improving the generalizability and dependability of the findings. Thus, using ICE-Nigeria enables a thorough, data-driven analysis of sociolinguistic phenomena and multilingual interactions in Nigeria.

Results and Discussion.

Nigerian Pidgin in Media and Public Discourse

Data from the International Corpus of English (ICE) reveals the examples of a pidgin language and its English translation suggests:

"We presido don tok am se I no gud mak we dey trow bomb fo choch bikos na we we, we de kill…"(Our President, has condemned a series of bombing attacks on churches because he believes that we are killing ourselves)" [WAZOBIA FM 95.1 News of 16th July, 2012].

'Boko Haram "mak dis pipul kom do dia noncens bomb 4 Naija Delta mak we tel dem say …militants and Boko Haram no be mates; … l-a-y-e. we go roast dem … fri dem ..dem no say militants senior dem. So mak dem relax…". (The Boko Haram sect must not attempt to set a bomb in any part of the Niger Delta region or else the militants will show their superiority over them)' [WAZOBIA Facebook Discussion Board accessed 1st August, 2012].

'*Nothing in so-called standard English is objectively more complex, superior, or better linguistically. Simply put, because it is supported by so much authority and prestige, we feel that it is more accurate'*(Interview 4).

The prevalence of Pidgin is also evidenced in the British Broadcasting Service (BBC) World Service, which introduced BBC News Pidgin, an online news source in West African Pidgin English, in 2017 in Lagos, Nigeria (Bradley, 2017). As a result, the BBC created a "standardised" version of Pidgin to cater to West African speakers. The British Broadcasting Corporation offers a Pidgin language service, and there are radio stations in Nigeria that only broadcast in Pidgin. Wazobia FM, the first Nigerian radio station to broadcast in Pidgin, drew a sizable listenership because of its news source**.**

The cultural revaluation of languages is evident when formerly stigmatized linguistic forms acquire

new social legitimacy and acceptance (Bourdieu, 1991). This trend also manifests in Nigeria, where Nigerian Pidgin is gaining increasing respect as a symbol of togetherness and national identity, thanks to media outlets like BBC Pidgin [BBC News, 2017].

Smart People Speak English and the Stigmatization of Pidgin Speakers

Although NPE is the language spoken by many Nigerians, it is not recognized by the government and is not taught in schools. Its lack of prestige stems from the fact that many Nigerians view it as a "bad" form of English and connect it to a group of socially marginalized individuals. As participants suggested,

'It is not only disrespectful and humiliating, but also factually incorrect, to judge someone's language as inferior or broken and another person's as legitimate or real based purely on their ethnicity and region. There is no objectively better way to speak English than what is known as Standard English. (Interview 1)'.

'Not every English speaker or language receives equal treatment, consciously or unconsciously "I detest listening to Pidgin English because I consider it to be the language of the impoverished, disenfranchised, and weak in politics' (Interview 2)

Similarly, speaking Nigerian Pidgin English is associated with discriminatory social perceptions attached to Nigerian Pidgin English speakers. Linguistic discrimination against the Pidgin dialect spoken in Nigeria is rife because it differs significantly from the other dialects in Nigeria. It also reflects the linguistic reality of the uneducated and illiterate; this accent has traditionally been subject to societal stigmatization.

Language ideologies and policies that stigmatize speakers of other language variations and favor groups are reproduced by institutions when standardized English is viewed as the sole acceptable variation of the language, leading to power disparities. Some of the participants in this study, living abroad, mentioned feeling less insecure in their ability to communicate in English back in their home country, but then losing that confidence due to how they are treated in English-speaking nations

Findings suggest that, due to pressure to speak Standard English, Nigerians who also communicate fluently in English enroll in extra classes to refine their British accent. Diction and phonetics are taught at high prices in private schools to the children of the rich and famous, as well as to adults who wish to "correct" their accents by conversing like Brits to appear classy and sophisticated. This alludes to articulating with an American or British accent in Nigeria, which is considered a significant achievement because it is associated with high status, education, and being well-traveled. The overview suggests that linguistic discrimination against individuals based on their accents is a widespread issue, as accents are often perceived as being associated with social status rather than geographical regions**.**

Equally, concerns have been raised about the impact of Pidgin English usage by students in Nigeria's educational system because it adversely affects students' writing in the West African Examinations Council (WAEC) English language course due to the use of broken English [Persis Adu-Boahen, 2020; Agbo, 2020; Oyebola, 2023; Nwoda, 202]. Many young people find it challenging to communicate effectively in either their native language or Standard English due to the prevalence of Pidgin English. Suggesting that the implementation of overt and language policies that reinforce linguistic racism might exacerbate the situation in schools and other educational settings. In addition, one of the arguments against the use of pidgin is that people commonly converse incorrectly due to the normalization of casual English and the belief that speaking English well is a sign of elitism. Naturally, this is a contributing factor to students' ongoing academic struggles, as well as a general decline in their ability to speak and pronounce words correctly when necessary in diverse communities and social circles.

In view of the perception of Pidgin English, scholars of Standard Language Ideology (SLI) argue that it produces a gap not limited to language use: it separates individuals who speak the standard from those who do not belong to the community of speakers of the idealized variation [Fairclough, 2021]. The phrase "Racio-linguistic ideologies" was first used by Rosa and Flores (2015) to characterize the phenomena of standard language variations in relation to the racial characteristics of its speakers. Standard variations are typically associated with a particular nation and its idealized portrayal of its people. While pluricentric standard languages, spoken in many nation-states and comprising two or more national standard variations, are generally commonly acknowledged, SLI permits some regional diversity [Vogl 2012, 11].

The Cultural Aspect of English.

Findings also reveal that the difference between English and Pidgin is not just linguistic; it is profoundly cultural. American and British English varieties function as cultural capital that unlocks doors to prestige, social networks, employment opportunities, and educational opportunities. Many Nigerians code-switch, combining Pidgin, local languages, and English to create a hybrid cultural resource. Pidgin is amplified by media, music, and social media, which contribute to its cultural revaluation. The hegemonic power of colonialism residue still influences Nigerian culture, as evidenced by the preference for Standard English. By penalizing Pidgin and elevating Standard English, the state and

educational institutions reproduce these hierarchies and uphold hegemonic authority.

This study's findings align with previous findings that ruling classes normalize particular cultural forms as "legitimate" and prefer a specific language use over another, as well as biased treatment of people based on their language use and speech characteristics [Drożdżowicz & Peled, 2024]. Findings suggest that, due to pressure to speak standard English, Nigerians who also communicate fluently in English enroll in extra classes to refine their British accent.

Conclusion. The paper discusses the cultural perceptions of Standard language versus non-standard varieties, such as Pidgin, and to what extent they result in linguistic discrimination, as well as their connection to the cultural revaluation of Nigerian Pidgin. The paper reveals that Pidgin speakers are occasionally marginalized due to the preference for Standard English, which shapes social status, literacy, and establishes linguistic hierarchies. The paper demonstrates biases against certain accents and dialects, which are classified as either standard or non-standard. The term "correct English" implies that there is a benchmark by which alternative linguistic forms are evaluated and labeled as improper. The cultural aspect of English in Nigeria is not neutral – it embodies the colonial history, globalization, and struggles over local identity.

This tension between English and pidgin language highlights the cultural politics of language and how language and culture interact to shape communication and identity. Pidgin is associated with a “lower social class” and may reinforce inferiority, affecting self-worth and psychology. On the other hand, embracing Pidgin as a valid form of expression can promote confidence, cultural pride, and social cohesion, which support psychological well-being. Pressure to conform to Standard English can cause internal conflict between cultural identity and social expectations. People who speak Nigerian Pidgin in formal or professional settings may feel judged or stigmatized because it’s considered “low-status.” Conversely, people expected to speak Standard English may experience stress or anxiety if they lack fluency, which can affect confidence and self-esteem

Fluency in “Standard English” functions as cultural capital in Nigeria, providing access to better schools, jobs, and social mobility. Pidgin speakers may be excluded from spaces of power because their language is seen as culturally “inferior,” even though it serves as a lingua franca across Nigeria. This tension reflects a cultural negotiation: The cultural aspect also reveals that English in Nigeria is not neutral – it embodies colonial history, globalization, and struggles over local identity. Implications for the future suggest that Pidgin's revaluation in media and education may help lessen the stigma and encourage inclusivity. A continuing negotiation of identity and power is highlighted by Nigeria's cultural revaluation of English and Pidgin. While Pidgin increasingly represents cultural pride and national solidarity, English remains the language of institutional power. Collectively, they capture the multilingual reality of Nigeria, where linguistic diversity is not just a problem, but a cultural asset.

Linguistic discrimination may be lessened if Nigerian Pidgin English (NPE) is acknowledged as a valid language resource in educational institutions. Instead of outlawing or penalizing its use, teachers should implement translanguaging strategies that incorporate Pidgin with English and native tongues, boosting pupils' self-esteem and literacy.

REFERENCES

1. Adelani, D. I., Doğruöz, A. S., Shode, I., & Aremu, A. (2025). Does Generative AI speak Nigerian-Pidgin? Issues about Representativeness and Bias for Multilingualism in LLMs. *Findings of the Association for Computational Linguistics: NAACL 2025* (pp. 1571-1583). Association for Computational Linguistics. URL: https://doi.org/10.18653/v1/2025.findings-naacl.85 ACL Anthology
2. Álvarez, B. (2020). Linguistic discrimination still lingers in many classrooms. *National Education Association*. URL: https://www.nea.org/nea-today/all-news-articles/linguistic-discrimination-still-lingers-many-classrooms
3. Ashtari, N., & Krashen, S. (2023). Confronting linguistic racism. *USC Rossier School of Educatio*n. URL: https://rossier.usc.edu/news-insights/news/confronting-linguistic-racism
4. Adedigba, O., Soretire, O, O., & Ajayi, O. A. (2023). Teachers Perception of the Role of Indigenous Languages for Culture Preservation and Improved Teaching and Learning in Kwara State, Nigeria. *East African Journal of Education and Social Sciences*. 4(2).
5. Adu-Boahen, P. (2020). The effect of pidgin English on students’ academic performance in English language the case of Adventist senior high school, Bantama-kumasi. doi: 10.13140/RG.2.2.27079.93603.
6. Akindele, J., Olatundun, O. & Akano, R. (2022). Linguistic Diversity, Nigerian Indigenous Languages and the Choice of the English Language for Nigeria's National Sustainability. 6. 72-83.
7. Akindele, J. A. (2017). Nigeria sustainability, national development and the English language. *UNIOSUN Journal of Law, Development and the Humanities*, 27-34.
8. Akindele, J. A. (2020). New Englishes and Nigeria’s linguistic ecology: An appraisal of

Nigerian newscasters stress pattern as model for standard Nigerian English. *Marang*: *Journal of Language and Literature* 33, 123-137.
9. Akomolafe, T. (2024). Language and Nigeria's Learning Crisis: Implementing The National Language Policy. URL: https://planenigeria.com/language-and-nigerias-learning-crisis-implementing-the-national-language-policy/
10. Akujobi, O. S., & Umoh, G. I. (2022). The Socio-Linguistic Implication on Communication. *International Journal of Arts, Languages*, *Linguistics and Literary Studies (JOLLS)*. 11 (2).
11. Annabelle M. & Betsy (2018). *Language, Society and Power: An Introduction*. Routledge. ISBN 978-0-429-82339-8.
12. Ayres-Bennett, W. (2021). Modelling Language Standardization. *The Cambridge Handbook of Language Standardization*, edited by W. Ayres-Bennett and J. Bellamy. Cambridge: CUP.
13. Alshehri, S. (2023). The Relationship between Language and Identity. *International Journal of Linguistics, Literature and Translation*. 6. 156-161. doi: 10.32996/ijllt.2023.6.7.14.
14. Alim, H. S. (2016). Introducing raciolinguistics: Racing language and languaging race in hyperracial times. *Alim, H. S., Rickford, J. R., & Ball, A. F. (Eds.), Raciolinguistics: How language shapes our ideas about* race. New York, NY: Oxford University Press. doi: 10.1093/acprof:oso/9780190625696.001.0001
15. Baker-Bell, A. (2020). Dismantling anti-Black linguistic racism in English language arts classrooms: Toward an anti-racist Black language pedagogy. *Theory Into Practice, 59*(1), 8–21. URL: https://cetl.udmercy.edu/preventing-linguistic-racism-and-discrimination/
16. Bamgbose, A. (1991). Language and the Nation: The language Question for Sub-Saharan Africa. Edinburgh University Press for the International African Institute.
17. Bisong, J (1995). Language choice and cultural imperialism: A Nigerian perspective. *ELT Journal*. 49/2: 122–132.
18. Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. *Handbook of theory and research for the sociology of education Ed. by Richardson J. G.,* (pp. 241–258). Greenwood Press.
19. Bradley, S. (23 August 2017). Wetin dey happen? The BBC's Pidgin news site is a huge deal. *Wired*. Retrieved 10 May, 2024.
20. Chika, E. E. (2023, January 16). What will it take for Nigeria's new language of instruction policy to succeed? URL: : https://panafricanreview.com/what-will-it-take-for-nigerias-new-language-of-instruction-policy-to-succeed/
21. Christine R. (2021, June 3). The pervasive problem of 'linguistic racism'. URL: https://www.bbc.com/worklife/article/20210528-the-pervasive-problem-of-linguistic-racism
22. Christiana, D. J., Onome, O., & and Bunmwakat, K. S. (2024). Reviewing the Place of the English Language as Nigeria's National Language. *Veritas journal of humanities*, 5.
23. Chomsky C. (1969). Acquisition of Syntax in Children from 5-10. Cambridge, MA: MIT. Press.
24. Cobarrubias, J. (1983). Ethical issues in status planning. *J. Cobarrubias & J. Fishman (eds.). Progress in language planning: International perspectives*. Mouton Publishers. 41-85.
25. Derek, B. (1976). Pidgin and creole studies. Annual Review of Anthropology. 5: 169 93. doi:10.1146/annurev.an.05.100176.001125. JSTOR 2949309.
26. Dewaele, J.-M., McCloskey, J. (2015). Attitudes towards foreign accents among adult multilingual language users. Journal of Multilingual & Multicultural Development, 36, 221-238.
27. Drożdżowicz,A.,&Peled,Y.(2024).Thecomplexities of linguistic discrimination. *Philosophical Psychology*, 1–24. URL: https://doi.org/10.1080/09515089.2024.2307993
28. Demirci, J. R. (2024). Conducting better qualitative interviews. *Journal of Research Methods, 45*(2), 123–145. URL: https://doi.org/10.1177/08903344231213651
29. Ezeh, C. (2021). Matching Contemporary Linguistic Realities in Multilingual Societies: An Analysis of Nigeria's Language Education Policy. URL: https://core.ac.uk/download/387599411.pdf
30. Faraclas, N. (2021). Naija: A Language of the Future. *Current Trends in Nigerian Pidgin English: A Sociolinguistic Perspective*, edited by A. T. Akande and O. Salami, 9–38. Boston: De Gruyter Mouton. URL: https://doi.org/10.1515/9781501513541-002
31. Fridland, V. (2020). The sound of racial profiling: When language leads to discrimination. University of Nevada, Reno. URL: https://www.unr.edu/nevada-today/blogs/2020/the-sound-of-racial-profiling
32. Folajimi Oyebola & Kingsley Ugwuanyi (2023). Attitudes of Nigerians Towards BBC Pidgin: A Preliminary Study, *Language Matters*, 54:1, 78-101. DOI: 10.1080/10228195.2023.2203509
33. Haruyama, J. L. (2021, September 30). Shortcut English: A pidgin language and racialization at a Chinese-operated mine in Zambia [Video podcast]. URL: https://commons.ln.edu.hk/videos/911/
34. International Corpus of English (ICE) – Nigeria. (n.d.). University College London. Retrieved October 2, 2025. URL: https://ice-corpora.net/ice/avail.htm

35. Kroskrity, P., V. (2021). Covert Linguistic Racisms and the (Re-) Production of White Supremacy. Journal of Linguistic Anthropology. 31 (2), 180-193.
36. Kasaree, N. (2017). Working towards a Standard Pidgin. *BBC*. Accessed May 19, 2024. URL: https://www.bbc.co.uk/blogs/academy/entries/70f2a30c-40a5-463c-9480-1d63e7d5f44a.
37. Kazeem, Y. (2018). How Pidgin English Became the Voice of International Media in West Africa. *Quartz*. Accessed February 11, 2023. URL: https://qz.com/africa/1349143/why-pidgin-english-is-the-new-cool-for-foreign-media-in-west-africa
38. Lin, P.-J., Saeed, M., Chang, E., & Scholman, M. (2023). Low-Resource Cross-Lingual Adaptive Training for Nigerian Pidgin. *arXiv*. URL: https://arxiv.org/abs/2307.00382 arXiv
39. MacSwan, J. (2017). A multilingual perspective on translanguaging. *American Educational Research Journal*, 54, 167–201.
40. McNeill, E. (2021). Immigration Stories to Reveal Funds of Knowledge and Brave Spaces in Literacy Curriculum. *Journal of Adolescent and Literacy*. 65 (4).
41. Mensah, E., Ukaegbu, E., & Nyong B. (2021). Towards a Working Orthography of Nigerian Pidgin. *Current Trends in Nigerian Pidgin English: A Sociolinguistic Perspective*, edited by A. T. Akande and O. Salami, 177–99. Boston: De Gruyter Mouton. URL: https://doi.org/10.1515/9781501513541-007
42. McLelland, N. (2020). Introduction. Language Standards, Standardisation and Standard Ideologies in Multilingual Contexts. *Journal of Multicultural and Multilingual Development.* URL: https://doi.org/10.1080/01434632.2019.1708918
43. Nwoda, C. (2023). Attitudes Regarding the Use of Nigerian Pidgin English among Nigerian Students at Coventry University. *SOAS Working Papers in Linguistics*. 21, 46–63.
44. Ogunyemi, O. K., & Bada, A. E. (2020). Nigerian Languages, Ethnicity and Formal Education. URL: https://doi.org/10.3968/11654
45. Osoba, J. B. (2021). Nigerian Pidgin as National Language: Prospects and Challenges. *Current Trends in Nigerian Pidgin English: A Sociolinguistic Perspective*, edited by A. T. Akande and O. Salami, 299–320. Boston: De Gruyter Mouton. URL: https://doi.org/10.1515/9781501513541-012
46. Osemuyi, O. C. (2025). Cultural and linguistic diversity in Africa: The impact of colonial imperialism on economic growth and integration. *Journal of Contemporary Society & Education*, *4*(1), Article A2. URL: https://doi.org/10.69778/2709-8338/4.1/a2
47. Oyebola, F. (2020). Theorising World Englishes: Attitudes and Identity in the Nigerian Context. *Linguistics and Literary Theories: An Empirical Exploration*, edited by T. Adepoju, 35–98. Ile-Ife: Obafemi Awolowo University Press.
48. Oyebola, F., and I. Abidoye (2018). Number Marking in BBC Pidgin. *International Journal of Linguistics*. 3 (1): 35–44.
49. Okonkwo, J. I. (2022). Language in Nigeria: a national question. *AMAMIHE*: *Journal of Applied Philosophy*, ISSN: 1597 -0779, 20 (2).
50. Oliver, R., & Exell, M. (2020). Identity, translanguaging, linguicism and racism: the experience of Australian Aboriginal people living in a remote community. International Journal of Bilingual Education and Bilingualism, 23(7), 819–832. URL: https://doi.org/10.1080/13670050.2020.1713722
51. Orjinmo, N. (2023, September 9). The Nigerians learning to speak with British accents. URL: https://www.bbc.com/news/world-africa-66569668
52. Özüorçun, F. (2014). Language varieties: Pidgins and creoles. Archived from the original (PDF) on 202-04-04. Retrieved 2024-05-24.
53. Phillipson, R. (1992). Linguistic imperialism. Oxford University Press.
54. Rosa, J. (2019). Looking Like a Language, Sounding Like a Race: Raciolinguistic Ideologies and the Learning of Latinidad. New York: Oxford University Press.
55. Roessel, J., Schoel, C., & Stahlberg, D. (2020). Modern Notions of Accent-ism: Findings, Conceptualizations, and Implications for Interventions and Research on Nonnative Accents. *Journal of Language and Social Psychology*, *39*(1), 87-111. URL: https://doi.org/10.1177/0261927X19884619
56. Sekaja, L., Adams, B., & Yagmur, K. (2022). Raciolinguistic ideologies as experienced by racialized academics in South Africa. URL: https://doi.org/10.1016/j.ijer.2022.102092
57. Shin, S., & Carpenter, S. M. (2022). A review of the participant observation method in journalism: Designing and reporting. *Journal of Communication Research*, 12(3), 45-67.
58. Umunnakwe, N. (2017). The Role of English in the Nigerian Linguistic Context. *Social Science and Humanities Journ*al. ISSN: 2456-2653 445 SSHJ, 7, 445-458.
59. UNESCO (2025, February 21). UNESCO and the promotion of languages in Africa: Cultural diversity and multilingualism. *UNESCO*. URL:

https://www.unesco.org/en/articles/unesco-and-promotion-languages-africa-cultural-diversity-and-multilingualism
60. Wunder, E.-M., Voormann, H., & Gut, U. (2010). The ICE Nigeria corpus project: Creating an open, rich, and accurate corpus. *ICAME Journal, 34*, 78–88. URL: https://www.researchgate.net/publication/267448336
61. Yalley, E. (2022). The threat English poses to indigenous languages. URL: https://www.researchgate.net/publication/358743770_THE_THREAT_ENGLISH_POSES_TO_INDIGENOUS_LANGUAGES
62. Yekeen, B. (2017). Relevance of Monolingualism on Trilingualism and Achievement in Language Learning among English Students of Nile University of Nigeria, Abuja, Nigeria. *International Journal of Research in Humanities and Social Studies*. 4(6), PP 9-20 ISSN 2394-6288 (Print) & ISSN 2394-6296 (Online) URL: http://dx.doi.org/10.22259/ijrhss.0406002

Дата першого надходження статті до видання: 10.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 82.0:82-31
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-29

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

ІНТРИГА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ СЮЖЕТНОЇ ЛІНІЇ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Сідор М. В.
аспірант кафедри англійської мови
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, Україна
orcid.org/0009-0009-3702-0121
sidor.maksym@chnu.edu.ua

Ключові слова: *художній наратив, композиційна напруга, інтрига, читацьке очікування, когнітивна інтерпретація.*

Стаття присвячена комплексному осмисленню інтриги як одного з центральних механізмів побудови художнього сюжету та формування стійкої читацької зацікавленості. У межах дослідження інтрига розглядається не як епізодичний стилістичний прийом, а як багатовимірна наративна категорія, що поєднує структурні, семантичні, прагматичні та когнітивні параметри художнього тексту. Такий підхід не тільки дозволяє інтерпретувати інтригу як динамічний принцип організації наративу, а й забезпечує цілісність сюжетної побудови та внутрішню логіку розвитку оповіді.

Метою статті є з'ясування ролі інтриги у структуруванні сюжетної динаміки, організації емоційної напруги та моделюванні комунікативної взаємодії між текстом і читачем. Особливу увагу зосереджено на аналізі того, яким чином інтрига формує читацькі очікування, регулює розподіл наративної інформації та спрямовує інтерпретаційні процеси впродовж читання. Наголошено на активній ролі реципієнта у конструюванні смислу, оскільки інтрига стимулює процеси передбачення, висування інтерпретаційних гіпотез і подальшого переосмислення тексту.

Методологічну основу дослідження становить поєднання наратологічного, структурного, рецептивного та когнітивно-інтерпретаційного підходів, що уможливлює розгляд інтриги як процесуального феномена, який функціонує одночасно на рівні композиційної організації, смислового нашарування та когнітивного програмування читацького сприйняття. У статті систематизовано основні способи реалізації інтриги в художній прозі, окреслено її типологічні моделі та виявлено закономірності взаємодії між прихованістю інформації, темпоральними зсувами, риторикою очікування й механізмами ретроспективного переосмислення. Доведено, що інтрига не лише забезпечує поступальний рух сюжету, а й ретроспективно структурує текст, формуючи ефект багатошарового та повторного прочитання. Наукова новизна роботи полягає в трактуванні інтриги саме як багатокомпонентного наративного механізму, який відповідно поєднує драматургію подій із когнітивною активністю читача, а практичне значення результатів зумовлене можливістю їх застосування в теорії літератури, аналізі художніх текстів, викладанні наратології та практиках творчого письма.

INTRIGUE AS A MEANS OF DEVELOPING THE PLOT LINE OF A ARTISTIC WORK

Sidor M. V.
Postgraduate Student at the Department of English
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Kotsiubynskoho str., 2, Chernivtsi, Ukraine
orcid.org/0009-0009-3702-0121
sidor.maksym@chnu.edu.ua

Key words: *literary narrative, compositional tension, intrigue, reader's expectation, cognitive interpretation.*

The article dwells on a comprehensive understanding of intrigue as one of the central mechanisms of constructing a literary plot and forming sustained reader engagement. Within the scope of the study, intrigue is considered not as an episodic stylistic device, but as a multidimensional narrative category that integrates structural, semantic, pragmatic, and cognitive parameters of the literary text. Such an approach not only makes it possible to interpret intrigue as a dynamic principle of narrative organization, but also ensures the integrity of plot construction and the internal logic of narrative development.

The aim of the article is to clarify the role of intrigue in structuring plot dynamics, organizing emotional tension, and modeling communicative interaction between the text and the reader. Particular attention is focused on analyzing how intrigue shapes reader expectations, regulates the distribution of narrative information, and directs interpretive processes throughout reading. Emphasis is placed on the active role of the recipient in meaning construction, since intrigue stimulates processes of anticipation, the formulation of interpretive hypotheses, and subsequent reinterpretation of the text.

The methodological foundation of the study is formed by a combination of narratological, structural, reader-response, and cognitive-interpretative approaches, which enables the examination of intrigue as a processual phenomenon functioning simultaneously at the levels of compositional organization, semantic layering, and cognitive programming of reader perception. The article systematizes the main ways of realizing intrigue in literary prose, outlines its typological models, and identifies patterns of interaction between information concealment, temporal shifts, the rhetoric of expectation, and mechanisms of retrospective reinterpretation. It is demonstrated that intrigue not only ensures the progressive movement of the plot, but also retrospectively structures the text, forming the effect of multilayered and repeated reading. The scientific novelty of the work lies in the interpretation of intrigue precisely as a multicomponent narrative mechanism that accordingly integrates the dramaturgy of events with the reader's cognitive activity, while the practical significance of the results is determined by the possibility of their application in literary theory, the analysis of literary texts, the teaching of narratology, and creative writing practices.

Постановка проблеми. Інтрига посідає особливе місце в системі художніх засобів літературного твору, оскільки виступає не лише інструментом зацікавлення реципієнта, а й важливим структурно-смисловим механізмом організації сюжету. Саме через інтригу автор формує динаміку оповіді, спрямовує читацьке сприйняття та поступово розкриває ідейно-тематичний потенціал твору. Її функціонування тісно пов'язане з активізацією рецептивної діяльності читача, адже інтрига створює напружене очікування, стимулює інтерпретаційний пошук і забезпечує емоційне залучення до художнього світу тексту [Норец, 2014, с.443].

Особливо виразно інтрига проявляється у творах із домінантною сюжетною напругою, зокрема в детективному дискурсі, де вона виконує роль системоутворювального чинника. У таких текстах інтрига стає способом моделювання конфліктної ситуації, що розгортається навколо прихованих мотивів, таємниць минулого або морально-психологічних протиріч персонажів [Чазова, 2022, с.340]. Вона не обмежується лише зовнішньою дієвістю, а часто ґрунтується на розкритті вну-

трішніх психоемоційних станів героїв, їхніх особистісних криз, травм та родинних драм, що поглиблює художню напругу та надає твору багатовимірності.

У межах твору інтрига набуває статусу базової категорії, оскільки саме вона забезпечує цілісність композиційної побудови й логіку розвитку конфлікту. Її реалізація корелює з ключовими позиціями драматичної структури – зав'язкою, кульмінацією та розв'язкою, які формують траєкторію напруження і визначають смислові акценти тексту. Через послідовне розгортання інтриги драма утримує увагу реципієнта, підтримує емоційну напругу та створює умови для катарсичного ефекту.

Мета і завдання. Метою статті є системне окреслення сутності інтриги як багатовимірного наративного механізму, що інтегрує структурну організацію сюжету з когнітивно-психологічним залученням читача.

Для досягнення поставленої мети визначено такі основні завдання:

1) Здійснити критичний перегляд існуючих теоретичних підходів до трактування інтриги з метою подолання фрагментарності її визначень та уточнення місця цієї категорії в сучасній системі літературознавчих понять.

2) Провести понятєву диференціацію терміна «інтрига» із суміжними категоріями – конфліктом, таємницею та сюжетним поворотом – для виявлення її специфіки як динамічної форми розвитку наративної енергії.

3) Запропонувати авторську класифікацію видів інтриг, базуючись на критеріях їхньої композиційної функції, типу прихованої інформації та характеру рецептивного впливу на читача.

4) Розкрити механізми функціонування інтриги як інструменту керування темпоритмом оповіді, що трансформує процес читання на активну взаємодію через створення простору інтерпретаційної невизначеності.

5) Обґрунтувати комплексний підхід до вивчення інтриги, який інтегрує її структурні, часові та рецептивні виміри в цілісну стратегію управління емоційною напругою художнього тексту.

Предмет та об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є інтрига як функціональний елемент художнього наративу та спосіб організації подієвої структури літературного твору. Предметом є базові характеристики інтриги як засобів створення сюжетної лінії.

Актуальність зумовлена зростанням наукового інтересу до механізмів побудови художньої оповіді та впливу наративних стратегій на сприйняття тексту читачем. Інтрига, як один із ключових інструментів формування сюжетної динаміки та читацької зацікавленості, залишається поняттям, що часто використовується інтуїтивно і не має достатньо чіткої термінологічної, типологічної та функціональної розробки в літературознавстві [Орлова, 2024, с.34]. Дослідження інтриги у міждисциплінарному контексті – на перетині поетики, когнітивної науки та теорії читача – відкриває можливість по-новому осмислити динаміку художнього тексту та механізми підтримання читацької уваги. Завдання полягає в тому, що інтрига, попри її важливу роль у розвитку сюжету та формуванні читацької зацікавленості, досі не має чіткого теоретичного визначення й цілісної типології в літературознавстві. Відсутність системного підходу до аналізу інтриги як наративного механізму ускладнює розуміння її функцій у побудові художнього твору та взаємодії з читачем. Це зумовлює необхідність комплексного вивчення інтриги як структурного й рецептивного елементу оповіді.

Методологічна основа дослідження визначається характером об'єкта та предмета наукового аналізу, що зумовлює необхідність комплексного підходу до вивчення інтриги як структурного та функціонального компонента художнього твору. Інтрига розглядається у дослідженні як багатовимірне наративне явище, що поєднує сюжетно-композиційні, семантичні та рецептивні параметри, а також виконує важливу роль у формуванні динаміки оповіді та керуванні читацьким очікуванням. Така багаторівневість об'єкта дослідження передбачає використання сукупності методів, що забезпечують повноту і послідовність теоретико-методологічного аналізу.

Загальна методологія ґрунтується на поєднанні загальнонаукових, літературознавчих і наратологічних підходів, що дає можливість розглядати інтригу як елемент художньої структури в єдності її форми, функції та рецепції. Основними серед них є описово-аналітичний, порівняльно-типологічний, структурно-наратологічний методи, а також метод класифікації.

Метод класифікації використано для розроблення авторської типології інтриги з урахуванням її функціональних і структурних характеристик.

Процедура дослідження здійснювалася у кілька послідовних етапів. На першому етапі було проведено огляд наукових праць з досліджуваної проблеми. На другому етапі окреслено ключові проблемні зони, пов'язані з недостатньою розробленістю функціональної, структурної та рецептивної специфіки інтриги, запропонована авторська класифікація інтриги. Такий комплекс методів забезпечує багаторівневе вивчення інтриги як явища, що поєднує текстову організацію та рецептивний механізм, дозволяє

уточнити її термінологічний статус, визначити специфіку функціонування в межах художнього твору й сформувати типологічну систему, релевантну сучасним науковим підходам до аналізу наративу. На нашу думку, цей методологічний інструментарій є достатнім для досягнення мети дослідження та вирішення поставлених у ньому завдань.

Виклад основного матеріалу. Інтрига, попри поширеність у структурі художнього наративу, досі не посідає чітко окресленого місця в системі літературознавчих понять. Її трактування залишається фрагментарним, а функції – або звуженими до формальних прийомів сюжетної організації, або зведеними до психологічного впливу на читача. Проведений аналіз показав, що обмеження інтриги виключно до елемента фабули або прагматичного стимулу до читання не відображає її повного потенціалу. Натомість інтрига виявляється багатокомпонентним утворенням, що поєднує структурну, динамічну й рецептивну складові, забезпечуючи взаємодію між авторською наративною стратегією та читацьким актом сприйняття [Федоренко, 2009].

Важливо також наголосити, що інтрига не розчиняється в інших компонентах наративу й не зводиться до жанрової специфіки [Авраменко, 2007, с.446]. Вона не залежить від того, чи розгортається дія у межах детективу, психологічного роману чи історичної прози, оскільки її функціонування визначається не тематикою, а способом організації смислових пауз, прихованих зв'язків та перенесених пояснень.

Теоретичне осмислення інтриги як наративного механізму корелює з положеннями теорії оповідного дискурсу, розробленої І. А. Бехтою, який розглядає художній текст як динамічну систему мовленнєвих форм, що забезпечують комунікативну взаємодію між наратором, персонажем і читачем. У цьому контексті інтрига постає не як ізольований сюжетний прийом, а як функціональний результат взаємодії дискурсних зон і способів подачі інформації, які визначають темп розгортання оповіді, ступінь прихованості смислів та характер читацького очікування. Такий підхід дозволяє інтерпретувати інтригу як похідну від динаміки оповідного дискурсу, що реалізується через мовленнєві зсуви, зміну фокалізації та керування когнітивною перспективою реципієнта [Бехта, 2009].

З'ясовано, що спрощений підхід до інтриги як до «засобу тримання уваги» призводить до зменшення її внутрішньої логіки [Байоль, 2009, с.44]. Усталене розуміння найчастіше обмежується двома параметрами: наявністю таємниці або затримкою інформації. Такий підхід зосереджується на поверхневих характеристиках, ігноруючи процесуальний характер інтриги, її здатність розгортатися в часі, модифікувати наративний рух і змінювати ступінь невизначеності. Аналіз засвідчує, що інтрига не є сталою конструкцією, а функціонує як динамічна зміна співвідношення відомого та прихованого, що впливає на смислове напруження сюжету. Саме ця мінливість дає змогу розглядати інтригу не як епізодичний прийом, а як одну з форм розвитку наративної енергії [Норец, 2014, с.444].

На нашу думку, підсумовуючи різні підходи до вивчення інтриги її можна класифікувати таким чином (див. Табл. 1):

На основі розробленої класифікації (див. Табл. 1) проаналізуємо механізми розгортання сюжету в романі Дж. Арчера «Shall We Tell the President?», де інтрига виступає ключовим інструментом структурування тексту:

Зав'язкова інтрига. У літературознавчому аспекті вона виконує функцію первинного імпульсу, що дестабілізує художній світ. У тексті це реалізується через натяк на приховану боротьбу, що починається відразу після інавгурації:

"It was the end of one struggle and the beginning of another" [Archer, 2003, p. 1].

Кульмінаційна інтрига. Цей тип інтриги спрямований на граничне загострення суперечностей. Вона досягає свого апогею в момент передачі фатальної інформації, яка перетворює політичну рутину на гру на виживання:

"Five men are going to kill the President. It's all arranged, and the date is set. I don't know all the names, but I know the plan is already in motion" [Archer, 2003, p. 19].

Розв'язкова інтрига. Вона не просто завершує дію, а забезпечує логічний перехід між сюжетними циклами. У початкових розділах Арчер використовує її для фіксації фіналу прелюдії:

"The inauguration was over. The crowds began to disperse, and the television cameras were switched off. The world's attention moved elsewhere, unaware of what was happening behind the closed doors" [Archer, 2003, p. 11].

Конфліктна інтрига. Породжується зіткненням ідеологій або особистісних амбіцій. Соціальна напруга в романі артикулюється через неприхований скепсис щодо легітимності жінки на найвищій посаді:

"There were still those who couldn't stomach the idea. 'God deliver us from a woman President,' one of the doctors had muttered when the results were finally confirmed" [Archer, 2003, p. 11].

Маніпулятивна інтрига. Використовує стратегію «хибного сліду», навмисно акцентуючи на фігурах, які є найбільш очевидними, але не обов'язково винними. Це перевіряє аналітичні здібності читача:

Таблиця 1

Класифікація інтриги в художньому творі

Критерій	Вид інтриги	Коротка характеристика
За структурною функцією в сюжеті	Зав'язкова	Створює початкову загадку, запускає розвиток подій
	Кульмінаційна	Підводить до найвищої точки напруги, часто містить ключове розкриття
	Розв'язкова	Формує фінальне пояснення, знімає напруження, розкриває таємницю
За типом прихованої інформації	Таємничо-загадкова	Базується на прихованих фактах, що поступово розкриваються
	Конфліктна	Виникає через зіткнення інтересів персонажів, моральних чи соціальних позицій
	Психологічна	Ґрунтується на прихованих мотиваціях, емоційних або травматичних станах героя
За впливом на читача	Напружувальна	Підтримує постійне очікування, емоційну напругу
	Маніпулятивна	Спрямована на свідоме керування очікуванням читача (ефект "обманного сліду")
	Когнітивна	Стимулює інтелектуальне співвіднесення фактів, активне "читання-розгадку"
За жанровою специфікою	Детективна	Побудована на розкритті злочину / таємниці
	Драматична	Зосереджена на внутрішніх конфліктах, родинних чи соціальних драм
	Пригодницька	Тримається на послідовності несподіваних подій та сюжетних поворотів

"Senator Ralph Brooks had been her main rival for the nomination. He sat there, smiling for the cameras, but everyone knew the bitterness that lay just beneath the surface" [Archer, 2003, p. 2].

Драматична інтрига. Вибудовується на трагічному контрасті між тріумфом та особистим горем. Це додає політичному трилеру глибини людської драми: *"Richard never did hear that speech. He had been so proud of her, but by the time she had reached the hospital he was dead, leaving her to face the world alone"* [Archer, 2003, p. 3].

Пригодницька інтрига. Забезпечує зовнішню динаміку через опис операцій спецслужб, створюючи відчуття постійної загрози:

"The Secret Service in the fifth car were checking every window along the route. Their eyes never stayed in one place for more than a second, searching for the one person who shouldn't be there" [Archer, 2003, p. 7].

Аналіз критичної літератури демонструє, що інтрига здатна виконувати різні функції залежно від жанрових умов і авторської наративної стратегії [Байоль, 2009, с.40]. У детективній, пригодницькій чи трилерній прозі вона становить смислотвірний центр твору, підпорядковуючи собі інші сюжетні компоненти. У психологічній або філософській прозі інтрига може бути не зовнішньою, а внутрішньою, пов'язаною із прихованими мотивами персонажів, непроявленим минулим або суперечливими інтерпретаціями подій. Таким чином, інтрига не має жорсткої жанрової прив'язки, проте її домінантна функція змінюється залежно від художньої логіки твору.

На відміну від сюжетної інтриги в класичному розумінні, де читач залишається пасивним спостерігачем, сучасна інтрига часто передбачає активне співставлення сенсів [Чазова, 2022, с.341].

Важливою складовою інтриги як наративного механізму є конфлікт, який виступає смисловим ядром сюжетного розвитку та визначає логіку розгортання подій. Саме конфлікт ініціює напруження між персонажами, ціннісними установками або прихованими мотиваціями, створюючи умови для виникнення сюжетного повороту як моменту істотної трансформації наративної ситуації. Сюжетний поворот у цьому контексті не зводиться до несподіваної події, а функціонує як структурний злам, що змінює напрям інтерпретації подій і примушує читача переосмислити попередній розвиток сюжету. Взаємодія конфлікту та сюжетного повороту посилює інтригуючий потенціал тексту, оскільки поєднує драматургію подієвого рівня з когнітивним ефектом порушення читацьких очікувань. У результаті інтрига постає не лише як засіб підтримання напруги, а як механізм структурної перебудови наративу, що забезпечує динамічність сюжетного розвитку та глибину художнього впливу.

Узагальнення наукових тверджень та суджень дає змогу сформулювати принципову відмінність між обмеженим і комплексним підходом до інтриги. Обмежений підхід зосереджується на її загадковому компоненті та не враховує худож-

ньо-комунікативного виміру. Комплексний підхід, запропонований у дослідженні, розглядає інтригу як спосіб організації смислових зсувів, затримок, відкладених пояснень та інтерпретаційних обманок, що створюють ефект емоційно-інтелектуальної напруги. Такий підхід дозволяє перенести акцент з питання «що приховано?» на питання «як і навіщо приховано?», що розкриває глибинні наративні механізми твору [Орлова, 2024].

Дія інтриги безпосередньо пов'язана з темпоритмом читання. Приховування або затримка роз'яснень уповільнює хід сприйняття, тоді як часткове розкриття інформації стимулює рух уперед. Відтак у тексті формується хвилеподібна динаміка, що чергує очікування та розрядку. Інтрига не просто структурує сюжетну траєкторію, а визначає ритм читацького залучення, перетворюючи сам процес читання на послідовність емоційних і логічних реакцій [Бригадир, 2017, с.98].

Важливою рисою інтриги є те, що напруга не виникає миттєво, а накопичується поступово [Хан, 2011]. Вона вибудовується через систему натяків, інформаційних розривів, перенесених пояснень та логічних зсувів. Затримка стає не випадковим ефектом, а функціональною частиною структури. Завдяки такому поступовому нагнітанню інтрига формує «ефект вкладеної уваги»: читач не лише чекає розв'язки, а й відчуває, що шлях до неї має значення не менше, ніж сам фінал.

Інтрига створює простір невизначеності, де кожна гіпотеза читача може виявитися як хибною, так і частково правильною. Такий стан інтерпретаційної невпевненості активізує мислення, змушуючи оцінювати можливі варіанти й конструювати власні смислові версії. Текст починає діяти не як завершена система, а як поле, відкрите для заповнення. Саме завдяки цьому інтрига перетворює процес читання на взаємодію між авторським приховуванням і читацьким здогадом.

Таким чином, інтрига є не випадковим компонентом художнього твору, а закономірним інструментом організації сюжету та керування читацькою увагою. Вона інтегрує структурний, часовий, психологічний та рецептивний рівні тексту, формуючи динаміку смислу та напруги. З огляду на це інтрига потребує не лише уточненого визначення, але й подальшої розробки параметрів її дії на різних рівнях оповіді.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз дав змогу комплексно окреслити функціональну природу інтриги як динамічного чинника розгортання художнього сюжету, що поєднує структурну організацію твору з психологічними механізмами читацького сприйняття. Узагальнення отриманих результатів засвідчує, що інтрига не є другорядним або факультативним елементом оповіді, а становить одну з ключових закономірностей створення сюжету, яка забезпечує поступовий рух тексту в напрямку смислової кульмінації, підтримує напруження очікування та формує мотивацію рецептивної діяльності.

Узагальнення теоретичних підходів, залучених у дослідженні, дає підстави розглядати інтригу як категорію, що поєднує естетичну, драматургічну та когнітивну складові. У межах естетичного аспекту вона забезпечує емоційний вплив, моделюючи ступені зацікавленості та очікування. У драматургічному аспекті – виступає рушієм послідовності подій, створює фази напруги та розрядки, визначає межі сюжетної цілісності. У когнітивному – активує мисленнєві стратегії читача, переводячи процес сприйняття тексту в режим порівняння, верифікації й ревізії інтерпретаційних моделей [Кицак, 2011, с.78].

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання окреслених принципів аналізу інтриги у викладанні теорії літератури, курсів наратології, практичної поетики, творчого письма, а також у створенні навчальних програм, орієнтованих на розвиток навичок структурування художнього тексту. Узагальнені спостереження можуть бути застосовані також у літературній критиці, редакторській роботі та діяльності авторів художніх творів, де інтрига виконує роль інструмента керування емоційною й інтелектуальною реакцією читача.

Перспективи подальших досліджень окреслюються в кількох напрямах: поглиблення моделей інтриги; зіставний аналіз стратегій інтриги у класичній і постмодерній прозі; дослідження рецептивних механізмів інтриги в перспективах когнітивної поетики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авраменко О. Фрейм підозра у концептуалізації інтриги розкриття таємниці. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2007. Вип.12. С. 444–450.
2. Байоль О. Комунікативно-прагматичний та когнітивний аспекти інтриги. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2009. Вип.15. С. 37–45.
3. Бехта І. А. Оповідний дискурс в англомовній художній прозі: типологія та динаміка мовленнєвих форм : автореф. дис. д-ра / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2010. 38 с.
4. Бригадир Я. Інтерпретація історичних подій крізь призму інтриги в українському ретродетективі. *Літературознавчі студії*. 2017. Вип.1, ч.1. С. 99–110.
5. Кицак Л. Містичне в жанровій структурі детективу. *Питання літературознавства*.

2011. ЧНУ. С. 72–79. https://doi.org/10.31861/pytlit2011.82.72
6. Кицак Л. Художня природа інтриги в детективах. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2014. С. 60–62.
7. Норец М. Рональд Сет в системі координат англійського шпигунського роману періоду другої світової війни. *Наукові записки Тернопільського педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. 2014. Т. 39 : Літературознавство. С. 443–446.
8. Орлова О., Мокляк О. Художня інтрига у проєкціях читацьких очікувань. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2024. Т. 35. С. 34–38. https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.1.1/06
9. Федоренко О., Сухорольська С., Руда О. Основи лінгвістичних досліджень / М-во освіти і науки України. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. с.295
10. Хан О. Детектив як тип тексту: Перекладознавчий аспект (на матеріалі британського й американського детективів та їх перекладів) : автореф. дис. … канд. філол. наук / Херсонський державний університет. Херсон, 2011. 20 с.
11. Чазова К. О. Інтрига детективного сюжету як стимул формування читацької культури. *Grail of Science*. 2022. Т. 23. С. 340–341. https://doi.org/10.36074/grail-of-science.30.09.2022.059
12. Archer J. Shall We Tell the President? London : Pan Books, 2003. 464 p.

REFERENCES

1. Avramenko, O. (2007). Freim pidozra u kontseptualizatsii intrihy rozkryttia taiemnytsi [Frame “suspicion” in the conceptualization of intrigue of mystery disclosure]. Problemy semantyky, prahmatyky ta kohnityvnoi linhvistyky, 12, 444–450.
2. Baiol, O. (2009). Komunikatyvno-prahmatychnyi ta kohnityvnyi aspekty intrihy [Communicative-pragmatic and cognitive aspects of intrigue]. Problemy semantyky, prahmatyky ta kohnityvnoi linhvistyky, 15, 37–45.
3. Bekhta I. A. (2010) Opovidnyi dyskurs v anhlomovnii khudozhnii prozi: typolohiia ta dynamika movlennievykh form [Narrative discourse in English-language fiction: typology and dynamics of speech forms]: diss. abstr. … Dr. of / Kyiv National University. Kyiv, 38 p.
4. Bryhadyr, Ya. (2017). Interpretatsiia istorychnykh podii kriz pryzmu intrihy v ukrainskomu retrodetektyvi [Interpretation of historical events through the lens of intrigue in the Ukrainian retro-detective]. Literaturoznavchi studii, 1(1), 99–110.
5. Kytsak, L. (2011). Mistychne v zhanrovii strukturi detektyvu [The mystical element in the genre structure of the detective]. Pytannia literaturoznavstva, 72–79. https://doi.org/10.31861/pytlit2011.82.72
6. Kytsak, L. (n.d.). Khudozhnia pryroda intrihy v detektyvakh [The artistic nature of intrigue in detective fiction]. Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli, 60–62.
7. Norets, M. (2014). Ronald Set v systemi koordynat anhliiskoho shpyhunskoho romanu periodu druhoi svitovoi viiny [Ronald Seth in the coordinate system of the English spy novel of World War II]. Naukovi zapysky Ternopilskoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Literaturoznavstvo, 39, 443–446.
8. Orlova, O., & Mokliak, O. (2024). Khudozhnia intriha u proiektsiiakh chytatskykh ochikuvan [Artistic intrigue in the projections of readers’ expectations]. Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho, 35, 34–38. https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.1.1/06
9. Fedorenko, O., Sukhorolska, S., & Ruda, O. (2009). Osnovy linhvistychnykh doslidzhen [Fundamentals of linguistic research]. Lviv (Lviv): Vydavnychyi tsentr LNU imeni Ivana Franka.
10. Khan, O. (2011). Detektyv yak typu tekstu: Perekladoznavchyi aspekt (na materiali brytanskoho y amerykanskoho detektyviv ta yikh perekladiv) [Detective as a text type: Translation aspect (based on British and American detective fiction and their translations)] (Author’s abstract of PhD thesis). Kherson: Khersonskyi derzhavnyi universytet.
11. Chazova, K. O. (2022). Intriha detektyvnoho siuzhetu yak stymul formuvannia chytatskoi kultury (na prykladi tvorchosti Ahaty Kristu) [Detective plot intrigue as a stimulus for forming reading culture (based on Agatha Christie’s works)]. Grail of Science, 23, 340–341. https://doi.org/10.36074/grail-of-science.30.09.2022.059
12. Archer, J. (2003). Shall we tell the President? Pan Books.

Дата першого надходження статті до видання: 24.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

UDC 811.161.2’373.7:81’255.4:821.161.2-31
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-30

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

CONVEYING NATIONAL AND CULTURAL SPECIFICITY OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN THE TRANSLATION OF MARIA MATIOS’S NOVEL “SWEET DARUSYA”

Stetsyk M. I.
Bachelor Student at the Department of Applied Linguistics
Lviv Polytechnic National University
Stepana Bandery str., 12, Lviv, Ukraine
ocid.org/0009-0008-3615-4972
mariia.stetsyk.fl.2022@lpnu.ua

Karamysheva I. D.
Associate Professor at the Department of Applied Linguistics
Lviv Polytechnic National University
Stepana Bandery str., 12, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-8683-2040
iryna.d.karamysheva@lpnu.ua

Key words: *phraseological unit, semantic classification, literary translation, translation strategies, cultural markedness.*

Phraseological units embody the customs, culture, and worldview of each nation. Accordingly, their translation constitutes a complex task for translators, as it requires accurate transfer of meaning along with the preservation of culturally marked references for the target audience. This article examines the translation of Ukrainian phraseological units from Maria Matios’s novel “Sweet Darusya” into English.

The material of the research consists of 76 phraseological units identified in the source text and their English equivalents in the translation by Michael M. Naydan and Olha Tytarenko. The analysis draws upon contemporary Ukrainian and international research in phraseology and translation theory. The units are classified into phraseological unities, authorial phraseological units, phraseological collocations, phraseological expressions, dialectal phraseological units, phraseological fusions, and phraseologized word combinations. The analysis demonstrates that phraseological unities constitute the most frequent group, followed by authorial and dialectal units, which reflects the strong individual style of the author and the regional specificity of the novel.

The study further examines the translation strategies applied to these units, including phraseological equivalents, partial equivalents, phraseological analogues, loan translation (calque), and descriptive translation. Statistical analysis shows that descriptive translation predominates, indicating the translators’ tendency to prioritize semantic clarity and reader accessibility when direct equivalents are unavailable. At the same time, the use of analogues and calques allows for partial preservation of figurative imagery and cultural color.

The findings indicate that although a certain loss of idiomatic richness is unavoidable, the combined use of different translation strategies allows for a balance between textual comprehensibility and the preservation of national and cultural features. The results enhance the understanding of phraseological translation and may serve as a basis for further research in literary translation and linguocultural studies.

ВІДТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ СПЕЦИФІКИ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ МАРІЇ МАТІОС «СОЛОДКА ДАРУСЯ»

Стецик М. І.
студентка спеціальності «Прикладна лінгвістика»
Національний університет «Львівська політехніка»
вул. Степана Бандери, 12, Львів, Україна
ocid.org/0009-0008-3615-4972
mariia.stetsyk.fl.2022@lpnu.ua

Карамишева І. Д.
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національний університет «Львівська політехніка»
вул. Степана Бандери, 12, Львів, Україна
orcid.org/0000-0001-8683-2040
iryna.d.karamysheva@lpnu.ua

Ключові слова: *фразеологізм, семантична класифікація, художній переклад, стратегії перекладу, культурна маркованість.*

Фразеологізми відображають звичаї, культуру та світогляд кожного народу. Відповідно, їх переклад становить складне завдання для перекладачів, оскільки потребує точної передачі значення разом зі збереженням культурно маркованих посилань, зрозумілих для цільової аудиторії. У статті розглянуто переклад українських фразеологічних одиниць з роману Марії Матіос «Солодка Даруся» англійською мовою.

Матеріалом дослідження стали 76 фразеологізмів, знайдених у тексті оригіналу, та їхні відповідники в англійському перекладі, який виконали Майкл М. Найдан та Ольга Титаренко. Дослідження ґрунтується на працях українських і зарубіжних науковців у галузі фразеології та теорії перекладу. Вибрані фразеологізми класифіковано на ідіоми (фразеологічні зрощення), фразеологічні єдності, авторські фразеологічні одиниці, фразеологічні сполучення, фразеологічні вирази, діалектні фразеологізми, та фразеологізовані словосполучення. У результаті аналізу встановлено, що найчисельнішою групою є фразеологічні єдності, значну частку також становлять авторські та діалектні одиниці, що відображає індивідуальний стиль письменниці та регіональну мовну специфіку твору.

Окрему увагу приділено аналізу перекладацьких стратегій, зокрема використанню фразеологічних еквівалентів, часткових еквівалентів, аналогів, калькування й описового перекладу. Статистичний аналіз показав переважання описового перекладу, що пояснюється прагненням перекладачів забезпечити зрозумілість тексту для англійськомовного читача за відсутності прямих відповідників. Водночас застосування аналогів і кальок дає змогу частково зберегти образність і культурний колорит оригіналу.

Отримані результати свідчать про те, що, попри неминучі втрати фразеологічної образності, поєднання різних перекладацьких стратегій дає змогу досягти балансу між зрозумілістю тексту та збереженням його національно-культурних особливостей. Результати дослідження поглиблюють розуміння проблем перекладу фразеологізмів і можуть слугувати підґрунтям для подальших вивчень у галузі художнього перекладу та лінгвокультурології.

Statement of the problem. Conveying the cultural and national specificity of phraseological units presents a significant challenge for translators. Preserving the cultural identity of the source text requires careful attention to phraseological units to minimize loss of meaning and cultural references. Ukrainian novel translated into English offers a unique opportunity to examine how culturally specific phraseolog-

ical units are conveyed. Studying these units helps improve both theoretical understanding and practical translation strategies.

The **theoretical foundation** for this article draws upon the contributions of Ukrainian and international scholars in phraseology and translation studies. Ukrainian researchers, including Larysa Kornienko [Kornienko, 2017], Vira Nikonova, Kateryna Nykytychenko [Nikonova & Nykytychenko, 2020], and Olena Levchenko [Levchenko, 2004], have explored the linguistic and cultural specificity of Ukrainian and English phraseology. The structural and semantic classification, as well as the very concept of a phraseological unit, have been explored by Ukrainian linguists such as Larysa Skrypnyk [Skrypnyk, 1973], Roksolana Zorivchak [Zorivchak, 1983], Petro Dudyk [Dudyk, 1973], Yuriy Kovaliuk [Kovaliuk, 2024], and Olha Zaluzhna [Zaluzhna, 2024], as well as by foreign scholars including Ronald Carter [Carter, 1998], Andreas Langlotz [Langlotz, 2006], and Chitra Fernando [Fernando, 1996]. The translation of phraseological units has been analyzed by Olena Yemelyanova, Anna Chudnivets [Yemelyanova & Chudnivets, 2022], Diana Cherney and Vasyl Bialyk [Cherney & Bialyk, 2019]. The cultural and linguistic specificity of phraseological units has been extensively studied by many scholars. At the same time, the translation of culturally marked phraseological units in Ukrainian literary texts into English requires further systematic analysis. Taken together, these contributions provide a comprehensive theoretical framework for our research.

Purpose and tasks of the research. The aim of this article is to analyse the methods used in the translation of culturally specific phraseological units and to identify the approaches that most effectively preserve their meaning and culturally marked features in the target text.

The research tasks include the following: 1) to identify and analyze the phraseological units in Maria Matios's novel "Sweet Darusya" and its English translation; 2) to classify these units according to their structural and semantic types; 3) to examine the translation strategies and to evaluate whether the cultural meanings are preserved; 4) to identify the frequency of different translation strategies and the prevalence of specific phraseological types in the text.

Subject and object of the research. The subject of the research are the ways and strategies of translation of Ukrainian phraseological units from Maria Matios's novel "Sweet Darusya" into English. **The object** of this study are Ukrainian phraseological expressions from Maria Matios's novel "Sweet Darusya" and their English equivalents in the translated text.

Analysis of recent research and publications. Phraseology reflects the cultural experience and worldview of each linguistic community. English and Ukrainian fixed expressions reveal how history, environment, and traditions shape figurative meanings. Exploring these systems allows us to understand the linguo-cultural specifics embedded in both languages.

Yuriy Kovaliuk asserts that in the Anglo-Saxon linguistic tradition, the term idiom is generally preferred for describing fixed expressions with fully figurative meanings, whereas in the East European tradition, the focus remains on phraseological units or phraseologisms [Kovaliuk, 2024, pp. 16-17]. Larysa Skrypnyk defines that a phraseological unit is "a lexico-grammatical unity of two or more separately formed components, grammatically organized according to the model of a word combination or a sentence, which, possessing an integral meaning, is reproduced in language traditionally and automatically" [Skrypnyk, 1973, p. 11]. According to R. Carter, "Idioms might thus be tentatively defined as non-substitutable or fixed collocations, usually more than single word units, semantically opaque" [Carter, 1998, p. 74].

P. Dudyk categorizes phraseological units into five groups according to structural and semantic characteristics, emphasizing the degree of grammatical and semantic cohesion among their components [Dudyk, 1973, pp. 81-83]. These categories include idioms (phraseological fusions), phraseological unities, phraseological expressions, phraseological collocations, and phraseologized word combinations. Furthermore, researchers also distinguish individual or authorial phraseological units. R. Zorivchak explains that individual metaphors are creative, novel expressions that initially stand out due to their unusual meaning and are used by only a few speakers [Zorivchak, 1983, pp. 35-36].

Olena Yemelyanova, Anna Chudnivets [Yemelyanova & Chudnivets, 2022], Diana Cherney and Vasyl Bialyk [Cherney & Bialyk, 2019] identify several primary methods for translating phraseological units. These methods comprise: phraseological equivalents, phraseological analogues, loan translation (calque), descriptive translation.

The study relies upon these classifications as a foundation.

Results and Discussion. The research material for this article is based on Maria Matios's novel "Sweet Darusya" [Matios, 2024]. The text contains a rich variety of regional dialects, idiomatic expressions, and authorial phraseology, which makes it a particularly valuable source for studying phraseological units. This study uses the English translation by Michael M. Naydan and Olha Tytarenko, published in 2019 by Spuyten Duyvil (New York City) [Matios, 2019].

The classification of phraseological units. This case study uses the semantic approach developed by P. Dudyk [Dudyk, 1973, pp. 81-83]. The identified

categories include idioms, phraseological unities, phraseological expressions, phraseological collocations, and phraseologized word combinations.

Idioms (phraseological fusions) are semantically non-motivated, indivisible units whose overall meaning cannot be inferred from the meanings of their individual components. Several such units appear in the source text. The idiom *"ні за цапову душу"* [Matios, 2024, p. 16] means "in vain, for nothing" [Bilonozhechko et al., 2003, p. 231]. The expression *"ні світ ні зоря"* [Matios, 2024, p. 54] is defined as "very early in the morning" [Bilonozhechko et al., 2003, p. 633]. The phraseological unit *"дивитися крізь пальці"* [Matios, 2024, p. 115] is interpreted as "deliberately ignoring something forbidden; intentionally overlooking inappropriate behaviour" [Bilonozhechko et al., 2003, p. 198]. The idiom *"обвести круг пальця"* [Matios, 2024, p. 172] means "to outwit or deceive someone cleverly" [Bilonozhechko et al., 2003, p. 445].

Phraseological unities form a significant group of idiomatic units whose meanings, while partially connected to their components, are not fully deducible from them. For example, *"хапатися за голову"* [Matios, 2024, p. 9] conveys strong surprise, distress, sorrow, or despair [Bilonozhechko et al., 2003, p. 61], *"казати поза очі"* [Matios, 2024, p. 23] refers to speaking about someone in their absence [Bilonozhechko et al., 2003, p. 474], and *"ребра світяться"* [Matios, 2024, p. 51] describes someone extremely thin [Bilonozhechko et al., 2003, p. 596]. The phrase *"сидіти на шиї"* [Matios, 2024, p. 79] is used when someone is materially dependent on another [Bilonozhechko et al., 2003, p. 645], while its antonym *"мозолем заробляти"* [Matios, 2024, p. 80], which refers to earning a living through hard work [Bilonozhechko et al., 1993a, p. 502].

Another group of phraseological unities is united by the lexical component *"язик"*, which symbolically represents speech and verbal behaviour. For example, *"нарватися на язик"* [Matios, 2024, p. 53] refers to provoking sharp or unpleasant remarks, while *"розв'язався язик"* [Matios, 2024, p. 94] describes a situation in which a person begins to speak too freely and reveals more than intended [Bilonozhechko et al., 1993b, p. 977]. The phrase *"молоти язиком"* [Matios, 2024, p. 138] characterizes meaningless or excessive talking [Bilonozhechko et al., 1993a, p. 504], whereas *"язик уломився"* [Matios, 2024, p. 141] refers to a refusal or reluctance to continue speaking, often implying irritation or unwillingness to explain something again. Finally, *"язик по селу пускати"* [Matios, 2024, p. 100] refers to spreading information or rumours widely among people.

Phraseological collocations represent stable word combinations whose meanings remain partly transparent thanks to their figurative or metaphorical basis. For example, *"приносити клопіт"* [Matios, 2024, p. 18] refers to causing trouble for someone, *"зачинити лемент"* [Matios, 2024, p. 54] denotes the sudden start of loud noise or shouting; *"об'їде уздовж-упоперек пів світу"* [Matios, 2024, p. 63] depicts travelling across great distances. Some other common phraseological collocations are *"стиснути плечима"* [Matios, 2024, p. 49], showing confusion or surprise by shrugging [Slovnyk]; *"людям нерви роблять"* [Matios, 2024, p. 128], meaning to upset or annoy someone [Slovnyk].

Phraseological expressions are stable language units that function as syntactically complete sentences and convey figurative meanings, often reflecting moral, evaluative, or proverbial content. For example, *"яке їхало – таке здибало"* [Matios, 2024, p. 52] means that similar people tend to associate with one another; while *"аж гай шумів"* [Matios, 2024, p. 48] intensifies the description of an action [Bilonozhechko et al., 2003, p. 145]. Another group can be singled out, namely phraseological expressions that function as curses. For example, "*Шляк би го був трафив у моїй утробі*" [Matios, 2024, p. 8] – *"I wish lightning had struck him in my bosom"* – is used to express extreme dissatisfaction or contempt toward someone [Bilonozhechko et al., 1993b, p. 966]. This is also a dialectal expression and the word "шляк" comes from the German "Schlag", meaning "to strike", and "трафив" derives from "treffen", meaning "to hit" or "to occur". The expression "*Заткала би тя лиха година*" [Matios, 2024, p. 37] – *"May lightning strike you!"* – similarly conveys disapproval or a hostile wish directed at someone.

In the artistic language of Maria Matios, **dialectal phraseological expressions** of the Bukovinian vernacular are widely represented. The text contains dialectal unities, such as *"дати шміру по сраці"* [Matios, 2024, p. 19] meaning to scold or punish someone, derived from the German word "*die* Schmiere" (grease); *"тримати дямбу на запертi"* [Matios, 2024, p. 57] meaning to keep one's mouth shut; *"агій на вас"* [Matios, 2024, p. 67] expressing surprise, indignation, irritation [Slovnyk]. The next two expressions are connected by the word "фіра", which literally means a cart or wagon [Slovnyk]. The phrase *"сказав, як проїхав фірою"* [Matios, 2024, p. 58] describes speaking carelessly or abruptly, as if words are being thrown out quickly without thought. Similarly, *"ходить як фіра без дишла"* [Matios, 2024, p. 27] is used to describe someone or something moving uncontrollably or aimlessly, like a wagon without a pole to guide it.

In addition to conventional idioms, the text also features a wide range of **authorial phraseological unites** that are highly characteristic of Maria Matios's individual style in "Sweet Darusya". A particularly expressive authorial phrase is *"поза Йорчихою"*

("past Yorchykha") [Matios, 2024, p. 28]. In the story, the cemetery lies past Yorchykha's house, so the expression symbolically signifies approaching death. Several other authorial phraseological units in Matios's novel convey the theme of death. For instance, *"подякувати цьому світові"* [Matios, 2024, p. 28] and *"пішла у глину"* [Matios, 2024, p. 93] express death through metaphorical imagery. The expression *"жменька жінки"* [Matios, 2024, p. 104] portrays a very small, fragile woman through an image of a "handful" and *"не забрати й синього під нігтем"* [Matios, 2024, p. 139] describes a person who gains nothing from a situation, literally "cannot even take the blue under the fingernail". Maria Matios also employs vivid comparative idioms such as *"Іван вигулькував з-поза повороту, як травневий гриб"* ("Ivan pops out from behind the corner, like a May mushroom") [Matios, 2024, p. 64]; *"веселий, як цвинтар опівночі"* ("cheerful as a cemetery at midnight") [Matios, 2024, p. 42].

The final group identified in the analysis is **phraseologized word combinations**, which are non-metaphorical and syntactically inseparable structures whose meaning is fixed by language usage rather than by figurative reinterpretation. In the analyzed text, only one example of this type of phraseological unit was found. The expression *"Бігме Боже"* [Matios, 2024, p. 34] is used to strongly affirm a statement and to emphasize the speaker's sincerity and confidence in what is being said [Slovnyk]. In English, it can be roughly rendered as "truly" or "indeed". The phrase includes an archaic word "Бігме", historically connected with the concept of God.

In Maria Matios's novel, 76 phraseological units were identified and classified by type (see Fig.1 below). Phraseological unities constitute the largest group (30%), followed by authorial phraseological units (25%). Phraseological collocations account for 13%, phraseological expressions for 12%, and dialectal phraseological units for 11%. Phraseological fusions make up 8% of total, while phraseologized word combinations represent the smallest group (1%).

The classification of translation strategies. The analysis relies on **the classification of translation strategies**, including phraseological equivalents, analogues, loan translation, and descriptive translation. Identifying which of these strategies appears in the English version helps to understand how the translators preserved, adapted, or compensated the meaning and imagery of the original expressions.

The selection of an appropriate translation strategy largely depends on the specific type of phraseological unit and its degree of cultural markedness. Units with more universal meaning or transparent imagery are often translated using equivalents or analogues. In contrast, culturally specific, dialectal, or authorial expressions usually require calquing or descriptive translation. This approach allows the translator to adapt the text for the target reader while maintaining coherence and readability.

Phraseological equivalents are used when the target language offers an idiom that matches the original in both meaning and style [Cherney & Bialyk, 2019]. For example, the Ukrainian expression *"волосся дибки стає"* [Matios, 2024, p. 77] corresponds directly to *"hair stands on end"*, preserving the same image of fear or shock [Cambridge Dictionary]. The phrase *"обвести круг пальця"* [Matios, 2024, p. 172] matches the English *"wind around his finger"*, meaning to deceive or manipulate someone easily [Cambridge Dictionary], while *"геть чисто чоловік втратив голову"* [Matios, 2024, p. 133] has a ready-made English equivalent – *"the man completely lost his head"* [Cambridge Dictionary]. Similarly, *"об'їде уздовж-упоперек пів світу"* [Matios, 2024, p. 63] is translated as *"rides the length and*

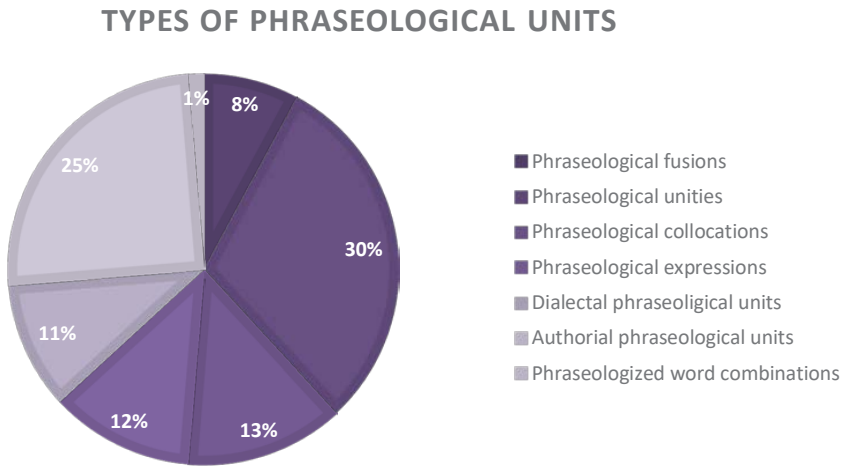

Fig. 1. Distribution of phraseological units by type in Maria Matios's novel

breadth of half the world" [Cambridge Dictionary], which conveys the same sense of extensive travel or thorough exploration.

Partial equivalents are used when the English translation conveys the general meaning and emotional tone of the original phraseological unit but differs in wording or grammatical structure [Cherney & Bialyk, 2019]. These translations are close in sense yet not identical to the source expression. For instance, the Ukrainian phrase *"людям нерви роблять"* [Matios, 2024, p. 128] corresponds to *"get on people's nerves" and "мутиться розум"* [Matios, 2024, p. 155] is translated as *"mind clouded"*. The phrase *"тримати дямбу на запертi"* [Matios, 2024, p. 57] is naturally conveyed as *"keep your trap shut!"* [Cambridge Dictionary]. Here, trap is a colloquial term for "mouth," carrying a slightly rough tone, just as the Ukrainian dialectal word "*дямба*" also means "mouth." Both idioms convey the idea of forcibly making someone remain silent, so the translation successfully preserves the original pragmatic effect.

Phraseological analogues are used when the target language has its own idiomatic expression that conveys the same meaning and emotional tone as the original but employs a different metaphor or image [Yemelyanova & Chudnivets, 2022]. Ukrainian phrase *"подякувати цьому світові"* [Matios, 2024, p. 28] is translated as *"meet their maker",* the expression *"хапатися за голову"* [Matios, 2024, p. 9] appears as *"tear the hair out"*, which keeps the sense of intense worry or frustration, though the imagery changes [Cambridge Dictionary]. The proverb *"яке їхало – таке здибало"* [Matios, 2024, p. 52] is rendered through the well-known analogue *"birds of a feather flock together"*, which captures the idea of similar people attracting each other [Cambridge Dictionary]. The idiom *"дивитися крізь пальцi"* [Matios, 2024, p. 115] is translated as *"look with a nod and a wink"*, which communicates the idea of deliberately ignoring something through a culturally appropriate image.

Other expressive phrases are similarly rendered: *"ні світ ні зоря"* [Matios, 2024, p. 54] becomes *"in the wee hours*", capturing the sense of very early morning [Cambridge Dictionary], and *"казати поза очі"* [Matios, 2024, p. 23] is translated as *"talk behind their back"*, which maintains the meaning but uses a more familiar English image [Cambridge Dictionary]. The phrase *"аж гай шумів"* [Matios, 2024, p. 48] is translated as *"like a house on fire",* which is an English idiom meaning that something happens very quickly, intensely, or with great energy [Cambridge Dictionary].

The exclamatory phrase *"Бігме Боже"* [Matios, 2024, p. 34] is a dialectal expression containing the archaic word "Бігме", historically associated with God [Slovnyk]. In English, the phrase could be roughly rendered as "truly" or "indeed", but the translators chose *"God help me"* to retain the reference to God, even though this results in some loss of the original meaning. Swear words are also adapted when translating. For example, *"Шлях би го був трафив у моїй утробі"* [Matios, 2024, p. 8] is rendered as *"I wish lightning had struck him in my bosom",* keeping the same strong emotional impact. Finally, "*Агій на вас"* [Matios, 2024, p. 67], which expresses surprise, irritation, or disapproval [Slovnyk], is translated as *"shame on you"*, conveying a similar feeling in English.

Loan translation, also referred to as **calquing,** involves replicating the structure and imagery of the source phrase nearly word for word [Yemelyanova & Chudnivets, 2022]. Readers are often able to interpret these calqued expressions because contextual cues clarify unfamiliar metaphors. For example, *"ходить як фіра без дишла"* [Matios, 2024, p. 27] (*"walking like a horse cart without a hitch")* is a dialectal phraseological unit translated through calquing. It describes someone or something moving aimlessly or without control. The expression *"веселий, як цвинтар опівночі"* [Matios, 2024, p. 42] becomes *"as happy as a cemetery at midnight"*, mirroring the dark irony of the original. Some calques in the novel convey death through specific metaphors. For instance, *"пішла у глину"* [Matios, 2024, p. 93] ("went into the clay") literally describes death, while *"поза Йорчихою"* [Matios, 2024, p. 28] ("past Yorchykha") refers to a woman who once lived near the cemetery and metaphorically signifies passing away. These examples show that literal translations can keep the vivid images clear when the context makes the meaning easy to understand.

Descriptive translation is used when an idiomatic equivalent or analogue does not exist, and a literal rendering would sound unclear or unnatural [Cherney & Bialyk, 2019]. In such cases the translator communicates the main meaning clearly, often omitting figurative language and cultural nuances. For instance, the idiom *"ні за цапову душу"* [Matios, 2024, p. 16] is reduced to the neutral *"for nothing"*, without its expressive folk imagery. Similarly, *"поговорити у чотири оцi"* [Matios, 2024, p. 152] becomes *"talk in private"* and *"пускати слово на люди"* [Matios, 2024, p. 45] *"to talk in public.* The phrase *"жменька жінки"* [Matios, 2024, p. 104] is described as *"a tiny bit of a woman"*, keeping the imagery of smallness and fragility. Some dialectal and culturally marked expressions are also translated descriptively. For instance, *"сказав, як проїхав фірою"* [Matios, 2024, p. 58] is rendered as *"he snapped abruptly"*. Similarly, *"закони були такі, як дишло"* [Matios, 2024, p. 115] is rendered as *"laws were looseygoosey"*, where the slang conveys the meaning but not the culturally specific comparison. When trans-

lating the hyperbolic idiom *"наговорити три міхи і двоє бесаг чуда"* [Matios, 2024, p. 132], two methods were combined: first descriptive translation, then calquing – *"talk a lot here – three water-skins full and two sacks full of astonishing stuff"*. These examples illustrate that descriptive translation ensures clarity but sacrifices the idiomatic richness and metaphorical imagery of the original.

Figure 2 (see below) illustrates the pattern in how translation strategies are selected for Ukrainian phraseological units. Descriptive translation predominates, constituting 38% of all instances. Phraseological analogues represent 26%, loan translations (calques) account for 21%, while full phraseological equivalents (8%) and partial phraseological equivalents (7%) are the least frequent. This distribution indicates that

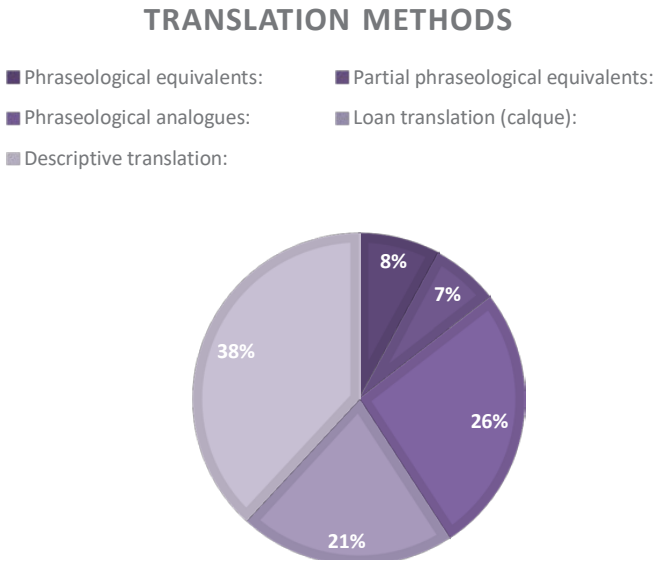

Fig. 2. Distribution of translation methods for Ukrainian phraseological units into English

translators most often prioritize clarity and explicative rendering over direct idiomatic equivalence.

Conclusions and prospects for the further research. The study confirms that translating Ukrainian phraseological units into English requires a flexible combination of translation strategies depending on their semantic complexity and cultural markedness. The analysis shows that descriptive translation is used most frequently to ensure clarity and accessibility for the target reader, though it often leads to a partial loss of figurative imagery and cultural nuance. At the same time, the use of phraseological analogues and loan translations allows translators to preserve elements of national and cultural specificity, thereby maintaining the stylistic character of the original text. Overall, the findings demonstrate that effective phraseological translation is based on balancing semantic accuracy with cultural representation.

Further research may expand the corpus by examining phraseological units in other works by Maria Matios or in Ukrainian literary texts of different genres.

BIBLIOGRAPHY

1. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення. Київ : Наук. думка, 1973. 284 с.
2. Залужна О. О. До питання розмежування термінів фразеологізм та ідіома в сучасній українсько- та англійськомовній фразеографії. *Фразеологія та фразеографія: Теорія, практика, перспективи.* 2024. С. 50–53. DOI: 10.61913/burago-publishing-house-23.9.
3. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія. Львів: Видавництво при Львівському державному університеті видавничого об'єднання «Вища школа», 1983. 177 с.
4. Ковалюк Ю. Ідіоматика англійської мови: електронні дані та концептуальне знання. Чернівці: Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, 2024. 304 с.
5. Корнієнко Л. М. Українська фразеографія другої половини XX – початку XXI століть: Тлумачні та перекладні словники. Київ, 2017. 217 с.
6. Левченко О. П. Фразеологічна символіка: Лінгвокультурологічний аспект. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2004. 360 с.
7. Матіос М. Солодка Даруся. 7-ме вид. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2024. 208 с.
8. Ніконова В. Г., Никитченко К. П. Курс зіставної лексикології англійської та української мов. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2020. 460 с.

9. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови. Київ : Наук. думка, 1973. 278 с.
10. Словник – тлумачний словник української мови, орфографічний словник онлайн. URL: https://slovnyk.ua/index.php (date of access: 28.01.2026).
11. Словник фразеологізмів української мови / В. М. Білоножечко та ін. Київ : Наук. думка, 2003. 788 с.
12. Фразеологічний словник української мови / В. М. Білоножечко та ін. Київ : Наук. думка, 1993. Т. 1. 528 с.
13. Фразеологічний словник української мови / В. М. Білоножечко та ін. Київ : Наук. думка, 1993. Т. 2. 460 с.
14. Черней Д. В., Бялик Б. В. Труднощі та способи перекладу англомовних фразеологізмів. *Transcarpathian philological studies.* 2019. Т. 10. С. 138–141. URL: https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2019.10-1.27.
15. Cambridge Dictionary. English Dictionary, Translations & Thesaurus. URL: https://dictionary.cambridge.org (date of access: 28.01.2026).
16. Carter R. Vocabulary: Applied linguistic perspectives. 2nd ed. New York : Routledge, 1998. 317 p.
17. Fernando C. Idioms and idiomaticity. Oxford University Press, 1996. 285 p.
18. Langlotz A. Idiomatic creativity: A cognitive-linguistic model of idiom-representation and idiom-variation in english. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2006. 327 p.
19. Matios M. Sweet Darusya: A Tale of Two Villages / trans. from Ukrainian by M. M. Naydan, O. Tytarenko. New York City : Spuyten Duyvil Publishing, 2019. 224 p.
20. Yemelyanova O. V., Chudnivets A. O. Variability of phraseological units in the British and American English and methods of their translation. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Vol. 57. P. 45–48. URL: https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.57.11.

REFERENCES

1. Dudyk, P. S. (1973). Syntaksys suchasnoho ukrainskoho rozmovnoho literaturnoho movlennia [Syntax of modern Ukrainian colloquial literary speech]. Kyiv: Naukova dumka. 284 p.
2. Zaluzhna, O. O. (2024). Do pytannia rozmezhuvannia terminiv frazeolohizm ta idioma v suchasnii ukrainsko- ta anhliiskomovnii frazeohrafii [On the distinction between the terms phraseologism and idiom in modern Ukrainian and English phraseography]. Frazeolohiia ta frazeohrafiia: Teoriia, praktyka, perspektyvy, 50–53. DOI: 10.61913/burago-publishing-house-23.9
3. Zorivchak, R. P. (1983). Frazeolohichna odynytsia yak perekladoznavcha katehoriia [Phraseological unit as a translation studies category]. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoho derzhavnoho universytetu “Vyshcha shkola”. 177 p.
4. Kovaliuk, Y. (2024). Idiomatyka anhliiskoi movy: Elektronni dani ta kontseptualne znannia [English idiomatics: Electronic data and conceptual knowledge]. Chernivtsi: Yurii Fedkovych Chernivtsi National University. 304 p.
5. Kornienko, L. M. (2017). Ukrainska frazeohrafiia druhoi polovyny XX – pochatku XXI stolit: Tlumachni ta perekladni slovnyky [Ukrainian phraseography of the second half of the 20th – early 21st centuries: Explanatory and translation dictionaries]. Kyiv. 217 p.
6. Levchenko, O. P. (2004). Frazeolohichna symvolika: Linhvokulturolohichnyi aspekt [Phraseological symbolism: Linguocultural aspect]. Lviv: LRIDU NADU. 360 p.
7. Matios, M. (2024). Solodka Darusia [Sweet Darusya] (7th ed.). Kyiv: A-BA-BA-HA-LA-MA-HA. 208 p.
8. Nikonova, V. H., & Nykyitchenko, K. P. (2020). Kurs zi stavnoi leksykolohii anhliiskoi ta ukrainskoi mov [Course in contrastive lexicology of English and Ukrainian]. Kyiv: KNLU Publishing Center. 460 p.
9. Skrypnyk, L. H. (1973). Frazeolohiia ukrainskoi movy [Phraseology of the Ukrainian language]. Kyiv: Naukova dumka. 278 p.
10. Slovnyk.ua. (n. d.). Slovnyk: Tlumachnyi ta orfohrafichnyi slovnyk ukrainskoi movy [Dictionary: Explanatory and orthographic dictionary of the Ukrainian language]. Retrieved January 28, 2026, from https://slovnyk.ua/index.php
11. Bilonozhechko, V. M., et al. (2003). Slovnyk frazeolohizmiv ukrainskoi movy [Dictionary of Ukrainian phraseological units]. Kyiv: Naukova dumka. 788 p.
12. Bilonozhechko, V. M., et al. (1993a). Frazeolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy [Phraseological dictionary of the Ukrainian language] (Vol. 1). Kyiv: Naukova dumka. 528 p.
13. Bilonozhechko, V. M., et al. (1993b). Frazeolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy [Phraseological dictionary of the Ukrainian language] (Vol. 2). Kyiv: Naukova dumka. 460 p.
14. Chernei, D. V., & Bialyk, B. V. (2019). Difficulties and methods of translating English phraseological units. Transcarpathian Philological Studies, 10, 138–141. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2019.10-1.27
15. *Cambridge Dictionary* (n. d.). Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus. https://dictionary.cambridge.org

16. Carter, R. (1998). *Vocabulary: Applied linguistic perspectives.* (2nd ed.). Routledge. 317 p.
17. Fernando, C. (1996). *Idioms and idiomaticity*. Oxford University Press. 285 p.
18. Langlotz, A. (2006). Idiomatic creativity: A cognitive-linguistic model of idiom representation and idiom variation in English. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 327 p.
19. Matios, M. (2019). Sweet Darusya: A tale of two villages (M. M. Naydan & O. Tytarenko, Trans.). Spuyten Duyvil Publishing, New York. 224 p.
20. Yemelyanova, O. V., & Chudnivets, A. O. (2022). Variability of phraseological units in British and American English and methods of their translation. Scientific Bulletin of the International Humanities University, 57. 45–48. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.57.11

Дата першого надходження статті до видання: 19.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

UDC 811.112.2’367.7:82-9
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-31

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

MOTIVATIVE LINES OF A MULTICULTURAL PORTRAIT OF THE ENGLISH DISCOURSE OF POSTCOLONIALISM

Tatarovska O. V.
Doctor of Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English Philology
Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska str., 1, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-9175-2774
olesyatatarovska@lnu.edu.ua

Vilkova S. Y.
Lecturer at the Department of Foreign Languages
Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy
Heroyiv Maidanu str., 32, Lviv, Ukraine
orcid.org/0009-0008-8197-3504
sofiavilkova25@gmail.com

Key words: *postcolonialism, multiculturalism, linguistic hybridity, discourse, decolonisation, artistic narrative.*

The article provides an in-depth examination of the key postcolonial features that shape the multicultural portrait of contemporary English literary discourse. It not only outlines the theoretical foundations of postcolonialism but also demonstrates how these conceptual frameworks influence the works of S. Rushdie, H. Qureshi, S. Selvon, M. Ondaatje, C. Phillips, and Z. Smith, whose writings collectively reflect the transformative dynamics of modern British multiculturalism. Postcolonial literature is presented as an artistic platform that enables a profound rethinking of identity, hybridity, migration processes, and racial and transnational interactions within the rapidly changing socio-cultural space of London. Through the representation of decolonisation trauma, tensions between the Self and the Other, the lingering presence of historical memory, and the impact of religious collisions, these writers reveal the complex interplay between individual experience and traditional communal frameworks.

From a linguocultural perspective, the study highlights linguistic hybridity, the integration of untranslatable lexemes, and the presence of transnational codes as defining markers of contemporary postcolonial discourse. These linguistic strategies emphasise the fluidity of cultural borders and the multiplicity of identity formations characteristic of diasporic communities. The narratives of the examined authors reconstruct long-term intergenerational links within immigrant families, showing multiculturalism not as an abstract ideological notion but as an everyday social practice embedded in the urban fabric of London. Such portrayals underscore the lived reality of hybrid communities, whose daily interactions, negotiations, and conflicts shape modern British cultural life. The article ultimately stresses the importance of applying a cognitive-interpretive approach to postcolonial texts, proposing it as a productive methodological direction for expanding philological research and deepening the understanding of multicultural dynamics in contemporary English literature.

МОТИВНІ ШТРИХИ МУЛЬТИКУЛЬТУРНОГО ПОРТРЕТУ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ ПОСТКОЛОНІАЛІЗМУ

Татаровська О. В.
доктор філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, Україна
orcid.org/0000-0001-9175-2774
olesya.tatarovska@lnu.edu.ua

Вілкова С. Ю.
викладач кафедри іноземних мов
Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного
вул. Героїв Майдану, 32, Львів, Україна
orcid.org/0009-0008-8197-3504
sofiavilkova25@gmail.com

Ключові слова:
постколоніалізм, мультикультуралізм, мовна гібридність, дискурс, деколонізація, художній наратив.

Стаття присвячена ґрунтовному аналізу постколоніальних штрихів у мультикультурному портреті сучасного англомовного літературного дискурсу, зосереджуючи увагу на способах, якими постколоніальна методологія формує художнє мислення та тематичні акценти британської літератури кінця XX – початку XXI століття. У розвідці узагальнено теоретичні засади постколоніалізму як інтерпретативної методології та простежено його вплив на творчість С. Рушді, Х. Курейші, С. Селвона, М. Ондатже, К. Філліпса та З. Сміт, чиї тексти відображають складні процеси взаємодії культур, ідентичностей та мов у контексті постімперського британського суспільства. Доведено, що постколоніальна література функціює як художня платформа для глибинного переосмислення ідентичності, гібридності, міграції, а також расових і транснаціональних взаємодій у динамічному соціокультурному просторі Лондона. Письменники передають травми деколонізації, прояви конфлікту між «своїм» та «іншим», різні форми історичної пам'яті та релігійних колізій, демонструючи напружене співіснування індивідуального досвіду з традиційними колективними структурами.
Завдяки лінгвокультурному підходу встановлено, що мовна гібридність, включення неперекладних лексем та використання транснаціональних кодів становлять визначальні маркери сучасного постколоніального дискурсу й відображають складну природу ідентичнісних трансформацій у міграційному середовищі. У статті підкреслено, що художні наративи досліджуваних авторів відтворюють системність у тривалих міжпоколінних зв'язках іммігрантських спільнот, формуючи образ мультикультуралізму не як абстрактного теоретичного конструкту, а як щоденної практики існування персонажів у великому урбаністичному просторі сучасного Лондона. Наголошено, що саме когнітивно-інтерпретативний підхід до постколоніальних текстів відкриває перспективні можливості для подальших філологічних студій, оскільки дозволяє глибше осмислити механізми формування мультикультурної ідентичності та розкрити нові виміри постколоніального художнього мислення.

Problem statement. To fully understand postcolonial fiction, one needs a basic understanding of postcolonial theory as interpreted by Edward Said [Said, 1983], Gayatri Chakravorty Spivak [Spivak, 1987], and Homi Bhabha [Bhabha, 1996]. This understanding is mainly centred around Edward Said's *Orientalism* [Said, 1978], whose narratives lie within the plane of historical construction of

West and East as oppositional referents between *the Self* in the West and *the Other* in the East. Since the 1980s, a whole cohort of novelists, playwrights, and poets have been positioned as postcolonial writers (Ch. Achebe, R. Arundhati, M. Cliff, J. M. Coetzee, A. Desai, B. Emecheta, B. Evaristo, N. Farrah, A. Ghosh, J. Kincaid, D. Lessing, VS Naipul, G. Ogot, J. Rhys, S. Rushdie, N. wa Thiong'o, H. Qureishi, S. Selvon, M. Ondaatje, C. Phillips, Z. Smith, and others) [Bhabha, 1986]. But what is postcolonial literature, and what are its postcolonial features in the linguistic and multicultural portrait of modern English literature? In the broadest sense, this literature encompasses works related to imperialist forces of subjugation and colonial expansion [Bhabha, 1994]. Postcolonial literature is that which emerged primarily after the end of World War II in the decolonised regions of the world, as many colonies (from areas such as the Indian subcontinent, South Africa, and the Caribbean) fought for independence [Said, 1985]. The postcolonial literary movement, with its dominant novelistic form and postcolonial content, developed coherently in the mid-twentieth century, and classic postcolonial texts emerged between the 1950s and 1990s. What postcolonial writers did was as important as what anticolonial freedom fighters did [Bhabha, 2006]. The intentional battlefield of postcolonial writers was the mind, while the battlefield of active freedom fighters was the battlefield. Thus, near the end of the 20th century, the time had come for postcolonial writers to fully tell their own lived and suffered stories from their own perspectives [Spivak, 2014].

The purpose of the article. The purpose of the investigation is to attempt to outline the postcolonial features of contemporary English literature, based on a brief theoretical description of the creative ideas of a cohort of writers who are compared or associated with the leitmotifs of the postcolonial narrative and who, through their own artistic discourse, reproduce the postcolonial features of British multiculturalism. Who can actually be attributed to writers in the field of postcolonial literature?

The tasks of the article. For this purpose, we focus on those who provided the background for the analysis of texts in postcolonial discourse [Bhabha, 1992]. We limit ourselves to brief mentions of the creative ideas of a cohort of writers, focusing on the leitmotif of the postcolonial narrative, and reveal the postcolonial features of multiculturalism that permeate all aspects of the characters' lives in contemporary London [Spivak, 2013]. They explore themes of racism through the strategies and ways in which the characters interact with immigrants and their attempts to manage the manifestations of racism they encounter daily. They aim to portray the everyday normality of modern urban life, which includes encounters with prejudice and racism, the happy and even comical incidents of life in a hybrid British community. All this is a new touch in the multicultural portrait of contemporary English-language literature, with its leitmotifs such as history, religion, language, race, identity, and multiculturalism [Rennison, 2005].

Presentation of the primary research material. Salman Rushdie is one of the most famous British authors of South Asian origin (born in India in 1947), and therefore postcolonial. His novels are written in English, but most of his works, fiction and non-fiction, are devoted to India and its history, people, religion, and often connect India with Great Britain and the English. His novels are about "migration, translation, hybridity, blasphemy and globalisation", and "the agenda in his novels is focused on the problems of marginalisation, difference, the so-called 'otherness' that immigrants bring to the fore". The importance of S. Rushdie for postcolonial studies stems not only from the leitmotifs he examines but also from his work as a whole [Itakura, 2006]. Although he writes in English, his "writing is not steeped in the European tradition of realism or in the desire to adopt the metropolis of the West". His discourse is enriched with verbal expressions, idioms, and phrases from the native languages of India, which, in the literary texts, are stylistically coloured and linguistically expressed. They are not always translated or explained to an English-speaking audience, as he explains is impossible to translate accurately into English (the following example is taken from his novel *Shame*): “This word: shame. No, I must write it in its original form, not in this peculiar language tainted by wrong concepts, Sharam, that's the word. For which this paltry 'shame' is a wholly inadequate translation. A short word, but one containing encyclopedias of nuance” [Rushdie 1995, p. 38]. In this, on the one hand, he acts in a double role – both dragoman and writer – negotiating between two cultures, and, on the other, he thereby deprives the English reading audience of its privilege, or even distorts it. After all, the indigenous Indian reader certainly has an advantage in understanding this type of text. Salman Rushdie's creative style lacks the priority notes of realism, which is typical of European writing. Still, we note the traditions of magical realism, which are closely connected with the discourse of Latin American writers such as Jorge Luis Borges and Gabriel García Márquez. Therefore, the circle of post-colonialism closes again: magical realists incorporate many techniques associated with this post-colonialism, with hybridity a primary feature [Spivak, 2000]. Specifically, magical realism is illustrated in the inharmonious arenas of such opposites as urban and rural, and Western and indigenous. The plots of magical realist works involve issues of borders, mixing, and change. Authors establish these plots to reveal a crucial purpose of magical realism:

a more profound and more accurate reality than conventional realist techniques would illustrate. In short, Salman Rushdie is an essential figure in postcolonial discourse, not only through his artistic work but also through his active participation in scientific and public debates on topics such as migration, integration, (British) identity, and diverse multicultural life.

Hanif Qureshi is a British writer of South Asian descent [Smith J., 2002]. Like the protagonist of his first and often-cited novel, *The Buddha of Suburbia* (1990), Qureshi is "born and bred English" - he was born in 1954 and raised in a mixed-race family in England, with a Pakistani father and an English mother. He began his career as a playwright, with his first play, *Soaking the Heat* (1976), staged at the Royal High Court Theatre. In 1985, his screenplay for the film *My Beautiful Laundrette* helped him set himself on the path to success, a path he has firmly established ever since. In most of his works, he portrays British society from the perspective of an immigrant: the protagonist of *The Laundromat* is a young Pakistani who opens a laundromat in a London suburb, and both *Buddha* and his second novel *The Black Album* (1995) deal with the racial and cultural conflicts of young people with an immigrant background who are confronted with the British environment. Hanif Qureshi is often described as a "London writer" [Kureshi, 2005], known for his accurate and vivid descriptions of contemporary multicultural London. This ability to recreate an authentic and captivating picture of London. In addition, comparisons can be made among H. Qureshi, S. Rushdie, and Z. Smith regarding the inclusion of events crucial to the lives of immigrants in Britain in their novels. For example, the burning of Salman Rushdie's novel *The Satanic Verses* (1988), witnessed by the main character Shahid in H. Qureshi's novel *The Black Album* (1995), as well as the main character Millat in Z. Smith's novel *White Teeth* (2000), is the primary setting in these novels.

Sam Selvon was born in Trinidad in 1923 to a family of mixed ethnicity, his grandparents being immigrants from India on one side and Scottish on the other. He worked as a wireless operator and reporter, occasionally publishing short story manuscripts [Tizard, 2002]. He left Trinidad for Britain in 1950, where he became a freelance writer. While his early novels were set in Trinidad, *The Lonely Londoners* (1956) is his first depiction of the lives of West Indian immigrants in London. This theme is also present in his other novel, *The Ascension of Moses. Ascending* (1975).

Michael Ondaatje was born in 1943 in Sri Lanka (then Ceylon) to a mixed family of Indian and Dutch descent. He moved to London with his mother. In 1954, Michael Ondaatje moved to Canada and has remained an active writer. The similarity to Zadie Smith, noted by some critics, may be the most obvious. This tendency is clearly evident in Michael Ondaatje's most famous novel, *The English Patient* (1992), particularly in its depiction of life at the end of World War II and, more specifically, in the figure of Kirpal Singh. Singh is an Indian sapper who joined the British army at the beginning of the war in 1920 and is now awaiting its end, separated from his company in Tuscany. He not only has to deal with his personal history, but also with the history of his country, and, in general, with all European history [Bhabha, 1992].

Caryl Phillips was born in the West Indies in 1958 but moved to Britain with his parents when he was just a year old. Phillips continues to live and work in the UK as a university lecturer and author of novels, plays, television scripts, and non-fiction, including anthologies, numerous collections of essays, travelogues, and more [Phillips, 2005]. His first novel, *The Final Passage* (1985), "recounts the experiences of his parents and thousands like them who left the West Indies in the 1950s to travel to Britain". In terms of other themes, the first novel already foreshadows many of his leitmotifs, which explore fate, slavery, migration, and relationships among people of mixed ethnic origin. Phillips has written articles for *The Observer*, and his novels are compared to the works of Zadie Smith. The fact is that both depict Jewish characters in their novels this way: Phillips, like *Blood* (1998), and Smith in *The Autograph Man* (1993). This is just one example of the similarities that literary criticism has hinted at.

Zadie Smith, as a person of mixed ethnicity, in her artistic discourse about contemporary London, touches on a variety of postcolonial issues in a coherent artistic narrative alongside Salman Rushdie, Hanif Qureshi, Sam Selvon, Michael Ondaatje, and Caryl Phillips: she is steeped in her forerunners. She has imbibed Edward Said, while Salman Rushdie's influence pervades the chattily intrusive narrative voice. And whether pilfering or in playful homage, the novel carries echoes from the migrant, or "post-immigrant", literature of such as Sam Selvon, Caryl Phillips, Michael Ondaatje, and Hanif Kureishi. Most of the characters in her books are themselves of mixed ethnic origin (such as Irie Jones in *White Teeth* [Smith, 2000], Alex-Lee Tandem in *The Autograph Man* [Smith, 2002] or Kiki Belsey in *On Beauty* [Smith, 2005] and come from first- or second-generation immigrant families (Iqbala in *White Teeth*) or are part of multi-ethnic relationships (Alex-Lee Tandem and Esther in *The Autograph Man*, and Howard and Kiki Belsey in the novel *On Beauty*). It seems that Z. Smith is even expected to write about race issues. She kept her word, as her second novel, *The Autograph Man*, and her third book, *On Beauty*, both centre on characters of mixed ethnicity (in *The*

Autograph Man, the protagonist Alex is half English and half Chinese, while in *On Beauty* the protagonists come from a half English, half African American family). These characters are therefore inevitably involved in a search for an identity that transcends cultural and racial boundaries, and they move towards what might be called a "transnational identification", meaning that they identify with cosmopolitans, with shared international values and characteristics, rather than with the traits of a particular national identity [Spivak, 2012].

Z. Smith identifies this as wishful thinking by people who are not connected to such an environment and therefore see multiplicity as an exotic or even romantic feature that does not correspond to reality. The author argues that: "… young professional women aged eighteen to thirty-two who would like a snapshot seven years hence of Irie, Joshua and Hortense sitting by a Caribbean Sea, while Irie's fatherless little girl writes affectionate postcards to Bad Uncle Millat and Good Uncle Magid" [Head, 2003].

In the novel "The Last Friend" by T. B. Jelloun, the use of negation *without* the phrase *You're Jewish without having to wear a yarmulke* explicates the ambiguity of the character's hybrid identity and social mobility. This negation reveals important themes of postcolonial discourse, such as adaptation, privilege, discrimination, and identity issues. *Without* adds depth to the understanding of the character, indicating his unique position between two cultures and emphasizing the superficiality of social prejudices: *You're Jewish without having to wear a yarmulke*. *You have their mentality, their intelligence, but you are a real Muslim, like Mthue. You win on both counts, and you're not harassed the way the Jews are. Of course, people are jealous of you. But you're my friend. You just need to change the way you dress and be a little less cheap* [Jelloun, 2007].

Obi Okonkwo was indeed an only palm-fruit. His full name was Obiajulu---'the mind at last is at rest'; the mind being his father's of course, who, his wife having borne him four daughters before Obi, was naturally becoming a little anxious. Being a Christian convert---in fact a Catechist--- he could not marry a second wife. But he was not the kind of man who carried his sorrow on his face. In particular, he would not let the heathen know that he was unhappy. He had called his fourth daughter Nwanyidinma---'a girl is also good'. But his voice did not carry conviction [Achebe, 1960].

In Chinua Achebe's novel "No Longer at Ease", the excerpt conveys the father's struggle with cultural, religious, and emotional expectations through the lens of denial. His disappointment at having only daughters, despite naming the fourth daughter Nwanyidinma, reveals his deep desire for a male heir. Furthermore, his Christian beliefs prevent him from marrying a second wife, creating a conflict between his cultural aspirations and religious obligations. The father's emotional restraint further illustrates societal pressure to conceal personal grief, highlighting the difficulties he faces. These themes significantly influence Obi's character and his journey throughout the novel.

Conclusions and prospects for further development. Thus, the main discursive and narrative features of the postcolonial novel form are its structure, language, and style, through which human and personal history is formed, which the writers of this artistic camp carefully depict. As for the historical dimension, the postcolonial novel form emphasises that each story seems to repeat itself according to specific patterns that interconnect the main characters in the works of the mentioned writers. One gets the impression that these characters feel locked in a constantly repeating circle from which they cannot escape.

Another theme that no less problematically affects the lives of most characters in the artistic discourses of Salman Rushdie, Hanif Qureshi, Sam Selvon, Michael Ondaatje, Caryl Phillips, and Zadie Smith is religion. While some of them struggle all their lives to be faithful to their fate or even join religious groups, such as Jehovah's Witnesses or radical Islamists, others struggle to avoid the influence of religion on their lives. History and religion are closely intertwined in the personal and social lives of the characters and form an identity, a hybrid in particular, in the multilingual background of contemporary London. In accordance with the central motif of postcolonialism, the novels of the authors under study place specific emphasis on defining postcolonial identity and what it encompasses.

In short, the novels of Salman Rushdie, Hanif Qureshi, Sam Selvon, Michael Ondaatje, Caryl Phillips, and Zadie Smith focus on a hybrid community that reflects the full range of the main characters' lives, as they live in London's multicultural environment. In this context, the problem of racism appears, in particular, given the characters' relationships with immigrants and attempts to resolve the manifestations of racism that they encounter in everyday life. The analysis of individual multicultural features and postcolonial leitmotifs in the artistic discourses of Salman Rushdie, Hanif Qureshi, and Zadie Smith will contribute to the gradual disclosure of the author's family saga, the narratives of which stretch for each of them through several generations and where the leitmotif, characters and their stories are closely intertwined into a single whole. These are artistic discourses that satisfy or at least try to satisfy "the need for an alternative approach to ethnic diversity, an approach that avoids the words' multiculturalism' on the one hand and 'banal assimilation' on the other". These narra-

tives also reveal the difficulties of the characters' lives as they actively search for roots and pursue family history in a multinational environment, without descending into melodrama or becoming kitsch. It can be assumed that the linguocultural paradigm for the analysis of leitmotifs in postcolonial artistic discourses fits well with the perspective of further in-depth studies of the multicultural portrait of contemporary English discourse on postcolonialism in a broad macrophilological key of cognition and interpretation.

BIBLIOGRAPHY

1. Achebe Ch. No Longer at Ease / Ch. Achebe. Nigeria: William Heinemann, 1960. 194 p.
2. Bhabha H. K. The Location of Culture / H. K. Bhabha. London: Routledge, 1994. 285 p.
3. Bhabha H. K. Cultures in Between / H. K. Bhabha. In S. Hall and P. Du Gay (Eds), Questions of Cultural Identity. London: Sage Publications, 1996. P. 45 – 53.
4. Bhabha H. K. Cultural Diversity and Cultural Differences / H. K. Bhabha. In B. Ashcroft, G. Griffiths, and H. Tiffin (Eds.), The Post-Colonial Studies Reader. New York: Routledge, 2006. P. 155 – 157.
5. Bhabha H. K. The Other Question: Discrimination and the Discourse of Colonialism / H. K. Bhabha. In Literature, Politics, and Theory: Papers from the Essex Conference, 1976-84, edited by F. Baker et al. 1986. P. 148 – 172.
6. Bhabha H. K. Postcolonial Authority and Postmodern Guilt / H. K. Bhabha. Cultural Studies, edited by L. Grossberg, C. Nelson, and P. Treichler. New York: Routledge, 1992. P. 56 – 65.
7. Head D. Zadie Smith's White Teeth: Multiculturalism for the Millennium. In: Lane, Richard, Mengham, Rod, and Tew, Philip (eds.), 2003. Contemporary British Fiction. Oxford: Blackwell, 2003.
8. Itakura G. "A Happy Multicultural Land" in Periodontal Terms: Zadie Smith's White Teeth. 05. 10. 2006: www009.upp.so-net.ne.jp/magus/me/publications2.html, 2006.
9. Jelloun T. B. The Last Friend / T. B. Jelloun. London: Penguin Books, 2007. 187 p.
10. Kureishi H. The Word and the Bomb. London: Faber and Faber, 2005.
11. Phillips C. (copyright): The official Caryl Phillips website. 09/23/2005: www.carylphillips.com .
12. Rennison N. Contemporary British Novelists. London and New York: Routledge, 2005.
13. Rushdie S. Shame. London: Vintage, 1995.
14. Said E. W. Orientalism / E. W. Said. New York: Random House, 1978. 378 p.
15. Said E. W. Beginnings: Intention and Method / E. W. Said. Columbia University Press, 1985. 414 p.
16. Said E. W. The World, the Text, and the Critic / E. W. Said. Harvard University Press, 1983. 327 p.
17. Smith J. Hanif Kureishi. 17.08.2005: http://www.contemporarywriters. com/authors
18. Smith Z. On Beauty. London: Hamish Hamilton, 2005.
19. Smith Z. The Autograph Man. London: Penguin Books. 2002. 33.
20. Smith Z. White Teeth. London: Penguin Books, 2000.
21. Spivak G. Ch. In Other Worlds: Essays in Cultural Politics / G. Ch. Spivak. London: Methuen, 1987. 440 p.
22. Spivak G. Ch. Outside in the Teaching Machine / G. Ch. Spivak. Taylor & Francis, 2012. 390 p.
23. Spivak G. Ch. The Spivak Reader / G. Ch. Spivak. Selected Works of Gayatri Chakravorty Spivak. Taylor & Francis, 2013. 344 p.
24. Spivak G. Ch. A critique of postcolonial reason: Toward a History of the Vanishing Present / G. Ch. Spivak. Boston: Harvard University Press, 2000. 464 p.
25. Spivak G. Ch. The Post-Colonial Critic. Interviews, Strategies, Dialogues / G. Ch. Spivak, S. Harasym. Taylor & Francis, 2014, 176 p.
26. Tizard B. Black, white or mixed race? Race and racism in the lives of young people of mixed parentage. London: Routledge, 2002.

Дата першого надходження статті до видання: 15.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 811.11:13(067).’37
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-32

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

ТИПИ НОМІНАЦІЙ У СИСТЕМІ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ)

Терехова С. І.
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри германських і романських мов
Київський національний лінгвістичний університет
вул. Велика Васильківська, 73, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-7473-9399
lana_ant@yahoo.com

Ключові слова: *зіставне мовознавство, галузеве (правниче) термінознавство, номінація, термін, терміносистема, поліпарадигмальний підхід, комплексний лінгвістичний аналіз, функціонально-семантичне поле, аломорфізм, ізоморфізм.*

Статтю присвячено вивченню типів номінацій юридичних термінів та їх властивостей у сучасних українській та англійській мовах. Основну увагу присвячено типологізації та висвітленню особливостей зіставлюваного досліджуваного мовного матеріалу. Методологічною основою дослідження був обраний комплексний, зіставний поліпарадигмальний аналіз. Основним методом дослідження є зіставний метод. Також були застосовані такі групи методів: 1) лінгвістичні методи: структурний метод, репрезентативний метод, метод наукового опису, метод суцільної вибірки; 2) перекладознавчі методи: комунікативний метод, семантичний, метод трансформацій; 3) загальнонаукові методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння, гіпотеза; 4) метод юридичної галузі – порівняльно-правничий метод – для порівняння галузевих (правничих) термінів у межах функціонально-семантичного поля кожної з аналізованих мов. Основою систематизації мовного матеріалу слугувала модель функціонально-семантичного поля, структура якого описана у пропонованій статті для кожної з зіставлюваних мов. Були визначені типи номінацій у досліджуваних терміносистемах, аломорфні й ізоморфні властивості порівнюваних юридичних термінів української та англійської мов на різних рівнях мовної ієрархії, а також у параметрах різних лінгвістичних парадигм. Був схарактеризован і перекладознавчий аспект визначених зіставно-типологічних властивостей досліджуваних юридичних термінів. У параметрах проведеного комплексного, зіставного поліпарадигмального аналізу були описані концептуально-семантичні, власне мовні (лексико-граматичні, структурні, функціонально-семантичні та функціонально-стилістичні), а також психолінгвістичні властивості юридичних термінів української та англійської мов. Переважна більшість проаналізованих юридичних термінів в обох аналізованих мовах є утвореними на основі первинної номінації. Терміни, утворені на основі вторинної номінації, були оформлені в досліджуваних мовах, як правило, на основі метафоричного або метонімічного переносу. В обох зіставлюваних мовах основними типами номінацій юридичних термінів є лексеми (насамперед, іменники, прикметники, дієслова), словотвірні та структурні моделі словосполучень, фразеологізми й ідіоми; функціонально-семантичні моделі більше властиві англійській мові. У статті охарактеризовано специфіку термінів-інтернаціоналізмів зазначеної тематики, особливості їх використання в зіставлюваних мовах. Було визначено і досліджено мультидисциплінарні терміни юридичної галузі в українській та англійській мовах, також їх специфічні риси.

TYPES OF NOMINATIONS IN THE LEGAL TERMS SYSTEM (BASED ON THE UKRAINIAN AND ENGLISH LANGUAGES)

Terekhova S. I.
Doctor of Philological Science, Professor,
Professor at the Department of Germanic and Romance Languages
Kyiv National Linguistic University
Velyka Vasyl'kivs'ka str., 73, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7473-9399
lana_ant@yahoo.com

Key words: *contrastive linguistics, industry terminology, nomination, term, terminological system, multi-paradigmal approach, complex analysis, functional-semantic field, allomorphism, isomorphism.*

The article is devoted to the study of the types of nominations of legal terms and their properties in the modern Ukrainian and English languages. The main attention is paid to classifying and highlighting the features of the contrasted language units. The methodological basis of the study is a complex, contrastive multi-paradigmal analysis. The main method of the study is the contrastive method. The following groups of methods were also applied in it: 1) linguistic methods: structural method, representative method of scientific description, method of continuous sampling; 2) translation methods: communicative, semantic, method of transformations; 3) general scientific methods of analysis, synthesis, induction, deduction, comparison, hypotheses; 4) law industry method – comparative law method used for comparing of the law terms under analysis in frames of each functional-semantic field of law terms separately. The model of the functional-semantic field was choosen for systematization of the terms under analysis. There were defined types of nominations in the contrasted term systems. Allomorphic and isomorphic properties of the compared legal terms of the Ukrainian and English languages were characterized at the different levels of the language hierarchy as well as in frames of different linguistic paradigms. Their meaningfulness for translation of legal terms was characterized in this article. There were described conceptual-semantic, linguistic (lexico-grammatical, structural, functional-semantic and functional-stylistic), as well as psycholinguistic properties of the contrasted legal terms in Ukrainian and English. The number of analyzed legal terms in both contrasted languages are created on the basis of the first nomination. Terms formed based on a secondary nomination are typically the results of metaphorical or metonymic transfer. In both contrasted languages, the main types of nominations of legal terms are lexemes (predominantly, nouns, adjectives and verbs), word formation and structural models of word combinations, phraseological units and idioms. Functional-semantic models are more typical for English legal terms. The article characterizes the specificity of terms-internationalisms of the specified subject, the features of their use in the compared languages. Multidisciplinary terms of the legal field in Ukrainian and English were identified and investigated, as well.

Постанова проблеми. У сучасному зіставному мовознавстві і термінознавстві все більшу увагу дослідників привертають галузеві терміни європейських мов та їх особливості як номінацій, нові тенденції їх розвитку, що зумовлено глобальними суспільними процесами та соціальною затребуваністю юридичної лексики в повсякденному житті багатьох людей. Одними з найактуальніших серед них є юридичні терміни української та англійської мов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чимало наукових розвідок у галузі термінознавства було проведено останніми десятиліттями (див. праці Н. Артикуци, С. Головатого, І. Гумовської, Ю. Зайцева, В. Демченка, І. Кочан, Г. Онуфрієнка, Ю. Прадіда, Б. Стецюк, І. Усенко, T. Dudley-Evans, S. John, M. Jo, T. Hardy, M. Hhjort-Pederson, D. Faber та ін.), у яких детально розглядаються різні аспекти вивчення термінів та їх перекладу. Разом із тим, бракує комплексних лінгвістичних досліджень, які б різнобічно й детально характеризували та узагальнювали специфіку і властивості юридичних терміносистем віддалено спорід-

нених мов, типи номінацій юридичних термінів. Такі студії лише розпочато [Шеремета, 2013; Терехова, 2025] та ін. Певним передвісником їх можна вважати впровадження Дж. Енгбергом мультиперспективного підходу до вивчення й оцінки концептуальних правничих знань, пов'язаних із перекладом юридичних термінів, які належать двом і більше різним правничим терміносистемам [Engberg, 2020, с. 263–282] і, відповідно, мають бути тотожно експлікованими в двох і більше природних мовах. Саме такі завдання цілком можливо виконати шляхом застосування комплексного, поліпарадигмального підходу [Терехова, 2012, с. 88–101; Terekhova, 2010, с. 89–101].

Мета статті – поліпарадигмально охарактеризувати типи номінацій та особливості функціонування юридичних термінів (та їх підсистем) у сучасних українській та англійській мовах.

Для досягнення поставленої мети було передбачено і виконано такі **завдання**: 1) на основі даних сучасних словників юридичної лексики окреслити підсистеми юридичних термінів в українській та англійській мовах; 2) уточнити дефініції юридичного терміну та юридичної терміносистеми; 3) доповнити й охарактеризувати ознаки сучасних юридичних термінів в українській та англійській мовах з позиції характерології; 4) охарактеризувати особливості сучасних юридичних термінів та їх функціонування у досліджуваних мовах шляхом впровадження комплексного, зіставного поліпарадигмального аналізу; 4) визначити типи номінацій юридичних термінів у сучасних українській та англійській мовах.

Предмет та об'єкт дослідження. Предметом дослідження були обрані терміни юридичної галузі української та англійської мов, а об'єктом вивчення слугували особливості їх функціонування та типи номінацій в зазначених зіставлюваних мовах.

Як було зазначено вище, методологічною основою дослідження став комплексний, зіставний поліпарадигмальний підхід, який визначається як «комплексне, багаторівневе і багатоаспектне вивчення парадигм мовних явищ і категорій із залученням наукових даних» міждисциплінарного підходу «…у комплексі із співвіднесення мовного матеріалу з концептуально-семантичним, та даними психолінгвістичного аналізу [Терехова, 2012, с. 12–13].

У межах методики зазначеного підходу були застосовані такі групи методів дослідження: 1) лінгвістичні методи: зіставний метод (головний у нашому дослідженні), структурний метод, метод наукового опису, метод суцільної вибірки досліджуваного матеріалу; 2) методи перекладознавства: комунікативний метод, семантичний, метод трансформацій; 3) загальнонаукові методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння, метод гіпотези; 4) метод юридичної галузі – порівняльно-правничий метод – для зіставлення галузевих (правничих) термінів у межах функціонально-семантичного поля (далі – ФСП) кожної з аналізованих мов. Основою систематизації мовного матеріалу слугувала модель функціонально-семантичного поля.

Виклад основного матеріалу. На тлі сучасних світових та регіональних суспільно-політичних процесів усе більше українських громадян завдяки своєму високому професіоналізму й розвитку навичок суспільного й емоційного інтелекту успішно адаптуються до життя в європейських та інших, переважно англомовних країнах, де обов'язковим для них стає опанування суспільно-юридичних норм буття країни їхньої адаптації. У цьому плані, наприклад, все більше української молоді обирають престижний у наш час юридичний фах як справу свого життя, орієнтуючись на міжнародний рівень працевлаштування, що передбачає обов'язкове володіння не лише професійною рідною мовою (українською), а хоча б одною ще мовою міжнародного спілкування (найчастіше – англійською) у межах свого фаху. Отже, транснаціонально поширені процеси глобалізації й інтеграції на тлі економічної кризи, що торкнулася протягом останніх десятиліть багато країн світу, спонукають подальший розвиток суспільно-правничих відношень як певної концептуальної основи для формування параметрів і норм життєдіяльності сучасної людини, що, безумовно, відбивається на відповідних фрагментах мовних картин світу. Найбільш точними способами експлікації юридичних понять виступають юридичні терміни, які разом формують «юридичний» фрагмент концептуально-семантичної та відповідної мовної картини світу. Юридичний термін розуміємо як мовну одиницю (слово або словосполучення), яка точно окреслює й характеризує певне юридичне поняття [Романюк, Бялик, 2020, с. 178; Чаюк, Борисович, 2020, с. 177] та належить якнайменш до одної відповідної терміносистеми мови (зважаючи на мультидисциплінарність багатьох сучасних термінів). Тож, сукупність термінів, упорядковану відповідно до рівнів мовної ієрархії у єдину мовну підсистему, визначаємо як юридичну терміносистему, або підсистему юридичних термінів. У статті синонімічно використовуються терміни *юридичний термін / правничий термін / термін юриспруденції*.

Основними ознаками юридичних термінів цілком справедливо вважаються їх системність, точність, лаконізм, «що зумовлено логічною складовою юриспруденції як науки та системністю її фахових понять» [Романюк, Бялик, 2020, с. 178], унікальність, спеціалізоване значення, сталість,

міжмовна відповідність [Ульянова, Томчаковська, Строченко, Єрьоменко, Потенко, 2024, с. 9; Hardy, 1961], наявність чіткої дефініції, галузева закріпленість, для деяких термінів (переважно інтернаціоналізмів) – міждисциплінарність, тобто здатність бути вживаними в тому самому термінологічному значенні якнайменш у трьох різних галузях науки. Як і більшість мовних підсистем, терміносистеми юридичних термінів української та англійської мов являють собою моноцентричне ФСП із сегментно-ярусною структурою, яка розповсюджується по рівнях ядра поля (центра ядра і решти ядерної зони) та периферії (близької і далекої), а також так званої, «перехідної зони» поля, складники якої своїми додатковими конотаціями або іншими лексико-семантичними варіантами в семантичній структурі юридичного терміна включені до інших ФСП). Мултидисциплінарні терміни посідають як зону близької, так і далекої периферії. Центральною ядерною одиницею ФСП є лексема укр. *закон*, англ. *law*; решту центра поля посідають укр. *право, законність, покарання,* англ. *right, legality, punishment.* Кожна із цих домінант формує такі тематичні сегменти поля – тематичні групи (ТГ): укр. ТГ «цивільне право» – англ. «civil law», ТГ «загальне право» – англ. ТГ «common law», ТГ «кримінальне право» – англ. «criminal law», ТГ «правоохоронні органи» – англ. «law enforcement agencies», ТГ «права людини» – англ. «human rights», ТГ «кримінальні розслідування» – англ. «crime investigations», ТГ «законодавство» – англ. «legislation», ТГ укр. «договірне право» – англ. «contract law», ТГ «міжнародне право» – англ. «international law», ТГ укр. «адміністративне право» – ТГ англ. «administrative law», ТГ укр. «конституційне право» – ТГ англ. «constitutional law», ТГ укр. «трудове право» – ТГ англ. «employment law», ТГ укр. «споживче право» – ТГ англ. «consumer law». У складі кожної із цих ТГ є парадигми синонімів, антонімів, гіпонімів і гіперонімів, проте слід зауважити, що парадигматичні відношення не є розвиненими значною мірою, що зумовлено специфікою досліджуваного матеріалу: його термінологічною точністю, певною офіційністю, поширеною моносемністю, стилістичною нейтральністю та ін. Переважна більшість таких термінів – це первинні номінації. Проте значний відсоток юридичних термінів сформовано на основі вторинної номінації – шляхом метафоричного переносу (наприклад: англ. *law as a machine, justice means balance, privacy of blood* [Legal Dictionary, 2025; Glossary of Legal Terms, 2025] та ін.) або метонімічного переносу (наприклад: англ. *bill of acceptance* та ін.). Як зазначають Т. А. Чаюк та О. В. Борисович, серед юридичних термінів англійської мови основними типами метафор є соціоморфні, антропоморфні, природоморфні та артефактні метафори [Чаюк, Борисович, 2020, с. 179]. За семантичними ознаками та співвідношенням із первинними номінаціями юридичні терміни-метафори були класифіковані на структурні метафори, орієнтаційні, онтологічні, метафори подорожі або руху, військові метафори та театральні метафори [Павлов, 2025, с. 22].

Базовими для формування ТГ термінів у складі ФСП в обох зіставлюваних мовах є парадигматичні відношення (дещо більшою мірою для української мови) та синтагматичні відношення (більше – для англійської мови), що спричинено структурно-морфологічними особливостями цих мов, визначеними В. фон Гумбольдтом, А. Шлейхером та пізніше – Г. Штейнталем [Лук'янченко, Боєва, 2025, с. 16], адже, як відомо, в синтетичній українській мові досліджувані мовні одиниці більшою мірою репрезентовані лексико-граматичними категоріями й іншими способами вираження, тоді як в аналітичній англійській мові вони більше представлені на функціонально-синтаксичному рівні [Корунець, 2004, с. 179–196]. «…Попри універсальний характер засобів номінації, різні мови можуть використовувати різні принципи номінації для позначення одного й того ж поняття, що відображає особливості сприйняття дійсності носіями цих мов» [Лук'янченко, Боєва, 2025, с. 67]. Проте будучи у складі юридичних текстів, правничі терміни сприяють збереженню їхнього імпліцитного й експліцитного змісту, особливо при перекладі [Hhjort-Pedersen, Faber, 2010, с. 237–250; Nord, 2011]. Отже, основними типами номінацій – правничих термінів в обох зіставлюваних мовах є лексеми (здебільшого іменники, прикметники, дієслова), словотвірні та структурні моделі словосполучень (в обох мовах), функціонально-семантичні моделі (більшою мірою представлені в англійській мові), а також фразеологізми та ідіоми. Загалом, на їх основі були визначені такі типи мовних репрезентацій правничих термінів:

1. Семантичні типи:

1.1. Загальносемантичні типи: а) юридичні терміни із мотивованими значеннями, юридичні терміни із немотивованими значеннями; б) абсолютні й відносні терміни, в) юридичні терміни комбінованої семантики;

1.2. Лексико-семантичні типи, співвідносні із значеннями ТГ у складі аналізованих ФСП;

1.3. Власне лексичні класи юридичних термінів: соматичні, локативні, темпоральні, особові та ін.;

1.4. Структурно-семантичні типи: а) моносемантичні / полісемантичні терміни; б) прості, складні, складені юридичні терміни;

2. Стилістичні типи юридичних термінів:

2.1. Власне стилістичні типи: а) стилістично нейтральні / (рідше) марковані; б) архаїчні тер-

міни, застарілі терміни, сучасні юридичні терміни, терміни-інтернаціоналізми, запозичення, в) нормовані / ненормовані юридичні терміни;

2.2. Оцінні типи: позитивної / негативної оцінки;

2.3. Функціонально-стилістичні типи: нейтральні стійкі словосполучення, стилістичні фігури;

3. Синтагматичні типи:

3.1. Власне синтагматичні типи: а) контекстуально зумовлені репрезентації; б) синтагматично закріплені терміни; в) вільні словосполучення;

3.2. Синтаксичні типи: номінативні, номінативно-ад'єктивні, номінативно-прономінальні, дієслівні, адвербіальні;

4. Парадигматичні типи: синонімічні, антонімічні юридичні терміни, антонімічні парадигми синонімів;

5. Прагматичні типи:

5.1. Прагматично обмежені / прагматично необмежені репрезентації;

5.2. Семантико-прагматичні, прагматично-функціональні, персонально-функціональні типи термінів;

6. Загальномовні типи:

6.1. Однорівневі юридичні терміни: лексемні, фраземні та ін.;

6.2. Різнорівневі терміни: лексико-семантичні, лексико-стилістичні, сентенційно-семантичні;

7. Деривaційні типи: а) продуктивні / непродуктивні; б) автохтонні юридичні терміни / запозичені мовні одиниці;

8. Частотні / рідкісні репрезентації;

9. Асоціативні типи: а) прямі, які відповідають номінаціям-стимулам: номінативні / описові; б) переносні (символи, образи та ін.); в) образні: метафори, метонімії, цитування; г) нульові асоціації; д) оцінні (негативної / позитивної оцінки) / нейтральні; е) опозитивні, синонімічні.

У складі досліджуваних ТГ правничих термінів найчастіше синонімічні паралелі поєднують або лише автохтонні номінації, або питомі терміни та їх іншомовні відповідники. Наприклад: укр. *договірне право – контрактне право, римське право – романське право;* англ. *to be charged – to be offended*, *plantiff – claimant, defendant – accused – responded, proof – evidence* та ін. [Бондарчук, Бороліс, Вишневська, 2021; Голубовська та ін., 2012; Legal dictionary, 2025; Glossary of legal terms, 2025]. Деякі з них утворюють співвідношення запозичених і питомих мовних одиниць, функціонуючих рівноцінно в обох зіставлюваних мовах, як наприклад: укр. *де юре – юридично* – англ. *de jure – by right*, укр. *де факто – фактично* – англ. *de facto – in fact*, укр. *договір – угода – контракт* – англ. *agreement – consent* – contract; укр. *звинуватити, засудити – виправдати, звільнити,* англ. *to accuse, to judge – to justify, to release (from prisone)* та ін. [Бондарчук, Бороліс, Вишневська, 2021; Голубовська та ін., 2012; Legal dictionary, 2025; Glossary of legal terms, 2025; U.S. Attoneys. Legal Terms Glossary, 2025]. Відносно рідкою для ТГ обох зіставлюваних мов є синонімія антонімічних парадигм, яка ґрунтується на відношеннях семантичної опозиції синонімічних рядів досліджуваних юридичних термінів. Наприклад, укр. *де юре, юридично – де факто, фактично;* англ. *de jure, by right* – англ. *de facto, in fact* [Голубовська та ін., 2012; Legal dictionary, 2025; Glossary of legal terms, 2025; U.S. Attoneys. Legal Terms Glossary, 2025] та ін.

Важливими властивостями юридичних репрезентацій досліджуваних ФСП є їх загальна семантико-стилістична та функціонально-стилістична належність, яка нерідко завдяки термінам-інтернаціоналізмам та мультидисциплінарним термінам, вживаним у юриспруденції, виявляє, як правило, повну або часткову еквівалентність серед зіставлюваних мовних одиниць української та англійської мов. Зауважимо, що функціонально-стилістичну належність розуміємо як здатність юридичних термінів реалізувати в обох порівнюваних мовах ті самі семантико-стилістичні, функціонально-стилістичні та на їх основі – прагмасемантичні й комунікативні установки у межах певного тексту (та його перекладу). Ця властивість дозволяє визначати однакову жанрово-стилістичну належність аналізованих термінів у складі юридичних текстів українською та англійською мовами, що має суттєве значення при перекладі таких текстів і забезпеченні їх відповідної комунікативної спрямованості [Anisworth, 2014, с. 43–57; Šarčević, 2009; McAuliffe, 2015; Sierocka, 2023, с. 1630], оскільки саме ці фактори впливають на ступінь тотожності відтворюваної інтенції автора / мовця при перекладі тексту [Максімов, 2006, с. 8–11, 122–123]. Завдяки єдиному інформаційному простору, в якому знаходяться майже всі країни світу у наш час, з когнітивної та концептуально-семантичної точок зору тепер стало простіше ототожнювати або дорівнювати релевантні характеристики правничих систем різних країн та релевантні відмінності між різними правничими системами. Як правило, в параметрах мовного матеріалу ці розбіжності являють собою безеквівалентні терміни, специфічні для кожної країни, зумовлені відповідним історичним, культурним, соціальним [Matulewska, Oh, 2023; Sierocka, 2023, с. 1631] і – на їх тлі – галузевим (юридичним) контекстами. Їх вивчення сприяє як структуруванню функціонально-семантичних моделей полів правничих термінів задля вивчення аломорфних та ізоморфних властивостей правничих підсистем близько- і / або віддалено спорідненних мов, так і

розвитку на їх основі функціональної теорії перекладу [Engberg, 2020, с. 263–267].

Як складники наукового функціонального стилю, його юридичного різновиду, зіставлювані правничі терміни характеризуються значним ступенем семантичної рівноцінності у межах загальноюридичної тематики, що властиве переважно мовним одиницям, які розташовані в ядерній зоні та значною мірою – на близькій периферії поля. Найбільш показовими їх прикладами є терміни-найменування ТГ аналізованих ФСП української та англійської мов (укр. *цивільне право, загальне право, кримінальне право, правоохоронні органи, права людини, кримінальні розслідування, законодавство, договірне право, міжнародне право, адміністративне право, конституційне право, трудове право, споживче право* та ін. [Голубовська та ін., 2012] – англ. *civil law, common law, criminal law, law enforcement agencies, human rights, crime investigations, legislation, contract law, international law, administrative law, constitutional law, employment law, consumer law* [Legal dictionary, 2025; Glossary of legal terms, 2025; U.S. Attoneys. Legal Terms Glossary, 2025] та ін.). Частково еквівалентні та безеквівалентні юридичні терміни більшою мірою представлені на далекій периферії зіставлюваних ФСП.

У наш час поповнення юридичних терміносистем значною мірою відбувається шляхом запозичень: для української мови, як відомо, з латинської, німецької, польської, англійської мов, а для англійської мови – переважно з латинської, французької, а також грецької й німецької мов [Романюк, Бялик, 2020, с. 177]. Продуктивними для них є морфологічний, морфолого-синтаксичний, синтаксичний та семантичний способи термінотворення, емантичні процеси термінологізації, ретермінологізації, детермінологізації [Чаюк, Борисович, 2020, с. 177–179].

Як справедливо зазначає Н. Шеремета, правничі терміни сучасних зіставлюваних мов функціонують як загальноюридичні, галузеві та міжгалузеві [Шеремета, 2013, с. 120–123]. Саме міжгалузеві з них заслуговують на спеціальну увагу мовознавців і перекладознавців, оскільки відтворюють нові тенденції розвитку сучасних юридичних терміносистем української та англійської мов, зокрема, цілком справедливо можуть вважатися мультидисциплінарними.

Висновки і перспективи подальших розробок. Проведений комплексний, зіставний поліпарадигмальний аналіз правничих термінів сучасних української та англійської мов показав, що зазначені терміносистеми функціонують у мовах як відносно відкриті мовні підсистеми. Вони представлені у мовах як моноядерні ФСП, структуровані за моделлю «ядро – периферія» і поділені за тематичною ознакою та іншими критеріями типологізації на сегментно-ярусні фрагменти, які оформлюються, у свою чергу, у вигляді ТГ. Ядро ФСП в обох зіставлюваних мовах посідають загальновживані лесеми, стилістично нейтральні, які містять найбільш узагальнену семантику «право, закон, законність». Це значення є інтегральною ознакою складників досліджуваних ФСП. Далека периферія містить «перехідні зони» порівнюваних ФСП. До складу близької і далекої периферії віднесені мультидисциплінарні терміни правничої тематики. Далеку периферію посідають терміни-ідіоми, терміни-фразеологізми, терміни-метафори, терміни-метонімії.

Когнітивне і концептуально-семантичне вираження правничих понять в українській і англійській мовах є зумовленим історичними, соціальними, національно-культурними та професійними (галузевими) чинниками, попри поширення в наш час норм міжнародного етикету і міжнародних норм професійного та бізнесового спілкування. Цими ж факторами зумовлені й особливості асоціювання правничих термінів. Основними способами термінотворення в сучасних українській та англійській мовах є морфологічний, морфолого-синтаксичний, синтаксичний та семантичний способи, семантичні процеси термінологізації, ретермінологізації та детермінологізації. Міждисциплінарні терміни та терміни-інтернаціоналізми виявляють не лише спільне їх походження у багатьох випадках в зіставлюваних мовах, а й відбивають світові суспільні процеси глобалізації та інтеграції, а також мовні тенденції до спрощення і лаконізму засобів і способів вербалізації юридичних понять.

Переважна більшість проаналізованих юридичних термінів – це первинні номінації. Терміни юриспруденції української та англійської мов, утворені на основі вторинної номінації, побудовані здебільшого на основі метафоричного або метонімічного переносу.

В обох досліджуваних мовах основними типами номінацій правничих термінів є лексеми (переважно іменники, прикметники, дієслова), словотвірні та структурні моделі словосполучень, фразеологізми та ідіоми (в обох аналізованих мовах), функціонально-семантичні моделі (більше в англійській мові).

Подальші наукові студії щодо вивчення правничих терміносистем убачаються в напрямах систематизації й кодифікації юридичних термінів-неологізмів, у більш повному узагальненні набутих результатів дослідження, у порівнянні сучасних тенденцій розвитку терміносистем української та англійської мов із їхніми відповідниками в інших, насамперед, європейських та східних мовах.

Методика комплексного, зіставного поліпарадигмального аналізу також може бути застосована до вивчення інших терміносистем, як у досліджуваних нами мовах, так і в інших.

Описані у статті властивості правничих терміносистем української та англійської мов будуть корисними і для подальшого розвитку контрастивної семантики, зіставного мовознавства, порівняльної типології української та англійської мов, почасти – загального мовознавства та перекладознавства, адже саме порівняння є основою будь-якого досконалого перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарчук Ю. А., Бороліс І. І., Вишневська М. О. *Англо-український словник юридичних термінів.* Понад 5000 слів: навч. посіб. Київ: КНУТД, 2021. 257 с. https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/19921/1/A USYuT_NP_20 21.pdf (15.03.2026).
2. Голубовська І. О., Шовковий В. М., Лефтерова О. М. та ін. *Багатомовний юридичний словник* / І. О. Голубовська, В. М. Шовковий, О. М. Лефтерова, О. В. Лазер-Паньків, І. Ю. Штиченко, Ю. О. Письменна, І. Р. Корольов, С. П. Ничаюк, Ю. О. Соколова. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. 543 с. http://www.pinax.com.ua/wp-content/uploads/2015/04/%D0%A1%D0%9B%D0%9E%D0%92%D0%9D%D0%98%D0%9A.pdf (15.03.2026).
3. Корунець І. В. *Порівняльна типологія англійської та української мов:* навч. посіб. Вінниця: Нова книга, 2004. 464 с. https://dspace.udpu.e du.ua/retrieve/9a2e960a-25d3-48f7-a3bf-f24ccae4f402/Porivnialna_typologiya_angliiskoi_ta_ukrainskoi_mov_teoriya_ta_praktyka.pdf (15.03.2026).
4. Лук'янченко І. О., Боєва Е. В. *Порівняльна типологія англійської та української мов з практикумом:* навч. посіб. Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. 286 с. https://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/22469/3/Lukyanchenko.pdf (15.03.2026).
5. Максімов, С. Є. *Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання*: навч. посіб. Київ: Ленвіт, 2006. 157 с. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=&S21STN=1& S21REF=10&S21FMT=JwU_B&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=U=&S21COLORTERMS=0&S21STR=%D0%A8141.14-937.7 (15.03.2026).
6. Павлов О. В. Юридичні метафори в англійській мові та їхнє відображення в правосвідомості студентів-юристів. *Європейський правничий часопис.* 2025. Вип. 8. С. 20–26. DOI: 10.36919/3041-1149(Print).8.2025.20-26 (15.03.2026).
7. Романюк О. В., Бялик В. Д. Етимологічне походження та історія розвитку англомовної юридичної термінології. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації.* 2020. Т. 31 (70). № 3. Ч. 1. С. 177–181. DOI https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.3-1/32
8. *Словник юридичних термінів*. https://share.google/vJetIXD42rwg38FrP (30.01.2025).
9. Терехова, С.І. (2012). *Референція в системі орієнтаційних репрезентацій української, російської та англійської мов (поліпарадигмальне дослідження)*: дис. … докт. філол. н. / 10.02.17. Київ: КНЛУ. 537 арк. (рукопис). http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN& P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/psptkl_2013_23_55.pdf (15.03.2026).
10. Ульянова Г. О., Томчаковська Ю. О., Строченко Л. В., Потенко Л. О. (укл.). *Термінознавство*: навч.-метод. посіб. / Нац. Ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Університетська книга, 2024. 52 с. https://dspace.onua.e du.ua/server/api/core/bitstreams/6ed07143-8626-45c1-a9e1-de8a5d8fa66f/content (15.03.2026).
11. Чаюк Т. А., Борисович О. В. Способи творення англомовних юридичних термінів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія.* 2020. № 46. Т. 2. С. 177–180. https://doi.org/: 10.52058/2786-6165-2024-9(27)-97-109 (15.03.2026).
12. Шеремета Н. Правнича термінологія української мови та процеси творення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології».* 2013. № 765. С. 120–123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPUT_2013_765_29 (15.03.2026).
13. *Юридичний словник юридичні терміни – Законодавство України 2019 рік:* тлумачний словник. Kodeksy.com.ua 2011–2024 рік Україна. https://share.google/nbdJzDWM0uOHpOMLT (30.01.2025).
14. Anisworth J. Lost in Treanslation? Linguistic Diversity and the Elusive Quest for Plain Meaning in Law. *The Ashgate Handbook of Legal Translation,* ed. Le. Cheng and King Kui. Sin and Anne Wagner. Abingdon: Routledge, 2014. Pp. 43–57. https://books.google.

com.ua/books?id=F3beCwAAQBAJ&printsec=frontcove r&hl=ru#v=onepage&q&f=false (15.03.2026).
15. Dudley-Evans T., John S., Jo M. *Developments in English for Specific Purposes: a Multi-disciplinary Approach.* Cambridge: Cambridge University Press, 1998. https://doi.org/10.1016/S0889-4906(99)00026-5 (15.03.2026).
16. Engerberg J. Comparative Law for Legal Translation: through Multiple Perspectives to Multidimensional Knowledge. *International Journal for the Semiotics of Law – Revue internationale de Sémiotique juridique.* 2020. May, 33 (2). Pp. 263–282. https://doi.org/10.1007/s11196-020-09706-9 (15.03.2026).
17. Hhjort-Pederson M., Faber D. Explicitation and Implicitation in Legal Translation – A Process Study of Trainee Translators. *Meta*, 2010. Nr (55) 2. Pp. 237–250. https://doi.org/10.7202/044237ar (15.03.2026).
18. *Glossary of Legal Terms*. 2025. https://share.google/FKQHHdqBq c46BjHo0 (30.01.2025).
19. *Legal Dictionary*. 2025. Law.com. https://share.google/O7cr2kiXNjOR 1mjXm (30.01.2025).
20. Matulewska A., Oh K. Translation of Old Polish Criminal Law Terminology into English and Korean in Adam Mickiewicz's epic poem "Master Thaddeus, or the Last Foray in Lithuania: A Nobility's Tale of the Years 1811-1812, in Twelve books of Verse". *International Journal for the Semiotics of Law.* 2023. Nr 36 (4). Pp. 1–22. https://doi.org/10.1007/s11196-023-10029-8 (15.03.2026).
21. McAuliffe K. Translating Ambiguity. *Journal of Comparative Law.* 2015. Nr 9 (2). Pp. 49–71. https://doi.org/10.5771/9783748927884-251 (15.03.2026).
22. Sierocka H. Issues in Translating, Interpreting and Teaching Legal Languages and Legal Cultures. *International Journal of Semiotics and Law.* 2023. Nr 36. Pp. 1629–1638. https://doi.org/10.1007/s11196-023-10029-8 (15.03.2026).
23. Šarčević S. *New Approach to Legal Translation.* The Hague – London – Boston: Kluwer Law International, 1997. https://open.unive.it/hitrade/books/ SarcevicLegal.pdf (15.03.2026).
24. Šarčević S. *Legal Language in Action: Translation, Terminology, Drafting and Procedural Issues.* Zagreb: Globus, 2009. https://doi.org/10.1007/978-3-319-28596-2 (15.03.2026).
25. Terekhova S. Gnoseological aspects of referential representations studies in Ukrainian, Russian and English (multy-paradigmal approach). *International Science Ukrainian Eddition*. USA: LuLu Press Inc., 2010, Dec. Vol. 2. Pp. 89–101.
26. Terekhova S. Modern Legal Translation Course: Trends, Aspects and Challenges (Multi-Paradigmal Approach). *Das intellektuelle und technologische Potenzial des XXI Jahrhunderts: Wirtschaftswissenschaften, Management und Marketing, Bildung und Pädagogik, Philologie, Rechts- und Politikwissenschaften.* Monografische Reihe "Europäische Wissenschaft". 2024. Bd. 33. Teil 2. Ss. 107–116, 134–138. https://doi.org/10/30890/2709-2313.2024-33-00-020 (15.03.2026).
27. *U.S. Attoney. Legal Terms Dictionary*. Unaited States Department of Justice 2025. https://share.google/O0HGSY9W2nN1s7PmN (30.01.2025).

REFERENCES

1. Bondarchuk Yu. A., Borolis I. I., Vyshnevska M. O. (2021) *Anhlo-ukrainskyi slovnyk yurydychnykh terminiv* [English-Ukrainian dictionary of legal terms]. Ponad 5000 sliv: navch. posib. Kyiv: KNUTD. https://er.knutd.edu.ua/bitstream/1234567 89/19921/1/AUSYuT_NP_2021.pdf (15.03.2026). (in Ukrainian)
2. Holubovska I. O., Shovkovyi V. M., Lefterova O. M., Lazer-Pankiv O. V., Shtychenko I. Yu., Pysmenna Yu. O., Korolov I. R., Nychaiuk S. P., Sokolova Yu. O. (2012) *Bahatomovnyi yurydychnyi slovnyk* [Multilingual legal dictionary]. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskyi universytet». http://www.pina x.com.ua/wp-content/uploads/2015/04/%D0%A1%D0%9B%D0%9E%D0%92% D0%9D%D0%98%D0%9A.pdf (15.03.2026). (in Ukrainian)
3. Korunets I. V. (2004) *Porivnialna typolohiia anhliiskoi ta ukrainskoi mov* [Contrastive typology of English and Ukrainian]: navch. posib. Vinnytsia: Nova knyha. https://dspace.udpu.edu.ua/retrieve/9a2e960a-25d3-48f7-a3bf-f24ccae4f40 2/Porivnialna_typologiya_angliiskoi_ta_ukrainskoi_mov_teoriya_ta_praktyka.pdf (15.03.2026). (in English)
4. Lukianchenko I. O., Boieva E. V. (2025) *Porivnialna typolohiia anhliiskoi ta ukrainskoi mov z praktykumom* [Contrastive typology of English and Ukrainian with practical work]: navch. posib. Odesa: vydavets Bukaiev Vadym Viktorovych. https://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/22469/3/Lukyanchenko.pdf (15.03.2026). (in Ukrainian)
5. Maksimov, S. Ye. (2006) *Praktychnyi kurs perekladu (anhliiska ta ukrainska movy). Teoriia ta praktyka perekladatskoho analizu tekstu dlia studentiv fakultetu perekladachiv ta fakultetu zaochnoho ta vechirnoho navchannia* [Practical course of translation (English and Ukrainian). Theory and practice of translator's text analysis for students of the faculty of translation and the faculty of evening and correspondence studies]: navch. posib. Kyiv: Lenvit. http://www.

irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN =&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=JwU_B&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=U=&S21COLORTERMS=0&S21STR=%D0%A8141.14-937.7 (15.03.2026). (in English)

6. Pavlov O. V. (2025) Yurydychni metafory v anhliiskii movi ta yikhnie vidobrazhennia v pravosvidomosti studentiv-yurystiv [Legal metaphors in English and their reflection in legal awareness of law students]. *Yevropeiskii pravnychyi chasopys*. vyp. 8. s. 20–26. DOI: 10.36919/3041-1149 (Print).8.2025.20-26 (15.03.2026). (in Ukrainian)
7. Romaniuk O. V., Bialyk V. D. (2020) Etymolohichne pokhodzhennia ta istoriia rozvytku anhlomovnoi yurydychnoi terminolohii [Etimological origin and history of English press terminology]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho*. Seriia: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii. t. 31 (70). № 3. ch. 1. s. 177–181. DOI https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.3-1/32 (in Ukrainian)
8. *Slovnyk yurydychnykh terminiv* [Dictionary of legal terms]. https://share.go ogle/vJetIXD42rwg38FrP (30.01.2025). (in Ukrainian)
9. Terekhova, S.I. (2012). *Referentsiia v systemi oriientatsiinykh reprezentatsii ukrainskoi, rosiiskoi ta anhliiskoi mov (poliparadyhmalne doslidzhennia)* [Reference in the system of orientational representations in Ukrainian, Russian and English (multi-paradigmal approach)] (DSc thesis). Kyiv: KNLU. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ps ptkl_2013_23_55.pdf (15.03.2026). (in Ukrainian)
10. Ulianova H. O., Tomchakovska Yu. O., Strochenko L. V., Potenko L. O. (ukl.). (2024) *Terminoznavstvo* [Terminology studies]: navch.-metod. posib. / Nats. Un-t «Odeska yurydychna akademiia». Odesa: Universytetska knyha. https://dspac e.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6ed07143-8626-45c1-a9e1-de8a5d8fa66 f/content (15.03.2026). (in Ukrainian)
11. Chaiuk T. A., Borysovych O. V. (2020) Sposoby tvorennia anhlomovnykh yurydychnykh terminiv [Methods of forming legal terms in English]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu.* Seriia: Filolohiia. № 46. t. 2. s. 177–180. https://doi.org/: 10.52058/2786-6165-2024-9(27)-97-109 (15.03.2026). (in Ukrainian)
12. Sheremeta N. (2013) Pravnycha terminolohiia ukrainskoi movy ta protsesy tvorennia [Ukrainian legal terms and processes of formation]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika».* Seriia «Problemy ukrainskoi terminolohii». № 765. s. 120–123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPUT_2013_765_29 (15.03.2026). (in Ukrainian)
13. *Yurydychnyi slovnyk yurydychni terminy – Zakonodavstvo Ukrainy 2019 rik: tlumachnyi slovnyk* [Legal dictionary of legal terms]. Kodeksy.com.ua 2011–2024 rik Ukraina. https://share.google/nbdJzDWM0uOHpOMLT (30.01.2025). (in Ukrainian)
14. Anisworth J. Lost in Treanslation? Linguistic Diversity and the Elusive Quest for Plain Meaning in Law. *The Ashgate Handbook of Legal Translation,* ed. Le. Cheng and King Kui. Sin and Anne Wagner. Abingdon: Routledge, 2014. Pp. 43–57. https://books.google.com.ua/books?id=F3beCwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false (15.03.2026).
15. Dudley-Evans T., John S., Jo M. *Developments in English for Specific Purposes: a Multi-disciplinary Approach.* Cambridge: Cambridge University Press, 1998. https://doi.org/10.1016/S0889-4906(99)00026-5 (15.03.2026).
16. Engerberg J. Comparative Law for Legal Translation: through Multiple Perspectives to Multidimensional Knowledge. *International Journal for the Semiotics of Law – Revue internationale de Sémiotique juridique.* 2020. May, 33 (2). Pp. 263–282. https://doi.org/10.1007/s11196-020-09706-9 (15.03.2026).
17. Hhjort-Pederson M., Faber D. Explicitation and Implicitation in Legal Translation – A Process Study of Trainee Translators. *Meta*, 2010. Nr (55) 2. Pp. 237–250. https://doi.org/10.7202/044237ar (15.03.2026).
18. *Glossary of Legal Terms*. 2025. https://share.google/FKQHHdqBqc46BjHo0 (30.01.2025).
19. *Legal Dictionary*. 2025. Law.com. https://share.google/O7cr2kiXNjOR 1mjXm (30.01.2025).
20. Matulewska A., Oh K. Translation of Old Polish Criminal Law Terminology into English and Korean in Adam Mickiewicz's epic poem "Master Thaddeus, or the Last Foray in Lithuania: A Nobility's Tale of the Years 1811-1812, in Twelve books of Verse". *International Journal for the Semiotics of Law.* 2023. Nr 36 (4). Pp. 1–22. https://doi.org/10.1007/s11196-023-10029-8 (15.03.2026).
21. McAuliffe K. Translating Ambiguity. *Journal of Comparative Law.* 2015. Nr 9 (2). Pp. 49–71. https://doi.org/10.5771/9783748927884-251 (15.03.2026).
22. Sierocka H. Issues in Translating, Interpreting and Teaching Legal Languages and Legal Cul-

tures. *International Journal of Semiotics and Law.* 2023. Nr 36. Pp. 1629–1638. https://doi.org/10.1007/s11196-023-10029-8 (15.03.2026).
23. Šarčević S. *New Approach to Legal Translation.* The Hague – London – Boston: Kluwer Law International, 1997. https://open.unive.it/hitrade/books/Sarcev icLegal.pdf (15.03.2026).
24. Šarčević S. *Legal Language in Action: Translation, Terminology, Drafting and Procedural Issues.* Zagreb: Globus, 2009. https://doi.org/10.1007/978-3-319-28596-2 (15.03.2026).
25. Terekhova S. Gnoseological aspects of referential representations studies in Ukrainian, Russian and English (multy-paradigmal approach). *International Science Ukrainian Eddition*. USA: LuLu Press Inc., 2010, Dec. Vol. 2. Pp. 89–101.
26. Terekhova S. Modern Legal Translation Course: Trends, Aspects and Challenges (Multi-Paradigmal Approach). *Das intellektuelle und technologische Potenzial des XXI Jahrhunderts: Wirtschaftswissenschaften, Management und Marketing, Bildung und Pädagogik, Philologie, Rechts- und Politikwissenschaften.* Monografische Reihe "Europäische Wissenschaft". 2024. Bd. 33. Teil 2. Ss. 107–116, 134–138. https://doi.org/10/30890/2709-2313.2024-33-00-020 (15.03.2026).
27. *U.S. Attoney. Legal Terms Dictionary*. Unaited States Department of Justice 2025. https://share.google/O0HGSY9W2nN1s7PmN (30.01.2025).

Дата першого надходження статті до видання: 30.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 03.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

UDC 512.544.7:81(045)
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-33

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

LEXICAL REALIZATIONS OF HEDGING IN THE ENGLISH ACADEMIC DISCOURSE

Tymoshchuk N. M.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Philology and Translation
Vinnytsia Institute of Trade and Economics
of State University of Trade and Economics
Soborna str., 87, Vinnytsia, Ukraine
orcid.org/0000-0001-5638-5825
n.tymoshchuk@vtei.edu.ua

Key words: *academic discourse, corpus, hedging strategies, lexical hedging, academic writing.*

Hedging is considered a significant characteristic of academic writing, alongside other essential features, including complexity, formality, precision, objectivity, explicitness, accuracy, and responsibility. The phenomenon of hedging is highly diverse and encompasses a range of linguistic tools. This article examines the lexical realization of hedging in English academic discourse, with a particular focus on research articles in the field of philology. Hedging is viewed as a lexical-pragmatic strategy that enables authors to mitigate categorical claims, express epistemic caution, and maintain an appropriate level of objectivity in academic communication. Our research aims to examine the lexical realizations of hedging in English academic discourse, with a focus on research articles. Despite extensive scholarly attention to hedging in academic writing, its quantitative distribution across lexical categories in philological research articles remains insufficiently explored, which determines the relevance of the present study. The research is based on a corpus of 82 research articles published in reputable international journals in the field of philology. The analysis confirms that hedging is an integral pragmatic strategy in academic writing, enabling authors to express epistemic caution, mitigate categorical claims, and maintain an appropriate level of objectivity. The quantitative findings demonstrate that modal auxiliary verbs represent the most frequent grammatical category of hedging devices in the corpus, followed by adverbs and adjectives, highlighting their central role in shaping authorial stance in philological research articles. The frequency of hedging devices in the corpus is 18 words per one thousand words in the compiled corpus. That is, 1.8 % of words in the whole corpus are hedges. This finding suggests that the total number of such devices remains relatively low in the field of philology. The study contributes to a deeper understanding of hedging as a lexical-pragmatic phenomenon. It may serve as a basis for further comparative research into hedging strategies across disciplines, genres, or languages.

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ГЕДЖУВАННЯ В АНГЛІЙСЬКОМУ АКАДЕМІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Тимощук Н. М.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету
вул. Соборна, 87, Вінниця, Україна
orcid.org/0000-0001-5638-5825
n.tymoshchuk@vtei.edu.ua

Ключові слова: *академічний дискурс, корпус, стратегії геджування, лексичні засоби геджування, академічне письмо.*

Явище геджування є невід'ємною рисою англомовної наукової комунікації, аналізований феномен є багатовимірним і охоплює широкий спектр мовних засобів. Реалізацію геджування забезпечують різноманітні лінгвістичні засоби. У статті здійснено аналіз лексичних засобів геджування в англомовному академічному дискурсі з особливим акцентом на наукові статті з філології. Для наукового дискурсу геджування є надзвичайно важливим явищем, оскільки він убезпечує автора від категоричності, розмежовує факти і судження через прийоми сумніву або невизначеності, ухиляння тощо. Метою дослідження є дослідження лексичних засобів геджування в англомовному академічному дискурсі на матеріалі філологічних наукових статей. Попри значну увагу науковців до проблеми геджування в академічному письмі, кількісний аналіз лексичних засобів геджування у філологічних розвідках залишається недостатньо вивченим, що зумовлює актуальність цієї наукової публікації. Емпіричну базу дослідження становить корпус із 82 наукових статей, опублікованих у провідних міжнародних фахових журналах з філології. Результати аналізу підтверджують, що геджування є невід'ємною прагматичною стратегією академічного письма, яка забезпечує м'який уплив на адресата з огляду на те, що менш категоричне висловлювання має більше шансів бути позитивно сприйняте адресатом. За нашими спостереженнями, в англомовному науковому дискурсі найбільш поширеними лексичними засобами геджування є модальні дієслова, тоді як прислівники та прикметники виконують допоміжну роль. Це підкреслює їхню провідну роль у формуванні авторської позиції в наукових філологічних статтях. Частота використання геджів у корпусі становить 18 одиниць на тисячу слів, що відповідає 1,8 % від загального обсягу тексту і свідчить про відносно помірний рівень використання геджування в наукових розвідках з філології. Отримані результати поглиблюють розуміння геджування як лексико-прагматичного явища та можуть слугувати підґрунтям для подальших порівняльних досліджень стратегій геджування в різних наукових дисциплінах, жанрах і мовах.

Introduction. In recent years, scholars have conducted a substantial number of studies devoted to the phenomenon of hedging and the use of hedging devices. Scientists suggest that hedging is a communicative strategy, purposefully used to weaken the illocutionary force of an expression, as it may sound rude, overly emotional, or even aggressive [Crompton, 1997; Lewin, 2005; Leyla, Atai, 2008; Lysanets, Bieliaieva, Purdenko, Ostrovska, Morokhovets, 2020]. "In modern text theory, hedging is viewed as a communicative and pragmatic strategy, based on which the speaker denies responsibility for the reliability and effectiveness of the judgment made, expresses a certain degree of uncertainty and indeterminacy, fixing the distance between the individual "I" and the communicated information" [Ivanytska, Paslavska, p. 107]. The term "hedging" was introduced by G. Lakoff, a famous American cognitive linguist, who argued that linguistic concepts can have "vague boundaries and fuzzy edges", described hedges as fuzzy words, analyzed their usage and tried to prove their theoretical significance [Lakoff, 1972].

Many other researchers later used his definition as a starting point. For example, P. Brown and S. Levinson defined hedges as "elements that modify the degree of membership of a predicate or a noun phrase in a set" and are employed to achieve linguistic vagueness [Brown, Levinson, 1987, p. 145]. A. Crismore and W. Vande Kopple view hedges as elements that "signal a tentative or cautious assessment of the truth of referential information" and allow the author to reduce their responsibility toward the information presented [Crismore, Vande Kopple, 1988, p. 185]. K. Hyland claimed that hedges allow writers to convey their attitude to the statements, thus softening categorical assertions [Hyland, 1996].

Many scientists have researched the peculiarities of using the hedging strategy in academic discourse [Dontcheva-Navratilova, 2016; Hyland, 1996; Ilchenko, 2002; Ivanytska, Paslavska, 2024; Venhryniuk, Melnyk, 2015; Wallwork, 2016]. For example, Olga Dontcheva-Navratilova researched cross-cultural variation in the use of lexical hedges and boosters in the academic discourse of non-native (Czech) writers [Dontcheva-Navratilova, 2016]. Ukrainian scholars Natalia Ivanytska and Inha Paslavska have compared and contrasted the actualization of the approximation tactic of linguistic hedging in academic discourse in English and Ukrainian, focusing on paper abstracts [Ivanytska, Paslavska, 2024]. According to Ilchenko, writers can maintain a balanced and cautious position by using hedges, while also remaining open to possible alternative explanations and approaches [Ilchenko, 2002, p. 134].

While these scientific works are valuable, a thorough literature review on the use of hedging in academic discourse reveals several gaps and limitations. This enhances the relevance of our publication. Our research **aims** to examine the lexical realizations of hedging in English academic discourse, with a focus on research articles. To achieve our goal, we completed the following tasks: identified lexical hedging devices in English philological research articles; established their frequency distribution within the compiled corpus; and analyzed their pragmatic functions in academic discourse.

The **object** of the research is hedging in English academic discourse. The **subject** of the study comprises the lexical categories and frequency patterns of hedging devices in research articles in the field of philology.

Research material. The study created a corpus comprising 82 research articles published in reputable academic journals in the field of philology: Alfred Nobel University Journal of Philology (https://phil.duan.edu.ua/index.php/en/), Applied Linguistics (https://academic.oup.com/applij), Linguistica Pragensia (https://linguisticapragensia.ff.cuni.cz/en/about-journal/), and Psycholinguistics (https://psycholing-journal.com/index.php/journal). We carried out the quantitative counting using the technical capabilities of Microsoft Word 2020.

Results and Discussion. Hedging is considered a significant characteristic of academic writing, alongside other essential features, including complexity, formality, precision, objectivity, explicitness, accuracy, and responsibility [Prasithrathsint, 2015, p. 3]. The phenomenon of hedging is highly diverse and encompasses a range of linguistic tools, including discursive words, word-forming elements, quotation marks, and entire sentences [Lysanets, Bieliaieva, Purdenko, Ostrovska, Morokhovets, 2020, p. 30]. K. Hyland suggested standard hedging constructions in English academic discourse, including modal verbs, modal auxiliary verbs, epistemic verbs, adverbs, adjectives, and nouns expressing probability, as well as approximators of quantity, frequency, and time, and impersonal and passive constructions [Hyland, 1996]. According to G. Myers, hedging can be realized through the use of personal pronouns, emotionally charged adjectives and adverbs, epistemic nouns, assertive nouns serving the function of impersonal agency, modal verbs, epistemic verbs used as personal attributions, and probability adjectives acting as modifiers [Myers, 1989].

Varttala proposed a framework for identifying hedging devices by selecting and examining typical epistemic lexical items [Varttala, 2001]. This framework comprises five central word classes, including modal auxiliaries (e.g., may), main verbs (e.g., argue, believe), adverbs (e.g., possibly, perhaps), adjectives (e.g., potential, probable), and nouns (e.g., hypothesis, idea, notion), as illustrated in Figure 1.

Table 1 summarizes the distribution of hedging devices across various categories within the corpus of research articles. Raw frequency (F1) indicates the

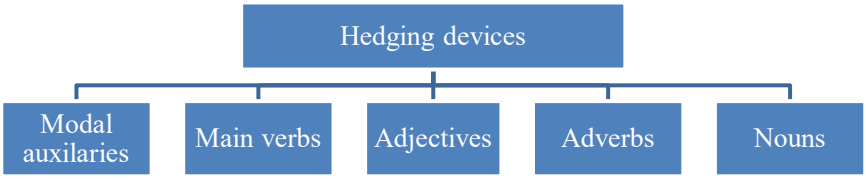

Fig. 1. Theoretical framework for identifying hedging devices (Source: [Varttala, 2001])

total number of instances for each category, whereas normalized frequency (F2) denotes occurrences per 1,000 words. Modal auxiliary verbs are identified as the predominant hedging category, constituting 48.9% of all recognized hedges.

Table 1

Distribution of hedging devices

Hedging device	F1	F2	%
Modal auxiliary verbs	5,218	8.81	48.9
Adverbs	3,360	5.67	31.5
Adjectives	981	1.65	9.2
Main verbs	885	1.49	8.3
Nouns	224	0.38	2.1
Total	10,668	18.0	100

Since modal auxiliary verbs, adverbs, and adjectives are the most frequently used categories for hedging, this study focuses on their quantitative analysis. Less frequent parts of speech are not presented in separate tables. Modal auxiliary verbs are widely recognized for their semantic diversity. Modality is classified into two principal types, namely root and epistemic. The present study focuses on epistemic modality, as both epistemic modality and hedging serve to indicate the degree of confidence the speaker or writer has in the proposition.

Table 2 presents a comparative overview of the percentage distribution of modal auxiliaries in the corpus under investigation. According to the research data, 'can' is the most frequent modal auxiliary verb in the corpus, accounting for 32.7% followed by 'may' (20.2 %).

Table 2

Distribution of modal auxiliary verbs functioning as hedges in the corpus

Modal auxiliary verbs	F1	F2	%
can	1,706	2.88	32.7
may	1,054	1.78	20.2
would/wouldn't	699	1.18	13.4
should/shouldn't	673	1.14	12.9
could/couldn't	579	0.98	11.1
might	506	0.85	9.7
Total	5,218	8.81	100

Our findings indicate that adverbs are the second most common grammatical category after modal verbs across the corpus of research articles in the field of philology. Table 3 shows the distribution of adverbs potentially used as hedges.

To illustrate, let us examine example (1).

(1) *Hence, social advertising messages are* ***mostly*** *creolized and supported by contemporary visual images* [Medvid, Vashyst, 2025, p. 425].

Table 3

Distribution of adverbs functioning as hedges in the corpus

Adverbs	F1	F2	%
About	1,434	2.42	42.7
Often	556	0.94	16.5
Rather	392	0.66	11.7
Probably	238	0.4	7.1
Generally	208	0.35	6.2
Approximately	182	0.31	5.4
Frequently	98	0.17	2.9
Around	88	0.15	2.6
Mostly	86	0.15	2.6
Relatively	78	0.13	2.3
Total	3,360	5.67	100

The adverb 'mostly' serves as a hedging device, mitigating the categorical nature of the claim. It enables the author to generalize about the predominant multimodal nature of social advertising messages, while also acknowledging potential exceptions to this pattern. Thus, the statement reflects a tendency rather than an absolute rule, maintaining analytical caution and interpretive flexibility. In other words, it conveys that in most situations, advertising messages are creolized and supported by contemporary visual images. However, it also acknowledges the likelihood of situations where alternative communicative strategies may be employed.

The following sentences are also examples of adverbs as hedges in the corpus:

(2) *The emergence of multiple negation strategies observed in our corpus* ***likely*** *indexes the maturation of critical thinking skills and burgeoning self-awareness* [Al-Habahbeh, Jarrah, Altakhaineh, 2025, p.69].

(3) *The primary material consists of video recordings and transcripts of 72 Anglican sermons,* ***approximately*** *540 pages in A4 size with 14-point Times New Roman font* [Rudik, Ter-Grygorian, 2025, p. 398].

(4) *What is* ***probably*** *relevant is that, first, Fiction shows an increase of 17% in the 2000s gathering over 80% of the occurrences for the latter period and that the genres that did not gather occurrences in the 1990s show no differences in the 2000s (Web, Blog and TV/Movies)* [Jiménez-Pareja, Díaz-Negrillo, 2025, p. 83]

According to Varttala, the epistemic adjectives characterize the information presented as uncertain, tentative, or not quite precise [Varttala, 2001]. Our study revealed that the overall number of epistemic adjectives (n = 981) is less than the number of adverbs (n = 3,360) in the corpus under investigation. Table 4 presents a comparative analysis of the percentage distribution of adjectives functioning as hedging devices within the study corpus.

Table 4

Distribution of adjectives functioning as hedges in the corpus

Adjectives	F1	F2	%
Potential	362	0.61	36.9
Possible	127	0.21	12.9
Probable	102	0.17	10.4
Common	87	0.15	8.9
Usual	73	0.12	7.4
Typical	62	0.10	6.3
Significant	61	0.10	6.1
Considerable	57	0.10	5.8
Approximate	44	0.07	4.5
Questionable	6	0.01	0.6
Total	981	1.65	100

As can be seen, the three most frequent adjectives in the compiled corpus are potential, possible, and probable. This distribution reflects the genre-specific requirements of academic philological writing, which necessitate substantiating claims and presenting findings.

According to Natalia Ivanytska and Inha Paslavska, the uncertain number technique frees the author from specifying precise data, allowing them to discuss quantitative indicators in general [Ivanytska & Paslavska, 2024, p. 109]. To illustrate, let us examine example (4).

(4) *Several significant patterns and challenges emerged from the analysis, which carry theoretical, methodological, and applied implications* [Shymko, 2025, p.182].

In this example, the uncertain number technique is realized through the use of the adjective 'several', which functions as a lexical hedge. Pragmatically, it reduces the author's responsibility for numerical accuracy, enabling broader interpretive generalizations. This is particularly appropriate in contexts where qualitative significance is emphasized over exact numerical measurement.

Conclusions. The analysis confirms that hedging is an integral pragmatic strategy in academic writing, enabling authors to express epistemic caution, mitigate categorical claims, and maintain an appropriate level of objectivity. The quantitative findings demonstrate that modal auxiliary verbs represent the most frequent grammatical category of hedging devices in the corpus, followed by adverbs and adjectives, highlighting their central role in shaping authorial stance in philological research articles. The frequency of hedging devices in the corpus is 18 words per one thousand words in the compiled corpus. That is, 1.8 % of words in the whole corpus are hedges. This finding suggests that the total number of such devices remains relatively low in the field of philology. The study contributes to a deeper understanding of hedging as a lexical-pragmatic phenomenon. It may serve as a basis for further comparative research into hedging strategies across disciplines, genres, or languages.

BIBLIOGRAPHY

1. Венгринюк М., Мельник О. Комунікативно-прагматичнии потенціал анотації як вторинного науково-технічного тексту. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2015. № 55. С. 42–44.
2. Ільченко О.М. *Етикет англомовного наукового дискурсу*. Київ: ІВЦ Політехніка, 2002. 288 с.
3. Al-Habahbeh S. S., Jarrah M., Altakhaineh A. R. Developmental Trajectories of Verbal and Verbless Negation in Jordanian Arabic. *Psycholinguistics*. 2025. Vol. *38*(1). P. 41-76
4. Brown P., Levinson S. Politeness: Some universals in language usage. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. 345 p.
5. Crismore A., Vande Kopple W. Reader's learning from prose. The effect of hedges. *Written communication*. 1988. Vol. 5 (2). P. 184–202.
6. Crompton P. Hedging in Academic Writing: Some Theoretical Problems. *English For Specific Purposes*. 1997. Vol. 16(4). P. 271-287.
7. Dontcheva-Navratilova O. Cross-Cultural Variation in the Use of Hedges and Boosters in Academic Discourse. *Prague Journal of English Studies*. 2016. Vol. 5 (1). P. 163–184. DOI: https://doi.org/10.1515/pjes-2016-0009
8. Hyland K. Talking to the Academy: Forms of Hedging in Science Research Articles. *Written Communication*. 1996. № 13 (2). P. 251–281.
9. Ivanytska N., Paslavska I. Approximation as a linguistic hedging tactic in academic discourse: interlingual aspect. *Folium*. 2024. № 4. P. 106-112.
10. Jiménez-Pareja S., Díaz-Negrillo A. Gender and lexical distribution of subject-characterizing -ly adverbs? *Linguistica Pragensia*. 2025. Vol. 35(2). P. 81-103.
11. Lakoff D. Hedges: A study in meaning criteria and the logic of fuzzy concepts. *Journal of Philosophical Logic*. 1972. № 2(4). P. 458–508.
12. Lewin B. A. Hedging: an Exploratory Study of Authors' and Readers' Identification of 'Toning Down' in Scientific Texts. *Journal of English for Academic Purposes*. 2005. Vol. 4. P. 163-178.
13. Leyla S., Atai M. A Cross-Cultural Study of Hedging Devices in Discussion Section of Applied Linguistics Research Articles. *Teaching English Language and Literature Society of Iran*. 2008. Vol. 7. P. 1-22.
14. Lysanets Yu., Bieliaieva O., Purdenko T., Ostrovska L., Morokhovets H. Hedging strategies in the English academic discourse. *The Medical*

and ecological problems. 2020. Vol 24. № 5-6. P. 29-31
15. Medvid O., Vashyst K. Lingua-Pragmatic Mode of Social Advertising. Alfred Nobel University Journal of Philology. 2025. Vol. 2 (30). P. 409-429. DOI: https://doi.org/10.32342/3041-217X-2025-2-30-21
16. Myers G. The pragmatics of politeness in scientific articles. Applied Linguistics. 1989, (10): 1–35.
17. Prasithrathsint A. Linguistic markers and stylistic attributes of hedging in English academic papers written by native and non-native speakers of English. *Manusya: Journal of Humanities*. 2015. Vol. 18(1). P. 1-22.
18. Rudik I., Ter-Grygorian M. Compositional Architecture and Syntactic Features in Anglican Sermon Discourse: A Corpus-Based Analysis. Alfred Nobel University Journal of Philology. 2025. Vol. 2(30). P. 394-408. DOI: https://doi.org /10.32342/3041-217X-2025-2-30-20
19. Shymko V. Personality Profiling Through Language: Assessment Techniques for Big Five Traits in Psycholinguistic Perspective. *PSYCHOLINGUISTICS.* 2025. Vol. *38*(1). P. 175-192.
20. Varttala T. Hedging in Scientifically Oriented Discourse: Exploring Variatio. Tampere: University of Tampere, 2001. 327 p.
21. Wallwork A. English for Academic Research. Pisa, Springer, 2016. 377 p.

REFERENCES

1. Venhryniuk, M. I., & Melnyk, O. M. (2015). Komunikatyvno-prahmatychnyi potentsial anotatsii yak vtorynnoho naukovo-tekhnichnoho tekstu [Communicative and pragmatic potential of the abstract as a secondary scitech text]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu Ostrozka akademiia. Seriia: Filolohichna* [Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy. Series: Philological], Vol. 55, pp. 42–44. [in Ukrainian].
2. Ilchenko, O.M. (2002). *Etyket anhlomovnoho naukovoho dyskursu* [Etiquette of English-language scientific discourse]. Kyiv: IVTs Politekhnika, 288 p. [in Ukrainian].
3. Al-Habahbeh, S. S., Jarrah, M., Altakhaineh, A. R. (2025). Developmental Trajectories of Verbal and Verbless Negation in Jordanian Arabic. *Psycholinguistics*, vol. 38(1), pp. 41–76. [in English].
4. Brown, P., Levinson, S. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press, 345 p. [in English].
5. Crismore, A., Vande Kopple, W. (1988). Reader's learning from prose. The effect of hedges. *Written communication,* vol. 5 (2), pp. 184–202. [in English].
6. Crompton, P. (1997). Hedging in Academic Writing: Some Theoretical Problems. *English For Specific Purposes*, vol. 16(4), p. 271–287. [in English].
7. Dontcheva-Navratilova, O. (2016). Cross-Cultural Variation in the Use of Hedges and Boosters in Academic Discourse. *Prague Journal of English Studies*, vol. 5 (1), pp. 163–184. DOI: https:// doi.org/10.1515/pjes-2016-0009. [in English].
8. Hyland, K. (1996). Talking to the Academy: Forms of Hedging in Science Research Articles. *Written Communication*, No. 13 (2), pp. 251–281. [in English].
9. Ivanytska, N., Paslavska, I. (2024). Approximation as a linguistic hedging tactic in academic discourse: interlingual aspect. *Folium*, No. 4, pp. 106-112. [in English].
10. Jiménez-Pareja, S., Díaz-Negrillo, A. (2025). Gender and lexical distribution of subject-characterizing-ly adverbs? *Linguistica Pragensia*, vol. 35(2), pp. 81–103. [in English].
11. Lakoff, D. (1972). Hedges: A study in meaning criteria and the logic of fuzzy concepts. *Journal of Philosophical Logic*, vol. 2(4), pp. 458–508. [in English].
12. Lewin, B. A. (2005). Hedging: an Exploratory Study of Authors' and Readers' Identification of 'Toning Down' in Scientific Texts. *Journal of English for Academic Purposes*. Vol. 4, pp. 163–178. [in English].
13. Leyla, S., Atai, M. A. (2008). Cross-Cultural Study of Hedging Devices in Discussion Section of Applied Linguistics Research Articles. *Teaching English Language and Literature Society of Iran*, vol. 7, p. 1–22. [in English].
14. Lysanets, Y., Bieliaieva, O., Purdenko, T., Ostrovska, L., Morokhovets, H. (2020). Hedging strategies in the English academic discourse. *The Medical and ecological problems*, vol. 24, no. 5-6, pp. 29–31. [in English].
15. Medvid, O., Vashyst, K. (2025). Lingua-Pragmatic Mode of Social Advertising. *Alfred Nobel University Journal of Philology*, vol. 2 (30), pp. 409-429. DOI: https://doi.org/10.32342/3041-217X-2025-2-30-21 [in English].
16. Myers, G. (1989). The pragmatics of politeness in scientific articles. *Applied Linguistics*, vol. 10, pp. 1–35. [in English].
17. Prasithrathsint, A. (2015). Linguistic markers and stylistic attributes of hedging in English academic papers written by native and non-native speakers of English. *Manusya: Journal of Humanities*, vol. 18(1), pp. 1–22. [in English].

18. Rudik, I., Ter-Grygorian, M. (2025). Compositional Architecture and Syntactic Features in Anglican Sermon Discourse: A Corpus-Based Analysis. *Alfred Nobel University Journal of Philology*, vol. 2 (30), pp. 394-408, DOI: https://doi.org/10.32342/3041-217X-2025-2-30-20
19. Shymko, V. (2025). Personality Profiling Through Language: Assessment Techniques for Big Five Traits in Psycholinguistic Perspective. *Psycholinguistics*, vol. 38(1), pp. 175–192. [in English].
20. Varttala, T. (2001). *Hedging in Scientifically Oriented Discourse: Exploring Variatio*. Tampere: University of Tampere, 327 p. [in English].
21. Wallwork, A. (2016). *English for Academic Research*. Pisa, Springer, 377 p. [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 22.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 81’373 [811.161.2+811.111]:81-115
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-34

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ У СКЛАДІ УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Тодорова Н. Ю.
кандидат філологічних наук, доцент,
професор кафедри іноземних мов
Військова академія (м. Одеса)
вул. Фонтанська дорога, 10, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0003-2520-2517
sunshinenew@ukr.net

Лапіна М. О.
викладач кафедри іноземних мов
Військова академія (м. Одеса)
вул. Фонтанська дорога, 10, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0003-2070-9490
bismarque@ukr.net

Ключові слова: *фразеологізм, військова лексика, зіставна лінгвістика, тематична класифікація, українська мова, англійська мова.*

Стаття присвячена зіставному дослідженню військової лексики у складі українських та англійських фразеологізмів. Метою роботи є виявлення спільних та відмінних характеристик військової лексики у фразеологічних системах досліджуваних мов. Актуальність дослідження зумовлена недостатньою вивченістю фразеології з військовим компонентом у зіставному аспекті та її теоретичною і практичною значущістю для фразеології, когнітивної та зіставної лінгвістики, перекладознавства, міжкультурної комунікації та викладання іноземних мов у вищих військових навчальних закладах.

Методом суцільної вибірки з друкованих та електронних джерел сформовано корпус із 224 українських та 302 англійських фразеологічних одиниць з компонентами військової семантики. Компонентний аналіз дозволив виявити 74 лексеми військової сфери у складі українських фразеологізмів та 115 лексем у складі англійських. В обох мовах більшість фразеологізмів містить один компонент, належний до військової сфери, тоді як лише в англійській мові зафіксовано фразеологізми з трьома компонентами.

Розроблено тематичну класифікацію вилученої військової лексики, яка охоплює три тематичні групи: «Матеріально-технічна складова збройних сил», «Військова стратегія і тактика» та «Організація збройних сил». Кожна тематична група структурована на тематичні підгрупи відповідно до семантичних особливостей виявлених компонентів.

Зіставний аналіз засвідчив як подібності, так і суттєві кількісно-якісно відмінності військової лексики у фразеологічних системах досліджуваних мов. Встановлено вищу фразеологічну продуктивність військової лексики в англійській мові. В українській фразеології кількісно домінує тематична група «Матеріально-технічна складова збройних сил», тоді як в англійській – «Військова стратегія і тактика». В обох мовах зафіксовано високу продуктивність номенів холодної зброї та боєприпасів, найменувань прапору, лексем на позначення застосування зброї та бойових дій. Водночас встановлено переважання номенів холодної зброї в українській фразеології та вогнепальної зброї – в англійській.

Результати дослідження можуть бути застосовані у лексикографічній практиці, викладанні іноземних мов, перекладацькій діяльності та подальших зіставних студіях фразеології.

A CONTRASTIVE ANALYSIS OF MILITARY VOCABULARY IN UKRAINIAN AND ENGLISH PHRASEOLOGICAL UNITS

Todorova N. Yu.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Professor at the Foreign Languages Department
Odesa Military Academy
Fontanska doroha str., 10, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2520-2517
sunshinenew@ukr.net

Lapina M. O.
Lecturer at the Foreign Languages Department
Odesa Military Academy
Fontanska doroha str., 10, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2070-9490
bismarque@ukr.net

Key word: phraseological unit, military vocabulary, contrastive linguistics, thematic classification, Ukrainian language, English language.

The article focuses on a contrastive study of the military vocabulary in Ukrainian and English phraseological units. The aim of the research is to identify common and distinctive features of the military vocabulary in the phraseological systems of the languages under study. The relevance of the research is determined by the insufficient study of the phraseology with military components in the contrastive aspect and its theoretical and practical significance for phraseology, cognitive and contrastive linguistics, translation studies, intercultural communication, and foreign language teaching at higher military educational institutions.

Through continuous sampling from printed and electronic sources, a corpus of 224 Ukrainian and 302 English phraseological units with military semantic components was compiled. Component analysis revealed 74 military lexemes in Ukrainian phraseological units and 115 lexemes in English ones. In both languages, the majority of phraseological units contain one military component, while phraseological units with three components were found exclusively in English.

A thematic classification of the extracted military vocabulary was developed, encompassing three thematic groups: “Material and Technical Component of the Armed Forces”, “Military Strategy and Tactics”, and “Organization of the Armed Forces”. Each thematic group is structured into thematic subgroups according to the semantic characteristics of the identified components.

The contrastive analysis revealed both similarities and significant quantitative and qualitative differences in military vocabulary within the phraseological systems of the languages studied. Higher phraseological productivity of military vocabulary was identified in English. In Ukrainian phraseology, the thematic group “Material and Technical Component of the Armed Forces” dominates quantitatively, while in English “Military Strategy and Tactics” does. Both languages demonstrate high productivity of cold weapon nominations and ammunition, flag nominations, and lexemes denoting weapon use and combat actions. However, the prevalence of cold weapon nominations in Ukrainian phraseology and firearms nominations in English was established.

The research results can be applied in lexicographic practice, foreign language teaching, translation activities, and further contrastive studies of phraseology.

Постановка проблеми. Фразеологічний склад мови є однією з найінформативніших підсистем лексики, оскільки саме фразеологізми у своїй структурі та семантиці акумулюють історичний досвід етносу, його колективні уявлення та культурні цінності. Саме тому фразеологія набуває значного наукового інтересу у межах зіставної лінгвістики, дослідницький інструментарій якої спрямований як на виявлення спільних рис, так і відмінних характеристик окремих мов.

Особливо вагомого результату надають зіставлення парадигматичних об'єднань фразеологізмів, компоненти яких належать до певних тематичних груп. Зокрема, контрастивному аналізу піддавалися українські та англійські фразеологізми з ґендерним компонентом [Кульчицька, Дречевич, 2023], з компонентом на позначення неживої природи [Запухляк, 2020], музичним компонентом [Одарчук, Трушковська, 2023], компонентом-онімом [Чаєнкова, 2021], гастрономічним компонентом [Палій, Яницька, 2022] тощо. Незважаючи на те, що фразеологічні одиниці з компонентами військової семантики, які відображають не лише сферу збройної боротьби, а й ширший концепт протистояння, честі і дисципліни, посідають особливе місце у фразеологічній системі кожної мови, вони досі ставали об'єктами нечисельних фрагментарних досліджень. Наприклад, у зіставному аспекті аналізувалися лише українські та англійські фразеологічні одиниці з компонентом на позначення зброї [Тодорова, Бриндак, 2025]. На нашу думку, дослідження військової лексики у складі англійських і українських фразеологізмів у зіставленні є актуальним як з теоретичного погляду, у контексті розвитку фразеології, когнітивної та зіставної лінгвістики, так і з практичного, зокрема для перекладознавства, міжкультурної комунікації та викладання іноземних мов у вищих військових навчальних закладах.

Отже, **мету** пропонованої статті становить виявлення спільних рис та відмінних характеристик військової лексики у складі англійських та українських фразеологізмів. Її досягнення уможливлює вирішення наступних завдань: формування корпусу фразеологічних одиниць з компонентом військової лексики, розробка тематичних класифікацій виявлених компонентів в обох мовах, зіставлення отриманих тематичних класифікацій задля виявлення їх кількісних та якісних особливостей.

Об'єктом дослідження є українські та англійські фразеологізми, у структурі яких наявні компоненти військової лексики. **Предмет** аналізу становлять семантичні характеристики військової лексики у складі відібраних фразеологізмів в українській та англійській мовах.

Виклад основного матеріалу. Реалізація першого завдання нашої розвідки, а саме формування корпусу досліджуваних одиниць, вимагає визначення поняття «військова лексика». Услід за І. Царьовою трактуємо військову лексику як частину лексичного складу мови, що включає словникові одиниці, які виникають або зазнають істотної семантичної модифікації у зв'язку з військовими подіями та збройними конфліктами. Такі одиниці, зокрема, постають як реакція на реалії війни й відображають військові явища, практики та соціокультурні трансформації [Царьова, 2022]. Таким чином, до корпусу досліджуваних одиниць було включено фразеологізми, у складі яких зафіксовано терміни понятійного апарату військової справи та військової науки, стратегічного використання й оперативно-тактичного застосування збройних сил (далі ЗС), а також їх організації, озброєння та технічного оснащення.

Методом суцільної вибірки з друкованих та електронних джерел було відібрано 224 українські та 302 англійські фразеологізми з компонентом військової семантики. Кількісна перевага англійських одиниць свідчить про вищу продуктивність військової лексики в англійській фразеології.

Аналіз емпіричного матеріалу засвідчив, що в обох мовах корпус досліджуваних одиниць поділяється на дві групи: фразеологізми з одним військовим компонентом та фразеологізми з двома або більше військовими компонентами. В обох мовах фразеологізми з одним компонентом (206 одиниць в українській мові і 260 – в англійській) істотно переважають.

Фразеологізми з одним компонентом військової лексики. Компонентний аналіз досліджуваного матеріалу дозволив зафіксувати 74 лексеми військової сфери у складі 206 українських фразеологізмів і 115 лексем – у структурі 260 англійських фразеологізмів, що свідчить про вищу фразеологічну продуктивність військової лексики в англійській мові. З метою систематизації і подальшого зіставного аналізу семантично різноманітного лексичного матеріалу нами розроблено тематичну класифікацію військової лексики, в основу якої покладено класифікаційний підхід Н. Яценко [Яценко, 2000]. Зазначений підхід був апробований нами задля аналізу семантичних характеристик військової лексики у складі англійських фразеологічних одиниць [Тодорова, Лапіна, 2022]. Військова лексика, виявлена у складі фразеологізмів обох мов, розпадається на три тематичні групи: «Матеріально-технічна складова ЗС» (50 % українських і 43 % англійських фразеологізмів), «Військова стратегія і тактика» (46 % українських і 50 % англійських фразеологізмів) та «Організація ЗС» (4 % українських і 7 % англійських фразеологізмів).

Тематична група «Матеріально-технічна складова ЗС». Як свідчать кількісні дані, в українській мові одиниці тематичної групи «Матеріально-технічна складова ЗС» характеризуються найвищим рівнем представленості, натомість в англійській мові вони посідають друге місце. В досліджуваних мовах зазначена тематична група демонструє семантичне різноманіття та охоплює п'ять тематичних підгруп, чотири з яких зафіксовано в обох мовах: «Озброєння» (81,5 % українських і 83 % англійських фразеологізмів), «Військова символіка» (10,5 % українських і 7 % англійських фразеологізмів), «Військові споруди» (2 % українських і 6 % англійських фразеологізмів), «Харчування» (1 % українських і 1 % англійських фразеологізмів).

Тематична підгрупа «Озброєння» характеризується кількісною та якісною домінантністю серед інших в обох мовах. У складі фразеологізмів досліджуваних мов найвищу кількісну представленість демонструють номени холодної зброї, серед яких в українській мові найбільш продуктивною є лексема *ніж* (20 фразеологізмів), натомість в англійській мові – лексема *sword* (9 фразеологізмів): укр. *брати / взяти меч в руки* 'бути готовим до боротьби, війни або починати боротьбу, війну' [Фразеологічний словник української мови, 1993, 50], *піднімати (підіймати, підносити / т. ін.) / підняти (підійняти, піднести / т. ін.) меч проти кого, за кого* 'воювати з ким-небудь або намірятися вбити когось' [Фразеологічний словник української мови, 1993, 636], *дамоклів меч* 'небезпека або неприємність, що постійно загрожує кому-небудь' [Фразеологічний словник української мови, 1993, 485]; англ. *to cross swords with someone* 'to have a disagreement with another person' [Renton, 1992, 415], *to be a two-edged sword* 'to involve both advantages and disadvantages of similar significance' [Renton, 1992, 415], *fall on (one's) sword* 'to accept the responsibility or blame for a problem or mistake' [Farlex Dictionary of Idioms, 2015].

Також спільною рисою тематичної підгрупи «Озброєння» в аналізованих мовах є значна фразеологічна продуктивність лексем на позначення боєприпасів: укр. *пахне / запахло порохом* 'наближається війна, загрожує небезпека або сварка' [Фразеологічний словник української мови, 1993, 610]; англ. *a time bomb* 'a source of serious problems which are certain to surface later on' [Renton, 1992, 410].

Зазначимо, що українські найменування холодної зброї утворюють вдвічі більше фразеологізмів ніж англійські (48 українських і 24 англійських фразеологізмів): укр. *триматися на багнетах* 'спиратися лише на військову силу' [Фразеологічний словник української мови, 1993, 899], *як штик* 'цілком, абсолютно здоровий' [Фразеологічний словник української мови, 1993, 968], *хапатися за шаблю* 'виступати із зброєю в руках, починати збройну боротьбу' [Фразеологічний словник української мови, 1993, 920].

Натомість в англійській мові номени вогнепальної зброї є значно продуктивнішими (6 українських і 24 англійських фразеологізмів): англ. *to be a gun for hire* 'to be a person willing to undertake assignments for a fee' [Renton, 1992, 412], *to turn one's guns on someone* 'to criticize a person' [Renton, 1992, 413], *to bring out one's biggest guns* 'to use the most impressive persons or arguments' [Renton, 1992, 412].

Лише у складі англійських фразеологізмів зафіксовано найменування метальної зброї: англ. *to draw a long bow* 'to state a conclusion which while possible is unlikely on the known facts' [Renton, 1992, 410].

У межах тематичної підгрупи «Військова символіка» в обох мовах переважають фразеологізми з найменуваннями прапору: укр. *не схилять / не схилити прапора* 'не здаватися, не капітулювати' [Фразеологічний словник української мови, 1993, 872]; англ. *sail under false colours* 'disguise your true nature or intentions' [Oxford dictionary of Idioms, 2004, 59].

Фразеологізми тематичної підгрупи «Військові споруди» в українській мові утворюються назвами приміщень для зберігання боєприпасів, а в англійській мові – лексемами, що вербалізують захисні споруди та фортифікаційні укріплення: укр. *сидіти на пороховому погребі* 'перебувати під загрозою небезпеки, катастрофи і т. ін' [Фразеологічний словник української мови, 1993, 801]; англ. *the last bastion* 'the only remaining defensive measure' [Renton, 1992, 410].

Тематична підгрупа «Харчування» в аналізованих мовах є вкрай нечисленною і представлена однією лексемою: укр. *на тому (тім) світі пайок іде на кого* 'кому-небудь пора помирати' [Фразеологічний словник української мови, 1993, 603]; англ. *come up (or be given) with the rations* 'be awarded automatically and without regard to merit' [Oxford dictionary of Idioms, 2004, 238].

У межах тематичної групи «Матеріально-технічна складова ЗС» тематична підгрупа «Уніформа і амуніція» (5 % українських фразеологізмів) репрезентована лише в українській фразеологічній системі: укр. *при повній амуніції* 'напоготові' [Фразеологічний словник української мови, 1993, 14], *набрати (напитися) шоломом [води]* 'здобути перемогу' [Фразеологічний словник української мови, 1993, 518]. Тоді як виключно в англійській фразеології представлено тематичну підгрупу «Військова техніка» (3 % англійських фразеологізмів), яка складається виключно з лексем на позначення кораблів: англ. *enough to sink*

a battleship ‘more than sufficient’ [Renton, 1992, 410], *a standard bearer* ‘a highly visible activist for a cause’ [Renton, 1992, 410].

Тематична група «Військова стратегія і тактика». Тематична група «Військова стратегія і тактика» в аналізованих мовах характеризується ідентичною структурною організацією та охоплює п’ять тематичних підгруп: «Застосування зброї» (53 % українських і 59,5 % англійських фразеологізмів), «Бойові дії» (30 % українських і 15 % англійських фразеологізмів), «Війна, збройний конфлікт» (9,5 % українських і 7 % англійських фразеологізмів), «Стрій» (5,5 % українських і 14 % англійських фразеологізмів) та «Маневри» (2 % українських і 4,5 % англійських фразеологізмів).

В обох мовах найвище кількісне наповнення і семантичне різноманіття демонструє тематична підгрупа «Застосування зброї». У межах цієї підгрупи в українській мові переважають дієслова, серед яких найбільш продуктивними є *бити* (9 фразеологізмів): укр. *бити в лице* ‘бути дуже помітним; виділятися’ [Фразеологічний словник української мови, 1993, 24], *бити в кулаки* ‘погрожувати кому-небудь’ [Фразеологічний словник української мови, 1993, 24], *бити словом (словами) кого і без додатка* ‘дошкуляти кому-небудь, досаждаючи репліками, зауваженнями і т. ін.’ [Фразеологічний словник української мови, 1993, 25]. В англійській мові найвищу продуктивність демонструє лексема *shot* (24 фразеологізми): англ. *by a long shot* ‘by far; outstandingly’ [Oxford dictionary of Idioms, 2004, 260], *to have a shot at something* ‘to attempt to achieve something’ [Renton, 1992, 414], *not by a long shot* ‘by no means’ [Oxford dictionary of Idioms, 2004, 260].

Тематична підгрупа «Бойові дії» посідає друге місце за кількісною представленістю в обох мовах і характеризується значною семантичною схожістю. В українській мові ця підгрупа є кількісно представленішою порівняно з англійською. Найвищу фразеологічну продуктивність у її межах демонструє лексема *бій* (9 фразеологізмів): укр. *виграти бій* ‘домогтися, досягти свого; перемогти’ [Фразеологічний словник української мови, 1993, 84]. В англійській мові найвищої репрезентації у складі фразеологізмів набуває лексема *battle* (10 фразеологізмів): англ. *a losing battle* ‘a struggle that is bound to end in failure’ [Oxford dictionary of Idioms, 2004, 178].

Тематична підгрупа «Війна, збройний конфлікт» є рівноцінною за кількісним наповненням, але різниться за якісним складом. В українській мові найбільш репрезентативною є лексема *ворог* (4 фразеологізми): укр. *не взяв ворог кого* ‘уживається для вираження захоплення, здивування з якого-небудь приводу або незадоволення кимсь, чимсь’ [Фразеологічний словник української мови, 1993, 145]. В англійській фразеологічній системі найвищої представленості набуває лексема *war* (5 фразеологізмів): *have been in the wars* ‘have been hurt or injured’ [Oxford dictionary of Idioms, 2004, 307].

Англійська тематична підгрупа «Стрій» за кількісною та семантичною представленістю переважає українську, у межах якої кожна лексема репрезентована лише одним фразеологізмом, наприклад: укр. *змикати / зімкнути ряди* ‘тісно згуртовуватися, об’єднуватися для здійснення мети; досягати одностайності у рішеннях, діях’ [Фразеологічний словник української мови, 1993, 338]. Натомість англійська лексична одиниця *line* виявлена у складі дев’яти фразеологізмів: англ. *to step out of line* ‘to infringe accepted rules of behavior’ [Renton, 1992, 412].

Тематична підгрупа «Маневри» кількісно і якісно домінує в англійській мові з найчастотнішою лексичною одиницею *march* (3 фразеологізми): англ. *steal a march on sb/sth* ‘to spoil someone’s plans and get an advantage over them by doing something sooner or better than them’ [Cambridge International Dictionary of Idioms, 2002, 246]. В українській мові вказана підгрупа представлена лише однією лексемою *позиція* (2 фразеологізми): укр. *стояти на позиції чиїй, якій* ‘поділяти, підтримувати яку-небудь точку зору, певні погляди’ [Фразеологічний словник української мови, 1993, 865].

Тематична група «Організація ЗС». В обох мовах тематична група «Організація ЗС» посідає останнє місце за кількісною представленістю. У зіставному аспекті ця група є більш структурно диференційованою в англійській мові, де виокремлюється на одну тематичну підгрупу більше, ніж в українській. У межах групи зафіксовано такі тематичні підгрупи: «Особовий склад» (62,5 % українських і 75 % англійських фразеологізмів), «Структурні підрозділи» (25 % українських і 5 % англійських фразеологізмів), «Військові ритуали» (12,5 % українських і 5 % англійських фразеологізмів), а також підгрупу «Документи», представлену виключно в англійській фразеологічній системі (15 %).

Характерною ознакою найчисельнішої підгрупи «Особовий склад» в українській мові є висока фразеологічна продуктивність лексеми *лицар*, що належить до історизмів військової лексики: укр. *лицар без страху і догани* ‘людина великої сили волі і високих моральних якостей’ [Фразеологічний словник української мови, 1993, 430]. В англійській мові компонентом фразеологізмів найчастіше виступає лексема *trooper*: англ. *lie like a trooper* ‘tell lies constantly and flagrantly’ [Oxford dictionary of Idioms, 2004, 172].

Тематичні підгрупи «Структурні підрозділи» і «Військові ритуали» є вкрай нечисленними в обох мовах: укр. *нашого полку прибуло* ‘стало більше, збільшилася кількість людей з приходом, появою інших (про однорідну групу, угруповання, партію тощо)’ [Фразеологічний словник української мови, 1993, 689]; англ. *to join forces* ‘to cooperate with one another in order to achieve a common objective’ [Renton, 1992, 412].

Тематична підгрупа «Документи» сформована лише в англійській мові: англ. *to get one’s marching orders* ‘to be told to leave’ [Renton, 1992, 413].

Фразеологізми з двома або більше військовими компонентами. У результаті аналізу компонентного складу корпусу досліджуваних одиниць в обох мовах зафіксовано фразеологізми з двома компонентами військової лексики (18 українських і 38 англійських фразеологізмів). Лише в англійській фразеологічній системі виявлено 4 фразеологізми з трьома військовими компонентами: англ. *fight fire with fire* ‘use the weapons or tactics of your enemy or opponent, even if you find them distasteful’ [Oxford dictionary of Idioms, 2004, 105].

Компоненти англійських фразеологізмів здебільшого належать до однієї тематичної групи: англ. *to fire a parting shot* ‘to make a defiant gesture on leaving’ [Renton, 1992, 414]. У половини українських фразеологізмів компоненти належать до різних тематичних груп: укр. *вибивати / вибити з сідла кого* ‘1. позбавляти кого-небудь певного становища, упевненості в собі і т. ін.; 2. позбавляти кого-небудь сили, бадьорості, здатності нормально діяти, працювати: робити кого-небудь кволим, немічним, непрацездатним’ [Фразеологічний словник української мови, 1993, 79].

Висновки і перспективи подальших розробок. Проведене зіставне дослідження військової лексики у складі українських та англійських фразеологізмів дозволяє сформулювати низку узагальнень щодо спільних та відмінних характеристик досліджуваних одиниць.

Корпус емпіричного матеріалу налічує 224 українські та 302 англійські фразеологічні одиниці, що засвідчує вищу продуктивність військової лексики в англійській фразеологічній системі. Компонентний аналіз виявив 74 лексеми військової сфери у складі українських фразеологізмів та 115 – у складі англійських. В обох мовах переважають фразеологізми з одним військовим компонентом, тоді як фразеологізми з трьома компонентами зафіксовано виключно в англійській мові.

Розроблена тематична класифікація військової лексики у складі фразеологізмів охоплює три групи: «Матеріально-технічна складова ЗС», «Військова стратегія і тактика» та «Організація ЗС». Зіставний аналіз засвідчив спільну структурну організацію військової лексики обох мов з різною кількісною представленістю: в українській фразеології домінує тематична група «Матеріально-технічна складова ЗС», в англійській – «Військова стратегія і тактика». Найменш репрезентативною в обох мовах є тематична група «Організація ЗС».

Якісний аналіз виявив як універсальні, так і специфічні риси військової лексики в досліджуваних мовах. До спільних характеристик належать висока продуктивність номенів холодної зброї та боєприпасів, переважання найменувань прапору у складі тематичної підгрупи «Військова символіка», значна репрезентація лексем на позначення застосування зброї та бойових дій. Водночас англійська фразеологія демонструє вищу продуктивність найменувань вогнепальної зброї, тоді як українська – найменувань холодної зброї. Виключно в англійській фразеологічній системі представлено найменування метальної зброї та військової техніки, а в українській – уніформи та амуніції.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у поглибленому вивченні етнокультурної специфіки військової фразеології української та англійської мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Запухляк І. Структурні особливості адвербіальних фразеологізмів з компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 28. Т. 2. С. 17–24. https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/28.208626
2. Кульчицька О., Дречевич Р. Англійські та українські фразеологічні одиниці з ґендерним компонентом у ракурсі проблеми сексизму. *Folium*. 2023. Спецвипуск. С. 86–91. https://doi.org/10.32782/folium/2023.3.12
3. Одарчук Н., Трушковська А. Семантико-структурні особливості англійських та українських фразеологізмів із музичним компонентом: порівняльний аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 61. Т. 3. С. 115–120. https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-3-18
4. Палій В., Яницька О. Культурний та історичний код фразеологізмів з гастрономічним компонентом у англійській, українській та французькій мовах. *Проблеми гуманітарних наук*. 2022. № 49. С. 171–176. https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.49.24
5. Тодорова Н. Ю., Бриндак О. Б. Поліпарадигмальний зіставний аналіз фразеологічних одиниць з компонентом на позначення зброї в англійській та українській мовах. *Folium*. 2025. № 6. С. 203–208. https://doi.org/10.32782/folium/2025.6.28

6. Тодорова Н. Ю., Лапіна М. О. Семантичні характеристики військової лексики у складі англійських фразеологічних одиниць. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : «Філологія». 2022. № 54. С. 111–114. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.54.27
7. Фразеологічний словник української мови / уклад. В. М. Білоноженко та ін. Київ : Наук. думка, 1993. 984 с.
8. Царьова І. Російсько-українська війна (2014-2022): Слова, які набули нових значень. Publishing House "Baltija Publishing", 2022. URL: http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6318/13353-1?inline=1 (дата звернення: 20.01.2026)
9. Чаєнкова О. К. Фразеологічні одиниці з компонентом-онімом Бог (на матеріалі української, турецької та англійської мов). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2021. Том 32(71). № 4. Ч. 2. С. 157–162 https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.4-2/26
10. Яценко Н. О. Воєнна лексика в історичних романах Ліни Костенко. *Дивослово*. 2000. № 3. С. 30–32.
11. Cambridge International Dictionary of Idioms / ed. by E. Walter. Cambridge, 2002. 587 p.
12. Farlex Dictionary of Idioms. Farex, 2015. URL: https://idioms. thefreedictionary.com (дата звернення: 20.01.2026)
13. Oxford dictionary of Idioms / ed. by J. Siefring. New York, 2004. 340 p.
14. Renton N. E. Metaphorically Speaking : A Dictionary of 3.800 Picturesque Idiomatic Expressions. New York, 1992. 528 p.

REFERENCES

1. Zapukhliak, I. (2020). Strukturni osoblyvosti adverbialnykh frazeolohizmiv z komponentom na poznachennia nezhyvoi pryrody v anhliiskii ta ukrainskii movakh [Structural features of adverbial phraseologisms with a component denoting inanimate nature in English and Ukrainian]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, no. 28, Vol. 2, pp. 17–24. https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/ 28.208626
2. Kulchytska, O., Drechevych, R. (2023). Anhliiski ta ukrainski frazeolohichni odynytsi z gendernym komponentom u rakursi problemy seksyzmu [English and Ukrainian phraseological units with a gender component from the perspective of the problem of sexism]. *Folium*, Special issue, pp. 86–91. https://doi.org/10.32782/folium/2023.3.12
3. Odarchuk, N., Trushkovska, A. (2023). Semantyko-strukturni osoblyvosti anhliiskykh ta ukrainskykh frazeolohizmiv iz muzychnym komponentom: porivnialnyi aspect [Semantic and structural features of English and Ukrainian phraseological units with a musical component: a comparative aspect]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, no. 61, Vol. 3, pp.115–120.https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-3-18
4. Palii, V., Yanytska, O. (2022). Kulturnyi ta istorychnyi kod frazeolohizmiv z hastronomichnym komponentom u anhliiskii, ukrainskii ta frantsuzkii movakh [Cultural and historical code of phraseological units with a gastronomic component in English, Ukrainian and French]. *Problemy humanitarnykh nauk*, no. 49, pp. 171–176. https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.49.24
5. Todorova, N. Yu., Bryndak, O. B. (2025). Poliparadyhmalnyi zistavnyi analiz frazeolohichnykh odynyts z komponentom na poznachennia zbroi v anhliiskii ta ukrainskii movakh [Polyparadigmatic comparative analysis of phraseological units with a weapon component in English and Ukrainian]. *Folium*, no. 6, pp. 203–208. https://doi.org/10.32782/folium/2025.6.28
6. Todorova, N. Yu., Lapina, M. O. (2022). Semantychni kharakterystyky viiskovoi leksyky u skladi anhliiskykh frazeolohichnykh odynyts [Semantic characteristics of military vocabulary in English phraseological units]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, no. 54, pp. 111–114. https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.54.27
7. Frazeolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy (1993). [Phraseological dictionary of the Ukrainian language] / comp. by V. M. Bilonozhenko and others. Kyiv, 984 p.
8. Tsarova, I. (2022). Rosiisko-ukrainska viina (2014-2022): Slova, yaki nabuly novykh znachen [Russian-Ukrainian War (2014-2022): Words that have acquired new meanings]. Publishing House "Baltija Publishing". URL: http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6318/13353-1?inline=1 (дата звернення: 20.01.2026)
9. Chaienkova, O. K. (2021). Frazeolohichni odynytsi z komponentom-onimom Boh (na materiali ukrainskoi, turetskoi ta anhliiskoi mov) [Phraseological units with the onymic component God (in Ukrainian, Turkish and English)]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho*, no. 4, Vol. 32(71), P. 2, pp. 157–162 https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.4-2/26
10. Yatsenko, N. O. (2000). Voyenna leksyka v istorychnykh romanakh Liny Kostenko [Military vocabulary in historical novels by Lina Kostenko]. *Dyvoslovo*, no. 3, pp. 30–32 [in Ukrainian].

11. Walter, E. (Ed.). (2002). *Cambridge international dictionary of idioms*. Cambridge University Press.
12. Farlex. (2015). *Farlex dictionary of idioms*. https://idioms.thefreedictionary.com
13. Siefring, J. (Ed.). (2004). *Oxford dictionary of idioms* (2nd ed.). Oxford University Press.
14. Renton, N. E. (1992). *Metaphorically speaking: A dictionary of 3,800 picturesque idiomatic expressions*. Warner Books.

Дата першого надходження статті до видання: 16.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

UDC 81`37: 81`42=111
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-35

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

PARTICULIARITIES OF PEJORATIVE VOCABULARY FUNCTIONING IN THE DIALOGICAL DISCOURSE OF THE ENGLISH LITERARY TEXT

Tomashchuk M. V.
Postgraduate Student at the Department of English
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Kotsyubynskoho str., 2, Chernivtsi, Ukraine
orcid.org/0009-0009-8374-8869
tomashchuk.myroslav@chnu.edu.ua

Key words: *pejorative, literary discourse, literary text, evaluation, context.*

The article provides a comprehensive linguistic analysis of the functioning and pragmatic potential of pejorative language in the dialogical speech of a contemporary English literary text. The relevance of the study is determined by the need to study the specifics of the use of pejoratives in dialogues, which, due to their imitative nature, reproduce the features of colloquial discourse and serve as a means of objectifying events and speech characteristics of characters. The aim of the work is to identify the discursive factors that cause the intensification of negative evaluation.

The material for the study was the novel "Run on Red" by American writer Noelle W. Ihli. The research file contains 202 units extracted from dialogical speech. The methodological basis of the work is formed by methods of discourse analysis (to determine the pragmatic conditions and the role of context) and componential analysis (to establish the semantic structure and morphological grouping).

The study theoretically substantiates the distinction between the concepts of a literary text and discourse, emphasizing the subjective nature of the category of evaluation. Practical analysis has shown that pejorative meaning in dialogues is realized both explicitly (through absolute pejoratives) and implicitly. The mechanisms of contextual pejoration are examined in detail: the acquisition of negative semantics by neutral, diminutive, or positively colored lexemes through irony, metaphorical transfer (zoomorphism), cultural allusions, and prosodic means.

The results of morphological analysis show the dominance of nouns and adjectives, which indicates the priority of the nominative function of pejoratives, while a significant proportion of interjections provides emotional relief for the characters. Thus, pejorative language is a multifunctional tool that not only expresses a negative assessment, but also constructs social reality and implements the author's pragmatic strategy within the sociocultural context of the work.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕЙОРАТИВНОЇ ЛЕКСИКИ У ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Томащук М. В.
аспірант кафедри англійської мови
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, Україна
orcid.org/0009-0009-8374-8869
tomashchuk.myroslav@chnu.edu.ua

Ключові слова: *пейоратив, художній дискурс, художній текст, оцінка, контекст.*

У статті здійснено комплексний лінгвістичний аналіз особливостей функціонування та прагматичного потенціалу пейоративної лексики в діалогічному мовленні сучасного англомовного художнього тексту. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення специфіки вживання пейоративів саме в діалогах, які через свій імітаційний характер відтворюють риси розмовного дискурсу та слугують засобом об'єктивізації подій і мовленнєвої характеристики персонажів. Метою роботи є встановлення дискурсивних чинників, що спричиняють інтенсифікацію негативної оцінності.

Матеріалом дослідження слугував роман американської письменниці Noelle W. Ihli «Run on Red». Картотека дослідження налічує 202 одиниці, виокремлені з діалогічного мовлення. Методологічну основу роботи становлять методи дискурс-аналізу (для визначення прагматичних умов та ролі контексту) і компонентного аналізу (для встановлення семантичної структури та морфологічного групування).

У дослідженні теоретично обґрунтовано розмежування понять художнього тексту та дискурсу, наголошено на суб'єктивній обумовленості категорії оцінності. Практичний аналіз засвідчив, що пейоративність у діалогах реалізується як експліцитно (через абсолютні пейоративи), так і імпліцитно. Детально розглянуто механізми контекстуальної пейорації: набуття нейтральними, димінутивними чи позитивно забарвленими лексемами негативної семантики через іронію, метафоричне перенесення (зооморфізми), культурні алюзії та просодичні засоби.

За результатами морфологічного аналізу встановлено домінування іменників та прикметників, що вказує на пріоритетність номінативної функції пейоративів, тоді як значна частка вигуків забезпечує емотивну розрядку персонажів. Таким чином пейоративна лексика є поліфункційним інструментом, який не лише виражає негативну оцінку, а й конструює соціальну реальність та реалізує авторську прагматичну стратегію в межах соціокультурного контексту твору.

Problem statement. A broad range of evaluative vocabulary and a narrower range of pejorative vocabulary are the focus of various paradigms in contemporary linguistic studies. The stylistic characteristics of pejoratives in literary texts are studied by [Kulchytska, 2019, 2022], while the discursive features of pejoratives are examined by [Bihunova, 2025], [Lakhmatova, 2025], and [Tkachivska, 2015], and word-formation features are the focus of research of [Voronina, 2025], [Denysovets, 2018]. Literary discourse as a communicative unit is studied by [Bekhta, 2005], [Habibova, 2019], [Matiyenga, 2025], and [Tan, 2012]. However, there is a lack of research focusing specifically on the literary and discursive features of the pejorative vocabulary functioning in dialogical speech, which, due to its imitative nature, is also distinguished by the features of colloquial discourse, and in literary texts, "contributes to the creation of an objectivity effect and authenticity of events, since the author distances himself from their description and evaluation, transferring this function to the character-speech" [Bihunova, 2025, p. 196]. Thus, the **relevance** of our research is determined by the need to find out what functions pejorative lexicon performs in the dialogical discourse of the English literary text.

The **objective** of the article is to identify discursive factors intensifying pejorative meaning in the dialogical speech of English literary texts.

The objective is achieved by performing the following **tasks**:

1) to identify pejorative units in dialogical speech;
2) to reveal discursive features of the functioning of the units under study;
3) to identify the most numerous morphological groups of pejorative vocabulary represented in the selected discourse;

The **material** for the study is the novel "Run on Red" by American writer Noelle W. Ihli. A card index was compiled with 202 pejorative units identified exclusively from the dialogical speech of the characters.

Research methods: The study applies methods of discourse analysis and componential analysis. Discourse analysis is used to clarify the pragmatic conditions for the use of pejoratives, their role in the interaction of characters, and the factors that intensify negative evaluation within dialogical speech [Kamalu, 2015].

The **method** of componential analysis was used to establish the semantic structure of pejorative units, to identify integral and differential semes, and to group them according to morphological and lexical-semantic features [Selivanova, 2008, p. 107].

Object of research. Pejorative vocabulary of the English language in literary discourse based on the novel "Run on Red" by American writer Noelle W. Ihli.

Subject of research. Functional, pragmatic, and discursive features of the use of pejorative vocabulary in the dialogical discourse of the English literary text.

Results and discussion. The study of literary discourse and the peculiarities of pejorative vocabulary functioning within it requires a comprehensive approach to defining the concept of discourse and identifying the functional characteristics of pejoratives in literary texts. First, following I. A. Bekhta, we distinguish the concepts of literary discourse and literary text. "Discourse structures and organizes text, that is, it should be understood as speech activity, while text is the result of this activity" [Bekhta, 2005, p. 92]. According to N. V. Kondratenko, a literary text as an act of artistic communication is combined with the discourses of the author and the reader and thus creates literary discourse [Kondratenko, 2015, p. 63].

Yu. M. Rusnak links the concept of literary discourse with the writer's language creativity [Rusnak, 2020, p. 86], while I. V. Frolova defines it as a special type of interaction between the author and the reader, which is limited by the cultural and social context, as well as other extralingual factors, and ultimately finds its material embodiment in a work of art [Frolova, 2018, p. 54]. I. A. Bekhta notes that it is in the text where "the interaction of linguistic and extralinguistic factors is most fully revealed," and also defines the language of fiction as an open system in which the entire language can be represented [Bekhta, 2005, p. 96]. From this, we conclude that literary discourse should be considered in a broad and narrow sense. In the first sense, we define literary discourse as a literary text in a sociocultural context, which determines the subjectivity of interpretation, while in the second, it is defined as a combination of different types of discourse (everyday, social, narrative, religious, mythological, philosophical, etc.) embodied in the text with the aim of exerting an aesthetic influence on the recipient. We believe that this distinction allows for a comprehensive description of the functioning of pejorative vocabulary in literary texts.

T. Matiyenga and O. Ajani emphasize that literary text cannot be evaluated solely from an aesthetic point of view without taking into account the layers of meaning constructed through the use of language itself [Matiyenga, 2025, p. 385]. "The multilayered and embedded nature of literary discourse also opens up the possibility of other worlds that partially resemble the world as known to the reader, to a greater or lesser extent" [Tan, 2012, p. 631].

It should be added that "discourse arises in the process of interaction between the worldviews of the addressee and the addresser" [Habibova, 2019, p. 182], so the factor of subjectivity of the author and potential reader cannot be ignored. However, as M. R. Tkachivska notes, the real reflection of reality is far from being the main goal of authors, especially those who resort to specific strategies, the means of implementation of which include, in particular, pejorative vocabulary [Tkachivska, 2015, p. 126]. As Y. M. Rusnak notes, objective reality is reproduced in literary discourse through the author's subjective perception [Rusnak, 2020, pp. 86–87].

Thus, the literary and discursive features of pejorative vocabulary are determined not only by denotative and connotative meanings and context, but also by the subjective sociocultural and psychological-cognitive attitudes of the author and recipient. "The Pragmadialectic Theory reveals that literary texts often function as forms of argumentation, where authors present and defend viewpoints, challenge counterarguments, and seek to persuade the reader. This approach provides a new way to understand how authors build their cases through narrative and linguistic strategies. The Appraisal Framework's focus on attitude shows how texts engage readers by expressing emotions, judgments, and appreciation. <...> Authors strategically evoke empathy, trust, or opposition, guiding readers towards specific interpretations of characters and events" [Matiyenga, 2025, c. 385].

Given the subjective nature of literary discourse and the subjective nature of the category of evaluation, we consider it appropriate to consider the means of negative evaluation as one of the components of the creation of literary discourse in its narrow sense.

The results of O. V. Kulchytska's research show that the pejorative vocabulary of literary discourse is characterized by a complex conceptual structure and the presence of different types of elements in semantics [Kulchytska, 2019, p. 13].

In literary discourse, pejorative vocabulary should be viewed as a means of embodying the author's intention to highlight objective reality or certain components of it through a subjective prism. And although, according to P. K. Tan, the narrator in literary discourse is not identified as the author [Tan, 2012], the author can still give his subjective negative assessment via diverse communicative activities performed by the characters. "In fiction, the author may have a subjective attitude towards reality and mix his own imagination and unrealized feelings with existing social norms or customs. It is also possible for the author to express a distorted perspective of his fantasies and focus on little-known or fictional possibilities of behavior, etc." [Tkachivska, 2015, p. 126].

According to Yu. V. Lakhmatova and V. V. Ponomarenko, in certain discursive conditions, pejoratives as a linguistic means perform the function of constructing social reality through the creation of the categories "us"/"them" [Lakhmatova, 2025, p. 747]. We believe that discursive conditions can be identified with context, which, according to O. V. Kulchytska, is decisive in literary discourse in the process of pragmatization of pejorative vocabulary determined by the author's objective [Kulchytska, 2019, p. 7]. A. M. Sorochan links pejorative meaning in literary discourse with the concept of dysphemia, which she proposes to define as "intensification of negativity." The researcher considers the use of relevant units to be a conscious decision by the author to convey the peculiarities of the sociocultural context and characterize their characters [Sorochan, 2022, pp. 62–63]. Thus, we draw attention to the contextual conditioning of a pejorative meaning in literary discourse, which is characterized by the intertwining of the intratextual context and the broader sociocultural context in which the author as the sender and the reader as the recipient interact.

In the context of studying the literary and discursive features of pejorative vocabulary, it is also worth considering the potential of word formation in creating emotionally expressive lexemes with negative connotations. I. V. Denysovets argues that such lexemes are common to both colloquial and literary speech, since colloquial style can often serve as an element of literary discourse [Denysovets, 2018, p. 43]. "Often, with the help of words with such word-forming formants in literary discourse, authors create negative external and internal characteristics with a hint of contempt and disdain" [Denysovets, 2018, p. 45]. The results of O. Voronina's research prove that in literary discourse, means of nomination created in this way are capable of performing a function that cannot be performed by syntagmatic constructions with equivalent semantic content [Voronina, 2025, p. 46]. In our opinion, this phenomenon is primarily associated with the potential of pejoratives as stylistic means, which is manifested in their emotiveness and expressiveness.

N. Bihunova believes that an important aspect of evaluation in literary discourse is the use of literary dialogical speech, in which the evaluation of characters can be expressed not only implicitly, but also explicitly through the comments of the author or narrator [Bihunova, 2025, p. 196]. Yu. S. Skrynnik emphasizes the ontological and ethical nature of negative evaluation in the communication process and draws attention to the possibility of transitioning from one type of evaluation to another depending on the characteristics of the discourse [Skrynnik, 2019, p. 183].

Studying pejorative vocabulary in literary texts by S. Mayer, O. V. Kulchytska concludes that a characteristic feature of pejoratives in literary discourse is their ability to acquire an emotive meaning (conventionally used) that is not recorded in dictionaries (conventionally true) [Kulchytska, 2019, p. 7].

Let us consider several examples of the functioning of pejorative vocabulary in the dialogical discourse of a literary text and find out what functions these units perform and how context can determine the acquisition of emotive-expressive negative value by a neutral unit.

(1) "See? They were just letting that ***idiot*** *pass," Laura insisted triumphantly* [Ihli, p. 11].

(2) "Go around, ***dumbass****," she said in a soft singsong* [Ihli, p. 22].

(3) "Because if we stay here much longer, people are going to start leaving the bonfire, and some drunk ***asshole*** *is gonna plow my truck over the edge," he replied in a patronizing voice* [Ihli, p. 103].

In examples (1), (2), and (3), we observe the use of absolute pejoratives, which in their integral meaning carry a negative evaluation, and in this context express the characters' irritation toward their addressees. In examples (1) and (2), both absolute pejoratives express a negative assessment of the mental abilities of the object of the statement, while in example (3) we see a unit that expresses the subject's attitude towards the object. It is interesting to note that in order to create pejorative meaning in examples (2) and (3), the author resorted to slang expressions (see [thefreedictionary.com]), while the lexeme "idiot" does not have a corresponding dictionary marker, but still conveys a negative evaluation, expressing deliberately negative characteristics in its integral seme: "A person who is considered foolish or stupid" [thefreedictionary.com].

(4) "She didn't," Laura finally spat, pausing to draw a ragged breath. "She told me about it. About what a ***disgusting pig*** *you were."* [Ihli, p. 187].

(5) "A few years ago, Delta Phi got busted when some ***bitch*** *brought the police to the frat house after a party." His face darkened* [Ihli, p. 190].

*(6) "****Blondie*** *still* ***playing opossum****?" he called overhead as he walked away* [Ihli, p. 190].

In examples (4), (5), and (6), we can see how a primarily neutral lexeme becomes pejorative through the metaphorical transfer of negatively connoted animal characteristics to humans. In example (4), the negative connotation of the lexeme "pig" is reinforced by the adjective "disgusting." In example (5), the author uses the lexeme "bitch," which, according to the dictionary definition, refers to a female canine animal [thefreedictionary.com], however, when directed against a woman in an aggressive speech act, as we see in the example, the lexeme undergoes a process of pejoration and becomes offensive.

Example (6) illustrates the idiomatic potential of pejorative units that are based on animal metaphors with negative connotations. Originally, the idiom means to play dead, but in the context of this communicative situation, it is used by the speaker with a negative evaluation, as it evokes an emotion of irritation in him. In this same reply, we see how a diminutive lexeme can acquire a pejorative meaning. The suffix *-ie* gives the lexeme "blond" a diminutive connotation, but in this communicative situation, it acts as a means of aggressive speech, since it is clear from the context that the speaker feels contempt for the object of the statement, so he uses this lexeme ironically.

Let us consider a few more examples of how the ironic use of diminutive and positive evaluative units causes them to acquire a pejorative meaning in the context of a communicative situation:

(7) Laura inhaled sharply and turned to look at me. "Liv. Could it be ... ***Ziggy****?"* [Ihli, p. 76].

(8) . I barely looked at him. But when I did, I saw ***pathetic human trash*** [Ihli, p. 214].

*(9) "****Tony****!" he mimicked in a frail, high voice. "****Sweet Tony****! This isn't you!"* [Ihli, p. 176].

In line (7), the character uses a nickname that she and her friend gave to a man named Zachariah. At first glance, the nickname may seem friendly and affectionate, but from the context we know that Zachariah caused one of the characters to feel unpleasant disgust with his advances, so here the diminutive form of the lexeme, formed with the suffix *-y*, serves as a means of humiliation and contempt for the man.

Example (9) illustrates the influence of prosodic elements on the formation of pejorative meaning in context. Thanks to the author's comment *"mimicked in a frail, high voice",* we understand that the addresser is mocking the physical weakness and helplessness of the objects of his speech, who in this communicative situation are completely dependent on his will. Thus, his use of the name and the positive adjective "sweet" deprives the lexemes of their denotative meanings and is used as a means of expressing his superiority in the discourse of the dialogue between the aggressor and the victim of verbal aggression.

(10) He laughed. "You of all people know that's not how it works. So, stop it with the ***holier-than-thou*** *act."* [Ihli, p. 104].

(11) The light shifted again. "Now I have to wear this. God, my stepdad was such a ***redneck****."* [Ihli, p. 176].

(12) Kyle continued, unprompted. "<...> But here's where it gets fun: The VIP drinks we made for the blue and ***red Xes****, well, let's just say they had a couple extra-special ingredients."* [Ihli, p. 191].

In extracts (10) and (11), we are dealing with pejoratives that are conditioned by the interaction of the broader sociocultural context with the intratextual context. The expression "holier-than-thou" originates from the Bible and in English-speaking linguistic culture expresses a personal sense of righteousness, but in this context, the character uses it sarcastically to reproach his accomplice in crime for his feigned law-abidingness. The lexeme "redneck" in American linguistic culture is a derogatory term for members of the working class.

The phrase "red X" in example (12) in itself evokes negative associations due to the culturally established perception of the symbol as a sign of prohibition, but in the context of this text, it acquires an additional pejorative layer, as it is a derogatory label used by the attackers to designate a certain category of their victims. Therefore, addressing the victims themselves through association with a derogatory label is a pejorative statement about the victims themselves.

From the illustrated examples, it is evident that the pejorative nature of an expression in the dialogue of a literary text can be expressed both explicitly through its denotative meaning and implicitly through contextual features.

The morphological features of the use of pejorative vocabulary are shown in Fig. 1.

We argue that the dominant number of pejoratives expressed by nouns and adjectives indicates that in the dialogical discourse of literary texts, the main function of pejorative expressions is nominative. A significant proportion of interjections emphasizes the importance of pejoratives as verbal means of releasing negative emotional energy.

Conclusion. In summary, literary discourse is a multidimensional communicative formation, therefore it produces conditions for the realization of pejorative vocabulary not only as a means of negative evaluation, but also as an instrument for the realization of the author's style and strategy, social labeling, and stylistic influence. At the same time, the evaluative nature of pejorative vocabulary remains dominant in literary discourse since it is applied as a means of expressing author's or/and characters' subjective attitude.

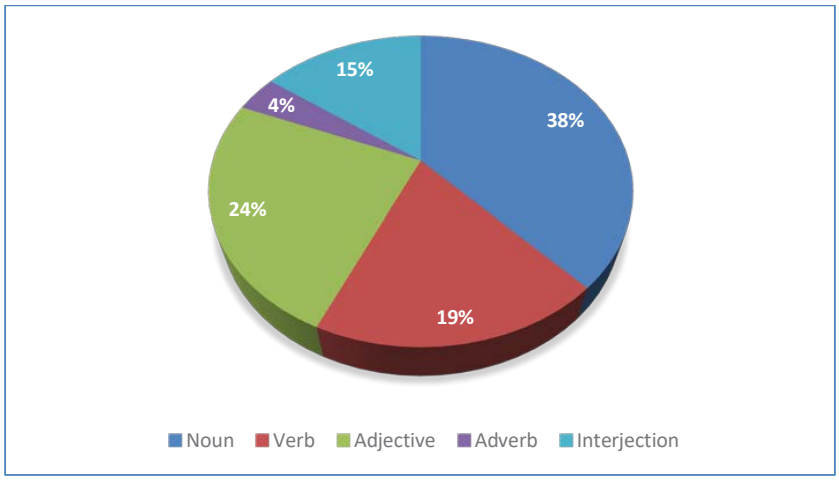

Fig. 1. Share of the morphological group in the total number of pejorative expressions

The contextual, pragmatic, and word-formation conditioning of pejoratives in literary discourse determines their multifunctionality and semantic variability, which is caused both by the intratextual context and by the broader sociocultural environment outlined by extralingual factors. Thus, the functioning of pejorative vocabulary in a literary context requires analysis that takes into account all these aspects.

The nominative function of pejorative is defined as paramount in the course of morphological analysis that establishes the prevalence of nouns and adjectives to express and reinforce negative attitude.

We see the prospect of further research in deepening the study of semantic typology and paradigmatic relations of pejorative units in literary discourse.

BIBLIOGRAPHY

1. Бехта І. А. Дискурс наратора в англомовній прозі : монографія. Київ : Грамота, 2005. 276 с.
2. Бігунова Н. Когнітивно-комуікативні особливості реалізації оцінки в англомовному художньому дискурсі. *Актуальні питання питання гуманітарниих наук. Мовознавство. Літературознавство*, 1(85), 2025. сс. 193–199. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4863/85-1-30.
3. Денисовець І. В. Словотвір і стилістика сучасної української дитячої прози : монографія. Полтава : Астрая, 2018. 272 с.
4. Kamalu, I.; Osisanwo, A. (2015). Discourse analysis. *In Issues in the Study of Language and Literature: Theory & Practice*; Kamalu, I.,Tamunobelema, I., Eds.; Kraft Books: Oyo, Nigeria, pp. 169–195.
5. Кульчицька О. В. Мовні засоби реалізації пейоративності в романах С. Маєр : автореф. дис. … канд. філол. наук. Львів, 2019. 20 с.
6. Лахматова Ю. В., Пономаренко В. В. Пейоративна лексика в сучасному китайському дискурсі та особливості її перекладу українською мовою. Перспективи та інновації науки, № 11(57), 2025. С. 774–753. DOI: http://orcid.org/0000-0001-9192-9541.
7. Matiyenga, T. C., & Ajani, O. A. (2025). Linguistics in Literary Discourse: Exploring Meaning, Construction and Alternatives Approaches. *World Journal of English Language*, 15(3), 376–388. DOI: https://doi.org/10.5430/wjel.v15n3p376.
8. Miall, D. S. (2002). Literary Discourse. *In Handbook of Discourse Processes*. Art Graesser, Morton Ann Gernsbacher, & Susan R. Goldman, Eds. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. 321-355.
9. Руснак Ю. М. Когнітивно-прагматична концепція художнього дискурсу (на матеріалі мовотворчості Ольги Кобилянської). Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія». 87, 2020. С. 83–89. DOI: https://doi.org/10.26565/2227-1864-2020-87-12.
10. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля. К., 2008. 711 с.
11. Скриннік Ю. С. Особливості функціонування пейоративів у комунікативних ситуаціях з асиметричним статусм мовців. *Тези доповідей XVI наукової конференції з міжнародною участю. Каразінськіі читання: Людина. Мова. Комунікація*, 2017. С. 120–121.
12. Скриннік Ю. С. Дискурсивна варіативність вербальної та невербальної поведінки мовців при зміні соціальних ролей (на матеріалі англійської мови) : дис. … канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2019. 247 с.
13. Сорочан А. М. Процеси евфемізації та дисфемізації в сучасній дитячій перекладній літературі (на прикладі роману Ніколя Матьє «Діти їхні»). *Молодий вчений, (4.1(104.1))*, 2022.

С. 60–63. DOI: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-104.1-15.
14. Tan, P. K. W. (2012). Literary Discourse. In *The Routledge Handbook of Discourse Analysis*, James Paul Gee & Michael Handford (eds), London : Routledge, 2012, pp. 628-641.
15. The free dictionary. URL: https://www.thefreedictionary.com/ (date of access: 14.01.2026).
16. Вороніна О. Відабревіатурні деривати української мови як засоби пейоративної конотації в текстах 90-х років XX століття-першої чверті XXI століття. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. 2(38)/2025*. С. 45–50. DOI: https://doi.org/https://doi.org/10.17721/1728-2659.2025.38.06.

REFERENCES

1. Bekhta, I. A. (2005). Dyskurs naratora v anhlomovnii prozi [Narrator's Discourse in English-Language Prose] : monohrafiia. Kyiv : Hramota. 276 s.
2. Bihunova, N. (2025). Kohnityvno-komunikatyvni osoblyvosti realizatsii otsinky v anhlomovnomu khudozhnomu dyskursi [Cognitive-Communicative Peculiarities of the Implementation of Evaluation in English-Language Literary Discourse]. *Aktualni Pytannia Humanitarnykh Nauk. Movoznavstvo. Literaturoznavstvo*, 1(85), cc. 193–199. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4863/85-1-30.
3. Denysovets, I. V. (2018). Slovotvir i stylistyka suchasnoi ukrainskoi dytiachoi prozy [Wordwork And Stylistics Of Modern Ukrainian Children's Prose] : monohrafiia. Poltava : Astraia. 272 s.
4. Kamalu, I.; Osisanwo, A. (2015). Discourse analysis. *In Issues in the Study of Language and Literature: Theory & Practice*; Kamalu, I.,Tamunobelema, I., Eds.; Kraft Books: Oyo, Nigeria, pp. 169–195.
5. Kulchytska, O. V. (2019). Movni zasoby realizatsii peioratyvnosti v romanakh S. Maiier [Linguistic Means Of Implementing Pejorativeness In The Novels Of S. Mayer] : avtoref. dys. … kand. filol. nauk. Lviv. 20 s.
6. Lakhmatova, Yu. V., & Ponomarenko, V. V. (2025). Peioratyvna leksyka v suchasnomu kytaiskomu dyskursi ta osoblyvosti yii perekladu ukrainskoiu movoiu [Pejorative Lexicology In Modern Chinese-Language Discourse And The Specific Features Of Its Translation Into Ukrainian]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky»,* № 11(57). С. 774–753. DOI: http://orcid.org/0000-0001-9192-9541.
7. Matiyenga, T. C., & Ajani, O. A. (2025). Linguistics in Literary Discourse: Exploring Meaning, Construction and Alternatives Approaches. *World Journal of English Language*, 15(3), 376–388. DOI: https://doi.org/10.5430/wjel.v15n3p376.
8. Miall, D. S. (2002). Literary Discourse. *In Handbook of Discourse Processes*. Art Graesser, Morton Ann Gernsbacher, & Susan R. Goldman, Eds. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. 321-355.
9. Rusnak, Yu. M. (2020). Kohnityvno-prahmatychna kontseptsiia khudozhnoho dyskursu (na materiali movotvorchosti Olhy Kobylianskoi) [Cognitive-Pragmatic Concept Of Literary Discourse (Based On The Material Of Olga Kobylyanska's Speech Creation)]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina Seriia «Filolohiia». (87)*, cc. 83–89. DOI: https://doi.org/10.26565/2227-1864-2020-87-12.
10. Selivanova O. O. (2008). Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy [Modern Linguistics: Trends And Problems]: Pidruchnyk. Poltava : Dovkillia-K. 711 s.
11. Skrynnik, Yu. S. (2017). Osoblyvosti funktsionuvannia peioratyviv u komunikatyvnykh sytuatsiiakh z asymetrychnym statusom movtsiv [Peculiarities Of The Functioning Of Pejoratives In Communicative Situations With An Asymmetric Status Of Speakers]. *Tezy dopovidei XVI naukovoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu. Karazinski chytannia: Liudyn. Mova. Komunikatsiia*. S. 120–121.
12. Skrynnik Yu. S. (2019). Dyskursyvna variatyvnist verbalnoi ta neverbalnoi povedinky movtsiv pry zmini sotsialnykh rolei (na materiali anhliiskoi movy) [Discursive Variability Of Verbal And Nonverbal Behavior Of Speakers When Changing Social Roles (On The Material Of The English Language)] : dys. … kand. filol. nauk : 10.02.04. Kharkiv. 247 s.
13. Sorochan, A. (2022). Protsesy evfemizatsii ta dysfemizatsii v suchasnii dytiachii perekladnii literaturi (na prykladi romanu nikolia matie «dity yikhni») [Processes Of Euphemisation And Dysphemization In Modern Children's Translated Literature (On The Example Of The Novel By Nicholas Mathieu "Their Children")]. *Molodyi Vchenyi, (4.1(104.1))*. С. 60–63. DOI: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-104.1-15.
14. Tan, P. K. W. (2012). Literary Discourse. In *The Routledge Handbook of Discourse Analysis*, James Paul Gee & Michael Handford (eds), London : Routledge, 2012, pp. 628-641.
15. The free dictionary. URL: https://www.thefreedictionary.com/ (date of access: 14.01.2026).

16. Voronina, O. (2025). Vidabreviaturni deryvaty ukrainskoi movy yak zasoby peioratyvnoi konotatsii v tekstakh 90-kh rokiv XX stolittia-pershoi chverti XXI stolittia [Abbreviation Derivatives of the Ukrainian Language as Means of Pejorative Connotation in the Texts of the 1990s of the 20th Century and the First Quarter of the 21st Century]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. T. Shevchenka. Literaturoznavstvo. Movoznavstvo. Folklorystyka. 2(38)/2025*, cc. 45–50. DOI: https://doi.org/ https://doi.org/10.17721/1728-2659.2025.38.06.

Дата першого надходження статті до видання: 18.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 811.111’37’42
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-36

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО НОВИННОГО ДИСКУРСУ

Томчаковська Ю. О.
доктор філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов
Національний університет «Одеська юридична академія»
вул. Фонтанська дорога, 23, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0003-0117-2704
yuliya.tomchakovskaya@gmail.com

Сташук Т. І.
асистент кафедри іноземних мов
Національний університет «Одеська юридична академія»
вул. Фонтанська дорога, 23, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-3475-6530
tetiana.stashuk10@gmail.com

Ключові слова: *англомовний новинний дискурс, медіадискурс, новинний текст, лексичні особливості, синтаксична організація, прагматика, мовний вплив, імпліцитна оцінність.*

Статтю присвячено комплексному дослідженню лінгвістичних особливостей англомовного новинного дискурсу як одного з провідних різновидів сучасного медіадискурсу в умовах глобалізації та цифровізації інформаційного простору. Метою статті є виявлення специфіки лексичної, синтаксичної та прагматичної організації англомовних новинних матеріалів, а також визначення ролі мовних засобів у реалізації інформативної, інтерпретаційної та впливової функцій новинних повідомлень. Матеріалом дослідження слугували англомовні новинні тексти, опубліковані на провідних міжнародних онлайн-платформах BBC News та CNN International, корпус яких охоплює 100 новинних матеріалів різної тематичної спрямованості, зокрема з рубрик політики, міжнародних відносин, суспільства, економіки та науки. Встановлено, що лексичний рівень новинних текстів характеризується активним використанням суспільно-політичної та соціально-економічної термінології, клішованих мовних одиниць і лексем з імпліцитною оцінною семантикою, які забезпечують одночасно точність викладу та формування інтерпретаційної рамки сприйняття подій. З’ясовано, що синтаксична організація новинних матеріалів відзначається переважанням стандартизованих моделей, пасивних і безособових конструкцій, а також цитатних структур, спрямованих на об’єктивізацію інформації та мінімізацію авторської присутності. Прагматичний аналіз показав, що мовний вплив у новинному дискурсі реалізується переважно імпліцитно, через композиційну організацію тексту, ієрархізацію інформації та використання атрибутивних конструкцій і посилань на авторитетні джерела. Отримані результати дають підстави розглядати англомовний новинний дискурс як стандартизовану, але водночас динамічну мовну систему, у якій поєднуються термінологічна точність, синтаксична економність і прагматична спрямованість, що визначає перспективність подальших досліджень у межах медіалінгвістики та дискурсивних студій.

LINGUISTIC FEATURES OF ENGLISH NEWS DISCOURSE

Tomchakovska Yu. O.
Doctor of Philology, Associate Professor,
Head of the Department of Foreign Languages
National University "Odesa Law Academy"
Fontanska doroga str., 23, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0003-0117-2704
yuliya.tomchakovskaya@gmail.com

Stashuk T. I.
Assistant at the Department of Foreign Languages
National University "Odesa Law Academy"
Fontanska doroga str., 23, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3475-6530
tetiana.stashuk10@gmail.com

Key words: *English news discourse, media discourse, news text, lexical features, syntactic organization, pragmatics, linguistic influence, implicit evaluation.*

The article is devoted to a comprehensive study of the linguistic features of English news discourse as one of the leading types of contemporary media discourse in the context of globalization and the digitalization of the information space. The aim of the article is to identify the specific features of the lexical, syntactic, and pragmatic organization of English-language news materials, as well as to determine the role of linguistic means in the realization of the informative, interpretative, and persuasive functions of news reports. The research material comprises English news texts published on the leading international online platforms BBC News and CNN International; the corpus includes 100 news items of different thematic orientations, in particular from the sections on politics, international relations, society, economics, and science. It has been established that the lexical level of news texts is characterized by the active use of socio-political and socio-economic terminology, formulaic language units, and lexemes with implicit evaluative semantics, which ensure both precision of presentation and the formation of an interpretative framework for the perception of events. It has been found that the syntactic organization of news materials is marked by the predominance of standardized patterns, passive and impersonal constructions, as well as quotation structures aimed at objectivizing information and minimizing the author's presence. The pragmatic analysis has shown that linguistic influence in news discourse is realized mainly implicitly, through the compositional organization of the text, the hierarchical structuring of information, and the use of attributive constructions and references to authoritative sources. The obtained results provide grounds for considering English news discourse as a standardized yet dynamic linguistic system in which terminological precision, syntactic economy, and pragmatic orientation are combined, which determines the prospects for further research within media linguistics and discourse studies.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації та цифровізації інформаційного простору англомовний новинний дискурс відіграє ключову роль у формуванні суспільної думки, інтерпретації подій і конструюванні медійної реальності. Новинні тексти, що функціонують у традиційних та онлайн-медіа, поєднують інформативну, інтерпретаційну та впливову функції, реалізуючи їх за допомогою специфічних лінгвістичних засобів. Водночас мовна організація англомовних новин зазнає постійних змін під впливом жанрової гібридизації, прискорення комунікації, мультимодальності та зростання ролі цифрових платформ, що зумовлює необхідність їх системного лінгвістичного осмислення.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених медіа- та інтернет-дискурсу [Волощук, Жмаєва, 2020; Потапенко, 2009; Рябо-

кінь, Капіталова, 2023], лінгвістичні особливості англомовного новинного дискурсу досі залишаються фрагментарно описаними, зокрема в аспекті взаємодії лексичних, синтаксичних і прагматичних засобів у реалізації інформативності та оціночності. Недостатньо дослідженими залишаються механізми мовного впливу, імпліцитної оцінки та конструювання об'єктивності в новинних повідомленнях, що ускладнює формування цілісного уявлення про специфіку сучасного англомовного новинного дискурсу як особливого типу інституційної комунікації. Саме це зумовлює актуальність дослідження лінгвістичних особливостей англомовного новинного дискурсу в межах сучасних дискурсивних та медіалінгвістичних студій.

Мета статті полягає у комплексному аналізі лінгвістичних особливостей англомовного новинного дискурсу з метою виявлення його лексичних, синтаксичних і прагматичних характеристик та визначення ролі мовних засобів у реалізації інформативної й впливової функцій новинних повідомлень. Завдання статті: окреслити теоретико-методологічні підходи до вивчення новинного дискурсу в сучасній лінгвістиці; визначити жанрові та комунікативні характеристики англомовного новинного дискурсу; проаналізувати лексичні особливості англомовних новинних текстів, зокрема специфіку термінології, оцінної лексики та клішованих мовних одиниць; дослідити синтаксичні засоби організації новинного тексту та їхню функціональну спрямованість; з'ясувати прагматичні механізми реалізації об'єктивності, оцінності та мовного впливу в англомовному новинному дискурсі. **Об'єктом дослідження** є англомовний новинний дискурс як різновид сучасного медіадискурсу. **Предметом дослідження** виступають лексичні, синтаксичні та прагматичні особливості англомовних новинних текстів.

Матеріалом дослідження слугують англомовні новинні тексти, опубліковані на офіційних онлайн-платформах BBC News та CNN International, які є провідними міжнародними медіаресурсами з високим рівнем довіри та широкою аудиторією. Корпус дослідження сформовано шляхом суцільної вибірки новинних матеріалів за визначений період, що забезпечує репрезентативність і актуальність мовного матеріалу. Загальний обсяг вибірки становить 100 новинних текстів, з яких 50 матеріалів відібрано з BBC News та 50 з CNN International. До аналізу залучено тексти різних тематичних рубрик, зокрема політика, міжнародні відносини, суспільство, економіка та наука, що дає змогу простежити універсальні та варіативні лінгвістичні риси англомовного новинного дискурсу.

Виклад основного матеріалу. У проаналізованих наукових джерелах англомовні новинні матеріали розглядаються як різновид сучасного медіадискурсу, що поєднує інформативну, інтерпретаційну та впливову функції. У центрі уваги більшості досліджень перебуває мовна організація новинного тексту, зумовлена його інституційним характером, орієнтацією на масового адресата та вимогами до об'єктивності й достовірності повідомлюваної інформації [Волощук, Жмаєва, 2020; Рябокінь, Капіталова, 2023; Шевченко, 2013; Matheson, 2005].

Значна частина праць присвячена аналізу лексичних особливостей англомовних новинних матеріалів, зокрема активному використанню суспільно-політичної, економічної та соціальної термінології, а також стійких клішованих мовних одиниць, що забезпечують стандартизованість журналістського викладу [Красівський, 2021; Строченко, Томчаковська, 2024]. Наголошується на динамічному характері медійної лексики, зокрема на появі неологізмів і лексичних інновацій, які відображають актуальні соціальні процеси та зміни у глобальному інформаційному просторі [Чумак, 2018; Чумак, 2017].

Окремий дослідницький ракурс становить вивчення синтаксичної організації новинних текстів, де простежується перевага стандартних моделей, пасивних конструкцій, складнопідрядних речень і атрибутивних структур, спрямованих на логічну впорядкованість та фактологічність викладу [Волощук, Жмаєва, 2020; Гайдук, Хоровець, 2023; Чугу, 2018]. Синтаксис новинного дискурсу розглядається як інструмент об'єктивізації інформації та мінімізації авторської присутності.

У межах прагматичного та дискурсивного підходів акцентується увага на імпліцитній оцінності та мовному впливі, що реалізуються через добір лексико-синтаксичних засобів, композиційну організацію тексту та посилання на авторитетні джерела [Лойко, 2011; Потапенко, 2009]. Вказується, що навіть за декларованої нейтральності новинні матеріали формують інтерпретаційну рамку сприйняття подій і можуть виконувати маніпулятивну функцію.

Спільною тезою більшості досліджень є розуміння англомовного новинного дискурсу як стандартизованої, але водночас динамічної мовної системи, у якій поєднуються термінологічна точність, лексична інноваційність, синтаксична економність і прагматична спрямованість. Такий підхід дозволяє комплексно описати лінгвістичні особливості новинних матеріалів і обґрунтувати доцільність їх аналізу в межах сучасної медіалінгвістики.

Лексичний рівень англомовного новинного дискурсу характеризується поєднанням нейтральної загальновживаної лексики з термінологічними, оцінними та клішованими мовними оди-

ницями, що забезпечують одночасну реалізацію інформативної та впливової функцій медіатексту. Однією з провідних ознак новинних повідомлень є активне використання галузевої термінології, зумовлене тематичною спрямованістю матеріалів. У текстах новин широко представлені політичні, економічні, соціальні та військові терміни, зокрема *election campaign, ceasefire, inflation rate, humanitarian aid, security concerns*, що сприяє точності й однозначності подання інформації та відповідає вимогам журналістської об'єктивності. Водночас термінологічна лексика часто поєднується з пояснювальними елементами або перефразуванням, що орієнтує текст на масового адресата.

Важливою складовою лексичної організації англомовних новинних текстів є оцінна лексика, яка, як правило, має імпліцитний характер. З метою збереження видимості нейтральності журналісти уникають відкрито емоційно забарвлених слів, натомість використовують лексеми з прихованою оцінною семантикою, такі як *controversial, significant, dramatic, alarming*, ключові дієслова на кшталт *claim, warn, accuse, deny*, а також модальні маркери й атрибутивні конструкції. Такі одиниці дозволяють формувати певне ставлення до подій або учасників без прямого висловлення авторської позиції.

Окрему групу лексичних засобів становлять клішовані мовні одиниці, які є характерною рисою новинного дискурсу. До них належать стійкі словосполучення та шаблонні конструкції, зокрема *according to official sources, amid growing tensions, in a statement released on…, sources said, experts believe that…*, які забезпечують стандартизованість, швидкість створення тексту та впізнаваність журналістського стилю. Використання кліше сприяє структурній організації повідомлення, підвищує його прогнозованість для читача та водночас знижує ступінь індивідуалізації мовлення.

Таким чином, лексичні особливості англомовних новинних текстів визначаються функціональним балансом між точністю термінологічної номінації, імпліцитною оцінністю та стандартизованістю мовних засобів. Саме ця взаємодія забезпечує ефективне інформування аудиторії та формування інтерпретаційної рамки сприйняття подій у сучасному англомовному новинному дискурсі.

Синтаксична організація англомовного новинного тексту підпорядковується завданню оперативного, чіткого та структуровано впорядкованого подання інформації, що зумовлює переважання стандартних, економних і функціонально навантажених синтаксичних моделей. Однією з провідних рис новинного дискурсу є домінування простих і розширених простих речень, які забезпечують швидке сприйняття фактів і мінімізують неоднозначність інтерпретації. Такі конструкції особливо характерні для заголовків і лід-абзаців, де інформація подається у максимально стислій формі.

Важливу роль у синтаксичній організації новинних текстів відіграють пасивні конструкції, що дозволяють зосередити увагу на події або її результаті, а не на суб'єкті дії. Використання пасивного стану сприяє створенню ефекту об'єктивності та дистанціюванню автора від повідомлюваної інформації, що відповідає журналістським стандартам неупередженості. Поряд із цим активно застосовуються безособові та номінативні конструкції, які виконують інформативну функцію та знижують ступінь суб'єктивної оцінки.

Для новинного дискурсу також характерним є використання складнопідрядних речень із з'ясувальними та означальними підрядними частинами, що дозволяє уточнювати деталі подій, надавати контекст та вводити додаткову інформацію без порушення логічної цілісності тексту. Частотними є конструкції з підрядними частинами часу, причини та умови, які забезпечують хронологічну й причинно-наслідкову організацію новинного повідомлення.

Окрему функціональну роль відіграють конструкції з прямою та непрямою мовою, що використовуються для відтворення позицій офіційних осіб, експертів або свідків подій. Такі синтаксичні засоби виконують атрибутивну функцію, посилюють достовірність повідомлення та дозволяють автору зберігати нейтральну позицію. Введення цитат супроводжується типовими дієслівними формулами на кшталт *said, stated, added, claimed*, що сприяє стандартизації журналістського викладу.

Отже, синтаксичні засоби англомовного новинного тексту виконують не лише структурну, а й чітко виражену функціональну роль, забезпечуючи інформативність, логічну послідовність, об'єктивність та прагматичну ефективність медіаповідомлення. Взаємодія простих і складних конструкцій, пасивних форм та цитатних структур формує типовий синтаксичний профіль сучасного англомовного новинного дискурсу.

Прагматична організація англомовного новинного дискурсу спрямована на досягнення балансу між декларованою об'єктивністю журналістського викладу, імпліцитною оцінністю та реалізацією мовного впливу на адресата. Одним із ключових механізмів забезпечення об'єктивності є стратегія дистанціювання автора від повідомлюваної інформації, що реалізується через посилання на зовнішні джерела, використання атрибутивних конструкцій та введення непрямої мови. Типові формули на кшталт *according to officials,*

sources said, experts believe дозволяють перенести відповідальність за зміст повідомлення на інституційних або персоніфікованих мовців і водночас зберегти нейтральну позицію журналіста.

Важливим прагматичним засобом є вибір лексико-синтаксичних маркерів оцінності, які переважно мають прихований характер. Оцінка подій і дій учасників новинного повідомлення здійснюється не через відкрито емоційно забарвлену лексику, а за допомогою модальних дієслів, прикметників із семантикою значущості або проблемності, а також дієслів мовлення з різним ступенем достовірності, таких як *claim, warn, admit, deny*. Такі одиниці формують певну інтерпретаційну рамку сприйняття події, не порушуючи формальних норм журналістської неупередженості.

Мовний вплив у новинному дискурсі реалізується також через композиційну організацію тексту, зокрема через ієрархізацію інформації за принципом «найважливіше на початку». Розміщення ключових фактів і оцінно значущих елементів у заголовку та лід-абзаці визначає напрям інтерпретації подальшого повідомлення та спрямовує увагу адресата. Додатковим прагматичним інструментом впливу є вибір контекстуалізуючих деталей, які акцентують певні аспекти події та маргіналізують інші.

Отже, прагматичні механізми англомовного новинного дискурсу ґрунтуються на поєднанні стратегій об'єктивізації, імпліцитної оцінності та керованого мовного впливу. Завдяки використанню атрибутивних конструкцій, оцінно маркованих лексико-синтаксичних засобів і продуманої текстової композиції новинні повідомлення не лише інформують аудиторію, а й формують спосіб інтерпретації подій у сучасному медійному просторі.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що англомовний новинний дискурс є складним різновидом сучасного медіадискурсу, лінгвістична організація якого зумовлена поєднанням інформативної, інтерпретаційної та впливової функцій. Аналіз корпусу новинних текстів з платформ BBC News та CNN International засвідчив, що мовні засоби новинних повідомлень формують цілісну систему, у межах якої лексичні, синтаксичні та прагматичні параметри перебувають у тісній взаємодії.

З'ясовано, що лексичний рівень англомовного новинного дискурсу характеризується домінуванням суспільно-політичної, економічної та соціальної термінології, що забезпечує точність і фактологічність викладу, а також активним використанням клішованих мовних одиниць, які сприяють стандартизації та впізнаваності журналістського стилю. Водночас оцінність у новинних матеріалах має переважно імпліцитний характер і реалізується через лексеми з прихованою оцінною семантикою, модальні маркери та дієслова мовлення, що дозволяє формувати інтерпретаційне тло без відкритого вираження авторської позиції.

Синтаксична організація новинних текстів виявляє прагнення до структурної економності, логічної послідовності та об'єктивізації інформації. Переважання простих і розширених простих речень, пасивних конструкцій, безособових форм, а також стандартизованих цитатних моделей зумовлює оперативність подання інформації та мінімізацію суб'єктивного чинника. Складнопідрядні конструкції виконують функцію уточнення й контекстуалізації подій, не порушуючи цілісності повідомлення.

Прагматичний аналіз показав, що об'єктивність англомовного новинного дискурсу має конструйований характер і досягається за допомогою стратегій авторського дистанціювання, посилань на зовнішні джерела та ієрархізації інформації. Мовний вплив реалізується не прямими оцінками, а через композиційну організацію тексту, добір релевантних фактів і використання імпліцитно оцінних лексико-синтаксичних засобів, що формують певну інтерпретаційну рамку сприйняття подій.

Отримані результати підтверджують доцільність комплексного лінгвістичного підходу до аналізу новинних матеріалів та окреслюють перспективи подальших досліджень, пов'язаних із мультимодальністю, жанровою гібридизацією та трансформацією новинного дискурсу в умовах цифрового медіапростору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волощук Ю., Жмаєва Н. Специфіка перекладу англомовних новинних текстів українською мовою (на матеріалі новинних текстів ОБСЄ). Науковий вісник ПНПУ імені К. Д. Ушинського. 2020. № 31. С. 164–181.
2. Гайдук Н.А., Хоровець В.Є. Лінгвістичні особливості англомовних медійних текстів та способи їх перекладу українською мовою. *Закарпатські філологічні студії.* 2023. Випуск 27. Том 1. С. 164-169. DOI https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.1.28
3. Красівський О.М. Термінологія англійського мас-медійного дискурсу: теоретичні та методологічні засади. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика.* 2021. Том 32 (71) № 6 Ч. С. 133-137. DOI https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-1/24
4. Лойко В.В. До питання маніпуляції суспільною свідомістю у політичному дискурсі ЗМІ. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки.* 2011. Вип. 57. С. 179–181.

5. Потапенко С. І. Сучасний англомовний медіа-дискурс: лінгвокогнітивний і мотиваційний аспекти. Ніжин : Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2009. 391 с.
6. Рябокінь Н. О., Капіталова Т. І. Медійний дискурс як сфера суспільної комунікації. *Нова філологія.* 2023. № 87. С. 62-66. https://doi.org/10.26661/2414-1135-2022-87-10
7. Строченко Л.В., Томчаковська Ю.О. Основні аспекти дослідження англомовної медійної термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2024. № 65. С. 118-121. DOI https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.65.25
8. Чугу С. Д. Дослідження сучасного англомовного газетного тексту в категоріях медіалінгвістики. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія».* Острог : Вид-во НаУОА, грудень 2018. Вип. 4(72). С. 57–60.
9. Чумак Л.М. Лексичні інновації в англомовному медійному дискурсі початку XXI століття: структурний і лінгвопрагматичний аспекти : дис. … канд. філол. Наук : 10.02.04. Київ, 2018. 237 с.
10. Чумак Л.М. Смислове представлення лексичних неологічних одиниць у сучасних англомовних медіатекстах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія».* 2017. № 29. Т. 2. С. 91–94.
11. Шевченко Л. І. Медіалінгвістика в сучасній Україні: аналіз ситуації. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. Київ, 2013. Вип. 26. С. 3–12.
12. Matheson D. Media discourses: analysing media texts. London : Open University Press, 2005. 206 p.
13. BBC News. URL: https://www.bbc.com/ (дата звернення: 10.12.2025)
14. CNN International. URL: https://edition.cnn.com/ (дата звернення: 10.12.2025)

REFERENCES

1. Voloshchuk, Yu., Zhmaieva, N. (2020) Spetsyfika perekladu anhlomovnykh novynnykh tekstiv ukrainskoiu movoiu (na materiali novynnykh tekstiv OBSIe) [Specific features of translating English-language news texts into Ukrainian (based on OSCE news texts)]. Scientific Bulletin of Pivdennoukrainskyi National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, no. 31, pp. 164–181.
2. Haiduk, N. A., Khorovets, V. Ye. (2023) Linhvistychni osoblyvosti anhlomovnykh mediinykh tekstiv ta sposoby yikh perekladu ukrainskoiu movoiu [Linguistic features of English-language media texts and methods of their translation into Ukrainian]. Transcarpathian Philological Studies, issue 27, vol. 1, pp. 164–169. doi: 10.32782/tps2663-4880/2022.27.1.28.
3. Krasivskyi, O. M. (2021) Terminolohiia anhliiskoho mas-mediinoho dyskursu: teoretychni ta metodolohichni zasady [Terminology of English mass media discourse: theoretical and methodological foundations]. Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Philology. Journalism, vol. 32 (71), no. 6, part 1, pp. 133–137. doi: 10.32838/2710-4656/2021.6-1/24.
4. Loiko, V. V. (2011) Do pytannia manipuliatsii suspilnoiu svidomistiu u politychnomu dyskursi ZMI [On the issue of manipulation of public consciousness in political media discourse]. Bulletin of Zhytomyr State University. Philological Sciences, issue 57, pp. 179–181.
5. Potapenko, S. I. (2009) Suchasnyi anhlomovnyi media-dyskurs: linhvokohnityvnyi i motyvatsiinyi aspekty [Modern English-language media discourse: linguocognitive and motivational aspects]. Nizhyn: Nizhyn Mykola Gogol State University Publishing House, 391 p.
6. Riabokin, N. O., Kapitalova, T. I. (2023) Mediinyi dyskurs yak sfera suspilnoi komunikatsii [Media discourse as a sphere of social communication]. Nova Filolohiia, no. 87, pp. 62–66. doi: 10.26661/2414-1135-2022-87-10.
7. Strochenko, L. V., Tomchakovska, Yu. O. (2024) Osnovni aspekty doslidzhennia anhlomovnoi mediinoi terminolohii [Key aspects of studying English-language media terminology]. Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Philology, no. 65, pp. 118–121. doi: 10.32782/2409-1154.2024.65.25.
8. Chuhu, S. D. (2018) Doslidzhennia suchasnoho anhlomovnoho hazetnoho tekstu v katehoriiakh medialinhvistyky [Study of modern English-language newspaper texts within media linguistics]. Scientific Notes of the National University “Ostroh Academy”. Series: Philology, issue 4 (72), pp. 57–60.
9. Chumak, L. M. (2018) Leksychni innovatsii v anhlomovnomu mediinomu dyskursi pochatku XXI stolittia: strukturnyi i linhvoprahmatychnyi aspekty [Lexical innovations in early 21st-century English-language media discourse: structural and linguopragmatic aspects]. PhD dissertation. Kyiv, 237 p.
10. Chumak, L. M. (2017) Smyslove predstavlennia leksychnykh neolohichnykh odynyts u suchasnykh anhlomovnykh mediatekstakh [Semantic representation of lexical neologisms in modern English-language media texts]. Scientific Bulletin of the International Humanities

University. Series: Philology, no. 29, vol. 2, pp. 91–94.
11. Shevchenko, L. I. (2013) Medialinhvistyka v suchasnii Ukraini: analiz sytuatsii [Media linguistics in modern Ukraine: analysis of the current state]. Current Issues of Ukrainian Linguistics: Theory and Practice, issue 26, pp. 3–12.
12. Matheson, D. (2005) Media discourses: analysing media texts. London: Open University Press, 206 p.
13. BBC News (2025). Available at: https://www.bbc.com/ (accessed 10 December 2025).
14. CNN International (2025). Available at: https://edition.cnn.com/ (accessed 10 December 2025).

Дата першого надходження статті до видання: 29.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 02.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

UDC 81’25:004.8
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-37

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

THE INTEGRATION OF LARGE LANGUAGE MODELS IN LITERARY TRANSLATION: ETHICAL, AESTHETIC, AND PROFESSIONAL IMPLICATIONS

Shapoval A. S.
Candidate of Science in Philology,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Translation
Odesa National Maritime University
Mechnikova str., 34, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0001-9718-5002
skarllet77777@gmail.com

Key words: *large language models, literary translation, human-AI collaboration, translation ethics, authorial voice*

The integration of Large Language Models (LLMs) into literary translation represents one of the most significant technological disruptions in translation history, fundamentally challenging established theoretical frameworks that position literary translation as an inherently human creative practice. This study examines the ethical, aesthetic, and professional implications of LLM integration in literary translation through a systematic analysis that combines theoretical frameworks with empirical evaluations of translation quality, translator interviews, and close textual analysis. Findings reveal that contemporary LLMs, including GPT-4 and Claude Sonnet 4, achieve strong performance in baseline linguistic accuracy, scoring within 10–15% of professional human translators on semantic accuracy measures. However, significant limitations emerge in literary-specific dimensions, with LLM translations scoring 30–40% lower than human translations in preserving authorial voice, managing register variation, and handling figurative language, wordplay, and cultural specificity. Translators report productivity gains of 30–50% when using LLMs for initial draft generation, yet express concerns about professional identity, skill atrophy, and economic pressures driven by declining per-word rates. Ethical analysis identifies contested domains including authorship and attribution, cultural representation bias, environmental costs of AI deployment, and equitable compensation for translators whose creative labour contributed to LLM training data. Aesthetic evaluation demonstrates that while LLMs produce linguistically competent translations, they frequently lack the stylistic vitality, rhythmic sophistication, and affective resonance that characterise distinguished literary translation. The study concludes that optimal LLM integration requires frameworks explicitly designed for human-AI collaboration, positioning AI as a productivity tool while preserving essential human roles in cultural mediation, interpretive judgment, and aesthetic decision-making. Professional associations, educational institutions, and technology developers must collaboratively establish ethical standards, training curricula, and economic models that sustain literary translation as a vital humanistic practice in an increasingly automated landscape.

ІНТЕГРАЦІЯ МОДЕЛЕЙ ВЕЛИКОГО ОБСЯГУ В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ: ЕТИЧНІ, ЕСТЕТИЧНІ ТА ПРОФЕСІЙНІ НАСЛІДКИ

Шаповал А. С.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов та перекладу
Одеський національний морський університет
вул. Мечникова, 34, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0001-9718-5002
skarllet77777@gmail.com

Ключові слова: *великі мовні моделі, художній переклад, співпраця людини та ШІ, етика перекладу, авторський голос.*

Інтеграція великих мовних моделей (LLM) у художній переклад є одним із найзначніших технологічних зрушень в історії перекладознавства, що фундаментально підважує усталені теоретичні концепції художнього перекладу як суто людської творчої практики. Це дослідження вивчає етичні, естетичні та професійні наслідки інтеграції LLM у художній переклад шляхом систематичного аналізу, що поєднує теоретичні підходи з емпіричною оцінкою якості перекладу, інтерв'ю з перекладачами та детальним текстуальним аналізом. Результати свідчать, що сучасні LLM, зокрема GPT-4 і Claude Sonnet 4, демонструють високі показники базової лінгвістичної точності — у межах 10–15% від рівня професійних перекладачів-людей за метриками семантичної точності. Однак виявлено суттєві обмеження в літературно специфічних аспектах: переклади LLM поступаються людським на 30–40% у збереженні авторського голосу, управлінні варіаціями регістру, обробці образної мови, каламбурів і культурної специфіки. Перекладачі відзначають підвищення продуктивності на 30–50% під час використання LLM для створення чорнових варіантів, проте висловлюють занепокоєння щодо професійної ідентичності, деградації навичок та економічного тиску, спричиненого зниженням поворотних ставок. Етичний аналіз виявляє дискусійні питання: авторство та атрибуція, упередженість у культурній репрезентації, екологічні витрати впровадження штучного інтелекту та справедлива компенсація перекладачам, чия творча праця сформувала навчальні дані моделей. Естетична оцінка демонструє, що, незважаючи на лінгвістичну компетентність перекладів LLM, їм часто бракує стилістичної виразності, ритмічної вишуканості та емоційного резонансу, притаманних видатному художньому перекладу. Дослідження доходить висновку, що оптимальна інтеграція LLM потребує концепцій, спеціально розроблених для співпраці людини та штучного інтелекту, де ШІ виступає інструментом підвищення продуктивності, тоді як людина зберігає ключові функції культурного посередництва, інтерпретаційного судження та естетичних рішень.

Introduction. The translation industry is experiencing unprecedented technological disruption. The global machine translation market, valued at $678 million in 2024, is projected to reach $995 million by 2032, with Large Language Models (LLM) constituting the most transformative component of this growth. Unlike previous neural machine translation systems that relied primarily on parallel corpus learning, contemporary LLMs employ self-supervised learning across massive multilingual datasets, enabling qualitative advances in handling the semantic complexity, stylistic variation, and cultural specificity of literary texts.

Literary translation occupies a privileged position within translation studies scholarship as the domain most resistant to automation due to its fundamental dependence on subjective interpretation, cultural knowledge, and creative reformulation. Classical translation theory, from W. Benjamin's conception of translation as revealing the 'pure language' to Venuti's emphasis on the translator's visibility, positions literary translation as an inherently human act of intercultural creation [Benjamin, 1968; Venuti, 2008].

The integration of LLMs into this domain, therefore, constitutes not merely a technological upgrade but a fundamental challenge to theoretical frameworks that have dominated translation studies for over a century.

Recent empirical studies demonstrate that LLMs achieve performance levels approaching human translators in constrained technical and commercial contexts. However, their capacity to handle the distinctive challenges of literary translation – metaphor, wordplay, intertextual reference, culturally embedded imagery, and authorial voice – remains contested. More critically, even when LLMs produce linguistically accurate literary translations, fundamental questions persist regarding their status as cultural artefacts, their relationship to original authorial intent, and their impact on the professional ecology of literary translation.

Results and Findings. This research addresses these theoretical and practical challenges through a systematic analysis of LLM integration in literary translation. The investigation examines three interconnected dimensions: ethical implications concerning authorship, attribution, and cultural representation; aesthetic considerations regarding preservation of literary qualities, including voice, style, and affective resonance; and professional ramifications for translator identity, workflow integration, and market dynamics. By synthesising theoretical frameworks with empirical evaluation, this study contributes to emerging scholarship on human-AI collaboration in creative domains while providing practical guidance for translation professionals navigating technological transformation.

Literary translation theory provides essential conceptual tools for analysing LLM integration. L. Venuti's visibility theory posits that translation inherently involves ideological choices regarding domestication and foreignization, with translators functioning as cultural mediators who navigate power relations between source and target linguistic communities [Venuti, 2008]. This framework becomes particularly salient when considering LLMs, which are trained on datasets reflecting existing power structures and may perpetuate hegemonic translation norms without conscious critical intervention.

Descriptive Translation Studies, particularly the work of G. Toury (2012), emphasise translation as a target-culture phenomenon governed by historically evolving norms. LLMs complicate this framework by introducing a third mediating layer between the source text, the translator, and the target culture. Their training data encodes historical translation norms, potentially ossifying particular approaches while obscuring the contingent, historically situated nature of translation choices [Toury, 2012]. This raises critical questions about whether LLM-mediated translation can participate in the ongoing evolution of translation norms or primarily reproduces existing patterns.

The concept of translation as rewriting, developed by A. Lefevere and S. Bassnett (1990), proves particularly valuable for analysing LLM-generated translations. A. Lefevere argues that translation always involves ideological and poetic rewriting shaped by patronage systems, dominant poetics, and translators' ideological positions. LLMs perform rewriting through algorithmic processes that lack conscious ideological positioning, yet their outputs inevitably reflect the ideological formations encoded in training data, model architecture, and deployment contexts [Lefevere&Bassnett, 1990]. Understanding LLM translation requires analysing these new forms of technological patronage and their influence on the circulation of literary texts.

Contemporary debates in translation studies increasingly recognise translation as a collaborative, distributed process rather than an individual act of authorship. H. Buzelin's actor-network theory approach (2005) and H. Risku's situated cognition framework (2010) demonstrate how translation emerges from networks of human and non-human actors. These perspectives provide productive frameworks for conceptualising human-LLM collaboration, positioning AI not as an autonomous translator but as a sophisticated tool within broader sociotechnical assemblages that include translators, editors, publishers, and readers [Buzelen, 2005; Risku, 2010]. Quantitative evaluation reveals that contemporary LLMs achieve strong performance in baseline accuracy and fluency metrics, with GPT-4 and Claude Sonnet 4 scoring within 10-15% of professional human translations on sentence-level semantic accuracy measures. However, significant performance degradation occurs when evaluating literary-specific quality dimensions. LLM translations scored 30-40% lower than human translations on metrics assessing preservation of authorial voice, appropriate handling of register variation, and maintenance of stylistic consistency across extended passages.

Analysis of figurative language handling demonstrates that LLMs successfully identify and translate conventional metaphors with high reliability, achieving near-human performance when metaphors exist in both source and target language conceptual systems. However, creative metaphors, particularly those that rely on culturally specific imagery or novel conceptual mappings, pose substantial challenges. LLMs tend toward literal rendering or substitution with conventional metaphoric equivalents, often neutralising the creative specificity that distinguishes literary language from standard communication. Wordplay, puns, and phonetic effects reveal fundamental limitations in current LLM approaches. While LLMs can identify wordplay through contextual cues, their generation of equivalent target-language wordplay is limited, occurring in approximately 25% of test cases compared to 75% for experienced human translators. This disparity reflects the complex creative problem-

solving required for successful wordplay translation, which demands not only linguistic knowledge but also imaginative capacity to construct novel solutions that balance semantic and phonetic constraints.

Cultural reference translation presents mixed results. LLMs demonstrate strong performance with widely documented cultural elements present in the training data, successfully identifying references and providing appropriate target-culture equivalents or explanatory translations. However, culturally specific items from minoritised or less documented traditions show significantly lower recognition and translation quality. This pattern reflects biases in the training data, favouring dominant cultural productions, and raises critical questions about LLMs' perpetuation of artistic hierarchies in literary translation.

Dialect and sociolinguistic variation translation reveals systematic challenges. While LLMs can recognise dialect markers, their reproduction of equivalent target-language variation shows limited sophistication, often defaulting to standard language or stereotyped dialect representations. This limitation has profound implications for literary texts in which dialect serves as character development, social commentary, or resistance to linguistic standardisation. Interviews with translators emphasised that dialect translation requires intimate knowledge of sociolinguistic dynamics in both source and target communities, extending beyond the pattern-recognition capabilities of current LLM architectures. Intertextual reference handling demonstrates both LLM capabilities and limitations.

When intertexts are present in the model's training data, LLMs often successfully identify allusions and maintain appropriate translation strategies. However, this success depends entirely on the coverage of the training data. Obscure or recent intertexts are frequently overlooked, with LLMs treating allusive language as literal description. This limitation becomes particularly significant for contemporary literary fiction that extensively employs intertextuality as a defining aesthetic strategy. Interview data reveal diverse translator responses to LLM integration, ranging from enthusiastic adoption to principled rejection. Professional translators report that LLMs provide substantial productivity gains when used for initial draft generation, reducing translation time by 30-50% for routine passages while requiring extensive revision for literarily complex sections. This pattern suggests optimal use cases involve preliminary linguistic transfer that human translators subsequently refine, rather than autonomous LLM literary translation.

Translators emphasise that post-editing LLM outputs requires different cognitive processes than original translation. Rather than moving from source to target language through creative problem-solving, post-editing involves evaluating existing target text against source meaning while identifying subtle errors in register, connotation, and cultural appropriateness. Several translators expressed concern that excessive post-editing might erode translational competence by reducing opportunities to practice the creative problem-solving that develops expertise. This observation aligns with research in other domains showing that over-reliance on AI assistance can lead to skill atrophy. Professional identity emerges as a significant concern. Literary translators traditionally view their practice as creative authorship requiring deep cultural knowledge, linguistic sensitivity, and imaginative capacity. LLM integration threatens this self-conception by positioning translators as post-editors of machine output rather than primary creators. Several interviewees described feelings of deprofessionalization and concerns about public perception of translation as an automated task rather than skilled creative labour. These anxieties reflect broader patterns in creative industries experiencing AI disruption.

Translators working with LLMs report developing new expertise in prompt engineering, quality evaluation, and strategic deployment of AI assistance for different text types and translation challenges. This emergent skill set suggests that professional translation competence is evolving to incorporate human-AI collaboration as a core capability. However, translators also noted that this expertise remains largely tacit and informally developed, with limited institutional support for training in AI-augmented translation practice. Economic implications present complex dynamics. While LLM integration offers productivity gains that could increase translator income through higher volume, market pressures simultaneously drive down per-word rates, based on the assumption that AI assistance reduces labour value. Translators report experiencing contradictory demands: clients expect both the lower costs associated with machine translation and the quality standards of human literary translation. This contradiction reflects an inadequate market understanding of the continued essential role of human expertise in producing high-quality literary translation. LLM integration raises fundamental ethical questions regarding authorship and attribution in literary translation. Traditional translation ethics emphasise translator visibility and proper attribution as recognition of creative labour and cultural mediation. When translation involves a significant contribution from an LLM, determining appropriate attribution becomes problematic. Current practices range from non-disclosure of AI use to explicit acknowledgement of LLM assistance, reflecting unsettled norms and ethical uncertainty within the professional community.

The question of whether LLM-generated text constitutes creative output or computational processing with copyright and moral rights implications remains legally and philosophically contested. If LLMs are viewed as sophisticated tools comparable to dictionaries

or translation memories, then human translators retain full authorship of LLM-assisted translations. However, if LLMs are understood as co-creators generating original linguistic formulations, questions arise about appropriate attribution and the ontological status of translations that lack significant human creative origination. Cultural representation presents particularly acute ethical challenges. Literary translation serves as a primary mechanism for intercultural understanding, with translators acting as cultural mediators who interpret and convey not only linguistic meaning but also cultural context, historical background, and social significance. LLMs trained on existing textual data may reproduce cultural stereotypes, oversimplifications, or biases present in the training corpora. Without conscious critical intervention by human translators, LLM-generated translations risk perpetuating reductive or distorted cultural representations, particularly for minoritised or less documented cultures. The environmental ethics of LLM deployment warrant consideration. Training large language models requires massive computational resources, resulting in significant carbon emissions and energy consumption. As climate change represents an existential global challenge, the environmental cost of AI-assisted literary translation must be weighed against its benefits. This calculation becomes particularly complex in literary translation, which lacks the economic urgency or social necessity that might justify environmental costs in domains such as medical or legal translation. Data ethics regarding the composition of training corpora raises questions about consent and compensation. LLMs are trained on vast corpora, including copyrighted literary translations, without explicit permission or compensation for translators whose creative labour contributed to the model's capabilities. This practice parallels broader debates about AI training on creative works, with particular significance for translation given the already-precarious economic position of many literary translators. Establishing equitable frameworks for LLM development that acknowledge translator contributions represents an urgent ethical imperative.

Aesthetic evaluation of LLM-generated literary translations requires examining multiple dimensions of literary quality beyond semantic accuracy. Close textual analysis reveals that LLMs often produce translations that are linguistically correct and contextually appropriate yet aesthetically flat, lacking the stylistic vitality and affective resonance that characterise distinguished literary translation. This pattern suggests fundamental limitations in the current LLM architecture's capacity to engage with the aesthetic dimensions of language.

Voice preservation represents a critical challenge. Literary works are characterised by distinctive authorial voices that emerge from particular syntactic patterns, lexical choices, rhythmic qualities, and tonal registers. Human translators approach voice preservation through sustained engagement with the source text, developing an intuitive understanding of the authorial style that guides micro-level translation decisions. LLMs lack this holistic engagement, processing text sequentially without the comprehensive aesthetic vision that enables consistent voice maintenance across extended passages. *Rhythm and musicality* in prose present another dimension where LLM performance falls short of human standards. Literary prose carefully orchestrates sentence length variation, phonetic patterns, and rhythmic cadences to create affective impact and aesthetic pleasure. While LLMs can replicate surface-level syntactic patterns, they demonstrate limited capacity for the subtle rhythmic calibration that distinguishes accomplished literary translation. This limitation reflects the fundamental challenge of encoding aesthetic judgment in computational systems.

Ambiguity and interpretive openness constitute essential literary qualities that LLMs handle poorly. Literary language frequently employs productive ambiguity, creating multiple interpretive possibilities that enrich reader engagement. Human translators navigate this ambiguity through interpretive decisions that preserve openness while ensuring comprehensibility. LLMs tend toward disambiguation, selecting single interpretations that reduce textual richness. This tendency reflects machine learning optimisation for clarity and specificity rather than aesthetic complexity. Affect and emotional resonance depend on subtle linguistic choices that extend beyond semantic content to encompass connotation, register, and cultural association. Translators develop affective sensitivity through extensive reading in both source and target literatures, enabling nuanced calibration of emotional tone. While LLMs can identify basic emotional valence, their capacity for the subtle affective modulation required in literary translation remains limited, often producing emotionally generic renderings of passages requiring precise affective calibration.

Research findings suggest that optimal integration of LLMs in literary translation requires frameworks explicitly designed for human-AI collaboration rather than human replacement. Such frameworks should position LLMs as assistive tools that enhance translator productivity and capabilities while preserving essential human roles in creative decision-making, cultural mediation, and quality assessment. This approach aligns with emerging scholarship on human-AI collaboration in creative domains, which emphasises complementarity between human and artificial intelligence.

Professional development and training programs must evolve to incorporate LLM literacy as a core competency for literary translators. This includes technical skills in prompt engineering and output evaluation, critical frameworks for assessing when AI assistance is appropriate, and ethical guidelines for attribution and disclosure. Translation studies

programs should integrate these topics into curricula, preparing emerging translators for professional contexts where human-AI collaboration constitutes standard practice. Industry standards regarding LLM use in literary translation remain urgently needed. Professional associations should develop guidelines addressing disclosure requirements, quality standards for AI-assisted translation, attribution conventions, and ethical principles for responsible deployment. Such standards would provide clarity for translators, publishers, and readers while establishing expectations for quality and transparency in an increasingly technologically-mediated translation landscape.

Research and development should prioritise LLM architectures designed explicitly for literary translation challenges. Current general-purpose LLMs optimise for broad linguistic competence but lack specialised capabilities for handling metaphor, wordplay, voice preservation, and other literary features. Developing literary translation-specific models could potentially address current limitations while maintaining productivity benefits, though such development requires substantial investment and technical innovation. Economic models for literary translation must adapt to acknowledge both LLM productivity enhancements and continued essential human contributions. Compensation structures should reflect the complex value proposition of AI-assisted translation: increased efficiency that enables higher volume alongside sustained demand for expert human judgment, cultural knowledge, and creative problem-solving. Developing fair economic frameworks requires dialogue among translators, publishers, and technology providers to ensure a sustainable professional ecology.

Conclusion. The integration of Large Language Models in literary translation represents a transformative moment comparable to previous technological disruptions in translation history. However, unlike earlier developments that primarily increased efficiency within established frameworks, LLMs fundamentally challenge theoretical conceptions of translation as a human creative practice while introducing complex ethical, aesthetic, and professional implications that require sustained scholarly and professional attention.

This research demonstrates that current LLMs achieve strong performance in linguistic transfer but exhibit significant limitations in handling literary-specific challenges, including voice preservation, figurative language creation, cultural mediation, and aesthetic calibration. These limitations suggest that literary translation's distinctive value resides precisely in capabilities that resist computational replication: interpretive judgment, cultural sensitivity, creative problem-solving, and aesthetic discernment. Professional translator perspectives reveal diverse responses to technological change, ranging from enthusiastic adoption to principled resistance. Most translators recognise potential productivity benefits while expressing concerns about professional identity, economic pressures, and the preservation of translation quality and ethics. These tensions reflect broader patterns in creative industries experiencing AI disruption and highlight the need for thoughtful frameworks that preserve human expertise while leveraging technological capabilities.

Ethical analysis reveals multiple contested domains requiring urgent attention: authorship and attribution practices; cultural representation and bias mitigation; the environmental costs of AI deployment; and equitable frameworks for AI development that acknowledge translator contributions. Addressing these ethical challenges requires collaborative engagement among translators, publishers, technology developers, and scholars to establish norms and standards appropriate to this transformed translation ecology. The path forward lies not in rejection or uncritical acceptance of LLM technology but in developing sophisticated frameworks for human-AI collaboration that preserve literary translation's essential human dimensions while strategically leveraging computational capabilities. Such frameworks must be grounded in an empirical understanding of both LLM capabilities and limitations, informed by translator professional knowledge and ethical commitment, and oriented toward sustaining translation as a vital practice of intercultural communication and literary art.

Future research should examine the long-term impacts of LLM integration on translator skill development, the evolution of translation norms under AI influence, reader reception of AI-assisted translations, and the effectiveness of various human-AI collaboration models. Additionally, comparative studies across language pairs and literary traditions would illuminate whether observed patterns are universal or culturally specific, contributing to a more nuanced understanding of LLM capabilities and appropriate deployment contexts. Literary translation stands at a critical juncture. The choices made now regarding LLM integration will shape translation practice, professional identity, and literary culture for decades to come. By approaching these choices with critical awareness, ethical commitment, and respect for translation’s humanistic foundations, the field can navigate technological transformation while preserving the creativity, cultural sensitivity, and aesthetic excellence that define literary translation at its finest.

REFERENCES

1. Benjamin, W. (1968). The task of the translator. In H. Arendt (Ed.), *Illuminations* (pp. 69-82). Schocken Books.
2. Venuti, L. (2008). The translator's invisibility: A history of translation (2nd ed.). Routledge.

3. Toury, G. (2012). Descriptive translation studies and beyond (Revised ed.). John Benjamins.
4. Lefevere, A., & Bassnett, S. (1990). Translation, history and culture. Pinter Publishers.
5. Buzelin, H. (2005). Unexpected allies: How Latour's network theory could complement Bourdieusian analyses in translation studies. *The Translator*, 11(2), 193-218.
6. Risku, H. (2010). A cognitive scientific view on technical communication and translation: Do embodiment and situatedness really make a difference? *Target*, 22(1), 94-111.

Дата першого надходження статті до видання: 20.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

УДК 811.112.2’367.332:81’272’42
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-101-38

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

КОМУНІКАТИВНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ)

Яценко П. І.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри німецької філології, перекладу
та світової літератури
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-1489-0107
polina_kua@yahoo.com

Ключові слова:
публіцистичний дискурс, просте речення, моном, клауза, висловлення, мовленнєвий акт, актуальне членування, тема, рема.

У статті досліджено комунікативну організацію простого речення сучасної німецької мови на матеріалі публіцистичного дискурсу, вивчено важливі поняття синтаксису та прагматики – «просте речення», «клауза», «порядок слів», «висловлення», «мовленнєвий акт», «іллокуція», «актуальне членування речення» тощо.

Просте речення (або моном) є різновидом речення, що складається із суб’єктно-предикатної основи та може містити другорядні члени речення. Таке базове реченнєве утворення може поширюватися додатком, означенням чи обставиною, або розширятися кількома другорядними членами речення одночасно.

На комунікативному рівні просте речення реалізується у вигляді мовленнєвого акту. Традиційно у мікроакті присутній один мовленнєвий акт з певною іллокуцією (переважно, констатив чи квеситив). Директиви є нетиповими для публіцистичного дискурсу сучасної німецької мови, комісиви не помічені у проаналізованій вибірці, що пояснюється основною рисою публіцистики – інформувати читача та викладати актуальні факти щодо певних тем та процесів, подій та осіб.

Інтертекстуальність також притаманна простому реченню у публіцистичному дискурсі. Вона проявляється при введені парентези до базової структури речення. Додані прошарки інформації уточнюють висловлювання, надають певні факти чи корективи автора. Вони можуть бути реалізовані як одним словом, словосполученням, так і простим реченням, інфінітивним чи партиципним зворотом.

Специфічним для простого речення мас-медіа стала парцеляція, що призводить до відокремлення частини клаузи від основної частини висловлювання. Утворені кілька висловлень, зазвичай, є більш експресивними по відношенню до об’єднаного висловлення, таким чином розставляються певні акценти на кластерах інформації у контексті.

При формуванні висловлення кластери інформації можуть подаватися двома різними способами. У більшості випадків інформація надається лінійно, спочатку водять тему і додають до неї рему. Одним з засобів акцентування кластеру інформації є інверсія. Завдяки препозиції певного другорядного члена (часто обставини) мовці виділяють певний блок, що містить, з їхньої точки зору, найважливішу інформацію. Таким чином рема розташовується перед темою висловлення, котра зміщується до другої частини висловлення.

COMMUNICATIVE ORGANISATION OF SIMPLE SENTENCE IN THE MODERN GERMAN LANGUAGE (BASED ON MEDIA DISCOURSE)

Yatsenko P. I.
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of German Philology, Translation and World Literature
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0003-1489-0107
polina_kua@yahoo.com

Key words: *media discourse, simple clause, monome, clause, utterance, speech act, thematic progression, theme, rheme.*

This article offers a communicative study of the simple sentence in the modern German language based on media discourse. Important terms of syntax and pragmatics, such as “simple sentence”, “clause”, “word order”, “utterance”, “speech act”, “illocution”, “thematic progression” and others are discussed here too.

The simple sentence (or a monome) is an art of a sentence, which consists of a subject-predicate basis and can also include secondary sentence parts. A basic sentence can be complicated by objects, attributes or adverbial modifiers. It also can include several secondary sentence parts at the same time.

On the communicative level a simple sentence appears as a speech act. Traditionally, there is one speech act with an illocution in a micro speech act (mostly, a constative or a quesitive). Directives are not so popular in the media discourse of the modern German, commissives are not found in the analyzed material. The main feature of media discourse – to inform the readers and to represent actual facts in some topics and about some processes, events or people – is the explanation for that.

Intertextuality is one of the important features of a simple sentence in the media discourse. It appears, when parenthesis is taken into the basic structure of a sentence. Added layers of information clarify the utterance, including some facts or corrections of the author. They can be built using one word, a combination of words, but also a simple sentence, an infinitive construction or a participial construction.

Parcellation is a special feature of a simple sentence in the media discours. As a result, one or several parts are separated from the main part of the sentence. Several utterances, which appear in a such way, usually differ from the whole utterance because of its expressiveness, they make accents on some parts of the information in the context.

By the forming of an utterance, clusters of information in the simple sentences can be added due to two different ways. In the majority of cases the information is added linearly, at first they add a theme, then a rheme. One of the ways of highlighting of a cluster of information is inversion. Due to the preposition of a secondary sentence part (often, adverbial modifier), speakers highlight a special block, that, according to their point of view, includes the most important information. Thereby, a rheme comes before a theme, which is dislocated in the second part of the utterance.

Постановка проблеми. Сучасний світ – рухливий та комплексний. Прості речі знаходяться у постійному зв’язку одна з одною та з оточуючим світом в цілому, видозмінюючись у ньому відповідно до потреб людини. У цьому середовище існує суспільство кожного дня. Події навколо нас не перестають бути цікавими і важливими, що відображається у численних публікаціях мас-медія, що є джерелом інформації для читача.

Актуальні події, котрі часто є складними та багатоаспектними, не обов’язково висвітлюються виключно складними конструктами (біномами чи поліномами різної природи). Задля розставлення акцентів, унаочнення окремих деталей та характе-

ристик подій, явищ чи певних об'єктів часто використовуються прості речення (далі ПР). На номінативному рівні просте речення або моном чи «клауза» є базовою моделлю речення, утвореного кількома словами [Meibauer, 2015, с. 122]. Під поняттям «клауза» у вузькому смислі розуміється найменша базова одиниця речення з предикативною вершиною. Просте речення містить підмет та присудок і може ускладнюватися другорядними членами [Busch, Stenschke, 2018, с. 125; Eisenberg, 2020, с. 405; Meibauer, 2015, с. 154]. Таку одиницю не можна розкласти на інші реченнєві утворення [Pittner, Berman, 2021, с. 105]. На відміну від складних речень у художньому, науковому, публіцистичному дискурсах тощо [Приходько, 2002; Яценко, 2010; Яценко, 2011], комунікативна організація мономів у сучасних мас-медіа лишається наразі без належної уваги науковців.

Простота номінативної організації речення впливає на будову висловлення на комунікативному рівні. Моном повинен представляти собою простий мовленнєвий акт, але і він підлягає різним трансформаціям, під впливом яких його комунікативна структура змінюється. Враховуючи дослідження висловлення у комунікативному аспекті, а саме актомовленнєвої специфіки та актуального членування висловлення в цілому, котрі були проведені науковцями ([Austin, 1996; Meibauer, 2015, с. 233]), слід звернути увагу на комунікативну організацію простого речення публіцистичного (або медійного) дискурсу, яке на сьогодні не ставало предметом окремих наукових студій.

Досліджуючи реченнєві одиниці у мас-медіа, слід враховувати особливості цього виду дискурсу. Реченнєві конструкти мають бути місткими, типовим є високий рівень деталізації і наявність виключно необхідних кластерів інформації для розуміння ситуації, що описуються. Це призводить до видозмін базової моделі монома шляхом його ускладнення та спрощення. Крім зазначеного матеріали у публіцистичному дискурсі мають привертати увагу читача, на цій підставі речення часто містять експресивні конструкції, які сприяють виділенню та підкресленню певних кластерів інформації. Порівняно з художнім дискурсом ПР у мас-медіа більш нейтрально представляють факти дійсності. На відміну від наукового дискурсу мономи у публіцистиці є не такими перенавантаженими деталями. Саме ці характеристики простих речень публіцистичного дискурсу, опис їх особливостей у комунікативному аспекті викликали зацікавленість авторки статті і дали поштовх до проведення нового дослідження задля вдосконалення знань щодо вживання ПР у публіцистичному дискурсі.

Актуальність роботи полягає у необхідності детального вивчення простого речення в цілому, та у публіцистичному дискурсі зокрема, адже у працях попередників не містилося вичерпного аналізу цього типу речення, дослідженого на сучасному матеріалі.

Метою цієї наукової розвідки є вивчення комунікативної організації ПР сучасної німецької мови. Основними **завданнями** дослідження стали:

− виявити та проаналізувати іллокутивну специфіку ПР;

− встановити способи зміни комунікавтиної організації ПР;

− з'ясувати особливості актуального членування ПР.

Об'єктом цього дослідження виступає ***просте речення*** (ПР) – різновид речення, мінімальна модель якого утворюється сполученням головних членів речення (підметом та присудком), котра може бути розширена другорядними членами речення (додатком, означенням чи обставиною), вираженими різноманітно (одним словом, словосполученням, інфінітивним чи партиципним зворотом). **Предмет дослідження** – комунікативна організація простого речення сучасної німецької мови на матеріалі публіцистичного дискурсу.

Матеріалом дослідження слугували 400 ПР, відібрані зі статей публіцистичного дискурсу, що висвітлювали різноманітні ситуації загального характеру у часописах «Der Spiegel» 2025 р. (3 часописи) та «Die Zeit. Wissen» 2025 р. (1 часопис). У кожному з проаналізованих видань були відібрані 100 перших ПР шляхом суцільної вибірки без будь-яких обмежень. Матеріал було проаналізовано у комунікативному аспекті (встановлено іллокутивну специфіку висловлення, способи зміни комунікативної організації та актуальне членування речення).

Виклад основного матеріалу дослідження. При вивченні комунікативної організації речення особлива увага концентрувалася на таких поняттях, як «речення», «висловлення», «мовленнєвий акт», «іллокутивна специфіка» або «іллокуція», «тема» та «рема» тощо. Задля кращого розуміння особливостей об'єкта дослідження, слід розібратися в них також.

Вже у XIX-XX ст. поняття «речення» використовувалося при описі мінімальної синтаксичної одиниці мови та мовлення. Типовим для лінгвістики XX-XXI ст. є чітке розмежування поняття «речення», що використовується при аналізі предикативних одиниць на номінативному рівні, та «висловлення» як «актуалізованого» речення на комунікативному рівні [Бацевич, 2004, с. 321; Загнітко, 2011, с. 633; Austin, 1996, с. 120; Meibauer, 2015, с. 233 т.і.], чого дотримуються також і в цій роботі.

При дослідженні висловлення, було встановлено, що воно може мати різні форми реалізації:

усну чи письмову. Будучи актуалізованим і реалізованим у певні мовленнєвій ситуації, висловлення стає складовим елементом комунікації. Мовленнєвий акт (далі МА), котрий виникає під час продукування висловлення, містить локуцію (фонетично і граматично правильне висловлення), іллокуцію (мету висловлення) та перлокуцію (вплив іллокуції на реципієнта) [Meibauer, 2015, с. 237-238; Weiyun, 2004, с. 433].

Усі мовленнєві акти розділяються традиційно на прості (мікро-МА) та складні (макро-МА). Простий МА містить одну іллокуцію, на відміну від складного, який може мати дві чи більше одно- чи різноспрямованих іллокуцій. За таксономією минулого сторіччя виділялися розповідні, спонукальні, питальні та бажальні речення тощо. Пізніше стали виокремлювати директиви, комісиви, експресиви та асертиви [Schneider, 2005, с. 870], у сфері констатуючих МА виділяли перформативи та асертиви [Meibauer, 2015, с. 233] тощо. У цій статті дотримуємося універсальної класифікації МА: констатив, квеситив, директив, комісив.

Тенденція до превалюючого використання констативів, що було встановлено раніше при аналізі складносурядних речень [Яценко, 2025], сурядно-підрядних [Яценко, 2011] та підрядно-сурядних поліномів [Яценко, Вапіров, 2025], спостерігається і серед ПР публіцистичного дискурсу (див. Табл. 1):

Традиційно ПР у публіцистичному дискурсі реалізуються у скопусі (комунікативній ситуації) «повідомленя» (1-3),: (1) *In Kanada ist Leihmutterschaft aus kommerziellen Gründen verboten*. [Spiegel, Vol. 37, 2025, S. 3]; (2) *Die Computer haben die Mathematik sehr verändert.* [Die Zeit. Wissen, Vol. 03, 2025, S.16]; (3) *Die Suche nach einer Führungsfigur bei den Demokraten hat begonnen* [Spiegel, Vol. 20, 2025, S. 5]. Так, у (1) міститься констатив, що розкриває зафіксований у Канаді факт заборони сурогатного материнства, що реалізується у мікро-МА з акцентом на місце події, адже саме обставина місця була розташована перед присудком. У (2) встановлено результат – вагомий вплив комп'ютерів на математику, а у (3) акцент зроблено не стільки на результаті дії, скільки на підметі, котрий містить кілька уточнюючих елементів (об'єкт та місце пошуку). У результаті вживання констативів виникає певний перлокутивний ефект висловлень, а саме – читач тепер, маючи певний фактичний матеріал, може інакше поглянути на те, що відбувається навколо (напр., щодо теми сурогатного материнства (1)), може краще аналізувати факти сьогодення або майбутнього, спираючись на встановлені факти (2-3).

Значно рідше за констативи використовуються ПР у скопусі «питання», отже є квеситивами, які реалізовуються різноманітно (див. Табл. 2):

Власне квеситиви можуть реалізовувати різні варіанти питань, серед яких домінують загальні (4), другими за поширенням є спеціальні питання (5), менше вживаними стали питальні речення до підмета (6-7): (4) *Kann Donald Trump das Internet abschalten?* [Spiegel, Vol. 20, 2025, S. 5]; (5) *Wie konnte es dazu kommen?* [Spiegel, Vol. 20, 2025, S. 4]; (6) *Was kommt da auf uns zu?* [Spiegel, Vol. 37, 2025, S. 9]; (7) *Wer ist der Schuldige?* [Spiegel, Vol. 20, 2025, S. 11]. Так, у (4) міститься загальний запит на підтвердження інформації, який сприяє встановленню контакту з читацькою аудиторією, адже таким чином кожен сам повинен буде дати відповідь на це, частково риторичне питання. Схожу конотацію має спеціальне питання (5), котре також можна віднести до риторичних. Лише із загального матеріалу, прочитавши усю статтю, читач зможе спробувати встановити, як «ми» змогли дійти до такого стану речей. Питання до підмета (6-7) характеризуються таким же стилістичним та інформативним навантаженням, але стосуються вже подій майбутнього (6) чи відповідальних за події осіб (7).

Цікавим є той факт, що переважна більшість проаналізованих питань не отримує точної відповіді у матеріалі статті. Перлокутивний ефект у цьому випадку буде спонуканням читачів до власних роздумів з наведених тем. Таким чином журналісти розвивають зацікавленість читачів у власних нових публікаціях з певної теми, що призводить до збільшення попиту на наступний тираж видання.

Крім зазначених констативів та квеситивів, у проаналізованій вибірці спорадично були помічені директиви (8-9), котрі реалізували скопус «спонукання»: (8) *»Reißt schon noch auf«, sage ich hin und wieder*. [Die Zeit. Wissen, Vol. 03, 2025, S.3]; (9) »*Lasst den Merz doch erst mal machen*.« [Spiegel, Vol. 24, 2025, S. 6]. Таких прикладів значно менше за усі інші групи і, переважно, вони

Таблиця 1

Іллокутивна організація ПР

Вид МА	Констатив	Квеситив	Комісив	Директив	Разом
Кількість ПР	368	29	0	3	400
Процентне співвідношення	92%	7,2%	0%	0,8%	100%

Таблиця 2

Прості речення, реалізовані різними видами питань

Вид питання	Загальне питання	Спеціальне питання	Питання до підмета	Разом
Кількість ПР	*13*	*11*	*5*	*29*
Процентне співвідношення	*44,8%*	*37,9%*	*17,3%*	*100%*

вживані у прямій мові, котра цитується журналістами у традиційних статтях чи інтерв'ю, або використовуються для звернення уваги на певні ідеї, дії тощо. Так, у (8) директив передає спонукання до дії, що міститься у короткому зверненні редактора журналу до читачів на початку часопису. У (9) спонукання стосується аудиторії в цілому, котрій радять почекати подальших дій федерального канцлера Німеччини. Перлокутивний ефект таких мікро-МА полягає у спрямуванні фокусу уваги на певну подію та на певних діях (напр., очікуванні у (9)).

Хоча ПР у публіцистичному дискурсі є переважно неускладненими реченнєвими утвореннями, однак і їм характерні певні зміни у комунікативному аспекті, що впливають на загальне комунікативне навантаження висловлення. Найпоширенішим з таких процесів виявилася парантеза, отже включення певних кластерів другорядної інформації: (10) *Die, erklärt Collins, orientiere sich in Louisiana am Marktwert von Grund und Boden.* [Spiegel, Vol. 37, 2025, S. 12]; (11) *Für den Moment tut diese Koalition nur alles Erdenkliche für das Gedeihen der AfD: mit regierungsamtlichen Angstbotschaften über asylpolitische Überforderung oder mit handstreichartigen Lösungen für große Probleme – weil angeblich das Volk es so will.* [Spiegel, Vol. 24, 2025, S. 6]; (12) *Hier kommt nun die Gleichgewichtsscheibe ins Spiel (auch als Wackelbrett oder Balance-Scheibe bekannt).* [Die Zeit. Wissen, Vol. 03, 2025, S.13]; (13) *Dazu zählen der ehemalige Bundeskanzler Olaf Scholz (SPD), der ehemalige Finanzminister Christian Lindner (FDP) sowie ihre Amtsnachfolger Friedrich Merz (CDU) und Lars Klingbeil (SPD).* [Spiegel, Vol. 20, 2025, S. 6].

Інформація у таких вставних конструкціях публіцистичного дискурсу також переважно надається у вигляді констативів (10-13), це можуть бути окремі словосполучення, отже неповні речення (13), прості речення (10), партиципні звороти (12) чи підрядні речення (11). Парентези можуть містити певні факти (10, 12, 13) або додавати коментар автора статті із певним модальним навантаженням (11). Для виокремлення вставних конструкцій крім традиційних ком (10) залучаються інші пунктуаційні знаки: тире (11) та дужки (12-13). Такі візуальні способи також слугують засобом привертання уваги читача, а отже сприяють виділенню кластерів інформації, що призводить виникнення інтертекстуальності у дискурсі.

Іншим, менш вживаним способом зміни комунікативної організації ПР слугувала парцеляція – порушення зовнішньої форми висловлення при внутрішній його єдності: (14) *Und es gibt Zäune, kilometerlang. Zumeist aus Edelstahl, engmaschig und gut zwei Meter hoch*. [Spiegel, Vol. 37, 2025, S. 9]; (15) *Ist Merz ihnen zu rechts? Oder zu links?* [Spiegel, Vol. 20, 2025, S. 10]. Зазвичай, частини простого речення не підлягають парцеляції, але інколи, задля більшої експресивності висловлення, автори залучають цей спосіб і у таких простих конструктах. Так, у (14) парцелят за своїм розміром перевищує головну частину висловлення, що є дуже рідкісним явищем. У ньому одна за одною додаються важливі деталі, що різносторонньо розкривають сутність і особливості зображуваного об'єкта. У (15) відокремлено словосполучення з певним інформаційним навантаженням, що стосується політичної орієнтації канцлера Німеччини. У такій невеличкій формі – двох висловленнях – підіймається важливе політичне питання.

При дослідженні комунікативної організації ПР особливо цікавим лишається питання його актуального членування. На відміну від складного речення, у якому завжди міститься кілька сполучених предикативних основ, отже утворюється певний мікро-контекст, у ПР наявна лише одна основа, отже і одне сполучення теми і реми: (16) *Große Techfirmen$^{T\text{-}1}$ sehen eine überlegene künstliche Intelligenz in greifbarer Nähe$^{R\text{-}1}$.* [Spiegel, Vol. 37, 2025, S.4]; (17) *Frankreich$^{T\text{-}1}$ ist gerade dabei, diese sehr unerfreuliche Lektion zu lernen$^{R\text{-}1}$.* [Spiegel, Vol. 37, 2025, S. 6]; (18) *Auch den Alltag vieler Menschen $^{T\text{-}1}$ würde eine Super-KI wohl maßgeblich verändern $^{R\text{-}1}$.* [Spiegel, Vol. 37, 2025, S. 9]; (19) *Entschuldigt $^{R\text{-}1}$ ist damit niemand $^{T\text{-}1}$.* [Spiegel, Vol. 20, 2025, S. 6]; (20) *Schon länger $^{R\text{-}1}$ funktioniert es in manchen Bereichen nicht so geschmeidig wie gewohnt $^{T\text{-}1}$.* [Spiegel, Vol. 20, 2025, S. 6]. У разі використання прямого порядку слів переважно використовується класична схема розташування «відомого» і «нового», де тема виражається підметом, а друга частина є ремою і вводить новий кластер інформації (16-18). При інверсії акценти зміщуються і речення розпочинають із невідомого, отже реми. Так, у (19) акцент зроблено на частині присудка, котру нетипово розташували на початку речення.

У (20) новим є обставина часу, на чому концентрує увагу мовець.

У проаналізованій вибірці обидві варіанти схем використовуються майже однаково часто. Так, у 50,5% усіх ПР будуються за прогресією з темою перед ремою (T-1 – R-1), у 49,5% комплекс нової інформації розташовано навпаки - перед темою (R-1 – T-1), що зміщує акцент у висловленні на вагомий елемент на самому його початку. Тенденція щодо класичного розташування теми і реми пояснюється специфікою публіцистики – нейтрально, містко і чітко представляти факти дійсності. При попередньому розташуванні реми проявляється друга риса цього дискурсу – емоційне наповнення матеріалу та розстановка акцентів. Обидві риси співіснують одночасно, адже перед журналістами стоїть подвійне завдання – не тільки надати інформацію, а й привернути увагу, спричинити фурор, шокувати читача.

Висновки і перспективи подальших розробок. У результаті проведеного наукового дослідження було встановлено, що ПР як на номінативному, так і на комунікативному рівнях є особливим реченнєвим утворенням. Номінативно просте речення має базову модель (моном), що може ускладнюватися різноманітно.

На комунікативному рівні ПР представляє собою окремий мікро-МА. Кожне ПР має одне іллокутивне спрямування. Домінуючим різновидом МА у проаналізованому матеріалі виявився констатив, менш поширені квеситиви та директиви. Комісиви у нашій вибірці не зафіксовано.

Типовим для ПР публіцистичного дискурсу є незначна видозміна класичної комунікативної організації шляхом введення до основного конструкту парантези, а також шляхом парцелювання окремої частини клаузи. У разі залучення парантези цей прошарок інформації збільшує інформативне навантаження ПР. Доданий кластер традиційно реалізується у вигляді констативу. Задля збільшення емоціональної напруги частина ПР підлягає парцелюванню. Утворені кілька висловлень сприяють більшій концентрації уваги читача на певних аспектах проблеми.

Актуальне членування простого речення у публіцистичному дискурсі характеризується двома класичними схемами. За першою тема розташовується перед ремою, що сприяє нейтральному нашаруванню кластерів інформації. У другому випадку, при інверсії, рема розпочинає висловлення, розташовуючись перед темою. Певний кластер інформації підкреслюється у ремі та привертає більше уваги читача. Обидві тенденції співіснують і використовуються майже однаково часто.

Вже у першому наближенні до об'єкта аналізу стає очевидним, що дослідження особливостей простого речення у публіцистичному дискурсі є актуальним питанням сучасної лінгвістики, а наведені міркування можуть дати поштовх до нових розвідок у ***перспективі***, де особливої вагомості набуває аналіз номінативної та комунікативної організації простого речення у науковому, художньому, офіційно-діловому дискурсі, а також порівняльний аналіз простого речення німецької мови у вказаних дискурсах. Крім того, цікавим видається порівняльний аналіз простих речень в різних германських мовах, наприклад, в німецькій та англійській.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : [підручник]. К. : Видавничий центр "Академія", 2004. 344 с.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Синтаксис : монографія. Донецьк : ТОВ "ВКФ"БАО"", 2011. 992 с.
3. Приходько А. М. Складносурядне речення в сучасній німецькій мові. Запоріжжя : Запоріз. держ. ун-т, 2002. 292 с.
4. Яценко П. І. Номінативна і комунікативна організація сурядно-підрядного полінома в офіційно-діловій комунікації. *Нова філологія* : зб. наук. праць. Запоріжжя : Запоріз. нац. ун-т, 2010. № 39. С. 225-231.
5. Яценко П. І. Сурядно-підрядний поліном у масмедіальному дискурсі. *Нова філологія* : зб. наук. праць. Запоріжжя : Запоріз. нац. ун-т, 2011. № 46. С. 242-244.
6. Яценко П. І. Комунікативна організація складносурядного речення у сучасній німецькій мові (на матеріалі публіцистичного дискурсу). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного ун-ту. Серія: Філологія:* зб. наук. праць. Одеса: Гельветика. № 75. 2025. С. 117-121. DOI: 10.32782/2409-1154.2025.75.24
7. Яценко П.І., Вапіров С.Ю. Комунікативна організація підрядно-сурядного полінома у сучасній німецькій мові (на матеріалі наукового дискурсу). *Нова філологія* : зб. наук. праць. Запоріжжя : Гельветика, 2025. № 98. С. 203-212. DOI: 10.26661/2414-1135-2025-98-25
8. Austin J. L. Performative Utterances. The Philosophy of Language. N.Y., Oxford, 1996. pp. 120-129.
9. Busch A., Stenschke O. Germanistische Linguistik: Eine Einführung. [4. Aufl.]. Tübingen: Narr Francke Attempo Verlag, 2018. 276 S.
10. Einführung in die germanistische Linguistik: Lehrbuch / J. Meibauer und andere. [3. Aufl.]. Stuttgart, Weimar : J.B. Metzler Verlag, 2015. 372 S.
11. Eisenberg P. Grundriss der deutschen Grammatik. Der Satz. [5. Aufl.]. Berlin : J.B. Metzler, 2020. 584 S.

12. Pittner K., Berman J. Deutsche Syntax. Ein Arbeitsbuch. [7., überarb. und erweiterte Auflage]. Tübingen : Narr Francke Attempto, 2021. 225 S.
13. Schneider K. P. Pragmatics. *Encyclopedia of Linguistics* [ed. Ph. Strazny] : [in 2 vol.]. N.Y., Oxon : Fitzroy Dearborn, 2005. Vol. 2. pp. 869-872.
14. Weiyun He A. Discourse Analysis. *The Handbook of Linguistics* [ed. by M. Aronoff, J. Rees-Miller]. Oxford : Blackwell publishing, 2004. pp. 428-445.

ПЕРЕЛІК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Der Spiegel. Berlin: Spiegel, 2025. Vol. 20. 122 S.
2. Der Spiegel. Berlin: Spiegel, 2025. Vol. 24. 122 S.
3. Der Spiegel. Berlin: Spiegel, 2025. Vol. 37. 122 S.
4. Die Zeit. Wissen. Hamburg: Zeitverlag, 2025. Vol. 03. 106 S.

REFERENCES

1. Batsevych, F. S. (2004) Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky [Basics of communicative linguistics], 344 p.
2. Zahnitko, A. P. (2011) Teoretychna hramatyka ukrainskoi movy. Morfolohiia. Syntaksys [Theoretical grammar of the Ukrainian language. Morphology. Syntax], 992 p.
3. Prykhodko, A. M. (2002) Skladnosuriadne rechennia v suchasnii nimetskii movi. [Compound sentence in the modern German language], 292 c.
4. Yatsenko, P. I. (2010) Nominatyvna i komunikatyvna orhanizatsiia suriadno-pidriadnoho polinoma v ofitsiino-dilovii komunikatsii [Nominative and communicative organisation of the subordinate-coordinate polynome in the official communication]. *Nova filolohiia* : Collection of scientific works, № 39, pp. 225–231.
5. Yatsenko, P. I. (2011) Suriadno-pidriadnyi polinom u masmedialnomu dyskursi [Subordinate-coordinate polynome in the massmedial discourse]. *Nova filolohiia* : Collection of scientific works, № 46, pp. 242–244.
6. Yatsenko, P. I. (2025) Komunikatyvna orhanizatsiia skladnosuriadnoho rechennia u suchasnii nimetskii movi (na materiali publitsystychnoho dyskursu) [Communicative organisation of compound sentence in the modern German language (based on media discourse)]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho un-tu. Seriia: Filolohiia*: Collection of scientific works, № 75. pp. 117-121. DOI: 10.32782/2409-1154.2025.75.24
7. Yatsenko, P. I., Vapirov S.Iu. (2025) Komunikatyvna orhanizatsiia pidriadno-suriadnoho polinoma u suchasnii nimetskii movi (na materiali naukovoho dyskursu) [Communicative organisation of subordinate-coordinate polynome in the modern german language (based on scientific discourse)]. *Nova filolohiia* : Collection of scientific works, № 98. pp. 203-212. DOI: 10.26661/2414-1135-2025-98-25
8. Austin, J. L. (1996) Performative Utterances. The Philosophy of Language, pp. 120-129.
9. Busch, A., Stenschke, O. (2018) Germanistische Linguistik: Eine Einführung. 276 S.
10. Einführung in die germanistische Linguistik: Lehrbuch (2015) / J. Meibauer und andere. 372 S.
11. Eisenberg, P. (2020) Grundriss der deutschen Grammatik. Der Satz. 584 S.
12. Pittner, K., Berman, J. (2021) Deutsche Syntax. Ein Arbeitsbuch. 225 p.
13. Schneider, K. P. (2005) Pragmatics. Encyclopedia of Linguistics [ed. Ph. Strazny] : [in 2 vol.], Vol. 2, pp. 869-872.
14. Weiyun, He A. (2004) Discourse Analysis. The Handbook of Linguistics [ed. by M. Aronoff, J. Rees-Miller], pp. 428-445.

REFERENCES TO ILLUSTRATIVE RESOURCES

1. Der Spiegel. Berlin: Spiegel, 2025. Vol. 20. 122 S.
2. Der Spiegel. Berlin: Spiegel, 2025. Vol. 24. 122 S.
3. Der Spiegel. Berlin: Spiegel, 2025. Vol. 37. 122 S.
4. Die Zeit. Wissen. Hamburg: Zeitverlag, 2025. Vol. 03. 106 S.

Дата першого надходження статті до видання: 22.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026

Збірник наукових праць

НОВА ФІЛОЛОГІЯ

№ 101, 2026

Комп’ютерна верстка – Ю.В. Ковальчук
Коректура – Я.І. Вишнякова

Дата розміщення онлайн – 10.04.2026 р.
Дата друку – 17.04.2026 р.
Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 34,86.
Замов. № 0426/303. Наклад 100 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.